

6044
14

155
23

(ప) మందలి

1930-31

6045
14

156
23

பெரிசெய்தி
1931- 32

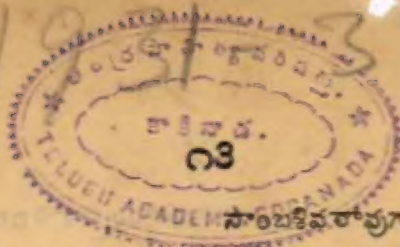
(225/055)

ఆంధ్ర పత్రికా సంపుట - 1931-1932

1. ఆంధ్ర పత్రిక వివరణ.
2. పరిచయము -
3. ప్రస్తావన - 29-40 (మ)
4. తగావి - సప్త లక్ష్య పరిపాలన ముగారి -
5. విశదీకరణ - తా. వినయకంఠ శాస్త్రిగారి -
6. ప్రతిపత్తియలు - కె. కె. వట్టిపల్లి పరమేశ్వర శాస్త్రిగారి -
7. మా తల్లిసము - పండిత ప్రాచీనమహావ్యక్త శాస్త్రిగారి -
8. రాజనీతి - రాజకీయములు - వి. బా. పి. రాజగారి - 41-44
9. ప్రజాపాద తంత్ర పరిపాలనము - దానికే గల ప్రతిబంధకములు -
 బా. పి. వాసుదేవరాయగారి - 45-48
10. గాంధీ మహాత్ముని ఆశీర్వాదములు -
 వై. ప్రసాద పింఛెయ్యంగారి - 49-51
11. భీమదాసి - బి. బా. పా. వా. కవిగారి - 52
12. యం బా. దేవము - తొమ్మిది లక్షల స్థానముల గారి - 53-54
13. విశదీకరణ - తా. వినయకంఠ శాస్త్రిగారి - 54-56
14. తగావి - రాజకీయముల పరిపాలన గారి - 58-61
15. సమాచారము - తా. వినయకంఠ శాస్త్రిగారి - 62-66
16. తగావి - రాజకీయములు - తా. వినయకంఠ శాస్త్రిగారి - 67-72
17. పరిపాలన - రాజకీయములు - తా. వినయకంఠ శాస్త్రిగారి - 73-76
18. సమాచారము - తా. వినయకంఠ శాస్త్రిగారి - 77-81
19. పరిపాలన - రాజకీయములు - తా. వినయకంఠ శాస్త్రిగారి - 82-83
20. తగావి - రాజకీయములు - తా. వినయకంఠ శాస్త్రిగారి - 84-92
21. ప్రయోగ విశేష వివరణము - విశ్వనాథ శాస్త్రిగారి - 93-99
22. ఆంధ్ర పత్రికా సంపుట - ఆంధ్ర పత్రికా సంపుట - 100-103

- 23. కల్పసూత్రములు - త్రిమై - తపోవృక్షబీజీయముగారు - 104-111
- 24. హరియతాదు - బీహారపరిభ్రమిత్ శాస్త్రీగారు - 112-113
- 25. విరాజిత - ఉప్పల వీర వెంకట సూరయ్య శాస్త్రీగారు - 113-114
- 26. శత్రురెవండు - గున్నేపల్లి ఆత్మయి లింగయ్యగారు - 114 -
- 27. సామభూతి - దివాకర్ల వెంకటాచార్యగారు - 115-116
- 28. స్వాతంత్ర్యవాది - ఉపాధ్యక్షులు శాస్త్రీగారు - 116-117
- 29. దేశమా? ప్రాణమా? - ముద్దా విశ్వ సాధంగారు - 118-122
- 30. సృంగార మాయం విలాసము - గుర్రపట్టాభిరామ సూర్యగారు - 123-124
- 31. దేశ్యమునా - విద్యానంద గారి మేల్మసామగ్గిగారు - 127-
- 32. వరసింహ ప్రాదుర్భాషణ - మల్లాది సూర్య సాహిత్య శాస్త్రీగారు - 128-131
- 33. సాహిత్యము - పేరులు మూడివెంకట వృద్ధాచార్యగారు - 131
- 34. ఏదిప్రేమ? - కిరీట మూల సత్య సాహిత్య శాస్త్రీగారు - 132-143
- 35. కాళ్ళచప్పుడు - వెంకట సూర్య సాహిత్య శాస్త్రీగారు - 144-147
- 36. సాహిత్య శాస్త్రము - త్రిమయి కను ప్రతి వరలక్ష్మీమూర్తిగారు - 148-155
- 37. ఆమ ముందమే పెను భూతము - శాస్త్రపల్లి సూర్యనారాయణగారు - 156-160
- 38. వింత వికలాక్షి - ఉద్దం ప్రాణి ఉద్దం ప్రాణి మూర్తిగారు - 161-163
- 39. విక్రంతి - కె.జె.పెనుమర్తి వెంకట రత్నమంగారు - 164
- 40. నాస్తితి - బసవయ్య వెంకట వేదాంతాచార్యగారు - 164
- 41. వాచిపములు - వాచిపతి - సోమనాథ వరసింహ శాస్త్రీగారు - 165-176
- 42. సాహిత్య ముద్రా దివ్య సాహిత్యము - తాడూరి లక్ష్మీవరసింహ శాస్త్రిగారు - 177-178
- 43. శ్రీపదభక్తి - ఉపాధ్యక్షులు వెంకట సూర్య సాహిత్య శాస్త్రీగారు - 179.
- 44. తాడూరి శామయ్య కవి - వేంకటాచారి వెంకట రత్నయ్యగారు - 180-183
- 45. కళంగ దేశము - సాహిత్య విద్యాపీఠ విజయలక్ష్మి వెంకట రత్నయ్యగారు - 184-187
- 46. తాడూరి శామయ్య - శ్రీ శ్రీ శామయ్య కవి - 187-197
- 47. దివ్య ప్రభు - శ్రీ శ్రీ శామయ్య కవి - 198-199

48. రాజానందరాజులు - త్రికాళి - 200 -
49. యజ్ఞాశ్చ బ్రాహ్మణము - మంత్రాశ్చేషా వలంగాల - 201 - 204
50. ఆత్మార్పణము - మంత్రాశ్చేషా వలంగాల - 205 - 206
51. తుల్యసమూహి - ఉత్తర ఆశీషా వలంగాల - 206 - 208
52. విత్తవము వృద్ధి పోయియు - మంత్రాశ్చేషా వలంగాల - 207 - 210
53. దాశశ్రీనివయోదళశ్రీ! తుల్యసమూహి - 211 -
54. తుల్యసమూహి - త్రికాళి - 212 - 213
55. హిత మిత్రా వలంగాల - త్రికాళి - 214 - 217
56. మత్తర భృగము - చీమలపాంక సూర్యనారాయణ - 218 - 227
57. ఆత్మనాశరూపితనము - మంత్రాశ్చేషా వలంగాల - 228 - 230
58. వాచప్రశ్నోత్తరము - సూర్యనారాయణ - 231 - 235
59. మేగవలంగాల - 236 -
60. రాజములందరిమ్రోతులు - వింశతిపాదావలంగాల - 237 - 240
61. వసంతము - 60వలంగాల - 243 -
62. రాత్రి - తల్పాప్రకాశ విశ్వసంధ్యము - 243 - 244
63. రాత్రిగీత - సందూరితవరాహము - 244
64. సనాతన భక్తివాదులు - వల్లభిసూర్యనారాయణ - 245 - 246
65. వివాహ విశ్లేషకావ్యము - 60వలంగాల - 247 - 249
66. శంషా విరహా - మల్లవరకు విశ్వేశ్వరరావు - 249 - 250
67. ఉత్తర విద్య - మల్లవరకు విశ్వేశ్వరరావు - 251 - 255
68. కెకెపం - త్రికాళి - 256 - 257
69. కుష్మావనపాశాపవృద్ధి - మంత్రాశ్చేషా వలంగాల - 259 - 260
70. ఉదయ శంకర - భారతీయ సర్వము - 261

చిత్రముల వివరణము

వత్సనారాయణగారు, బాలశిల్పి

చైత్రయుగము. అరెట్టు రెజనాడలో - ౧౧-౬-౧౯౩౦.
 రెండుసంవత్సరములు కళనశిక్ష.

వత్సనారాయణగారు, ముష్టి

బల్లారు. బల్లటూరు రథోత్సవముచేయున అరెట్టు.

వత్సనారాయణగారు, రాయప్రోలు

సాకాయమార్పిడిగర్ పికటింగుచేసినందుకు వీరికి ౬ నెలల కఠిన
 శిక్ష ౧ నెల విడిఖాయిని విధింపబడెను.

వత్సనారాయణగారు, సింగవి

గరక-వ పెళ్లనును తిరస్కరించి తొమ్మిది నెలలు శిక్షను
 బొందిరి.

వత్సనారాయణమూర్తిగారు, కొమ్మారెడ్డి

ఏలూరువారు. ౧౦౮ పెళ్లనును తిరస్కరించి ఒకవీడారి
 శిక్షను పొందిరి.

వత్సనారాయణమూర్తిగారు, సామవేదం

ప్రతిమగోదారికిల్లా కో-ఆపరేటివు ఫెడరేషను అధ్యక్షులును
 కారాధకులును వగు వీరు వసంతవాడలో ౧౭ పెళ్లను గ్రహించి అరెట్టు
 పుబడి అరునెల కఠినశిక్ష పొందిరి.

శ్రీమూర్తిగారు, యస్.

౧౯౩౧ వరకే ౧౦ అరెట్టు. ౧౧-౧ వేదీ శిక్ష ౬ నెలలు.

శ్రీవల్లభమూర్తిగారు, కొండా

సుంటూరుమండలపు ఎనిమిదవ కాంగ్రెసుసంఘసభ్యురాలు.
 అరెట్టు ౧౯౩౧ ఫిబ్రవరి ౨౧.

శ్రీవీరభద్రరావుగారు, గరిమెళ్ల

కాకినాడ. బులుసు సాంబమూర్తిగారి శిష్యులు. గరక
 పెళ్లను మల్లంపించినందులకై మదరాసులో వీరి కారునెలల కఠిన
 శిక్ష విధింపబడెను.

రకాదేవిగారు

గంజాంకిల్లా. బరంపురములో అరెట్టుచేయబడిన ఉత్కలశిల్పి.
 అరుమాసముల కఠినశిక్ష పొందిరి. విడుదల వనంబరు ౨౮-౧ వేదీ.

వరస్వతి అమ్మగారు

మదరాసులో కాపకోల్లంపువ మొవర్తి అరునెలలు విడిఖాయి
 నును బొందిరి.

సంబమూర్తిగారు, బులుసు

౧౯-౪-౩౦ వాడు సంవత్సరశిక్షను పొందిరి.

సంబయ్యచౌదరిగారు, అప్పసాని

కాపకోల్లంపువోద్యమమున తొనారలో వీరికి అరునెలలు కఠిన
 శిక్ష విధింపబడెను.

సాంబకీవరావుగారు, దిగుమర్తి

రాజమహేంద్రవరము. మలయాళ దేశమున కల్లికోటయందు
 స్థాపితమయిన శ్రీరకసోపు ఇక్వాస్టిట్యూటునందు రెండేండ్లు పెక్కురక
 ముల సబ్బులు తయారుచేయుటకు నేర్పుకొన్న పరిక్షయందు అగ్ర
 స్థానము వలంకరించిన అంధులు వీరిలోకే.
 సుందరంగారు, పి. పి.

చెన్నపురిలో పిక్కిటింగు చేసినందుకు అరెట్టు ౩-౨-౧౯౩౧.
 శిక్ష అరునెలలు.

సుందరమ్మగారు, పాదర్తి

అగట్టు ౩-౪ వేదీవాడు వీరు అరెప్టయిరి. ౨౬-౪ వేదీ వాడు
 వీరికి అరుమాసములు విడికైదు విధించిరి.

సుందర రామరాజుగారు, కలిదిండి

వీరికి శ్రీవరం. నల్లజల్లలో ౧౧-౬-౩౦ ఈరోజుల్లో పరికినం
 దులకు అరెట్టుచేయబడిరి.

సుబ్బమ్మగారు, దువ్వూరు, దేశబాంధవి

ఈ ముద్రపిద్దదేశకర్తరాతిరి రాజమండ్రిలో మే ౩౧-౧ వేదీ
 వాడు అరెట్టుచేసి అరునెలలు విడికైదు విధించిరి. విడుదల వనంబరు
 ౨౧-౧ వేదీ.

సుబ్బరాజుగారు, నడింపల్లి

వీరికి కోడూరుపాడు (తూర్పుగోదారి). సత్యాగ్రహం నింట
 తీరదీసినందుకై వీరికి అరుమాసములు కఠినశిక్షయు ౧౧-౦౦ రూ. లు
 జరిమానాయు విధింపబడెను.

సుబ్బరామరెడ్డిగారు, లేబూరి

వీరి నివాసము బుచ్చిరెడ్డిపాళెము. నెల్లూరుకిల్లా సమరసంఘ
 సభ్యులలో నొకరు. ఉత్పాదకశ్రమమునకై వాణునెలలు విడికైదు
 పొందిరి.

సుబ్బరాయగుప్తగారు, కోపూరి

అరునదియేండ్లవయస్సు. వీరికి ౧ సంవత్సరము కఠిన శిక్ష
 విధింపబడెను.

సుబ్బరావుగారు, అన్నవరపు

రెజనాడలోని చైత్ర్యముఖులు. సత్యాగ్రహమునకై రెండు
 సంవత్సరముల కఠినశిక్షను బొందిరి.

సుబ్బరావుగారు, వక్కలంక

అమలాపురము కోవవీడు కో-ఆపరేటివువ్యాపకు డైరెక్టరు.
 మదరాసులో పికటింగు చేసినందుకు నిర్బంధింపబడిరి.

సుబ్బరావుగారు, బి. డాక్టరు

యూకోవీరు రాజకీయకాథకు నెక్రిటరి. చెన్నపురిలో గరక
 పెళ్లనును ధిక్కరించినందున వీరి కారునెలల కఠినశిక్ష విధింపబడెను.

సుబ్బరావుగారు, డి. వి.

ఏలూరు నివాసుడు. మదరాసులో గరక పెళ్లను మల్లం
 పించినందుకు వీరి కారునెలల కఠినశిక్ష విధింపబడెను.

6045
14

సుబ్బారావుగారు, జే. వి.

సత్యాగ్రహమునకై నుంటూరులో ఒక సంవత్సరము కారాగార శిక్షనందిరి.

సుబ్బారావుగారు, పాలడుగు

బందరు వాస్తవ్యులకు వీరికి ౧౪౩, ౧౪౫, ౧౫౧. సెక్షనుల క్రింద ఒక సంవత్సరము కఠినశిక్ష విధింపబడెను.

సుబ్రహ్మణ్యంగారు, కై.ప.

కడపజిల్లా-ఉప్పు సత్యాగ్రహనాయకుడు. శిక్ష రెండేండ్లు.

సుబ్రహ్మణ్యంగారు, బ్రహ్మజోష్యుల. డాక్టరు

౧౯-౪-౩౦. నాడు సంవత్సరశిక్ష.

సుబ్రహ్మణ్యం శ్రేష్ఠిగారు

గంగవట్టణము (నెల్లూరు) కాంతిపైనికులు. తాళ్లు నరికినందులకు వీరికి తొమ్మిది నెలలు శిక్ష విధింపబడెను.

సుధద్రమ్మగారు, పి.

జెజవాడలో నిర్బంధింపబడి ఆరు నెలల విడిఖయదు పొందిరి.

సూరమ్మగారు, జయంతి

గంగాముడిజిల్లా ఉప్పుసత్యాగ్రహములో ఆరు నెలలు శిక్ష నమోదించిరి. వీరు శ్రీ జయంతి వెంకటనారాయణగారి సతీమణి. ఆరెడ్డు జూన్ ౧౯ తేది.

సూరయ్యచౌదరిగారు, కొల్లివర

కపిలేశ్వరపురమునందు తాళ్లు నరికినందుకు వీరికి ౯౫ మాసములు కఠినశిక్ష విధించబడెను.

సూరిశాస్త్రిగారు, పురాణం

బందరు. ౧౯-౫-౩౦ నాడు ఆరు నెలలు కఠిన శిక్ష.

సూరిశాస్త్రిగారు, వంక

ఏలూరు వాస్తవ్యులు. ౧౦౮-వ సెక్షనుక్రింద వీరికి సంవత్సరము విడిఖయదు విధింపబడెను.

సూర్యనారాయణ చౌదరిగారు, దేవినేని

వాసపల్లము కొవ్వలి (పడమటిగోదావరి). క్రిమినలు లా సవరణ చట్టముక్రింద వీరికి ౬ నెలలు శిక్ష విధింపబడెను.

సూర్యనారాయణమూర్తిగారు, దేవులపల్లి

వీరు రాజోలుతాలూకా కాంగ్రెసుసంఘాధ్యక్షులు. జిల్లా కాంగ్రెసుసంఘకార్యనిర్వాహకసభ్యులు. వీరికి ౧౫-౬-౩౦ నాడు ౨౪ సంవత్సరములు శిక్ష విధింపబడినది.

సూర్యప్రకాశరావుగారు, పాలకోడేటి

రాజమహేంద్రవర నగర కాంగ్రెసు సంఘకార్యదర్శి. ఉప్పు సత్యాగ్రహ మొనర్చినందుకు వీరికి ౨౪ సంవత్సరముల కఠినశిక్ష విధింపబడెను.

సూర్యప్రకాశరావుగారు, భట్టిపాళె

(చీరాల) మే రెండవ తేదీన వీరికి రెండేండ్ల కఠినశిక్ష విధింపబడెను.

సూర్యరావుగారు, కడియాల

పడమటిగోదావరిజిల్లాలోని కాగుపాడు గ్రామము వీరి వాస్తవ్యులు. ఈతచెట్టు నరికినందునను మైనరు అయినందునను రెండువత్సరముల శిక్ష విధించి బోర్డులు (తంజాలోరు) న్యాయకు పంపబడిరి.

సోమయ్యగారి సతి, చేలియ్యం

వీరు ఏతెన్నీలో ౧౦ ఏండ్లనుండి కాంగ్రెసు ప్రచారము చేయచుండినవారు. రాజమండ్రి తాలూకా సీతానగరం ఫిర్కాలో పన్నులు నిలుపుదలచేసివుడు అక్కడ చాలపనిచేసినారు. ఇప్పుడు ఏతెన్నీలో ఉప్పు సత్యాగ్రహ ప్రచారమును చేయుచున్నారు.

హనుమంతరావుగారు, టంగుటూరు

శ్రీటంగుటూరు ప్రకాశం పంతులుగారి కుమారుడు. ఆరెడ్డు ౧౨-౧౯౩౦. శిక్ష ఒక ఏడాది.

హనుమారెడ్డిగారు, గండవరపు

మైపాడు ఫిర్కా కాంతిపైనిపతి. ఆరు నెలల కఠినశిక్ష పొందిరి.

హరిహరరావుగారు, సూరంపూడి

తూర్పుగోదావరిజిల్లా.

బిషగ్వర్. డా॥ యస్. రాజారామరావుగారు, ఏ. యమ్. ఎ

వీరు చిన్న నాటినుండి చక్కను మైదారావాడలో ఉరుడు, ఆంధ్రవిద్యుల నభ్యసించి, నిజాం సర్కారువారి ఉరుములు కొంతకాలముచూచి, ఆయుర్వేద కళాశాలలో ఆయుర్వేద నభ్యసించి, బిషగ్వరఅను విరుదునుబడసి లోకలుబోర్డులో చేరుకున్నరు పదవులను గడించి సుమారు పందెండువత్సరములనుండి సానం వైద్యులుగాను స్వంతముగాను వైద్యముచేయుచున్నారు. ఆంధ్రనాటకములందు మిక్కిలి ఉత్సాహము వీరు భరించు పరుస్తుం, తానీహ మొదలగు మొగలు చక్రవర్తుల పాత్రములు చూపగలిగిరి.

శ్రీయుత. ఆత్మకూరి హనుమంతరావుగారు, తిరుపతి.

వీరు బాల్యమునుండి ఆంధ్రనాటకరంగమునందు మిక్కిలి ఉత్సాహముతో రంగస్థలమునకు వచ్చి గలిగించుచున్నారు. వీరి భావప్రకటన, పాత్రమునకు దీనినగానము, భావ వీటికోలాటి కళంకముండదు. కొందరిని అచ్చటచ్చట నటకులనుతూడ తయారుచేసి వేరుకాంచిన యస్. యక. మరియుప్పగారు,

పలువిధములగు నవ్యములు తయారుచేయుటలో వేరుగా వారు. మదరాసులోని గురుబసవకం పెన్నీలో ఏజంటు. మద వీరశైవసంఘకోశాధికారి.

ఆనందాశ్రమ గ్రంథ రత్నమాల ప్రచురణములు

శ్రీమద్భగవద్గీత

ప్రతిపదటీకా భాష్యవిశేషార్థ సహితము.

ఈ గ్రంథము మొదటిసారిగా నందు శ్రీరామానుజభాష్యము ననుసరించి టీకాతాత్పర్యములు సంగ్రహముగ వ్రాయఁబడినవి. భాష్యమును యథామాత్రముగా తెలుసు చేసినచో మిక్కిలి యుపయుక్తమని యిట్లు కొరినందున భాష్యము సం దృష్టించినయములైన విమర్శక అందరి ప్రమాణములకు ఆకరములతోడను, కష్టములైన ప్రమాణములకు అర్థములతోడను, భాష్యమునందు సందిగ్ధములైన విషయములకు తాత్పర్యచంద్రికముండి విశేషముగా వివరణములతోను గూర్చి, తేటతెలుపున ఈ మూడవసూక్ష్మము ముద్రించియున్నాము. ఇందు గీతార్థ సంగ్రహమునకు టీకయు చిరమర్జితమునకు లోకారాధ్యులు రచించిన రహస్యాంధమును గలవు. ఈ మూడవసూక్ష్మమునందు గుమారు 500 పుట లధికముగాఁ జేర్చబడి యున్నది. క్యారికోలైండు గిట్టుపేరు గలది.

భగవద్గీతలు ఆంధ్రతాత్పర్యసహితము. క్యారికో గిట్టు	1-4-0
" డిటా " పేపరులైండు	1-0-0
" " వచనగ్రంథము క్యారికోలైండు	0-5-0
" " పేపరులైండు	0-5-0

నీతిశాస్త్రము	0-3-0
ఆదిత్యహృదయము	0-3-0

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము—పద్యకావ్యము.
గ్లాకాగితములపై అచ్చొత్తింపబడినది. మేలు క్యారికోలైండు గిట్టుపేరు గలది. 7 సంపుటముల ప్రతి 14-0-0
8 సంపుటముల ప్రతి 18-0-0

శ్రీమదాంధ్రమహాభాగవతము—పద్యకావ్యము.
పోతనామాత్యప్రణీతము. అందమైన పటములతో గ్లాకాగితములపై అచ్చొత్తింపబడినది. క్యారికోలైండు గిట్టుపేరు గలది.

సంపూర్ణప్రతి ఒకేసంపుటము	5-8-0
సంపూర్ణప్రతి 2 సంపుటములుగా	7-8-0
సంపూర్ణప్రతి 3 సంపుటములుగా	8-4-0

సమస్త సంస్కృతాంధ్రగ్రంథములు మాయొద్ద దొరకును. పూర్తి క్యాటలాగు గోరువారు:—

ఎ. కణ్ణన్ శెట్టి అందు కంపెనీ,

286 చైనాబజారు రోడ్, మద్రాసు.

అది వ్రాయవలెను.

(రత్న పురుష లేహ్యము)

బలహీనతను పోగొట్టి బలము కలంగజేయునది. మితి మీరిన సంసారపౌఖ్యము, ముష్టిమైధునము, ముఖ్యాధులు యింకా యితర కారణములవల్ల కలిగిన శుక్లవష్టమును పార దోలబయ్యేగాక మూత్రశోగములు, సంసారమఖమునే కాళ్లు లాగుట, శీఘ్రస్థలనము పోవణచి వీర్యము గట్టిపడునట్లు చేయును. బలము కలుగును. అవీర్యులచే కొనియాడబడుచున్నది.

డబ్బీ ఖరీదు రు. 3-4-0

(శగలేహ్యము)

ఏబాటి శగవైవము తగ్గించును. డబ్బీ ఖరీదు రు. 1-8-0

కోరువార్కి శేట్లాగు వుదితము.

శ్రీపట్టాభిరామ వైద్యశాల

రాయవరం, తూర్పుగోదావరిజిల్లా.

కిర్లాస్కర్

ఉక్కు కుర్చీలు

టీపాయిాలు
స్ప్రింగ్
మంచములు
&
దుప్పట్లు,
జమఖానాలు.

ఆరగ్గ జేయవలెనది. యెక్కువకాలము మమ్మును పరపమైన వెలుగు. చిత్రంపబడిన క్యాటలాగునకు వ్రాయండి.
కిర్లాస్కర్ బ్రదర్స్ లిమిటెడ్.,
పోస్టు : కిర్లాస్కర్ వాడీ, లోంబాయి కాశ్మీర.
ఆరగ్గ జేయవలెనది.

అమృతాంజనము

అన్ని నొప్పులకు పరమామృతము
చక్కని దబ్బితో సహా సీసా 1-కి వెల 0-8-0.

అన్ని బోట్ల కొరుకును

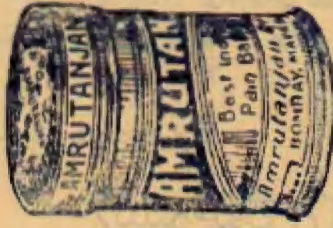
అమృతాంజనము దేశమం దంతటను వ్యాపించి లక్షలకొలది
నీసాలు అమ్మకమగును, జబ్బోపయోగమై, నలుబది సంవత్సరములుగా
ప్రఖ్యాతినిబడసియున్న దను సంగతి లోకవిదితముగదా!

అమృతాంజన మనగ నలనొప్పినుందని ఆశేతుహిమాచలము,
హిందూదేశమం దంతటను ప్రసిద్ధి చెందినది విజ్ఞానసర్వస్వములు
(Encyclopaedias) గూడ ఘోషించుచున్నవి.

శిలనొప్పులు, పార్శ్వపు నొప్పులు, కీళ్ల నొప్పులు, కణిత
నొప్పులు, మెడ నొప్పులు, మూడుపోట్లు, నాయువుపోట్లు, మూలకంక,
ఎయిడీకలు, గాయములు, తేలు-తెట్టికాట్లు, పక్షవాతము, పడిసెను,
శంకతైత్తము, ఉబ్బనము, జెనుకులు, సంధివాతము, తైత్తము,
కొమ్మతైత్తము, ఎగగొప్ప, వణకులు, నెత్తురుకాకట, చీముపట్టుట,
చుండు, పేయ, ముటిములు, పురుపుటికాయలు, నాపులు, తిల్లులు,
ఎలుపులు, బొబ్బలు, దద్దులు, తామర, తీట, దురద, మంట, కర్మాణి,

యిది యననే, అది యననే, నకలమైన నొప్పు, బాధలును
పరిమార్చు దివ్యపదము.

అమృతాంజనము
అమృతాంజనమే కాని
తాంజనము అనేకులచే
మువ ప్రతియొక్కరు
పద మని నిర్ధారణ చేసి
నొప్పును నివర్తించునని
చెప్పబడు. ఇతర
గింది తృప్తికరము లేకున్నచో, ఈ అమృతాంజనమును ఒక్కసారి
యుపయోగించి చూడుము. అట్లు ఉపయోగించిన, అనుభవములో
నిశ్చయము తెలియగలదు.

నకు సాటియైన మందు
లేకొకటి లేదు. అమృ
పరీక్షించుచి యిక్కడ
మహానొప్పు, ఉబ్బన
యున్నది. ఇది ఆనేక
చెప్పబడి, మాటమూర్తము
బోపదములను ఉపయో
గించి తృప్తికరము లేకున్నచో, ఈ అమృతాంజనమును ఒక్కసారి
యుపయోగించి చూడుము. అట్లు ఉపయోగించిన, అనుభవములో
నిశ్చయము తెలియగలదు.

దబ్బి 1-కి 0-6-0 తామర తైలము దబ్బి 3-8-0

రాజారాణి గుర్తుగల తామర తైలము పూరినాకము లగు
చాల మంది మందులతో తయారుచేయబడి ప్రఖ్యాతిగాంచినది.
పెక్కు మేండ్లకుండి యున్న తామర, తీట, ఏనుగుబ్బ, శోభ, పొడలు
ముదలగువానిని రెండేపూతలతో నిర్మాముచేసి చర్మమును శుభ్ర
పరచును. దీనిని చర్మముపై రాచిన మంట యుండదు.

మోహని తైలము

ప్రీతి పూవులు వాడుటకు యోగ్యమైనది
మెదడునక, కంటికి చలువనిచ్చి నాంధ్రమును పెంపొం
దింది కులము జెనుకు సువాసన లలిగించి మనోహరముగా
మండును. సుఖిగ్ర, విశాంతి నిచ్చును. వెల సీసా 1-కి 0-12-0 లు.
దబ్బి 1-కి 0-2-0 దంత చూర్ణము దబ్బి 1-4-0

పంటిపోటును బాసి, నోటి దర్పముకు బోగొట్టి పండ్లు
తోముటకు బాగు చును. చిగళ్లనుండి రక్తము కారకుండును.

అమృతాంజనం డిపో

మద్రాసు - బొంబాయి - కలకత్తా.

అనందాశ్రమ గ్రంథ రత్నమాల ప్రచురణలు

శ్రీమద్భగవద్గీత

ప్రతిపదటీకా భాష్యవిశేషార్థ సహితము.

ఈ గ్రంథము మొదటిపూర్వమును శ్రీరామానుజభాష్యము వనువరించి టీకాతాత్పర్యములు సంగ్రహముగ వ్రాయఁబడినది. భాష్యమును యథామూలముగా తెనుఁగు చేసినచో మిక్కిలి యుపయుక్తమని యిదియు కోరినందున భాష్యము సం దొక్కవిషయములైన విషయక అందలి ప్రమాణములకు ఆకరములతోడను, కష్టములైన ప్రమాణములకు అర్థములతోడను, భాష్యమునందు సందిగములైన విషయములకు తాత్పర్యచంద్రిక నుండి విశేషముగా విరచింపఁబడినది గూర్చి, తేటతెనుఁగున ఈ మూడవపూర్వము ముద్రించియున్నాము. ఇందు శీతార్థ సంగ్రహమునకు టీకయు చిరమశ్లోకమునకు లోకావార్థముల రచించిన రహస్యార్థమును గలవు. ఈ మూడవపూర్వమునందు గుమారు 500 పుటలభిక్షముగాఁ జేర్చఁబడియున్నది. క్యాలికోలైండు గిబ్బిపేరు గలది.

8-4-0

భగవద్గీతలు ఆంధ్రతాత్పర్యసహితము. క్యాలికో గిబ్బి

1-4-0

" టీకా " పేరునైనది

1-0-0

" " వచనగ్రంథము క్యాలికోలైండు

0-6-0

" " పేరునైనది

0-5-0

నీతికావ్యము

0-3-0

ఆదిత్యసానయము

0-3-0

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము - పద్యకావ్యము.

గ్లాకాగితములపై అచ్చొత్తింపబడినది. మేలు క్యాలికోలైండు

గిబ్బిపేరు గలది. 7 సంపుటముల ప్రతి

14-0-0

8 సంపుటముల ప్రతి

13-0-0

శ్రీమదాంధ్రమహాభాగవతము - పద్యకావ్యము.

పాఠశామూల్యప్రదీతము. అందమైన పటములతో గ్లాకాగిత

ములపై అచ్చొత్తింపబడినది. క్యాలికోలైండు గిబ్బిపేరు

గలది.

సంపూర్ణప్రతి ఒకేసంపుటము

5-8-0

సంపూర్ణప్రతి 2 సంపుటములుగా

7-8-0

సంపూర్ణప్రతి 3 సంపుటములుగా

8-4-0

సమస్త సంస్కృతాంధ్రగ్రంథములు మాయొద్ద

వారకును. పూర్తికాటలాగు గోరువారు:-

ఎ. కణ్ణన్ శెట్టి అందు కంపెనీ,

286 వైనాబజారు రోడ్, మద్రాసు.

అది వ్రాయవలెను.

(రత్న పురుష లేహ్యము)

బలహీనతను పోగొట్టి బలము కలుగజేయునది. మితి మిరిస సంపారసౌఖ్యము, ముష్టిమైదునము, సుఖవ్యాధులు యింకా యితర కారణములవల్ల కలిగిన శుక్లవర్ణమును పార దోలబడేగాక మూత్రకోగములు, సంపారగుళుమునే కార్లు లాగుట, శిశువులనను పోనగాలి వీర్యము గట్టిపడునట్లు చేయును. బలము కలుగును. అవీధులచే కొనియాడబడు చున్నది.

డబ్బీ ఖరీదు రు. 3-4-0

(శగలేహ్యము)

ఏనాతి శగవై నను తగ్గించును. డబ్బీ ఖరీదు రు. 1-8-0

కోరువార్కి కేట్లాగు వుదితము.

శ్రీపట్టాభిరామ వైద్యశాల

రాయవరం, తూర్పుగోదావరిజిల్లా.

కిర్లాస్కర్

ఉక్కు కుర్చీలు

టీపాయీలు

స్పింగ్

మంచములు

&

దుప్పట్లు,

జమఖానాలు.

ఆకర్షణీయమైనది. యెక్కువకాలము మమ్మను పరపమైనవిలు. చిత్రింపబడిన క్యాటలాగునకు వ్రాయుడు. కిర్లాస్కర్ బ్రదర్సు లిమిటెడ్., పోస్టు: కిర్లాస్కర్ వాడీ, పోంపాయి తానానా.

అమృతాంజనము

అన్ని నొప్పులకు పరమామృతము
చక్కని డబ్బితో సహా సీసా 1-కి వెల 0-8-0.

అన్ని చోట్ల వారుకును

అమృతాంజనము చేశేమం దాగోటను వ్యాధించి ఎటుగొలిచి
నీసాలు అమృతమగును, బ్రహ్మోయోగమై, సంబుది సువర్ణరమణులుగా
ప్రఖ్యాతినిపరచుచున్న దను సంగతి లోకవిదితముగదా!

అమృతాంజన మనగ లోకవ్యాధులను అనేకులమోచుచును,
హిందూ జీవితము దంతలను ప్రసిద్ధి చెందినది విజ్ఞానసర్వములు
(Encyclopaedias) గూడ ఘోషించుచున్నవి.

గలవోష్టలు, పార్శ్వపు నొప్పులు, కీళ్ల నొప్పులు, గణగ
నొప్పులు, మెడ నొప్పులు, మోడుబొట్టు, వాయువుబొట్టు, మూత్రాశయ,
ఎముకల, గాయములు, తేలు-తొక్కిళ్లు, జీవనాశము, పడినీను,
శరత్తైగ్రము, ఉబ్బినము, జ్వరములు, నొప్పివారము, తైగ్రము,
లోమ్యతైగ్రము, ఎగలొప్ప, పగలులు, నెత్తురుకాంట, చీమబొట్టు,
చుండు, పేలు, ముటిమలు, పుడుపుటికాయలు, వాపులు, రీపులు,
ఎలుపులు, బొబ్బలు, దద్దులు, తామర, తీట, దురద, మంట, గర్భాగ్ని,

యిది యననే, అని యననే, సకలమైన వ్యాధి, తాదలును
ఋషిమార్మ దివ్యవృక్షము.

అమృతాంజనము
అమృతాంజనమే తాది
తాంజనము అనీకులచే
మున ప్రతియొక్కరు
పథ మని నిర్ధారణ చేసి
నొచ్చును నివర్తించునని
తెల్పెలగాదు. ఇతర
గించి తృప్తికరము లేకున్నచో, ఈ అమృతాంజనమును ఒక్కచోటి
యుఁజేయగించి చూచుము. అట్లు ఉపయోగించిన, అనుభవములో
నిశ్చయము తెలియగలదు.

దబ్బి 1-కి 0-6-0 తామరతైలము దబ్బా 3-8-0

నకు పాటియైన మందు
నేరొగని లేకు. అమృ
పరీక్షించుచు యిక్కా-ల
మనఃస్ఫూర్తిగ, ఉత్తమా
యున్నారు. ఇది అనేక
వెళ్ళుల, మోటుమార్తము
జ్ఞాపకములను ఉపయోగ

రాజారాణి గుర్తుగ, తామర, పైను పూసినాశము లగు
దాల మంచి మందులతో రమారుచేయుచు ప్రఖ్యాతిగాంచినది.
పెక్కు-యేండ్లకంటే యున్న తామర, తీట, పనుగుగడ్డ, లోభ, పొడలు
మొదలగువానిని రెండేళ్ళకంటే నిర్మాణముచేసి చర్మమును తృప్త
చేయును. కీనిది చర్మముపై రాచిన మంట ముండదు.

మోహనితైలము

శ్రీ పూవులు వాడుటకు యోగ్యమైనది

మెడమనెక్కు, కంటికి చలువనిచ్చి పొంగిరగమును పెంపొం
దించి కు లను పెంచును సువాసన లిగించి మనోహరముగా
చందును. సుఖగ్ధ, విశాంతి నిచ్చును. మోహని 1-కి 0 12 0 లు.
దబ్బి 1-కి 0-2-0 దంతచూర్ణము దబ్బా 1-4-0

పంటిపోటును వాసి, నోటి దగ్ధములు లోగొట్టి పండు
నోముటకు వాగు చును. చిగళ్లనుండి రక్తము కారకులను

అమృతాంజనం డిపో

మద్రాసు - బొంబాయి - కోల్కతా.

శ్రీ వాక్యాం నమః

శ్రీ వజ్రోత్పత్తినామ సంవత్సర సిద్ధాంత పంచాంగము

శ్రీ. శ్రీకల్యాణగుణానాం నిత్యపాతం దుష్ట్యుక్తికోపహరణం, కంఠాచ్ఛాన విశేషపూర్ణకలం గోదావరపుష్పం వృణామః;
ఆయుర్యుక్తిం ముద్రియం నిధిగతం పంశోప పంపత్రికం, నానాకన్యకునానం సమదితం పంచాంగ మాకర్మకామే.

ఆంధ్రపత్రిక

ది న ప త్రి క

చందా సం కు రు	౨౪-౦-౦
" ౬ నెలలకు "	౧౨-౦-౦
" ౩ " "	౬-౪-౦
" ౧ " "	౨-౨-౦
వార ప త్రి క	
చందా సం కు రు	౪-౦-౦
పందిక నకా	" ౫-౦-౦
ప్రత్యేకము పందిక	" ౨-౦-౦

భారతి

స చి త్రి మా స ప త్రి క

ప్రారంభముగా ౨౪వ సంవత్సరము	
ఆంధ్రజనుల చదువలసిన మంచి	
గద్య పద్య వ్యాసము లందును.	
త్రివర్ణ చిత్రములు	
సాదాచిత్రము లక్షణములు గలది.	
చందా సం కు రు	౬-౦-౦
" ౬ నెలలకు "	౩-౦-౦
విడిపత్రిక	" ౧-౫-౦

ఈ పంచాంగము

శ్రీశైవమాన్వపరమము, శోభన సంకల్పన పూర్ణకాంక్షలు నను
బ్రహ్మశ్రీ మల్లయారాధ్యులవారి పుస్తకమునను, బ్రహ్మశ్రీ కుప్పా శేంకటకృష్ణకాశ్రమి,

యొ. నాగేశ్వరకాశ్రమిలుగార్లు పరిశోధించును నను

క న క య్య సి ధ్ధాంతి గారు గణించినది

ఆంధ్రపత్రికా ముద్రాశాలయందు ముద్రితమైనది.

సంవత్సర ఫలము

ఈ సంవత్సరమున శైవ శైవకాళిసమయముందు ఆంధ్రపుష్ప సృష్ట్యాప్తియొ, ఎండ వేడిమియు ప్రారంభమై తక్కి
మనాతము హెచ్చుగా వీరును. శ్రేష్ఠకూపకమునను ఎండల మెండై పడితరగాలివీరును, అధికాహిత వికాహితములయందు
పసాడుచుండుగా వర్షించును. శ్రావణ భాద్రపదమాసములయందు సుష్టిత్తి అగ్నిజ కాత్రికమాసములయందు నాయుపహితసృష్టిత్తి
కలుగును. పరివాయకులలో రహితపరిగాక రిక్తిమాన కురులు ఆవులుచే అగ్ని పలులన్నూ కానుగా ఫలించును. చెరుకు చెలము
పొగాకు పైరా రసములకు ధర లధికయగును. పూర్వాపరపద్యములు కానుగా ఫలించును. కనువులు శ్రీరమణులై
మనముగ నుండును. ప్రజలు వార శోగాదులయందు, అగ్ని పల్లవిన్న బాధలతో మనముగా నుండును. ప్రజలు రాజులవలె
బాధకొందరు. అధికాహిత బ గం ముదలు వికాహిత బ గం వికల గు నాధ్యమ-వికాహిత బ ౬ పక్షి ప్రభృతి అగ్ని
కు గి పంపియగు పక్షమాధ్యమ. శైవ, భాద్రపద పక్ష పూర్ణిమలయందు సంతోర్ణ చంద్రగ్రహణములన్నూ భూమి కుద్ర
పూర్ణిమయందు ముప్పూసావయ పక్షగ్రహణమున్నూ పరివాయ విమల కళికముగా పలులపండి వారుకు కూమలార్థ
మాన్యు కురీయును. శ్రేష్ఠ బ గం లు యుగాదికవిద్వర్తనకేళి.

స్వస్తి సర్వకళా సఫలం భవతు. శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీ సుకుభ్యో నమః.

వాగ్దాత్యా న్యుమనన పుర్యాధానా మపక్రమే;
యవత్యా కృత్యత్యా న్యగ్నిధా నమామి గణానమః.

అవాద్యాకృత్యసూపాయ శిఖానప్రదాయినే;
నమః పుష్కరసాధాయ చటస్థలబ్రహ్మరూపినే
సురశే సర్వలోకానాం భిక్షు శే భిక్షోఽనామః;
విధయే సర్వవిద్యానాం దక్షిణామూర్తయే నమః.

సుకు నైవము

శ్రీమత్ప్రవృత్తయారోగ్యకాంక్షివ్యక్తాంతితో
విద్యాధిగ్రహస్సతా మయితో సాంక్షక్రియాపాగ్నా;
రాజరాజసుభాతతో సమనయం సౌభ్రాత్రభాతా నుమా
ప్రాక్షా వేంకటాద్వైతామసుమతీవాగ్దేవ్యాభ్యాం భతే.

దైవజ్ఞవంశావళి:

శ్రీమత్సోమలసంకమాక్షిమతే ర్మాహాళికాగృహీ
శ్చుద్ధాశ్రేయమహ్నిగోత్రమహితో మోహాదివిధ్వంసకృత్;
విశ్వభ్యాకరకాశ్యలామమహ్ని ప్రాక్షవాత్రాంతితో
త్రైపావాకరపరయణో హి కళకారాధ్యక్షమజ్జ్య భతే.
తస్య వ్యోక్త్యధివో భవాంఘ్రిమూలీయ్యక్తిమంభోష్ణవో
మూలోత్పాదితమా త్రయవంశాంతాగ్నిపత్యాభివృద్ధి;
వల్లీలామతేయర్థి కాయవంశభ్యాభ్యాపిదిన్యధివో
దేవే మధ్యతే దక్షాక్షి పరవిమూహాధ్యక్షాస్తోత్రం.
తస్మాదేవం తనయ సుమిధధివంశస్సర్వకారాంఘ్రివ్యయా
నీవాపాదితతత్త్వపాథిగతత్యాగ్యప్రవోభోదయో,
శ్రీమత్సోమివక్త్రవారిధివిగాహాం గ్రమధాతయ
స్వానుశ్రీ కవకాప్యయా యగరచతుర్వింశాంగ మేత త్కృతా.

సంవత్సరాది దివసకృత్యము

అష్టాదా బంధుసంఘాత్తు మంగళహస్తాన మాచరిత్,
వస్త్రాంశ్చరణై ర్దేహ మంగ్యకృత్య తత కృచి.
విష్ణుకేం భారతీం భూకా దైవజ్ఞ మభిపూజ్యత;
సంవత్సరఫలం సమ్యక్ కృత్యా విప్రేనా సమర్పయత్.

ఈ (అంధ్ర) దేశమున లోకవృక్షవనములొకట చాంద్రమానా
బ్రతు గ్రహించునది. తేహనలమునకు దక్షిణదేశమున సౌరమానాబ్రతు
గ్రహించునది. వింశ్యకున కుత్తరదేశమున బార్హస్పత్యమానాబ్రతు
గ్రహించునది. అంతియ నుమావయాబ్రతుము గ్రహించునది. ఈ పంపి
త్సరమునకు చాంద్రమానాబ్రతు నమనసింది ప్రజోత్పత్తిపంచమ్యర మని
పేరు. సౌరమానము నమనసింది-తైత్తి కు గి మొదలు తైత్తి కి గి గి

మొదలు ప్రమామాతపంచమ్యర మనియు; అటుపైరి పంచమ్యరాంతము
నొకట ప్రజోత్పత్తిపంచమ్యర మనియు పేరు. బార్హస్పత్యమానము
నమనసింది ఈ సంవత్సర తైత్తి కు గి లు మొదలు తైత్తి కి గి మొదలు
దిత్తిభానుపంచమ్యర మనియు అటుపైరి పంచమ్యరాంతమునొకట ప్యభా
నుపంచమ్యర మనియు పేరు. నుమావయాంఘ్రిమూర్తిబ్రతు మనిపేరు.

ఈ ప్రజోత్పత్తి నామ సంవత్సరమునాటి

పుష్యమిదిగల సారాబ్రతులు	౧౫, ౫౮, ౫౯, ౬౧, ౬౨
కల్బాది గతాబ్రతులు	౫౦, ౫౧
రాశివాహుకేతాబ్రతులు	౧౮, ౫౩
తైత్తి నాది గతాబ్రతులు	౪
పూర్వాశ్వాతాబ్రతులు	౧౫, ౩౩, ౩౪
శుభరే	౧౩, ౪౧-౧౩, ౪౨
హిరరే	౧౩, ౪౧

అనుమన్నది.

నగలకల్బాగ్రాహుల మైన ఈ ప్రజోత్పత్తి నామ సంవత్సరము
నాటికి సౌరసిద్ధాంతము నమనసింది అదిపుష్టికర్తయనబ్రహ్మయ్యుని
పరమాయువమున పగమునకు వైన మొదటి పత్సరమున, మొదటియాన
యన, మొదటి పక్షమున, మొదటి దిరుమున పగలు, ౧౩ గడియలు
౪౩ విగడియలు గడవెనది.

అబ్బరేయ ఫలము

చాంద్రమానాబ్ర ఫలము

శ్లో. మువర్తం పర్యధానాని నులభాని యయుర్న రా,
దన్వితాప్సర్యసంపత్తిః క్షేమాలోగ్యం ప్రజాపతే.
ఈఫలము పంచమ్యరాంతమునంది సావత్సరాంతమునరకు
జరుగును.

సౌరమానాబ్ర ఫలము

శ్లో. ముప్పిష్టి పుర్యదేవాం ధనరాజ్య మమృతము,
క్షేమం ముఖేషు మాలోగ్యం ప్రమాదే ధన్య తాన్యకే.
ఈఫలము పంచమ్యరాంతమునంది తైత్తి కి గి గి లు మొదలు
జరుగును. రెయవారి పంచమ్యరాంతమునొకట వైవిచ్చేన చాంద్రమానా
బ్రఫలము జరుగును.

బార్హస్పత్యమానాబ్ర ఫలము

శ్లో. ద్వితార్థ మ్పిష్టిపర్యాదైగ్ధి ర్విదితా నిఖిలా ధరా,
విరాటలాభిలా లోకా ప్రితభావ్యాభ్యుదయతే.
ఈ ఫలము పంచమ్యరాంతమునంది తైత్తి కి గి మొదలు జరు
గును. రెయవారి పంచమ్యరాంతమునొకట ప్యభానుపంచమ్యరఫలము.
శ్లో. పంచంకీహ జవాప్యత్య భూమి యౌగళిభలాప్యతా,
ప్యభానుపత్సరే భూమి ధ్విమధూపాలవిగ్రహా.

ఈ ప్రజోత్పత్తి నంవర్సరమునకు రాజ మొదలైన

పరిపాలకవర్గము—రత్నము

రాజ-కుమారుడు

శ్లో. విజృంభి పర్యా రుద్రా ముప్పిన్తి
ద్వావో హి సంభూర్ణ పయోధర శ్చ,
లియోః ప్రియోణాం జవంతారి శోమం
కామోపదాన్త రఘునాథైర్భవాభి.

గంధారిక:

శ్లో. సుతుతే మధు మథా మో కామసిధి
ర్జగతులే శ్రీమహాదేవ మేనహి,
లోభాన్యతే విజయస్య స్వస్యైర్భవాభి
మల్లీశర రిన్య విజయస్య జయభూమి.

ఈ పంతు పాంచాల విద్య పాపాప్తిరేమం కథిమగా
కలగును.

మంత్రి-చంద్రుడు

శ్లో. ముప్పిన్తి పుర్యతానా ఫలితా భవతి చ,
మేతాలోన్యం మధిమం చ వాతలే కిమంత్రిత.
ఈ పంతు పాంచాల కలిగిరేమం కథిమగా కలగును.

సేనాధిపతి-చంద్రుడు

శ్లో. ముప్పిన్తి పుర్యతానా ఫలితా భవతి చ,
మేతాలోన్యం మధిమం చ వాతలే కిమంత్రిత.
ఈ పంతు పాంచాల కలిగిరేమం కథిమగా కలగును.

వన్యాధిపతి-గురువు

శ్లో. ముప్పిన్తి పుర్యతానా ఫలితా భవతి చ,
మేతాలోన్యం మధిమం చ వాతలే కిమంత్రిత.
ఈ పంతు పాంచాల కలిగిరేమం కథిమగా కలగును.

ధాన్యాధిపతి-మధువు

శ్లో. ముప్పిన్తి పుర్యతానా ఫలితా భవతి చ,
మేతాలోన్యం మధిమం చ వాతలే కిమంత్రిత.
ఈ పంతు పాంచాల కలిగిరేమం కథిమగా కలగును.

అగ్నిధిపతి-చంద్రుడు

శ్లో. ముప్పిన్తి పుర్యతానా ఫలితా భవతి చ,
మేతాలోన్యం మధిమం చ వాతలే కిమంత్రిత.
ఈ పంతు పాంచాల కలిగిరేమం కథిమగా కలగును.

మేఘాధిపతి-చంద్రుడు

శ్లో. ముప్పిన్తి పుర్యతానా ఫలితా భవతి చ,
మేతాలోన్యం మధిమం చ వాతలే కిమంత్రిత.
ఈ పంతు పాంచాల కలిగిరేమం కథిమగా కలగును.

రసాధిపతి-శని

శ్లో. ముప్పిన్తి పుర్యతానా ఫలితా భవతి చ,
మేతాలోన్యం మధిమం చ వాతలే కిమంత్రిత.
ఈ పంతు పాంచాల కలిగిరేమం కథిమగా కలగును.

నీరసాధిపతి-గురువు

శ్లో. ముప్పిన్తి పుర్యతానా ఫలితా భవతి చ,
మేతాలోన్యం మధిమం చ వాతలే కిమంత్రిత.
ఈ పంతు పాంచాల కలిగిరేమం కథిమగా కలగును.

మేఘాధిపతి-శ్రీకృష్ణుడు

శ్లో. ముప్పిన్తి పుర్యతానా ఫలితా భవతి చ,
మేతాలోన్యం మధిమం చ వాతలే కిమంత్రిత.

సావనరీధిపతి-శ్రీకృష్ణుడు

శ్లో. ముప్పిన్తి పుర్యతానా ఫలితా భవతి చ,

పురోహిత-గురువు

శ్లో. ముప్పిన్తి పుర్యతానా ఫలితా భవతి చ,
మేతాలోన్యం మధిమం చ వాతలే కిమంత్రిత.

పరీక్షితుడు-గురువు

శ్లో. ముప్పిన్తి పుర్యతానా ఫలితా భవతి చ,
మేతాలోన్యం మధిమం చ వాతలే కిమంత్రిత.

గణకుడు-కుమారుడు

శ్లో. ముప్పిన్తి పుర్యతానా ఫలితా భవతి చ,
మేతాలోన్యం మధిమం చ వాతలే కిమంత్రిత.

గ్రామపాలకుడు-చంద్రుడు

శ్లో. ముప్పిన్తి పుర్యతానా ఫలితా భవతి చ,
మేతాలోన్యం మధిమం చ వాతలే కిమంత్రిత.

రైవణ్యుడు-సూర్యుడు

శ్లో. ముప్పిన్తి పుర్యతానా ఫలితా భవతి చ,
మేతాలోన్యం మధిమం చ వాతలే కిమంత్రిత.
ఈ పురోహితాది పంతుల విద్యరేమం కథిమగా కలగును.

అమృతాయనము పార్వ్యపు నొప్పులకు ప్రహ్లాదుడు.

మేఘము-చిక్కము

சென்னை நகரம் - சென்னை நகரம்
சென்னை நகரம் - சென்னை நகரம்

మొదటి యం మహావర్తం మేధావం నాస్తితి,
 శ్లోకాన్యశ్చాన్యవర్తం న తత్తే నాస్తితి.

వర్ణము-నాలుగు-కూములు

१. चक्रवर्तिनः ॥ १ ॥

శలమః ఇందు పాపాదు సమప్రమదిమ, తానాదు పాప
మలయనుమ, వానాదు రూమియైమః శ్రియంక వానాదు శ్రియ
వియమించికాదు.

కూమరయొక్క పరిమాణము

శ్రీ. పద్మయోగవ విస్తీర్ణం కరియోజనమునకు, అభరణ్య ప్రమాణంకు దేయశీల గౌరవే.

వర్తమానాదుల వృద్ధియములు

[illegible][illegible]

మేవన, కాంతికాలము-ఫలము

ఈ సంవత్సరము ప్రతి కృష్ణ గది ఏనుది సమకాలము
నాడు, ఆ కాలమునాటికియు మార్గమును గ. 30.30
వర్షానికిను మార్పును చేయరామును ప్రవేశించును.

కాలఫలము

೩. ಕ್ರೂರ ವ ಸೈವಯಾರಿ ಪುನಃಪುನಃ ಸಂಭವ.

చాకరము

శ్రీ. సామంతాచార్యులకు.

మొదటి పాఠము (1802) నామము

అర్చనాదులు నామము-సంక

ఈ సంవత్సరము లభిరాషాఢ శుద్ధ పక్షమీ నామనారకు
నాచంద్రాశ్వాసిని జన్మించెను కృష్ణాను మోగము గలకరండును
తండ్రియది యే కాంత నిలుచుటయు మాన్యు వార్తానికైతియుజ ప్రద
శించును.

[illegible]

అమృతాంజనము ఎల్లదోటలను దొరకెడు అమృతము

భరణ్యాది వజ్రావల ఫలం-అతివృష్టిః

శ్రేష్ఠ శుక్ల ప్రతిపద్యుక్త-సోమవారఫలం

శ్లో. మధిమం మేమ హరోగ్యం వృష్టిశుభ్యంబృహి,
అంబరితా ఛాత్రీ శ్రేష్ఠాదా చేందవాసరే.

అమాధ శుక్ల సంవమియుక్త సోమవారఫలం-అతివృష్టిః

అమాధ శుక్ల సంవమియుక్త స్వాతిశుక్లప్రభం

శ్లో. అమాధే కుక్షవతే కు సమా స్వాతిశుక్లయా,
వామ పుష్కర సంహతి భూవా రీతిం క వాఃయేత్.

అమాధ కృత్తశుక్లహిసేయుక్త తిథిఫలం

శ్లో. అమాధే కృత్తవతే కు సహి రోహిణీయయా,
వర్జ్యవృక్షమృద్ధిస్సాస్త్రి దోహక్యాం కు మధ్యమన్.

ఈ వాంసుఫలముల వాంఛనమున కనుక, వివాహమయింపు.

కుజచారఫలము

మగ్రకు లేదు-శ్రేష్ఠ శుభం లగాయకు వివాహాథ శు 3 లు
మగ్రకు లంకారమందు నింహారోయందు సంపరించును. సంవత్సరారం
భమనుండి సంవత్సరాంతమువఱకు మగ్రకు భ్రమ్యమిషక్లశ్రీ 3
స్థితియవలయు లగాయకు-శ్రీ ప్రవాభావస్థితి నిహిమమిషకు
ముఖగతిచే సంవారము చేయును.

శ్లో. నింహం గతే ధిరిసుతే యది నింహభాశే
కోమం నయే త్ప్రీతయకాల ఇయాయరాశిన్,
భీమంబిలనద్యుకం భువమేసుభృంపం
భిర్యోతైః కృతగదాన మివా.లురాశిన్.

శ్లో. చిత్రావిశాఖాకుహివామభేమ
విశ్వంభరాయా శ్రవనము ప్రమాతి,
భరాం సమస్తా ముదకప్రమన్న
ముద్యుతభూలకము కరోతి.

శ్లో. యావత్సావనిశాఖాకు త్రిశూర్యభవ భూమిః;
కరోతి మహతీం వృష్టిం వాతీష్టాన్తా నకుంభం.

శ్లో. స్వాతీమిత్రేంద్రకరాహిస్తావాసవోత్తరశు ౩.
మంధికా కంకా హంతి కోమ మ్మంద్రకా నతి.

బుధచారః—

చైత్ర శు ౨ కే పన్నామయం	వైశాఖ శు ౬ పన్నామయం
వైశాఖ శు ౧౩ ప్రాశువయం	శ్రేష్ఠ శు ౧౩ కే ప్రాశువయం
వివాహాథ శు ౨ శు పన్నామయం	గ్రాహ శు ౪ పన్నామయం
గ్రాహివృష్టి శు ౧ ప్రాశువయం	కృత్తవత శు ౧౩ ప్రాశువయం
అశ్వినిశుభం సో పన్నామయం	మార్గశ్ర శు ౩ సో పన్నామయం
మార్గశ్ర శు ౩ ఆ ప్రాశువయం	భ్రమ్య శు ౪ ఆ ప్రాశువయం
వామ శు ౧౧ శు ప్రాశువయం	భూవన శు ౧౧ సో పన్నామయం

బుధచారఫలము

శ్లో. అస్త్రాది పిష్టకాంశేష దృశ్యే యది చంద్రః,
తదా దుర్భిక్షకంబలా రోగాణాం రాశి వృద్ధిశ్చ.
పాపాపాదగ్రాహవై శాశీ ప్రియంబుల వృథాశుభ,
వృష్టే శుభాయ జగతం కుభిష్యత్యైవైవైవై.
ఇవర్జమాపయో ర్యహి కృత్తమృగకాశా,
ఉదిత క్షిణో వృథా మిలితమ కుభిష్యత్యై.

గురుచారము

గురువు ఈ సంవత్సరార భమనుండి శ్రేష్ఠ శు ౧౧ లు మగ్రకు
విభువరాశియాయును, అదిమెదలు కృత్త శు 3 లు మగ్ర కర్కాటక
రాశియాయును, అదిమెదలు మార్గశ్ర శు ౩ లు మగ్ర కింకరాశియం
యను, అదిమెదలు పన్నామాంశముయను కింకరాశియం పన్నామాంశ
చేతను సంపరించును.

శ్లో. మరేంద్రవంద్యే భువి యుగ్మరాశా
గతే ధిరీగా కంబోత్పరావృష్టి,
ఈశేర్భయం కేంద్రభయం తరాణాం
కృది త్ప్రీత్యై శ్రీ మయోధరాశ్య.

శ్లో. బృహస్పతే కర్కటరాశిసంధి
గావ్యే నేమాశ్య పయోధరావృష్టి,
పశ్యాభివృద్ధిశ్చ భవేద్భరత్యా
పదా ద్విజాన్తా భ్యగరభ్యరావృష్టి.

శ్లో. నింహారాగతే తతే నిహ్య భూమరసజ్జలా,
అతివృష్టిర్యాగభయం సృపా యుద్ధే లయం యయో.

గురువు మూడురాసులయందును సంపరించు ఫలము

శ్లో. ఏకక్షిణా వత్సర తతే రాశిరయ ముదాగతే,
తదా వసుంధరా క్షిణా మునైపుప్రకోటిభి.

శుక్రచారఫలము

వివాహాథ శు ౬ మంధికావారిం మూగ్నాది అస్త్రమయింపు.
అశ్విని శు ౪లు కుంభాది ఉదయింపును.
భ్రమ్యమిషక్లశ్రీమవ అస్త్రమయింపు.
స్వాతిశుక్లశ్రీమవ అస్త్రమయింపు.

శ్లో. చాంద్రభాన శుభము ఉదయే వాస్తవే క్షిణా,
విశపేగా. ప్రవాయం కే పన్నామయా ప్రవాయతే.

శ్లో. స్వాతీశ్రీయే భృగోన్తాశే శోభయేపు ప్రాశురి,
ఉదియో ప్రమయే యాశి కుక్షవతే యారాశ్యు.
గవాశ్యరాజపుత్రాణాం కోశీతిం ధిరే మహీ,
ఉదయా ప్రమయే యాశి కృత్తవతే యారా శితి.
గవాశ్యరాజపుత్రాణాం వృష్టిం వి ముకేఽవృహన్.

శనివారము

ఈ సంవత్సర ప్రారంభమునుండి శ్రేష్ఠ బంధుల నజకు
ఉత్తరాషాఢపక్షత్రయంక పంచమియనుట. అదిమొదలు మాఘశ్రీ
కు 3 ల మొత్తము వ్రేగరిలేదు పూర్వాషాఢపక్షత్రయంక పంచమియనుట.
అదిమొదలు సంక్రాంతిముదము ఉత్తరాషాఢపక్షత్రయంక పంచమియనుట.

ఈ సంవత్సరము ప్రారంభమునుండి భువ్య కు ర విరిగినను
కరుష్యవంతున, అదిమొదలు పంచస్కరాంతమునకు మకరరాశి సం
వత్సరము పంచమియనుట.

- శ్లో. విశ్వేనగ్రత్రేయో యోగశాంకరే
కాష్ఠీకరాష్ట్రో విజృంభావః,
విశాఖయాంతి ధరాధిపి
హోరాగ్నివృష్ట్యాహోగమగ్రాః.
- శ్లో. అపృగ్నోర్భిశ్చ శోభిషాంక దిగదూగధ పాంథ్యహృత్.
- శ్లో. మంచే శ్చిరే ధాన్యం వృష్టిరహి
హ్యుహ్యుహరివాం కలహం కవర్షక,
పాంచాలాశిమిహోమూర్త్య
పప్త్యై కాశ్యర కలింక బంగా.
- శ్లో. పరశ్చిరే భామమలేఽరిధిః
హ్యుహ్యుహరి రృహాశివ వృష్టిః,
దకర్షరేగా యోగహృత్ పప్తాః
భూహి-రా విగ్ర భివత్పూహలా.

గురుశుక్రమాధ్యనిర్ణయము

ఈ సంవత్సరమును అధికాషాఢ బహుళ పక్షమొదలు విశా
షాఢ బహుళై కాదశిమొత్తము గురుమాధ్యము.

విశాషాఢకుద్ధ పక్షమొదలు ఆశ్వయుజకుద్ధ పంచమియను
కుక్రమాధ్యము.

పుష్యరప్రవేశము

ఈ సంవత్సర శ్రేష్ఠబహుళవ్యాపరే శనివారమునాడు యి
నానదీ పుష్యరప్రవేశము.

మకరనంకాంతి కాలము-ఫలము

ఈ సంవత్సర భువ్యకుళ్ల పక్షి గురువారము తత్కాలమున
సప్తమినిశి ఉత్తరాశాద్ర పక్షత్రయంక శివనామయోగమున గరభ
కరణమున మూర్త్యవయాది ఘ ౧౬-౧౬ విభుటికల కాలమునందు
మూర్త్యుడు మకరరాశియందు ప్రవేశించును.

అపృగ్న శ్రుమనన్య మందనామధేయం, విప్రజానునిష్ఠం; నింబో
దకహ్మం, రాక్షాం శుభం; నీలవస్త్రేధారణం, మహాభయం; లామోరస
గంధం, యుద్ధం భరి; జహాప్రమృ ధారణం, మహాహరి; గోమేధి

పక్షఫలము :

- శ్లో. కుక్షపక్షే యదా తుష్టి మకరన్తే విదాళే,
ప్రవాహం వ్యాధిరీదాన వృహాదాం నిమరం భవేత్.

రిక్షఫలము శోగవాళియ; వారఫలము ముష్టి; పక్షి
ఫలము బ్రాహ్మణారిష్టము; దిగఫలము కుభయ; కరణఫలము హ్య
మృద్ధి; గుహ్యఫలము ప్రపంచయవకు సంకోచము; మహానైఫలము
వ్యాధిరీద. సంక్రాంతి పూర్ణకాలమున హ్మనదావాహికము లేదు
విలయము.

- శ్లో. సంక్రాంతిపురమధ్యాగ్న ర్గ్రహణం వృద్ధిరం;
రహస్యస్వప్నప్రయత్నేన ర్గ్రహణం నిరస్తయేత్.

చంద్ర గ్రహణములు

ఈ సంవత్సర చైత్ర శుద్ధ ౧౫
పూర్ణిమా గురువాసరమున నాస్తా పక్షత్రయ
వందు కేకుప్రప్తమైన శుభవృత్తి (సంపూర్ణ)
చంద్రగ్రహణము. సింగళేనిర్ణయము.

	భు. వి.	భుం. వి.
అస్తాది ఆగ్నేయస్వర్గకాలము	౧౪-౧౫	౧౧-౧౩
నాయన్యనిమిరకాలము	౧౬-౧౭	౧౩-౧౫
మధ్యకాలము	౧౮-౩౫	౧-౩౧
ఈశాన్యోన్మీవకాలము	౨౦-౨౩	౨-౩౩
నింబాదర్శనకాలము	౩-౪౩	౧-౩౯
తైర్వరి కుద్ధమోక్షకాలము	౨౨-౫౫	౩-౧౫
ఆద్యంతపుణ్యకాలము	౨-౪౦	౩-౨౮

గ్రహణమాసఫలం

శ్లో. త్థూయాపాపకవాక్య హస్త్యులంబభావా,
మామంతే మంబుష్టిస్సాగ్ని ద్ధృవానే పతి ప్రత్రే.
శ్లో. మాఘశుభం ప్రత్రేషు శ్రేష్ఠశ్రావణమాసయోః,
సర్వక్రస్తోఽగ్ని ఇందుర్వా రాజరాష్ట్రవివాళకృత్.

అయనఫలం

సామ్యాయనే విప్రభూపాణ్ హంతి.
పాస్తక్షత్రమందు గ్రహణము సంభవించుటచే వాయవ్యముండ
లము-శిశ్నము

శ్లో. వాయవ్యమండలే గ్రస్తే చోర రోగాగ్నిజం భయమ్,
వర్జ్యఫలము

పాంశువిలోహితమాసః క్షత్రధ్వంసాయ భంతి వృషేశ్వ.
ఈగ్రహణము ఆర్ధరాత్రాత్పూర్వము సంభవించుటచేత పూర్ణి
మాప్రయుక్తమై శ్రాద్ధములు పగలు రెండువాయులలోగా జరిగించ
లసినది.

కారికావృత్తే

శ్లో. యామా మార్జ్వం మగ్ధ్యరాత్రో దిధశ్చే
త్వాంస్వం మధ్యాహ్నాచ కర్తవ్యమేవ.
విత్త్యభోజనకు, మూడుయములవ్యవధిగా చేయవలసినది.
శ్లో. చంద్రగ్రహణయామాణా శ్రీక్ష బాలవృద్ధాదురైర్వివా,
కన్యాకులా ధనుః కుంభ మినరామలయందు జనించినవా
రున్ను, హస్త ఉత్తర చిత్ర నకు తమలయందు జననమొందినవా
రున్ను, ప్రకారాంతరముచే కన్యాకులా కుంభ మిగువరామలయందు
జననమొందినవాడున్ను కాంతి యథావిధిగా చేసికోవలసినది.

ప్రజోత్పత్తి సంవత్సర భాద్రపద శుద్ధ ౧౫
పూర్ణిమా శనివారమున ఉత్తరాభాద్రా నక్షత్ర
మున రాహుగ్రస్తమైన భిష్యన్న (సంపూర్ణ) చంద్రో
పరాగమా, పింగళవర్జము.

	శు. వి.	శు. ని.
అస్తాది తుశాన్య స్పర్శకాలము	౧౩-౧౫ రాత్రి	౧౧-౧౮
నైమృతిరిమిలనకాలము	౧౫-౧౪	౧౨-౨౯
మధ్యకాలము	౧౪-౧౩	౧౧-౧౨
అగ్నేయోన్మీలకాలము	౧౪-౪౫	౧౧-౫౪
లింబాదర్శనకాలము	౩-౩౦	౧-౨౪
వాయవ్యమోక్షకాలము	౨౨-౪౨	౩-౫
ఆద్యంతపూర్ణకాలము	౯-౨౩	౩-౪౩

గ్రహణమాసఫలము

శ్లో. కలింగ సంఖ సావీర సారాష్ట్రమైశ్చికాన్ శృపాణ్,
హంతి రాహుగ్రభస్మిత మోషిద్ధగ్ధ వివాళనమ్.

అయనఫలము

శ్లో. విల్బూద్రాణ్ దక్షిణాయనే హంతి.

వర్జ్యఫలము

శ్లో. పాంశువిలోహితమాసః క్షత్రధ్వంసాయ భంతి వృషేశ్వ.

గ్రాసఫలము

సర్వక్రస్తా చంద్రమార్యా తుద్యాన్యన్యభిరుద్రవా.
ఈ గ్రహణము ఉత్తరాభాద్రాక్షత్రమున సంభవించుటచే
వారు మండలఫలము.

శ్లో. వారుణే సర్వజంతూనాం క్షేమం రాజ్ఞా నుభోధనమ్.

మీన-మేష-మిథున-సింహ-కన్యారాశులయందు జనన మొంది
నవాడున్న ప్రకారాంతరముగా మీన-గును-సింహ-మేషరాశుల
యందు జననమొందినవాడున్ను కాంతి చేసికోవలసినది.

పూర్ణి మాప్రయుక్త శ్రాద్ధములు పగలు రెండువాయుల లోపు
గాను జరిగించుకోవలసినది.

ఈ సంవత్సర ఫాల్గున శు ౧౫ పూర్ణిమా
మంగళవారమున ఉత్తర ఫల్గునీ నక్షత్ర
మున కేతుగ్రస్తమైన ముచ్చళ నోడయ
మును కేతుగల చంద్రగ్రహణము ౧౫ వీస
ములన పైని గ్రహణమా-కృష్ణార్ద్రము.

	శు. వి.	శు. ని.
మార్యోదయాది ఆగ్నేయ స్పర్శకాలము	౨౫-౫౯ రాత్రి	౪-౩౩
మధ్యకాలము	౨౯-౫౧	౫-౫౬
వాయవ్యమోక్షకాలము	౩౩-౪౩	౭-౨౭
ఆద్యంతపూర్ణకాలము	౭-౪౪	౩-౬

గ్రహణమాసఫలము

శ్లో. వీడాకరం ఫాల్గున మాసి పర్యం
పంచాంగకాంతికమేఖిలావాన్,
శృశ్చైవ పశ్యత్రభవాంగవావాం
ధనుమగ్రక్షేత్ర తపస్వివాంశ.

అయనఫలము

సామ్యాయనే విప్రభూపాణ్ హంతి.

వాయవ్యమండలఫలము

శ్లో. వాయవ్యమండలే గ్రస్తే చోర రోగాగ్నిజం భయమ్.

వర్ణ ఫలము

శ్లో. చంద్రబాహ్వోరరాగేషు కృష్ణాక్షైః సంయతాః;
కూటారిష్టం వచశ్చంద్ర అతిస్పష్టిర్నిరంతరమ్.

ఈ గ్రంథమునకు పూర్ణిమా శ్రమము క్రాంతములు రాత్రి
మోక్షసంభోధము చేయబడినది. నిత్యభోజనమున్నూ రాత్రి నంత
చేయబడినది. పగలు చేయరాదు. పరిపూర్ణ శ్రీ కర్మ క్రాంత
ములు ఈ లోకాన ఉపసరించి తయారాదు చేయబడినది.

శ్లో. ప్రతీ చంద్రే కూడితే కష్ట ముత్తిం
ద్వైపా ద్భ్రాంత క్రాంత్యుత్తేన కార్యం-ఇతి కాశ్యాత్.

కవ్యా కులాభజాః పి థ వివాహములయందు జనక మొందిన
వారకు శ్రీ-పూర్వకృష్ణాది-పాస్త్రము శ్రీమల నుండు జనక మొంది
వారకు, ప్రకారముగా కవా కులాటంధ మిహవిధ ములందు
జనక మొందినవారును కాంతి యభావిధిగా చేరిపోవడినది.

కందామములు

అశ్వ	ధ	కృ	లో	మృ	అర్ధ	భవ	భవ్య	అశ్ర	మల
౧	౪	౩	౨	౫	౧	౩	౬	౧	౪
౨	౦	౧	౨	౧	౧	౨	౦	౧	౨
౩	౪	౪	౨	౦	౩	౧	౪	౨	౦

కృ	అ	ప	చ	పా	వి	అమా	శ్రీ	మా
౩	౨	౫	౦	౩	౬	౧	౪	౩
౦	౧	౨	౦	౧	౨	౦	౧	౨
౩	౧	౪	౨	౦	౩	౧	౪	౨

కృ	అ	ప	చ	పా	వి	అమా	శ్రీ	మా
౩	౧	౦	౩	౬	౧	౪	౩	౩
౦	౧	౨	౦	౧	౨	౦	౧	౨
౦	౩	౧	౪	౨	౦	౩	౧	౨

శ్లో. అదికూశ్యే కుహార్యాధి కృష్ణకూశ్యే మహోష్ణకా,
అంశ్యకూశ్యే ఫలం స్వర్ణం త్రికూశ్యే నిష్కంధం భజత్.
శ్లో. విమ మేవ్యర్థలాభస్యాధి ప్రియే ను పతతా భజత్,
కూశ్యే కూష్మణ్యకాస్మాది కందాయఫలమిహ్యుతమ్.

అదాయవ్యయములు

మేవస్మిక్రికములకు	౨	౪	ధతుక్రికములకు	౫	౧౪
వృషభములకు	౧౧	౧౪	మకరకుంభములకు	౪	౪
విభవకవ్యలకు	౧౪	౧౧			
కర్కాటకములకు	౪	౧౫	పర్యాచాయము	౫౦	
పింహములకు	౧౧	౫	పర్యవ్యయము	౩౧	

రాజపూజ్యవమానములు

	పూ.	అ.		పూ.	అ.
మేవమునకు	౧	౩	మలకు	౫	౬
వృషభమునకు	౪	౩	వృష్టికమునకు	౧	౨
విభవమునకు	౩	౩	ధనుస్సునకు	౪	౨
కర్కాటకమునకు	౩	౩	మకరమునకు	౩	౨
కింహమునకు	౬	౩	కుంభమునకు	౬	౫
కవ్యలకు	౨	౬	వివాహమునకు	౩	౫

సంవత్సరఫలములు

అశ్వ, భవ్యమి, పావరి, అభిరస్తు	ఈవక్రము కు రాజపూజ్య
భరణి, అశ్రేణి, రిశాభ, శ్రవణ	యవ్యము
కృత్తిక, మల, అమరాభ, భవిష్య	భూమిము
లోహిణి, పుష్య, శ్రేష్ఠ, కేళిమం	మహాము
మృగశిర, ఉత్తర, మూల, పూర్వాషాఢ	అయువ్యము
అర్ధ, పాస్త్ర, కార్కాషాఢ, ఉత్తరశాఢ	అభ్యుదయము
భవ్యమ, రిశ, ఉత్తరాషాఢ, కేతి	మోక్షము

వెలల హెచ్చుతగ్గులు

దానిదమానము ననుసరించి
చైత్ర, అధికాషాఢ, వివాహాఢ, శ్రావణ, కార్తవీర్య, కార్తిక,
మార్గశిర, భవ్యమానములయందు వెలలు పనియగ నుండును.
చైత్రాళి, మాఘ మాసములయందు వెలలు తక్కువగ నుండును.
శ్రేష్ఠ, ఫాల్గుణ మాసములయందు వెలలు హెచ్చుగా నుండును.

పూరమానము ననుసరించి
మేష, విభవ, మకర, వివాహమాసములయందు వెలలు పను
ముగ నుండును.

వృషభకర్కాటకమాసములయందు వెలలు తక్కువగ నుండును.
కింహ, కవ్యా, కులా, వృష్టిక, భను, మలభ మాసముల
యందు వెలలు హెచ్చుగ నుండును.

వర్ష యోగములు-తద్భంగములు

చైత్రమానము

ఈ మాసమున గ్రహములు దివ్యవాదులగుండును, మనాదుల
యందును, ఉండుటచే వ్యవస్థాపియ, ఉష్ణాధికమును గలుగును.

చైత్రాళిమానము

ఈ మాసమున గ్రహసంచారములెల్ల కొలదిగా వర్షమును
వ్యవస్థాపన పడతురకాలి యొక్కవగా కలుగుటయు కలుగును.

మహాత్మాగాంధీగారు వ్రాసినట్లు—

"మామిడి పండ్ల : దోహదము గాదు

... ..
... ..
... ..

పండిత జమ్నాదాస్ నెహ్రూగారు ప్రశ్నించి:-

...
...
...
...
...
...
...
...
...
...

A vintage advertisement for Star India Madras Made Pencils. The ad features a central illustration of a woman in traditional Indian attire, holding a pencil, with a map of India in the background. The text includes 'Mother India's Gift!', 'The rare Product of her children's industry', 'STAR-INDIA MADRAS MADE PENCILS', '27 varieties, Black-lead, Colour and Copying', and 'MADRAS PENCIL FACTORY P.O. BOX 86 MADRAS'. The entire advertisement is framed by a decorative border with the words 'STAR OF INDIA' and stars.

డాక్టర్ ఎం. పి. అన్నారెడ్డి వ్రాసినది :-

[illegible]

ಸಿವಪುರದ ಸ್ವಾಮಿ ದೇವಾಲಯ:-

“వను విద్య” అనే పేరుతో గానం చేయబడిన ఈ గీతం
 గానం చేయబడిన గానం. ఈ గీతం
 20,000 మంది మంత్రం చేయబడిన గానం.
 ముగించుకు భక్తులను అభినందించు. ఇంత జానాభా
 కలిగిన భారత దేశమునందు, 20,000 మంది భక్తులను
 పోషించి, భారత దేశపు దురదృష్టమును తీర్చివేయును.
 ఈ విషయమై మన దేశీయులు దగిన శ్రద్ధవహించు
 కను. ఇందును గానం. ఈ గీతం అన్ని
 భాగాలు చేయబడిన గానం. ప్రతిభాగమునా ద.

విరా బి డ్డ త ల్లు ల కు

క్రీరవధకని

యిచ్చి మీసెల్లలను చనువాలతోనే పోషింపుడు.

విదేశ క్షీరాహారములను బహిష్కరింపుడు.

పక్షిముకు నిల్చివాలు అమృతమువలెవి. పోతవాలు అనేక జబ్బులకు కలిగించును.

నిల్చివాలును పక్షిముకును పానమును దేవాదులును, అశ్వమును, అమృతమును కలుపును.

అమృతమును, పక్షిముకును, అశ్వమును, అమృతమును కలుపును. దేవవాద.

భారత్ కౌన్సిలరస్సు కలెజ్సి, లిమిటెడ్ (లాహోరు)

అప్పలముగా, భారతదేశీయ భీమాకంపెనీ,

33 నం. నుండి, భీమాకంపెనీ అప్పలముగా నెరవేర్చుచున్నది.

అప్పలములు:—లాహోరుకలెజ్సి, లి. ఎ. (కాంటన్) బాస్ యాట్ లా, లాహోరు.

దివ్యమైత్రీయు, అనమానమైత్రీ, పరితములు 31 12 1924 తేదీన అప్పలముల వ్యాప్తి
యేమి? చూపించుచున్నది. ఇదివరకున్న రికార్డులు నిర్వహించబడినవి.

గోప్యతాను అనుబంధించుటకు ప్రకటించబడినది.

ప్రీమియం కలెజ్సి పాటిలేనిది.

కంపెనీలాలాకు అప్పలములు.....రు. 120 లక్షలకు మించినది

అమృతమును పానములు.....రు. 8 కోట్ల రూపాయలు

ఇదివరకు పరిష్కారము కామించబడినది సుమారు.....రు. 75 లక్షల రూపాయలు

పరిష్కారము కామి మొత్తం.....రు. 32 లక్షలకు పైగానేగలదు.

దీనిని భీమాకంపెనీలో పాంక్షదారి ఆ భీమాకంపెనీల వద్దటి భారత్ కంపెనీ యిచ్చు
చున్నది. దివరములు ప్రకాయము.

డి. కాంతయ్య, అప్పలము,

లాహోరు, దివ్యమైత్రీ వారి దివ్య.

పి. కె. అయ్యర్, మనెజర్,

డి,

డి, కంపెనీ కలెజ్సి, కలెజ్సి.

శ్రీకృష్ణమాసము

ఈ మాసమునందు గ్రహములలో ఎక్కువమంది వార, అతివార
సమానాది గుప్తవాదులయందు సంసిద్ధి ములచేత పశ్చిమ కాయవృక్ష,
ఉష్ణాధిక్యమును విశేషముగా గణిం బుధకుక్రమముగనుది సుయో
గములవలన ఖంబిర్వృద్ధి గలుగును.

అమాధమాసములు

శ్రీకృష్ణ బహుళాష్టమ మొదల అశ్విని నక్షత్రమునకు పంచమియగు
మూర్త్యుని పూజించినట్లయితే కాలమునందు రవ్యాధిగ్రహము
లన్నియు దుష్టవాదీసంచారముచేత పశ్చిమకాయవృక్ష, ఉష్ణాధిక్య
మును గలగును.

అశ్విని నక్షత్రమునకు గల మొదలు ను వచ్చియును మూర్త్యుని
యొక్క ఆర్ధావక్షత్ర సంచారకాలమునందు మూర్త్యుడు పూర్ణ చల
రాశియందు స్త్రీ నక్షత్రమునందు ప్రవేశించుటచేతను బుధకుక్రమ
బుధ్య రవి నడుచుటచేతను గ్రహములు దుష్టవాదులయందు సంసిద్ధి
పర్యవర్తిని అన్యులవృత్తి పాపాపకముగా కల్పించును. అశ్విని నక్షత్రమునకు
నక్షత్రమునందు విశాఖ నక్షత్రమునందు పునర్వసు నక్షత్రమునకు
సంచారకాలమునందు సుర్యప్రభవము, నురుజుల చంద్ర విహగము
మొదలుగాగల సయోగములు గలుగుటచే పింహంగారకాది, పుకారం
గారకాది పుష్కరావము లన్నియు పుట్టిని విశేషముగా వర్షము కలిగి
వగులు కానుగా ప్రసంగించును.

విశాఖ నక్షత్రమునకు మొదలు అశ్విని నక్షత్రమునకు
మూర్త్యునియొక్క పూర్ణావక్షత్ర సంచారకాలమునందు గ్రహము
లన్నియు సునాదులయందు నుండుటచే పాపాపకముగా కల్పించును.

విశాఖ నక్షత్రమునకు గల మొదలు ను వచ్చియును మూర్త్యుని
పంకం గలను అనుటచే కానుగా వర్షించును. విశాఖ నక్షత్రమునకు
పంచమి మొదలు గ్రహములందరియును అశ్రేయవృద్ధియందు
మూర్త్యునియొక్క సంచారకాలమునందు ఖంబిర్వృద్ధిగా మంచి
లగును.

శ్రవణమాసము

గ్రహములందరి మొదలు బహుళాష్టమ పర్యంతము మూర్త్యుని
యొక్క మహావక్షత్ర సంచారకాలమునందు మూర్త్యుడు స్త్రీ
నక్షత్రమునకు వర్షించును ప్రవేశించుటచేతను, పుకారం
కాదిగ్రహములయొక్కలన్నియును పూర్ణావక్షత్రమునకు యెన్నుపుట్టిని
దిశావక్షత్రమునందు మహాసంచారమున, గ్రహములను జలవాదీసంచా
రాదిగ్రహములయొక్కలన్నియును సంచారకాలమునకు కల్పించును.

గ్రహము బహుళాష్టమ మొదలు భాద్రపద నక్షత్రమునకు గల మొదలు
మూర్త్యునియొక్క పూర్ణావక్షత్ర సంచారకాలమునందు స్త్రీ పుంస
నక్షత్రమునకు వర్షించును ప్రవేశించుటచేతను అంగారకము
సంచారమున రవి బుధ సురువులవాద్రము జలవాదులయందు నుండుట

చేతను బహుళాష్టమ మొదలు మూర్త్యునియొక్క
మూర్త్యుని వర్షించును.

భాద్రపదమాసము

భాద్రపద నక్షత్రమునకు గల మొదలు ను వచ్చియును మూర్త్యునియొక్క
ఉష్ణాధిక్యత్ర సంచారకాలమునందు బుధకుక్రమముగనుది సుయో
గములవలన పర్యావృత్తియగు కల్పించును.

భాద్రపద నక్షత్రమునకు గల మొదలు ను వచ్చియును మూర్త్యుని
యొక్క పూర్ణావక్షత్ర సంచారకాలమునందు విహగమునకు మహాసంచ
ములచేతను రవి బుధ సురువులవాద్రము జలవాదులయందు నుండుటచేతను, ఇతర
గ్రహములు గుప్తవాదులయందు ఉన్న పుట్టిని రవి స్త్రీ పుంసనక్షత్ర
మునకు వర్షించును ప్రవేశించుటచేతను అంగారకము వాయు
పుకారం గూడ పంపులు మొదలగుట గలగును.

ఆశ్వియుజమాసము

భాద్రపద బహుళ గల మొదలు ఆశ్వియుజ నక్షత్రమునకు పర్యంత
ము మూర్త్యునియొక్క దిశా వక్షత్ర సంచారకాలమునందు విహగ
పాపాపకము గలుగుటచేతను గ్రహములన్నియు దుష్టవాదులయందు
నుండుటచేతను ముద్రావృద్ధి గలగును.

ఆశ్వియుజ నక్షత్రమునకు గల మొదలు ను వచ్చియును మూర్త్యుని
యొక్క పూర్ణావక్షత్ర సంచారకాలమునందు వాయువిహగ మైన వర్షము
పర్యావృత్తియగుగా కలిగించును.

కార్తీకమాసము

ఆశ్వియుజ నక్షత్రమునకు గల మొదలు కార్తీక నక్షత్రమునకు మూర్త్యుని
యొక్క విశాఖావక్షత్ర సంచారకాలమునందు పాపాపకమునకు గల
గును. అమారాధామాలాంతరమునకు మూర్త్యుడు పండుకు కా
మునందు బుధ్యదీపమునందు పుష్కరావృద్ధి గలగును.

దేశాంతియోగములు

ఈ సంవత్సరమున నుండు మూడు రాసులయందు పంచమి
ములచేతను, మహాసంచారము కలిగునుటలకు వస్తావృత్తి పంప ప్రకాది
దోషములు గలుగుటచేతను లోకమునకు అరిష్టము గలగును.

పంచాంగ శ్రవణఫలము

యశ్చిహోరి యధుశుక్ల పక్ష శివ వాగవతివాధికంఫలమ్; ప్రా
త్నయా ద్ధువీరము క్రమిక్రమ ఆయురర్థ మగుటం యోగ్యుః; కన్యా
పక్షి కాంచనాక్షిణావాం గవాం సమాప్తం పరితం ద్యతీక్ష్య; వత్సా ఫలం
యల్లభతే మమవృత్తైర్వైభా విద్ధిభావని శ్చివ్యం.

రాశా ముక్తి పద్మవాళో రసావా
మోహనార్థం పావనితో వీరసావాహ్;
అర్హాక్షిణి కిం చ పుష్కరావాళో
య్య శ్చియ శ్చివ్యకాం తత్ఫలని.

Per Tin As. 10.

Per Dozen Rs. 6.

AMRUTANJAN

Best Indian Pain Balm

అమృతంజనము

امرتانجن

అమృతంజనము

అన్ని వాపులకు కొరకు

అమృతంజనం డిపో.,

బొంబాయి

-

మద్రాసు

రామానుజుడు శ్రీవైష్ణవ తిరునామము

[illegible]

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ (१) श्रीगणेशाय नमः ॥
 ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ (२) श्रीगणेशाय नमः ॥
 ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ (३) श्रीगणेशाय नमः ॥
 ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ (४) श्रीगणेशाय नमः ॥

శ్రీమాధ్వ పుణ్యదేవములు

చైత్రము. ౧ శతపాదపత్రము	పుష్కరము
కు. ౬ శతపాదపత్రము	"
౧౩ పద్మపత్రము	"
బ. ౩ పాదపత్రము	"
బ. ౧౩ పద్మపత్రము	"
చైత్రము. ౩ శతపాదపత్రము	"
శ్రీమద్ కు. ౩ పద్మపత్రము	"
బ. ౨ పద్మపత్రము	"
బ. ౩ పద్మపత్రము	"
ఆషాఢ కు. ౮ శతపాదపత్రము	"
బ. ౫ శ్రీమద్పత్రము	"
జ్యేష్ఠ కు. ౧ శతపాదపత్రము	"
కు. ౩ పద్మపత్రము	"
శ్రావణము. ౧౦౦ శతపాదపత్రము	"
బ. ౩౦ పాదపత్రము	"
ఆశ్వయుజము. ౨ పద్మపత్రము	"
కార్తిక కు. ౧౦ పద్మపత్రము	"
కు. ౧౧ శతపాదపత్రము	"
బ. ౩ పద్మపత్రము	"
బ. ౧౪ పద్మపత్రము	"
మాఘము. ౧౧ పద్మపత్రము	"
కు. ౧౨ పద్మపత్రము	"
పుష్య కు. ౧౨ పద్మపత్రము	"
బ. ౬ పద్మపత్రము	"
బ. ౩ పద్మపత్రము	"
బ. ౧౪ పద్మపత్రము	"
బ. ౩౦ పద్మపత్రము	"
మాఘము. ౮ (పద్మపత్రము) పద్మపత్రము	"
జ్యేష్ఠ కు. ౨ పద్మపత్రము	"
కు. ౪ పద్మపత్రము	"
కు. ౬ పద్మపత్రము	"

ప్రమాణికాంతి చక్రములు

கி. பி. (பா. ௧)	கி. பி. (பா. ௧)
பு. பி. (பா. ௨, ௩)	பு. பி. (பா. ௧)
பு. பி. (பா. ௨)	பு. பி. (பா. ௨)
பி. பி. (பா. ௧, ௨)	பி. பி. (பா. ௧)

శ్రీమద్భగవద్గీతా ప్రథమోధ్యాయః
అథ శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదః
అథ శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదః
అథ శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదః

శంకుస్థానాది ముహూర్తములకు శుభమైన తిథి వార సమీతములు నెలయితేయు చక్రము

ముహూర్తముల పేరు	తిథులు	వారములు	సమీతములు	లగ్నములు	విశేషవిధులు	
శంకుస్థాపనము	3-7-8-9-10-11	బు-రు-కు	శో-వృ-హ-రే-ఆమా-ఉ-శ-భ్రమ్య-శ్రీ-భ్రవ-ప-శ్రీ-అశ్వ-స్వా	వృ-శక్ర-కుం-మి	ప్రభుభక్తు	
శ్వాసకేయము	1-3-4-5-6-7-8-9-10-11-12	హ-రు-కు	అశ్వ-శో-వృ-భ్రవ-భ్రమ్య-ఉ-శ-స్వా-రి-అమా-శ్రీ-ప-శ్రీ	వృ-మ-మి-వృ-శక్ర-కుం-మి-1-2-3-మి	అష్టమ, ద్వాదశి	
విషాదము	1-3-4-5-6-7-8-9-10	హ-రు-కు	అశ్వ-శో-ఉ-శ-హ-స్వా-అమా-మా-రా-ఉ-హ-శ్రీ-శ్రీ-ఉ-శ	వృ-మి-1-శక్ర-కుం-మి-2-3-4-కుం-మి-3	లగ్న కుడి	
సర్వాధానము	1-3-4-5-6-7-8-9-10	హ-రు-కు	శో-ఉ-శ-హ-స్వా-రి-అమా-ఉ-హ-శ్రీ-ప-శ్రీ-ఉ-శ-హ-మి-మి	వృ-మి-1-మి-కు-ధను-కుంభ	లగ్న కుడి-ప్రతిమి-పాపగ్రహములు లేకుండ-పర్వోత్సవము	
పుంసంసము	1-3-4-5-6-7-8-9-10-11-12	హ-రు-కు	అశ్వ-శో-వృ-భ్రవ-భ్రమ్య-ఉ-శ-హ-రి-స్వా-అమా-మా-రా-ఉ-హ-శ్రీ-ప-శ్రీ-ఉ-శ-హ-శ్రీ	కు-ప-మి-మి	నవమ, కుడి-మా-పాపగ్రహము	
నీచారిము	1-3-4-5-6-7-8-9-10-11-12	అ-రు-కు	అశ్వ-శో-వృ-భ్రవ-భ్రమ్య-ఉ-శ-హ-రి-స్వా-అమా-మా-రా-ఉ-హ-శ్రీ-ప-శ్రీ-ఉ-శ-హ-శ్రీ	కు-ప-మి	శ-ప-హ-పాపగ్రహము-పాపగ్రహము	
కాశిర్వ	1-3-4-5-6-7-8-9-10-11-12	హ-రు-కు	శో-ఉ-శ-హ-స్వా-రి-అమా-ఉ-హ-శ్రీ-ప-శ్రీ-ఉ-శ-హ-శ్రీ	వృ-మి-మి-1-శక్ర-కుం-మి-1-2-3-కుం-మి-1-2-3	అష్టమ, కుడి	
కామ్యరంగము	1-3-4-5-6-7-8-9-10-11-12	హ-రు-కు	అశ్వ-శో-ప-శ-ఉ-హ-ఉ-శ-హ-స్వా-భ్రవ-శ్రీ-ప-శ్రీ-ప-శ్రీ-భ్రమ్య-అమా	వృ-కు-మి-1-శక్ర-కుం-మి-1-2-3-కుం-మి-1-2-3	అష్టమ, కుడి	
కోలాహలము	1-3-4-5-6-7-8-9-10-11-12	హ-రు-కు	అశ్వ-శో-వృ-ఉ-శ-ఉ-హ-ఉ-శ-హ-స్వా-భ్రవ-హ-రి-స్వా-రి-అమా	వృ-మి-1-శక్ర-కుం-మి-1-2-3-కుం-మి-1-2-3	1-2-3-4-5-6-7-8-9-10-11-12-13-14-15-16-17-18-19-20-21-22-23-24-25-26-27-28-29-30-31-32-33-34-35-36-37-38-39-40-41-42-43-44-45-46-47-48-49-50-51-52-53-54-55-56-57-58-59-60-61-62-63-64-65-66-67-68-69-70-71-72-73-74-75-76-77-78-79-80-81-82-83-84-85-86-87-88-89-90-91-92-93-94-95-96-97-98-99-100-101-102-103-104-105-106-107-108-109-110-111-112-113-114-115-116-117-118-119-120-121-122-123-124-125-126-127-128-129-130-131-132-133-134-135-136-137-138-139-140-141-142-143-144-145-146-147-148-149-150-151-152-153-154-155-156-157-158-159-160-161-162-163-164-165-166-167-168-169-170-171-172-173-174-175-176-177-178-179-180-181-182-183-184-185-186-187-188-189-190-191-192-193-194-195-196-197-198-199-200-201-202-203-204-205-206-207-208-209-210-211-212-213-214-215-216-217-218-219-220-221-222-223-224-225-226-227-228-229-230-231-232-233-234-235-236-237-238-239-240-241-242-243-244-245-246-247-248-249-250-251-252-253-254-255-256-257-258-259-260-261-262-263-264-265-266-267-268-269-270-271-272-273-274-275-276-277-278-279-280-281-282-283-284-285-286-287-288-289-290-291-292-293-294-295-296-297-298-299-300-301-302-303-304-305-306-307-308-309-310-311-312-313-314-315-316-317-318-319-320-321-322-323-324-325-326-327-328-329-330-331-332-333-334-335-336-337-338-339-340-341-342-343-344-345-346-347-348-349-350-351-352-353-354-355-356-357-358-359-360-361-362-363-364-365-366-367-368-369-370-371-372-373-374-375-376-377-378-379-380-381-382-383-384-385-386-387-388-389-390-391-392-393-394-395-396-397-398-399-400-401-402-403-404-405-406-407-408-409-410-411-412-413-414-415-416-417-418-419-420-421-422-423-424-425-426-427-428-429-430-431-432-433-434-435-436-437-438-439-440-441-442-443-444-445-446-447-448-449-450-451-452-453-454-455-456-457-458-459-460-461-462-463-464-465-466-467-468-469-470-471-472-473-474-475-476-477-478-479-480-481-482-483-484-485-486-487-488-489-490-491-492-493-494-495-496-497-498-499-500-501-502-503-504-505-506-507-508-509-510-511-512-513-514-515-516-517-518-519-520-521-522-523-524-525-526-527-528-529-530-531-532-533-534-535-536-537-538-539-540-541-542-543-544-545-546-547-548-549-550-551-552-553-554-555-556-557-558-559-560-561-562-563-564-565-566-567-568-569-570-571-572-573-574-575-576-577-578-579-580-581-582-583-584-585-586-587-588-589-590-591-592-593-594-595-596-597-598-599-600-601-602-603-604-605-606-607-608-609-610-611-612-613-614-615-616-617-618-619-620-621-622-623-624-625-626-627-628-629-630-631-632-633-634-635-636-637-638-639-640-641-642-643-644-645-646-647-648-649-650-651-652-653-654-655-656-657-658-659-660-661-662-663-664-665-666-667-668-669-670-671-672-673-674-675-676-677-678-679-680-681-682-683-684-685-686-687-688-689-690-691-692-693-694-695-696-697-698-699-700-701-702-703-704-705-706-707-708-709-710-711-712-713-714-715-716-717-718-719-720-721-722-723-724-725-726-727-728-729-730-731-732-733-734-735-736-737-738-739-740-741-742-743-744-745-746-747-748-749-750-751-752-753-754-755-756-757-758-759-760-761-762-763-764-765-766-767-768-769-770-771-772-773-774-775-776-777-778-779-780-781-782-783-784-785-786-787-788-789-790-791-792-793-794-795-796-797-798-799-800-801-802-803-804-805-806-807-808-809-810-811-812-813-814-815-816-817-818-819-820-821-822-823-824-825-826-827-828-829-830-831-832-833-834-835-836-837-838-839-840-841-842-843-844-845-846-847-848-849-850-851-852-853-854-855-856-857-858-859-860-861-862-863-864-865-866-867-868-869-870-871-872-873-874-875-876-877-878-879-880-881-882-883-884-885-886-887-888-889-890-891-892-893-894-895-896-897-898-899-900-901-902-903-904-905-906-907-908-909-910-911-912-913-914-915-916-917-918-919-920-921-922-923-924-925-926-927-928-929-930-931-932-933-934-935-936-937-938-939-940-941-942-943-944-945-946-947-948-949-950-951-952-953-954-955-956-957-958-959-960-961-962-963-964-965-966-967-968-969-970-971-972-973-974-975-976-977-978-979-980-981-982-983-984-985-986-987-988-989-990-991-992-993-994-995-996-997-998-999-1000	

ముహూర్తములు	తిథులు	వారములు	నక్షత్రములు	లగ్నములు	విశేషవిధులు
వివాహము	౨-౩-౫-౭-౧౧-౧౩	బు-గు-కు	రో-మృ-మ-స్వా-హ-అనూ-క్ర-రే-ఉ-ఫ-ఉ-హ-ఉ-భా-మూర	స్వా-మి-కర్క-కర్క-కు-భ-మ-మి-న-మే	పప్తమశుద్ధి
కందుక భారము	౨-౩-౫-౧౧-౧౩	సో-బు-గు-కు	అశ్వి-పున-పువ్య-ఉ-ఫ-ఉ-హ-ఉ-భా-హస్త-ది-స్వా-అనూ-క్ర-రే	స్వా-మి-కర్క-కర్క-కు-కుల-మ-కుం-భ	పూర్వాష్టమందు కుభము
నవవిష్ణు భారము	౨-౩-౫-౭-౧౧-౧౩	బు-గు-కు	అశ్వి-ఉ-ఫ-ఉ-హ-ఉ-భా-రా-ది-ర్తి-స్వా-అనూ-క్ర-రే-కే-ర-రే	స్వా-మి-కర్క-కర్క-కు-భ-మ-మి-న-మే	శృతియశుద్ధి
ప్రసూనము	౨-౩-౫-౭-౧౧-౧౩	సో-బు-గు-కు	స్వా-అశ్వి-కర్క-పున-హ-అనూ-క్ర-మూల-భ-రే	మి-స్వా-కర్క-కు-భ-మ-మి-న-మే	పంచమకుంభ-హా-కుల-తి
కూపారంధ్రము	౨-౩-౫-౭-౧౧-౧౩	సో-బు-గు-కు	అశ్వి-రో-పువ్య-ఉ-ఫ-ఉ-హ-ఉ-భా-హ-అనూ-క్ర-రే-కే-ర-రే	కర్క-స్వా-మి-మి-న-మే	శ్రీకుల-నక్షత్రకులలుకల దిక్కులు వదలి పెట్టవలెను
వీణావాద మునకు	౨-౩-౫-౭-౧౧-౧౩	సో-బు-గు-కు	రో-హ-ది-స్వా-పున-పువ్యమి-ఉ-ఫ-ఉ-హ-ఉ-భా-మూల-భ-రే	స్వా-మి-కర్క-కర్క-కు-కుల-భ-మ-మి-న-మే	తూర్పు-ఉ-వా-వ్య-ఉ-త్తర దిక్కులయందు ఉ-తివము కుభగ్రహవృద్ధిగల లగ్నము కుభమైవది

ఈ ముహూర్తములకు ఏకవింశతి విశేషములు వదలి పెట్టవలెను. పంచరహితముగ నుండవలెను. చంద్రతారాబలులు బుండవలెను. పాపగ్రహములు అవగా రది, చంద్ర, కుజ, రాహు, కేతు, ఊగ చంద్ర, పాపయుత బుధులు లగ్నమునకు ౩-౬-౧౧ పాపములయందును, కుభగ్రహము లగు గురు, కుక్ర, పూర్వచంద్రులు, పాపయుతుడు కావి బుధుడు, లగ్నమునకు ౧-౨-౪-౫-౭-౧౦-౧౧-౧౨ పాపములయందును ఉండున కుభము. చంద్రుడు పాపియైనను, కుభుదినము లగ్నమునందుండునవచ్చును.

పంచకమును దెలిసికొను పద్ధతి

కుక్రప్రతిపత్తు మొదలు తిథి సంఖ్యయును, ఆదివారము మొదలు

వారసంఖ్యయును, అశ్వివ్యాధిగా నక్షత్రసంఖ్యయును, మేషాదిగా లగ్న సంఖ్యయును గ/పి, తొమ్మిదివే భాగించగా శేషము పంచకమునకును, అందు ౧ మిలిరేషే మృత్యువంచము, ౨ మిలిరేషే అగ్ని పంచకము, ౪ మిలిరేషే రాజపంచకము, ౬ మిలిరేషే వారపంచకము, ౮ మిలిరేషే రోగపంచకము. శేష సంఖ్యలు నివృంఛకములు (కుభమయినవి). మతాంతరము : తిథిసంఖ్య కుక్రప్రతిపత్తు కుక్రప్రతిపత్తు మిలిరేషే, కృష్ణపక్షములో కృష్ణత్రయోమిమండియు గణించుట గలదు. మార్తాంధ్రగ్రంథకీర్త్య గరితినలను లగ్న సంఖ్యను క/పి తొమ్మిదివే భాగించగా శేషము ముందు చెప్పిన ప్రకారముగా మారుకొనుట కూడ గలదు. ద్రువము కలుపుట కాస్త్రప్రయ్యురము కాదు.

అమృత యోగములు		రాహుకాల గుళికకాలములు			
		మార్కొదయము 6 కుంటలకు అయ్యే దినములకు			
		వారములు	రాహుకాలము మొదలు వరకు	గుళికకాలము మొదలు వరకు	
ఆ1 రో-ఉ త్ర-ఉ-హ-ఉ-భా-హస్త-రే-ఉ-క్ర-మూర		ఆదివారము	4½ 6	3 4½	
సో1 స్వా-స్వాతి-రే-తరి-పున-క్ర-రే		సోమవారము	7½ 9	1½ 3	
మం1 రో-హి-మూల-అశ్వి-ఉ-ఫ-ఉ-హ-ఉ-భా		మంగళవారము	3 4½	12 1½	
బు1 పూ-హ-పూ-భ-పూ-భా-స్వా-ఉ-ఫ-ఉ-హ-ఉ-భా		బుధవారము	12 1½	10½ 12	
గు1 అశ్వి-పువ్య-స్వా-ను		గురువారము	1½ 3	9 10½	
కు1 మూ-హ-రే-అనూ-స్వా-ఉ-ఫ-ఉ-హ-ఉ-భా		శుక్రవారము	10½ 12	7½ 9	
కె1 మ-స్వా-స్వా-రో-కే-ర-రే		శనివారము	9 10½	6 7½	

మరణ యోగములు

- ఆ1 అనూ-శ్య-మ-వి-హ-భది
- సో1 వి-కా-వ్య-మ-పూ-భా-ఉ-హ
- మం1 కే-కర్క-వి-హ-పూ-భా
- బు1 భది-మూ-రే-అశ్వి-హ
- గు1 మ-రో-కే-కర్క-వి-హ-పూ-భా
- కు1 పువ్య-రో-శ్య-రే-అశ్వి-మ
- కె1 ఉ-ఫ-హ-ది-ఉ-హ-పూ-భా-ఉ-భా-రే

భారతి (న చి త్ర మా స ప త్రి క)

చందా సం.కు రు. ౬-౦-౦ ౬ నెలలకు రు. ౩-౦-౦

విశిష్టగ్రంథ అకాదుముద్రము.

సూర్యనియోక్త ఉదయాస్తమయకాలములు

ఆనందాదియోగములు

తేది	ఉదయం		అస్తం	సంవత్సరము	తేది	ఉదయం		అస్తం	సంవత్సరము
	సం	ని				సం	ని		
౧	౫	౪౪	౬౧౪	౧౯౩౦ సం. ఏప్రిల్ ౨౦	౧	౫	౪౪	౬౧౪	౧౯౩౦ సం. ఏప్రిల్ ౨౦
౧౦	౫	౪౫	౬౧౫		౧౦	౫	౪౫	౬౧౫	
౨౦	౫	౪౬	౬౧౬		౨౦	౫	౪౬	౬౧౬	
౩౦	౫	౪౭	౬౧౭		౩౦	౫	౪౭	౬౧౭	
౧	౫	౪౮	౬౧౮	౧౯౩౦ సం. మే ౨౦	౧	౫	౪౮	౬౧౮	౧౯౩౦ సం. మే ౨౦
౧౦	౫	౪౯	౬౧౯		౧౦	౫	౪౯	౬౧౯	
౨౦	౫	౫౦	౬౨౦		౨౦	౫	౫౦	౬౨౦	
౩౦	౫	౫౧	౬౨౧		౩౦	౫	౫౧	౬౨౧	
౧	౫	౫౨	౬౨౨	౧౯౩౦ సం. జూన్ ౨౦	౧	౫	౫౨	౬౨౨	౧౯౩౦ సం. జూన్ ౨౦
౧౦	౫	౫౩	౬౨౩		౧౦	౫	౫౩	౬౨౩	
౨౦	౫	౫౪	౬౨౪		౨౦	౫	౫౪	౬౨౪	
౩౦	౫	౫౫	౬౨౫		౩౦	౫	౫౫	౬౨౫	
౧	౫	౫౬	౬౨౬	౧౯౩౦ సం. జూలై ౨౦	౧	౫	౫౬	౬౨౬	౧౯౩౦ సం. జూలై ౨౦
౧౦	౫	౫౭	౬౨౭		౧౦	౫	౫౭	౬౨౭	
౨౦	౫	౫౮	౬౨౮		౨౦	౫	౫౮	౬౨౮	
౩౦	౫	౫౯	౬౨౯		౩౦	౫	౫౯	౬౨౯	
౧	౫	౬౦	౬౩౦	౧౯౩౦ సం. ఆగస్టు ౨౦	౧	౫	౬౦	౬౩౦	౧౯౩౦ సం. ఆగస్టు ౨౦
౧౦	౫	౬౧	౬౩౧		౧౦	౫	౬౧	౬౩౧	
౨౦	౫	౬౨	౬౩౨		౨౦	౫	౬౨	౬౩౨	
౩౦	౫	౬౩	౬౩౩		౩౦	౫	౬౩	౬౩౩	
౧	౫	౬౪	౬౩౪	౧౯౩౦ సం. సెప్టెంబర్ ౨౦	౧	౫	౬౪	౬౩౪	౧౯౩౦ సం. సెప్టెంబర్ ౨౦
౧౦	౫	౬౫	౬౩౫		౧౦	౫	౬౫	౬౩౫	
౨౦	౫	౬౬	౬౩౬		౨౦	౫	౬౬	౬౩౬	
౩౦	౫	౬౭	౬౩౭		౩౦	౫	౬౭	౬౩౭	
౧	౫	౬౮	౬౩౮	౧౯౩౦ సం. అక్టోబర్ ౨౦	౧	౫	౬౮	౬౩౮	౧౯౩౦ సం. అక్టోబర్ ౨౦
౧౦	౫	౬౯	౬౩౯		౧౦	౫	౬౯	౬౩౯	
౨౦	౫	౭౦	౬౪౦		౨౦	౫	౭౦	౬౪౦	
౩౦	౫	౭౧	౬౪౧		౩౦	౫	౭౧	౬౪౧	
౧	౫	౭౨	౬౪౨	౧౯౩౦ సం. నవంబర్ ౨౦	౧	౫	౭౨	౬౪౨	౧౯౩౦ సం. నవంబర్ ౨౦
౧౦	౫	౭౩	౬౪౩		౧౦	౫	౭౩	౬౪౩	
౨౦	౫	౭౪	౬౪౪		౨౦	౫	౭౪	౬౪౪	
౩౦	౫	౭౫	౬౪౫		౩౦	౫	౭౫	౬౪౫	
౧	౫	౭౬	౬౪౬	౧౯౩౦ సం. డిసెంబర్ ౨౦	౧	౫	౭౬	౬౪౬	౧౯౩౦ సం. డిసెంబర్ ౨౦
౧౦	౫	౭౭	౬౪౭		౧౦	౫	౭౭	౬౪౭	
౨౦	౫	౭౮	౬౪౮		౨౦	౫	౭౮	౬౪౮	
౩౦	౫	౭౯	౬౪౯		౩౦	౫	౭౯	౬౪౯	

తేది	సూర్యుని	చంద్రుని	శుక్ర	బుధ	గురు	శని	యోగములు	ఫలము
౧	౫	౪౪	౫	౪	౫	౪	ఆనందా	ప్రవృత్తాభము
౧౦	౫	౪౫	౫	౪	౫	౪	కాలదండ	విఘ్నము
౨౦	౫	౪౬	౫	౪	౫	౪	ఉభాధూమా	హరి
౩౦	౫	౪౭	౫	౪	౫	౪	ప్రకాపరి	కార్యసిద్ధి
౧	౫	౪౮	౫	౪	౫	౪	ఆనందా	ధనవ్యయము
౧౦	౫	౪౯	౫	౪	౫	౪	కాలదండ	విఘ్నము
౨౦	౫	౫౦	౫	౪	౫	౪	ఉభాధూమా	హరి
౩౦	౫	౫౧	౫	౪	౫	౪	ప్రకాపరి	కార్యసిద్ధి
౧	౫	౫౨	౫	౪	౫	౪	ఆనందా	ధనవ్యయము
౧౦	౫	౫౩	౫	౪	౫	౪	కాలదండ	విఘ్నము
౨౦	౫	౫౪	౫	౪	౫	౪	ఉభాధూమా	హరి
౩౦	౫	౫౫	౫	౪	౫	౪	ప్రకాపరి	కార్యసిద్ధి
౧	౫	౫౬	౫	౪	౫	౪	ఆనందా	ధనవ్యయము
౧౦	౫	౫౭	౫	౪	౫	౪	కాలదండ	విఘ్నము
౨౦	౫	౫౮	౫	౪	౫	౪	ఉభాధూమా	హరి
౩౦	౫	౫౯	౫	౪	౫	౪	ప్రకాపరి	కార్యసిద్ధి
౧	౫	౬౦	౫	౪	౫	౪	ఆనందా	ధనవ్యయము
౧౦	౫	౬౧	౫	౪	౫	౪	కాలదండ	విఘ్నము
౨౦	౫	౬౨	౫	౪	౫	౪	ఉభాధూమా	హరి
౩౦	౫	౬౩	౫	౪	౫	౪	ప్రకాపరి	కార్యసిద్ధి
౧	౫	౬౪	౫	౪	౫	౪	ఆనందా	ధనవ్యయము
౧౦	౫	౬౫	౫	౪	౫	౪	కాలదండ	విఘ్నము
౨౦	౫	౬౬	౫	౪	౫	౪	ఉభాధూమా	హరి
౩౦	౫	౬౭	౫	౪	౫	౪	ప్రకాపరి	కార్యసిద్ధి
౧	౫	౬౮	౫	౪	౫	౪	ఆనందా	ధనవ్యయము
౧౦	౫	౬౯	౫	౪	౫	౪	కాలదండ	విఘ్నము
౨౦	౫	౭౦	౫	౪	౫	౪	ఉభాధూమా	హరి
౩౦	౫	౭౧	౫	౪	౫	౪	ప్రకాపరి	కార్యసిద్ధి
౧	౫	౭౨	౫	౪	౫	౪	ఆనందా	ధనవ్యయము
౧౦	౫	౭౩	౫	౪	౫	౪	కాలదండ	విఘ్నము
౨౦	౫	౭౪	౫	౪	౫	౪	ఉభాధూమా	హరి
౩౦	౫	౭౫	౫	౪	౫	౪	ప్రకాపరి	కార్యసిద్ధి
౧	౫	౭౬	౫	౪	౫	౪	ఆనందా	ధనవ్యయము
౧౦	౫	౭౭	౫	౪	౫	౪	కాలదండ	విఘ్నము
౨౦	౫	౭౮	౫	౪	౫	౪	ఉభాధూమా	హరి
౩౦	౫	౭౯	౫	౪	౫	౪	ప్రకాపరి	కార్యసిద్ధి
౧	౫	౮౦	౫	౪	౫	౪	ఆనందా	ధనవ్యయము
౧౦	౫	౮౧	౫	౪	౫	౪	కాలదండ	విఘ్నము
౨౦	౫	౮౨	౫	౪	౫	౪	ఉభాధూమా	హరి
౩౦	౫	౮౩	౫	౪	౫	౪	ప్రకాపరి	కార్యసిద్ధి

చంద్రవత్రిక—చంద్రవత్రిక చందా సం.మునకు 24-0-0, ఇంగ్లీషుభాషాక్షానములేని ఆంధ్రుల కమ్యూన్ మైన చంద్రవత్రిక
 వివేక స్వదేశములలో జరిగినవార్త లన్నియు, ఇంగ్లీషువత్రికలలోని సారాంశమును పూర్తిగా ఇందు ప్రచురించబడును.
 ఈ పత్రికను చదువువారు ప్రపంచక్షానమును అన్వేషింపగ వ్యర్థమేకొనరున్నాడు.

తామరతైలము : తామర, తీటను నివారించును

గౌరీపంచాంగము కాలము ౧-కి ఘడియలు 3౪. ఘంట ౧, నిమిషములు 3౦.

పక్షిమహానామము

వారములు	ఆది	పాడు	మంగళ	బుధ	గురు	శుక్ర	శని
౧	ఉత్తర	అశ్వి	రోగం	విషం	ఉత్తర	రోగం	విషం
౨	రాధం	విషం	ఉత్తర	అశ్వి	విషం	బృహం	అశ్వి
౩	విషం	ఉత్తర	బృహం	కరం	బృహం	అశ్వి	బృహం
౪	అశ్వి	రాధం	రాధం	ఉత్తర	రాధం	కలహం	ఉత్తర
౫	కుభం	బృహం	అశ్వి	రోగం	అశ్వి	రాధం	కుభం
౬	ధవం	అశ్వి	ఉత్తర	కుభం	విషం	కుభం	రాధం
౭	అశ్వి	రాధం	విషం	ధవం	కలహం	ధవం	ధవం
౮	విషం	ధవం	రాధం	అశ్వి	బృహం	అశ్వి	రాధం

రాత్రిమహానామము

వారములు	ఆది	పాడు	మంగళ	బుధ	గురు	శుక్ర	శని
౧	కుభం	రోగం	బృహం	రాధం	కుభం	అశ్వి	విషం
౨	అశ్వి	రాధం	ఉత్తర	రోగం	రోగం	బృహం	ఉత్తర
౩	బృహం	ధవం	కలహం	విషం	కలహం	కలహం	కుభం
౪	రోగం	ఉత్తర	రాధం	ఉత్తర	రాధం	రాధం	అశ్వి
౫	కలహం	రోగం	రోగం	కుభం	ఉత్తర	కుభం	కలహం
౬	రాధం	అశ్వి	రాధం	రాధం	బృహం	ధవం	రోగం
౭	ఉత్తర	విషం	ఉత్తర	ధవం	రాధం	అశ్వి	అశ్వి
౮	రోగం	బృహం	ధవం	రాధం	ఉత్తర	విషం	రాధం

నక్షత్రపాములు ద్వాదశశ్చక్రములయం దుండునపు డిచ్చెడి గోచారఫలములను తెలియజేయు చక్రము

గ్రహములు	౧	౨	౩	౪	౫	౬	౭	౮	౯	౧౦	౧౧	౧౨
శని	పాడు	విషం	పంపము	మావళంగం	ధవం	శ్రీకుక్షయం	దేవాపతి	రోగం	ధవం	రాధం	అశ్వి	బృహం
బుధ	పాడు	బృహం	రాధం	రోగం	కాగ్యవాళంగం	ధవం	రాధం	బృహం	బృహం	రాధం	కుభం	రాధం
గురు	ధవం	బృహం	రాధం	శ్రీకుక్షయం	విషయం	ధవం	కలహం	ధవం	బృహం	విషం	రాధం	రోగం
బుధ	బుధం	రాధం	విషయం	శ్రీకుక్షయం	పరిశ్రమ	ధవం	బృహం	పంపము	కుభం	కుభం	బృహం	బృహం
గురు	గురు	ధవం	రాధం	పాడు	పంపము	శ్రీ	అశ్వి	పాడు	ధవం	పాడు	పంపము	పాడు
శని	అశ్వి	బృహం	పాడు	కుభం	పులిరాధం	పాడు	శ్రీ	ధవం	ధవం	పాడు	పాడు	రాధం
బుధ	అశ్వి	పాడు	పంపము	కుక్షయం	బుధు	బుధు	రాధం	పంపము	కుభం	రాధం	శ్రీ	శ్రీ
గురు	బృహం	కలహం	పాడు	పాడు	ధవం	కుభం	ధవం	మృత్యు	పంపము	కలహం	రాధం	పాడు
శని	బృహం	విషయం	కుభం	పాడు	ధవం	కుభం	ధవం	పాడు	కలహం	విషయం	ధవం	పాడు

ప్రయాణమునకు

దిశిశూల, వారశూల, నక్షత్రశూల, లగ్నశూలలు

దిశిశూల	దిశిశూల	వారశూల	నక్షత్రశూల	లగ్నశూల
కూర్మ	౧, ౨	శని, పాడు	శ్రీమ	శ్రీమ
అశ్వి	౩, ౧౧	శని, కుభం	ధవం	ధవం
బుధ	౪, ౧౩	గురు	కలహం	మంగళము
గురు	౫, ౧౫	పాడు, కుభం	అశ్వి	విషయము
శని	౬, ౧౭	బుధ, కుభం	రాధం	రాధం
వారశూలము	౭, ౧౪	బుధ, అశ్వి	పులి	పులి
నక్షత్రశూలము	౮, ౧౨	బుధ, రాధం	పూర్వశూలము	పూర్వశూలము
లగ్నశూలము	౯, ౩౦	బుధ	మంగళము	మంగళము

దశావధానములయొక్క పేర్లు

౧ ద్వీప, ౨ ద్వీప, ౩ త్రికావ్యూహ, ౪ చతుర, ౫ పంచావ్యూహ, ౬ పాదురాగమునోద్యమ, ౭ గంగావదానము, ౮ గంగామతి, ౯ గంగారామదేవిగుర్జిత, ౧౦ లింగవిమర్శిత.

పడమరీ ముద్రావనమునకు వస్తువులు

శ్రీ. అర్చనాపా పరావిద్యా పశ్యంతి వ్యూహాది;
మధ్యపా పదమపాపా ద్వైభవీ వాక్యయాది.
విశేషార్చనాక.

శ్రీ. ముద్రార్థమున తెలిసి జరించుట పరావృత్తియనదును.
పడమరీ ముద్రావనమునకు వస్తువులు మాయలు జరించుట పశ్యంతివృత్తి
యనదును పదమపాపా ద్వైభవీ వాక్యయాది గల మాయపదము
లను సురక్షి జరించుట మధ్యపాపా ద్వైభవీ వాక్యయాది ముద్రావనం
యన వాక్యయాది మాయలు జరించుట విశేషార్చనాక.

తమరత్నము : తామరకు, తిలకు, గజ్జి మొదలది. డిబ్బి 1-కి అణాలు ౧ మూలము.

అమృతాంశము పిహి, పాండాలు లేక మృతాను.

మోహినితైలము: సువాసనగలిగి మనోహరముగా నుండును

1881 ఏప్రిల్ 20

[illegible]

రం			గు
ర-బా			
	బంగా మేషేరవా		కు
	కు ౧౨ మేషే		
	బాగు		
కు	కులకుంధేకుక్ర		
క			కే

<p>కుజచారః కు గ ౩ బు శ్రవ్య ౩ [కుగ-౫౬ బగ ౩ బు-శ్రవ్యరకు [ర ౩-౨౯ బుధచారః కు గ కు ఉభా ర బు [౫౦-౧౮</p>	<p>కు ౨ శ పశ్చాదుమంబు [గ-౪౧ కు ౩ ఆ-శేరబు-౬౬-౩౮ కు ౫ మం-శేబుగ-౨౧ కు ౭ గు-శే ౩ బు-౬-౧౪ కు ౯ శేరబు-౫౦-౪౨ కు ౧౨ మం-ఆశ్వగమేషు [౧౧-౨౦</p>	<p>కుగ-౫౦-ఆశ్వజుగ-౩౧ బశే-ఆశ్వ ౩ బు-౨-౨౪ బరస-ఆశ్వరబు-౪-౨౨ బ౮శ-భరగబు-౬-౫౪ బ౧౨ మం-భ౨బు-౩-౧ కుజచారః బగ ౪ గు-పుష్యరబు-౫౦-౧౨ [౧౧-౨౦</p>	<p>కుజచారః కుగబు-ధగగకుగ-౪ ౩ కు ౩ ఆ-ధనిశు ౩ ౫-౩౧ కు ౬ బు-ధని ౩ కు-౬-౨౯ కు ౯-ధనిరకు-౩౦ కుగ-౨ మం-శేరకు ౩ ౫-౪౬ బగ ౫ శేతశు-౬-౧౧ బరస-శేత ౩ కుగ-౩౪ [౧౧-౨౦</p>	<p>బు ౬ బు-శేరకు-౫-౪౫ బశే-పూభాగకు-౨-౨౩ బ౧౨ మం-పూభా-౨శు [౩౪-౫౧ బ ౩౦ కు-పూభా ౩ కు [౨౪-౧౪ శనిరాహుశేకుచారా-౨౫ [౧౧-౨౦</p>
--	--	--	--	---

శ్రీ ప్రజ్ఞాత్పత్తినివత్సర పై కాళిమానతిథివారసమ్రయోగకరణాదులు

[illegible]

రాకు	ర-బు	గు
	అగ్రావ్య పేరవి:	కు
	బ గి పేషే	
	కుక్ర:	
ర		ర

[illegible]

శ్రీ ప్రజాత్పత్తినంబత్సర షష్ఠమాసతిథివారసమ్రతయోగిరగాదులు

[illegible][illegible]

1861

రా	బు కు	ర
	కులమిగు శిలుపు బంకల శిలుపు బంక మిగు శి కుక్ర	గు దు శ

[illegible]

శ్రీ ప్రజోత్పత్తి సంవత్సర శ్రావణమాసతిథివారనక్షత్రయోగశరణాదులు

[illegible]

<p> ಕುಟಾರಿ: ಕುಟಾರಿ 33-34 ಕುಟಾರಿ 35-36 ಕುಟಾರಿ 37-38 ಕುಟಾರಿ 39-40 ಕುಟಾರಿ 41-42 ಕುಟಾರಿ 43-44 ಕುಟಾರಿ 45-46 ಕುಟಾರಿ 47-48 ಕುಟಾರಿ 49-50 ಕುಟಾರಿ 51-52 ಕುಟಾರಿ 53-54 ಕುಟಾರಿ 55-56 ಕುಟಾರಿ 57-58 ಕುಟಾರಿ 59-60 ಕುಟಾರಿ 61-62 ಕುಟಾರಿ 63-64 ಕುಟಾರಿ 65-66 ಕುಟಾರಿ 67-68 ಕುಟಾರಿ 69-70 ಕುಟಾರಿ 71-72 ಕುಟಾರಿ 73-74 ಕುಟಾರಿ 75-76 ಕುಟಾರಿ 77-78 ಕುಟಾರಿ 79-80 ಕುಟಾರಿ 81-82 ಕುಟಾರಿ 83-84 ಕುಟಾರಿ 85-86 ಕುಟಾರಿ 87-88 ಕುಟಾರಿ 89-90 ಕುಟಾರಿ 91-92 ಕುಟಾರಿ 93-94 ಕುಟಾರಿ 95-96 ಕುಟಾರಿ 97-98 ಕುಟಾರಿ 99-100 ಕುಟಾರಿ 101-102 ಕುಟಾರಿ 103-104 ಕುಟಾರಿ 105-106 ಕುಟಾರಿ 107-108 ಕುಟಾರಿ 109-110 ಕುಟಾರಿ 111-112 ಕುಟಾರಿ 113-114 ಕುಟಾರಿ 115-116 ಕುಟಾರಿ 117-118 ಕುಟಾರಿ 119-120 ಕುಟಾರಿ 121-122 ಕುಟಾರಿ 123-124 ಕುಟಾರಿ 125-126 ಕುಟಾರಿ 127-128 ಕುಟಾರಿ 129-130 ಕುಟಾರಿ 131-132 ಕುಟಾರಿ 133-134 ಕುಟಾರಿ 135-136 ಕುಟಾರಿ 137-138 ಕುಟಾರಿ 139-140 ಕುಟಾರಿ 141-142 ಕುಟಾರಿ 143-144 ಕುಟಾರಿ 145-146 ಕುಟಾರಿ 147-148 ಕುಟಾರಿ 149-150 ಕುಟಾರಿ 151-152 ಕುಟಾರಿ 153-154 ಕುಟಾರಿ 155-156 ಕುಟಾರಿ 157-158 ಕುಟಾರಿ 159-160 ಕುಟಾರಿ 161-162 ಕುಟಾರಿ 163-164 ಕುಟಾರಿ 165-166 ಕುಟಾರಿ 167-168 ಕುಟಾರಿ 169-170 ಕುಟಾರಿ 171-172 ಕುಟಾರಿ 173-174 ಕುಟಾರಿ 175-176 ಕುಟಾರಿ 177-178 ಕುಟಾರಿ 179-180 ಕುಟಾರಿ 181-182 ಕುಟಾರಿ 183-184 ಕುಟಾರಿ 185-186 ಕುಟಾರಿ 187-188 ಕುಟಾರಿ 189-190 ಕುಟಾರಿ 191-192 ಕುಟಾರಿ 193-194 ಕುಟಾರಿ 195-196 ಕುಟಾರಿ 197-198 ಕುಟಾರಿ 199-200 ಕುಟಾರಿ 201-202 ಕುಟಾರಿ 203-204 ಕುಟಾರಿ 205-206 ಕುಟಾರಿ 207-208 ಕುಟಾರಿ 209-210 ಕುಟಾರಿ 211-212 ಕುಟಾರಿ 213-214 ಕುಟಾರಿ 215-216 ಕುಟಾರಿ 217-218 ಕುಟಾರಿ 219-220 ಕುಟಾರಿ 221-222 ಕುಟಾರಿ 223-224 ಕುಟಾರಿ 225-226 ಕುಟಾರಿ 227-228 ಕುಟಾರಿ 229-230 ಕುಟಾರಿ 231-232 ಕುಟಾರಿ 233-234 ಕುಟಾರಿ 235-236 ಕುಟಾರಿ 237-238 ಕುಟಾರಿ 239-240 ಕುಟಾರಿ 241-242 ಕುಟಾರಿ 243-244 ಕುಟಾರಿ 245-246 ಕುಟಾರಿ 247-248 ಕುಟಾರಿ 249-250 ಕುಟಾರಿ 251-252 ಕುಟಾರಿ 253-254 ಕುಟಾರಿ 255-256 ಕುಟಾರಿ 257-258 ಕುಟಾರಿ 259-260 ಕುಟಾರಿ 261-262 ಕುಟಾರಿ 263-264 ಕುಟಾರಿ 265-266 ಕುಟಾರಿ 267-268 ಕುಟಾರಿ 269-270 ಕುಟಾರಿ 271-272 ಕುಟಾರಿ 273-274 ಕುಟಾರಿ 275-276 ಕುಟಾರಿ 277-278 ಕುಟಾರಿ 279-280 ಕುಟಾರಿ 281-282 ಕುಟಾರಿ 283-284 ಕುಟಾರಿ 285-286 ಕುಟಾರಿ 287-288 ಕುಟಾರಿ 289-290 ಕುಟಾರಿ 291-292 ಕುಟಾರಿ 293-294 ಕುಟಾರಿ 295-296 ಕುಟಾರಿ 297-298 ಕುಟಾರಿ 299-300 ಕುಟಾರಿ 301-302 ಕುಟಾರಿ 303-304 ಕುಟಾರಿ 305-306 ಕುಟಾರಿ 307-308 ಕುಟಾರಿ 309-310 ಕುಟಾರಿ 311-312 ಕುಟಾರಿ 313-314 ಕುಟಾರಿ 315-316 ಕುಟಾರಿ 317-318 ಕುಟಾರಿ 319-320 ಕುಟಾರಿ 321-322 ಕುಟಾರಿ 323-324 ಕುಟಾರಿ 325-326 ಕುಟಾರಿ 327-328 ಕುಟಾರಿ 329-330 ಕುಟಾರಿ 331-332 ಕುಟಾರಿ 333-334 ಕುಟಾರಿ 335-336 ಕುಟಾರಿ 337-338 ಕುಟಾರಿ 339-340 ಕುಟಾರಿ 341-342 ಕುಟಾರಿ 343-344 ಕುಟಾರಿ 345-346 ಕುಟಾರಿ 347-348 ಕುಟಾರಿ 349-350 ಕುಟಾರಿ 351-352 ಕುಟಾರಿ 353-354 ಕುಟಾರಿ 355-356 ಕುಟಾರಿ 357-358 ಕುಟಾರಿ 359-360 ಕುಟಾರಿ 361-362 ಕುಟಾರಿ 363-364 ಕುಟಾರಿ 365-366 ಕುಟಾರಿ 367-368 ಕುಟಾರಿ 369-370 ಕುಟಾರಿ 371-372 ಕುಟಾರಿ 373-374 ಕುಟಾರಿ 375-376 ಕುಟಾರಿ 377-378 ಕುಟಾರಿ 379-380 ಕುಟಾರಿ 381-382 ಕುಟಾರಿ 383-384 ಕುಟಾರಿ 385-386 ಕುಟಾರಿ 387-388 ಕುಟಾರಿ 389-390 ಕುಟಾರಿ 391-392 ಕುಟಾರಿ 393-394 ಕುಟಾರಿ 395-396 ಕುಟಾರಿ 397-398 ಕುಟಾರಿ 399-400 ಕುಟಾರಿ 401-402 ಕುಟಾರಿ 403-404 ಕುಟಾರಿ 405-406 ಕುಟಾರಿ 407-408 ಕುಟಾರಿ 409-410 ಕುಟಾರಿ 411-412 ಕುಟಾರಿ 413-414 ಕುಟಾರಿ 415-416 ಕುಟಾರಿ 417-418 ಕುಟಾರಿ 419-420 ಕುಟಾರಿ 421-422 ಕುಟಾರಿ 423-424 ಕುಟಾರಿ 425-426 ಕುಟಾರಿ 427-428 ಕುಟಾರಿ 429-430 ಕುಟಾರಿ 431-432 ಕುಟಾರಿ 433-434 ಕುಟಾರಿ 435-436 ಕುಟಾರಿ 437-438 ಕುಟಾರಿ 439-440 ಕುಟಾರಿ 441-442 ಕುಟಾರಿ 443-444 ಕುಟಾರಿ 445-446 ಕುಟಾರಿ 447-448 ಕುಟಾರಿ 449-450 ಕುಟಾರಿ 451-452 ಕುಟಾರಿ 453-454 ಕುಟಾರಿ 455-456 ಕುಟಾರಿ 457-458 ಕುಟಾರಿ 459-460 ಕುಟಾರಿ 461-462 ಕುಟಾರಿ 463-464 ಕುಟಾರಿ 465-466 ಕುಟಾರಿ 467-468 ಕುಟಾರಿ 469-470 ಕುಟಾರಿ 471-472 ಕುಟಾರಿ 473-474 ಕುಟಾರಿ 475-476 ಕುಟಾರಿ 477-478 ಕುಟಾರಿ 479-480 ಕುಟಾರಿ 481-482 ಕುಟಾರಿ 483-484 ಕುಟಾರಿ 485-486 ಕುಟಾರಿ 487-488 ಕುಟಾರಿ 489-490 ಕುಟಾರಿ 491-492 ಕುಟಾರಿ 493-494 ಕುಟಾರಿ 495-496 ಕುಟಾರಿ 497-498 ಕುಟಾರಿ 499-500 ಕುಟಾರಿ 501-502 ಕುಟಾರಿ 503-504 ಕುಟಾರಿ 505-506 ಕುಟಾರಿ 507-508 ಕುಟಾರಿ 509-510 ಕುಟಾರಿ 511-512 ಕುಟಾರಿ 513-514 ಕುಟಾರಿ 515-516 ಕುಟಾರಿ 517-518 ಕುಟ</p>
--

...

ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತೆ

[illegible]

రా			
	కు	న	
	కన్యా-రవి:		
	బి	ర-మ	
	మలా-కు		
శ		కు	కు-శ

కులవారః	బుధవారః	బరహుధాపతిమహారా-ర	శుక్రవారః	బుధశివగురుం
కులమంస్వాదుకుల-రం	కులమహాభాః ఋషిబు	బరహుధాపతిమహారా-ర	కులమంస్వాదుకుల-రం	బుధమం-విశుకుల-రం
కులశివగురుం	[౫౭-౩౦]	బుధమంస్వాదుకుల-రం	కులమంస్వాదుకుల-రం	బుధమం-విశుకుల-రం
కులగురుం	కులమంస్వాదుకుల-రం	బుధమం-విశుకుల-రం	కులమంస్వాదుకుల-రం	బుధమం-విశుకుల-రం
బుధమంస్వాదుకుల-రం	గురుం	బుధమం-విశుకుల-రం	కులమంస్వాదుకుల-రం	బుధమం-విశుకుల-రం
బుధమంస్వాదుకుల-రం	కులగురుం	బుధమం-విశుకుల-రం	కులమంస్వాదుకుల-రం	బుధమం-విశుకుల-రం
బుధమం-విశుకుల-రం	బుధమం-విశుకుల-రం	బుధమం-విశుకుల-రం	కులమం-విశుకుల-రం	బుధమం-విశుకుల-రం
బుధమం-విశుకుల-రం	బుధమం-విశుకుల-రం	బుధమం-విశుకుల-రం	కులమం-విశుకుల-రం	బుధమం-విశుకుల-రం
బుధమం-విశుకుల-రం	బుధమం-విశుకుల-రం	బుధమం-విశుకుల-రం	కులమం-విశుకుల-రం	బుధమం-విశుకుల-రం
బుధమం-విశుకుల-రం	బుధమం-విశుకుల-రం	బుధమం-విశుకుల-రం	కులమం-విశుకుల-రం	బుధమం-విశుకుల-రం

శ్రీ ప్రజ్ఞోత్పత్తిసంవత్సర ఆశ్వయుజమాసతిథివారనక్షత్రయోగకరణాదులు

[illegible]

రా			
	గు - మూయ వరకు గుండుపై కుబాళి గుండుబాళి గుండుపై కుబాళి గుండుపై కుబాళి	గు	
క		గు	బు - కి
		ర	

కుజచార:	కుగసోచారముగల-రగ	బగముస్యరము3-గ	బుగ-గర నుచార:	కుగ-వికారకుగ-గ
కు3మంబికా3కు3-3	కు3బునిగబుగ-గ	బ3నువికారము2-గ	కు3అత్త-శ్రీగుగ-గ	బగ3మంబికా3కు3-గ
కు3అ-వికారకు3-గ	కు3కు-వికారము-2	బుగ-వికారము3-గ	కు3చార:	బు3కు3కు3-గ
కు3అకు3మగ3-గ	కు3అ-వికారము-3	బగసోచికా3బుగ-3	కు3బుస్యగు3-3	బగసోచికా3కుగ-గ
బ3బులము3కుగ-3	కుగసోచికా3బుగ-3	బగబునికారబుగ-3	కు3మపశ్చాదుయం కు3-	బగబులముగ3-గ
బగసోచికా3కు3-గ	కుగ3బుస్యగుగ-గ	బగకు3బుగబుగ-0	కు3అ-స్యగు3-3	బగ3అ-మగ3-3
బగ3అ-మగ3కుగ-గ	కుగ3అ-స్యగుగ-గ	బగ3అ-మగ3-3	కు3మంబికా3కు3-గ	శనిచార: బగసోచికా3
బుగచార:	కుగ3 అ-స్యగు3-3	బగ3 సోచికా3కు3-గ	కుగ3బుస్యగు3-గ	33-రగ-మగ3కుగ-3

అమృతాంజనము

అమృతాంజనము - అన్ని నొప్పులకు పరమామృతము

అమృతాంజనండిపో,

బొంబాయి.

మద్రాసు.

కలకత్తా.

ఇది యొక్క పేర్ల దైనిక పత్రిక

చందా వర్గాలు.	నూతన సంవత్సరాది నందికపెటలు.
విద్యార్థి సంవత్సర చందా రూ. 24 00	వారపత్రిక. సం 1-కి చందా రూ. 4 00
" అర్థసంవత్సర " " 12 00	విద్యార్థి సంవత్సర చందా వార్షికం 1 00
" మాధ్యమిక " " 6 40	వారపత్రిక చందా వార్షికం 1 40
" మాధ్యమిక " " 3 20	ఇతరులకు 2 00

ఆంధ్రపత్రిక, సం. 7, తంబుపేట్టిపేటి, మదరాసు.

బాంబు

సచిత్ర మాస పత్రిక

ప్రతి పాంధ్ర మాసాదిని ప్రచురింపబడును
చందా సం 1-కి రూ. 6-0-0 అర్థ సం 1-కి రూ. 3-0-0 విద్యార్థి 0-10-0

విద్యార్థి కల పదియవ సంవత్సరము వరకు, మాదిరి పత్రికలు పలుకునాడు పోయినట్లు పంపవలెను.

విద్యార్థి పాఠశాల పాఠశాల 1-కి రూ. 25 00	కంట్రాక్టు పత్రిక కొనిన సం 1-కి రూ. 20 00
పాఠశాల పాఠశాల 1-కి రూ. 15 00	" " " 1-కి రూ. 13 00
పాఠశాల పాఠశాల 1-కి రూ. 8 00	" " " 1-కి రూ. 7 00

ఇలా పేజీలు, "భారతి" తపాలాపెట్టె సంఖ్య 212 వద్దాను.

తామర తెలము

డబ్బీ 1-కి 0-6-0. 12-కి 8-8-0.

తామర ఒక విధమైన పురుగులవలన చర్మము మీదగాని, పెద్దకలలో గాని, లోచర్మములోగాని, గోళ్లలోగాని పుట్టవచ్చును. పురుగులలోని శ్లేషములట్టి తామరలోను రెండు మూడు శ్లేషములు గలవు.

గుత్తులు:—దురద, ఉంకతములవంటి మట్ట, పొక్కులు, రసి కాటుక, పెద్దదుకలు ఉడిచి పుట్ట మొదలగునవి, కొంచెముగా లేచి శరీరమందంతట వ్యాపించి నిద్రపట్టనిట చేర్చుదును. ఒకసారి పరిశీలించిన నిజము తెలియగలదు.

మోహిని తెలము

5 కు|| నూనె గల నీసా 1-కి రూ. 0-12-0

శ్రీ పురుషులు వాడుటకు తోగ్గ మైదడి

ఇది మనఃపరిశ్రమము కీయు విద్యార్థులు, క్రీడకు, ఇద్యోగములు మొదలగువారికి సుఖనిద్ర, విశ్రాంతి నిచ్చును. ఈ తెలమునందు గల క మనీయముగు సువాసన చెప్ప నలవి గాదు. తలలో నుండును పుట్టనియ్యదు. కీనియందు మగ్గో హరమగు సువాసన ద్రవ్యములను చేర్చి తమారుచేయించి వేలకొలది నీసా విక్రయించియున్నాము. వేయేల, ఒకసారి పరిశీలించిన నిజము తెలియగలదు.

దంత చూర్ణము

డబ్బీ 1-కి వెల రూ. 0-2-0 12-కి రూ. 1-4-0

ఈ దంత చూర్ణముతో పండ్లు తోముటవలన చిగుడు గట్టిపడును. చిగు శ్లేషంబు రక్తము కాటకుండును. నోట దుర్గంధము లేక యుండును. పండ్లు ముత్యములవలె తెల్లగా నుండును. సర్వామాన్యముగ వాడుటకు దగియున్నది.

అమృతాంజనము డిపో

బొంబాయి,

మదరాసు.

1931 నవంబరు 20

১৭০৬ নং

రా			
	కుంభస్యోరవిః		గు
	బుధమపి కుజః		
	కుంభాశమబుధః		
	బుధమపి కుంభః		
క	కుంభా	ర	శ
	కు		

[illegible]

১৯৩৬ ১৯৬১

ଓଡ଼ିଆ ଶାସ୍ତ୍ର

பா		
	கூட்டமுள்ள கூடுதல் கூடுதல் கூடுதல் கூடுதல்	நு
சீ-லா	ப	சீ
சீ-லா		

కుజచార:	బుధచార:	బలితప్రాసనము బుధ-౫-౯	శుక్రచార:	బలబుధశుక్ర-౬
కుజశ్చ మాసకుక్ష-౧	కుజస్థా పశ్చాద్రంబు	బలిత బుధవక్రశక్తి	కుజశ్చ మాసకుగ-౨౦	బుధశ్చ శ్రీకుర-౧౦
కుశుగు పూషాగు-౨౦	[౫౪-౨౪]	[౧౦-౧౩]	కుజస్థా పూషాగు-౧౦-౧౪	బలితమం శ్రీకుగ-౫౦
కుగ-౨౫ పూషాగు	కుజమం మాత్రవక్రీలు	గురుచార:	కుశుగు ఉషాగు-౨౪-౪౯	బలితగు గుగ-౫౪-౩౩
[౪౩-౨౩]	[౩౨-౩౪]	కుగగు గురు వక్రారంభ:	కుగలి ఆశుమాత్ర-౪౫	శనిచార:
బలిశ్చ పూషాగు-౩౪	కుగ-౦౪ మార్గవక్రీలు	[౩౫-౩౧]	కుగ-౩మం ఉషాగు-౩౪-౪౦	కురళి పూషాగు-౨౦-౧౨
బలబుధ పూషాగు-౫౪	[౩౨-౩౩]	బలిత ఆశ్రేత వక్రీలు	బలిత ఉషాగు-౩౦-౪౩	బలితపశ్చాద్రంభ-౩౩-౪౨
బలిత ఉషాగు-౫౩-౬	కుగ-౫౫ శ్రీగ-౨౫	[౩౨-౪౯]	బలిత శ్రీగుగ-౪౨	రామశక్తిపూషాగు-౨౫

గ్రంథాలయములకు, గ్రంథాలయాభిమానులకును ఇది మంచి తరుణము

అంధప్రతికారకార్యాలయమునందు దొరకు గ్రంథములు

30 ఏప్రిలు 1931 వ తేది వరకు అరఖరీదుకు విక్రయింపబడును

పుస్తకము	గ్రంథకర్తలు మొ.	పుటలు	రూ.	పై.
హిందీ పాఠ్యము డిక్షనరీ	జంచాగ్నుల అచినారాయణ శాస్త్రిగారు	క్రొను(32)	1	0
* అంధోద్ధృతము	(ముదటిపాంధ్రముహనధలఅధ్యక్షిన్ పన్యాసములు)	క్రొను	1	8
మహావాక్యరత్నప్రభా (శ్రీ నదాశినయతీంద్ర స్వాములు)	జరిశిత పురాణం సూర్యనారాయణతీర్థులుగారు			
	(జరిమర్-ర్)	క్రొను	0	12
హిందీ తెలుగు మొదటి వాచకము	జంచాగ్నుల అచినారాయణ శాస్త్రిగారు	క్రొను	0	6
హిందీ తెలుగు బాలశిక్ష	జంచాగ్నుల అచినారాయణ శాస్త్రిగారు	క్రొను	0	6
ఏకభాషాతిప్పికంస	వెన్నెలకంటి అప్పారావుగారు	క్రొను	0	4
ఆరోగ్యసాధనము	ముహాత్యాగాంధీ	క్రొను	0	8
* భారతీయ చిత్రకళ	తెలిపెట్టి రామారావుగారు, బి.పి., బి.యల్.	క్రొను	1	0
తెల్లము కాంగ్రెసు అర్యక్షిన్ పన్యాసము	ముహాత్యాగాంధీ	క్రొను	0	4
* ధర్మ్యజనము	కళాంబి రంగాచార్యులుగారు, యం.వ.	క్రొను	0	10
గాయకజననభ అధ్యక్షిన్ పన్యాసము	రాళ్లపల్లి అనంతకృష్ణశర్మగారు	క్రొను	0	4
అంధశబ్దచింతామణి	పారవడి రామశాస్త్రిగారు	క్రొను	0	12
* కవనప్రభాతము (నవల) పెంకటరమణిగారి "Murugan the Tiller" అను ఇంగ్లీషునవల కనువాదము		క్రొను	1	8
* అంధ్రవాద్యయనూచిక	కా. నాగేశ్వరరావుగారు (, పాశాశకలు)	డ. క్రొ. 108-554	8	0
* శిర్ విజయనగర చరిత్రము	కుందూరి ఈశ్వరదత్తుగారు	క్రొను	1	8
* త్యాగరాజస్వామి చరిత్రము	జనుమర్తి కృష్ణమూర్తి శాస్త్రిగారు	క్రొను	0	10
భీష్మము (పాశ్చాత్యసాంఘిక నాటకము) ఫ్రెంచికవి ఇబ్బునగారి 'బ్రాంసు' నాటకమున కనువాదము		క్రొను	1	0
* నైవేద్యపువేదిక	కాంగ్రెసు ప్రచురణము	క్రొను	1	0

అమృతాంజనము - అన్ని నొప్పులకు పరమామృతము

చక్కని డబ్బితో 25 పైసా 1-8 శిల 0-8-0. అన్ని పోస్టల్ దొరకును.

హిందీ

అమృతాంజనం డి. పోస్టల్ దొరకునా.

శ్రీరామవిజయము (నాటకము)
రాష్ట్రభాషా హిందీకా ప్రథమ పుష్ప
అవిమారకము (భానకృతికి తెలుగు)
గురుబోధామృతము
అంధకళాశాల; విద్యావైద్యుని
సముద్రయానము
ఇందిరాసుందరము (సంపత్కవచారవతకథ)
శారదాంబ (నాటకము)
సమిధాచరిత్రము (ద్విపద కావ్యము)
సకలవీరీనమృతము
శ్యామాసుందరము (సవల)
సంగీతశ్రవణానాటకము
సత్యవత్యుశ్యానము
చంపూభాగవతము

*కతకవంజరి: భక్తసంపుటము
మనశ్శరీరములపై పరిసరములప్రభావము
*బసవపురాణము (ద్విపద కావ్యము)

*శతకకవుల చరిత్రము

*భగవద్గీత భాష్యాంశము-ప్రకాశాఖ్యాయాభ్యాస విలసిత శ్రీ శాంకరభాష్యచేతము-సంస్కృతము-
ఈ ప్రగ్రంథములన్నియు ఒక్క-ఒక్క గొనువారికి నగము ధరకు ఖర్చులేవియు లేకుండు నగము ధరకే పంపబడును. ఒకేసారి 20 రూపాయలకు లేకుండునపుడు రూ 1-కి ర అణాల చొప్పున కమిషను ఈయబడును: ఖర్చులు వేలు. పుష్పగుర్తుల వలయును. రూ. 10 మొత్తమునకు గొనునపుడు రూ 1-కి ర అణాల చొప్పున కమిషను కావలసినవారు ముందుగా రూ. 5 అడ్వాన్సు పంపవలయును. గ్రంథములు ఒకసారి ఒక ప్రతికంఠెను అధికముగ పంపబడవు. గ్రంథములు కావలసినవారు ముందుగా రూ. 5 అడ్వాన్సు పంపవలయును.

ఈ బాటికలోని పుస్తకములను కొన్ని కొనిదిప్రతులు మాత్రమే గొన్నవారు కమిషన్ వేలు 5 శాతము మాత్రమే పంపవలయును.

ఆంధ్రపత్రికా కార్యాలయము, 7, తంబుకెట్టి వీధి, మద్రాసు.

కోపలి వెంకటరమణ రావుగారు
రామానందశర్మగారు
మానవల్లి రామకృష్ణకవిగారు, యమ్. ఏ.
కటమంచి తిరుమలమ్మగారు
సి. రామలింగారెడ్డిగారు
అచ్యుతాని నీతారామయ్యగారు
సుందరమ్మగారు
జి. శ్రీనివాస రామహర్షులుగారు
ప్రొకెట్టి లింగన
మా. రామకృష్ణకవిగారు పరిశోధించినది
ఒంతలి సత్యనాథముగారు
వారణసి రామమూర్తిగారు
మల్లంపల్లి మల్లికార్జునశాస్త్రిగారు
క. విశ్వనాథశాస్త్రిగారు, బి. ఏ., బి. యల్.

(కోడకులు)

డా. నాగేశ్వరరావుగారు (ప్రకాశకులు)
చారణంది జగన్నాథస్వామిగారు
పాల్కురికి సోమనాథుడు (నే. ప్రభాకరశాస్త్రి గారి పీఠికతో)

పండిత పంతులు సుబ్బారావుగారు
ఈ శాంకరభాష్యచేతము-సంస్కృతము-
గొనువారికి నగము ధరకు ఖర్చులేవియు లేకుండు నగము ధరకే పంపబడును. ఒకేసారి 20 రూపాయలకు లేకుండునపుడు రూ 1-కి ర అణాల చొప్పున కమిషను ఈయబడును: ఖర్చులు వేలు. పుష్పగుర్తుల వలయును. రూ. 10 మొత్తమునకు గొనునపుడు రూ 1-కి ర అణాల చొప్పున కమిషను కావలసినవారు ముందుగా రూ. 5 అడ్వాన్సు పంపవలయును. గ్రంథములు ఒకసారి ఒక ప్రతికంఠెను అధికముగ పంపబడవు. గ్రంథములు కావలసినవారు ముందుగా రూ. 5 అడ్వాన్సు పంపవలయును.

క్రాసు 111 0 8 0
క్రాసు 58 0 3 0
క్రాసు 92 0 10 0
పూర్ణి-పు 30 0 4 0
డెమియా (12) 52 0 4 0
డెమియా 63 0 4 0
డెమియా 36 0 4 0
డెమియా 67 0 8 0
డెమియా 132 0 12 0
డెమియా 111 1 8 0
డెమియా 178 1 0 0
డెమియా 91 0 8 0
డెమియా 196 1 0 0

డెమియా 97 0 10 0
డెమియా 228 1 8 0
డెమియా 111 0 12 0

రాయలు 478 2 8 0
రాయలు 492 2 8 0
రాయలు 1417 8 0 0

రామ ధరకే పంపబడును. ఒకేసారి 20 రూపాయలకు లేకుండునపుడు రూ 1-కి ర అణాల చొప్పున కమిషను ఈయబడును: ఖర్చులు వేలు. పుష్పగుర్తుల వలయును. రూ. 10 మొత్తమునకు గొనునపుడు రూ 1-కి ర అణాల చొప్పున కమిషను కావలసినవారు ముందుగా రూ. 5 అడ్వాన్సు పంపవలయును. గ్రంథములు ఒకసారి ఒక ప్రతికంఠెను అధికముగ పంపబడవు. గ్రంథములు కావలసినవారు ముందుగా రూ. 5 అడ్వాన్సు పంపవలయును.

తామర త్రెలము:

రాజారాణి గుర్తుగల తామర త్రెలము పూతినాకకము లగు చాల మంది

మందులతో తయారు చేయబడి ప్రఖ్యాతి గాంచినది. డబ్బు 1-కి వెల 0-6-0. డబ్బు 3-8-0.

బొంబాయి ఆంధ్ర తాంబూరం టిఫ్ట్ మద్రాసు-కలకత్తా.

.....

06 APR 1968

三

சு		
	சு. சு. சி. சி.	சு
	சு. சு. சி. சி.	
சு	சு. சு. சி. சி.	
சு	சு. சு. சி. சி.	
சு சி		சு
சு		

కుకవారము	మంగళవారము	బుధవారము	గురువారము	శుక్రవారము	ఆదివారము
మంగళవారము-౧౦	మంగళవారము-౫	బుధవారము-౩౦	గురువారము-౨౫	శుక్రవారము-౨౦	ఆదివారము-౧౫
మంగళవారము-౩౫	మంగళవారము-౩౦	బుధవారము-౨౫	గురువారము-౨౦	శుక్రవారము-౧౫	ఆదివారము-౧౦
మంగళవారము-౩౦	మంగళవారము-౨౫	బుధవారము-౨౦	గురువారము-౧౫	శుక్రవారము-౧౦	ఆదివారము-౦౫
మంగళవారము-౨౫	మంగళవారము-౨౦	బుధవారము-౧౫	గురువారము-౧౦	శుక్రవారము-౦౫	ఆదివారము-౦౦
మంగళవారము-౨౦	మంగళవారము-౧౫	బుధవారము-౧౦	గురువారము-౦౫	శుక్రవారము-౦౦	ఆదివారము-౦౦
మంగళవారము-౧౫	మంగళవారము-౧౦	బుధవారము-౦౫	గురువారము-౦౦	శుక్రవారము-౦౦	ఆదివారము-౦౦
మంగళవారము-౧౦	మంగళవారము-౦౫	బుధవారము-౦౦	గురువారము-౦౦	శుక్రవారము-౦౦	ఆదివారము-౦౦
మంగళవారము-౦౫	మంగళవారము-౦౦	బుధవారము-౦౦	గురువారము-౦౦	శుక్రవారము-౦౦	ఆదివారము-౦౦
మంగళవారము-౦౦	మంగళవారము-౦౦	బుధవారము-౦౦	గురువారము-౦౦	శుక్రవారము-౦౦	ఆదివారము-౦౦

1932 ಫೆ, ಬವರಿ-ಮು

॥२॥

[illegible]

శ్రీ ప్రజ్ఞోత్పత్తిసంవత్సర శాల్కనమానతిథివారసత్వత్రయోగకరణాదులు

[illegible]

మొ-రా	గు	
ర-గు	గుటరా నేరవి:	గు
	బటరా నేరవి:	
శ	బాన్చి పేగుక్ర:	
		శ

[illegible]

మానవాదర్య గ్రంథమండలివారి

సుప్రసిద్ధ గ్రంథరాజములు

8 సంపుటములు 84 ప్రకరణములు

మానవ జీవితము

మొత్తం 2200 పుటలు

ప్రొక్క సంపుటము ప్రింట్లైదు 3-8-0

ఫుల్ క్యాటలాగ్ 4-0-0

గ్రంథకర్త: బౌద్ధవాద్యయబ్రహ్మ దుగ్గిరాల బలరామకృష్ణయ్యగారు.

ప్రాక్క-ధనకర్త: సి. ఆర్. రెడ్డిగారు, పీఠికకర్త ప్రొఫెసరు, యస్. రాధాకృష్ణన్ గారు.

ఇది తెలుగుభాషలో శేటివరకు ముద్రణమునందు మొదటి ప్రకృతినిచ్చిన వైదిక గ్రంథరాజము. ఈ గ్రంథమును గూర్చి మీరు తెలుసుకొనుటకంటే జగత్పితృమండలం పండితుల ప్రశంసావాక్యముల నుపయోగించిన పాతకులే వ్యతిరేకముగ నీ గ్రంథప్రాకర్తకమును గ్రహించగలగను తలంపుతో వాస్తవశంసావాక్యముల క్లుప్తముగ నీవిధము చేయించుకొన్నాడు.

“నా ప్రతిముద్ర నీ గ్రంథమునందలి విషయము, లక్ష్యము, విధి, వైదిక, జగదావికృతి వన్నెలన్నియు ప్రశంసార్థముగా ముద్దించి.”—యస్. రాధాకృష్ణన్ గారు.

“ఇందు ప్రతిముద్రమును అన్ని ప్రకరణములను అన్ని యవధియందును, అన్ని పరిస్థితులందును, యెట్టివారికి వాస్తవికముగాను అగ్రర్యమైనదిగాను నిర్దేశింపబడియున్నది. దీనిలో లేనివిషయములేవు. ఈ ముద్రలోనిది పెంపొందించు గ్రంథములలో దీనికి ఎవరైనా ఏదైనా వాడు చెప్పినట్లున్నా కేభాషాముఖములేను”—కట్టమంచి రామలింగారెడ్డిగారు.

“ఇందు మానవజీవితము పాఠకమునకును విమర్శకులకును ప్రాప్తమగుటకుల సులభముగ వివరింపబడినది. గ్రంథకర్త గారు గాంధీజీగారువలెనే కఠినమైనవిని సులభముగా వివరించినది”—అంబేద్కర్ గారు సంతోషించినారు.

“ఈ గ్రంథమున విమర్శించు బాసవి లోకవిషయము లెదురై చెప్పుకొనుట.”—నామచింతెంకలపాపయ్యగారు.

“ఇందులో యెన్నో ఘనమైనవిషయములు యెంతటి విశ్వాసంపవనీ ప్రస్తావన, మానవజీవితమున కవసరమైన అన్ని విషయములు చాలామట్టుకు ప్రాణములే యున్నాయి”—భారతి.

ధర రు. 4-0-0

బుద్ధపురాణము

1300 పుటలు

గ్రంథకర్త: బౌద్ధవాద్యయబ్రహ్మ దుగ్గిరాల బలరామకృష్ణయ్యగారు.

ఇది అంబేద్కర్ గారు మాత్రమే గ్రంథరాజము. ఇందు బుద్ధుని సమగ్రముల జీవితచరిత్ర, బౌద్ధమతధర్మములు, విభిన్నముగ ప్రాణములే యున్నవి. ఈ గ్రంథముకు ప్రొఫెసరు యస్. రాధాకృష్ణన్, సి. ఆర్. రెడ్డిగారు ముద్దించిన మంది మహాపండితులు శేషార్థముగా గానన్నారు.

ధర రు. 1-0-0

ఆత్మ విజయము

300 పుటలు

అనువాదకులు: బౌద్ధవాద్యయ బ్రహ్మ దుగ్గిరాల బలరామకృష్ణయ్యగారు

ఇందు మానవుని దైహికానుష్ఠిగ జీవితార్థమునుమనకు ముఖ్యసాధనములైన 14 విషయములు వివరింపబడియున్నవి.

ధర రు. 0-4-0

శ్రీకృష్ణ వేణువు

60 పుటలు

ఇది శ్రీ వాస్దానీపండితులే ప్రాయమున గ్రంథమున కనుబాదము.

నిష్కామయోగము (భగవద్గీత)

ధర మిక్కిలి స్వల్పము

కేవలమైదు 0-6-0

ప్రింట్ లైదు 0-8-0

400 శేటలు తృతీయ ముద్రణము

మూలగ్రంథకర్త: వ్యాఖ్యాత మహాత్మాగాంధీ

అనువాదకులు: దుగ్గిరాల బలరామకృష్ణయ్యగారు.

ఇందు మూలలోకము, అర్థము, విచారము, వ్యాఖ్యానము కలవు.

ఈ ముఖ్యమునకంటే—బుద్ధధర్మము, మానవజీవిత పండితాభిప్రాయము, ప్రకృతిమునకు మానవజీవిత విషయమునదిగ ప్రకృతి మను, కార్మికవాద పంపకము. మానవజీవితము, మానవసంస్కృతియు 2 కేరళి కొనిన 10-0-0 రూపాయలకు యిచ్చబడును. గ్రంథాలయమునకు, చందాదారులకు సంపుటము 1.1 0-4-0 లెక్కించి యిచ్చబడును. మా గ్రంథమునందలి గ్రంథము అన్నింటికీ, అర్థము యిచ్చువాడే ముందు తెలుసుకొనవలయు అధ్యాత్మిక పంపకము.

మానవాదర్య గ్రంథమండలి, అంగలూరు, కృష్ణాజిల్లా.

Sister

సారి క్లెయిమ్ కెక్టర్
4 హార్సెలు

లిస్టర్ "డిసెల్" ఇంజన్లు

వర్టికల్ టైపు

పైకాలు, 5 మోడలు 88 ఏ. హెచ్. 2. వాడుకలు

చేతితో చల్లవనిము

నుండియే

ప్రారంభించవచ్చును

కార్బిడ్

ఎనజిన్

ఇన్జిన్

లేక

లాంపులతో

ఉపస్యము లేదు

క్రాడు ఆయిల్తో
ప్రారంభించి నడుపవచ్చును

నూనె ఖర్చు
చాల తక్కువ.

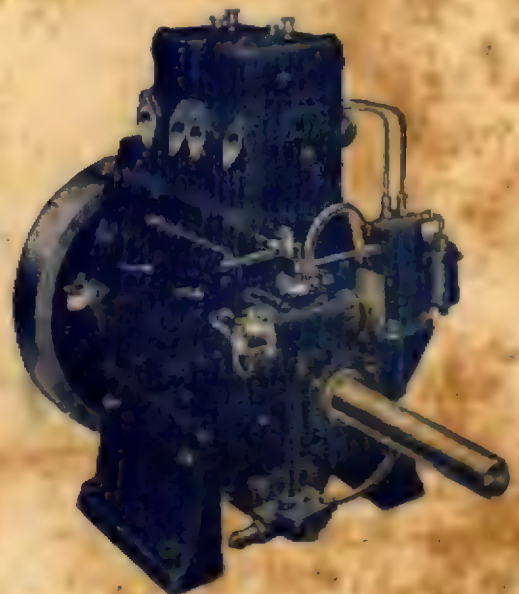
మిశ్రిత సులభదార్లచే
మద్రాసులో స్థానిక చేయబడినవి

MASSEYS (1930) LTD
ENGINEERS

(శివాలి పెట్టె నెం. 60)

రాయపురం.

మదరాసు.

ప్రస్తావన

శ్రీ. ఓ. ప్నము: ప్రణవార్థాయ శుద్ధజ్ఞానకమార్తయే;
విర్యలాయ ప్రసన్నాయ దక్షిణామూర్తయే నమః.

శ్రీమన్నహాదేవుని యజ్ఞానుసారముగ ప్రవర్తమానం బగుచున్న బ్రహ్మాండప్రవృత్తియందు భూగోళ మున్న దొక చాంద్రమానాబ్దము గడచినది. దిక్కాల బద్ధమైన విశ్వప్రవృత్తియందు దిక్కాలప్రభావము గణ నీయమైనను దిక్కాలాతీతుడైన విశ్వేశ్వరునియందు దిక్కాలప్రభావము నిరవధికముగ నున్నది. అనంతమైన కాలము, అఖండమైనవిశ్వము విశ్వేశ్వరుని లీలావిలాస ములను పురుషార్థసిద్ధి! ఖండాఖండరూపములను ప్రత్యక్షము చేయుచున్నవి. అనంతమైన కాలచక్రమునం దొక సంవత్సరప్రవృత్తి అతిస్వల్పమైనను వ్యక్తివిషయ ములందు విశేషముగ గనుపట్టుచున్నది. వివీలికాదిబ్రహ్మ పర్యంతము వ్యాప్తమైన ప్రవృత్తియంతయును జననమరణములకు లోనగుచు కాలప్రభావమును పరిమితము చేయుచున్నది. జననమరణావృతమైన సంసారప్రవృత్తి యందు పరబ్రహ్మమువలెనే పరమాణువును పరమానందము ననుభవించుచు జీవయాత్రను స్థాకము చేయుచున్నది. అన్యక్తము మహాదహంకారావృతమై వ్యక్తిరూపమును దాల్చుచు కాలప్రవాహమునకు బద్ధమగుచున్నది. వ్యక్త్యహంకారము జననమునకు మూలమై మమకారావృతమై దిక్కాలపరిమిత మగుచున్నది. నేను నాది యను సంకల్పముతో దిక్కాలసంస్మరణము గలుగుచున్నది. నేను అనంగమైన కాలమునకును, అఖండమైన విశ్వమునకును కర్తృత్వభోక్తృత్వాభిమానములను గలిగి దిక్కాలబద్ధ మగుచున్నది. నిర్వికల్పమైన నేను నవికల్పమై నామరూపములనుదాల్చి దేశకాలపాత్ర బద్ధమై మహాప్రవృత్తియందు వ్యవహరించుచున్నది.

అహంకారమమకారావృతమైన నేను దిక్కాలముల నాశ్రయించి విశ్వప్రవృత్తిని వెలయించుచున్నది. పర బ్రహ్మమువలె పరమాణువును విశ్వభోక్తృత్వము వధిల పించుచు స్వయంవ్యక్తిత్వమును గోరుచున్నది. విశ్వ మైన స్వయంభుత్వము సిద్ధించుటకై అనిత్యములైన దేశ కాలములను సజీర్ణముచేయుట పరిపాటిమైనది. సంవత్సరారంభమున పంచాంగశ్రవణ మీమహాఘటమును సమ కూర్చుటకు వినియోగపడుచున్నది.

ప్రమోదూత సంవత్సరము గడచినది. ప్రజోత్పత్తి సంవత్సర మారంభమైనది. నూతనసంవత్సరారంభము నందు కాలసంస్మరణమును జేయుట ఆత్మోపలబ్ధి! సాధనము కాగలదు. ఈ ప్రజోత్పత్తిసంవత్సరముతో శాలి వాహన శకాబ్దములు 1853, విక్రమాశ్వికాబ్దములు 1985, క్రైస్తవశకాబ్దములు 1930, ఘనలీ శకాబ్దములు 1339, భరతశకాబ్దములు 5075 గలించినవి. వైవస్వత మన్వంతరమునందు, కలియుగమునందు ప్రథమపాదము నందు 5032 సంవత్సరములు ముగిసినవి. కలియుగారంభమునుండియు 83 పరివృత్తులు ముగిసి 84 వ పరివృత్తి యందు అయిదవసంవత్సరమైన ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరము ప్రారంభమైనది. సృష్ట్యాదినుండియును 1,95,58,85,032 సంవత్సరములు గలించినవి. బ్రహ్మకల్పము నందు ద్వితీయపరార్థమునందు పగటియందు 13 గడియలు, 42 విగడియలు గలించినవి. అనంతమైన కాలచక్రమునం దొక వత్సరవృత్తాంతము అతిస్వల్పమైనను అనంతప్రభావమును సంస్మరింప జేయుచున్నది. కాలబద్ధమైన మహాప్రవృత్తియందు నూతనసంవత్సరారంభము నూతన

సంకల్పములకు సాధన మగుచున్నది. ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరారంభమునందు ప్రజలు నూతనసంకల్పములను గలిగి కాలసంక్షేపమును జేసి కామిత్యాధములను బడయుదురు గాక!

అనంతకాలసంస్కరణమువలె కఠిందేశ సంక్షిప్తమును నిత్యానిత్యవివేకమునకు సాధనముగనున్నది. కాలమువలె దేశమును ననంతముగ గనుపట్టి నను పరిమితముగ నున్నది. అంతవంతములైన దేశకాలము లన్యోన్యన్యాయములై అవ్యక్తము నాశ్రయించి యున్నవి. అఖండమైన ఖగోళమవ్యక్తప్రభావమును స్ఫురింపజేయుచున్నది. గణకులు, జ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞులు, ప్రకృతిశాస్త్రజ్ఞులు, తత్త్వశాస్త్రజ్ఞులు దేశకాలవిధియమును చేయజాలకున్నారు. విశ్వవిమాణమును కాలము నిర్ణయింపజాలకున్నది. కాంతికిరణము క్షణమునకు ౧,౮౬,౦౦౦ మైళ్ళచొప్పునను ప్రసరించుచు చంద్రమండలమునుండి భూమండలమున గురుక్షణములో చేరుచున్నది. కాంతికిరణము ఖగోళము నందలి దూరతమమైన గోళమునుండి భూగోళము చేరుటకు ౧౦,౦౦,౦౦,౦౦౦ కాంతిసంవత్సరములు గావలయునని జ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞులు నిర్ణయించుచున్నారు.

అనంతమైన కాలమును, అనంతమైన దేశమును సంస్కరించునపుడు స్వస్థలస్వకాలములు జ్ఞాసువులకు పరమాణువులుగ గనుపట్టు చున్నవి. విశ్వప్రవృత్తి మానవులందు ప్రాజ్ఞులకు వారి యల్పత్వమహత్త్వములను స్ఫురింపజేయుచున్నది. అనంతమైన కాలమును, అఖండమైన విశ్వమును సంభావించుటకు మానవుల కఖండమైన శక్తిగలదు. ఆశక్తిని విశ్వప్రవృత్తియం దాత్మోద్ధరణమునకు వినియోగించుట సుఖమునకును, ఆత్మనాశమునకు వినియోగించుట దుఃఖమునకును గారణం బగుచున్నది. నామరూపవిసితమైన విశ్వ భోగాభిలాష దుస్తరమై దుఃఖమునకు మూలమగుచున్నది. జాతులు, వృత్తులు అహంకార మమకారపరాయణులై సంసారమును దుఃఖమయము చేయుచున్నవి. మానవు డహంకార మమ

కారములను విడిచి విశ్వవ్యాపకుడైన పరమేశ్వరుని గనుగొని శాంతిసుఖములను బడయుచున్నాడు. ఈపరమార్థమునే సంవత్సరారంభమునందు పురోహితులు చేసిడి పంచాంగశ్రవణము స్ఫురింపజేయుచున్నది. మానవునకు అనిత్యమును దేశకాలపాత్రబద్ధమును నైన శాతీకపాత్రదల యల్పత్వమును, నిత్యమును దేశకాలపాత్రాతీతమునైన దైవసంపదల మహత్త్వమును పంచాంగశ్రవణము స్ఫురింపజేయు చున్నది.

ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరమునకు శుక్రము రాజు, గణకుడు-ఫలము:—సస్యసమృద్ధి, సువృష్టి, క్షీరాభివృద్ధి, సాంసారికసౌఖ్యము, గణకబుద్ధివికాసము, సస్యసమృద్ధి, సర్వజనుసౌఖ్యము; చంద్రుడు మురితి, నేనాధిపతి, అహ్లాధిపతి, మేఘాధిపతి, గ్రామసాలకుడు-ఫలము:—సువృష్టి, సర్వవృక్షఫలము, క్షేమారోగ్యము, సుఖీయము, అశిష్టము, అశివాయువు, ప్రజారోగ్యసౌఖ్యము, గోక్షీరాభివృద్ధి, అగ్నివృద్ధి, ధాన్యాభివృద్ధి, చోరభయరాహిత్యము, రాజానంత్యప్రియత్వము, వృక్షఫలాభివృద్ధి; గురువు సస్యాధిపతి, నీరసాధిపతి, పురోహితుడు, పరీక్షకుడు-ఫలము :—యవగోధూమచణకాభివృద్ధి, పీతభాతీ సస్యాభివృద్ధి, పూగీఫల రత్న సువర్ణధాన్య కార్పాసచర్మ కుసుమ చందనాభివృద్ధి, ద్విజగణసౌఖ్యము, సర్వసస్యాభివృద్ధి, ప్రజానరాగము, పరీక్షకనయ మార్గాభివృద్ధి, విప్రుల స్వార్థనిరతి, ప్రజాసౌఖ్య రోగ్యాభివృద్ధి, గోక్షీరాభివృద్ధి; బుధుడు ధాన్యాధిపతి-ఫలము:—మధ్యవృష్టి, మందతోయము, మేఘపీడ, సర్వవృషసంకరాసము; శని రసాధిపతి-ఫలము:—మధ్యవృష్టి, మందసస్యము, రసజాతిఫలనీయము, మైచ్చజాత్యభివృద్ధి; సూర్యుడు దైవజ్ఞుడు-ఫలము:—విప్రస్వార్థనిరతత్వము, సర్వజనసౌఖ్యము, రక్షభూమి సస్యాభివృద్ధి; శ్రీకృష్ణుడు పశుసాలకుడు, స్థానసంరక్షకుడు - ఫలము:—పశువృద్ధి, సుఖీయము, సస్యార్థ సంపత్తి, తృణసమృద్ధి, క్షీరసమృద్ధి, సామాన్యఫలము:—

శ్లో. సువర్ణం ధ్వజాన్యాని సులభాని యయాత్నరా,
వర్జితా స్ఫుర్యహంపద్ధిః క్షేమారోగ్యం ప్రకాశతా.

ప్రజోత్పత్తియందు ప్రజలు పాలకులు ధనధాన్య సమృద్ధి గలిగి సంపన్నులై క్షేమారోగ్యములను గలిగి యుందురు. శుభగ్రహములైన శుక్రకుడు రాజు, చంద్రుడు మంత్రి, గురువు సన్యాసిపతి, బుధుడు ధాన్యాధిపతి అగుటం జేసి ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరమునందు ధనధాన్యాది సమృద్ధి గలిగి ప్రజలు సకలసౌఖ్యములను అనుభవించునటులు సూచనలు గలవు. ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరము శాంతి యుతమై ప్రజలు సకలశుభములను బడయుటకు భగవంతుడనుగ్రహించు గాక!

ఐరోపా మహాసంగ్రామము గలుగజేసిన విషాదావస్థ ప్రపంచావృతమై మహాసంక్షోభమును గలుగజేయుచున్నది. అన్ని దేశములందును మానవకల్యాణసాధనమైన పునర్నిర్మాణము దుస్సరముగ నున్నది. అన్ని దేశములందును ప్రజలు పనిపాటులులేక అన్నాతురులై దుఃఖవేదన ననుభవించుచున్నారు. శ్రీమంతములైన అమెరికా, గ్రేటుబ్రిటను, జర్మనీ, మొదలగు పాశ్చాత్యదేశములందు నిరుద్యోగసమస్య భయంకరరూపమునుదాల్చినది. గ్రేటుబ్రిటనునందు నిరుద్యోగుల సంఖ్య 21,11,467 లకు పెరిగినది. నిరుద్యోగులకుగాను ప్రభుత్వము 7,00,00,000 సవరనులను గత సంవత్సరమునందు వ్యయముచేసినది. ప్రజాపోషణమునకు మూలాధారములైన దూదిపరిశ్రమ, లోహపరిశ్రమ, బాగ్గుపరిశ్రమ, మొదలగు పరిశ్రమలు క్రమముగ క్షీణించుచు రాజ్యాదాయము క్రమముగ క్షీణించుచున్నది. ఈ విషయ పరిస్థితులందును సైన్యవ్యయము యథాప్రకారము పెరుగుచునే యున్నది. అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములందును నిరుద్యోగులసంఖ్య 60,00,000 లకు పెరిగినట్లు లెక్కలు విశదము చేయుచున్నవి. గత సంవత్సరమునందు వందలకొలది ధనాగారములు పడిపోయినవి. అమెరికాయందు గ్రేటుబ్రిటనునందువలె నిరుద్యోగులకు రక్షకధనము లేదు. జర్మనీయందును నిరుద్యోగులసంఖ్య ప్రజలయం దారవ

వంతునకు పెరిగినది. కనడా, ఆస్ట్రేలియా, సంయుక్తదక్షిణాఫ్రికా మొదలగు దేశములందును నిరుద్యోగము వ్యాపించుటచే ప్రజలస్థితి దుర్భరముగ నున్నది. సంపన్న దేశములందువలెనే ఇతర దేశములందును నిరుద్యోగుల సంఖ్య క్రమముగ పెరిగి ప్రపంచమునందంతటను మహాసంక్షోభమును గలిగించుచున్నది.

మహాసంగ్రామమునందు దుఃఖవేదన ననుభవించిన ప్రాణుదేశమును మాత్రము నిరుద్యోగసమస్య పీడింపకుండుట విచిత్రముగ గనుపట్టుచున్నది. దీనికి కారణము ప్రాణుదేశపరిస్థితులందే కనబడుచున్నది. ప్రాన్సుదేశము చిరకాలమునుండియును వ్యవసాయ పరిశ్రమను సంరక్షించుచున్నది. ప్రాన్సుదేశమునందు మిగిలిన పాశ్చాత్యదేశములందువలె వ్యవసాయ పరిశ్రమ కృశించలేదు. ప్రాణుదేశ పోషణమునకు వలయు ఆహారపదార్థములు ప్రాణునందే ఉత్పత్తి యగుచున్నవి. యుద్ధానంతరము సంప్రాప్తమైన నిరుద్యోగమును వారించుటకు నిరుద్యోగులకు రాజ్యాధికారులు పనిపాటులు గల్పింపగలిగిరి. బాగ్గు, లోహపరిశ్రమలు రాజ్యవలంబనము గలిగి ప్రజాపోషణమునకు వినియోగపడుచున్నవి. నిర్మాణ పదార్థములకు స్వదేశమునందు స్వల్పమూల్యమును, విదేశములం దధికమూల్యమును నేర్పడునటు లార్థిక పరిస్థితులు నిర్మితములైనవి. స్వదేశపరిశ్రమలకు రక్షణవిధానము నవలంబించి పరిశ్రమలపోషణము సుకరముచేసినది. దేశమునందు బంగారమును నిలువచేసి ధరలపరిమాణమును నిలువజెట్టినది. సంగ్రామనమయమునందు భగ్నమైన ప్రాంతములను పునర్నిర్మాణముచేయుచు ప్రజలకు పనిపాటులను గల్పించినది. పాశ్చాత్యరాజ్యములందు నిరుద్యోగసమస్య సంక్షోభమును గలుగజేయుచున్న విధమును రాజ్యముల చరిత్రములు విశదము చేయుచున్నవి.

పాశ్చాత్యరాజ్యములు సంగ్రామనన్నాహమునకై చేయుచున్న వ్యయము పరమానర్థములకు గారణం

సంగ్రామ
వ్యయము

బగుచున్నది. రాజ్యాదాయమునందు విశేష భాగము నంగ్రామ నన్నాహములకై వినియోగపడుచు ప్రజాక్షేమము ధర్మసంరక్షణము దుర్లభము లగుచున్నవి. సంగ్రామ నన్నాహము లాత్మరక్షణమునకన్నను పరపీడనమున కధికతరముగ వినియోగపడుచున్నవి. యూరపురాజ్యములు స్వదేశ ప్రజలను రక్షించుటకవలంబించెడి రాజ్యరీతి మహాసంగ్రామములకును, సంక్షోభమునకును పరపీడనమునకును సాధనంబుగనున్నది. సంగ్రామబలమంతయును ధర్మనాశమునకు వలెను ధర్మరక్షణమునకు వినియోగపడుట లేదు; ప్రజానాశనమునకువలెను ప్రజాపోషణమునకు వినియోగపడుటలేదు. రాజ్యాదాయమునందు విశేషభాగము సంగ్రామనన్నాహములకు వినియోగపడుచు విద్యోచము, విశ్వానరాహిత్యము, హింస, వినాశము సంభవించుచున్నవి. పురుషార్థమునకు సువ్యక్త స్పష్టయోజనము ప్రయోజనమునపు డింతకన్న నధికఫలము గలుగజాలదు.

విశ్వప్రవృత్తియందు పరాధస్వార్థములకును, త్యాగభోగములకును, ధర్మాధర్మములకును, ఆత్మానాత్మలకును సంరంభ మనవరతము సంప్రాప్తమగుచున్నది. ఈ సంరంభ మంతఃప్రవృత్తిని బాహ్యప్రవృత్తిని సంప్రాప్తమగుచు శాంతిసంక్షోభములను గలుగ జేయుచున్నది. స్వార్థపరములైన కుటుంబకులాధిమానములు స్వార్థపరములైన వ్యక్తిజాతియాధిమాన యోజనములనుదాల్చి మహాసంక్షోభ సాధనములైనవి. కుటుంబ కులవికాసములకు వ్యక్తివికాసము సాధనంబైనను పరస్పరసంయోగ సాహచర్య విరహితములైన వ్యక్తివికాసము సమిప్తివికాసమునకు నిరుపయోగమై సంరంభమునకు మూలమైనది. జాతీయాధిమానము స్వార్థారాధనమునకును, పరపీడనమునకును మూలమైనది. భోగపరమైన స్వార్థారాధనమునకు పరిమాణము గనునడదు. వ్యక్తులను జాతులను భాగ్యభోగాభిలాషయా పహించి పురుషార్థమునకు మూలస్కంధమైన

ధర్మాభిలాష సంకుచితమైనది. పేదనందు ధర్మమును కార్యమునం దధర్మమును నిత్యకృత్యములైనవి. ప్రబలమైన జాతులు స్వోపభోగమునకై పరదేశముల నాక్రమించుకొని పరపరిశ్రమలను, పరసంపదలను, పరస్వత్వములను, పరసంస్కారమును నిర్మూలము చేసి దుర్బలజాతులను నిర్మూలము చేసినవి. పరాధీన స్థితియందున్న పెద్దజాతులకును గౌరవస్థితి దుర్భరమైనది. పిరిలికాద్విబహూపర్యంతముగల శవజాలములాత్మోపార్జియికయుటకు సంపూర్ణాధికారమును గలిగియున్నది. ఈయధికారమునకు సాధనసాధ్యములు త్యాగముగాని భోగముగాదు. పరాధిముగాని స్వార్థముగాదు. పాశ్చాత్యరాజ్యము లారాధించిన సువ్యక్తస్వార్థపరత్వము ధర్మనిరుద్ధమై మహాసంక్షోభమునకు మూలమగుచున్నది. ప్రపంచము సంక్షోభపరమైన పాశ్చాత్యధర్మావస్థానమునుచేయుచు దుఃఖభూయిష్టమైన విధమును ప్రపంచపరిస్థితులు విశేషము చేయుచున్నవి.

ప్రపంచసంపదలు మారణసాధనమునకు వినియోగింపబడుచున్న విధమును విరోధా మహాసంగ్రామము విశేషము చేసినది. సంగ్రామమునకనే కార్యుదముల రూప్యములు వ్యయ మైనటులు పరిగణింపబడినది. సంగ్రామానంతరమునను రాజ్యములు, ప్రజ లన్నము లేకను పరితపించుచున్నను, ప్రతిచేటను అర్హుదములను వ్యయము చేయుచున్నవి. సంగ్రామములందు మహారాజ్యముల అత్యము స్థితివ్యధిపత్యము నుండి నమ్మదాధిపత్యమునకును, నమ్మదాధిపత్యమునుండి ఆకాశాధిపత్యమునకును వ్యాపించినది. ఆకాశసంగ్రామవిమానముల నిర్మాణరక్షణములకు గతసంవత్సరమునందు గ్రేటు బ్రిటను 178, అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములు 880, ఫ్రాన్సు 460, ఇటలీ 400, జపాను 100, లక్షల నవరనులను, గతసంవత్సరమునందు గ్రేటుబ్రిటను సైన్యములకు 40శ, యుద్ధకాకలకు 517, విమానములకు 178, మొత్తము 11,00 లక్షల నవరనులను వ్యయముచేసినది. ఈయపరమైన వ్యయమును భరించుట దుర్భర మయ్యెను, ప్రజా

మారణ
సాధనములు

తయమగుచున్నదనియును ప్రాజ్ఞులందఱును సంకరించుచున్నారు గాని సర్వగామ సన్నాహములు దెవరును వెనుకబడుట కంగీకరించుటలేదు. అన్ని రాజ్యములును ఒక రాజ్యము నింకొక రాజ్యమును మించుటకే ప్రయత్నమును చేయుచున్నవి. గతసంవత్సరమునందు లండను నగరమునందు జరిగిన నౌకాశమాశేషము కొంతవరకు పరిశోధకముగ నున్నది.

గ్రేట్ బ్రిటను, ఆమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములు, ప్రాన్సు, ఇటలీ, జపాను రాజ్యములు ప్రాచీనములు నాకాదళ నిర్మాణమును నియమించుటకు సమావేశమైరి. యుద్ధ నౌకల నిర్మాణమును నియమించుటకు

నౌకాశమాశేషము

గ్రేట్ బ్రిటను, జపాను ఒకరినొకరు చేసినవి. ఈయే దామొదలపడికయందు

ప్రాన్సు, ఇటలీ చేరినవి. కాని ఈయొదలపడిక గ్రేట్ బ్రిటనుకు ఆపాయకరముని కప్పర్వేళు పక్షమువారును సర్వగామ దక్షులును ఘోషించుచున్నారు. గ్రేట్ బ్రిటనునందు పన్నుల భారము దుర్భరమైనది. పరిశ్రమలు స్తంభించినవి; నిరుద్యోగము వ్యవధితముగ నున్నది. వ్యాపారము క్షీణించినది; సకల వ్యవహారములును సందిగ్ధస్థితియందున్నవి. ఈమహాసంక్షోభ సమయమునందు కత్తివ్యము దుర్గావ్యాముగ నున్నది. బ్రిటిషు రాజ్యాంగములన్నియును విలయావస్థయందున్న విధమును వ్యవహారములు విశేషము చేయుచున్నవి.

లేబరు పక్షము రాజ్యాధికారమును వహించుచున్నను బలహీనముగ నున్నది. లిబరలు పక్ష రక్షణము

ప్రతిభ రాజ్యాంగ పక్షము

లేకను లేబరు పక్ష మొకటగా మై నను నిలువజాలదు. లేబరు పక్ష

రక్షణమును లిబరలు పక్షము వ్య

ప్రయోజన రక్షణమునకై చేయుచున్నది. గ్రుడ్డిలో మెల్లయను విధమునను బాత్తుగాను లేకపోవుటకన్నను ఏదో నామరూపములైనను గలిగియుండుట సంతోష దాయకము. బ్రిటిషు రాజ్యాంగములందఱు ప్రపంచ రాజ్యాంగములందును లిబరలు (మితవాద) పక్షమునకు

స్థానము లేదనుట తెలిసినవిషయము. అయినను బుద్ధి పూర్వకముగను చిత్తపాత్యను జేసికొనుట యసంభవము. లిబరలు పక్షము కొంతకాలము వ్రేలాడినను ప్రయోజన రహితముగనే యుండుట సహజము. లిబరలు పక్షమునందు చీలికలు గలిగినవి. నౌకాశమాశేషమును లాయుడు బాడ్జిగారలకు పొందుపాసగకున్నది. భారతీయ రాజ్యాంగముల విషయమై సర్ జాజ్ మనుగాను సనేమిరాయనుచున్నారు. కేంద్ర ప్రభుత్వమునందు బాధ్యతగిట్టకు. సాంఘాతిక రాజ్యాంగము దూరాదర్శముగాని ప్రస్తుతము ప్రయోగయోగ్యముగాదు. లాయుడు బాడ్జిగారు తటస్థముగ నున్నారు.

లేబరు పక్షమునందును చీలిక గలిగినది. స్వతంత్ర కార్మిక పక్షము లేబరు పక్ష కార్యవిధానమును నిరసించుచున్నది. అధికార పక్ష వ్యవహారములను నిరాకరించుచున్నది. భారతీయ రాజ్యాంగములందు స్వతంత్ర పక్షము పూర్ణ స్వాతంత్ర్య ప్రదానమును గోరుచున్నది. మోసాలె గారు మొదలగువారు ప్రభుత్వ పక్షమునుండి విడిపోవుచున్నారు. లేబరు పక్షము నిరుద్యోగ సమస్యను, భారతీయ రాజ్యాంగ సమస్యను, వ్యయ భార సమస్యను, కార్మిక సమస్య మొదలగు సమస్యలను ధర్మానుకూలముగను నిర్ణయించకను స్వపక్ష పర పక్ష విశ్వాసములను గోల్పోయినది.

కప్పర్వేళు పక్షమునందును విశేషము లేర్పడినది. ఇంతవరకును నాయకుడుగనున్న బాట్టువినుగారిని త్రోసి వేసి క్రొత్త నాయకుని క్రొత్త సామ్రాజ్య పక్షమును నిర్మించుటకు బీవర్ బ్రూక్ ప్రభువు మొదలగువారు ప్రయత్నించుచున్నారు. ఈ పక్ష ప్రయోజనము స్థిరమైన స్వాధారాధికము పరిపీడనము. “నౌకాయుష్యము నాకాశోగ్యము” అనేది యశవాజ పరిస్థితులను సుస్థిరము చేయుటయై యున్నది. గ్రేట్ బ్రిటను చిరకాలము నిరాటంకముగ ననుభవించిన పరిశ్రమలను సంరక్షించుకొనుటకు నూతన పక్షము గోరుచున్నది. ఆ పక్షము నిర్ణయించెడి విధానమును 1. బ్రిటిషు వ్యవసాయ పరిశ్రమకు రక్షణము. 2. రాజ్య వ్యయమునందు మిత వ్యయము. 3. ఇండియా, ఈ

జిప్తులకు, ఇక నేమియును రాజ్యాంగ సంస్కరణముల నీయకుండుట. 4. బ్రిటీషు సామ్రాజ్యాంతర్యాగములందు సంరక్షణవిధానమును. స్వపరిపాలనముగలసామ్రాజ్యాంతర్యాగములన్నియునుపరిశ్రమసంరక్షణవిధానమును నిరాకరించుచున్నవి. పరాధీనస్థితియందున్న భాగములమీదను బలవంతముగ నీవిధానమును మోపినను ప్రయోజనము గలుగదు. చీనా, ఈజిప్టు ఇండియా యవలంబించిన బహిష్కారవిధాన మీసత్యమును విశదము చేయుచున్నది. కన్సర్వేటివుపక్షసిద్ధాంతములు వర్తమానకాలమున కనుపయోగములైనను భూభాగకారలాభములను చీరకాలమును భవించిన పూర్వసరాయణులు సాధ్యమైనంతవరకును స్వప్రయోజనములను విడువజాలరు. ఈకక్షపు భావిపరిణామ మెటులున్నను పక్షసిద్ధాంతములు గ్రేటుబ్రిటనుకును, సామ్రాజ్యమునకును, ప్రపంచమునకును నిరుపయోగముగ నున్నవి. బ్రిటీషు సామ్రాజ్యభారమును వహింపవలసిన లేరు, లిబరలు, కన్సర్వేటివుపక్షములు పనచెడి సంయోగములేకను విలయాపథ్యయందున్నపుడు సామ్రాజ్యభావిపరిణామము దురూహ్యముగ నున్నది. భారతీయ రాజ్యాంగసమస్యను నిర్ణయించుటయందు మూడుపక్షములవారు చూపిన ప్రతిఘటనము స్వరాజ్య సంపాదనమునకు భారతీయుల కర్తవ్యమును విశదము చేయుచున్నది.

ప్రపంచప్రవృత్తియందు పరమాణువును పరబ్రహ్మమును జీవయాత్రయందే ప్రాణసంరక్షణమున కన్నమును గోరుచున్నవి. ప్రాణులన్నగతములు. సకలజీవజాలములకును జీవయాత్రకు ఫలము సుఖప్రాప్తి,

అన్న పశ్చిముల దుఃఖ నివృత్తి. ఈఫలములను సాధించుటకు సాంఘిక వ్యవస్థలు, మతధర్మములు, రాజ్యాంగములు, దేశకాలపాత్రముల సంస్కారముల కనురూపముగ నేర్పడుచున్నవి. జీవయాత్రకు ఫలనిర్ణయమునందు, మరణానంతర స్థితియందు భేదాభిప్రాయములున్నను జీవనము విషయమై భేదాభిప్రాయములు లేవు. జీవయాత్రయందు సుఖసాధనమునకు

అన్నము, బట్ట, ఇల్లు, పరమావసరములుగ పరిగణింపబడుచున్నవి. ప్రపంచమునందు పర్యాప్త మగుచున్న సంఘర్షణములు, సంగ్రామములు ఈలాభమును పొందుటకే ఏర్పడుచున్నవి. ప్రజలు వారిదేశములకు సహజమైన మార్గములనువిడిచి పరమార్గముల నవలంబించుచు సుఖవ్యాజమునను వారుదుఃఖము ననుభవించుచు నితరులకు దుఃఖమును కలిగించుచున్నారు. పాశ్చాత్యరాజ్యములు ప్రజాపోషణమునకు అవసరమైన అన్నపరిశ్రమను పినర్జించి అనవసరమైన భోగ్యవస్తుపరిశ్రమల నవలంబించి ప్రపంచమును దుఃఖమయము చేసినవి. అన్నవస్తువుల కితరదేశములమీద నాధారపడవలసిన దేశములకు శుభస్థితిదుర్గుటము. ఐరోపామహాసంగ్రామము సకలరాజ్యములకును ఈగుణపాతమును సుగమముచేసినది. ప్రాణరక్షణమునకును పరాశ్రయ మవసరమైనదేశములస్థితిగతులు పరమప్రమాదజనకము లనువిషయము సర్వత్ర తెలిసియున్నది. వ్యవసాయపరిశ్రమను నిరర్థకము చేసి వస్తునిర్మాణపరిశ్రమల నపారముగా వృద్ధిచేసిన గ్రేటుబ్రిటను, ఇతరపాశ్చాత్యరాజ్యములును వర్తమానసమయమునందు పరమవిపాదము ననుభవించుచున్న విధమును గ్రేటుబ్రిటనుపరిస్థితులు విస్పష్టము చేయుచున్నవి. పాశ్చాత్యరాజ్యము అనవసరములైన భోగ్యపదార్థముల నపారముగా నిర్మించి స్వదేశములందును, పరదేశములందును అసహజస్థితిని గలుగజేసినవి. ఈస్థితి ప్రపంచమునందంతటను పరావలంబనమును శరణ్యము చేసినది.

అన్నములేని దేశములందపారమైన పరిశ్రమాగారములునిర్మితములైనవి. వ్యవసాయదేశములందలసత్వము వ్యాపించినిరవలంబనము పరిపాటియైనది. పారిశ్రామికదేశములందు వ్యవసాయమపరూపమై పారతంత్ర్యము పరిపాటియైనది. ఉభయత్రనిర్వాహరము నిరుద్యోగము సంప్రాప్తము లగుచున్నవి. ప్రపంచమునవర్తమానవిషమస్థితుల కీస్థితియే మూలమని ఆర్థికపండితులందరు సంగీకరించుచున్నారు. ఈ మహాపదవముననుండి తమ ప్రజలను గాపాడుకొనుటకు వివిధరాజ్యములును చేయుచున్న విశ్వ

ప్రయత్నములను గతశతాబ్దిచరిత్రము సహస్రముఖములను విశదము చేయుచున్నది. పాశ్చాత్యరాజ్యముల పరాక్రమణ నీతి జాతుల సంతరింపజేసినది; మానమును పోగొట్టినది; ధర్మమును చెరిపినది; పశుబలమును ప్రమాణము చేసినది; భోగారాధనము పరిపాటిచేసినది; పురుషార్థములందు ధర్మము లుక్తమై అధికామములు పరమార్థములైనవి. భాగ్యవంతములైన స్వతంత్రదేశములం దీదుర్భరస్థితికి ప్రతికారములను గల్పించుట కవకాశము లున్నను పరతంత్రదేశములం దేవిధమైన ప్రతికారమును గనుపించదు. ఈవిషాదస్థితి భరతవర్షమునందు విపరీతాకృతిని దాల్చి నకలమును స్తంభింపజేసినవిధమును సత్యాగ్రహ సంరంభారంభమునందు ఇర్వినుప్రభువునకు గాంధీమహాత్ముడు పంపిన లేఖ విశదము చేయుచున్నది.

ఆదికాలమున నుండియును భరతవర్షము ప్రపంచ శిల్పాణమునకు బహువిధములను దోడ్పడిన విధమును ప్రపంచేతిహాసము విశదముచేయుచున్నది. మానవసౌఖ్యమునకు సాధనములైన అన్నవస్త్రములను భరతఖండము ప్రపంచమునకు సమకూర్చినవిషయము సుప్రసిద్ధము. బ్రతుకుట కవసరమైన వ్యవసాయ పరిధరత ఖండము శ్రమ ఆదికాలముననుండి నేటివరకును ప్రజాదరణమును గలిగియున్నది. భారతమాత తన సంతానమునకేకాక ఇతరులకును ఆహారపదార్థములను నేడును సమకూర్చుచున్నది. ప్రజలయందు 100 కి 85 మందికి వ్యవసాయము జీవనాధారముగ నున్నది. అన్నముతోపాటు బట్టలను భరతవర్షము ప్రపంచమునకు సమకూర్చినవిధము ప్రపంచేతిహాసములం దొకసుందరాధ్యాయము. కాడి కదురు కవ్వము పూజ్యములై స్వయం పోషణము పరపోషణము సులభముగ నేర్పడినవి. పూర్వకాలమునందు సువర్ణ భూమియని హిందూదేశము ప్రపంచమునందు ప్రఖ్యాతిని బడసినది. పరదేశీయుల లోభమునకు గురియైనది. లోభావేశపరులైన అలెగ్జాండరులు, తైమూరులు, కైపులు, హేష్టింగులు గలుగజేసిన సంతోభము

పరమవిషాదమును గలుగజేయుచున్నను అంగ్లేయాక్రమణము సర్వనాశనమునకును మూలమైనది. దేశమునకు నకలసందర్భములందును పరావలంబనము శరణ్యమైనది. అన్నవస్త్రములు, విజ్ఞానము, ధర్మము, మతము, శౌర్యము, పరాక్రమము, సంకల్పము, సత్త్వము నిరాశ్రయములై మరణయాతన సహజావస్థయైనది. ఈ మహావిలయావస్థయందు ధర్మసంస్థాపనము పునరుద్ధరణమునకు సాధనముగ నున్నది.

ప్రపంచమునందు ధర్మముచెడి అధర్మము ప్రబలునపుడు ధర్మసంస్థాపనమున కాయత్మసాత్మాత్కారము సాధనమగుచున్నది. ప్రపంచప్రవృత్తియందు ధర్మసంస్థాపనము సత్యము, అహింసధర్మములం దుత్తమధర్మములు. “సత్యాన్నాస్తిపరోధర్మః” “అహింసాపరమోధర్మః” అనెడి వేదవాక్యములు ధర్మనిర్వచనమును చేయుచున్నవి. ప్రలయోవస్థయందున్న వర్తమానసమయమునందు ధర్మసంస్థాపనమును జేయుటకు పరమధర్మమైన సత్యాహింస ధర్మము శరణ్యముగ నున్నది. భాగ్యభోగపరములైన భౌతికసంపదలు సంరంభమునకువలెను శాంతికి సాధనములు గావను విషయమును పాశ్చాత్యసంస్కారము భయంకరముగను వ్యక్తముచేసినది. ప్రపంచ మనుభవించుచున్న దుఃఖవేదన నుపశమింపజేసి శాంతిని స్థాపించుటకు ధర్మోద్ధరణమవసరమని ప్రాజ్ఞులందరును సంగీకరించుచున్నారు. మతాచార్యులు, శాస్త్రాచార్యులు, ఆర్థికపండితులువ్యవసాయప్రియులు, పరిశ్రమాభిమానులు, కళాకోవిదులు, కవులు, పత్రికాసంపాదకులు, వక్తలు వారివారి సంసారానుసారముగను తరణోపాయములను సూచించున్నారు. ఈయపాయము లన్నియును కొంత ప్రయోజనకరములైనను శాంతికిని ధర్మమును స్థాపించుటకును నిరుపయోగములుగ నున్నవి. ప్రపంచశాంతికిని ధర్మసంస్థాపనమునకును నిరుపయోగములైన సాధనములను విడిచినవీన సాధనముల నవలంబింపవలసిన యవసరము ప్రపంచమునకు గలిగినది. ఆసాధనమును నిర్ణయింపగల యధికారసంస్కారములు బుద్ధుడు, జనుడు, క్రీస్తు, మహా

మృదు, జనకుడు, శ్రీరాముడు, శంకరుడు, రామానుజుడు మొదలగు మహాత్ములకు జన్మస్థానమైన ప్రాచ్యదేశము లకుమాత్రమే గలవని పాశ్చాత్యపండితులును సంగీకరించుచున్నారు. ప్రపంచశాంతికిని ధర్మసంస్థానమును లిహింసాసత్వాత్మకమైన ధర్మమును స్థాపించుట కాధ్యాత్మికపరమైన సత్యాగ్రహము సాధనముగనున్న విధమును సకలమతములును తత్త్వములును వెల్లడి చేయుచున్నవి. ప్రపంచమునందలి సర్వ మతతత్త్వ సంప్రదాయసిద్ధమైన సత్యాగ్రహ సాధనమును ప్రపంచశాంతికి సకలరంగములందు నవలంబించుటకు గాంధీమహాత్ముడు ప్రకటించిన సత్యాగ్రహసాధనము భరతవర్షమునకు వలె ప్రపంచమునకంతకును వినియోగపడగల విధమును కాలము వ్యక్తము చేయగలడు.

గత సంవత్సరమునందు గాంధీమహాత్ముడు ప్రకటించిన సత్యాగ్రహ ప్రస్థానము ప్రపంచచరిత్రయందపూర్వమైన కార్యసిద్ధికి సత్యప్రభావమును సహస్రముఖములను విశదము చేయుచున్నది. దండనమున కభ్యంతమైన ప్రపంచమైన ప్రపంచమునందు త్యాగాభ్యాసమునుచేయుట దుస్తరమైనను సాధ్యమని మహాత్ముల ప్రభావము విశదము చేయుచున్నది. త్యాగమూర్తులైన బుద్ధునకు, క్రీస్తునకుగల ప్రతిభ మహారథులైన నెపోలియనుకు, హానిబలునకు సీజరుకు రావణాదులకును లేదు. ఈపరమార్థమునే గాంధీమహాత్మునిజీవితమును, సత్యాగ్రహప్రస్థానమును విశదము చేయుచున్నది. గతసంవత్సరమునందు గాంధీమహాత్ముడు సత్యాగ్రహప్రస్థానము ను ప్రకటించినపుడు వారిని ఉన్నతజని పరిహసించిన మహానుభావులు సత్యాగ్రహ మహిమను గ్రహించజాలరు. ఒకసంవత్సరములో సత్యాగ్రహ ప్రభావము ప్రపంచమునకు విదితమైనది. గాంధీమహాత్ముడు పూనిన సత్యాగ్రహక్షితును వేలకొలది స్త్రీలుపురుషులు, బాలురువృద్ధులు, శ్రీమంతులు సామాన్యులును అవలంబించి ప్రభుత్వమును స్తంభింపజేసిన విధము ప్రపంచమున కాశ్చర్యమును గలుగజేసినది. గాంధీమహాత్ముడు

మే 5 వ తేదీని నిర్బంధింపబడెను. నానారాష్ట్రములలోని నాయకులు కాంగ్రెసుసభాధ్యక్షుడు నిర్బంధింపబడిరి. ఆ సమయమునందు ప్రభుత్వమవలంబించిన రాజ్యతంత్రము పరమాసహ్యమును గలుగజేసినది. ప్రభుత్వము భేదతంత్రము నెప్పటివలెనే యవలంబించినది. నిరంకుశాధికారులు దేశభక్తులనందరను నిర్బంధించి మితవాదులను చేరదీసి భేదనతంత్రము నవలంబించిన విధమును మహాప్రహసనముగను బరిణమించినది. గాంధీమహాత్ముడును నైహూగారులును వల్లభభాయి సరోజినీగారులును ప్రభుత్వతంత్రమును ప్రతిఘటించినవిధమును యరవడ నైని చెరసాలలందు నిర్బంధితులకును సప్రజయకరులకును నడిచిన రాయబారములు విశదము చేయుచున్నవి. సంకల్పసిద్ధిగల గాంధీమహాత్ము డేతంత్రములందు చిక్కుకొనకుండుటయందు విచిత్రము గనుపడదు.

సప్రూ, జయకరు రాయబారములు :

“భారతదేశమున మరల శాంతిపరిస్థితులను కలిగించుటకు రెండు నెలలనుండి మేము చేయుచున్న ప్రయత్నములయొక్క వివరణము.

1. కాంగ్రెసు ప్రతినిధులు రాంచుటయొక్క సభలో పాల్గొనుట మూర్ఖి పండిత మోతీలాలు నైహూగారిని 20-6-1930 న తేదీని లండను డెయిలీ మోరల్స్ పత్రిక ప్రత్యేకచిర్రును జూర్నిస్టోకోంబు గారు సంవర్షించి ప్రశ్నింపగా నపు డరనితో మోతీలాలుగారు తమ అభిప్రాయములను తెలిపిరి. ఆ సంభాషణ లిడిచరకే పత్రికలలో ప్రకటింపబడెను.

2. అటుపిమ్మట కొలదికోలకే స్టోకోంబుగారు బొంబాయిలో మోతీలాలుగారిని మరల సంవర్షించి సంభాషించిరి. అప్పుడు స్టోకోంబుగారు కొన్ని మరతులను వ్రాసి మోతీలాలుగారికి చూపించగా ఆ మరతులను మోతీలాలుగా రామొందిరి. అప్పుడు మోతీలాలుగారును స్టోకోంబుగారును జయకరుగారును మాత్రమే అచట నుండిరి. ఆ మరతుల పత్రమున కొకప్రతిని స్టోకోంబుగారు జయకరుగారికిచ్చిరి వాటి వాధారముగా చేసికొని జయకరుగారుగాని మరియొకరుగాని రాజప్రతినిధిలో సంభాషింపదగవని యూహింపబడెను.

3. అప్పుడు సప్రూగారు పిమ్మలో నుండిరి గాన యీ మరతుల పత్రమునకు మరియొక ప్రతిని, ఒక రేఖను స్టోకోంబుగారు సప్రూగారికి బహులో పంపించిరి.

ఏ మం దో !

భారతసోదరులారా !

స్వరాజ్యమిదుగో !!

లోక ప్రఖ్యాతిగాంచిన స్వదేశీ సిల్కు-మబిలిను

ప్రపంచమునందు అన్ని దేశముల వాగు వాడి మెచ్చుకుంటున్న సంతోష వార్తలు మీకు తెలియవా? అట్లునుగలవలసిన 12 గజముల కాంబిలుతానుగాని అటు కమిజలు పెట్టగాని వ్రాసి మీ యింట్లో వారును వారికి చూపి మీటిని తప్పి యింకొక విధానమున వాడవచ్చునని సలహా చేయుము. గోమందువా? వాగ్యమునకు వెలకు నానాగురుగట్టిగా మమ్మలకు దేశీయుల పనితనమునకు కాకునాకగా కొద్దిరోజులనుండి పెల్లడి చేయుచున్నాము. యిటువంటి పట్టుకూడా మీతో పెరిగాదని చెప్పితిమి. అక్కరలేదేమో? దబ్బు వాసం పెదము. ఏటిని దొరలెంతో క్రితగా వాడెదము.

అందమును వోర్యాలుగిది. 45 అంగుల కుప్పలు 12 గజాలు	...	రూ. 6—0—0
పెట్టె 6 కమిజలు. 15 అంగుల మిరియాల	...	రూ. 7—8—0
చీరలు 2 పెట్టె	...	రూ. 7—0—0

అక్కరలేదాడిబ్బు వాసుచేయుటము

N. B.—యీ తిప్పింపునకు మీరు ప్రాముఖ్యముగాను వివరించినచో అంజనేము.

గుప్తాకంపెనీ, చికాగో.

ఫ వ ర్ మా త్ర లు

మునల్లనారు పడుచువారగుటకు అవకాశమున్నది

ఈ ఆంధ్ర మెచ్చరికి అక్కిరెదా?

(పి.మాలయ సర్వత్ర పరిమూలములు కన్నూరి, బంగారుచే

తయారైనవి. జైరాగి చిటికీ.

ఈ మూత్రాలు నవించుటవల్ల 80 పండ్ల పయస్సుగల వ్యర్థములకుసహితము పైరేపోయిన పీర్లమును గట్టి పరిచును. వ్యర్థమందుగాని మూత్రమునందుగాని, క్రీస్తుని మూత్రముననే స్థిలిగెనుగు, బుహినులను అమోఘముగా నవయావనమొనరుగా చేసి మంచి సంపాదభాగ్యమును గలిగించును. ఒకమూత్రమువాడిన దాని సుఖము తెలియును. అనుభవించునట్లుగా చేసి సంతోషమొనరుగా చేయును. దేశమంటలను అనేకవేలమందిచే పోషించుట వారి మెచ్చను బాంధవియన్నది. ఒకమూత్ర పనిచేయనిచో మిగిలిన 19 మూత్రాలు అనుకునాడే తిరిగి మాకు వి. పి. గా బి. మీసామ్మ రాజ్యగోపచక్రవర్తి ఇందుమూలకముగాలిరాకు చేయుచున్నాము. గొడ్డాను వాడిన సంతోషమొనరుమిది. అసలు నపుంసకులకిది యొక పరస్రసాదము. దీనికి మించినది మరియొకటి లేదని అనుభవము మీరక మీరే తెలియును. అంగిరిన దొరకపు. గ్యాటలాగు ఉచితము

30 కాంబిలుమాత్రలు రూ. 3-0-0 కా.

60 మూత్రాలు రూ. 5-0-0 లు

డాక్టరు, చిర్మై శ్రీ ఆశ్రమం, చికాగో

బహుమానము 500 రూపములు

జగద్విఖ్యాతి
గాంచిన

తాయత్తు

గొప్ప
తే

సర్వతీకవచము-(రిజిస్టర్డు)

నెరవేరిన పనులను నెరవేర్చు గెలిగిన-యంత్ర మిది యొకటియే

ఈ గొప్ప హిందూతాయత్తు (సర్వతీకవచము)ను గూర్చి తాత్త్వములందు సంఖ్యలతో వ్రాసిన లిట్టు చెప్పమన్నది:-

"ప్రతిమనీ విశ్వమ విమవాళిని, జయవర్షప్రతి కరుణి, కరుణి, హావనముమిశ్రవ" సర్వతీకవచము నువలె గించుటవలన భయములు, కష్టములు, గ్రహహానిములు తొలగును. భవ, భావ్య సౌఖ్యములుగలిగి వర్ధిల్లగలదు.

దీనివలన సర్వవ్యాధులు తొలగి, అన్ని విషయములందును జయమును చేకూర్చును. కీరదారుధ్యమును హేచ్చుచేయును. హృదయహానిములు తొలగి, ఉద్యోగములందును; వ్యాపారముందును, చేతిపరిశ్రమలందును దిగ్విజయము చేకూరును. పుత్రులు లేనివారికి దీనిని ధరించుటవలన సంతానము కలుగును.

స్త్రీలకు

ఈ సర్వతీకవచమును కెండు ప్రవాళములతో (ధరజతరు 1.) ధరించవలయును. స్త్రీలకు దేహలోగ్రమునిచ్చి, సంతానముకలిగించి, సంపాదనందు సర్వసౌఖ్యముల నిచ్చును.

స్త్రీలపాలిటి వరప్రసాదిని యనవగిషి.

ప్రత్యేక నోటీసు:-

హేము వైవ ప్రాసన వ్రాసిన వ్రాసిన తాత్త్వములనుండి ప్రయోజనము కానివి నివారించు వారికి రు 500 లు బహుమతిగా నివ్వబడును.

ఉపయోగించువారు చెప్పవలయుమును

జాగ్రత్తగ గమనించుడు.

వైద్యాధికారులు,

హాస్టల్ భాట్టరా (హుగ్లీ) నారాయణపురం 25-9-25
ప్రయమైన యాద్యులారా,

"1925 సం॥రం ఫిబ్రవరి మాసముందు మీరు బాబుచిశోయి కృష్ణదాసు సారాత్ డాక్టర్ గారి విగాఢమునకు పంపిన తాత్త్వములు చేరినవి. దానిలో నే నొకదానిని యుపయోగించి మిక్కిలి చింతి ప్రియమైనది. కావున మరెవరైనా పంపుడు."

విధేయులు,

(సం) డాక్టర్ డి. శేంద్రనాథ్ దాస్

20258.

యస్. వి. యస్.

నిరుపయోగమైన వాటినిమాచి మోసపోకును.

దీనిగూర్చి, రాజులు, సవాములు, జమీందార్లు, మన విఠలు, చక్రీర్లు, డాక్టర్లు, ఇంజనీర్లు, ఉపాధ్యాయులు మొదలైన వేలకొలది ప్రజలు యోగ్యతాపత్రికల నందియున్నారు. వ్యాజ్యములందును, పక్షిలందును, అనురాగములందును, తప్పక జయమును చేకూర్చును. ఒకపర్యాయముపయోగించిన మీకే తెలియగలదు. అన్ని కష్టజతలందు దీనిని కంట యవశ్యమును కొనవలసివది. దీనివలన సౌఖ్యము, దీర్ఘాయువు పొందగలదు.

ఒకరూపాయ, నాలుగు అగాలుమాత్రం

ప్రతిదానికెంటును ఉపయోగించు పద్ధతులు పంపబడును.

టోకు ధరలు:- 3 కి రు 8-12; 12 కి రు 12-4; 25 కి రు 24; 50 కి రు 40; 75 కి రు 60; 100 కి రు 75; పెండి తాయత్తు 1 కి రు 2-8; బంగారపు తాయత్తు 1 కి రు 5; దీనితో ధరించుచు పట్టుదానం గలది 1 కి 0-2-0 మాత్రం కి తాయత్తులు కొనుపారికి యొకటి యుచితముగా నివ్వబడును.

హాస్టల్ ప్యాకింగ్ హిందూదేశము, సిరియకు యుచి తము, విదేశములకు ఆ 14 ప్రత్యేకము.

మి.వాన్ ఇ. పి. రై శ్రీ, శిఖర్ మెమోరియల్,

3997.

19-6-1924.

"మీరు యిదివరలో పంపిన రక్ష బాగుగ పనిచేసియుండుటచే దయయుంచి మరొకదానిని వి. పి. ద్వారా పంపవలెను."

తమవిశేషములు,

(సం) బ్రిజ్ బీహారీలాల్

మెడికల్ అధికారు.

195—జి. హెచ్. రిడిల్ ఎస్కైర్

హైలెండ్ హెజ్, హతంప్రక, ఇంగ్లాండు 28-8-22

యొక్రింది విధముగ వ్రాయుచున్నాను:-

"మీరు పంపిన రక్ష చాలయుపకారము చేసియున్నది. గాన మరొకదానిని పంపుడు. దీనిగూర్చి యింగ్లీష్ పంపుచున్నాను."

వివరిములకు, టోకు ఫిరలికు వ్రాయుడు:-

G. D. JOSHI & Co.

ORIGINAL INVENTORS AND SOLE PROPRIETORS, SARASWATI ASHRAM,

No. 1430; Peepul Mahadev; DELHI.

47, ఆదిత్యవాడకోడె, కుర్రాడు,

4-11-34.

"ఆర్యా,

మీయొక్క యచ్చురకే క్రిం తామనకు ధరించి దాక్కురు పరీక్షయం దు తీర్చుకొని, అందువ రెండవరిగిరిలో కృతార్థులైతిని. కనుక మీరొకప్పుడు యచ్చురకే క్రిం నాకు కాబట్టి మరి వాలురు వి. పి. ద్వారా పంపుడు."

విశేషము,

(సం) డా. పి. నాథముని యల్. యమ్మ. పి,

బ్లక్ అండ్ కే. సి. రోడ్.

పోస్ట్, కారాయ, పోస్టాండ్ 10-9-25.

"ఆర్యా,

మీరు పంపిన యచ్చుమైన కే క్రిం రక్షను గత రి పంపిస్తాను అందుకే మీరొకప్పుడు కృతార్థులైతిని. కాబట్టి మరికదానిని వి. పి. ద్వారా పంపుడు."

తమ విశేషము,

(సం) బి. పి. చావర్ మెడికల్ ఆఫీసు,

బంగారు ఆశుపత్రి, భాగల్ పూర్,

పోస్ట్, భాగల్ పూర్ పోస్టాండ్, రెంగల్ 1-3-26.

"ఆర్యా,

భగవత్ కుర్రాడు నాకు తమయొక్క రక్షధారణలకు వెలసినముల్ వాకు యచ్చురకమును పోచ్చుకీము చేయండి నమిది మొత్తమును పంపిస్తాను. మీరు పంపించినము యచ్చురకము గమక: మరికదానిని రెండు పనిచేయులలో భూ వాచ్చురకము పంపవలెను."

విశేషము,

(సం) డాక్టరు యస్. యమ్మ. రహమాన్

మెడికల్ ఆఫీసు,

భాగల్ పూర్ పోస్టాండ్.

మొత్తం కాలియో కుమంద పోస్ట్ మార్కాండ్ 11-7-22.

మిస్టర్ జి. డి. కో.పి. అండ్ కో, ఢిల్లీ.

"ఆర్యా,

మీయొక్క జగద్విఖ్యాతిగాంచిన వక్రము 11 మాసముల నుండి ధరించుచుంటిని. దీనికి క్రిం ప కీర్తముగాను, వామన స్వచ్ఛముగాను కోరికల్పించు క్రిం పంపి. నాకు వాని యచ్చురకలలో వాచ్చురకమునాడె ప్రాప్తమైయున్నాను. మీ రక్ష యచ్చురక క్రిం గదిరియొచ్చును.

నేడే ను 25 మియోర్తరు ద్వారా పంపించి పోషాకంపముకు పంపియంటిని. మరికదానిని పంపించి మీ రెండు మా క్రిం పంపి."

విశేషము,

(సం) కి. పి. ఫిల్మిన్,

ఇంగ్లాండు దేశపు ప్రజలు

"ఆర్యా,

ఇందు వెలు ద్వ 10 ఒకరకు, పట్టుకాదుకొరకు పంపు మిన్నాము.

నేను యచ్చురకలో యొకటి యుపయోగించి దాని ఫలి తమును బోందియంటిని, అప్పుడులే వెలుకే పంపునరని యోశించుచున్నాను."

విశేషము,

ఆర్ట్ అండ్ డిజైన్ ఎక్సలెంసరీ వర్క్స్,

14, వెల్లింగ్టన్ కమ్యూనిటీ కేంద్రం,

లండన్ ఇ. డి. 1.

కాలమునకు దగిన నూతన యచ్చురము

భాగల్ పూర్ 12-3-27 (గోదావరి)

"ఆర్యా,

మీరు పంపిన తామన వాకు అన్ని విషయములలోను నిర్వికలముగ పనిచేసింది. దీనియొక్క నూతన యొ కినినాణిని నింపుచి. దీని క్రిందే వాచ్చురక: పంపిస్తాను. యింత విన్నాగి మన పనిచేయుచున్నాను. కాబట్టి నేను వాచ్చురకములకు వామన పంపిస్తాను. మీరు పంపించిన మెడ క్రిం పంపించి పోషాకంపము.

విశేషము,

(సం) పి. బి. స్మిత్,

అస్సాఫీ బి. ఇ. యస్, లండన్,

మెకానికల్ అండ్ ఎలక్ట్రికల్ ఇంజనీరు.

మునిసిపల్ కమిషనరు

"ఆర్యా,

భాగల్ పూర్ 24-11-20.

మీరక్ష గదిరి 4 పంపురములనుండి ధరించు చుంటిని. నాకు వామన పంపించినము వామన పంపిస్తాను. నేను పంపు రెండు మా క్రిం పంపి."

విశేషము,

(సం) వాల్టెరిన్,

లండన్. మినిస్టర్ కమిషనరు.

పోలిసు యుద్ధోగులు

కోస్ట్ అఫీసు కార్పొరేట్ 8-1-27.

మియోర్తరు పంపిస్తాను.

మీరు 1924 పంపురము అచ్చురక మునుముగ పంపిన క్రిం పంపి. నేను పంపురము కోరికల్పించి, భాగల్ పూర్ కి పంపించుచున్నాను. వామన పంపిస్తాను. నేటివిషయము వామన పంపించు ద్వారా పంపించుంటిని. నీయొ క్రిం పంపురమై పంపించుంటిని. ఇట్లు విశేషము,

(సం) చావర్ వాల్ డి. కో.

పోలిస్ కోస్ట్ యాల్ ఫిల్మిన్ కార్పొరేట్.

G. D. JOSHI & Co.

ORIGINAL INVENTORS AND SOLE PROPRIETORS, SARASWATI ASHRAM,

Tele. Address: "TALISMAN" No. 1430; Peepul Mahadev; DELHI.

“ఈ మరతులపై నాధారపడి మనము రాజప్రతినిధితో సంభాషించుటకు పండిత మోతీలాలు నైహూగాగు సమ్మతించిరి” అని ఆలేఖలో స్లోకోంబుగాగు వ్రాసిరి.

స్లోకోంబుగాగు సప్రూగారికి వ్రాసిన లేఖలోనివిషయములు

25-6-1930 వ రేదీని యీ పేట మెంటును బొంబాయిలో నేను పండిత మోతీలాలు నైహూగారికి చూపించితిని. మధ్యవర్తిత్వమున దీనిపై నాధారపడి రాజప్రతినిధితో సంభాషించుటకు నా కట్టి ఆశ్రితమును లేదు అని మోతీలాలుగాగు తెలిపిరి.

రాండుటేబిలు సభవారు సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యముతో చేయగలుగునట్టి సూచనలను గూర్చి చ్చిటను దొరతనమువారును ఇండియా దొరతనమువారును ఇప్పుడే ఊహనలను నిర్ణయించుటకు, అవి యిటులుండగలవని భావించుటకు కొన్ని పరిస్థితులలో వీలులేకపోయినను రాండుటేబిలు సభవారు చేయగలుగునట్టి సూచనలపైని చ్చిటను పార్లమెంటువారు చేయగలుగునట్టి నిర్ణయమిటులుండగలవని చ్చిటను ఇండియా దొరతనముల వారితోను ఊహించుటకు పోయినను, భారత దేశమునకు సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యము నొసంగవలెనను విషయమును భారతదేశముయొక్క ప్రత్యేకపరిస్థితులను ఆవశ్యకములను అతి దీర్ఘకాలమునుండి భారతదేశమునకు చ్చిటను దేశముతోగల సంబంధమునుబట్టి రాండుటేబిలు సభవారు నిర్ణయించిన రీతిని పరస్పరము అంగీకరించి సర్దుబాటు చేసికొను పద్ధతిని అధికారమును మార్చుటకు సంబంధించిన మరతులకు లోబడు పద్ధతిని తాము సమ్మతించెదమని చ్చిటను ఇండియా దొరతనములవారు రహస్యముగా గాంధీగారికిని వాగ్దానము చేయునెడలను లేక అట్టి వాగ్దానమును దొరతనమువారు చేయుదురని భాగ్యులగు మరి యొకరు తెలిపినయెడలను గూడ తన మట్టుకు మోతీలాలుగాగు దానికి సమ్మతించెదరు. అట్టి వాగ్దానమును దొరతనమునా నొసంగుటయును మోతీలాలుగాగు దాని నామోదించుటయును కొనసాగునెడల అటుపిమ్మట సర్వవిషయములలోను సమాధానప్రయత్నమును జరుపుట కవకాశ మేర్పడును. అందువలన వెంటనే సత్యాగ్రహము విరమింపబడును. దొరతనమునా రిపు డవలంబించుచున్న కఠినకాసనవిధానముగూడ రద్దుపరచబడును. ఉదారభావముతో రాజకీయైత్తిదీల విడుదలగూడ జరుపబడును. అటుపిమ్మట పరస్పరము ఆమోదించబడిన మరతులపైని కాంగ్రెసుప్రతినిధులు రాండుటేబిలు సభలో పాల్గొనుటకుగూడ సవకాశ మేర్పడును అని స్లోకోంబుగా రవును జయకరుగారికి వ్రాసిరి.

రాయబారములను ప్రారంభించుట

ఈ లేఖపై నాధారపడియే మే మిద్దరమును జూలై నెల మొదటి వారములో పెక్కుసారులు సిమ్లాలో రాజప్రతినిధికి బాగుగా వివరించితిమి. పిమ్మట నేదినన లేఖనుగూడ వ్రాసితిమి.

౧

సప్రూజయకరుగార్లు రాజప్రతినిధిగారికి వ్రాసిన లేఖ. ఆయాః.

ప్రస్తుతము భారతదేశము నందలి రాజకీయ పీఠిని తాము గమనింపగోరెదము. సహజశాంతిపీఠిని మరల నెలకొలుపుటకు ఎట్టి కాలవిలంబనమును చేయకుండ వెంటనే యేదోకొంత ప్రయత్నమును జరుపుట త్యవసరమని మేము నమ్ముచున్నాము. సత్యాగ్రహమును ప్రారంభించుటవలన కలుగునట్టి విపత్తులను మేము గుర్తించియున్నాము. కావుననే ఆయుధ్యముతో మే మెట్టి సంబంధమును కలిగించుకొని యుండకపోవుటయేగాక దానిపట్ల నెట్టి సానుభూతిని గూడ మేము చూపియుండలేదు. సత్యాగ్రహమువలన ప్రజలకును ప్రభుత్వమునకును గూడ సంఘర్షణ మేర్పడినది. అందువలన దొరతనమువారికి కఠినవిధానమును ప్రారంభింపవలసి వచ్చినది. ఆకారణమున ప్రజలకు ప్రభుత్వముపట్ల విద్వేష మధికమైనది. ఈ రీతిగా విషమస్థితి యేర్పడుటవలన దేశముయొక్క స్థిరపసతులకు చాల నష్టము కలుగుటకు గూడ సవకాశ మేర్పడినది.

ప్రస్తుతస్థితిలో సత్యాగ్రహవాదకులు గూడ కాంతిని నెలకొల్పుటలో తోడ్పడునట్లు వారిని ప్రోత్సహింపరుపగలుగుదు మను నమ్మకముతోను ఆలేఖోను ప్రస్తుతస్థితినిగూర్చి వారిలో కొందరితో మేము స్వయముగా చర్చించుటకు మా దేశముపట్లను మే మెంతవచ్చిన ముఖ్యకర్తవ్య మనియే మేము నమ్ముచున్నాము.

సత్యాగ్రహమును ప్రతిఘటించుటకు దొరతనమువారికి తప్పని సరియే యైనను రాజ్యాంగవిధానమునుగూర్చి అందరికిని సంతృప్తికరమును నేదోయొక పద్ధతిని కనిపట్టగలుగుటకు సకలప్రయత్నములను చేయవలె ననియే మీరుగూడ చాల ఆందోళనముతో మన్నారని మీ ఉపన్యాసముయొక్క ముఖ్యాభిప్రాయమని మే మభిప్రాయపడుచున్నాము. ఇది సరియైన యభిప్రాయమే యగునని నమ్మెదము. సత్యాగ్రహము విరమింపబడినచో దొరతనమువారు ప్రస్తుతమునం దవలంబించవలసినవచ్చిన విధానమును, ఆ విధానమును కొనసాగించుటకు తార్కానికముగా చేయవలసినవచ్చిన ఆర్థి నెస్సలను ఇటుపైగూడ కొనసాగించుట నెట్టి అవశ్యకమును కలుగదనిగూడ మేము నమ్ముచున్నామని తెలుపుటవసరమే యగును.

అతిముఖ్యమును భారతస్వరాజ్యవిధానమును నిర్ణయించునట్టి పనిని కొనసాగించుటకు అత్యవసరమును కాంతిని దేశమునందు నెలకొల్పుటకు తోడ్పడవలెనని కొరయ మాఅభిప్రాయములను వారి కెరింగించి వారితో సాకల్యముగ దర్శించి వారికి నచ్చుకొన్నట్లుగాను మేము చెరసాలకు జల్లి మహాత్ముగాంధి పండిత మోతీలాలు నైహూ పండిత జవహరలాలునైహూగార్లతో సంభాషించుటకు మా కనుమతి నొసగవలెనని మేము మిమ్ములకు కోరుచున్నాము.

ఇటుల మీరు ముగ్గురితోను సంభాషించుటలో మాసాంకబాధ్యులైన నే వెళ్ళుచున్నాముగాని ప్రభుత్వ ప్రతినిధులముగా గాని మరియు పక్షముయొక్క ప్రతినిధులముగా గాని మేము వర్ణించలేని స్పష్టముగా తెలుప గోరుచున్నాము. మా ప్రయత్నము విఫలమైనచో అందులకుగూడ మేమే బాధ్యుల మగుము.

ఇటుల మేము ఎరవాడ వానిటాలు చెరసాలలకు వెళ్లి మహా కృపితోను, నైహూగా ర్ని ద్దరితోను మాటలాడుటకు మాకు అనుమతి నొసంగుటకు మీరు సమ్మతించునెడల అందులకు మాకు కావలసిన పౌకర్యముల నన్నిటిని కలుగజేయునట్లు బొంబాయి సంయుక్తరాష్ట్రముల ప్రభుత్వములవారికి తాము ఉత్తరువులను పంపగోరెదము.

మే మటులు మహాత్మాజీతోను నైహూగార్లతోను సంభాషించునపుడు ప్రభుత్వోక్త్యంశు లెవ్వరునుగూడ నచట నుండగూడదు. మేము రహస్యముగా సంభాషించుటకునుగూడ తాము మాకు అనుమతి నియ్యవలెను. ఇందులకు ప్రత్యుత్తరమును హాటెలు వెనీలకు మాలో జయకరుగారిచేర పంపగోరెదము.

౨

రాజప్రతినిధిగారు పంపిన ప్రత్యుత్తరము

వైసురీగలు లాడ్జి,
పిమ్మ ౧౬-౩-౧౯౩౦.

అయ్యో,

మీరును సర్ లేజబహదరు సప్రూగారును ౧౩ వ రేదీని వ్రాసిన లేఖ వాకు చేరినది. దేశమునందు మరల కాంతిని నెలకొల్పుటకు గాంధీ, మోతీలాలు నైహూ, జవహర్లాలు నైహూగార్లతో సంభాషించుటకు అనుమతి నియ్యవలెనని మీరు నన్ను కోరితిరి. మీరు ఈ విషయమున శక్తివంచన లేకుండ పనిచేసెద మనిమాడ తెలిపియుంటిరి. సత్యాగ్రహముపట్లను స్వరాజ్యముపట్లను నేనును ఇండియా దొరతనమువారును ఎట్టిభావములను కలిగి యున్నదియును భారత కాననసభలో ౯-౩-౩౦ రేదీని నేనొసగిన ఉపన్యాసమున స్పష్టముగా తెలిపియే యున్నాను. భారతదేశమున కంతటికిని, ఈ దేశమునందు నివసించుచున్న చాల ముఖ్యములగు సంఘములకును రాజకీయ పక్షములకును వర్గములకును గూడ సత్యాగ్రహమువలన అధికముగ నష్టము కలుగుచున్న దనియే మేము నమ్ముచున్నాము. కావున ఇట్లు నష్టపడుచున్న ప్రజల సాహాయ్యముతో సర్వవిధములను శక్తివంచన లేకుండ సత్యాగ్రహమును ప్రతిఘటించుట దొరతనమునకు ముఖ్యకర్తవ్యమే యగును. దేశమునందలి వివిధ సంఘములవారికిని సామరస్యమును కలిగించి వారి సాహాయ్యముతో పరిపాలనావిధాన సమస్యను పరిష్కరింపవలెనని గూడ మేము చాల ఆంక్షోకనము నొందుచున్నాముని మీరు సరిగానే గ్రహింపగలిగితిరి. ఇండియా దొరతనమువారు నైమను నివేది

కను సాకల్యముగా పరిశీలించిన పిమ్మట నెట్టి నూచనలను చేయునదియును పిమ్మట రౌండుటేబిలుసభలో బ్రిటను భారతదేశముల ప్రతినిధులు కలసి చర్చించినపిమ్మట వారెట్టి మూలలను చేయునదియును, అటుపిమ్మట పార్లమెంటుసభవారు రౌండుటేబిలు సభవారి నివేదికను చర్చించి యెట్టి తీర్మానమును చేయునదియునుగూడ ఇప్పుడు నేనూ హించుట కెట్టి అవకాశమునులేదు. కాని భారతదేశ వ్యవహారములలో భారతీయులు వెంటనే యే విషయములనుగూర్చి బాధ్యులను వహించుట కవకాశములేదో అట్టివిషయముల పరిపాలననుగూర్చి మాత్రమే ప్రత్యేకపు టేర్పాటులను చేయునట్టి పద్ధతిని రక్షింప సకల విషయముల పరిపాలనమునందును వీలైనంత అధికముగ బాధ్యులనే భారతీయులకు వశపరుచునట్లు చేయుటలో నేనును ఇండియా దొరతనము వారును గూడ మాకుగల ప్రత్యేకావకాశములలో శక్తివంచన లేకుండ తోడ్పడుటకే సంసిద్ధులమై యున్నామని నేను ఈనెల 9 వ రేదీని చాల స్పష్టముగానే తెలిపికొంటిని. అవిషయము లేదో వాటినిగూర్చి చేయదగిన శ్రేష్టములగు టేర్పాటు లెట్టివో యున్నగు విషయములు రౌండుటేబిలు సభలోనే చర్చించ బడవలసి యుండునుగాన రెండు దేశములవారును పరస్పర విశ్వాసముతో కలసి ఆలోచించినచో సమాధానము కలుగకుండుట కెట్టికారణమును లేదనియే నేను నమ్ముచున్నాను.

ఇందులకవసరమగు స్థితిని దేశమునందు మరల కలుగజేయుటకు మీరు కాంగ్రెసునాయకులతో సంభాషించుటవలన తగిన అవకాశము నిర్వహించునని మీరు నమ్ముచున్నపుడును, ఈరీతిగా మీరు తోడ్పడ గోరుచున్నపుడును మీ ప్రయత్నములకు నెట్టి నిరోధములనైన కలుగ చేయుట వాకును ఇండియా దొరతనమునకును గూడ సముచితము కావలదు. సత్యాగ్రహమును ప్రతిఘటించుటలో మొదటినుండియును ఎవరు ఇండియా ప్రభుత్వ పక్షముననే యుండినో యెవరి సాహాయ్యము అనుగ్రహము అని నేను భావించుచుండునో అట్టి మీ విషయమున నేను మరియొకరీతిగా ప్రవర్తించుట కెట్టి యవకాశమును లేదు.

ఈ లేఖకు మీవద్దనుండి మరల ప్రత్యుత్తరము వచ్చినవెంటనే భారతదేశమునందు మరల కాంతిని నెలకొల్పుటకు దేశసేవానిరతితో మీరు చేయవలసిన ప్రయత్నము నిర్విఘ్నముగా కొనసాగుటకు తగిన యుత్తరువులను నేను రాష్ట్రీయప్రభుత్వములకు పంపించెదను.

చిత్తగించవలెను.

(సం) ఇర్విను.

సప్రూజయతిగుగార్లు మొదటిసారి
గాంధీమహాత్మునితో సంభాషించుట

మాకును రాజప్రతినిధికిని ఇటుల ఉత్తర ప్రత్యుత్తరములు జరిగిన పిమ్మట 1930 జూలై నెల 28, 29 రేదీని మేము ఎరవాడ

చేరపాలకు చెల్లి గాంధీమహాత్మునితో సంభాషించితిమి. ఆపుడు నేత నీతినంతమ మహాత్మునకు వివరించి చెప్పుటయేగాక రాజప్రతినిధిని మాకును జరిగిన సంభాషణయొక్క సారాంశమును గూడ తెలిపితిమి. ఆపుడు గాంధీగారు వయిని చేరపాలలోనున్న పండిమాలీలకు వెళ్ళుచూ, పండిత జవహర్ లాలు వెళ్ళుచూగార్లకు మాపించుటకు ఈ దిగువను వివరింపబడిన నోటును లేఖను వ్రాసి మాచేరికిచ్చిరి.

3

రాజ్యాంగప్రయోజనము

(1) ఈ ప్రశ్నకు సంబంధించినంతవరకు నాన్వృత్తి అభిప్రాయ మేమనగా, రాజ్యాంగ క్లిష్టాలో పూర్వస్వరాజ్యము (లోకలు వెల్ఫేర్ గవర్నమెంట్) విషయమున అవసరమయిన భద్రములను గూర్చియే రాండుటేలియస్ భలో చర్చ జరుగుచుండల అందులకు నాకట్టి ఆక్షేపణ యును లేదు. కాని ఆసభలో ఇండిపెండెన్స్ సమస్య నెవరైన నెత్తి ననో దానిని సభవారు త్రోసివేయగూడదు. రాండుటేలియ సభలో కాంగ్రెసువారు పాల్గొనుటకు ముందు ఆసభయొక్క సంపూర్ణనిర్మాణమును గూర్చి నేను పూర్తిగా తెలుసుకొనగోరెదను.

(2) రాండుటేలియ సభ యేర్పాటు కాంగ్రెసువారికి సంతృప్తి కరముగా నుండినచో సమాజముగానే సత్యాగ్రహము (సివిల్ డిసొబీడియెన్స్) విరమింపబడును. అనగా కానన్ లింగును అరెస్టు చేయపుడు జరుపబడుచున్న కొన్ని చట్టముల ఉల్లంఘనము మాత్రమే నిలిపివేయబడును గాని మద్యపానమును విదేశీవస్త్రములను గూర్చి దొరతనమువారి నిరోధ కాననములను ప్రకటించినయెడల తప్ప అనగా మద్యపాన విక్రయములను విదేశీవస్త్రధారణ విక్రయములను దొర తనమువారిని సేవించినయెడల తప్ప లేనిచో మద్యపానమును విక్రయమును విదేశీవస్త్రధారణమును విక్రయమును జరుగకుండు కాంతియుతముగ కాంగ్రెసువారు ఏకటంగు చేయుచునే యుండురు. మరియు ప్రజలు ఉప్పును తయారుచేయుచునే యుండవలెను. ఉప్పుచట్టము నందలి కఠినబంధనను దొరతనమువారు అమలు జరుపగూడదు. దొర తనమువారు ఉప్పుగల్లీలపైను ఇతరుల ఉప్పుగల్లీలపైనుగూడ కాంగ్రెసువారు దాడినలుపరు. ఈ కడపటి వరకును అంగీకరించితిమిని దొరతనమువారు వ్రాతములకముగా తెలియజేసినచో దీనిని తక్కిన వరకులపట్టికలో చేర్చుకుంటుకు గూడ నేను సమ్మతించెను.

(3. ఏ) సత్యాగ్రహమును విరమించిన వెంటనే రాజకీయ వైదీల నందరిని, విచారణలో నున్నవారి నందరిని అనగా దొర్లస్య మొనరించి నందులకును, దొర్లస్యమును ప్రోత్సహపరచినందులకును శిక్షింపబడిన వారిని తప్ప తక్కినవారి నందరిని వదిలివేయవలెను.

(4) ఉప్పుచట్టము, ముద్రణాలయచట్టము, ఆదాయచట్టము మున్నగు చట్టములందొంద దొరతనమువారు వశపరుచుకొనిన ప్రజల సొత్తుల నన్నిటిని మరల వారి కిచ్చివేయవలెను.

(5) శిక్షింపబడిన సత్యాగ్రహుల వద్దనుండియు ముద్రణ చట్టము క్రిందను తీసికొనబడిన జాల్మానాల ధరానకుల మొత్తముల నన్నిటిని మరల వారి కిచ్చివేయవలెను.

(6) సత్యాగ్రహ సంవత్సరమున రాజీనామాలు నిచ్చినట్టియు లేక పనిలోనుండి తొలగింపబడినట్టి గ్రామోద్యోగులలోను ఇతర ఉద్యోగులలోను మరల నెవరైన పనులలో చేరగోరినయెడల వారి పనులను వారి కియ్యవలెను.

మర: వెనుక అసహాయోద్యమమునందు రాజీనామాలు నిచ్చిన వారికిని డిప్టీలు చేయబడినవారికిని గూడ ఈ (2) వరకు వర్తిం చును.

(7) రాజప్రతినిధి చేసిన అర్థి వెన్ను లన్నిటిని రద్దుపరచవలెను.

నేనిపుడు తెలిసిన యీ యభిప్రాయములు కేవలము వ్యక్తి అభిప్రాయములు. వీలనగా టైదులో నుంచబడినవానికి దేశమునందు జరుగుచున్న విషయము లేవియును తెలియజేయవలె గాన వైదులలో నున్నవాడు రాజకీయములను గూర్చి యెట్టి అభిప్రాయమును తెల్పడింప గూడదు, అతనికి విషయములు సరిగా తెలియవు. నేను నిర్బంధము నందుండకున్నచో నా అభిప్రాయమున కుండదగిన విలువ యిపుడు ఉండగూడదనియే నా అభిప్రాయము. జయకరు సత్రాగార్లు ఈ నోటును పండిత మోతీలాలు వెళ్ళుచూ, పండిత జవహర్ లాలు వెళ్ళుచూ, వల్లభభాయి పటేలుగార్లకును ప్రస్తుతము ఉద్యమమును నడపించు చున్న కాంగ్రెసునాయకులకునుగూడ చూపించవచ్చును కాని ప్రతీక లలో మాత్రము ప్రకటింపగూడదు. ఇపుడు దీనిని రాజప్రతినిధికిగూడ చూపించగూడదు. దొరతనమువారి వరకుల కిపుడు సమ్మతించినను గూడ నన్ను చేరపాలకుండి నడవినవిమృట నే నిపుడు కోల్పోయిన ఆత్మవిశ్వాసము నాకు మరల కలుగుటయును రాండుటేలియస్ భకు ఆహ్వానింపబడు నట్టి వివిధపక్షముల నాయకులందరును ముందుగా కలసి ఆలోచించి రాండుటేలియ సభలో గోరదగిన కడపటి పరిమితి వరకు నుగూర్చి యేకాభిప్రాయు లభియును జరిగినచేకాని నేను పాల్గొన జాలను. నేను వెనుక రాజప్రతినిధికి వ్రాసిన లేఖలో వివరించిన 11 ఆంశములనుబట్టి యిటుపైని ఏర్పరుపబడున్న స్వరాజ్య విధానముల నన్నిటిని సమయము వచ్చినపుడు పరీక్షించుటకు నాకు స్వాతంత్ర్య ముండవలెను.

(నం) యం. కే. గాంధీ.

28-7-80, ఎరవాడ పెంట్లలు క్రిజను.

౪

మహాత్ముడు పండిత మోతీలాలుగారికి వ్రాసిన లేఖ

మహాత్ముడుపైని వివరించిన నోటుతోపాటు

ఈ లేఖనుగూడ సప్తమా జయకరుగార్ల కిచ్చెను

"నా స్థితి చాల అసంవర్ధముగ నున్నది. నా స్వభావముట్టి చుటచే దేశమునందు జరుగుచున్న విషయములనుగూర్చి నేను తైదు లోనుండి నిర్ధారణగ నా అభిప్రాయమును తెలుపజాలను. కావున నా కేవలకులు సంకల్ప వికరముగ మండునో వాటిని కేవలము చిత్తు ముసాయిదాగూనే వ్రాసి మన మిత్రులద్వారా మీవద్దకు పంపితిని. వెనుక స్టోకీయంగాదు ఈ యెరసాలలో నాతో సంభాషించినపుడు గూడ నేమి తెలుపుటకును నా కంతమాత్రమును మనస్కురించ లేదు. కావున మీతో సంభాషించినననునీకూడ నేనపుడు స్టోకీయంగారితో తెప్పితిని. కాని స్టోకీయంగాదు చాల బతిమాలుటచే నేను నిరాక రింపజాలకపోతిని కాన నా అభిప్రాయము నతనికి తెలిపితిని. మీతో సంభాషించుటకు పూర్వమే పత్రికలలో ప్రకటించుటకుగూడ అనుమతి నిచ్చితిని. గౌరవ ప్రదమైన రాజీ భుజురుటకు తగిన అదన కలిగినచో దాని కభ్యంతరము కలిగించుటకు నేను సమ్మతించునకాని తగిన కాలము వచ్చినదా అను విషయమున నాకింకను సంశయము మిక్కిలి హెచ్చుగానే యున్నది. చివరకు నిర్ధారణయైన ప్రత్యుత్త రము నియ్యదగినవారు పండిత జనహరలాలు నైహళాగారే. మీరును నేనును జనహరలాలుగారికి సలహానుమాత్రమే యియ్యగలుగుదుము. నేను సప్తమాజయకరుగార్ల చేరికిచ్చిననోటు (మెమో)లో నేను తెలుప గల కనిష్ఠపరిమాణము మరకులనే తెలిపితిని. నేనంతకంటె తగ్గింప జాలను. పండిత జనహరలాలుగారి కిష్టమున్నచో ఇంకను తగ్గించుట కాయన కర్తవ్యత కలదు. ప్రస్తుతము ప్రజలచిత్తవృత్తినిబట్టి చాచినను కాంగ్రెసుయొక్క ఆంతరంగిక భావమునుబట్టియును గూడ నా స్థితి అసంవర్ధముగానే యున్నది. లాహోరు కాంగ్రెసు మహాసభలో ఆమోదింపబడిన తీర్మానము అచికిమించకుండ నెంతటి కఠిన మర కులను మీరు కోరినను గూడ ఆమోదింపుటకు నాకెట్టి సంశయమును లేదు. కావున ఈ నోటు మీకును జనహరలాలుగారికిని సంకల్ప వి కరముగా నుండినయెడల తప్ప, లేనిచో మీరు దీనికెట్టి విలువను ఒసగ నవసరములేదు. నేను రాజప్రతినిధికి వ్రాసిన మొదటి లేఖలో తెలిపిన 11 మరకులనుగూర్చి మీరును జనహరలాలుగారును ఆమోదించి యుండలేదని నే నెరుగుదును. వాటినిగూర్చి యిప్పటికైనను మీ అభి ప్రాయము మరివదో లేదో నాకు తెలియదు. నాకుమాత్ర మిపుడు పూర్తిగ సంశయనివారణము కలిగినది. అవి యిండిపెండెన్నయొక్క సారాంశములే. వాటిని వెంటనే అమలులో పెట్టుటకు భారతవానికి అధికారమొసగజాలనట్టి యెట్టిమరకులనుగూడ నే నామోదింపజాలను.

ఈ నోటు (మెమో)లో నేను పదకొండు మరకులలోను మాడు మరకు లను మాత్రమే వివరించి యుండినను తక్కిన 8 మరకులను నేను పదలు కొనలేదు. ఈ మాడును సత్యాగ్రహమునకు సంబంధించిన నుటచే ఈనోటులో ఈమాడింటిని మాత్రమే నేను పేర్కొంటిని. నేను మనము నిర్ధారణ చేసిన స్థితిని భంగపరుచునట్టి యెట్టి సంధిలోను నేను పాల్గొనజాలను.

దిత్తగించవలెను.

(సం) యం. కే. గాంధీ.

౫

28-7-30 తేదీగల నైహళాపండితుల మెమోరాండము

కేంద్రకారాగృహము. పైసీ అలహాబాదు:—పర్ కేజీబహ దూర్ సప్తమా, జయకరుగార్లతో మేము చాలసేపు ముచ్చటించియుం టిమి. బ్రిటీషు ప్రభుత్వమునకును, హైందవులకును నమమ ప్రస్తు తము జరుగుచున్న పోరాటమును సాధ్యమైనచో సంతమొందింపు టకో లేక తాత్కాలికముగ నై నను నిలుపుటకో, గాంధీగారిని మమ్ముల నిరువురను మా మాకారాగృహములలో సంవర్ధించుటకు తమ్ము ప్రేరేపించిన సంభవముల నన్నిటిని నారు మాకు తెలియజేసిరి. సంధి జరుగవలెననిది వారియభిప్రాయము నిచ్చును మేము మెచ్చుకొను చున్నాము. సంధి సమకూరుట కుపకరింపగల మార్గముల నన్నిటిని మేము సంతోషముతో నశ్వేషించుము కాని, బాతీయోద్యమములో నెంతయో త్యాగముగానించియున్న హైందవులకు ఈ సంధి గౌరవప్రదమయినదిగ నుండవలయును. మరియు, ఈ సంధియొక్క ఫలితము మాదేశీయుయొక్క స్వాతంత్ర్యముగనే యుండవలయును. కాంగ్రెసుయొక్క ప్రతినిధులమును మాకు ఈ సంధియొక్క తీర్మా నములలో ముఖ్యమును భాగములను మార్పుటకు అధికారములేదు. అయి నను కాంగ్రెసుయొక్క మూలమాత్రములను మన్నించినచో వివర ములలో మార్పును గావించవలయుననిది సిఫార్సును గావించుటకు కొన్ని పందర్బములలో మేము సంసిద్ధులముగ నుండగలము. మొదటి యడుగులోనే మమ్ముల నొక చిక్కు ఎదుర్కొనుచున్నది. మేమిరు వురము కారాగృహములో నున్నాము. కొంతకాలముగ బహిష్కరపం చమునకును, బాతీయోద్యమమునకును దూరమైతిమి. మాలో నొకనికి రమారమి మాడు నెలలుగా దైనికపత్రిక యెద్దియు నొసంగబడి యుండ లేదు. గాంధీకీహాడ చాల కెలుగా కారాగృహములో నుండి యున్నారు. ఇంతేకాదు. ప్రభుత్వకార్యనిర్వాహకసంఘములో నాతోబాటు సభ్యులుగా నుండినవారు రమారమి యందెరును ఇపుడు కారాగృహములలోనున్నారు. పర్యింకుమిటియే అక్రమసంఘముగా ప్రకటించబడినది. హైందవబాతీయమహాసభయొక్క నిండుసమావేశ మునకు మాత్రమే యధికారములో తెండవస్థానము నాక్రమించు

అఖిల ఇండియా కాంగ్రెసుకుమితీ కాంగ్రెసు సంస్థలలో నాకును నిర్ణయమును గావింపగల సంస్థ. దీని ప్రభుత్వము కింది మంత్రిలో రహస్యము 100 కి 75 మంది కారాగృహములలో నున్నారు. జాతీయోన్మేషమునుండి విడిపియున్న మేము మా సహోద్యోగులతోడను, అందులో ముఖ్యముగా గాంధీజీతోను సమగ్రముగా నాలోచింపనిది స్పష్టమును నెట్టి చర్యను గైకొనుటకును బాధ్యత వహింపజాలము.

ఇక రౌండుటేబిలు సమావేశము విషయములలో, ముఖ్యమున సంగతులనుగూర్చి ముందుగానే యొకయొకవంబడిక గుదిరినగాని ఎట్టి ఫలితమునైనను పొందజాలమని మాకు తోచుచున్నది. అట్టి యొకవంబడిక చాలముఖ్యమని మేము భావిచూచుచున్నాము. అయ్యది స్పష్టమైనదిగా నుండవలెను. తప్పు అభిప్రాయములకుగాని అపార్థములకుగాని యవకాశ ముండరాదు.

సర్ లేజుబహదూరు సప్త్రా, జయకరుగార్లు తమ పాఠశా గ్యుల్తైననే వ్యవహరించుచుండుటయు, వారు ఇర్విషప్రభుని తరపున గాని, వారి ప్రభుత్వము తరపునగాని యెట్టిమాటయు నొసంగజాల కుండుటయు పొరిరువురును ప్రకటనము గావించిన తమ లేఖలో ఇర్విషప్రభుత్వము స్పష్టపరచియున్నారు. కాంగ్రెసునకును బ్రిటీషు ప్రభుత్వమునకును వైన నూదించినటుంటి యొకవంబడిక నిర్దిష్టములకు మార్గమును తయారుచేయుటలో వారు (సప్త్రాజయకరుగార్లు) జయ ప్రథముగనుటాత్రము సాధ్యము కావచ్చును. గాంధీజీతోను మాయితర సహోద్యోగులతోను సంప్రతించిక స్పష్టమును నెట్టి సంధిషరతుల నైనను నూదించుటకు మాకు సాధ్యముగారు గనుక, సర్ లేజుబహదూరు సప్త్రా జయకరుగార్లు చే గావింపబడిన మాచనలగూర్చియు, మాకు జాపబడిన జాలై 28 వ. లేదీగల తమ చీటిలో గాంధీజీ గావించియున్న మాచనలగూర్చియు చర్చింపమానితిమి. మొత్తము మీద గాంధీజీయొక్క యభిప్రాయములలో రెండవదానితోను మాడవ దానితోను మే మేకీర్తివింపవచ్చును. కాని మామాచనలను గావించు టకు పూర్వము వై సంగతులనుగూర్చిన విచరములను, అందులో ముఖ్యముగా గాంధీజీయొక్క మొదటియభిప్రాయమును వారితోను, ఇతరులతోను గలసి చర్చింపగోరెదము. ఈ మాచీటిని (నోటును) రహస్యముగా నుంచవలయుననియు, 29-7-30 లేదీగల గాంధీజీయొక్క చీటిని (నోటును) ఎవరికైతే చూపించెదలో వారికిమాత్రమే దీనిని కూడ చూపించవలయుననియు నూదించుచున్నారము.

౬

మహాత్మునికి పండిత జవహర్లాల్ గారి లేఖ

జాలై, 28 తారీఖున నైని పెంట్రత్ తెయిలునుండి శ్రీయత పండిత జవహర్లాల్ గారు ఎరవాడయందున్న గాంధీమహాత్మునికి ఈ క్రింది లేఖను వ్రాసిరి:—

బాపుజీ గారి దివ్యసముఖమునకు

ఒక చెరసాలనుండి యింకొక చెరసాలకు వ్రాయుట యైనను, ఇంతకాలము గలించిన తరువాత మీకు ఉత్తరము వ్రాయుట నాకు చాల సంతోషము కలుగజేయుచున్నది. ఉత్తరము దీర్ఘముగా వ్రాయ వలెనని యిచ్చ పాడముచున్నది. కాని అట్లుచేయుట కియ్యది సమయము కాదు. కావున ఈ లేఖలో ప్రస్తుతవిషయమునుమాత్రము వివరింతును.

డాక్టరు లేజుబహదూరు సప్త్రాగారును, శ్రీయత జయకర్ గారును నిన్ను వచ్చి మా నాయనగారితోడను నాతోడను చాలనేపు మాటలాడిరి. ఈకోణన మరల వారు వచ్చి మాటలాడెదరు. ఇదివరకే విషయములన్నిటిని వారు మాకు తెలియజేసిరి గనుకను, మీ ఉత్తరమును, నోటును మాకు చూపిరి గనుకను, వారు మరలవచ్చి మాతో మాటలాడకముందే విషయము తండ్రికొడుకుల మిద్దరము విచారించు కొని ఒక తీర్మానమునకు వచ్చుట వీలనని మేము తలచితిమి. రెండవ పారివచ్చి వారు మాటలాడినప్పుడు ఏదైన క్రొత్తవిషయములు బయలుపడినవో ఇప్పుడు చేసికొనిన నిర్ధారణము మార్చుకొనుటకు మేము సంసిద్ధులమై యున్నాము. ప్రస్తుతసమయమున మేము చేసికొనిన నిర్ధారణ లేజుబహదూరు సప్త్రాగారిని జయకర్ గారిని ఇచ్చిన నోటులలో పొందుపరిచితిమి. ఇది క్షప్తముగా నున్నది. కాని మాచిత్తప్రవృత్తులను ఈ లేఖలన మీరు తెలిసికొనగలగుదురు. మన వైఖరి యెట్లుండవలెనను విషయమున నాయనగారిని వాకును భేదభావ మేమియును లేదు. ఇద్దరమును ఏకమనస్కులమై యున్నాము. రాజ్యాంగసమన్యాపరిహారమునుగూర్చి మీరు తెలిపిన యభిప్రాయము నాకు ఇష్టము గాలేదు. మానాయనగారికి కూడ ఇష్టము గాలేదు. మనస్థితులకును నాగ్దానములకును దేశమునందలి ప్రస్తుత పరిస్థితులకును మీయభిప్రాయ మెట్లునుకూలించుకో నాకు తెలియుట లేదు. ఇంతకాలము ప్రయత్నమువలన మనకు చేపొరిన స్థానమునకు విఘాతము కలుగు సంధికి మన మొప్పుకొనరాదని మీరు చెప్పినదానితో మేము మానాయనగారును సంపూర్ణముగా నేకీర్తివింపుచున్నాము. ఈకారణమువలన మనము ఒక తీర్మానమునకు వచ్చుటకు పూర్వము సంగతిసందర్భములను సమగ్రముగ చర్చించుట యవసరము.

ఎదిరివారు తగినంత ముందంజ వేయలేదని నే నంగీకరింపవలసి యున్నది కావున మనము బలహీనముగ ప్రవర్తించుటకాని తప్పుటకును వేయుటకాని ఉపద్రవకరమని వాఙ్మయము.

మేము అత్యుక్తుల నన్నిటిని వీడి మితవాదమునే కావించుచున్నాము. నామట్టుకు నేను పోరాటమనిన సంతసించును. నాయందు ప్రాణమున్నదని తెలిసికొనుట కది తోడుపడును. భారత దేశమునందీ నాల్గుమాసములలో జరిగిన విషయములు నాకు బ్రహ్మానందమును

కలుగజేసినది. నామాత్యదేశమునందలి స్త్రీల యెడలను, పురుషుల యెడలను, బాలర యెడలను గర్వభావము వహించుటకు ఈకాలము నందు జరిగిన విషయములు కారణములైనవి. కాని చాలముంది ప్రజలకు ఈ స్వభావములేదు. వారు కాంతిని వాంఛింతురు. కనుక సేను తీవ్రముగ ప్రయత్నించి నన్ను సేను చంపుకొని, కాంతికావలెనను భావమును వహించుచున్నాను. మీరు మీయంద్రజాలముమీమిచే నదినభారతదేశమును పృష్టించినందులకు మిమ్ము అనేకవిధముల ఆభినందించుచున్నాను. ఇకముందు ఏమి రానున్నదో వాకు తెలియదు. కాని జరిగిపోయిన విషయములవలన జీవితము సార్థకమైనది. సామాన్యములగు మనజీవితములు మహాఘనత వహించినవి.

నై నిటాలు చెరసాలలోనున్న సేను దౌర్జన్యరాహిత్య సాధనముయొక్క మహత్వమును గూర్చి బాగుగ నాలోచించివాను. ఇది వరకుకంటె నిష్కము సేను ఈ సిద్ధాంతమునెడల హెచ్చు అభిమానము కలవాడైనది. మీరు ప్రతిపాదించిన దౌర్జన్యరాహిత్య సిద్ధాంతమునకు దేశీయులు చూపిన సానుభూతి మీకు అసంతృప్తిగొలుపలేదని సేను తలంచుచున్నాను. ఎక్కడవో ఒకచోట తప్ప దేశము ఈ దౌర్జన్యరాహిత్యసిద్ధాంతమును ఆశ్చర్యకరముగ విధమున చేపట్టినది. ఇట్టి సానుభూతి మాపబడునని అదివర కెన్నడును సేను తలపలేదు.

మీ 11 వరకులయెడల వాకు ఆంగీకారములేదు. అది మంచిది కానని తలచుటవలన సే నిట్లు చెప్పుటలేదు ఇవి చాల ముఖ్యమైనవే. ఐనను ఇవి స్వాతంత్ర్యము యొక్క స్థానము నాక్రమింకజాలవని నాయభిప్రాయము. ఐనను ఈ 11 వరకులను తక్షణము అమలులో పెట్టుటకు భారతజాతికి శక్తినియ్యని యే మాచనలకును మన మంగీకరింపరాదని మీరు చెప్పినమాటలతో సే చేకేధించును. 8 లోజాల క్రిందట మానాయనగారికి యింజక్షను ఇచ్చినప్పటినుండి నాన్నగారికి జబ్బుగనున్నది. ఆయన చాలబలహీనముగ నున్నాడు. నిన్న సాయం కాలము చాలవేపు సప్రా జయకర్లతో సంభాషించుటవలన వారు చాల డస్సిపోయినారు.

(నం) జవహర్లాలు.

పండిత మోటలాలుగారి వాక్యములు

నన్నుగూర్చి ఆదుర్దా పడవద్దు. ఇది తాత్కాలికముగ జచ్చే కాని వేరుకాదు. రెండుమాడు లోజాలలో స్వస్థత కాంచగల నని యాశించుచున్నాను. నాక్రమ సంకీకరింపుడు.

(నం) మోటిలాల్ నెహ్రూ

రెండవసారి మాటలాడినతరువాత వ్రాసినది

నర లేజుహార్లారు సప్రా, జయకర్ గార్లతో మరల నింకొక సారి మాటలాడితిమి. వారి యిచ్చ చొప్పున మా నోటులో కొన్నిమా

ర్పులు చేసినాము. కాని వానివలన ముఖ్యవిషయములలో వచ్చిన భేద మేమియు లేదు. మా యభిప్రాయము స్పష్టమే. అందువిషయమున వాకు సంజామేమియు లేదు. మావైఖరి మీ యాదరణమును పొందగలదని తలచుచున్నాను.

ఆప్రకారమున జూలై 31 వ రేదిన ఆగష్టు 1 రేదీ 2 రేదీల యందును జయిరుగా లొక్కరే గాంధీగారిని సందర్శించిరి. అప్పుడు గాంధీగారు ఈ క్రింది లేఖను వ్రాసియిచ్చిరి.

(1) బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యమునుండి భారతదేశమును విడగొట్టుటకు భారతీయులకు అధికారావకాశము లేనటుచంటియు గాంధీగారు నిర్వచించిన 11 వరకులను అమలుపరచుటకు అధికారావకాశము లేనటుచంటియు రాజ్యాంగప్రకారిక యేదియును గాంధీగారు అంగీకరింపజాలరు.

(2) గాంధీగారియొక్క యా యభిప్రాయములనుగూర్చి వైస్రాయిగారికి చెబుచే తెలియజేయవలయును, ఎందుకల్ల ననగా అటు పిమ్మట రౌండుటేబిలుసభలో ఈ విషయములను గూర్చి గాంధీగారు ప్రస్తావించునెడల వైస్రాయిగారు ఇవి గాంధీగారికి పుట్టిన క్రొత్త యూహ లని విస్మయపడకుండుటకై ముందుగా తెలియజేయవలెను. ఇదివరలో బ్రిటిష్వారికి ఒసంగబడియున్న ప్రత్యేకపువాక్కు సౌకర్యముల నన్నింటినిగూర్చి పునర్విమర్శ చేయుటకై యొక నిష్పక్షిక విచారణసంఘము నేర్పాటు చేయవలసినదిగ గాంధీగారు రౌండుటేబిలుసభయందు నిష్కర్ష గ కోరగల రను విషయమునూడ వైస్రాయిగారికి తెలియజేయవలెను.

ఈ లేఖ వ్రాసినపిమ్మట ఆగష్టు 13, 14, 15 రేదీల యందు పూనాలోని ఎర్రవాడ జెయిలులో మాకును గాంధీగారికిని మోటిలాలుగారికిని జవహర్లాలుగారికిని ఒకసంప్రదింపు సమావేశమును మాకును వల్లభభాయిపటేలుగారికిని డాక్టరు ఫయ్యదునుహమ్మదుగారికిని తై రామదాసు దేలకురాముగారికిని సజోజినీనాయడుగారికిని ఇంకొక సంప్రదింపు సమావేశమును జరిగెను ఈ సంప్రదింపుల ఫల్యవసాన మేమనగా:—వైస్రాయిగారికి మాపించ గలందులకై కాంగ్రెసునాయకులు మా కొక లేఖను వ్రాసి యిచ్చిరి. అలేఖ యీ క్రిందిరీతిగా నుండెను.

2

కాంగ్రెసు నాయకులందరును కిలసి వ్రాసిన లేఖ

ఎర్రవాడ చెరసాల 15-8-30

ప్రియమిత్రులారా!

కాంగ్రెసువారికిని బ్రిటిష్వారికిని కాంతి సమాధానములు చేమా ర్పుటకై మీరు పూనుకొనినందులకు మీకు మేమెంతయు కృతజ్ఞులము. మాకును వైస్రాయిగారికిని శిరిగిన యుత్తరప్రత్యుత్తరములను

బట్టియు, మీకును మాకును జరిగిన సంభాషణలనుబట్టియు చూడగా దేశమునకు గౌరవప్రసమైన సంధిపరకు లేర్పడుటకు పరిస్థితు లింకను పరిపక్వము కాలేదని మాకు తోచుచున్నది. గత అయిదుమాసముల లోను ప్రజాసామాన్యముందు నూతన ప్రబోధము విశేషముగా కలిగినను ప్రజలలోని వివిధసంఘములవారు అనుభవించినకష్టము లెక్కువగానున్నను, సంకల్పసిద్ధికి తగినంత ఆత్మత్యాగము గాని కష్టపరం పరలు గాని ప్రజల కింకను కలుగలేదు. కాననోల్లంఘనోద్ద్యమము దేశమున కరిష్ట మాపాదించె నని కాని, రాజ్యాంగవిరుద్ధమైన పద్ధతి యని కాని, ఈ యుద్యమము దుర్బుహూర్తమునందు ఆరంభింపబడిన దని కాని మీరును వైస్రాయిగారును తలంచుచున్నట్లుగా మేము కూడ తలంచుటలేదని మీకు విశదపరచ నవసరములేదు. రక్తసిక్తమైన విప్లవములతో ఆంగ్ల దేశచరిత్ర నిండియున్నది. ఆరుభిరమయ నుచోవిప్లవములను జంకుగొంకు లేక ఆంగ్లేయులు కొనియాడిరి. ఆ పాతములనే మాకునేర్పి ఆ మార్గముల ననుసరింప మాకు బోధించిరి. కాబట్టి సంకల్పమునందును అనుష్ఠానమునందును శాంతిముగా చెలయుచున్న యీ యుద్యమమును వైస్రాయిగారుగాని, వివేకియైన యాంగ్లేయుడెవ్వడుకాని గర్హించి దూషించుట ధర్మముకాదు. కాని, యీ కాననోల్లంఘనోద్ద్యమమునుగూర్చి అధికారులుగాని అనధికారులుగాని ప్రతిటించు దూషణ ఖండనములకు మేము వాదప్రతివాదములు చేయు వారము కాము.

ఈ కాననోల్లంఘనోద్ద్యమమును జనసామాన్యము శిరసావహించి యవలంబించుటవల్లనే అది సమర్థింపవలెనై యున్నది. కనుక మేము విశేషపరచగోరెడి విషయ మేమనగా ఒకచో విూతో మేము చేతులు గలుపుటకు వీలున్న యెడల కాననోల్లంఘనమును పూర్తిగా నిలిపివేయుటకుగాని, తాత్కాలికముగా నిలిపివేయుటకుగాని మేము కోరుచున్నాము. నిర్నిమిత్తముగా మన దేశమువారిని స్త్రీలను పురుషులను పిల్లలను చెరసాలలపాలు చేయుట గాని, లాభోక్రమ కన్పించుటగాని, ఇతరబాధల నొందజేయుటగాని మాకు చేరుకగాని ముచ్చటగాని కాదు. కాబట్టి శాంతి సమాధానములకు గల అవకాశములను పూర్తిగా విమర్శించుటకై మేము శక్తివంచనలేక కృషిచేయగలమని మీకును మీద్యారా వైస్రాయిగారికిని ఆభయమొసంగుచున్నాము. కాని, అట్టి అశావకాశములు భూసభోంఠరౌళముల మధ్య నెచ్చటను మాకు కన్పించుట లేదు. భారతదేశాభ్యుదయమార్గమును నిర్ణయించగలవారు భారతీయులే యను దృఢమైన నమ్మక మాంగ్లేయాధికారులమనస్సున కెక్కినట్లుగా నూచిన లేవియు కన్పించుటలేదు. సదుద్దేశసంకల్పితమైన యధికారుల వాదానప్రమాణములనుకూడ మేము విశ్వసించజాలకున్నాము. ఈ సనాతన భారతభూమిసంపదైశ్వర్యములను శత్రువులనుండియు ఆంగ్లేయులు ఓల్చి పిప్పిచేయుటవల్ల, భారతీయులు నేను అభిపరితులై తమ రాజకీయాధికారములను గుర్తింప

జాలకున్నాడు. ఈ రీతిగా భారతీయుల నిరంతరతైద్యమునకు కారణ భూతులైన ఆంగ్లేయు లికనైన ప్రక్కవత్తోలగి ఇమకకుమరలి భారతీయుల భావ్యభ్యుదయమున కడ్డము రాకుండుటయే ఆంగ్లేయు లిష్టమని చేయునని యుపకార మనుసంగతి ఆంగ్లేయు లంగీకరింపజాలరు. కాని, మీరును మనసోచర దేశీయులు మరికొండరును ఆంగ్లేయులవలె భూమి పరమసంగతి మాకు తెలియును. రానున్న రాండుటేదీలుసభలో హాజరై సంప్రతించుటకు తగినంత పరిగర్తనము ఆంగ్లేయులయందు కలిగినదని మానమృకమైయున్నది. మేము ఇప్పుడు ప్రతిబంధకముల కిక్కియున్నను ఈవిషయమున మాశక్త్యుపారము మీకు తోడ్పడగలము.—మీరు స్నేహపూర్వకముగ చేయుచున్న యీసంఘప్రయత్నములకు మేము చేయదగిన సహాయ మిక్రింద పేర్కొనిన వొక్కటే. కాబోవు రాండుటేదీలుసభనుగూర్చి వైస్రాయిగారు మీకు వ్రాసిన యుత్తరములో వైస్రాయిగారి వాక్యములు అప్పజ్ఞానధూయిష్టములుగ నున్నవి. అందువల్ల గతసంవత్సరము లాహోర్లో భారతజాతి కోరిన కోరికల కమనూముగ నవ్వయించి వైస్రాయిగారి వాక్యములకు విలువకట్టుటకు వీలు లేకున్నది. అదియును గాక, కాంగ్రెసుచిక్కింపు కమిషనరును సభాస్త్రీయముగా జరిపి సంప్రతించకుండగను, లేదా అంబరమైనచో అఖిలభారత కాంగ్రెసు కమిషనరు జరిపి సంప్రతించకుండగను, కాంగ్రెసు సభాధికారము నహించి ఏదియును నిర్ణయించి మేము చెప్పజాలము. కాని, మామట్టుకు మేము ఈ క్రింది మరతులు లేని సమాధాన మేదియు అంగీకరింపజాలము. రాండుటేదీలు సభలో నిర్ధారణచేయటను రాజ్యాంగప్రణాళిక ఏదైనను ఈ మూడు అవకాశములును అట్టి ప్రణాళికలోనుండి తీరవలెను:

- (1) బ్రిటిషుసామ్రాజ్యములోనుండి భారతీయులు విడిపోవుట కా ప్రణాళికలో అధికారావకాశము లుండవలెను.
- (2) ఆ ప్రణాళికవల్ల భారతీయులకు స్వదేశ సంరక్షకవైస్రాయిధికారమును, సంపూర్ణాధికార స్వాతంత్ర్యమును ఉండవలెను. వైస్రాయిగారికి గాంధీగారు వ్రాసిన లేఖలో పేర్కొనిన 11 మరతులును ఆ ప్రణాళికలో చెల్లించబడవలెను.
- (3) బ్రిటిషువారికి ఈ దేశములో గల ప్రత్యేకప్రమాకుసౌకర్యముల న్యాయాన్యాయములను గూర్చియు, ప్రజలవద్ద ప్రభుత్వము వారు చేసిన ఋణముల న్యాయాన్యాయములను గూర్చియు స్వరాజ్యప్రభుత్వమువారికి అణుములయం దుండవలెన రాజ్యరేకుగూర్చియు విచారణచేయుట కొక నిష్పాక్షికవిచారణసంఘమును నియమించుటకు అధికారావకాశము లా రాజ్యాంగప్రణాళికలో నుండవలెను.

మరొక—ప్రభుత్వధికారమును భారతజాతీయప్రభుత్వమువారికి ఒప్పగించునప్పుడు బ్రిటిషువారిలో పరస్పరమును చేసికొనవలసిన సర్దుబాటునుగూర్చి నిర్ణయించుటకు భారతీయ ప్రతినిధిసంఘమే అధికారము కలిగియుండవలెను.

2. పైని తెప్పినదంతయును బ్రిటిష్ గవర్నమెంటువారికి సాగ్యమని తోచేయవలెను, ఆ ప్రకారముగ అంగీకారయోగ్యమై యున్నదని వారు స్పష్టముగ ప్రకటించేయవలెను, కాననోల్లంఘనోద్యమము రద్దు చేయవలయు నని వర్తింపుకమిటీవారిని మేము కోరగలము. అనగా కేవలము కాననధికార్థము చేయుచున్న కాననోల్లంఘనమును మాత్రము నిలిపివేయుదుము. కాని, విదేశీనిష్ప్రవిక్రయసాత్వికనిరోధముగాని, మద్యవిక్రయసాత్వికనిరోధముగాని యథాప్రకారముగ జరుగుచునేయుండును. సంపూర్ణ మద్యపాననిషేధమును ప్రభుత్వమువారు అనుకూలించువరకును విదేశీనిష్ప్రవిక్రయమును ప్రభుత్వమువారు అనుకూలించువరకును పైని తెప్పిన సాత్వికనిరోధము జరుగుచునేయుండును. ప్రజలు ఇష్టానుసారము విరాటంకముగ ఉప్పుపండించుకొనుచునే యుండగలరని ఉప్పుచట్టములోని దండవవిధం లేవియు అమలుపరచ కూడదు. కాని, గవర్నమెంటువారి డిపోలమిషనుగాని ఇతర ఆసాము లడిపోలమిషనుగాని దండెత్తకుండగలము.

కాననోల్లంఘనము నిలిపివేయబడుటకు పూర్వము ఈక్రింది విధులను గవర్నమెంటువారు నిర్వర్తించవలెను. 1 హింసాకాలితమైన దౌర్జన్యములు చేసినందులకుగాని, అందులకు పురికొల్పినందులకుగాని శిక్షితులైనవారు తప్ప మిగిలిన సత్యాగ్రహకైదీల నందరను విడుదల చేయవలెను. (2) ఉప్పుచట్టము ననుసరించికాని ముద్రణకాననము ననుసరించికాని రెవిన్యూచట్టము ననుసరించికాని స్కూలువారు దాఖలుపరచుకొనియుండిన, ఫీరచరాక్తులన్నియు ముద్రా యిచ్చబడవలెను (3) ముద్రణకాననము ననుసరించి నిండితులైన వారివద్ద వసూలుచేసిన జరిమానాలును ధరావతులును వాపసుచేయవలెను. (4) కాననోల్లంఘనోద్యమము ననుసరించి తమయంద్యోగములకు రాజీనామాలు నిచ్చియుండిన అధికారులను గ్రామోద్యోగియులను మరల నుద్యోగములకు నిర్వహించవలెను. కాననోల్లంఘనోద్యమ కారణంబున బర్తరపు చేయబడిన యంద్యోగులుకూడ మరల నుద్యోగపదవులు కోరి యేయవారి కా పదవుల నొసంగవలెను.

మరొకటి—పైని తెప్పిన మరతులు వెనుకటి సహాయనిరాకరణోద్యమావలంబులకుగూడ వర్తింప జేయవలెను.

3. వై ప్రాయుగారు తమ స్వతంత్రాధికారముతో ఆములుపరచిన నిరంకుశకాననముల నన్నిటిని (ఆర్థి సెన్సులను) రద్దుచేయవలెను.

పైని తెప్పిన మరతు లన్నియు ఆమోదించి చెల్లించబడిన పిమ్మట రాండుటేబిలు సభయందు కాంగ్రెసు ప్రతినిధులు హాజరు అయ్యే విషయమును రాండుటేబిలుసభ్యవర్గవిషయమును నిర్ణయింపబడును.

ఇట్లు సద్భావముతో విన్నవించు:—(సం) మోతీలాలు నెహ్రూ, (సం) సరోజినీ నాయడు, (సం) వల్లభభాయి పటేలు, (సం) జయ

రామదాసు దోలతురామ్, (సం) సయ్యదు మహమ్మదు, (సం) జన హర్ లాల్ నెహ్రూ.

౮

రాయబారుల లేఖ

పండితులకును గాంధీమహాత్మునికిని అభినందనములు

బొంబాయినుండి 1930 సంవత్సరము ఆగష్టు 16 తారీఖున సప్రజాయకర్ గారలు వ్రాసిన లేఖ ఈక్రింద పొందుపరుపబడినది:—

బొంబాయిలో మలబార్ హిల్లునందలి వింటర్టౌన్ కోడ్లు నుండి మేము ఈ క్రింది ప్రత్యుత్తరమును ఆగష్టు 16 తారీఖున పంపితిమి.

మిత్రులారా,

పూజాయందును ఆలహాబాదువందును మిమ్ములను కలసికొని ముచ్చటించినప్పుడు మీరు మాయెడల చూసిన యాదరణకును, ఓపికకును మిమ్ముల కెంతయు నభినందించుచున్నాము. దీర్ఘము లగు నీ సంభాషణలవలన మీకు కలిగిన కష్టమునకు మేము చింతిల్లుచున్నాము. ఆలోగ్యము చెడిన సమయములో ఆలహాబాదునుండి బొంబాయికి వచ్చుటయందు పండిత మోతీలాల్ నెహ్రూగారికి కలిగిన కష్టము నకు మాకు దుఃఖమునుచున్నది. కాననోల్లంఘనోద్యమమును విరమించి, రాండుటేబిల్ సమావేశమునందు పాల్గొనుటకై మీరు చెప్పిన మరతులుగల లేఖ మా కందినది. మీకు ఇదివరకు తెలియలేసినట్లు ఈపని మేము (1) ఆప్టుకు కాంగ్రెస్ అన్యక్షుడుగా నుండిన పండిత మోతీలాల్ నెహ్రూగారు జూన్ 20 వ తారీఖున స్టోకోంబుగారికి చెప్పిన ప్రాతిపదికమీదను, (2) జూన్ 25 వ తారీఖున స్టోకోంబుగారు పండిత మోతీలాల్ గారికి పంపినపత్రము ప్రాతిపదికమీదను ప్రారంభించితిమి. ఈమరతులు మాకును, రాజప్రతినిధిగారికిని సంధికుదురుటకు ప్రాతిపదికగా పండిత మోతీలాల్ గారిచే నప్పుడు అంగీకరింపబడెను. స్టోకోంబుగారు ఈరెండు పత్రములను మాకు పంపిరి. తరువాత మేము సంధికుదురుటకు పిలుకలడేమాయని విచారించుటకు గాంధీమహాత్ముని, పండిత జవహర్లాలుగారిని, పండిత మోతీలాలుగారిని కలసికొని ముచ్చటించి పోరుచు రాజప్రతినిధి యజ్ఞ చేసితిమి. పైని తెల్పుబడిన రెండు పత్రము మావిద్వంశుండి మీరు తీసికొంటిరి. ఈనెల 14 వ తారీఖున మీరిచ్చిన ఉత్తరములోని మరతులు మనచే సంగీరింపబడినవే యని యిప్పుడు మాకు కనబడుచున్నది. రాజప్రతినిధి దీనిని విచారించుటకై దానిని పంపవలసియున్నది. వారి నిర్ణయమునకై మేము వేచియుండవలెను. ఈ లేఖలలో ముఖ్యమైనవానిని పత్రికలలో ప్రచురింపవలెనను మీ కోరికను మేము గమనించితిమి. మీలేఖను రాజప్రతినిధి యాలోచించినతరువాత ఉత్తర ప్రత్యుత్తరముల నన్నిటిని ప్రచురిం

వావిళ్ల రామస్వామి శాస్త్రులు ఆండ్ సన్స్

తం తెలిసినము:— } 292, ఎన్స్ ప్లనేడ్, చెన్నపురి..ఈ. { బ్రాంచీలు:—
 “వావిళ్ల” మదరాస్. } బీజవాడ రాజమండ్రి

శ్రీమద్వాల్మీకిరామాయణము

సవ్యాఖ్యానము

గోవిందరాశీయ, మాహేశ్వరీ శా, తిలక, తీర్థ శా వ్యాఖ్యాన చక్రవర్తి ములతో రాయలు 8 శీతలనైవాస ముద్రింపఁబడి యున్నది. కాశీకోత్రెండు చేతులబడి యున్నది. రెండు సంపుటములు, వెల 15-0-0

శ్రీమహాభారతము

గచ్ఛద్వాల్మీకినానహితము

ఇయ్యది రాయలు 8 శీతలనైవాస చక్రవర్తి ముద్రింపఁబడి యున్నది. ఈ గంధము మూడుపంపుటములకా కృతిలో బయిందు చేతులబడి యున్నది. పూర్వము ద్రాక్షమునందలి లోపము తిందుననింపఁబడింది. మూడుసంపుటములు. 30-0-0

భాగవతము, సవ్యాఖ్యానము.

ఇశ్వరేశ్వరరాగంధము శ్రీపరాచార్యులవ్యాఖ్యానముతో రాయలు 8 శీతలనైవాస ముద్రింపఁబడి యున్నది. ఇది సవ్యాఖ్యానమునది విశేషాంశములు పైతమచ్చుటచ్చుట వాచ్యకములగు స్థలములఁ జేర్చఁబడి యున్నది. రెండు సంపుటములు 10-0-0

దేవీభాగవతము, సవ్యాఖ్యానము.

శ్రీ వేదవ్యాసముగార్చి ప్రణీతము. ఇందు శ్రీపరాశక్తి యొక్క మహిమయు అనంతములు. శ్రీమహిమమును బ్రతిపాదించుగ్రంథము మఱొకటి లేదనికే చెప్పవలయును. ఇట్టి లోకోత్తరగ్రంథము చిరకాలమునుండి ముద్రింపఁబడకుండుట విచారకరమనితలచి తిలకాఖ్య వ్యాఖ్యతో ముద్రించివారము. ప్రతి 1-8 రూ. 12-0-0

అష్టోత్తర శత్రోపనిషత్తులు సూతనముద్రితము 6-0-0

60 సం॥ల దృగ్గణిత పంచాంగము.

మదరాసుగవర్నమెంటు వక్షాత్రకార్యాలయ ప్రధమసహాయశ్రోతిమహిళాంతి శ్రీమాన్ పీ. రాఘవాచార్యులు, వీరి కుమారులు శ్రీ పీ. దొరసామిఅయ్యంగార్లచే గణింపబడిన ప్రథమమొదలు కడివినక్షయ పంచవర్సరములపర్యంత 60 యేట బడిపంచవర్సరముల పంచాంగములను డిక్టేట్ చే సంపుటముగా ముద్రించి గ్రంథరూపమున చక్కగ బ్రచురించివాము. గడచినపంచవర్సరములందలి తిథివారాదివక్షాత్రిములను అవశ్యకములగు వితరణములను సులభముగ తెలిపికొనవచ్చును. కాశీకోత్రెండు ప్రతి 1-8 రూ. 8-0-0

*ఈమక్కులు టెక్స్టులుకొనిబివారిచే అంగీకరింపఁబడినవి.

వావిళ్ల వాచకపుస్తకములు.

గ్రంథకర్త: శ్రీ బ్రహ్మాంతి గంగన్న గా, బి. ఏ., ఎల్. టి. హెడ్ మస్టరు, శ్రీ వీరేశలింగము హైస్కూలు, రాజమండ్రి

*1 మొదటివాచకము	0 3
*2 ,, పెద్దనైవా	0 6
*3 రెండవవాచకము	0 3
*4 మూడవవాచకము	0 4
*5 చాలవవాచకము	0 5
*6 బొంబవాచకము	0 6
*7 ఆంధ్రవాచకము	0 6

వావిళ్ల గణితములు.

గ్రంథకర్త: శ్రీ కంఠం శృష్ణరావుగారు, బి. ఏ., యల్. టి., బొద్దు, హైస్కూలు, కందుకూరు - నెల్లూరు.

*1 శిశుగణితము, I భాగము, 1-వ తరగతి	0 5
*2 ,, II భాగము, 2-వ తరగతి	0 5
*3 ,, III భాగము, 3-వ తరగతి	0 5
*4 నులభగణితము I భాగము, 4-వ తరగతి	0 8
*5 ,, II భాగము, 5-వ తరగతి	0 10

నెపోలియన్ బొనపార్టి జీవితము.

గ్రంథకర్త: శ్రీ కపరాజు నరసింగరావు పంతులుగారు. అబ్బుల్ మాతృకకు పరియైన భాషాంతరీకరణము. మాతృకలోని భాష గాంధీర్యశబ్దసహిత సరాళత్వాది సుగుణములు పరిపూర్ణముగ తేటతెలుగున అతిరసవంతముగు మృదుమధురకైతిని భాషాంతరీకరింపఁబడినది.

ప్రథమ భాగము—300 పేజీలు } వెల రూ. 2-0-0
 ద్వితీయభాగము—364 పేజీలు }

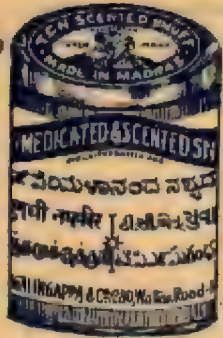
భక్తిరస శతక సంపుటములు.

ప్రథమసంపుటము	వెల రూ. 2 0
ద్వితీయసంపుటము	,, 2 0
తృతీయసంపుటము	,, 2 0

నీతిశతక సంపుటము. ప్రతి 1-8 2 0

పకల సంస్కృతాంధ్ర గ్రంథములు మాయొద్ద దొరకును.

త్రిలింగ } రాజకీయ, మత, సాంఘిక, ఆర్థిక, పారిశ్రామిక విషయములుగల వారపత్రిక చందా సం॥మునకు రూ. 2. 8.

సుగంధనశక్తిము

చిరకాల పరిశ్రమచే, ఇది కనిపెట్టబడినది. ఇదివరకే ఇది లోకమంతటను వ్యాప్తము చేయబడి సుప్రసిద్ధమైనది. కాబట్టి దీనినిగురించి మేము విశేషించి వ్యాఖ్యింపవలసిన పని లేదు.

ఈ సుగంధనశక్తిము నుపయోగించుటవల్ల మెదడు, ముక్కు, కన్నులలో సంబంధించిన సమస్త వ్యాధులును సమూలముగ నశించును. పీడనము, ఒంటితలనొప్పి, తలలోనిబొట్టు, జబ్బనోవములు, మొదలగు కంఠమునకు పైబడిన 98 వ్యాధులకును ఈ సుగంధనశక్తిము పెట్టిందిభీష్ము. ఇట్టి గుణవిశేషము గలిగి యింత సులభముగా విక్రయింపబడు కొరత మింతయు మఱియొకటిలేదు. చిరకాలముంచినను చెడని సుగంధ విశేషమువలన, పొడి యభ్యాసములేనివారికి సహిత మిది హితవుగా నుండును.

ముఖ్యగమనింపు:—ఆంధ్ర లేక ఆంగ్ల భాషలలో విలాసమును విడి విడిగా వ్రాయవలెను.

బుడ్డి 1-కి అ. 0-4-0; వి. పి. బుడ్డు అ. 0-4- డబ్బన్ 1-కి రూ. 2-8-0 వి. పి. బుడ్డు 0-9-0.

యూక్ లిప్ టన్ ఆయిల్ స్వచ్ఛమైన నీలగిరి నైలము ఇన్ ఫ్లయెంజిన్, ప్లేను, కలరా. వీటికి పరమావధము వైద్యమునందు ప్రసిద్ధిచెందిన ఒక వైద్యునివల్ల చెప్పబడిన ఈతైలము వాంతిభేద, ప్లేనువ్యాధి, లేలు మొదలైన విషజంతువుల కాటులు, కత్తిమొదలైనవాటి గాయములు, సరములచుకుట, నిప్పు మొదలైనవాటివల్ల కలిగిండు అనేకవిధములైన ప్రాణములు, ఇన్ ఫ్లయెంజిన్, మలేరియా, అనేకవిషజ్వరములు, పిల్ల ఉబ్బడము, వాయువు వల్ల కలిగిడిపోట్లు, నొప్పులు, పల్లునొప్పి, తలనొప్పి, ఒంటితలనొప్పి, కండ్లముంట, శీత భేద, మొదలైన వాటికి అనుభవసిద్ధమగు, 1 ఔ. బుడ్డి 1-కి అ. 0-4-0; వి. పి. చార్జి 0-4-0; 1 ఔ. బుడ్డు 12-కి రూ. 2-8-0; వి. పి. చార్జి 0-12-0; 1 ఔ. బుడ్డు గ్రోసు 1-కి 28-0-0.

టి. సి. నాగలింగప్ప అందు కంపెనీ,

280 వాల్టాక్సురోడ్డు,
పోస్టుబాక్సు 516, పి. టి. మద్రాసు.

గుణము

చౌక

అందము

నూతన 1931 నమూనాలు యిప్పుడు ప్రదర్శింపబడుచున్నవి
వివరములకు వ్రాయుడు లేక జయచేయుడు.

బెరాంపా ఆండు కో, లిమిటెడ్.

29, జవరల్ పాటర్న్ రోడ్ మంటూరోడ్డు, మద్రాసు.

తెలిగ్రాఫ్స్ "మినోరు"

ఫోన్ 9157

సబ్ డిల్లర్లు:—

1. కె. టి. ధనం అండు కో, నెల్లూరు.
2. యం. శాన్ మోడీన్ అండు నన్ను, నెల్లూరు.
3. వి. ముత్తమోటార్ వర్క్స్ కడలూరు బి. టి.
4. పి. యల్. సోమసుందరం చెట్టియార్, నేలం.
5. పి. శౌరయ్య బ్రదర్స్, గుంటూరు.
6. యస్. హెచ్. అబ్దుల్లా హైకిత్ అండు మోటారు ఇంపోర్టింగు కంపెనీ, బెజవాడ.

చేదము. ఈ లేఖను పూర్తిచేయుటకు ముందు ఒకవిషయమును మీకు చెప్పవలసియున్నది. కాసనోల్లంఘనోద్యమమును విరమించుటవలన దేశములో స్థితి చాల బాగుపడునని నమ్ముటకు మాకు కారణములుండెను. దౌర్జన్యరహితముగా ప్రవర్తించిన ఖైదీలందరూ విడుదల చేయబడుదురనియు, చిటగాంధీ, లాహోరు కుట్రకేసుల విషయమై ప్రతిపాదించబడిన అర్థి నెన్నులు తప్ప తక్కినవన్నియు రద్దుచేయబడుననియు, దేశములో నన్ని రాజకీయసంస్థలకంటే కాంగ్రెసువారికి రాండులేబిలు సమావేశములో హెచ్చు ప్రాతినిధ్య మియ్యబడుననియు నమ్ముటకు మాకు కారణము లుండెను. మరియు స్లోకోంబుగారితో సంభాషించుచు పండిత మోతీలాల్ గారు చెప్పినవరతులకును, మోతీలాల్ గారి సమృద్ధితో స్లోకోంబుగారు మాకు పంపిన ప్రకటనమునకును, రాజప్రతినిధి మాకుపంపిన లేఖలోని వరతులకును ముఖ్యభేదము లేవియు లేవని మేము అభిప్రాయపడినట్లు తెలిపితిమని చెప్పటం నవసరము.

మిమిక్రలు,
(సం) లేజబహద్దూర్ సప్తూ,
,, యమ్. ఆర్. జయకీరు.

అటులేరువారే జయకర్ గారొక్కరే ఆగస్టు 31 వ లేదీనాడు కాంగ్రెసు నాయకులు వ్రాసియిచ్చిన యు త్తరమును సిద్ధుకు టీకొని పోయి వైస్రాయిగారితో సంప్రతించిరి. సర్ సప్తూగారు 25 వ లేదీనాడు జయకర్ గారిని కలసికొనిరి. అటుపైని మేము 25, 27 లేదీల మధ్య వైస్రాయిగారిని మరికొంచు ప్రభుత్వకార్యనిర్వాహక వర్గ సభ్యులను చాలసార్లు సంప్రదించితిమి. దీని కంతకును ఫలితముగ, అలహాబాదులోను ఎరవాడలోను కాంగ్రెసు నాయకులకు చూపించబడిన నదిగా వైస్రాయిగారు మా కి క్రిందియు త్తరమునిచ్చిరి.

రాజప్రతినిధిగారి లేఖ

వైస్రాయిగారి,
సిల్వా, 28 ఆగస్టు, 1930.

ప్రియమిత్రులు సర్ లేజబహద్దూర్ గారికి,
జయకర్ గారును మీరును గలసి ప్రస్తుతము కైలులోనున్న కాంగ్రెసు నాయకులతో జరిగించిన సంప్రతింపుల ఫలితములను గూర్చి నాకు తెలియజేసినందుకును, వారందరును గలసి ఆగస్టు 18 వ లేదీనాడు వ్రాసిన లేఖను దానికి మీరు వ్రాసిన ప్రత్యుత్తరమునుగూడ నాకు పంపించుకును మీకు నేను నా కృతజ్ఞతను తెల్పుకొనుచున్నాను. భారతదేశములో మరల సాధారణపరిస్థితులను నెలకొల్పుటకై ప్రజాసేవ చేయు సుజ్ఞేతముతో మీ యంతరంగమైన భారమును వహించి ప్రయత్నములు కొనసాగించిన మీ యున్నతభావమును నేనెంత

యెక్కువగా సార్థింతుచున్నదియు మీరు తెలిసికొనగోరవలెను. మీరు మీ ప్రయత్నములకు దిగినప్పటి స్థితిగతులు మరల నొకసారి జ్ఞాపకముచేసికొనునది. భారతీయులు ప్రస్తుతమున బాధ్యత నహించి నిర్వహించుటకు తగిన స్థితిలో లేని విషయములతో తగిన యేర్పాటులను గావించుచు, తదనుసారముగ వారి సొంత స్వసహాయములను నిర్వహించుకొనుటలో వారికంత యెక్కువ యధికారమిచ్చుటకు వీలగునో అంతయెక్కువ యధికారమును వారు సంపాదించుకొనుటకు వారికి హృదయపూర్వకముగ సహాయపడుటకు నేను సిద్ధముగా నున్నానని యు నాప్రభుత్వమువారు గూడ నట్లే కోరుచున్నారనియు ఈసందర్భమున బ్రిటిషు ప్రభుత్వమువారి యభిప్రాయముగూడ నిదియే యని నేను నిస్సందేహముగా చెప్పగలననియు, జూలై 16 వ లేదీనాడు నేను వ్రాసిన యు త్తరములో మీకు నేను సృష్టపరచియుంటిని. ఇట్లు భారతీయులు బాధ్యత వహించుటకు తగిన స్థితిలోలేని యంతములేవి? వానివిషయమున ఎట్టియేర్పాట్లు గావించవలసి యుండును? అను సంగతులనుగూర్చి లభించినంతవరకు సాధనసంపత్తి సంతకు పరిక్షించి సహూచించుట లండకోసభ కార్యక్రమమునం దొకభాగము 9 వ గేదీ నాడు నేను కాసనసభయం దొసంగిన కువన్యాసమునందు మరి రెండుసంగతులను నేను సృష్టపరచి యున్నాను.

ఈ రాజ్యాంగసమస్య సంతకు, పూర్తిగ, అన్నిదృక్పథముల నుండియు పరిక్షించుటకు, లండకోసభకు విచ్చి ప్రతినిధులకందరికిని నిరాఘాటమైన యధికారముకలదు, అనునది అందు మొదటిది. ఆ సభనాగు అనేకానెంచిన ఎట్టినిర్ణయమైనను సత్య, అటులేరువారే క్యాబినెట్ వారు పార్లమెంటువారి యెదుట తెల్లబోవు నూచనలకు ఆధారముగ నుండును అనునది రెండవది. కాంగ్రెసు నాయకులు మీకు వ్రాసియిచ్చిన యు త్తరము మీరు స్వయముగా పూనుకొన్న యా కార్యములో మీకు సహాయ్యపడుటలేదేమో అని నాభయము. మీరుగూడ ఈ సంగతిని ఒప్పుకొందురని నానమ్మకము ఈ యు త్తరముయొక్క సాధారణభోరణిని బట్టియు, అందుగల యంతముల భోరణినిబట్టియు, కాంగ్రెసు కార్యక్రమముమూలమున దేశమున కంతకును, ముఖ్యముగ ఆర్థికదృష్టినిబట్టి యంతటిహానికొననిదియు, చూచినచో, అందుగల సూచనలనుగూర్చి వివరముగా చర్చించుటకు ప్రయత్నించుటవల్ల ఏవిధమైన ప్రయోజనము గాని ఉండునని నాకు తోచదు. ఆం దుదాహరించబడిన ప్రతిపాదనల సాధారణముగా గొని చర్చకు దిగుట యసాధ్య మని నేను సృష్టముగా చెప్పవలసియుండును. మీరు మరల కాంగ్రెసు నాయకులను చూడగోరినచో వారి కిసంగతి సృష్టపరుపవలయునని నేను కోరుచున్నాను.

ఆగస్టు 16 వ లేదీనాడు మీరు వారికి వ్రాసిన ప్రత్యుత్తరము సందరి కడపటి దేరానగూర్చి చెప్పవలసిన సంగతి యొకటిగలదు. మన మీ సంగతులనుగూర్చి చర్చించినప్పుడు కాసనోల్లంఘనము విర

మింపబడినప్పు డింక నటుపై ఆర్థి నెన్నులకు అవసరముండదు. కాబట్టి ఒక్కలాహోరు కుట్రకీసు, చిట్టగాంసు దోపిడికీసుల సందర్భమున తప్ప మిగతవిషయములలో ఆర్థి నెన్నులను అమలులో నుంచగోరవని నేను చెప్పియుంటిని. కాని కాసనోల్లంఘనము విరమింపబడినదిను కారణమునుబట్టి సరిగా అట్లది విరమింపబడినదయ్యునువకే స్థానిక ప్రభుత్వములకు (రాష్ట్ర ప్రభుత్వములకు) గూడ కాసనోల్లంఘనములో శిక్షింపబడినవారినిగాని ఆరెస్టుయి విచారణలోనున్న వారినిగాని వెంటనే విడుదలచేయుటకు దగిన యవకాశముండునో ఉండవో నిశ్చయముగ నేను చెప్పజాలనవికూడ స్పష్టపరచియుంటిని. ఈసందర్భమున ఉచారభావముతో కార్యవ్యవహారమును నిర్వహింపవలసియుండునని నేనెంతగట్టిగ వాదించుచుండినను, ఆయాకేసుల ప్రత్యేకస్వభావము లనుబట్టి సానుభూతితో వారిని ఆయా రాష్ట్ర ప్రభుత్వములవారు పరిశీలించునట్లు వారికి సలహానోసంగుటయొక్కటియే నేను చేయగలిగిన పనియనికూడ అప్పుడు నేను స్పష్టముగ చెప్పియుంటిని. కాంగ్రెసు వారు కాసనోల్లంఘనమును విరమించి లండన్లో భలో పాల్గొన గోరి నచో వారి కుండవలసిన ప్రాతినిధ్యమునుగూర్చి మీరు నూచించి యున్నారు. ఈసందర్భమున కాంగ్రెసువారు, అధికసంఖ్యాకత్వము విషయమున, సభ మొత్తముమీదనే తమకు మెజారిటీ యుండవలెనని కోరుటలేదని మీరు చెప్పినట్లును, అటుపై కాంగ్రెసువారికి తగినంత ప్రాతినిధ్యము సమహత్వవలసినదిగా సార్వభౌముని ప్రభుత్వమువారిని కోరుటలో వాకేమియు కష్టముండదని నేను నాయభిప్రాయమును తెలియబరచినట్లును నాకుజ్ఞాపకము. కాంగ్రెసుపక్షమువారు తమకెట్లు మైన ప్రతినిధులపేర్లను వ్రాసియిచ్చినచో అవసరమునుబట్టి ఆపేర్ల పట్టికను పరిశీలించుటకు నేనంగీకరించెదననికూడ నేను చెప్పియుంటిని. ఇట్టి పరిస్థితులలో, మిశ్రయర్జునులకు తగినఫలము, మిరాళించిన ఫలితము, కలుగకుండ పోయినచో ప్రజలకు పూర్తిగా తెలిసియుండ వలయును. అందుచే ఉత్తరమును కీక్రముగా ప్రకటింపబడుటవలసింది. ఈ కారణమునుబట్టి నాస్థినిగూర్చియు, నా ప్రభుత్వముయొక్క స్థితినిగూర్చియు స్పష్టముగా మీరు తెలిసికొన గోరుచుండురని నా యభిప్రాయము.

ఇట్లు
(సం) ఇర్విన్

నైహూ పండితులను మరల సందర్శించుట

కాంగ్రెసు నాయకుల యుత్తరము విషయమున మాచే నూచింపబడిన కొన్ని సంగతులనుగూర్చి రాజప్రతినిధికిని మాకును జరిగిన సంప్రదింపులయొక్క ఫలితములనుకూడ కాంగ్రెసు నాయకులకు చెబుటకు రాజప్రతినిధి మాకునుజ్ఞా నొసంగిరి. ఆగష్టు 28 వ రేదీ నాడు సిమ్లాను వదిలి నైహూపండితులను డా. మొహమ్మద్ గారిని 30, 31 వ తారీఖుల నాడు వైసీలోకలసి సంభాషించితిమి. వారికి రాజ

ప్రతినిధిగారి లేఖను జూపించి మా సంభాషణయొక్క ఫలితములను తెలియబరచితిమి. ఆగష్టు 15 రేదీని వారు మాకు వ్రాసియుండిన యుత్తరమున నూచింపబడి యుండనట్టియు, ఆగష్టు 28 వ రేదీగల రాజప్రతినిధిగారి జూబనం దెత్తుకొనబడి యుండనట్టియు సంగతుల విషయమున, నీ క్రిందిపద్ధతిపై ఒకంబడిక సాధ్యమున నని రాజప్రతినిధిగారిలో మేము జరిపిన సంభాషణలలన మేము నమ్ముగలిగి యున్నా మని వారికి తెలియజెప్పితిమి—

(అ) రాజ్యాంగసూత్రమువిషయమున ఆగష్టు 28 వ రేదీనాడు రాజప్రతినిధి మాకు వ్రాసియున్న యుత్తరమునందు రెండవ పేరాలలో నూచింపబడిన నాల్గుముఖ్యసూత్రములలో నుడువబడిన రీతినే సంగతి సందర్భము లుండగలవు.

(ఆ) ఇండియాకు ఇష్టమున్నపుడు సామ్రాజ్యమునుండి విడి వడుటకు హక్కుండునా యను ప్రశ్నను రాండుటేలిలు సమావేశమున గాంధీజీ గొని తెచ్చుటకు అనుమతంపబడునా యను విషయమున, సంగతిసంబర్ధము లిట్లున్నవి:—“రాజప్రతినిధిగారు మాకు వ్రాసిన లేఖలో నుడివియున్నట్లుగా, రాండుటేలిలు సమావేశము స్వేచ్ఛగా సంప్రదింపులను జరుపుట కుద్దేశింపబడిన సమావేశము. కావున నేరైనను తమకు రుచించిన ఏప్రశ్ననైనను నూచింపవచ్చును కాని, యీ ప్రశ్న నిపుడు గాంధీగారు లేవడీయుట వివేకవంతము గాజాలదని రాజప్రతినిధి యభిప్రాయపడిరి. అయినను, వారు ఇండియా ప్రభుత్వమును ఈ ప్రశ్నతో సంబంధించుచో ఈ ప్రశ్నను చర్చనీయాంశముగా పాటింప ప్రభుత్వమువారు సంసిద్ధులు గారనియే రాజప్రతినిధి యందురు. అప్పటికిని గాంధీగా రీప్రశ్నను లేవడీయ గోరుచో రాండుటేలిలుసమావేశములో వా రటుల గావించబలదియున్నారని ఇండియా మంత్రికి ప్రభుత్వమువారు తెలియబరకురు.

(ఇ) ధనవ్యయభారములను గొన్నింటిని ఇండియా భరింపవలసి యుండుటను గూర్చియు, ఈ విషయమును నిష్పాక్షికముగ విచారణ సంఘముచే పరిశీలంపబడునటులు చేయుటనుగూర్చియు రాండుటేలిలు సమావేశములో చర్చించుటకుగల హక్కువిషయములో సంగతిసంబర్ధము లిట్లుండును:—ఋణములనన్నిటిని పూర్తిగా నిరాకరించు నెట్టి నూచనకయినను రాజప్రతినిధి యొప్పుకొనజాలరు. అయినను ఇండియాయొక్క ధనవ్యయభారములకు సంబంధించు యెట్టి ప్రశ్న నైనను, ఎవరైనను రాండుటేలిలు సమావేశములో పరిష్కర్ధము గొని రావచ్చును.

(ఈ) ఉప్పుచట్టమునుండి రక్షణయొసంగు విషయమున రాజప్రతినిధిగారి వాదన యిది: (1) ఉప్పుపన్ను నుగూర్చి మైనునకమిషను వారు గావించియున్న సిఫార్సు అంగీకరింపబడుచో ఈపన్ను రాష్ట్రముల చరమునకు మార్పబడగలదు. (2) మరియు, ఇప్పటికే ప్రభుత్వాదాయము చాల లోటుగలిగియుండెను. కాన, ఆదాయమున

కుపకరించు ఈ విషయమున స్థానిక ప్రభుత్వమువారిచే
గింపగు. అయినను, ఉప్పుచట్టమును కాపనపరచివారిచే రద్దుపరిపించ గల్గి
నచో, అట్లు రద్దుపరచుటచేసిన గలిగిన యాదాయపు నష్టమును భరి
చేయుటకు మార్గము నూచింపబడుచో, రాజప్రతినిధియు, వారి ప్రభు
త్వమును ఈ ప్రశ్నను చానినకానుగముల ననుసరించి యాలోచింప
గలరు. కాపనములలో నుప్పుచట్టమో? భాగముగానుండువరకు నుప్పు
చట్టము, బహిరంగముగా నుల్లంఘింపబడుటకు రాజప్రతినిధి
యుఁజేషింపజాలరు. సద్భావమును, శాంతియు మరల నెలకొనినపిదప
దేశములోని చీడలకు ఆర్థికసాహాయ్య మేరీతిని చక్కగా నొసగబడ
గలచో రాజప్రతినిధితోను, వారి ప్రభుత్వముతోను గలసి సంప్రతిం
చుటకు హైందవనాయకులిష్టపడుచో రాజప్రతినిధి హైందవ నాయ
కుల చిన్న సమావేశము నొకదానిని సంఘోషముతో జరిపెదరు.

(ఉ) పిత్తెటింగు విషయమున సంగతిసందర్భము లివి:—
పిత్తెటింగులన ప్రజలలో నేయొక భాగమునకుగాని యిబ్బందివికాకు
(నూర్ సెన్సు) గల్గినను, పిత్తెటింగుతో సహా మనుష్యులయొడ జబర్దస్తీ,
బలప్రయోగము మొదలగునవి జరిగినను, కాపనముల ప్రకారము చర్య
దీసికొనుటకు రాజప్రతినిధి హక్కు నుంచుకొనెదరు. మరియు ఉన్న
ట్లుండి యాచరింపగల పరిస్థితుల నెదుర్కొనుటకు వలయు కాపనాను
సారమును అధికారమునకూడ ప్రభుత్వమువారు గల్గియుండును. పైవర
కులకు లోబడి, శాంతి నెలకొనినపుడు పిత్తెటింగు ఆర్థి నెన్ను ఉప
సంహరింపబడును.

(ఊ) 6 వ ప్రశ్న, కాపనోల్లంఘనోద్యమసందర్భమున
రాజీనామా నిచ్చియున్నట్టియు, తొలగింపబడి యున్నట్టియు నుద్యోగ
గ్రస్తులకు సంబంధించినది. ఈ విషయమున ప్రభుత్వమువారు
చెప్పిన దేమనగా, ఈ ప్రశ్న ముఖ్యముగా స్థానిక ప్రభుత్వములకు సం
బంధించినది. ఉద్యోగములు ఖాళీగానుండువలయుననియు, ఇటీవలి
చిక్కు సమయమున ప్రభుత్వమువారిచే నియమింపబడినట్టియు,
విశ్వసనీయులయినట్టియు మనుజులను వారి యుద్యోగములనుండి తొల
గింపరాదనియు మరలకు లోబడి, యావేశాధిక్యముచేత నుద్యోగ
ములను వదిలినవారిని మరలనుద్యోగములలోనికి స్థానిక ప్రభుత్వము
వారు చేర్చుకొనెదరని నమ్మబడును.

(ఋ) పత్రికాకాపనముక్రింద ప్రభుత్వమువారు వశపరచు
కొనిన ముద్రకాలయములను వాపసుచేయు విషయమున నేమియు
కష్టముండజాలదు.

(బి) జరిమానాక్రింద చెల్లింపబడిన మొత్తమును, ఆస్తులను
మరల నిచ్చివేయు ప్రశ్న ఎనిమిదవది. ఈ విషయమున స్పష్టముగ నిర్ణయన
మనసరము. వశపరచుకొనబడినట్టియు, అమ్ముబడినట్టియు ఆస్తుల విష
యమున నితరుల (యూడవ మనుష్యుని) హక్కులకూడ నిమగ్నమై
యుండవచ్చును. జరిమానాను వాపసు చేయు విషయమునకూడ కష్ట

ములు గలవు. ఈ విషయమున స్థానిక ప్రభుత్వములు న్యాయవ్యప్తితో
సంచరింపగలవని మాత్రమే రాజప్రతినిధిగారు మడువజాలియున్నారు.

7 వ ప్రశ్న:—తైదీలకు వదలిపెట్టి విషయమున జూలై
28 వ లేదీగల తమ యుత్తరములోనే రాజప్రతినిధిగారు తమ యభి
ప్రాయములను వివరించి యున్నారు.

పై పద్ధతులపైని రాయబారము లింకను
కొనసాగింప వీలు గలదనుట

మా కికముందుగల కాలవ్యవధి తక్కువగానున్నప్పటికిని పైని
నూచించిన పద్ధతులపై మా రాయబారముల నింకను కొనసాగించుటకు
వీలుగలదని నైహూ పండితులకును, డాక్టరు పైయర్ మహమద్ గారి
కిని స్పష్టముగా చెలిపితిమి. అయినను ఈ యాధారముపై నెట్టి
యొపబడికను గావించుకొనుటకు సమ్మతింపజాలమని వారు నుడిచి,
గాంధీగారి కీక్రిందివాట (నోటు) నొసంగిరి:—

౧౦

నైహూగారు గాంధీజీకి పంపిన ఉత్తరము

నెయిసీ పెంట్రలు జయిలు, ఆగస్టు 30, 1930.

గాంధీజీకి:—నిన్ను, నేనుగూడ సమ్రాజయకర్ గార్లతో
మేము మరికొన్ని సార్లు సంభాషించితిమి. వారితో దీర్ఘముగా చర్చించు
నవకాళము లభించినది. ఆగస్టు 28 వ లేదీనాడు ఇర్విక్ ప్రభువు తమకు
వ్రాసిన ఉత్తరమును వారు మాకిచ్చిరి. ఆగస్టు 15 వ లేదీనాడు మనము
సమ్రా, జయకర్ గార్లకు వ్రాసిన లేఖలో గలనూచనల వాధారపరచు
కొని చర్యలు సాగించుట అసాధ్యమనియు, అందుచే సమ్రాజయకర్
గారల ప్రయత్నములు నిష్ఫలములైన వనియు ఈ యుత్తరములో
స్పష్టముగా తెలుపబడినది. మన జాయింటు ఉత్తరములో సంతకము
చేసిన వారందరను, తమ తమ వ్యక్తిబాధ్యతలమీద ఎంతవరకు పోగ
లిగినదియు పూర్తిగ చర్చించినపై మన మాయుత్తరమును వ్రాసి
యుంటిమన్న సంగతి మీ రెరుగుదురు. కొన్ని కొన్ని ప్రధానములైన
వరికు లంగీకరింపబడవలయు ననియు, బ్రిటిషుగవర్నమెంటువారు
దీనినిగూర్చి స్పష్టముగా ప్రకటింపవలయుననియు లేకపోయినచో ఎట్టి
పరిష్కారమును తృప్తికరముగ నుండజాలవనియు మన మందు వ్రాసి
యుంటిమి. ఇట్టి ప్రకటన బ్రిటిషు గవర్నమెంటువారు చేసినచో,
కాపనోల్లంఘనమును విరమింపవలసినదిగా కాంగ్రెసు కార్యనిర్వాహక
వర్గమువారికి నూచించుటకు మన మంగీకరింపగలమనియు, కాని, కాప
నోల్లంఘనము విరమించుటతో నోటుగనే, మన యుత్తరములో
నూచింపబడిన కొన్ని యంశములను ఇండియా ప్రభుత్వమువారములు
పరచవలసి యుండునని కూడ మనమందు వ్రాసియుంటిమి. ముందుగా
తేలవలసిన యీ యంశములన్నియు సంతృప్తికరముగా ప్రకటింప

బడినచో రెరువారే లంపికోసభ ప్రాతినిధ్యమును నూర్చియు, అందు కాంక్షనువారు పాట్లామునునూర్చియు నిర్ణయింపబడు నని మాత్రమే నిశ్చయించితిమి.

“దక్షిణాపథము వాదకముగా దీక్షించి చర్యలను పానింపబడుచు అను అసాధ్యముని ఇర్విక్ ప్రభువు అభిప్రాయపడుచున్నాడు. ఇట్టి సంవత్సరములలో మనకు సమాధానమున కవకాశ మేమియు నుండజాలదు. ఇర్విక్ ప్రభువును దక్షిణాపథమున నుండియు, దానిభోజియు నుండి, ఈ సమయ ప్రభుత్వమువారు పానించి చర్యలను పాని కాంతి యుక్తరతే పని తెలిపినందుననున్నది. దీక్షలో కాంక్షాకాంక్ష నిర్వాహక సంఘము సమావేశ మయి ప్రకటించబడినందున దీక్షి రాష్ట్రములో ప్రభుత్వమునకు కారుని పని నిషేధించుటగాన, అటులేనువారే ఆ సంఘమునందలి చర్యలను చాలమంది అభిప్రాయపడుటగాన గల యర్థ విధి యొక్కటే. కాని విరియేమియునాదు. ఈ అభిప్రాయమునూర్చికాని యానందము పొందుటలో రిక్కినచర్యలనునూర్చికాని మేమేమియు చెప్పజేయదు. ఈ చర్యలలో కొన్ని వారక కలాపములైన నవియు ప్రాంతము లయియు మాయజేసాయము. వానికి మాత్రాకము. కాని ఒకరై యుండి ఏదోక కాంతియునందో, ఏదోకతో సమావేశమగు నోరుచున్నాలో అందుమీదనే మరెవరియైనను, మరియొకరై యుండి కాంతి కావలయునని కోరుటయు సంబంధ మేమియు గలవనదు. తేనమునం దెంతటను కాంక్షాకాంక్షానిర్వాహక వ్యయము నిషేధించి దాని సమావేశములను నిరోధించినచో ఇంక కాంతి కవకాశము కన్పించియు లేదుమే దానియర్థము. ఇట్టి పరిస్థితి లలోనైననల, ఈచోరీనివాద్యము విట్లు కొనసాగుచుండవలయుననెదో రప్పక దానియభిప్రాయము. కాకపోయినచో భారతీయులపక్షమున మాటలాడుట కధికారముగలవా రందరును భారతీయకార్యాచర్యము లలో బడియున్న వ్యక్తులు మరి యింక నెక్కవలో సంప్రదింపుల? ఇర్విక్ ప్రభువు లేఖయు బ్రిటిషు ప్రభుత్వమువారిచర్యయు సుత్రం జయకర్ గార్ల ప్రయత్నములు భగ్నములైనట్లు చెప్పినవలయున్నది. ఈతల్ల రములోని విషయములను గూడ తెలిపిన సమాధానములనుబట్టి చూడగా ఇంతకుపూర్వము మనము స్థిరపరచిన స్థానముకంటెనుగూడ విమరశ పోవునట్లు మాకు కనబడుచున్నది. మన భావములకును ఇర్విక్ ప్రభువు గారి భావములకును అపారమునభేదము కనబడుచుండటంచే విమరయులను తెలుపుట యవసరము. కాని ఇర్విక్ ప్రభువుగారి లేఖలోని యంశము లను కొన్నిటిని విూకు మేము తెలుపగోరెదము. ఇర్విక్ ప్రభువు చెనుక భారతీకావనభేదలో నుపన్యసింపబడుచు తెలిపిన విషయములును, జూలై 16 న తేదీన ఇర్విక్ ప్రభువు సుత్రం జయకర్ గార్లకు వ్రాసిన లేఖలోని విషయములును మాత్రమే యివ్రుకు మరల ఇర్విక్ ప్రభువు లేఖలో తెలుపబడినది. ఎరవాడచెరపాలనుండి మన మందరమును కలసి వ్రాసిన లేఖలో మనము నూనించి యుండునట్లు ఆ ఉపవాద్య

సములోని వాక్యము లన్నియును పోషితములుగానున్నవి. వాటిలో గొప్ప యర్థవిమిషియుండినను ఉండినట్లును లేదా అవి నిరసకము లైనను కావచ్చును. భారతీయమంది ప్రజలకు వ్యాధియునట్టి సంభాషణాతీయప్రభుత్వమును వెంటనే యిచ్చుటయును, దేశముకై వైస్ర్యమునైనను అధికరింపయ్యుట ప్రజలకు అధికారము వొనరుటయును వెంటనే తరచుకొనిన భారతీయుల కోరికలుగా భావించబడవలయునని మనమందమును కలసి వ్రాసిన లేఖలో స్పష్ట ముగానే తెలిపియున్నాము. కాని మామూలుగా భగ్నములు అవలడు వానినూర్చి అలోచించుటకును, అభిప్రాయము పలికింపయ్యుటగూడ ఇట్టియకాశమును దేవేరేను. ఇప్పుడధికారమును పొందియున్న వాతీయధికారమును ప్రభుత్వమునకు వశపరచుటలో కొన్ని కుదురుపాటలు ముఖ్యముగా జరిగినట్లే యుండును. భారతీయు లనే ఎన్నుకొనబడినప్రతిభుతే పనిని నిర్ణయింపవచ్చునని యింకవరకే తెలిపియున్నాము.

భారతీయులు తమ యిష్టమునన్నిచర్యలను పానాజ్యమునుండి విడిపోవునకు వారికిగల హక్కునునూర్చియు బ్రిటిషువారి హక్కులను సమపాదయములనునూర్చి పరిష్కరింపబడిన చర్యలన్నిచర్యల సంఘము చేర్చుటయును నూర్చియు రాజప్రతినిధి లేఖలో “కాంక్షా తేలికపథ కేవలము స్వతంత్రమైన భక్తితో కావున అచల ఏదమ్యులైనను చిరకు తీసికొనిరావచ్చును” అని మాత్రమే యున్నది. ఈ విషయము చెనుక తెచ్చినదే. వ్రాద్రిమేమియునాదు. “బ్రిటిషుపానా జ్యమునుండి విడిపోవుమునూర్చిన సమాజ్యము భారతీయ ప్రతినిధులు నిజముగా చర్యకు తీసికొని రావలెదనచో ఇండియాకోరతనమువారు దానిని బహిరంగమునగా అలోచింపజాలరు. భారతీయప్రతిని ధులు దీనినూర్చి కాంక్షాతేలికపథలో వచ్చింపగోరెదనని మాత్రమే వారు ఇండియామంత్రికి చెలిపెదరు” అని ఇర్విక్ ప్రభువు తెల్పెను.

‘అధిక సమస్యలనునూర్చి పరిశీలించబడినది యేవో కొన్ని మాత్రమే యుండునట్లు’ అని ఇర్విక్ ప్రభువు వ్రాసెను. ఇట్టి సమస్య లలో భారత ప్రభుత్వములను అను సమస్యగూడ చేర్చబడియుండు నని మేము కోరుచున్నాము. ఈకాంక్షామస్యలను చాలముఖ్యములని మాయభిప్రాయ మునుటచే మీనినూర్చి మందుగా మనకు ప్రభుత్వము వారితో సంగీకారము కుదురుట ప్రధానాంశమే యగును.

రాజకీయమైగీలను విడుదల చేయుటనునూర్చి రాజప్రతినిధి తెలిపినవిషయములు చాల సంకుచితములుగను అసంతృప్తికరములుగను ఉన్నవి. అసాంసాత్మికమగు సత్యాగ్రహమునైనైంకు కోయిన వారి నందినైనను విడుదల చేయునునని అయన వాగ్దాన వియ లేదు. ఈవిషయమును రాష్ట్రప్రభుత్వములవారి పరిష్కరింప నర్హు లని అయన తెలిపెను. ఇట్టివిషయమునందు రాష్ట్రప్రభుత్వముల యొక్కయు స్థానికప్రభుత్వములయొక్కయు అవగ్రహమునై

వాధారపడియుండుట మాకిష్టముకాదు. ఆహింసానిరతులగు ఇతర శ్రీ దీలవిషయమునుగూర్చి రాజప్రతినిధి యేమియు చెప్పలేదు. సత్య గ్రహము ప్రాగంభింపబడుటకు పూర్వమే రాజకీయసేదములకు శిక్షింపబడిన కాంగ్రెసువా రెందలో కలరు. మీరట్లే కేసులోని కైదీలు ఈతెగలోనివారేయని మనమీవరకే స్పష్టముగా తెలిపియున్నాము. ఈకేసు ఇంకను విచారణలోనే యుండుటచే 18 నెలలనుండి వీరందరును ఛెరసాలలోనేయున్నారు. కాన వీరినందరిని వెంటనే విడుదల చేయవలయును.

ఇర్విన్ ప్రభువు బెంగాల్ లాహోరు ఆర్డినెన్సు కేసుల బైడిలను ఈతెగలో చేర్చగూడదనెను. మేముందుల కంగీకరింపజాలము. దౌర్జన్యము సరిపినందులకు శిక్షింపబడినవారినిగూడ వదిలివేయవలెనని మనము కోరియుండితేదు. మనయుక్తముము కేవలము ఆహింసాత్మక మగుటవలన చిక్కు కలిగింపకుండుటకే మన మట్లు కోరలేదు. కాని, వారిని వదిలుట మన కిష్టములేక కాదు. దౌర్జన్యమునకు సంబంధించిన వారిని ప్రత్యేకవ్యాయస్థానములవారు విచారింపవలెను. వాటిపై అప్పీలు లేదు. అని రాజప్రతినిధి ఆర్డినెన్సులను చేసేయుండెను. ఇది వ్యాయముగాదు. మనదేశీయులకు వీరినిగూడ మామూలు వ్యాయస్థానములలోనే విచారణ చేయవలయుననియైన మనము కోరకతప్పదు. వీరివిషయమున ఎన్నియో అద్భుతవిషయములు వినవచ్చినవి. బహిరంగ వ్యాయస్థానములలోనే వీరిని కఠినముగా కొట్టిరని తెలిపినది గావున వీరి విచారణ మామూలు వ్యాయస్థానములలోనే జరుగుట మిక్కిలి యవసరము. వీరికి ఎట్టి సౌకర్యములను కలిగింప కుండుటచేతను అసమ్మతి తెలుపుటకు చిరకాలమునుండి వీరిలో కొందరిప్పుడు నిరాహార దీక్షపూనియున్నారు. వారిలో కొందరిప్పుడు మృత్యువ్యాధియు నకు చేరువగా గూడవచ్చును. బెంగాలు ఆర్డినెన్సును రద్దుపరిచి దానికి బదులుగా ఇప్పుడు వంగరాష్ట్ర కానన్వభవా లొక చట్టమును చేసినది తెలియుచున్నది. ఆ చట్టమును ఆర్డినెన్సునుగూడ మిక్కిలి యాత్మే పణియములే. ఇప్పుడు వంగరాష్ట్ర కానన్వభవలో సరియైన ప్రజాప్రతినిధులెవరును లేరుగావున ఆసభలో ఆమోదింపబడినను ఆచట్టమున కెట్టి విలువయు నుండదు.

సీమగుడ్డలదాడుములవద్దను, సారాదుకాడుములవద్దను ఇకముందు పికెటింగు చేయుటనుగూర్చి యిప్పుడున్న పికెటింగు-ఆర్డినెన్సులను రద్దుపరచుటకు రాజప్రతినిధి యంగీకరించెను. కాని, అవసరము కలిగినచో మరల పికెటింగును నిరోధించుటకు క్రొత్తవ్యాయాధికారములనుపయోగించెద నని ఆతడు వ్రాసెను. అనగా అతనికి అవసరమని తోచినప్పుడెల్ల క్రొత్త ఆర్డినెన్సులను చేయుచుండగలడనియే యర్థము. మనమందరమును కలసివ్రాసిన లేఖలో ఉప్పుచట్టమునుగూర్చియు ఇతర విషయములనుగూర్చియు మనము చేసినమాచనలకు రాజప్రతినిధి సమాధానములుగూడ ఎంతమాత్రమును సంతృప్తికరములుగా లేవు. ఉప్పును

గూర్చి మీరు ప్రామాణికులని ప్రసిద్ధిపడెసియున్నా గుగాన అవివరము లన్నియు మే మిచ్చట తెలుపుట అనవసరము. ఈ విషయములను గూర్చి యిదివరకు మనము తెలిపినభావములను మార్చుకొనుటకు మా కిప్పు డెట్టి కారణమును కనబడుటలేదు.

మన మందరమును కలసి వ్రాసిన లేఖలో కోరిన ముఖ్యవిషయములనుగూర్చియు కొన్ని స్వల్పవిషయములను గూర్చియునుగూడ రాజప్రతినిధి యంగీకరింపగలిగియుండలేదు. మన దృక్పథమునకును ఇర్విన్ ప్రభువు దృక్పథమునకును అపరిమితమైన భేదము కనబడుచున్నది. ఈ భేదము మిక్కిలి ప్రధానమయినదిగా గూడ నున్నది. మేము వ్రాసిన యీ లేఖను (నోట్) క్రియతి సర్వోజినీదేవి సర్దార్ వల్లభభాయపటేల్, జయరాంబాస్ దొలక్ రాంగార్ల ప్రమాద చూపించి సప్రజా జయకర్గాల్లకు ప్రత్యుత్తరము వ్రాసి యాయగోచరించెను. ఈ రాయబారములను గూర్చినయంకముల నన్నిటిని దేశీయులకు తెలుపుటలో ఇక నెంతమాత్రమును ఆలస్యము జరుగ గూడదు. వారికట్లు తెలుపకుండుట వ్యాయమునుగాదు. ఈలేఖల నన్నిటిని పత్రికలలో ప్రకటించుటయేకాక, వీటి ప్రతుల నన్నిటిని ప్రస్తుతము కాంగ్రెసు అధ్యక్షుడుగా నున్న చాచర్ ఖరీఖుజ్జామగ్ గారికి పంపవలయు ననిగూడ మేము సప్రజాజయకర్గాల్లను కోరి యుంటిమి. ఈ విషయములనన్నిటిని ఇప్పుడధికారము వహించియున్న భారత కాంగ్రెసు సంఘమువారికి వెంటనే తెలుపకుండు మనమేవని గూడ చేయగూడదు.

- (సం) మోతీలాల్
- „ సయ్యద్ మహమద్
- „ జవహర్లాల్

కాంగ్రెసునాయకుల కడనటిలేఖ

మీరు వైస్రాయివ్రాసిన లేఖను మే మరిజాగరూకతతో పరిశీలించితిమి. మీరు దాని కనుబంధముగా వైస్రాయిగారికిని మీకును జరిగినసంభాషణలను, లేఖలో చేరినివిషయములను మాకు దయతో నెరుకపరచితిరి. మోతీలాల్, జవహర్లాలు, సయ్యదు మహమ్మదు గారుల మీ మాటకముగా నంపిన లేఖనుగూడ మేము శ్రద్ధతో పరిశీలించివారము. ఈ లేఖపై లేఖాసంభాషణలగుగూర్చి వారి దీర్ఘ సమాలోచనల సారము, ఈపత్రముల పరామర్శించుటతో మేము రెండు రాత్రులు గడపితిమి. ఈపత్రములందలి విషయములగుగూర్చి మీతో సంభాషణలు యధేచ్ఛముగా సరిపి పూర్తిపాచ్యమును పొంది వారము.

ఇంతకును మేము బహిష్కరపంచముతో సంబంధములేక యున్న వార మైనందున కాంగ్రెసుతరపున సంపూర్ణాధికారము నహింప

జాలము. నై నిత్యైలునందరి విఖ్యాతపురుషు లుపిన లేఖ్యాధ్యయలతో మేము సంపూర్ణముగ నేకీభవించుచున్నాము. మీరు నేకభక్తిప్రేరేకులయి క్షేత్రమున కోర్చి కాలపరణమును పరకుగొనక రెండు మాసములుగా నిర్వహించిన యీసంధిరాయభారములనుగూర్చి కడమాటను మేము మామాటలలో కూర్చులసినదిగా వారాదేశించినారు. కావున సంధి సాధించుటకు ప్రతిబంధకములైన మూలవిభేదములను మేము సంతోషముగా నూచించెదము. జూలై 16 వ తేదీనాటి వైస్రాయి గారి లేఖ పండిత మోతీలాల్ నెహ్రూగారు జూలై 20 వ తేదీని స్టాకోంబుగారి కొనగిన సంప్రతింపునకు సమాధాన మిచ్చుటకుగా నిచ్చి తమైనది. స్టాకోంబుగారు మోతీలాలుగారికిచూపి, వారినమ్మతి నందించుకొన్న విజ్ఞాపనమునకును, వైస్రాయిలేఖలోని భాషకును ఎట్టి తృప్తికరమైన సామరస్యమును మా కగపడుటలేదు. ఇచ్చట మోతీలాలుగారి విజ్ఞాపన సంప్రతింపులందరి ప్రస్తుత భాగములను పొందు పరచుచున్నాము.

“కాండుటేలిల్ సమావేశమునకు చిరస్మియాంశముల నెరుక పరచక, మేముచటికి నచ్చి ఆధినివేశ ప్రతిపత్తిగా వాదించవలెననినో నే నంగీకరింపను కాని, స్వతంత్రహిందూదేశమునకు రాజ్యాంగము నిర్మించుటకే సమావేశము కూడునో, హిందూదేశపు ప్రశ్నకావసరములను, మనపూర్వ సంబంధమును గుర్తించియు నిబంధనల కవకాశ మిచ్చుటకు సమ్మతించుచు, వామట్టుమునకు మేము కాంగ్రెసు రెండు టేలిల్ సభలో పాల్గొనవచ్చు నని హితవిషయవాదము.” “మా గృహం గణమునకు మేమే యజమానులమై మనవలెను. అయినను బ్రిటిషు ఆధికారమునుండి పరిపాలనమును బాధ్యతాయంత భారతముంత్రివర్గమునకు కరగతము చేయు మధ్యకాలములో ఉచితమైన నిబంధనలకు మేమొప్పుకొనగల్గుదుము.” “ఒక దేశము మరియొక దేశముతో, ఒక జాతి మరియొక జాతితో సమాన ప్రతిపత్తి గలిగియుండునట్లు మేము బ్రిటిష్ వారితో ముఖాముఖిగ విషయమును చర్చింపవలెను.”

“రెండుటేలిలు సమావేశములో ఇరువారులకును మధ్య పోషకు నిబంధనలకును మధ్యకాలమున ప్రశ్నకావసరములు ప్రస్తుత సరిస్థితులు పూర్వసంబంధములబట్టి చిటను హిందూదేశములకు కూడు పరచుటకును బద్ధమైన సంపూర్ణ బాధ్యతాయంత ప్రభుత్వమునకు తాము తోడ్పడెద మని ఇండియా ప్రభుత్వము ఆంతరంగికముగా వాదన మొనగవలెను.”

మరి వైస్రాయిలేఖలో ప్రస్తుతార్థము

“హిందూదేశపు ప్రజలు ప్రస్తుతము బాధ్యత వహింపజాలని కాలముదప్ప, మిగిలినవాని నెంతవరకైనను భారతీయుల కాయత్తము చేయుటయే వామభీష్టము. వా ప్రభుత్వముయొక్క సంకల్పమును ఇట్టిదే. చిటనుదేశపు ప్రభుత్వమువారును ఇట్టి యభిప్రాయమునే

కల్పియున్నారనుటకు వామవయున సందియములేదు. మావేర్వరు అధికారనిర్ణీతరంగములందు మేము దీనినే సమర్థింతుము. మరి యీ బాధ్యతవహింపజాలనివిషయము తెలియియో యెట్లు వాటిని భావిరాజ్యాంగమున పోషింపవలెనో రెండుటేలిలుసమావేశమువారికి పరామర్శనీయము కాని, ఇరుపక్షములకును, పరస్పరవిశ్వాస ముండునో ఏకీభావము ఆసాధ్య మని నేను నమ్ముజాలను.”

రెండుదృక్పథములను విస్తారము భేదమున్నదని మా యభిప్రాయము. మోతీలాలుగారు రెండుటేలిలుసమావేశము మూలకముగా ఇప్పటికితి మారిపోయి స్వతంత్రభారతదేశ ముజయించుటను భావించుచున్నారు. వైస్రాయిగారు తమ లేఖలో తమృజు, తమ ప్రభుత్వమును, బ్రిటిష్ మంత్రీవర్గమును భారతీయులకు ప్రస్తుతము బాధ్యత వహింపజాలని కాలముగూర్చి తగిన సమపాదుములను చేయజుటతో పోషునంత స్వకార్యవిచారణాధికారము నొసగుటకు మాత్రమే బద్ధుల గావించుచున్నారు. వేరు మాటలలో పెట్టినవో లాస్టుబోక సంస్కరణములతో ప్రారంభించిన పరంపరలో మరికొంత ముందరికి జరుగుటయే యవధి యని తేలుచున్నది. మాంబావ్యాఖ్య సరియే అని మాధయనుటచే, ఆగస్టు 15 వ తేదీని మేమును, మోతీలాల్, జవాహర్లాలు, సయ్యదు మహమూదుగార్లును సంతకముచేసిన లేఖలో మా యభిప్రాయములను వ్యతిరేకక్రియాయాపమున, ఏది కాంగ్రెసును తృప్తిపరచవో దానిని నిర్వచించితిమి. మీ రిప్పుడు వైస్రాయిగారి నుండి తెచ్చిన లేఖ వారి మొదటి లేఖయందలి సారమునే యేక రుపు పెట్టుచున్నది. మరి, మా లేఖను సమాలోచనకేరీయు తగని దానిగా తిరస్కారముతో త్రోసివేయుచున్నదని చెప్పుటకు మేము భేదము నొందుచున్నాము. మా ప్రతిపాదనలు చిరస్మకు మూలాధారముగా నసాధ్యములట. మీరును తమిషయమున కొంత వెల్తురు నొసగినారు. హిందూదేశము సామ్రాజ్యమునుండి విడిపోవుట కవిచ్ఛిన్నమైన హక్కుగలిగియుండవలెనను ప్రశ్నతో గాంధీగారు ఇండియా గవర్నమెంటు నెదుర్కొనునో వైస్రాయిగారు దాని నెత్తుకొన జాలమని చెప్పగలరనుట మీరు తెలిసినారు. మే మన్ననో, యీ విషయము స్వాతంత్ర్యహిందూదేశపు భావిరాజ్యాంగమున కాయత్తు పట్టుగ పరిగణించుచున్నాము. దీని కట్టిచిర్యయే నక్కరలేదు. ఇప్పుడు హిందూదేశము సంపూర్ణ బాధ్యతాయంత ప్రభుత్వమో, సంపూర్ణస్వపరిపాలనమో (మరి యేమాట నుపయోగించినను సరే) పొందునో, విచ్ఛికాధారముపైననే యది సామ్రాజ్యమున భాగస్వామి కావలెను. ఇకముందు హిందూదేశము సామ్రాజ్యమున భాగము గాక సమాన ప్రతిపత్తిగల స్వతంత్ర భాగస్వామి కావలయు ననిన, దానికా సంబంధమువలన అమరాగత్తు కోర్కెలు తమంతట జనింపవలెను, ఈ సిద్ధాంత మే మేము పైన నూచించిన సంప్రతింపు ప్రకటనయందును గలను. కావున, బ్రిటిషు ప్రభుత్వము గాని బ్రిటిష్ ప్రజలు గాని యీసిద్ధాంతమునసాధ్యమనియో అసమర్థనీయమనియో భావించుచుండు

సంతకాలమును మా యభిప్రాయములో కాంగ్రెసు స్వాతంత్ర్యసమరమును సాగింపవలసినదే.

మరి మేము నూచించిన అల్పవిషయము—ఈప్పుపన్నుపై వైస్రాయిగారివాదము ప్రభుత్వపునువంబును మాకు వెల్లడి చేయుచున్నది. ఎరినిరంతరకృషి ప్రభుత్వమునకు ఆస్తిభారమో, ఆజనము కోట్లకొలది హిందూదేశపు మైదానములందు ఆకలిచే మ్రుగ్గుచుండ, నిష్క శిఖరములందు పరిభ్రమించు బ్రిటిషుపరిపాలకులు సామాన్య జనముయొక్క కష్టనష్టములు లేక మేనియు నెరుగ లేదమట మాకు కరతలామలకము. దీనిలకు వాయుజులంబులవలె అజనరమైన ప్రకృతి సిద్ధపన్నుయొక్క నిర్వక్రమగు నాక్రమణము సముద్ధించుటకై నిర్మల హృదయుల రక్తము చిందుచారినను ప్రభుత్వమునకు దాని అవినిరి చిత్తమున కెక్కినచో వైస్రాయి నూచించినట్టిభారతనాయకసమావేశము ఎట్టిఫలమును నీయజాలను. ఈయాక్రమణ (మొనాపరి) నుప సంహరింప గోరుదానికి తగిన ఆదాయమునకు మూలము మాపవలెనని గోరుట గాయపరచి గేరినీయుటయగును. దీనివలన లేలునడమనగా దుర్గరవ్యయభూయిష్టముగు నీపరిపాలనావిధానమును ప్రభుత్వము కల్పాంతిమునకు సమర్థింపవలయుకొన్నది. ఇంకొకమాట, ఇచ్చటనేకాక స్రవంసమండైలలను ప్రభుత్వములు అసంతృప్తికరమగు చిట్టముల నుపసంహరింపక పోయినను దాని యుల్లాంఘనమును సంహరించుచునే యున్నది. ఇతరముఖ్యవిషయము లనేకములకు మేము విమర్శింప వలసిన యవసరములేదు. అన్నిటిలోను వైస్రాయిగారింకను ప్రజాభిప్రాయముగా మాచే ప్రతిపాదించబడిన సిద్ధాంతముల నంగీకరించుటకు ముందున కడుగిడలేదు. ప్రస్తుతము బ్రిటిష్ ప్రభుత్వమునకును కాంగ్రెసు నకును అగాఢమగు విభేద మున్నదిని ప్రతిష్ఠికరించుటకు మేము ముఖ్యవిషయములను తగినంత చర్చించివార మని నమ్ముచున్నాము. సాధారణబారములు విభజమైనవని యెవ్వరును ఆకాభంగము చెందజనను. స్వాతంత్ర్యమునై చౌకవలె వై కాంగ్రెసు సమరమునకు దిగినది. మనదేశము ఆసాధారణపు ఆయుధమును చేపట్టినది. దీని మరీ మ గ్రహించుటకు పాలకులకు కాలము పట్టును. కొన్ని నెలలబాధలు వారిహృదయమును మార్చజాలకపోయెను. ఎవరు సంపాదించుకొన్నను సక్రమమైనసంపత్తును కాంగ్రెసు హానిపరుపవలయుననెను. బ్రిటిష్ ప్రజలై దానికి ద్వేషము లేదు. కాని తనవైతికలమంతటితోను అది బ్రిటిషుపరిపాలనను ప్రతిఘటింపకలేప్పుదు. అహింసయే నెలకొని యుండుచో జాతీయోద్యమముల సఫలముగుకాలము లొందెలోరాగలదని మావిశ్వాసము. అధికారనిశ్చయము కాననోల్లంఘనమునుగూర్చి పలుమారువలకు తిరస్కారంపుభావల గమనించియు మే మిది నిర్వచించువారము. ఇదివరకు మీరు సాధి పొనగించుటకై సర్వనకృషికి మేము మి మ్మగ్నించింతుము. కాని కాంగ్రెసుసంస్థయంద ధికారము పహించువారితో రాయబారములు జరుపుటకు తగినకాల మింకను రా లేదని మాయభిప్రాయము. శై దిలముగాన మాకొకలోపముగలదు.

మాయభిప్రాయములు మాడనపక్షమువారు చెప్పుటలటపై నాధారపడునుగాన లోపసంయంతములు. కాంగ్రెసు అధికారులకు మమ్ము సందిర్శించుటకు యభిచ్ఛమును అవకాశముగలదు. ప్రభుత్వమువారు సాధికారపడుచో వారు మమ్ము సందిర్శించుట కెట్టి ప్రతిబంధకము నుండబోదు.

- (సం) యమ్. కె. గాంధీ.
- " సరోజినీనాయుడు.
- " వల్లభభాయి పటేలు.
- " జయరాందాసు బాలెరామ్.

మార్గము—బహిష్కరణచర్యనకు తెలియుటకుగాను మేము ముఖ్యమైన వాఙ్మూలమును యథార్థమును ప్రకటించుటతో తృప్తి చెందుచున్నాము. మధ్యవర్తుల ధర్మముప్రకారము మే మివాఙ్మూలములపై ఈ ప్రకటనలో మా విమర్శనలను చేయవలయుననెను. వై వాఙ్మూలముల ప్రచురణకు మేము వైస్రాయిగారి సమ్మతిని పొందియున్నామని మాత్రమే విన్నవింపవలెను.

రాండుటేబిలు సమావేశము

పైమనుకమిషను నియామకమువలెనే పైమనుకమిషను నివేదికయును భారతీయులయందు నిరాశనుగలుగజేసినది. కన్సర్వేటివు పక్షమువా రవలంబించెడి కుతంత్రమును పైమనుకమిషనుప్రహసనము విస్పష్టముచేసినది. మూడుపక్షము లేకాభిప్రాయమును వ్యక్తము చేయుటకై పన్నిన పన్నాగము నిర్ధకమైనది. కన్సర్వేటివుపక్షము పరాజయమును బడసినపుడు భారతరాజ్యాంగములందర్భములందు సంకుచితమైనను నవీనలక్ష్య మవసరమైనది. సత్యాగ్రహోద్యమము దుర్బయమైనది. లేబరుపక్షవాదానములు నిర్ధకములైనవి. రాజ్యాంగములందును, పరిశ్రమలందును, వ్యాపారములందును ప్రతిష్టంభనముగలిగినది. రాండుటేబిలు సమావేశము శరణ్యమైనది. గాంధీమహాత్ముడును కాంగ్రెసునాయకులును రాండుటేబిలు సమావేశమును నిరాకరించుట న్యాయమనియును జెయులునందు నడిచిన రాయబారములును రాండుటేబిలు సమావేశ నిర్ణయములును ఏకదముచేసినవి. లండనునగరమునందు దివ్యప్రసాదమునందు మహావైభవముతో రాండుటేబిలుసమావేశము ప్రారంభ

మైనది. మహారాజులు, రాజ్యాంగవేత్తలు, మంత్రులు, స్త్రీలు, పురుషులు సభాభవనము నలంకరించిరి. జార్జి సార్వభౌముడుచేసిన ప్రసంగము సామ్రాజ్యాశయములను వ్యక్తముచేసినది. సర్ తేజబహద్దరు సప్రూ, శ్రీనివాసశాస్త్రిగారులు, బికానీరు మహారాజు, భోపాలు నవాబు, రామ్మోహన్దానాల్లు, సాంకేత్యభువు, బెన్ను గారులు, మొదలగువారుచేసిన గంభీరవిశ్వాసములు దార భావములను విశదముచేసినవి. ఇంగ్లాండునందలి రాజ్యాంగ పక్షములన్నియును భారతీయులసదాశయములను ప్రశంసించినవి. భారతీయప్రతినిధులనుభవించిన విందులు, వేడుకలు, మర్యాదలు భారతీయులను విస్మయములనుజేసినవి. రాండుటేబిలుసమావేశనిర్ణయములు బ్రిటీషుప్రభుత్వములందును భరతవర్షమునందును విజయధ్వనిములను బడసినవి. రామ్మోహన్దానాల్లుగారి కడపటి ప్రసంగము భారతీయహృదయమునం దాశాంకురములను గలుగజేసినది.

కాంగ్రెసుపక్షపాలంబుల కారంభమునుండియును రాండుటేబిలు సమావేశమునందును దాని నిర్ణయములందును విశ్వాసము గలుగకున్నది. కారణము బ్రిటీషు

రాజ్యాధికారు లవలంబించెడి రాజ్య నీతి. మాటలందు బాధ్యతాయుత పరిపాలనమును, క్రియలయందునిరంకుశ పరిపాలనమును బ్రిటీషురాజ్యనీతికి

లక్ష్యములు. ఈ పరిమలక్ష్యమునె లండను సమావేశము సమకూర్చినది. బ్రిటీషురాజ్యతంత్రజ్ఞులు హిందూమహమ్మదీయవిభేదములను, బ్రిటీషుప్రాంతసంస్థానవిభేదములను విస్తరింపజేసి సంయుక్తాభిప్రాయమును దుస్థరము చేయుటకుజేసిన ప్రయత్నములు విఫలములైనవి. హిందువులు, మహమ్మదీయులు, క్రైస్తవులు, నిమ్నజాతులు స్వసంఘాభిమానమును పెల్లడిచేసినను బాధ్యతాయుతపరిపాలన మవసరమని ఏకగ్రీవముగను వ్యక్తముచేసిరి. ఇందుల కనురూపముగను భరతవర్షమునకు, ౧. సంయుక్తపరిపాలనము, ౨. కేంద్రప్రభుత్వమునందు బాధ్యత, ౩. రాష్ట్రీయస్వపరిపాలనము, ౪. బ్రిటీషు ప్రయోజనరక్షణ

ములు బాధ్యతాయుతపరిపాలనమును స్థాపించుటకు సాధనములని యంగీకరింపబడినవి. రాజ్యాంగవిమర్శనలతోపాటు నిర్బంధప్రస్థానమును వ్యాపించినది. దీనివలన ప్రయోజనమున్నను లేకున్నను కాంగ్రెసుపక్షాదరణము లేకను దేశపరిపాలనముదుర్భరమని విశదమైనది. ముప్పది మైదుకోట్లప్రజలను నిర్బంధించి పాలించుట యసాధ్యమని సువ్యక్తమైనది.

భారతప్రభుత్వ మపూర్వమైన నిర్బంధవిధానము నవలంబించి సత్యాగ్రహోద్యమమును నిరోధించుట కుపక్రమించినది. ప్రభుత్వము నాగరకప్రపంచమునకు సహజమైన పరిపాలనధర్మమును విసర్జించి నిర్బంధప్రస్థానము నది. ఇష్టానుసారముగను తాత్కాలికశాసనములను ప్రయోగించి సకల

స్వత్వములను నిరోధించుట కుపక్రమించినది. దొంగలకు, దోపిడిగాండ్లకు, హంతకులకు, దుర్మార్గులకు వినియోగపడవలసిన శాసనములను సత్యాగ్రహులపై ప్రయోగించి నిరంకుశప్రభుత్వము స్వధర్మమును విసర్జించినది. సత్యాగ్రహులకు భోజనవసతుల నొసంగుట నేరమైనది. పది ఆర్డినెన్సులును పోలీసును విచ్ఛలవిడిగను రాజ్యము చేసినవి. 144 శాసనము సర్వతోముఖమును బడసినది. ప్రభుత్వమునకు నిర్బంధశాసనములు సంత్కృతి గలుగజేయలేదు. లాతీప్రయోగము శరణ్యమైనది. స్త్రీలు, బాలురు, వృద్ధులు అవమానములపాలైరి. స్వల్పనేరములకు కఠినశిక్షలు విధింపబడినవి. జెయిలులందును సత్యాగ్రహులకు 'సి' తరగతి నిచ్చి నిరాదరణావమానములపాలు చేసిరి. ప్రభుత్వమవలంబించిన నిర్బంధవిధానమంతయును నిర్ధకమైనది. సత్యాగ్రహప్రస్థానము మహాప్రళయమువలెను వ్యాప్తమై ప్రపంచమునం దంతటను భయభ్రాంతులను గలుగజేసినది. సత్యాగ్రహోద్యమము బ్రిటీషుప్రభుత్వమును స్తంభింపచేసినది. బ్రిటీషువస్తుబహిష్కరణము సత్యాగ్రహమునకు జతపడి బ్రిటీషువ్యాపారమును స్తంభింపజేసినది. బ్రిటీషుప్రభుత్వము దండనోపాయమును విసర్జించి సామోపాయము

శ్రీ

సుప్రసిద్ధియై కృత్ స్త్రీహోదర (Liver and spleen) మీరు జాడ్యులకిత్తుకుంటు. "విజయనగర వైద్యులు", "జమ్మలు గారు" ఇత్యాది ఉపనామములచేత విశేషముగను, జమ్మి వెంకటరమణయ్య గారు, అను విజనామధేయముచేత, విరళముగను, తెలియబడుచున్నవారు.

డాక్టరు వెంకటరమణయ్యగారు విశ్వవిఖ్యాతరీతియను విరళకాలము నుండి ఇన్ని క్షేత్రాల పండితములకు మునుపకు చెందినవారు. వీరి ఖ్యాత్యులు శ్రీ శ్రీ శ్రీ విజయనగరమునకు విద్యానగరమును ఖ్యాతిని సంపాదించిన ప్రముఖులలోనివారు.

కొలదికాలము వాకికవృత్తిలోని కాకర్తింపబడియు, ఆక్రిమలకృతచే మహావిఖ్యాతవైద్యులగు శ్రీ శ్రీ శ్రీ లయిన బ్రహ్మ శ్రీ వడ్డమాని మూర్త్య నారాయణ కామ్రు గారి

యొక్కయు, మున్యశ్రీకాళూరి ఆణి య్యచార్యులవారి యొక్కయు అనుగ్రహమునకు పాత్రులయి, వైద్యకాస్త్రాభ్యాసము నొనర్చిరి.

అందును, బాలలోగ ప్రకరణము వర్ణమానముగ గ్రహించి, అందు విశేషకృషిని, పరిశోధనమును సల్పిరి. వైద్యపథమునకు మరలిన కొద్ది కాలముననే నవనవో శ్లేషముల నొప్పుతమ బుద్ధివికాసమున, బాలలోగనిదానమయ్యను, చికిత్సయందు దివదిన ప్రార్థమాన మగు ప్రతిష్ఠ వహింపసాగిరి.

దీవరు, స్త్రీమన్యాధుల చికిత్సయందు, డాక్టరు వెంకటరమణయ్యగారికి లభించిన యశస్సు అనమానముగ విలసిల్లబోడగను, నాటినుండి ఆంగ్ల, ఆయుర్వేద, యునానీ, హోమాపతి, జలవైద్యులయందును, ప్రశ్నేయముగను, సమర్థిగను, అగ్రగణ్యులనిపించుకొనినవా రందరు,

దీవరు, స్త్రీమన్యాధులకు వెంకటరమణయ్యగారి యోమధమే శరణమని ఘంటాపథముగ చాటుచున్నది, ఉపయోగించుకొనుచున్నదియును, యెల్లరకు తెలిసిన విషయము. ఇదివఱకాక్షిణ్యాభ్యాసములు పలుమంది యాహ్వానింప విజయనగరమునుండివచ్చి మదిరాసు నందు నివాస మేర్పాటు చేసికొనియున్నారు.

వెంకటరమణయ్యగారి మందుయొక్క ప్రాదుర్భవమును, ప్రాశస్త్యమును గాంచి, కన్నెర్రవై, కొందరు మాదిరియోమధములను తెయూరుచేసి, అమాయకులగు ప్రజలకు, శిశువులకును ద్రోహ మొనర్చుచున్నారని తెలిసికొనుట మిక్కిలి శోచనీయము. ఇంతకన్న అకృత్య ముండుదోదు.

భగవంతుడు తెమికిట్టి సిద్ధిక్రియను ప్రసాదించుచుండును, నూనవసేవ నీతియుగచేయ నవకాశ మొసగినందుకును, డాక్టరు వెంకటరమణయ్యగారు యథాశక్తి మానవజాతికి సేవయొనర్చు సంకల్పించియున్నారు.

దీరమున శీతము, ఉపకారమును యెప్పుడును లక్షణరూపముగ నేయుంటు సహజము, ఆవశ్యకమునని యెల్లరు నెరుంగుదురు. కావున, బాలలోగ హేయధురములు, జాడ్యుప్రవములు నను నాహారవిరోధానపద్ధతుల నాకల్యముగ విమర్శించి, వినిధి వైద్యపద్ధతుల యందు సుదాహరింపబడిన ఆరోగ్యనిగ్రాహములను, సహాయములు ఆయుర్వేదవిధానలేధురములను సంప్రదాయములతోను, మూక్తములతోను సరిపోల్చి, యనుభవరూఢమును ఖచ్చిని, లోకోపకారముగ నుండునట్లు, గ్రంథరూపముగ ప్రకటింప సంకల్పించిరి. అంతకన్న న సూక్ష్మమగునీవ యుండవచ్చును.

కొలదికాలముననే ఆయుర్వేదమును ప్రాశస్త్యము చేయబడుననియు, యంతవఱకు సాగ్యమో అంతదవఱకు శ్రీ వెంకటరమణయ్యగారు తమబుద్ధి, శక్తి సామర్థ్యములను యాముఖతార్థ్యమునకు వినియోగింపనున్నారనియు వినుట మిక్కిలి సంతోషదాయకము.

ఇంతకన్న సాంధ్రాలోకమునకు, ఆంధ్రాలోకమునకెగాదు. మానవజాతియనకును చేయబడిన సేవయు, తన్మూలమున సాంధ్రాలోకమునకును. రాదగిన గౌరవమును నుండవలెను — ఇతి కుంగళం.

వివరములకు: — 4. శాలైవీధి, మైలాపూరు, మద్రాసు.

బెంగళూరు జిల్లా పార్కు వారం 1929 నా వారు చేసిన ప్రదర్శనమునకు దొనగబడిన

బంగారు పతకము

నవలంబింపవలసిన యవసరము గ్రహించినది. రాష్ట్ర మాన్డోనాల్లుగారు లండనునందుచేసిన ప్రసంగము భారత రాజ్యాంగ విధానమునందు బ్రటిష్ ప్రభుత్వమవలంబింప వలసిన నూతనవిధానమును విశదముచేసినది.

“రాజ్యరాజ్యత ప్రభుత్వముగల రాష్ట్రములందు కాపన సభ్యులను విస్తరింపజేసి ఎక్కువ నియోజకాధికారమునిచ్చి ఏర్పాటు చేయవలసిన ప్రభుత్వమువారు ఆలోచించుచున్నారు. రాజ్యాంగవిధానమును తయారుచేయునపుడు స్వల్పసంఖ్యాకుల రాజకీయప్రాతినిధ్యముతో బాటు వివిధస్వల్పసంఖ్యాకుల హక్కులను గాపాడి జాతిమతకుల భేదములు వీరి పౌరసత్వములకు భంగములేకుండజేయు రాజ్యకేసు ఏర్పాటు చేయుటవసరమని ప్రభుత్వమువారు తమభర్తృముగ తలంచుచున్నారు.

వివిధసంఘములవారు తమ తమ భిన్నాభిప్రాయములను వదలఁ జూచి ఒడంబడిక చేసికొనవలెననియు అయ్యది వారిధర్మమనియు ప్రభుత్వమువారు తలచుచున్నారు. రాయబారములు సాగుచుండగా అట్టి ఒడంబడిక కుదురుచో అయ్యది యెంతయో లాభించును. అనుకొన్న విషయము చేపూరుటకు ఇదెంతయు తోడ్పడగలదు. క్రొత్తరాజ్యాంగ విధానమును త్వరలో అమలుజరుపుటకు ఆలస్యము గలుగరాదని ప్రభుత్వమువారు ఆకురతను మాపుచుండుటయే గాక ఈ రాజ్యాంగవిధానమును అన్ని సంఘములవారును సుహృద్భావముతోను, విశ్వాసముతోను ప్రారంభించవలసిన ఆకురతతో నుండుటచే ఇట్టి ఒడంబడిక యెంతయో లాభించును.

భారతదేశ పరిస్థితులకు వీలగు రాజ్యాంగవిధానమును గూర్చి ముఖ్యసిద్ధాంతములను ఆలోచించుచున్న వివిధోపసంఘములు సమిస్తారముగ ఈ ఫేడరలు విధానమును చాలవరకు పరిశీలించినవి. ఇంకను పరిష్కారము కావలసిన విషయములుగూడా చాలవరకు ఆలోచింపబడెను. అయినప్పటికిని సభాస్వభావమునుబట్టియు లండనులో ఈ సభవారికున్న వ్యవధి కొంచెముగుటచేతను ఇంతవరకు సభ నాపుచేయుటకు ప్రభుత్వమువారు అవసరమని తలచిరి. ఇంతవరకు చేసిన పనినిగూర్చి భారతీయుల యభిప్రాయమును గనుకొనుటకు ఈ సభ నాపుచేసిరి. వారు వారు తెలిపిన చిక్కులను లేకుండజేయుటకును ఉపాయము వరయుటకును సభ నాపుచేసిరి. మనము పూర్తిచేసిన పని అంతయు క్రొత్తభారతరాజ్యాంగవిధానమున కస్పించునటులు మన సమాకారమును సాగించుటకు ఏదైన విధానమును దిలిపెదరని ప్రభుత్వమువారు ఆలస్యముగాకుండ ఆలోచించెదరు.

ఈలోపుగ ప్రస్తుతము కాపనోల్లంఘమున పనిచేయుచున్న వారు రాజప్రతినిధి కోరినటులు జేపెదరని ఈ ప్రకటనము వనుసరించి సమాకారము సల్పగోరెదరని వారి సహాయమును బడయుటకు వర్యను దీసికొనెదరు.”

మాన్డోనాల్లుగారి ప్రసంగము

ఆ ప్రసంగమున కనురూపముగ భారతప్రభుత్వము భారతకాంగ్రెసు కార్యనిర్వాహక సంఘసభ్యులను జనవరి 19 వ తేదీని నిర్బంధమునుండి విడుదలచేసినది. కాంగ్రెసు కార్యనిర్వాహకవర్గము ప్రయాగయందును, ఢిల్లీ యందును సమావేశమై కాంగ్రెసుకర్తవ్యమును నిర్ణయించినది. కర్తవ్యమును నిర్ణయించినను సప్రూ, శాస్త్రి, జయకరుగార్ల ప్రార్థనలను గమనించి నిర్ధారణలు రహస్యముగ నుంచబడినవి. సప్రూ, శాస్త్రిగార్ల ఆగమనముతో తిరిగి రాయబారములు ప్రారంభమైనవి. గాంధీమహాత్ముడు స్వాభిమానమును విడిచి సమావేశమును కోరుచు ఇర్విను ప్రభువునకు వ్రాసిన లేఖ కార్యసాధనమునకు ధర్మజ్ఞులవలంబించెడి మార్గమునకు నిదర్శనముగ నున్నది. మిత్రులు, సహచరులు నివారించినను గాంధీమహాత్ముడు తన ఆంతరంగికప్రబోధము ననుసరించి ఇర్విను ప్రభువునకు లేఖనువ్రాసి ధర్మవిజయమును బడసిన విధమును దురభిమానులకు హితోపదేశమును జేయుచున్నది. ఆత్మబలము పశుబలమును, ధనబలమును జయించగలవిధమును సత్యాగ్రహప్రతిభ విశదము చేయుచున్నది. ఇర్వినుప్రభువు గాంధీమహాత్ముని కోరిక నంగీకరించుచు సమావేశము నేర్పాటుచేయుట వారి సౌజన్యమును వ్యక్తముచేయుచున్నది. ఇర్విను-గాంధీ సంప్రతింపులు గోస్వములైనను ధర్మవినయవిధేయతలయం దొకరి నొకరు మించిరిని వదంతులు తెల్పుచున్నవి. ఇర్వినుప్రభువు ఇట్టిప్రశాంతస్వభావమునే 1929 డిశంబరు మాసమునందు చూపిన భారతవర్షమునకును, బ్రిటనునకును దుఃఖానుభవముతప్పియుండును. నిరంకుశాధికారుల కధికారాభిమానమునందు గల పట్టుదల ధర్మనిర్వహణమునందు గలుగుట దుస్తరము. భారతవర్షమునందు తాత్కాలికముగనైనను శాంతినిస్థాపించుటకు గాంధీమహాత్ముడు చూపించిన సహనము, సాహసధైర్యములు, త్యాగము ప్రపంచ చరిత్రయందు శాశ్వతప్రతిష్ఠను బడయగలవు. శాంతిస్థాపనకు శాస్త్రి, సప్రూ, జయకరు గార్లను

భోపాలు నవాబు, బికనీరు మహారాజుగార్లును, ఇతరులును, చేసిన ప్రయత్నములు ప్రశంసనీయములు. ఇర్వినుప్రభువు చూపిన శాంతధర్మమార్గ మధికారులకు ముందైనను స్వధర్మనిర్వహణమునకు ప్రమాణమగుటకు భగవంతు డనుగ్రహించు గాత!

గాంధీ-ఇర్వినుసంధి

ఇండియా ప్రభుత్వ ప్రకటన

(1) రాజప్రతినిధిని గాంధీగారికిని జరిగిన సంభాషణలకు పర్యవసానముగా శాసనోల్లంఘనోద్యమము విరమింపబడునటులును, ఇండియా ప్రభుత్వమును రాష్ట్రీయ ప్రభుత్వములును బ్రతునుప్రభుత్వపు ఆమోదమును బడసి కొంతచర్య గైకొనబడినట్లును ఏర్పాటుకొనినది.

రాజ్యాంగ సమస్య

(2) రాజ్యాంగ సమస్యల విషయములో ఇక ముందు జరుగు చర్యలన్నియు రాండు టేబులు పథలో విచారించబడిన రాజ్యాంగ విధానమును మరింత పరిశీలించుటకై యుండగలవు. దీనికి బ్రతును ప్రభుత్వమువారి యనుమతి గలదు. రాండు టేబులు పథలో చిక్షుగా తయారు చేయబడిన రాజ్యాంగ విధానములో ముఖ్యాంశము "ఫెడరేషను" అట్టి భారతీయులకు పరిపాలనా బాధ్యత హిందూ దేశముకొఱకుగానే చేయబడు మినచో యింపులు రక్షణోపాయములును ముఖ్యాంశములు. వీరసంరక్షణము విదేశస్థుల హారములు, అల్ప సంఖ్యాకులకు రక్షణలు, హిందూ దేశపు ఆర్థిక పరపతి, ఋణాదులకు బాధ్యత యనువిషయములం గూర్చినవే మినచో యింపులు గాని రక్షణోపాయములు గాని.

కాంగ్రెసు పార్టీన నుండుట

8. 1931 సం. జనవరి 19 వ తేదీని ప్రధానామాత్యుడు ప్రకటించినరీతిని జరుగనున్న రాజ్యాంగ సంస్కరణ పరిష్కారమునందు కాంగ్రెసు ప్రతినిధులు పాల్గొనుట కేర్పాట్లు గావించబడును.

4. శాసనోల్లంఘనోద్యమమునకు చెందిన కార్యములం గూర్చి ఒడంబడిక కుదిరినది.

శాసనోల్లంఘనోద్యమోపనంహారము

5. శాసనోల్లంఘనము నిష్కర్ష ముగా విరమింపబడును. ప్రభుత్వమువారును దీనికి బహులచర్య గైకొనెదరు. శాసనోల్లంఘనమును విరమించుట యనగా, ఆయుద్యమాభివృద్ధికై దొరకొనబడుచున్న అన్ని చర్యలను విరమించుట—ముఖ్యముగా ఈ క్రింది యంశములను గమనింపవలెను.

(అ) ఏ చట్టముయొక్క అంశములను గాని కావలెనని సమస్తిగా ఛిక్కరించుట.

(అ) భూమిపిక్చును గాని, చట్టప్రకారము చెల్లించవలసిన యితర యేషన్నును గాని చెల్లించునూడదను ఉద్ద్యమము.

(ఇ) శాసనోల్లంఘనోద్యమమునకు ప్రోద్బలముగా వార్తాపత్రములను ప్రచురించుట.

(ఈ) పిల్లలు, మిల్లరీ ఉద్యోగులను గ్రామోద్యోగులను ప్రభుత్వమునకు ప్రతిపాలముగ పురికొల్పుట, తమ ఉద్యోగులకు రాజీవామా నిమ్మని ప్రచారము చేయుట.

విదేశ వస్తు బహిష్కారము

(6) విదేశ వస్తు బహిష్కారములో రెండు సమస్యలు గలవు. ఒకటి—ఆ బహిష్కారోద్దేశ్యము; రెండవది—ఆ బహిష్కార పద్ధతులు. ప్రభుత్వ ఫేరాయ మీ క్రింది విషయమున నున్నది:—భారతీయ స్వదేశ పరిశ్రమలను ప్రోత్సహించుటకు ప్రభుత్వమువారి యామోదము కలదు. భారత దేశపు విస్తృత స్వయం సమర్థతలో నీపారిశ్రామికోద్యమ మొక భాగము కావున, వ్యక్తి స్వేచ్ఛాత్మకమునకును, శాంతిశాసన సమర్థనమునకును భంగము లేకుండ ప్రైయివేట్ డేర్వేలుతో చేయు ప్రచారమును, ప్రోత్సహమును, ప్రకటనాదులు కుంచించవలె నని ప్రభుత్వపు కోరిక కాదు. అయినను శాసనోల్లంఘనోద్యమకాలమున విదేశ వస్తు బహిష్కారము ముఖ్యముగా బ్రిటిషు వస్తువుల బహిష్కారముగానే ప్రయోగింపబడెను. (ఒక్క విదేశ వస్తు బహిష్కార విషయములో మాత్రము బ్రిటిషు ఇతరము—అనుభవము లేక అన్ని విదేశ వస్తువులును బహిష్కరింపబడెను.) అట్టి బ్రిటిషు వస్తు బహిష్కారము రాజీ మోదేశ్యములతో మానుకొన్నట్లై బ్రతును దేశమున ఒత్తిడి కలుగ జేయుట కుద్దేశింపబడెను. రాజ్యాంగ విషయమును బ్రిటిషు ఇండియా ప్రతినిధులు, సంస్థాన ప్రతినిధులు, బ్రిటిషు ప్రభుత్వమువారు, బ్రతునులోని యితర రాజీయ పక్షములును కలసి జరుపబోవు సమావేశములో కాంగ్రెసు ప్రతినిధులు స్నేహము వహించి వాట్లానిబోవునపుడు, ప్రైయివేట్ డేర్వేలులతో మాడుకొన్న బహిష్కారము తగియుండదని అంగీకరింపబడెను. అందువలన శాసనోల్లంఘనోద్యమము విరమింపబడు ననుటతో బ్రిటిషు వస్తు బహిష్కారము రాజీయ సాధనముగా నుపయోగించుట మాడ స్పష్టముగా విరమింపజేయబడినట్లే యని అంగీకరింపబడెను. కాబట్టి యాంక్షోక వకాలమున బ్రిటిషు వస్తువులను అమ్ముట గాని, కొనుట గాని మానుకొనిన వారు తమ కిష్టమున్నచో, అపద్ధతిని, మార్పుకొనుట కెట్టినిరోధమును ఇక ముందు ఉండనూడదు.

పి కెటింగు

(7) విదేశ వస్తువులను పోషించి, వాటికి బహులు స్వదేశ వస్తువుల సుదగ్ధించుటకు గాని, మద్యపానమును మానిపించుటకు గాని, అవలంబించబడుచున్న పద్ధతులలో సాధారణపు చట్టపు హద్దుల వనసరించి కావించదగు పి కెటింగుకన్న నితర ప్రకారములైన పి కెటింగు

ప్రయోగింపబడును. చట్టసంబంధ మని పై సూచించినవికంటెను నిర్బంధముగా గాని, నిరోధముగా గాని, భయపెట్టుటగా గాని, ప్రతికూల ప్రచారములు నేయుటగాని, పొరుల కడ్డము తగులుటగాని సాధారణచట్టముల కెట్టి భంగముగా గాని యుండరాదు. ఎక్కడవైనను ఈపద్ధతి లబంధింపబడెనేని అచట పీకెటింగు నిలిపివేయబడును.

పోలీసుచర్యలవిచారణ

(8) పోలీసుప్రవర్తనల వధి తేలిమియగు కొన్నికొన్ని సందర్భములను గాంధీగారు ప్రభుత్వమునకు తెలియజేసి బహిరంగవిచారణ జరిపించవలసినదని కోరినారు. ప్రస్తుతసందర్భములలో ఈవిషయమున ప్రభుత్వమునకు గొప్పదిక్కు లున్నవి. అట్టివిచారణలు పరస్పర నిందాకోసణలకు కాలావృత్తుల యగును. కావున కాంతిసముద్ధరణకు భంగకారు లగును. ఈఅంశముల గమనించి గాంధీగారు పోలీసువిచారణవిషయమున పట్టుపట్టలేదు.

(9) కాసనోల్లంఘనోద్యమము విరమించుటలో ప్రభుత్వము వారు గైకొనవోవుచర్య లీక్రింద వివరింపబడినవి.

ఆర్థికనెట్టుల ఉపసంహరము

10. కాసనోల్లంఘనోద్యమసందర్భమున కావించబడిన ఆర్థికనెట్టు లన్నియు ఉపసంహరింపబడును. విప్లవోద్యమమును ప్రతిఘటించుటకై కావించబడిన 1931 సం. ఒకటవ ఆర్థికనెట్టు ఇందులో చేరదు.

క్రిమినలు లా సవరణచట్టముక్రింద నిషేధములు తొలగింపబడును

11. 1908 వ సం.పు క్రిమినలు లా సవరణచట్టముక్రింద, ఆక్రమసంఘములుగా నిర్దేశించుచు నిషేధించినసంఘములపై నిషేధపు టుత్తరువులు ఉపసంహరింపబడును. ఇందుకు పైనిషేధపుటుత్తరువులు కాసనోల్లంఘనోద్యమసందర్భమున కావించబడినవిగా నుండవలెను. ఇతరల బర్యాప్రభుత్వమువారు క్రిమినలు లా సవరణచట్టముక్రింద గావించిన నిషేధపుటుత్తరువు ఇందులో చేరదు.

విచారణలోనున్న ప్రాసిక్యూటను లెత్తివేయబడును

12. కాసనోల్లంఘనోద్యమపరముగా ప్రారంభమై జరుగుచున్న ప్రాసిక్యూషనులు విరమించుకొనబడును. ఇందుకుగాను విచారణలో నున్న నేరములు దౌర్జన్యరాహిత్యములుగా నుండవలెను. పరిభాషను సారముగా దౌర్జన్యములే మని కాని, అట్టి దౌర్జన్యమునకు ప్రాప్త్యలము లని కాని భావించబడు నేరములలో కూడ ప్రాసిక్యూషనులు విరమింపబడును.

(అ) క్రిమినలు లా ప్రాసీజరుకోడుక్రింద జరుపబడుచున్న సెక్ష్యూరిటీకేసులకుకూడ పైనియములే అనువర్తించును.

(ఇ) కాసనోల్లంఘనోద్యమమును పోల్గొనినవ్యాయవాకులపై రాష్ట్రీయప్రభుత్వములు హైకోర్టులో లీగల్ ప్రాక్టీషనర్యుచట్టముక్రింద కేసు పెట్టియున్న యెడల అట్టికేసులు విరమించుకొనుట కాయాకోర్టులలో రాష్ట్రీయప్రభుత్వము లనుమతి కోరగలవు. ఇందుకుగాను ఆయా వ్యాయవాద్యాక్షుల చర్య దౌర్జన్యరాహిత్యమై యుండవలెను.

(ఈ) పోలీసులపై గాని పోలీసులపై గాని అశ్లోల్లంఘనకై జరుపబడుప్రాసిక్యూషను లీనియములలో చేరవు.

రాజకీయవైదీలవిడుదల జరుగును

13. (అ) దౌర్జన్యరహితమైన నేరములకు కాసనోల్లంఘనోద్యమసందర్భమున జైలుకు పోయినవారి సంచిరి ప్రభుత్వమువారు విడుదలచేసెడిరు. దౌర్జన్య మనుశ్చిబ్దమునకు పారిభాషికముగా నుపయోగించు దౌర్జన్యము అర్థము కాదు.

(ఆ) ఏదైదీ గాని (అ) నియములలో చేరియుండి దౌర్జన్యవిక హితమున జైలునేరమునకు దేనికైనను శిక్షింపబడియున్న యెడల ఆశిక్ష కూడ తమిషక ఈబడును. అట్టిజైలునేరమునకిప్పుడు ఏదైదీమీద గాని ప్రాసిక్యూషక జరుగుచున్న యెడల అట్టి ప్రాసిక్యూషను విరమించుకొనబడును. ఇందులో దౌర్జన్యకేసులు పారిభాషికము కాదు.

(ఇ) అశ్లోల్లంఘనమునకై శిక్షింపబడినపోలీసులు పోలీసులను ఈరాజకీయవైదీలవిడుదలనియములలో చేరదు.

జరిమానాలు

(14) ఇప్పటికి నమూనాచేయబడిన జరిమానాలు నమూనాచేయబడుచు. క్రి. ప్రా. కోడుక్రింద సెక్ష్యూరిటీ రద్దపరచుట కాజ్ఞ గావించబడి, అట్టిసెక్ష్యూరిటీమొత్త మింకను నమూనా చేయబడకయున్న యెడల అవి యిక నమూనాచేయబడుచు. నమూనా చేయబడినజరిమానాలు, గాని రాబట్టుకొనబడిన సెక్ష్యూరిటీనిగనము గాని యేమాత్రమును మరల నిచ్చివేయబడును.

అదనపుపోలీసుల విరమించుట

(15) కాసనోల్లంఘనోద్యమసందర్భమున అదనపుపోలీసులను ఆయావాస్తవ్యులు వ్యయమును భరించునట్లుగా నియమించినవోట్లపై రాష్ట్రీయప్రభుత్వములు తమవిచక్షుగత నుపయోగించి ఆయదనిపుపోలీసు సిబ్బందిని విరమించెదరు. అదనపుపోలీసువ్యయమున కక్కన గాకుండ ఇప్పటికి నమూనాచేయబడినధనమును రాష్ట్రీయప్రభుత్వములు మరలనిచ్చి వేయకలవు.

ఆస్తిని మరల ఇచ్చివేయుట

(16) (అ) కాసనోల్లంఘనోద్యమసందర్భములలో, సక్రమముగా అనుభోగ్యమైన చరాస్తిని ఆర్థికనెట్టుక్రింద గాని క్రిమినలు లాసెక్షనులక్రింద గాని ప్రభుత్వమువారు స్వాధీనపఱచుకొని యున్న

చోట్ల నెల్ల అది ఇప్పటికిని ప్రభుత్వస్వాధీనమందే యున్నయెడల మరల నిద్రివేయబడును.

(అ) భూమికిక్తు గాని, మరియేవన్నును గాని రాబట్టుటకై జప్తు చేయబడినచిరాస్తి మరల నిద్రివేయబడును. కాని ఆచెల్లించని మనిషి సమంజసమైనకాలములోపల ధృష్టముగా పన్ను చెల్లించడని కలెక్టరునకు ఆధార మున్నయెడల పైనియుమయు చెల్లెడు. సమంజస మయినకాలమును నిర్ణయించుటలో పన్ను చెల్లించుటకు సమ్మతి యుండియు కత్తి లేనివారివిషయమునుగూర్చి శ్రద్ధ వహింపబడును. అవ సర మైనయెడల భూమికిక్తు పరిపాలనానియమముల ప్రకారము సిద్ధు పోమాలు నిలిపియుంచబడును.

(ఇ) చరాస్తి భిలమైనందులకు పరిహార మొసగబడదు.

(ఈ) చరాస్తిని జప్తు చేసినచేత ప్రభుత్వమువారు విక్రయించియో మరియెట్లో పరిష్కారము చేసియున్నయెడల, పరిహార మొసగబడదు. విక్రయమువలన వచ్చినదబ్బు చెల్లించవలసినపన్ను కధికముగా నున్న తప్ప మరల నిద్రివేయబడదు.

(ఉ) జప్తు వ్యాయశాస్త్రవీర్యా జరుగలేదని తోచినవారు కోర్టు కెక్కి కేసుచేసి వ్యాయము పొందవచ్చును.

జప్తు చేయబడిన స్థిరాస్తి

(17) (అ) 1930 వ సంవత్సరపు 9 వ ఆర్డినెన్సుక్రింద ప్రభుత్వము స్వాధీనము చేసికొనినస్థిరాస్తి ఆయా ఆర్డినెన్సునిబంధనలబట్టియే మరల నిద్రివేయబడును.

(ఆ) భూమికిక్తు గాని, మరి ఏవన్ను గాని నమూలు చేయుటకై జప్తు చేసికొనబడిన భూమి మొదలగు స్థిరాస్తి విషయములో ఇపుడు ప్రభుత్వస్వాధీనమందున్న స్థిరాస్తి అంతయు మరల నిద్రివేయబడును. అట్టిచ్చివేసినను పన్ను చెల్లించవలసినవాడు సమంజసమైనకాలములో ధృష్టముగా చెల్లించడని తలచుటకు కలెక్టరున కధార మున్నయెడల ఆస్తి యిద్రివేయబడును. సమంజస మైనకాలమును నిర్ణయించుసందర్భములో పన్ను చెల్లించుటకు సమ్మతి యుండియు కత్తి లేనివారివిషయమున శ్రద్ధ వహింపబడును. అవసర మైనయెడల పన్ను పనుట్లు పరిపాలనామూత్రముల నమసరించి నిలిపివేయబడును.

(ఇ) జప్తు చేసిన స్థిరాస్తి ప్రభుత్వపుచేయి చాటిపోయి మాడవారికి చేరిపోయినయెడల, ప్రభుత్వమునకు చెందినంతవరకా విషయ మంతటితో ఆఖరైనయట్లే తలంపవలెను.

మరూ:—ఈ విక్రయములు కొన్నియైనను అక్రమములు అన్యాయము నని తనకు తెలిసియున్నట్లుగా గాంధీగారు నివేదించి నారు. ప్రభుత్వమువారుమాత్రము తమకు తెలిసినదానినిబట్టి వివాదము సంగీకరింపజాలరు.

(ఈ) ఆస్తిజప్తువిషయము వ్యాయశాస్త్రవీర్యా లేదని తలచు వారు కోర్టు కెక్కి కేసుచేసి వ్యాయము పొందవచ్చును.

18. చట్టనిబంధనల ప్రకారము గాక వేరువిధముగా పన్నులు పన్నులు చేయబడినసందర్భము లభిస్వల్పము లనియే ప్రభుత్వమువారి విశ్వాసము. అయినను అట్టిసందర్భములలో వ్యయము కలుగజేయుట కక్రమము స్పష్టపరుపబడినచోట్ల నెల్ల విచారణ సలిపి చర్యకైకొన వలసినదిగా జిల్లాఉద్యోగులకు రాష్ట్ర ప్రభుత్వములు ఉత్తరువు లంప గలవు.

ప్రభుత్వోద్యోగులను మరల స్వీకరించుట

(19) తమ ఉద్యోగములకు రాజీనామా నిచ్చినవారిస్థానము లందు కాశ్వతముగా ఇతరులను నియమించి యున్నయెడల ప్రభుత్వము వారు మరల పూర్వవ్రమనుష్ఠ్యులను నియమింపజాలరు. రాజీనామా నిచ్చినప్రభుత్వోద్యోగులు కాని, గ్రామాద్యోగులు కాని మరల తమ నౌకరిల నపేక్షించునెడల రాష్ట్ర ప్రభుత్వము టాయామనుష్ఠ్యులసఱా గుణములనుబట్టి ఉదార మైనపద్ధతినే అవలంబించెదరు.

ఉప్పు తయారుచేయుట

(20) ఉప్పుకాఖపరిపాలనవిషయములో ఇప్పుడున్న చట్టముల మల్లంఘించుటను ప్రభుత్వమువా రొప్పుకొనజాలరు. ప్రస్తుతము దేశపు ఆర్థికస్థితిగనులబట్టి ఉప్పుచట్టములను ఏక్కువగా మార్పుచేయుటకును వారికి వీలుగాదు. అయినను కొంతమంది బీదజనుల సౌకర్యార్థము తా మిపుడు కొన్నికొన్నిచోట్ల పరిపాలనానిబంధనలబట్టియే అవలంబించు పద్ధతిని ఉప్పు లభ్యమునుచోట్లకు చుట్టుపట్లనున్న గ్రామాదులజనులు ఉప్పును నేకరించుటకును, తయారు చేసికొనుటకును, అయా గ్రామాదు లలోనే విక్రయించుటకును అవకాశ ముంచునట్లేర్పాటు చేసెదరు. ఈనిషిద్ధలవలమును బయటికి రేళ్లకు అమ్మకమునకుగా నుపయోగింప గూడదు.

21 ఈఒడంబడికలోనినియమములను కాంగ్రెసువారు సంపూర్ణ ముగా పాటించకపోవునెడల ప్రభుత్వమువారు పౌరస్యక్రీసందక్షకార్థ మును, కాంతికాసనమర్గవార్ధమును అవసర మైన చిర్యలను గైకొనవలసి యుండును.

(సం) హెచ్. డబ్ల్యు. ఎమర్సన్,
ఇండియా ప్రభుత్వ కార్యదర్శి.

భారత కాంగ్రెసు కార్యసంఘమువారి తీర్మానము

“ఇండియా గవర్న మెంటువారికిని కాంగ్రెసువారి పక్షమున గాంధీగారికిని జరిగిన తాత్కాలికముగ ఒడంబడికలోని మరతులను భారత కాంగ్రెసు కార్యసంఘమువారు ఆలోచించి వాటి నన్నిటిని ఆమోదించిరి. ఈమరతుల ప్రకారము ఐంటనే పనిని ప్రారంభింప

వలెనని దేశమునందలి అన్ని కాంగ్రెసు సంఘములకును తెలియజేయుచున్నారు. ఈవరకులలో కాంగ్రెసువారు నెలవేర్చవలసిన వాటి నన్నిటిని దేశమునం దంతటను కాంగ్రెసువారు సరిగా నెలవేర్చద రనియే కార్యసంఘమువారు నమ్ముచున్నారు. ఈ ఒడంబడికలోని వరకులను కాంగ్రెసువారు సరిగా నెలవేర్చుట పైననే పూర్ణస్వరాజ్య మాధారపడి యుండునని సంఘమువారు స్పష్టపరుచుచున్నారు”

అను తీర్మానము నేడు జరిగిన భారత కాంగ్రెసు కార్యసంఘ సభలో నామోదించబడెను.

కాంగ్రెసుసంఘముల కన్నిటికిని కర్తవ్యమును స్పష్టపరిచుట

“కాంగ్రెసుమహాసభవారిపక్షమున భారతకాంగ్రెసుకార్యసంఘ మువారికిని ఇండియాగవర్నమెంటువారికిని తాత్కాలికముగా ఒడంబడిక కుదిరినందున ఈఒడంబడిక ప్రకారము పనిచేయుటకు మీరాప్తమైనందున్న కాంగ్రెసుసంఘముల కన్నిటికి చెంటునే తెలియజేయుటకు మీరు తగినయోచనలు చేయగోరెదను.

1. కానవోల్లంఘనమును, పన్నులనిరాకరణమునుగూడ చెంటునే విరమించవలెను. ఇటుపై నేచట్టములను (లాసు రిస్క్స్ లేవన్సు) కాంగ్రెసువారెవ్వరునుగూడ ధిక్కరింపగూడదు. తిరస్కరింపగూడదు. ఉల్లంఘింపగూడదు.

2. బ్రిటిషువస్తుబహిష్కరమును కేవలము బహిష్కరమాత్రముగా ప్రయోగింపగూడదు. ఈ విషయములో వ్యక్తులకు స్వేచ్ఛ నీయవలెను.

3. నిషా చేయునట్టివస్తువులను పానీయములను, అన్నివిదేశీములబట్టలను సారాదుకాణములను బహిష్కరించుట కనుమతి యియ్యబడెను గాన అవసరము కలిగినచో వీటిని బహిష్కరించుచునే యుండవలెను.

4. ఈదుకాణములవద్ద పికెటింగు చేయదనపుడు తీవ్రచర్యలను (ఎగ్రసిఫు) జరుపగూడదు. ఎరసినిగూడ టెవరింపగూడదు. నిర్బంధింపగూడదు. నిరోధింపగూడదు. విరోధభావముతో నెట్టిప్రదర్శనములను (దీమానిస్ట్రీవన్సు) చేయగూడదు. రాకపోకల కెట్టియధ్యంతరమును కలిగింపగూడదు. ప్రజలు రాకుండ అడ్డుపెట్టుగూడదు. మామూలు న్యాయకాస్త్రమునకు సంబంధించిన యే నేరమును గూడ చేయగూడదు.

5. ఎచటైన నీరీతిగా పికెటింగు చేయుటకు టిలు కలుగనిచో అట్టిప్రదేశములలో పికెటింగుచేయుట మానివేయవలెను.

6. విదేశవస్తువుల నన్నిటిని పరిత్యజించి దేశీయవస్తువులనే వాడవలెనని మాడ బోధించుచుండవలెను.

7. చాలమంది గుంపుగా చేరి ఉప్పుపట్టముల నుల్లంఘింప గూడదు. ఉప్పుకొఠారులపైని దాడి సలుపగూడదు.

8. ఉప్పు పోగుచేయుటకును తయారుచేయుటకును వీలుగా మన్నప్రదేశములలో నివసించుచుండు గ్రామములు ఇటుపైనిగూడ ఉప్పు పోగుచేయవచ్చును. తయారుచేయవచ్చును. దానిని వారు ఉపయోగించుకొనవచ్చును. ఆప్రాంతములలో నున్నవారికి విక్రయింపవచ్చును. కాని ఆఉప్పును దూర్ప్రదేశములం దున్నవారికి విక్రయింప గూడదు. ఆ ఉప్పుతో పెద్దయెత్తున వ్యాపారము చేయగూడదు.

9. ఇటుపై డిక్లరేషను ఇయ్యకుండ పత్రికలను ప్రకటింప గూడదు.

10. సిద్దులను చెల్లింపబాలకపోవుటవలన గాని ఆర్థికమున దురవస్థవలనగాని స్వగ్రామములను వదిలివేసి యితరస్థలములకు జల్లినవారు మరల స్వగ్రామములకు వెళ్లుటకును, భూమిసిద్దును చెల్లింపవలసినవారు దానిని చెల్లించుటకును సంసిద్ధులు కావలెను.

11. దొరతనమువారు భూమిసిద్దులను ముజరా యిచ్చునట్లును వమూలు చేయకుండునట్లును చేయుట కితరపద్ధతుల నవలంబింపవలెను.

12. రాజకీయతై డిల నందరిని చెంటునే విడుదల చేసెదరు గాన కరాచీకాంగ్రెసుమహాసభకు ప్రతినిధుల నెన్నుకొనువిషయమున ప్రత్యేకముగా ఉత్తరువులు పంపబడును.”

అని భారతకాంగ్రెసుకార్యదర్శి డాక్టరు సయ్యదు మహమదు గారు ప్రతిరాష్ట్రీయకాంగ్రెసుసంఘముననును తంతివార్త నంపెను.

గాంధీమహాత్ముడు పత్రికావిలేఖకుల సభలో నుపన్యసించుట

ధిల్లీ, మార్చి 5:—దేశీయపత్రికలవిలేకరులును విదేశీయపత్రికల విలేకరులును చాలమంది నేడు మహాత్ముని సందర్శించిరి. ఆసభలో మహాత్ముడు ఒకగంటసేపు మాటలాడెను.

“ఇర్వినుప్రభువుసహనము నిరుపమానము; కార్యనిమగ్నత మరింత నిరుపమానము. ఇర్వినుప్రభువు నిరంతరమును చాల సౌజన్యముతో మిక్కిలి మర్యాదగానే ప్రవర్తించెను.

పూర్ణస్వరాజ్యమును బడయుటయే కాంగ్రెసువారి యాశయము. దీనినే సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యము (కంప్లీటు ఇండిపెండెన్సు) అని కొంద రందురు గాని యీవాక్యము పూర్ణస్వరాజ్య మనుభావమును సరిగా చెల్లడింపబాలను. ఈపూర్ణస్వరాజ్యమును బడయుటకే కాంగ్రెసువారి శివుడు రాండుటేబిలుసభలో పాల్గొనుచున్నారు.

ఇదివరకు లండనులో జరిగినరాండుటేబిలుకాన్ఫరెన్సులో సగము వరకైనను మన ఆశయములు కొనసాగ లేదు. సమగ్రనిరంకులేవర్గమును

సమగ్ర ప్రజాసత్కర్తలను చేరి ఘోరముగూడ నేర్పడినచో గొప్ప అవకాశము కలుగకమానదు.

కాంగ్రెసునకు ఆశీర్వాదములను ప్రతినిధిసభయే యున్నదిగాన బ్రిటిషు యిండియాలోని ప్రజల బ్రతివ్యతిరేకములను బడయగోరుచున్నాలో అట్టివ్యతిరేకములనే సంస్థానముల ప్రజలుగూడ బడయగలుగుటకు తగినయోచనలును చేయవలె నని కాంగ్రెసువారు కోరినచో సంస్థానాధిపతులు పెడచెవిని పెట్టి రనియే నమ్మెదము.

కాంగ్రెసువారి యాశీయుఁడు సిద్ధింపవలె ననిన దేశమునందుగల అన్ని పక్షములవారును సంస్థానాధిపతులును, ఆంగ్లేయులును గూడ తోడ్పడుట ముఖ్యపథమే యగును.

కావున నిపుడు కాంగ్రెసువారికిని గవర్నమెంటువారికిని తాత్కాలికముగా జరిగిన ఒడంబడికను కొనసాగించుటకు దేశీయులందరునుగూడ పూనుకొనవలెను. చారలులు చేసినచో మన యాశయముకొరకు పట్టుపట్టుట కవసరమును ప్రతిష్ఠ కాంగ్రెసుకు చేయగలదు.

అరాజకవర్గమువారు గూడ కనీసము ప్రస్తుతకాలానుసారమును వాతవ్యక్తులుగా భావించియొనను తమదౌర్జన్యవిధానమును విరమించి అహింసావిధానమున యాశీయుఁడును బడయుటకు కాంగ్రెసువారి కొక యవకాశము వోసగవలె నని కాంగ్రెసువారును నేను స్వయముగాను గూడ అరాజకపక్షమువారిని కోరుచున్నాను. అరాజకపక్షమువారి పుడిందులకు సమ్మతించినచో అటుపిమ్మట రాజకీయతైదిల నందరిని ఉరికితనిధింపబడినవారిని గూడ నడలిచేసెదరు. కాని అదియాశలను కలిగింపగూడ దనిమాత్రము నేను హెచ్చరింపక రిప్పదు.

మే మిపుడు ప్రారంభించిన యుద్ధముమునంద మెరికా మున్నగు విదేశములవారు సానుభూతిని ఆదరమును జెల్లించిచుచున్నారని నేను బాగుగా తెలిసియుంటిని. ఇట్లు ప్రతి నికను కష్టతరములను పరిస్థితులను మే మెదుర్కొనవలసి యుండుటచే ఆపుడుపైతము విదేశీయు లింత కంటె అధికమైన సానుభూతినిగూడ మాపుచున్నచో మా ప్రయత్నము ఫలించునెడల అఖిలప్రపంచముయొక్క శాంతికిని ఆర్థికమును వాఢార మేర్పడగలదు.

ఇర్వినుప్రభువు నాయకులను నన్నిటిని పూర్తిగా తొలగించి నాకు చిత్రకాంతిని కలుగజేసెను. ఇపుడు కాంగ్రెసువారికిని దొరతనమువారికిని ఒడంబడిక జరుగుటవలన ప్రజల సారములకు కష్టములకు పాలుగావలసినదురదృష్ట తొలగినది.

ఇది విజయమే అగునెడల నిది కాంగ్రెసువారికిని దొరతనము వారికినిగూడ చెందునుగాన దీనినిగూర్చి కాంగ్రెసువా రెవరునుగూడ పొంగును గూడదు క్రంగును గూడదు. ఎవ్వరునుగూడ నిరాశను చెందగూడదు. త్యగమునకును కష్టానుభూతికిని పరిమితులు బాగుగానే నిర్ధారణ చేయబడియున్నవి. ఆపరిమితి పూర్తియైనపిమ్మటగూడ

వాటినే కొనసాగించుచుండుట అవివేకమును గొప్ప అక్రమమునుగూడ వగును. ఇదివరకు జరిగిన యన్యాయములనుగూర్చి యెవరును అధికముగా యోచింపగూడదు. పూర్ణస్వరాజ్యముపైననే తమభావముల వన్నిటిని కేంద్రీకరింపజేయవలెను.

ఒడంబడికలో రెండవరాండు పేరిటలభ్యముగూర్చిన వాక్యమునకు రెండవములను చేసికొనుటకు వీ యుండునట్లే ఆవాక్యము వాడబడెను.

ఘోరమును కేవలము భ్రాంతిమూలకమే కావచ్చును. లేక రెండు ప్రత్యేకావయవములు కలసి పనిచేయుటవలన మొత్తముతేగమున కంతటికిని అధికమును బలమును చేకూర్చుటకు తగినసహజమును సాంగము ననువృత్తియే కావచ్చును.

బాగ్యుల వట్టిచాయయే కావచ్చును. లేనిచో లేక సమున్నతి మహావృక్షమువలె ఎంగనట్టియు వంచుటకు వీలులేనట్టియు నేర్పాలుగూడ కావచ్చును.

రక్షణలు భారతమాతకాలుచేతుల నంటగట్టునట్టి బంధములే కావచ్చును. లేదా క్రొత్తగా నాటబడిన మొక్కను నాలక్రమతోను, శ్రద్ధతోను పెంచవలసి యుండునుగాన నట్లు దానిని కాపాడుట కవసరమునట్టి పలువిధములగు కంచెలుగూడ కావచ్చును.

రెండుపక్షములవారును తమతమపద్ధతుల ప్రకారము పనిచేయుట కవకాశ ముండును.

భారతదేశమునందు రాజకీయముగను, సాంఘికముగను, ఆర్థికముగను, నైతికముగనుగూడ నిజమైన అభివృద్ధి కలుగుటకు ఘోరమును బాగ్యుల, రక్షణలు, మినహాయింపులు మున్నగున నన్నియును సాధన భూతములుగా ముందునట్లు చేయవలె ననియే కాంగ్రెసువారు ముఖ్యముగ కోరుచున్నారు. ఈవిషయమును రెండు పేరిటలభ్యవారందరును గూడ నామోదించునట్లు కాంగ్రెసువారు చేయగలిగినచో దానివలన కలుగునట్టిఫలితము పూర్ణస్వరాజ్యమే (కంగ్రెసు యిండియా) అగు నని నేను చెప్పగలను.

ఈ నూతనవాతకాశమును కాంగ్రెసువారు చిక్కగా మవయొగించుకొనినచో ఈ పూర్ణస్వరాజ్యవిధానమునకు మించి పోషనమును కలిగింపవచ్చును; లేదా తగిన యాత్మవిశ్వాసమును దైర్యమును లేక పోవుటవలన ఈ యవకాశమును వ్యర్థ మొనరింపవచ్చును.

ఎటు లైనను కాంగ్రెసువారి పుడు ప్రభుత్వమునకు తోడ్పడుటకు పూనుకొనిరి గాన నిట్టితరుణమున దేశమునందు గల అన్ని పక్షములవారును సంస్థానాధిపతులును ఆంగ్లేయులునుగూడ కాంగ్రెసువారి తోడ్పడుట ముఖ్యతముమై యున్నది" అని మహాత్ముడు నుడిచెను.

మరికొన్ని వివరములు

అమెరికా ప్రతికావిలేఖరులును ఇండియా ప్రతికావిలేఖరులును మొత్తము 15 మంది నేను మధ్యాహ్నము అస్సామిగారి మందిరమున మహాత్ముని సంతర్పించిరి. అప్పుడు తనకును రాజప్రతినిధిని జరిగిన ఒడంబడికనుగూర్చి మహాత్ముడు వారి కెరిగించెను.

“రాజప్రతినిధి అపారముని ఓరిమిని సహనమును బూని మిక్కిలి శ్రమపడి పని చేయుటయును చాల మర్యాదగా సంభాషణలను జరుపుటయును, కలుగకుండినచో, ఈ ఒడంబడిక కుదిరియుండునని నేను ముందుగా మీకు తెలుపగోరుచున్నాను. నేను ఇర్విన్ ప్రభువు నకు చాల ఆగ్రహము కలిగింపవలసివరిమిని అనుద్విష్టముగానే చాలసార్లు మెలిగియుండవచ్చును. అతనియోరిమిని నేను కఠినముగానే పరీక్షించి యుండవచ్చును. కాని ఒక్కసారియైన వర దాగ్రహమును గాని, వేషము గాని అవంతయైన కనబరచియుండలేదు. మొదటినుండి కడివరకును ఇర్విన్ ప్రభువు మిక్కిలి ధారాళముగానే ప్రసర్తించెను. సాధ్యమైనచో నెటులైన సమాధానమును కలిగించి తీగవలెనని అతడు దీక్షపూరితమగుట నేను నమ్మెదము.

నేను మొదట చాల భయాందోళనములతోనే సంభాషణలను ప్రారంభించిరి. నా కవిశ్యాసముగూడ హెచ్చుగానే యుండెను. కాని ప్రారంభమునందే యిర్విన్ ప్రభువు వాసంశయము లన్నిటిని పూర్తిగా తొలగించి వాకు చిత్తకాంతిని కలిగించెను.

నేను మొదట రాజప్రతినిధికి లేఖ వ్రాసినపు డెటులనైనను సమాధానమును కలిగించిరికదానను దృఢపరిశ్రమతో వ్రాసియుండలేదు. కాని యిప్పుడు సమాధానము కుదురనిచో చేతమున ప్రజలకష్టములు చెమకటికంపే నూగురెల్లధికమై యుండుట నిశ్చయము గాని నిపుడు సమాధానము కుదిరినందులకును, ప్రజ లిట్టి బాధలకు గురిగావలసిన యశురము తొలగించుటకును నేను భగవంతునకు ఎందనసహస్రముల నర్పించుచున్నాను.

వినమ్రతతో భగవంతుని ప్రార్థింపుడు

సమాధానము కుదిరినందుల కర్వరు మప్పొంగుగూడదు. ఇప్పుడు జయాపజయములనుగూర్చి ఆలోచించుట కట్టి కాగణములేదు. మనకు పూర్వ స్వరాజ్యము లభించువరకును మనము విజయాలము కాబాలము. కావున నిపుడు కష్టములపాలగుటవలననైనను లేక మిక్కిలి ఓరిమి తోను మృదుమధురవాక్యములతోను వాదప్రతివాదములను జరుపుట వలననైనను తమ యభీష్టముపడయుటకు తమవిధిని వెరవేర్చుట కవసరమును దైర్యత్యాగవివేకముల నొసగుమని యెల్లవారును వినమ్రులై భగవంతుని ప్రార్థింపగోరెను. గత 12 నెలలనుండియు పత్తాగ్రహమునందు పాల్గొని అష్టకష్టముల ననుభవించిన లక్షలకొలది దేశీయులందరును ఇప్పుడుగూడ నటులనే యొకమత్యము వివేకము కార్యనిరతి మున్నగువాటి నత్యధికముగా వెల్లడించుచుండు రని నమ్మెదము.

సమాధానమువలన నిజమైనయవకాశ మేర్పడినది

ఇప్పుడు సమాధానము కుదిరినందుల కావందభరితు లగువారు కొంద రుండునెడల చాల నిరాశను చెందుచున్నవారుగూడ కొంద రుండగల రని నేను బాగుగా నెరుకుమును. కార్యసాహసములతో కష్టముల ననుభవించుటయే యిట్టివారికి ప్రియతమము. అందులననే వారి కత్యధికముగు వాసందము కలుగును. ఎంతకాలముచురైనను వారు సహించుచుండురు గాని ఆకష్టవశ తొలగుచో పనిచేయుటకు తమ కవకాశము లే దనియును లక్ష్యముగూడ చాల దూరమైన దనియును వారు భావింపకుండబాలరు. “వీరు సహనముతో భగవంతుని ప్రార్థించుచు శ్రద్ధగా గమనించుచుండును” అనియే నే నట్టివారికి తెలిపెదము. కష్టముల ననుభవించుటకుగూడ స్పష్టమును మితియే కలదు. తనతో చిచ్చించుటకు ప్రతిపక్షి అవికాశమును కలుగ జేసివచ్చుచుగూడ కష్టములపాలమగుచు నే యుండగోరుట గొప్పతత్త్విని మే యగును. అనకాశ మేర్పడినపుడు దాని నుపయోగించుటయే ముఖ్యకర్తవ్య మగును. ఇప్పుడు కలిగినసమాధానమువలన మంచియవకాశ మేర్పడిన దనియే నేను నమ్మెదము. కాంగ్రెసువారు రెండుపేటలుకాన్సల్మన్లులో పాల్గొనుటకు ముందు ఇంకను చాల విషయములు జరుగవలసియే యున్నవి. ఇదివరకు జరిగిన యక్రమము లేంత ప్రబలముగా నుండినను వాటికి పరివారమును బడయగోరుట కాంగ్రెసువారి ప్రధానాశయము కాదు. పూర్వస్వరాజ్యమును బడయుటయే కాంగ్రెసువారి ప్రధానాశయము. అదియే భారతీయుల జన్మకామక్కు. అది పూర్తిగా లభింపనిచో భారతీయులకు సంతృప్తి కలుగకాలదు.

ఈపదమును మిక్కిలి ధీమాగా మునుపరుచుచున్నట్టివాక్యము రెం డెద్దముల నిచ్చుటకు బుద్ధిశూన్యకముగా సముక్తమైయున్నది. ఇదే లేవను శేవలము భ్రాంతిమాలకమే కావచ్చును. లేక మొత్తముశరీరమున కంతటికిని బలమును కలిగించుటకు తగినదనిని రెండుప్రత్యేకావయవములు కలసి పనిచేయునట్టి కారీరకస్థితిగూడ కావచ్చును.

రెండవప్రా పనదినపాధ్యకగూడ పట్టిచానుటేకావచ్చును. లేనిచో అది ఇంగ్లెండువలె వంచుటకు పీలు కాట్టియు సమున్నదిగంభీరమహాదృక్కుముగూడ కావచ్చును. రక్షణాలవలన భారతదేశమునకు కలుగగల లాభములట్టి చూచినచో నది శేవలము ఎండవారులను భారతమాతకాలు నేతుల నంటగట్టు గట్టిబంధములునుగూడ కావచ్చును. అది భారతమాత మెడకు తగిలింపబడిన ఉరితాళ్లుగూడ కావచ్చును. లేదా క్రొత్తగా వాబుబడిన రేత ముక్కను చాలవ్రేమతోను శ్రద్ధతోను పెంచవలసియుండును గాన నట్లు దానిని కాపాడుట కవసరమగునట్టి పలువిధములను కంచెలుగూడ నవి కావచ్చును.

ఈ ప్రాపులకు ఒకపేక్షమువా శాశ్వతయర్థమును మరియొకపేక్ష మువారు మరియొకయర్థమును చేయుటకుగూడ నవకాశము కలదు. ఈపదమును మునుపరుచుచున్నట్టివాక్యమునుబట్టి రెండుపక్షముల

వాడును తమతమవిధానముల ననుసరించి సని చేయుచుండుటకుగూడ నవకాళము కలదు.

భారతదేశమునందు రాజకీయముగను సాంఘికముగను ఆర్థికముగను నైతికముగనుగూడ నిజమైనయభివృద్ధి కలుగుటకు శాశ్వతము, బాధ్యత రక్షణలు, మితహాయిపులు, మున్నగువాటి నన్నిటిని సాధన భూతములుగా చేయవలె నను నుద్దేశముతోనే కాంగ్రెసువారు రాండు టేబిలునభలో పాల్గొనుట కిపుడు తమయామోదమును వెల్లడించిరి.

ఈ విషయమును రాండుటేబిలునభప్రతినిధు లందఱును బానుగా గ్రహింపగలుగునట్లు కాంగ్రెసువారు చేయగలిగినచో మనయాశయము పూర్తిగా సిద్ధింపగలదు. కాని యిది చాల కష్టసాధ్యమని నే నెరుగుదును. మాగ్గము చాల దుర్లభము. కంటకశిలాభూమివైదు. కాని కాంగ్రెసువారు సంపూర్ణైర్వవిశ్వాసములతో నీనూతనకార్యనిర్వహణమునకు గడంచినచో ఫలసిద్ధి కలుగగల దని నేను నిస్సంశయముగా చెప్పగలుగుదును. కావున నిది యంతయును కాంగ్రెసువారిహస్తగతముగానే యున్నది. వాణియవకాళమును సరిగా నుపయోగించుకొనినచో జగద్విఖ్యాతిని బడయగలుగుదురు. లేనిచో విఫలమవుదురు. కాని యీకార్యమును నెరవేర్చవలెననిన కాంగ్రెసువారికి సంస్థానాధిపతుల సహాయమును నాంగ్లేయులసహాయమును గూడ నత్యవసరమే యగును.

సంస్థానాధిపతులకు విజ్ఞప్తి

దేశమునం దున్నయితరరాజకీయపక్షములవారందఱును యథాధమును స్వాతంత్ర్యమును బడయగోరుటలో కాంగ్రెసువారి కంత మాత్రమును తీసిపోవుట లేదుగాన నిపుడు వారికి నే నెట్టివిజ్ఞప్తి చేయ నవసరము లేదు.

సంస్థానాధిపతులవిషయ మిట్టిది కాదు. శాశ్వతమునకు వారు సమర్థింతుటగూడ నాకు చాల ఆశ్చర్యముగానే యున్నది. వారు శాశ్వతములయిండియా సమానభాగస్వాములుగా నుండగోరినచో బుద్ధి పూర్వకముగానే ముందంజ వేయగోరవలెను. కావున ఈ శాశ్వతములో నిలుపెని తమతో సమానభాగస్వాములుగా నుండగోరు (కాంగ్రెసు) వారుగాని వారిపక్షమున నితరులు గాని చేయునట్టివిజ్ఞప్తిని వినుటకు వారు నిరాకరింప రనియియు త్యాగవిరహితమును పట్టుదలను బూన రనియును నేను నమ్మెదను. కాంగ్రెసువారివిజ్ఞప్తి సంస్థానాధిపతులు తిరస్కరించినచో కాంగ్రెసువారిస్థితి మిక్కిలి అసంగతమును హాస్యాస్పదము నగును. కాంగ్రెసుమహాసభ భారతదేశమునందలిప్రజల కందరికిగూడ ప్రతినిధిసభయే గాన సంస్థానములప్రజలు బ్రిటిషుఇండియా ప్రజలు అనుభేదము కాంగ్రెసులో నెంకమాత్రమును లేదు. సంస్థానములపరిపాలనమునుగూర్చి కల్పించుకొనకుండుటలో నిప్పటివరకును కాంగ్రెసువా రధిక మనుచివేకమును, ఆత్మనిగ్రహమునుగూడ చూపించి యుండిరి. సంస్థానాధిపతుల కనవసరముగా వాగ్రహము కలిగింప

లేయకుండుటకుమాత్రమే కాక ఇట్టియాత్మనిగ్రహమును తామే విధించుకొనుటచే అవసరము కలిగినపుడు కాంగ్రెసువారివిజ్ఞప్తిని సంస్థానాధిపతులు వినునట్లు చేయుటకుగూడ కాంగ్రెసువారిట్టి తాటస్థ్యము నవలంబించిరి. అట్టియవసర మిపుడు కలిగిన దని నేను నమ్మెదను గాన సంస్థానములప్రజలపక్షమున కాంగ్రెసువా కొనరించి నట్టివిజ్ఞప్తిని సంస్థానాధిపతులు తిరస్కరింప రని నేను నమ్మ విచ్చునా?

ఆంగ్లేయులకు విజ్ఞప్తి

ఆంగ్లేయులకుగూడ నే నెట్టివిజ్ఞప్తి చేయగోరవలెను. రాండు టేబిలునభలో ఆలోచనలు జరుగుటవలన భారతదేశము స్వపరిపాలనమును బడయవలసియున్న యెడల ఆంగుల కాంగ్లేయులసహాయమును సహాయమునుగూడ అత్యవసరమే యగును. లండనునభలో ఆంగ్లేయు లంగీకరించినవిషయములన మా యాశయమునం దిర్భాగమైనను మాకు చేరకకాలదు. ఆంగ్లేయులు నిజముగా మాకు సహాయము చేయ గోరినచో దేనిని బడయుటకు వారు తమప్రాణముల నర్పించుటకు గూడ వెనుదీయగో అట్టిస్వాతంత్ర్యప్రకాశము ననుభవించుటకు వారు భారతీయులకుగూడ నవకాళ మియ్యవలెను.

భగవంతు డిచ్చినస్వాతంత్ర్యమును మనుష్యులుమాత్ర మేల యియ్యకూడదు?

పౌరపాటులను చేయుట యను మహారణ్యమున పరిభ్రమించుటకు భారతీయుల కవకాళ మేర్పడువిషయమున ఆంగ్లేయరాజనీతిజ్ఞులు అడ్డుదగులుగూడరు. పౌరపాటులను చేయుటకుమాత్రమే కాక పాపకార్యముల నొనరించుటకుగూడ సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్య ముండనిచో అట్టిస్వాతంత్ర్య మెంతమాత్రమును అశేషణీయము కాదు. తనస్వప్తిలో నెట్టి యధునుప్రాణియైనను పౌరపాటుల నొనర్చుటకు భగవంతుడే సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యము నిచ్చియున్న పక్షము మానవులు తా మెంతటి యనుభూతి లైనను ఎంతెక్కువలెనను అట్టి యనుభూతియును సాక్షాత్తును తమతోడిమానవు లనుభవింపకుండు చేయుటలో వారి కెటులానందము కలుగగలనో గ్రహించుట కలవికాకుండు మన్నవి. రాండుటేబిలునభకు కాంగ్రెసువారి వాచ్యనింతుటనుపట్టి చూచినచో భారతీయులు సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యమును బడయగోరుటకు వారికిగల అసమర్థతను తప్ప మరెట్టి యధ్యంతరమును మాపబడదనియే విశ్వసింపదగియున్నది. భారతదేశము లోగిష్టిదిష్ట యనియును అవిష్టకు దాయాలను ఇతరుల సహాయమును ప్రాప్తును ఇంతనుఅవసరమే యనియు రాండుటేబిలు కాన్ఫరెన్సువారు బొవిం వియే నేను నమ్మెదను.

గొప్ప మెరికాదేశమువారికి విజ్ఞప్తి

గొప్ప అమెరికా రిపబ్లికుదేశమునందలి ప్రజలకును ప్రపంచమునం దితరదేశములప్రజలకునుగూడ నేను వావిజ్ఞప్తిని ప్రకటింపగోరెదను.

అడిసన్ & కో, లిమిటెడ్.

పరిశోధనా పరిమళాచారమునకు ముఖ్య బ్రహ్మదాస్తు

హాంటురోడ్డు, మద్రాసు.

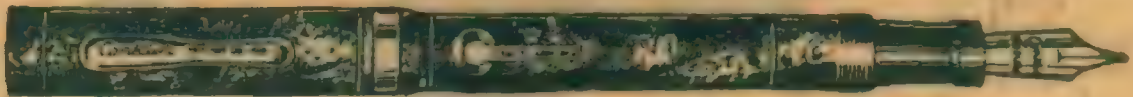
పూచీగల ఫౌంటెన్ కలములు

పెన్సిల్లు

మనస్సును క్రొత్తివాళిలకు, విశిష్టములకు మెక్కువ వైకమును వచ్చించి మీకు కలుపుకొని
అట్లయినచో కొంక్లీన్ ఎంజ్యూరాను కొనుడు.

దీనితముగా మరచుట చేయబడును!

విశిష్టముల నుచితముగా నీయబడును!!

పెన్సిల్లు కొనుడు, పరిశోధనా పరిమళాచారమునకు మెక్కువ వైకమును వచ్చించి మీకు కలుపుకొని
అట్లయినచో కొంక్లీన్ ఎంజ్యూరాను కొనుడు.

కొనుడు: — నలుపు, నీలము, ఎరుపు, అరువచ్చు, నలుపు బంగారవన్నె కలపిన కొనుడు.

జూనియర్ సైజు రు. 15. సీనియర్ సైజు రు. 20.

కొనుడు: — నలుపు, నీలము, ఎరుపు, అరువచ్చు, నలుపు బంగారవన్నె కలపిన కొనుడు.
కొనుడు: — నలుపు, నీలము, ఎరుపు, అరువచ్చు, నలుపు బంగారవన్నె కలపిన కొనుడు.

జూనియర్ సైజు రు. 10/8. సీనియర్ సైజు రు. 12/8.

జూనియర్ & సీనియర్ కలము, పెన్సిల్లు సెట్లు

కొనుడు: — నలుపు, నీలము, ఎరుపు, అరువచ్చు, నలుపు బంగారవన్నె కలపిన కొనుడు.

జూనియర్ సైజు రు. 23/8. సీనియర్ సైజు రు. 30/-

మనస్సును క్రొత్తివాళిలకు, విశిష్టములకు మెక్కువ వైకమును వచ్చించి మీకు కలుపుకొని
అట్లయినచో కొంక్లీన్ ఎంజ్యూరాను కొనుడు.

క్రొత్తివాళిలు, క్యాప్స్, గొట్టుములు, రబ్బరుసంచులు మున్నగువాటి కింకను

మీ వైకమును వృధాగా వెచ్చింపక, కొంక్లీన్ కలమునే కొనుడు.

“రాబ్బిన్”

పరికల్ కోల్డ్ స్టారింగ్
కూడాయిలు

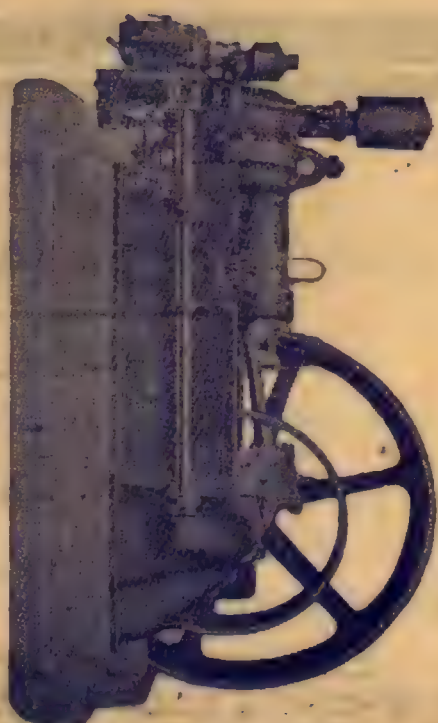
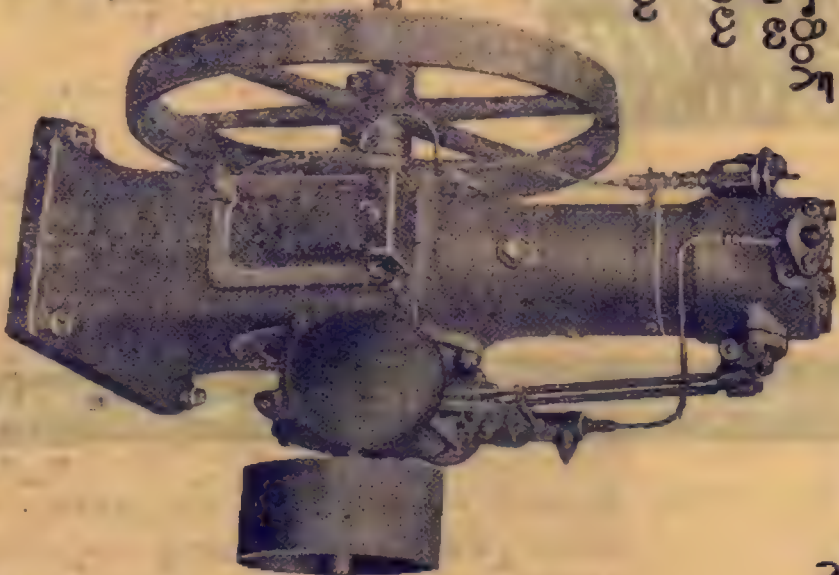
ఇంజనులు

కొలంబియా టెంకెన్ బిల్డింగ్ కోంపెనీ లిమిటెడ్

ఫోర్ స్టోక్స్ ప్రైవేట్ లిమిటెడ్
వేకివేయ నవనరము
లేకనే నిమిషములో
స్టాప్ అగును. అయి
లబ్బి బిల్డింగ్
తక్కువ. నీటి పంపు
లకు నుష్కముగా
పనిచేయును. పంపులు
ఇంజన్ల సిద్ధముగా
నున్నవి.
రెండు
స్టోక్స్ ఇంజనులో
కలుగు ఇబ్బందు లే
కవియు ఇందులో కలు
గవు.

నీవెట్టు:—

హెడ్ లైటు:—టెబివాడ.

హెడ్ కోల్డ్ స్టారింగ్ కూడాయిలు ఇంజనులు

ఇంజనులు అమెరికా, యిటలీ, స్పాన్ అగును. కూ
డాలులు అగ్ని బహుశక్తువ. “కోల్డ్ స్టారింగ్” పరిగా చూపును.
ఇగర ఇంజనులచే మాయింజనులకు నెలకొనవలసిన పనిలో కోల్డ్
స్టారింగ్ ఎక్కువ చేయలేదు.

రాబ్బిన్ గాస్ యింజనులు, కోల్డ్ బాన్స్ యింజనులన్నీ బ్రి
యిటన్ బడును. స్పేర్ పానులు రెండు స్టోక్స్ కొరకును.

నీ మొదలు 60 హార్స్ పవరువరకు ఇంజన్ల స్టోక్స్ నుడును. ధరలకు, క్లాస్సులనులకును వ్రాయుడు

లింకెన్ ట్రేడింగ్ కంపెనీ,

న్యూ యింగ్ యా లింగ్స్, నెకండురైను వీచ్, మద్రాసు.

ఈసత్యాగ్రహమునకు ఆహింసాసత్యములే మూలాధారము అగుటచే తనారాధకులనును మేము అపుడపుడు పెడత్రోవను పడుచుండి ననుగూడ ఈ ఉద్యమము విదేశీయులభావశక్తిని ప్రకాశింపజేయుటయే కాక దీనిపట్ల వారీయాశ్చర్యమును జ్ఞానముగూడవృద్ధి నొందించెను. వారికి ముఖ్యముగా అమెరికావారి కీదింకభావము సానుభూతి క్రింద గూడ మారివది. ఇది నిశ్చయమును సాహాయ్యమే యగును. ఇట్టిసానుభూతిని మాపుచున్నందులకు నేనును, కాంగ్రెసువారును నిశ్చయముగా కృతజ్ఞులమై యున్నారమని నేను చెప్పగలను.

ప్రపంచకాంతి

ఇపుడు కాంగ్రెసువారు ప్రారంభించుచున్నదని యింకను కష్టతరమే యగును గాన కడవరకును ఈసానుభూతి నిలుపబడుటయే కాక 'యింకను దినదినము వృద్ధినిొందగల దనిమాడ నే నాశించెదను. ఇపుడు ప్రపంచకాంతినిొక అన్నిదేశములవారునుగూడ పరిశోధించుచున్నారు. కాన ఆహింసాసత్యముల సాహాయ్యమున భారతీయులు స్వరాజ్యమును బడయగలిగినచో ప్రపంచకాంతికి ఘనతను మగునేన చేసినవారుగూడ నగుదు రని నేను విశ్రుతుడనై విన్నవించుచున్నాను. ఇపుడు వివిధ దేశములవారును మహాప్రార్థనముగా చేయుచున్న ఆత్మధికముసాహాయ్యమునకు భారతీయు లపు డబిమాత్రముగా నైనను ప్రత్యుపకారమును చేయగలిగినవా రగుదురు.

పోలీసువారికిని సివిలుసర్వీసువారికిని విజ్ఞప్తి

పోలీసుశాఖవారికిని సివిలుసర్వీసువారికిని ఈకడపటివిజ్ఞప్తి నే నొనరించుచున్నాను. "పోలీసులవలన ఆత్మచారములు కొన్ని జరిగినట్లు తెలియవచ్చుటచే వాటినిగూర్చి విచారణ చేయరాని నని కోరితిని " అని యిండియాదొరతనమువారు ఒడంబడికనుగూర్చి చేసిన ప్రకటనలో కలదు. ఆవిచారణనుగూర్చి నేను పట్టుపట్టకపోవుటకు గలకారణముగూడ నందే కలదు. పోలీసుశాఖవారివలన సాగింపబడుచున్న రాజ్యాంగయంత్రమునందు సివిలుసర్వీసుశాఖయొక్క ప్రధానాంగమే యగును.

భారతదేశము త్వరలోనే స్వాగంత్యమునుబడయగలదనియు, అపుడు తాము భారతమాతకు భృత్యులై భక్తిభావములతో నేవ చేయవలసియే యందు ననియును సివిలుసర్వీసుశాఖవారు మహాప్రార్థనముగా నమ్ముచున్నచో ప్రజలు సివిలుసర్వీసు, పోలీసుశాఖలవారిలో శృణువారింపవలసివచ్చినపుడే వారు మాభృత్యు లున్నట్టిచోనే మేము వారితో వ్యవహరించుచున్నాము. కాని వాడు మాయజమానులనుశాసనముతో శృణువారింపు లేదు అని ప్రజలిపుడుగూడ నమ్ముటకు తగినరీతి నిచ్చుటనుండియునుగూడ పోలీసు సివిలుసర్వీసుశాఖలవారు ప్రవర్తింపదగుదు రని నేను విన్నవించుచున్నాను.

దౌర్జన్యమునకు నిరోధింపబడినవారికిని శిక్షింపబడినవారికిని విజ్ఞప్తి

దౌర్జన్య మొనరించినందులకు శిక్షింపబడి చెరసాలలో నున్న వారోద్దిష్ట దీలు వేలకొలదిగా నుండికపోయినను నెలకొలదిగా నున్నా రనుట కెట్టిసంశయమును లేదు. దీ రందరిపక్షముననుగూడ చాలమంది నాకు తంతివార్తల సంపుటన్నారు. దౌర్జన్య మొనరించినవారికి నైతము కారాగృహవాసశిక్షను విధించుటలో నా కెట్టిసమ్మతమును లేనిమాట నిజమే. గత గడి మాసములనుండియు కారాగృహవాసము నొనరించుచున్న సత్యాగ్రహశైధీల నందరిని ఇపుడు విడుదల చేయజొవుచున్నాను గాన పుత్రులు రాజకీయోద్దేశములచే దౌర్జన్యము నొనరించి నందులకు శిక్షింపబడినవారుగూడ మాకు గలనిచేకమే తమకుగూడ కలదని తెలుపబాలకపోయినను మా కెట్టిశ్రమత్యాగములు కల వని నేను తెలుపుచున్నానో అట్టిశ్రమత్యాగములు తమకుగూడ కలవని తెలుపుటకు హక్కుగలియుండు రని నే నెరుగుదును కావున నన్నును నాతోడిసత్యాగ్రహులను విడుదలచేయుట మాని వారిని ముందుగా విడుదలచేయవలె నని న్యాయముగా నేను కోరగలిగి యున్నచో తప్పక అటులనే కోరియుండు ననుట కెట్టిసంశయమును లేదు. కాని న్యాయముగా నే నటులు కోరదగినస్థితిలో నుండలే దనినవిషయము దౌర్జన్యపక్షమువారుగూడ బాగుగా గ్రహింపగలిగియే యున్నారు.

కాంగ్రెసువారి నూతనసంకల్పము

ఇటులనుటలన నేనును భారతకాంగ్రెసుకార్యసంఘమువారును దౌర్జన్యపక్షమువారిని గూర్చి ఆలోచింపనేలే దని యెవ్వరునుగూడ భావించనూడదు. కాంగ్రెసువారు తాత్కాలికముగానైనను మహా ప్రార్థనముగానే దొరతనమువారితో సహకార మొనరించుటకు కృతనిశ్చయము లైరి. ఈయొడంబడికలోనిమరతులు నెరవేర్చులసిన వాటి నన్నిటిని గౌరవప్రదముగను శుభుగ్రముగను వారు నెరవేర్చగలుగునెడల కాంగ్రెసువారికి అప్రతిహతమునుప్రతిష్ఠ విధిగా నేర్పడగలదు. సత్యాగ్రహమును సాగించుటలో కాంగ్రెసువారికి కత్తికలదుమమ్మక మిపుడు దొరతనమువారికి బాగుగా కలిగిన దని నేను నమ్మెదను గాన యాసంధిమరతులనుగూడ కాంగ్రెసువారు సరిగా నెరవేర్చినచో నీవిషయమునగూడ కాంగ్రెసువారికి ఘనమునశక్తియే కల దనువమ్మక మిపుడు దొరతనమువారికిగూడ బాగుగా కలుగగలదు.

ప్రజలసాహాయ్యము

ఇట్టియధికారమును ప్రతిష్ఠయును కాంగ్రెసువారికి లభించుటకు తగినరీతిని చేయు లందరును నడచుకొనినయెడల దౌర్జన్యమునకు నిరోధింపబడినవారు మిగట్టునుప్రకృష్టదీలు మున్నగువారందరును గూడ త్వరలోనే విడుదలచేయబడుదు రని నేను వాదన మొనరించెదను.

దౌర్జన్యపక్షము

దౌర్జన్యమువలన స్వరాజ్యమును బడయగోరుచున్న యొకపక్షము భారతదేశమునందు కల దనుట కెట్టిసంశయమును లేదు. విరిసంఖ్య మిక్కిలి తక్కువగానే యుండినను వీరు మిక్కిలి చురుకుగానే యున్నారని మాడ నే నెఱుగుదును. దౌర్జన్యమువలన నెన్నటికిని స్వరాజ్యము రాదనునమ్మకము వారికి లేకపోయినను తాత్కాలికముగా విరమించు టవసర మనునమ్మకముతోనైనను వారు ప్రస్తుతము దౌర్జన్యవిధానమును విరమింపదగుదురని నే నిదివరకే వారిని కోరి యుంటిని. ఇప్పుడు మరల నింకొకసారిగూడ కోరుచున్నాను.

అహింసామహిమ

అహింసావిధానమునందుగల మహిమను వారుగూడ నిపుడు గ్రహింపగలిగియుండుదురు. భారతదేశమునందుగల 33 కోట్లప్రజలలోను అత్యల్పమునకు సత్కార్యమునకు నిట్టియుద్వేగ మిపు డాకస్మికముగా కలుగుటకు అహింసావిధానమే కారణమై యుండు ననుమ యుమును దౌర్జన్యపక్షమువారుగూడ కా దనకాల రనియే నేను తలచెదను. అహింసాసత్యములపై వాధారపడినవిధానమును కొనసాగించుటకు కాంగ్రెసువారిని నాకును సహనముతో దౌర్జన్యపక్షమువారు కలుగజేయవలె నని నేను కోరెదను. నేను దండికి బయలుదేరి యింకను పూర్తిగా ఒకవత్సర మైనను కాలేదు. 33 కోట్ల ప్రజకు సంబంధించిన పరిశోధనకు సంబంధించినచరిత్రలో ఒకవత్సర మనునది ఒకక్షణికముతోనే కుల్యమగును. కావున దౌర్జన్యపక్షమువారింకను ఓరిమిని బూనగోరెదను.

దేశమాతనైన నెల్లవారునుగూడ త్వరలోనే చేయవలసి యుండును గావున వందులకు వారు తమప్రాణములను కాపాడుకొనగోరెదను. వారటులు చేసి హత్య చేసినందులకు ఉరిశిక్ష విధింపబడినవారి ప్రాణములనుగూడ ఉరికంబములనుండి కాపాడుటకు గూడ కాంగ్రెసువారి కవకాశము కలుగజేయవలె నని దౌర్జన్యపక్షమువారిని కోరెదను.

ఇది కాయెక్కయును కాంగ్రెసువారియొక్కయును ఆశయములై యున్నవి. వీటిని సరవేర్చుటకు మేము ప్రయత్నింపబూనితిమి గాని ఫలితము భగవదనుగ్రహముపైననే ఆధారపడెను గాన నెవరును లేనిపోనియాశలను పెట్టుకొనగూడ దనిమాడ నేను కోరుచున్నాను.

స్వరాజ్యసిద్ధికి నాందీపూజ

గౌరవప్రదముగు సంగిని మడుగుటకు నేను సర్వశక్తులను వినియోగించితిని. కాంగ్రెసువారు నెరవేర్చవలసినపరతులను వారు ఫలిగా నెరవేర్చుచున్నయమన నేను కత్తివంచన లేకుండ పని చేసెద నని యిర్దిమప్రభువునకు వాదాన మొనరించితిని. ఈ ఒడంబడిక యిప్పుడు తాత్కాలికమే యైనను క్రమముగా నిదియే స్థిరపడునెను. స్వరాజ్య

మున కిది ప్రాతిపదికము కావలెను అనుసంకల్పముతోనే యీసంధి కొరకు నేను ప్రయత్నించితిని గాని. శత్రు దీనిని చిన్నభిన్న మొనరించుకొరకు నే నిట్టిగట్టికృషిని సలిపియుండ లేదు. ఈసంధి తుడుకుటకు సర్వవిధముల తోడ్పడినవారి కందరికినిగూడ నేను కంచనముల నర్పించుచున్నాను అని మహాత్ముడు మడిచెను.

ఇప్పుడు దీనినిగూర్చి కొన్నిప్రశ్నల నడగవచ్చువా! అని కొందరపుడు మహాత్ముని నడిగిరి. మీ రందరును శత్రు మరల వచ్చి నన్ను ప్రశ్నల నడగవచ్చును. అంతవఱకును చేనియుండగోరెదను అని మహాత్ముడనెను.

గాంధీ ఇర్దిను ఒడంబడిక సంగ్రామవిరామమును విశదము చేయుచున్నది. ఈ నిర్ణయమునందు సత్యాగ్రహములు వివాదమును బొందవలసిన యవసరము లేదు. ఈ ఒడంబడిక గలుగజేసిన విశ్రాంతిసమయమునందు కాంగ్రెసుపక్షము పూర్వపరసంబంధములను విచారించి కార్యవిధానమును నిర్ణయించుటకు అవకాశములు గలుగు చున్నవి. విజయము గలిగినదని ఉద్బోధింపుటకును అవకాశములేదు. కరాచీయందు కాంగ్రెసునకు సత్యాగ్రహప్రస్థానమును విమర్శించి భావకర్తవ్యమును నిర్ణయించుటకు వ్యవధి గలుగ గలదు. గాంధీమహాత్ముని నకు హిందూమహమ్మదీయసమన్యను, సిక్కుసమన్యను, సింధూనముల సమన్యను, బ్రిటిషు ప్రయోజనముల రక్షణముల సమన్యను విమర్శించి నిర్ణయించుట కవకాశములు గలిగినవి. ఈ లభ్యవకాశములను మహాత్ముని సంకల్పసిద్ధికి దేనియుండును యథాశక్తిని తోడ్పడి స్వధర్మనిర్వహణమును చేయుదురు గాక!

పరమేశ్వరానుగ్రహమున ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరారంభమునందు 22 వ ఉగాది సంచికను ఆంధ్రలోకమునకు సమర్పించ గలిగినందుల కాంధ్రులకు ధన్యవాదముల నర్పించుచున్నాము. ఈ సంచికయందు గతసంచికయందువలెనే వ్యాసములు వివిధములైన కీర్తికలందు ప్రచురింపబడినవి. రాజకీయములందు రాజనీతి - రాష్ట్రాంగములు, గాంధీమహాత్ముని ఆర్థికాశయములు; సారస్వతముందు స్వభావోక్తి, వ్యాకరణబాహుళ్యము, తన్మయత్వము, ఆంధ్రభారతకావ్యోత్పత్తి, కృష్ణసూత్రములు,

విమర్శనలు గమనార్హములు. కథలయందు కాళ్ల చప్పుడు, ఏడ్చివేమ, వింత విశాలాక్షి మొదలగునవి నూతనమార్గమున రచించబడి పాఠకుల హృదయముల నాకర్షింపగలవు. క్రొత్తపము, చరిత్ర, వైద్యము, సంగీతము మొదలగు శాస్త్రములకు సంబంధించిన వ్యాసములు ప్రజాహృదయమునందు వ్యక్తమగుచున్న పరిశోధనాభిలాషను విశదము చేయుచున్నవి. సంచిక యందు ప్రచురింపబడిన కథ్యములు, గీతములు ప్రజా హృదయము నావరించిన నూతనభావోదయమును, ఉత్సాహమును, కార్యపరిత్యమును విశదముచేయుచున్నవి. ప్రజోత్పత్తిమునకు సాధనభూతమైన సారస్వతరచనల యందు కవులు, విమర్శకులు, గ్రంథకర్తలు నూతన మార్గముల నవలంబించి సర్వతోముఖమైన ఆంధ్రవ్యక్తిత్వవికాసమునకు తోడ్పడుటకు భగవదనుగ్రహము గలుగు గాత!

ప్రజోత్పత్తి సంచికకు దండియాత్రకు బయలు దేరిన గాంధీమహాత్ముని పటము ముఖపటము. కాపీనమును ధరించి, కర్రనుబూని, సత్యాగ్రహులను వెంటబెట్టుకొని గాంధీమహాత్ముడు చేసిన సత్యాగ్రహ చిత్రపటములు యాత్ర ప్రపంచేతిహాసములందు పరమా దృశ్యదృశ్యముగ నుండ గలదు. తూగుల వైత్రయాత్రలు, మత్స్థానకుల ధర్మయాత్రలు, భక్తుల శ్రీధర్మయాత్రలు గాంధీమహాత్ముని సత్యాగ్రహయాత్రకు సాటిగావు. అన్నవస్త్రములకు పరితపించుచు ప్రపంచ మును దుఃఖభూయిష్టము చేయుచున్న వర్తమాన యుగ సంస్కారమునందు పరివర్తనము చేయుట కవతరించిన గాంధీమూర్తి లనంతరూపములను వ్యక్తమగుచున్నవి. మహాత్ముని మందస్మితము, ముగ్ధముఖారవిందము, దుర్బలదేహము, పవిత్రజీవితము, శుద్ధస్వభావము, సత్య ధర్మశీలము సత్యాగ్రహయాత్రయందు లక్షలకొలది ప్రజల కానందమును గలుగజేసినవి. ఆ యానందమునె ముఖపటము కావ్యకళారూపమునను వ్యక్తము చేయు చున్నది. సంసారప్రవృత్తియందు లలితకళలు, చేతిప

నులు కర్మయోగాభ్యాసమునకు సాధనంబు లగుచున్నవి. వివిధకర్మమును నియత కర్మరూపమును దాల్చునపుడు లలితకళారూపమును దాల్చుచు కర్మయోగారూఢమునకు సాధనంబు లగుచున్నవి. మహాత్ముడైన గాంధీగారికి రాటపునాదమునందు మధురశ్రావ్యనాదము వినబడు చున్నది; పాకీషనియందు పరిశుద్ధాత్మ గోచరంబగు చున్నది; చిదువులందువలెను పనులందును పరమాత్మ ప్రత్యక్షమగు చున్నది; సకలపదార్థములందును నిత్యమైన సత్యస్వరూపము స్ఫురించుచున్నది. సత్యాగ్రహి యోగారూఢుడై బ్రహ్మనందము ననుభవింపగల విధ మును ముఖపటము జిజ్ఞాసువుల సంభాషనకు సాధన భూతముగ నున్నది.

త్రివర్ణపటము లాంధ్రచిత్రకళావికాసమును వ్యక్తము చేయుచున్నది. వాసుదేవనుగారి గ్రీష్మము, సత్యనారాయణగారి అభిసారికచిత్ర కళావికాసము నకు నిదర్శనములు. నందలాలు బోసుగారి కూతురు శ్రీశారిబాలగారి గొర్ల కాపరి పంగాంధర చనలకు చిత్రకళా రచనలయందు గల భావైక్యమును వ్యక్తము చేయు చున్నది. ఛాయాచిత్రపటములు సత్యాగ్రహశిబిర ములను, సత్యాగ్రహోత్సవములను, సత్యాగ్రహపైనికు లను చెలుపుచున్నవి. ఆంధ్రదేశమునందు 3000 సత్యాగ్రహులు స్వరాజ్యసిద్ధికిని, శాంతిస్థాపనమునకును ఆత్మార్పణము చేసినవిధమును గత సంవత్సరపుచరిత్ర విశదము చేయుచున్నది. శ్రీయుతులు గుళ్లపల్లి నాగయ్య, కాకుమాని దుర్గాప్రసాద రావు, కంభంపాటి కుమార స్వామి, మాటూరి సత్యనారాయణ గుప్త, ప్రభుల సుబ్బారావు, ఆదూరి వేంకటరాజుగారులు, దేశక్షేమము నకై జెయులులందు ప్రాణములను సమర్పించి అమరత్వ మును బడసిరి. స్వాతంత్ర్యసిద్ధికై దుఃఖపరంపరల ననుభవించిన అందఱు సత్యాగ్రహయోధుల పటములను సంచికయందు ప్రచురింపజాలనందులకు చింతిలుచున్నా రము. ప్రచురింపకుండుటకు గారణము పటములు లభింప కుండుటయెయని మనవి చేయుచున్నాము. రాండుటేబిలు

సమావేశమునకు సంబంధించిన పటములును ప్రచురింపబడినవి. ఆ పటములందు బెన్నుగారు పేర్కొనదగియున్నారు. భరతఖండమునందు ఇర్వినుప్రభవర్షమును, ఇంగ్లాండునందు సాంకెప్రభువు, రామైమాక్డ్నాల్డు బెన్నుగారులును భారతరాజ్యాంగసమన్వయపట్లను వారలకు గల సంకుచితావకాశములందును జూపిన విశాలలక్ష్యము ప్రశంసనీయము. శాంతిసమరము నుపసంహారము చేసిన కాంగ్రెసుకార్యనిర్వాహకవర్గపు పటమును గలదు. స్వరాజ్యసంరంధమునందు స్వాతంత్ర్యపిత్తికై ప్రాణమానధనములను సమర్పించిన పండితమోతీలాలు గారి చిత్రము వృద్ధులకును యువకులకును త్యాగప్రభావమును స్ఫురింపజేయుట కాచంద్రాద్యము లక్ష్యముగ నుండ గలదు. భాగ్యభోగపరాయణుండైన శ్రీయుత పండిత మోతీలాలు నెహ్రుగారు విరాగిమై ఆనందభవనమును స్వరాజ్యభవనముగ మార్చిన యితీహాసము రాజ్యాంగరంగమునందువలెను నిత్యసంసారప్రవృత్తియందును పరమార్థబోధకముగ నుండగలదు.

గతసంవత్సరమునందు ప్రవర్ధమానమైన సత్యాగ్రహప్రస్థానము భరతవర్షమునందంతటను నాంధ్రుల ప్రతిభను విస్తరింపజేసినది. ప్రస్తుత చంద్రరాయిగారు చెప్పినటు లాంధ్రులు పరమోత్సాహ ఆంధ్రుల ప్రతిభ ముతో సత్యాగ్రహరంగమునం దాత్మార్పణము చేసినవిధము ప్రశంసార్హముగ నున్నది. ఏప్రిలు మెయి నెలలలోనే వందలకొలది సత్యాగ్రహులు నిర్బంధింపబడిరి. కాంగ్రెసుసంఘము లక్రమసంఘములుగ నిర్దేశింపబడినవి. ఆంగ్లరత్నభవనము, సత్యాగ్రహశిబిరములు ప్రభుత్వాక్రమణమును బొందినవి. దేశమునందు ముఖ్యప్రదేశములందు 144 శాసనము జారీచేయబడినది. గుడివాడపీఠాచులందు తుపాకులు పేల్చబడినవి. గుంటూరు బందరు రాజమహేంద్రవరము గుడివాడ అంగలూరు మొదలగు ప్రదేశములందు లాఠిప్రయోగము జరిగినది. పోలీసువారు ప్రజలకు జూపిన యవమానదౌర్జన్యములు పరమాసహ్యమును గలుగజేసినవి. శ్రీమతి దుర్గాబాయమ్మగారు చెన్నపురియందును, శ్రీమతి లక్ష్మీబాయమ్మగారు గుంటూరునందును, శ్రీమతి దుక్కిణమ్మగారు వేదారణ్యమునందును, ఇతరయువతులు భిన్నప్రాంతములందును జూపిన సాహసోత్సాహము లాంధ్రుల ప్రతిభను విస్తరింపజేసినవి. అఖిలభారతకాంగ్రెసు స్థాయిసంఘసభ్యులును రాష్ట్రీయ కాంగ్రెసుసభ్యులును నిర్బంధింపబడిరి. యువజనులెందరో శ్రీకృష్ణజన్మస్థానమును పరమానందముతోను స్వీకరించి మాతృదేశాశీర్వాదములకు పాత్రులైరి. గాంధీ మహాత్ముని ఆహ్వానసందేశము నాంగ్లదేశము సంపూర్ణముగను గ్రహించిన విధమును దుఃఖానుభవసమయమునందును దేశమునందు వ్యాప్తమైన ప్రశాంతస్థితి విశదము చేయుచున్నది. గతకాలమునందువలెను భావికాలమునందును ఆంగ్లలోకము స్వరాజ్యప్రాప్తికిని, లోకకల్యాణమునకును, ప్రపంచశాంతికిని యథాశక్తిని స్వధర్మనిర్వహణమును జేయుటకు భగవంతు డనుగ్రహించు గాత!

ప్రపంచము వర్తమానసమయమునందు మహాదుఃఖవేదన ననుభవించుచున్న విధమును వివిధదేశముల పరిస్థితులును విశదము చేయుచున్నవి. భూతసంరక్షణమున కాధారభూతమైన అన్న మపారముగను నుత్పన్నమగుచున్నను ప్రజలన్నాతురులై కృశించుచున్నారు. పరదేశసంపదలకై ప్రపంచమునం దంతటను మహాసంరంధము సంప్రాప్తమగుచున్నది. ప్రజలవసరమైన యన్నములేకను కృశించుచున్నను అనవసరమైన మాదకపదార్థములకును, చుట్టలకును, సంచారసాధనములకును, కుటుంబదాయము దేశాదాయము వ్యయమగుచున్నది. ఈ మహోపద్రవము నుండి ప్రపంచము నుద్ధరించుటకు ప్రాజ్ఞులు చేసిన ప్రయత్నములు నిర్భరములుగ నున్నవి. నానాజాతినమితి నిరర్థకముగ నున్నది. ఆయుధనియమసభ నిర్భరకమైనది. ప్రపంచమునం దంతటను నిరుద్యోగసమస్య ప్రబలి దుఃఖవేదన దుర్భరమగుచున్నది. ప్రపంచవ్యాప్తమైన దుఃఖవేదన నుశేషమింప జేయవలసినభారము వ్యక్తులమీదను

సవయుగ
సందేశము

దంతవైద్యము!! పంక్తకట్టుట!!

డాక్టరు జి. కె. సాడె ఇ. డి. ఎఫ్. (పారిస్) గారి
విద్యార్థిమైన డాక్టరు హెచ్. ఎం. రావుగారు త్వర
లోనే ఆప్తదేశమున (గం) ఆర్థిక కష్టములలో నం
చారము చేయుదురు.

డాక్టరు హెచ్. ఎం. రావుగారి దంత వైద్యాలయం,
హెడ్ ఆఫీసు, బెజవాడ—(రాం. న. బెజవాడ)

ఇంద్రజాల మహేంద్ర జాలము

ఈ గ్రంథములో జ్యోతిగారడి, హస్తలక్షణము, ఆంగ్ల ఇంద్ర
జాలము, మంత్రశాస్త్రము, ధూతనైద్యము, యంత్రములు, చిట్టపేక
రమావాల, చిహ్నవిద్యలు, మనుష్యుని మాయముచేయుట, మామిడి
పెట్టును పుట్టించుట, కీపముతో సమాధియుట, శిరములేని తలచేత
మాట్లాడించుట గాలిలో ననుభ్యుని నిలుపుట మొదలగు విచిత్రము
లున్నవి. దీనిచే మేజిక్ చేయగలరు. రు 4-0-0 లు.

చమత్కార గణితము:—(అపూర్వము) ఇందులో విచిత్ర
విహారమునోగణితములు, సమస్యలు, చిక్కు ప్రశ్నలు, యుక్తిరహిత
తెక్కలు, గణితవిధానముగలవు. దీనిని చదివిన తేలివికల్గును.

రు 1—0—0.

సంజీవి తాయత్తు (మంత్రించి, అనుభవమైనక్రియతో
తయారుచేయబడినది.) విచిత్రకీర్తిగల దీనిని గణించుకొనిన, శిష్యువారి
చయ, కార్యసిద్ధి, భవలాభము, వ్యాపారపుష్టి, వ్యాయస్థలములలో
అనుకూలము, పక్షిలో జయము, ఉద్యోగము చేకూరుట, అదృష్టము
మొదలైనవి కలుగును. క్షేసు, కలరా, స్ఫోటకము పోకత్తు, కష్టములను,
గండములను తొలగించును. ఆరోగ్యము, బలము, తేలిక, అంజము
నిచ్చును. ఇది అనేకమందిచే మెప్పుబొందినది. 1-కి రూ 1-8-0, 4-కి
రూ 4, 12-కి రూ 9.

పి. ఆర్. జనార్దనం నాయుడు, బంగోలు.

[గుంటూరు లా]

THE CRESCENT INSURANCE CO., LTD.,

క్రై సెంటు ఇన్సూరెన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్, బొంబాయి.

Purely Indian Company.

"Guaranteed Bonus of Rs 12 per 1,000 per year: and Triple Protection with 6 Fold Benefits policies etc., a Speciality:—"

"Surplus disclosed in the very first valuation".

"WANTED:—AGENTS IMMEDIATELY"

Throughout Southern India (Including Native States) C. P. & Berar, on exceptionally good terms for honest and capable gentlemen. Please apply for full particulars and Agency terms to:—

Chief Secretary, MADRAS BRANCH, P. O. BEZWADA.

సిరాలు! సిరాలు!! ఎల్లప్పుడు స్వదేశీ సిరాలు!!! వాడుడు.

STANDARD INKS (Regd).

ఉత్కృష్టములకు,

భారతీయ కలములకు,

సిరాలు, సిరామార్గములు,

అన్ని రంగులలోను గలవు.

సువర్ణపత్రములు, రజతపత్రములు, యోగ్యతాపత్రములు, బహుమతులు బడసినవి. గవర్న
మెంటు కెమికల్ ఎగ్జామినర్ గారిచే నామోదించబడినది. ఏజెంట్లు కావలెను.

NARASIMHAM & Co. LTD., MADRAS,

గాంధీనుహత్తుని సందేశము

నూలుచదుకు పరిశ్రమతో హిందూజాతీయసందర్శి
వీరులగుట గ్రామములను స్వాతంత్ర్య సంవాసితము చేయు
ము. ఇతిగో జేయవలయునుచురకా. పిన్నలు, పెద్దలు,

స్త్రీలు నడుచుచున్న పుడైనను
హర్మ్యపు పుడైనను, పండు
కొన్న పుడైనను దీనితో నూలు
చడకవచ్చును. ఇతర రాట్న
ములమీదకంటె దీనిమీద గం
టకు నగటున హెచ్చుదారము
తీయవచ్చును. తూకము 8 తుల

ములు. రాట్నము వెల రు. 1-0-0 దజన రు. 9-0-0
ప్యాకింగు పోస్టేజీ ప్రశ్నోకము. గ్రామసంఘములకు ఒక్క-
దఫా ఆరుకొనుచో ఒకరాట్నము పోస్టేజీ ప్యాకింగులతో
సహా ఉచితము. ఒకేసారి మూడు రాట్నములు తీయుచో
పోస్టేజీ ఉచితము.

GREAT INDIAN STORE,
(Sec 3:)
Bara Bazar, CALCUTTA.

“ఆయిల్ ఇంజన్ డ్రైవింగ్”

“స్టీమ్” ఇంజన్ డ్రైవరుల బుక్

ఈరెండు పుస్తకములు క్రొత్తగా తెలుగులో
వెలువడినవి. ఇవి. ఛార్లెస్ రీలలో, వర్క్ మేపులలో,
సీరు శంపింగ్ ఇంజనులదగ్గర బనిచేయువారికి, ఇంజ
నీరింగ్ ఎ్లెమెంటరీ విద్యార్థులకు మొదలగు వారికి
ఉపయోగపడును.

ఒక్కొక్కపుస్తకము వెల రూ. 2-0-0.

వలయువారు:—

కోట. యజ్ఞ రామశర్మ,

చింతగుంటపాలెం, బందరు.

(Masulipatam.)

“జయవశీకరణి” లేక అద్భుతమైన తాయత్తు

ఈతాయత్తు అపూర్వమైన వశమాలికలచే, తయారైనది. దీనిని ధరించినవారికి న్యాయపరలాభమును, పరీక్షలందు విజయమును
సకలాభిష్టములను, సిద్ధించును.

1 తాయత్తువెల రు. 2. 10 తాయత్తులు రు. 15.

పూజీగల ప్రశ్నోకతాయత్తును, ప్రశ్నోకాభిష్టములకు రు. 10 లు ధాతు యిచ్చెదము (నామగుణతాలు ది. పి. కి ప్రశ్నోకము)

క్రియంతటి. సుగ్రామయ్యర్, ప్రాసిఫ్యాటింగ్ సబ్ ఎడ్వైజర్ తిరుపతి, యిల్లుగ్రాయంచున్నారు.

“ఇను జయవశీకరణి తాయత్తును పంపివందులకు సంవత్సరములు, అది నాకు 7 కోణాలలోనే, అద్భుతమైన గుణముల నిచ్చినది.”

గాంధీ జ్యోతిష నిలయం,

తిరుత్తణి, చిత్తూరు జిల్లా. (ఇండియా)

సమృద్ధిమైనవి!!

తప్పక గుణమిచ్చునదియగు.

శాస్త్రీయమైనవి!!

ఆయుర్వేదావధములు

విూకు వీరికావలసినను తప్పక మాకు వ్రాసిన సరసమును ధరలకు బడయగలరు. ఉపయోగించిన వారలందరును సంత్పత్తి
తెందుచున్నారు. తూపపు ప్రకటనలకు ప్రాంతీ జెండుక నేడే మాళ్లూనుచు వ్రాయుచు.

వైద్యభూషణ & వైద్యరత్న జి. మల్లేశ్వరరావు,

శనివారప్పేట, యేలూరు. పశ్చిమగోదావరిజిల్లా.

‘నెహ్రూ కమిటీ’ వారు తయారుచేసిన నూతన గాజ్యాంగవిధానమును తెలిసికొన
గోరు ప్రతి ఆంధ్రుడును దీనిని చదివితీరవలెను. శైలి సునిభము. కొంద్రిద్రతులుమాత్రమే
మిగిలియున్నవి. వెల 1-0-0 మాత్రమే. తపాలాఖర్చులు ప్రత్యేకము

మేనేజరు, ఆంధ్రప్రతికాకార్యాలయము, పోస్టుబాక్సు నెం. 212, మద్రాసు.

భీమానిధి
రెండులక్షలు దానది
గవర్నమెంటు సెక్యూరిటీ
2 లక్షలు పూర్తిచేయ
బడినది.

భారతదేశ భీమా ప్రపంచములో
నెన్నడును కని విని యెరుగని
అపూర్వ విజయము

సాలీగాక్రిమియముల
రాబడి
2 లక్షలు మించినది.
పెట్టుబడులు
వాదాపు మూడులక్షలు.

31-12-29 తో అంత్యమైన నాలుగు సంవత్సరముల నాలుగుమాసముల లెక్కలను మదింపుచేయగా

రు. 32, 712 వాల్చ్యుయేషన్ నిలువ తేలినది.

ఇప్పుడు అమలులో నున్న ప్రాప్సిక్స్ రేట్లకొరత 31-12-1929 తేదీనాటికి పూర్తిగా అమలులో
నున్నటువంటియు లాభములతో కూడినట్టియు పట్టాలమీద.

సాలుకు 1000 భీమా మొత్తమునకు రు. 10/లు

వంతున బోనసు కలుపుటకు 8-2-31 న జరిగిన వాటాదార్లసభలో తీర్మానింపబడినది.

మా పెట్టుబడులు చాలభాగము భూమి తనభాష్యాంకులద్వారా
రయితుల ఋణవిముక్తికి తోడ్పడుచున్నవి.
కనుక తక్షణము మీ జీవితమును

ఆంధ్ర ఇన్సూరెన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్,

బందరు (నందు) భీమాచేయండి!!

డాక్టరు కోకా అపెరూబలరావు నాయుడుగారు

ఎం. బి. సి. హెచ్. బి. డి. టి. యం, మేనేజింగ్ డైరెక్టరు.

యర్రమిల్లిమంగయ్యగారు,

బి. ఎ. బి. యల్, కార్యదర్శి.

వడ్డీరాబడి రు. 12,000
మించినది.

చెల్లించబడిన క్లయిములా,
రు. 26, 500.

అన్నిచోట్లను సమృద్ధిమైన
ఏజెంట్లు కావలెను.
మంచికమిషన్ యియ్యబడును

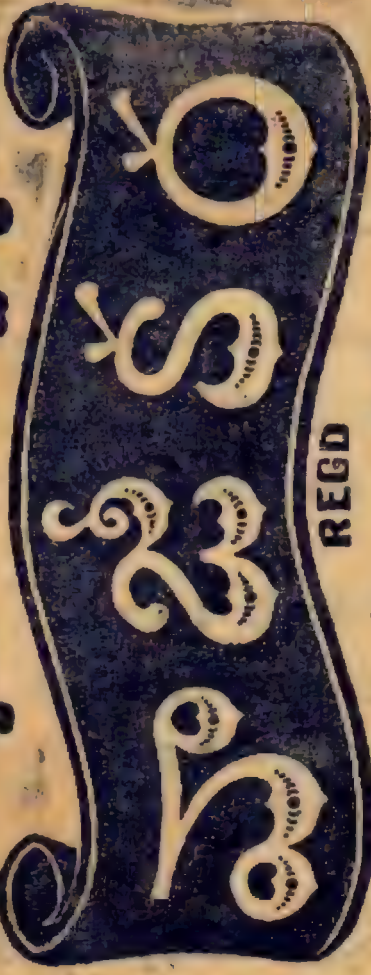
ఇంతవరకు జరిగిన

భీమా వ్యాపారము

58 లక్షలు దాటినది.

ఆరోగ్యమే

ఐశ్వర్యము

నపుంసకత్వమును తొలగించుటకు
దివ్యోషధము. దురభ్యాసాదులచే కలిగిన
నరముల బలహీనత, దృష్టిమాంద్యము,
జ్ఞాపకశక్తి లేకుండుట మున్నగు వానిని
నిర్మూలించును. ధర పొండు 15-0-0.

Consulting Physician:

అయుర్వేదాచార్య N. మౌళవశేషన్, A.M.A.E.

మలబార్ ఆయుర్వేదిక్ హోర్సు,

Catalogue free.

107, బ్రాడ్వే, మదరాసు.

ఉ గా ది

సెట్టి లక్ష్మీనరసింహముగారు (కవితాసమితి)

శ్రీ వాగడఁ బ్రజోత్పత్తిం

గావించెగఁ దలఁచి యజని, గాయజని, జరం

జీవులుగఁ గవిన ప్రభవి

ష్టూ, విష్టూ, వినతు లీ ప్రజోత్పత్తి సమన్.

ప్రజోత్పత్తి కేకూరువా బ్రహ్మవై, యు

ర్వి జీవంబులం బొస విష్టుండడై, దే

హిజాలంబుఁ ద్రుంప మహేశుండవా దే

వ, కేకే ప్రజోత్పత్తి వర్ణంబునందున్.

ప్రభవమయి, విభవంబునం బ్రబలి, శుక్ల

పక్ష శశి గతి వృద్ధి యేర్పడి, ప్రమోద

కరము గాని ప్రజోత్పత్తి కలుగనేల?

ఈ ప్రజోత్పత్తి సుఖదమై యెనఁగూ గాక!

ప్రల్లదులటు శుకములు వదరం దొడఁగఁ; బికములునై

జ్ఞోల్లసనము చెలువఁ గూసె; నొదవ వేఁచెట్ల స

త్పల్లవములు, పిరులు; జూతతరులు పందలూనె; మ

త్రిల్లఁ దేంట్లు; మాధవ్రుడరుదెంచె వనరమం గనన్;

“వచ్చె! వచ్చె! గ్రోత వత్సరం, బిది మహా

త్సనదినం!” నలుంచు జనవదనగ

రముల జనుల మిగులఁ బ్రమదంబు నొందిరి

ముదముల పెనుగాడి గడ యుగాది! :

వి ర శై వు డు

శ్రీ శివశంకరశాస్త్రిగారు

అనుదినము చెప్పుచుండు శిల్పానినగర
తోరణసమీపభూమి జొరజీవించు
గ్రంథములచాచి చరితముల్, కా పెరుగులు
చెవులురిక్కించి వివగ నెక్కజముతోడ.

నిజవదనభస్మదీధితి నిఖిలదిశల
చంద్రికలుగాయ, కంఠదేశమునందు
దివ్యబుద్ధాక్షమాలిక లేజరిల్లు
కైవరింగపసాయిల కస్త్రధారి.

భూరిపంచాక్షరీజపపూతవాక్కు,
వీరకైపుడు కక్కయ్య వీణవంట
పోవువాడు విలోకించి పుణ్యకథలు
చెప్పుచున్నాడు భట్టిని చేర నరికి.

నాల్గుగడియలకాల మానా డతండు
తన్మృరాణిమ్మువినుచు శ్రోధమ్ముతోడ
శేత్రములు శేవురింపగా "నిలంపు మింక
పక్షపాతి, పురాణపుభట్టుగాడ

నియంత్తగ! గ్రంథమ్ము నీరుచేరు!
కున్నెదము నాల్గు యోగవద్రోహి యిపుడ!"
అని మహాగర్భయొనరింప నచటివారు
ప్రాప్యవేర భరిత నోట మాటలేక.

హరి జగత్కర్తయనెగాని హరికి భర్త
యీశ్వరుండని చెప్పలే దీకథకుడు
హరిపరాకర్తయనిచెప్పె, నంతెగాని
చెప్పడు పరావరుం డిందు కేళురు డని.

హరిమహామాయయని యీత డనియె గాని
హరునిసూర్య మహాదేవు డనగ లేడు
అనియె విశ్వనామాంతుడు హరియటంచు
హరుడు విశ్వేశ్వరుం డని యన డితండు.

హరుడు బ్రహ్మకపాలంబు హస్తమందు
బట్టి భవించె మున్నని పరిక గాని
సంపద లాసంగు నిజభక్తజనుల కనడు:
శ్రీమహాదేవు నిందయె చేసినాడు.

బట్టిభవి, కిట్టిద్రోహికి, నిట్టిపాచి
కీర్తనప్రీతి యగునట్టు రిదియె శిక్ష!
అని యునుమువోలె కక్కయ్య యూర్చి చేర్చి
హర, మహాదేవ, త్రిపురసంహరణ యనుచు—

చేరిపోంకనతో భట్టుకిరము ద్రుంచి
కోటివా క్తకీరసంకోభియగుచు,
'అయి లనవరింగ, నందికేశ్వర, మహార,
కడ, భవానిక' యుదుచు కాంచనముచేరు.

స్తుతి రత్నములు

శ్రీ శ్రీ పట్టిపల్లి సరకంఠీరవశాస్త్రి గారు

చరణం కరోమి చేతసి

శరణం శరవణభవాగ్రజాతస్య

విఘ్నా నఖిలజనానాం

నిఘ్నానంఘడితి భక్తినిఘ్నానామ్.

కమలా మాశ్రితకమలాం

కమలాననముఖ్యవినుతపదకమలామ్

కమలాశయస్య తనుజాం

కమలాక్షప్రేయసీం సమామ్యనిశేమ్.

వాణీం మధుకరవేణీం

వీణాపుస్తకశుక్లోన్మితత్పాణీమ్

నాణీయోగుణవేణీ

మేణీవయనాం భజామి కలవాణీమ్.

వాణీం ప్రణమ్రజనదత్తమనోజ్ఞవాణీం

శ్రేణీభవన్మధుపమండలరమ్యవేణీమ్

శోణాధరీంముహురహం ప్రణమామిమూర్ధ్నా

వీణావినోదరసికాం వచసాం విభూత్యై.

సోత్పానము

అంకిత ప్రాస ను ప్రజ్ఞాన శాస్త్రిగారు

కొంకి న్యేష్య బోగోష్టి నాల్గూపు

బ్రాట ముంగార్త చందాలు వేసి,

కొంగిట నిశ్చకించ గంటలుపడి వాడి

పావ కొక్కెత్తి పీచు బోలు మేను,

మునిపంట గొటికి తామూలమ్ము కంపకం

కలు గాగం బవదంపు శెలుపు మోవి,

కనకుండ శేరితి గవ్వించి కువకువ

భావనమ్ములను గమ్ము వైస నిద్ర

ఇంతి చెసిన గసి తరి దిందుకేని

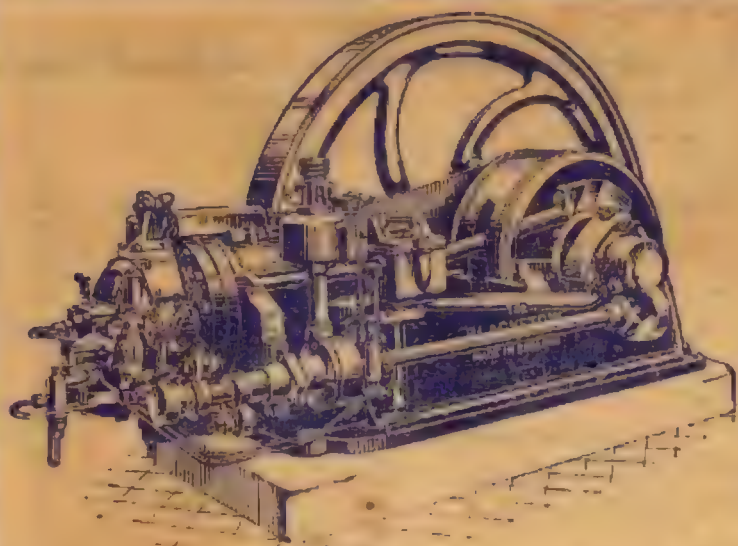
ఊవా యున్నది నలిపవేయుటకె యింక;

నడయుమీ కృష్ణ! వడైన బారిజాన

సూనముల శియ్య నలజ్జిలేని సుఖము.

అంకిత ప్రాస ను ప్రజ్ఞాన శాస్త్రిగారు

అంకిత ప్రాస ను ప్రజ్ఞాన శాస్త్రిగారు

బాక్ స్టోన్

"స్ప్రింగ్-ఇంజెక్షన్"

కోల్లు ప్లాటింగ్ క్రూడ్ ఆయిల్ ఇంజను
ఒకటి లేక రెండు చక్రములతో, బల
ముగా నిర్మింపబడినవి. సులభముగా ఊప
యోగించ వచ్చును. పనిచేయుటలో మిత
వ్యయము.

మే మొకను, "హార్ కూడ్" కోల్లు ప్లాటింగ్ క్రూడ్ ఆయిల్ ఇంజనులును, వాటిలో
కిరోసిన్ ఆయిల్ ఇంజనులును, క్రూడ్ లేక కిరోసిన్ ఆయిల్ యింజన్లతో నడుపుటకు వీలైన బార్లబుల్
అండ్ స్టేషనరీపంపింగ్ సెట్లు; స్లై యి చేయగలము. గొప్ప పవర్ హాసులనుండి, ఎలక్ట్రిక్ షేడములకు
వలయు పవరుకల్పించునట్టి యింజనులును, జనరేటింగు సెట్లులుకు ప్రత్యేకధరలు ఇచ్చెదము.

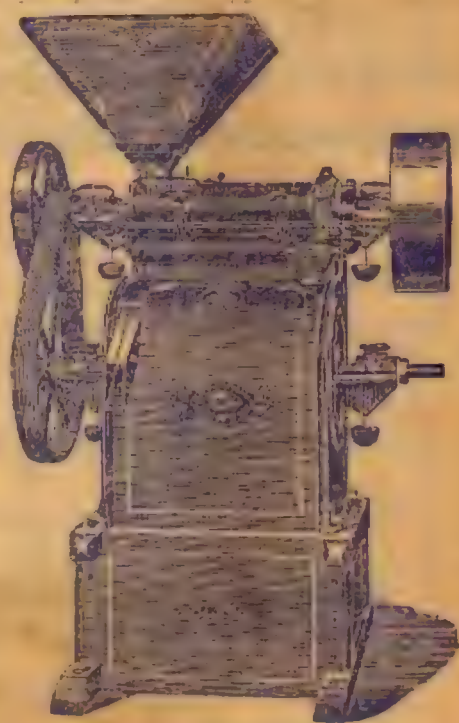
స్వచ్ఛమైన ఎంగల్ బర్లు

రైస్ మిల్లింగ్ మెషిన్ రీ

అమెరికా యందు గల ఎంగల్ బర్లు హార్ కంపెనీ వారికి
మేము భారత దేశమున పోల్ యేజెంట్లము. అసలు ఎంగల్ బర్లు
హార్లు, మెల్లింగులు యితిరీ పీజీఫ్ గములు మావద్దను మూత్రమే
దొరకును.

నమూనాలను అంగీకరింపకుదు
రైస్ మిల్లింగ్ కు సంబంధించిన సూచనావ్యయమును
గురించి మీకు అనుభవము గల సలహాల నివ్వగలము.

పవర్—మెషిన్ రీ, గిరింగ్,
బెల్టింగ్ మున్నగునవి

సరఫరా చేయగలము.

మార్షల్ సన్సు ఆండు కో (ఇండియా) లిమిటెడ్.,
9. సెకండురైజ్ బీచ్—మద్రాసు.

ఆంధ్రప్రదేశ్ - ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరాది సంచిక - ప్రకటనలు

దస్త్ర, బలము, తోముకపటికెము, గంతురాములు, పుట్టుకము, శత్రువునుకత్తినివ్యాధులకు

జండుగారి చ్యవన ప్రసావలేహ్యమును వాడుదు

అయుర్వేదమునంది హిమాలయరాశిత్వ మన మిక్కిలి ప్రసిద్ధిగాంచినది. శరీరమునకు పుష్టిని కలిగించును, ఇది సకలవ్యాధులను మాన్యుటయే కాక దిగ్బలము రానివ్వక ఆపును. మరియు సర్వావయవములను బలపరచుననే విషయము బహుకాలముగా అంబిటిని తెలిసినవయము.

ధర:—1 పాను బుడ్డి రు. 2-8-0, $\frac{1}{2}$ పాను బుడ్డి 1-5-0, $\frac{1}{4}$ పాను బుడ్డి 0-13-0
సారిలు బుడ్డి 1-కి 0-2-0 తపాలుఫుడ్డి ప్రత్యేకము.

Manufactured by
THE ZANDU PHARMACEUTICAL WORKS Ltd. BOMBAY 14
మదరాసు రాజధానికి పోల్ ఏజంట్లు:—

చామోదర అండు కంపెనీ, 78, చైనాబజారురోడ్డు, మద్రాసు.

అంగలీప్తారు—కె. రామకృష్ణమూర్తి
కె. పి. కృష్ణమూర్తి
అంగలీ—కలూరు శ్రీదేవి కంపెనీ
బొంబే—ప్రేమచిత్తలయము.
దెబాద—ప్రేమచిత్తలయము అండ్ కో.
కాకినాడ—లక్ష్మీనారాయణ అండ్ కో.
మార్కాపురము.

విశాఖపట్టణము—నిలం అండ్ కో.
ఏలూరు—కొండ అండ్ కో.
ఉదీనాడ—నీతారామ అండ్ కో.
గుంటూరు—అంధ్ర అయుర్వేద
ప్రొఫెసర్
మచిలీపట్టణము—కె. పి. మాత్యరావు.
బెంగళు—తాతానాయక్ శెట్టి.

బళ్లారి—సి. అయ్యనాథుని, బ్రంక్ కోట్టా.
చరిపాపూరు—వై. సత్యనారాయణ.
కడప—అదిలక్ష్మి అండ్ కో.
రాజమండ్రి—కృష్ణరావు అండ్ కో.
మార్కాపురము—కృష్ణమూర్తిరావు అండ్ కో.
దెబాద—ప్రేమచిత్తలయము.
బెంగళు—తాతానాయక్ శెట్టి.

ఆయుర్వేదవైద్యసంగ్రహము.

1 భాగము:—నిరకశుక్రత సంతానసాధనముగా అనుభవపద్ధతులును చంద్రవ్యాధులను 600 చికిత్సలను తెలుపునై న్య గ్రంథము. వైద్యునివహించు ముఖ్యములేకుండా తిమింతుల తాత నేనే య పరిచయించుకొనునది లభ్యతరచోగములు.

అట్టలైండు గలది రు 1-4-0

2-వ భాగము:—శుగ్రులు, భిక్షుములు, వంటకబ్బరి బొమ్మములు, తాళములు, అట్టములు, శివ్యములు, శైలములు, మార్గములు, ముదిలనునది చెయ్యవచ్చుములు. అనుభవప్రాయముగా ప్రాయబడి యున్నవి.

అట్టలైండు పుస్తకం 1-కి రు 1-12-0

సుఖరోగచికిత్సాదర్శనము.

అర్చివిధములను సుఖవ్యాధులు అనగా శిగులు, మూయి ముదలనువ్యాధులునొంది వాడుకోగన బొమ్మములు, తిమింతుల తాత నేనే య పరిచయించుకొనునది.

పుస్తకం 1-కి రు 1-4-0

ఆయుర్వేదచంద్రిక

ఆలోగ్య, వైద్య, సంబంధమున వ్యాధులును అనుభవచికిత్సలు, మొదలగునవి ప్రాయబడియందును మానవత్రిక ప్రతివారికిని యుపయోగము.

సంవత్సరమునకు చందా రు 1-కి-0 మాత్రమే.

వాదిరి కోరినచో యుచితముగా పంపెదము, వై పుస్తకములకు పాఠ్య విధులు ప్రత్యేకము.

సి. జి. ఏ. అండు కంపెనీ ఆయుర్వేద సమాజం-పెరిదేవి-నెల్లూరుజిల్లా.

౧, ౨. ఇండియన్ రౌండుటేబిల్ కాన్ఫరెన్సుకు తయారుచేసిన సభాభవనము-రెండు దృశ్యములు

ఇండియన్ కాన్ఫరెన్సు

౧. శాస్త్రిచక్రవర్తిగారు ప్రారంభోపన్యాసమును చదువుచున్నారు.

౨. చాన్ ఆఫ్ లాన్సు ధరమున ఇండియన్ కాంటింటెంట్ కాన్ఫరెన్సు ప్రతినిధులకు పార్లమెంటు సభ్యులు చేసిన విందు.

స్త్రీలు కారాగారముల కేగినచో,
వంటచేయుటకు శ్రమపడకుడు.

ఏమియు అక్కరలేదు

ఒక రుక్మణి కుక్కర్-ను
తీసికొనుడు.

7 సైజులు, 1, 2, 4, 6, 8, 12, 16 గురు
మనుష్యులకు సరిపోవును.

ర. 12, 16, 20, 25, 31, 37, 44
వివరముల దెలుపు పుస్తకము ఉచితము.

రుక్మణి కుక్కర్ కంపెనీ,
రాయపురం, మద్రాసు.

Rukmani Cooker Co.,
Royapuram, Madras.

గుణము, సువాసన, కారము, రుచి
వీటికి ప్రసిద్ధిచెందిన

V. H. R.

ఇం గు వ

నుపయోగించి యానందింపుడు !

1 పాను రు. 1-12-0 ½ పాను 0-15-0.

వర్జీవద్దాసు హిర్జి అందు కో.,

34, గోవిందప్పనాయుని వీధి,

జి. టి. మదరాసు.

అ ఖం డ వి జ య ము

“ఉ చి త భీ మా”

మొదటి సంవత్సరపు ఆపూర్య ఫలితము:—

పాలనీలు జారీచేసిన సంఖ్య	13,000
చనిపోయిన పాలనీదారుల వారసులకు యిచ్చినది	రు.	35,000
గవర్న మెంటు సెక్యూటీలు	రు.	35,000

వాటాదారులను పంచిపెట్టబడినది 100 కి రు. 9

నెల 1 కి చందా రు. 1 దీనిలకు ఎక్కువ ప్రయోగము

పూర్తి వివరములకు:—

ది స్టార్ ఆఫ్ ఇండియా ఇండస్ట్రియల్

అండ్ జెనరల్ ఆఫ్ యూరెస్సు కంపెనీ, లిమిటెడ్

హెడ్ క్వార్టర్స్:—23, సెకండు లైన్ బీచ్. మద్రాసు.

ప్రాంతాలు:—ఏలూరు, బెజవాడ, గుంటూరు, రాజమండ్రి, కాకినాడ, విశాఖపట్టణము, కర్నూలు,
తాడిపత్రి, బల్లారి, బందరు, కాళహస్తి, నెల్లూరు, మైదాపూరు, బెంగళూరు, పాండిచ్చేరి, క్విల్క, మధుర
వగైరా.
జీతములమీద పనిచేయు ఏజంట్లు, అర్గనైజర్లు కావలయును.

ది ట్రాపికల్ ఇన్స్యూరన్సు కంపెనీ, లిమిటెడ్ (ఫ్లో.)

స్వదేశీయమైన సంస్థ. భారతదేశపు ప్రధాన నాయకులచేత యేర్పాటుచేయబడినది.
ట్రాపికల్ యందు భీమాచేసికొని మీకుటుంబమునకు సౌకర్యములను చేకూర్చును. ఎటుకుబడి గలవారు, భారతీయమైన కమిషన్ పద్ధతులమీద జిల్లా యెజంట్లుగా పనిచేయుటకు కావలెను. వివరములకు వ్రాయుడు:—

ది మద్రాసు ఆఫీసు, 121 ఆర్మీనియన్ వీధి, మద్రాసు.

THE MADRAS OFFICE,

121, Armenian Street, MADRAS.

అశోక వేదిక కలదు పరిమళం,
యోగ్యతాకరమును పొందుకొనినది.
ప్రకరణమువలన, ప్రసిద్ధి కెందిన
ఆంధ్ర రోజ్ వాటర్ మాన్యుఫ్యాక్చరర్స్
ఉత్పత్తిచేసి, పాకయ్యెనది.
అన్నితావులందును విక్రయించబడును.

పాకములు:—	దిస్కెలువాటర్స్:—
రోజ్	ఓంపాటర్
ఆరంజి	సకపపల్లా
పరపపల్లా	జెస్టింగ్
లెవర్	యూ.సి.డి.

సాటిలేని జి. ఆనంద
జైన్ దంతచూర్ణము.

రంజనులను పరిశుభ్రపరచును. అన్ని రంజనాధులను కుదర్చుచు. నవనవ గలది. నోటి దుర్గంధమును పొగొట్టును.
12 ప్యాకులు ను 1—4—0. . పర్తూకు నుంచి కమిషన్ యియ్యబడును. వివరములకు వ్రాయుడు:—

జి. ఆనంద జైన్, రోజ్ వాటర్ మాన్యుఫ్యాక్చరర్స్. "ఆనంద విలాస్" రాయచోట, మద్రాసు.

రాజనీతి-రాష్ట్రాంగములు

పి. బాపిరాజుగారు, బి. ఏ., బి. యల్.

(ప్రతిపాదనాసంవికృతము)

3—శాసనవర్గము

రాష్ట్రాంగములందు మూడవది శాసనవర్గము. మూడవది యగుటచే నీ ప్రాముఖ్యము తక్కువ యనరాదు.

పాలకవర్గ మమలులో పెట్టవలసిన శాసనముల నీ వర్గము నిర్మించుచుండును. పాలకవర్గము రాజ్యాంగ చక్రములను నడుపున దయినను తద్విధానమును సూచించుట శాసనవర్గపు విధిమై యున్నది. ప్రజాభిప్రాయమును నిరూపించుట కాధారమై యున్నది. పాలకవర్గము ప్రజల హక్కులను ధిక్కరింపకుండ నిది కాపాడుటకు మూలమై యున్నది. ప్రజాభిప్రాయమును వెల్లడిచేయుట కీవర్గ మన వసర మనియు, ఏ కేసునందువలె ప్రత్యేకాభిప్రాయములను ప్రజలే వెల్లడిచేయవచ్చుననికీ కొందరి యభిప్రాయమీ ప్రస్తుతపు రాజ్యాంగములందు వర్ధిల్లినేరదు.

శాసనవర్గ నిర్మాణము—రాష్ట్రానిర్మాణము

అనేక దేశములందు శాసనవర్గ కార్యక్రమము రెండు వర్గములైన విభజింపబడి రెండువర్గములను నడుపుచున్నది. ఇది ద్వంద్వవర్గవిధాన మనబడును. ఇరువర్గము లామోదించువరకును ఏ శాసనమును అమలునకు రాజాలదు. ద్వంద్వవర్గవిధానమం దిరువర్గములందును శాసనములు చర్చింపబడుట కవకాశ మున్నందున న్యాయవిచారణ కవకాశ మెక్కువ యున్నదనియు అల్పసంఖ్యాకులై ప్రాతినిధ్యరహితులైన బహిష్కరితులకు ప్రాతినిధ్య మిచ్చుట కవకాశమున్నదనియు కావున ద్వంద్వవర్గవిధాన మవసర

మని కొందరి యభిప్రాయము. కాని రెండు వర్గములందున చర్చ జరుగుట చర్చితచర్చణమనియు, ఈ విధాన మామోదించబడిన దేశములం దీ రెండవ వర్గమునకు ప్రాముఖ్యమే లేదనియు, ఏకీభవించియుండు పాలకవర్గమున కవరోధముగ విభక్తమైన శాసనవర్గము బలహీన మగుననియు కొందరు వాదించును. వీరివాదనయందలి బలాబలములు మన దేశమందలి Council of State వలన ప్రత్యక్షమగుచున్నవి.

అంతర్నిర్మాణము—మొదటిగ్గతు నిర్మాణము

ఈ వర్గమందలి ప్రజాప్రతినిధు లేవిధముగా నెన్నుకొనబడవలె ననునది ప్రథమవిషయము. కొన్నిచోట్ల ఎన్నికల విధానము మూలముగను కొన్ని దేశములందు పాలకవర్గము ఏర్పరుచువిధానము మూలముగను ఈ రెండు విధములుగను సభ్యు లేర్పరుపబడుదురు. ఎన్నికలవిధానమునకే ప్రాముఖ్యము గలదు.

(1) ఈ పద్ధతికొరకు ఒక దేశము కొన్ని నీమలుగను, లేక రాష్ట్రములుగను, లేక నాడులుగను విభజింపబడవలెను. అనగా స్థలవిభాగము ముఖ్యముగాని వృత్తులు, కులములు ముఖ్యములుగావు. తుది రెండుమాగ్గములవలంబించిన యెడల స్వకీయాభిమానమును మెండై దేశాభిమానమునకు కొరతకల్గును. (2) ప్రజల ప్రత్యేకపు వోట్ల మూలముగ గాని లేక తాలూకాబోర్డు, ఇత్యాది స్థాయిసంఘముల సభ్యులు వారి వోట్లమూలముగగాని, ఈ సభలకు ప్రతినిధు లేన్నుకొనబడుటయు గలదు.

ఎన్నికల విధానము

1. స్వతంత్ర దేశములందు ఎన్నుకొను హక్కు ప్రతిమానపునకును సహజమై యున్నది. ఉన్నత్యులు, నేరస్థులు, మైనర్లు తప్ప మిగిలిన ప్రతిమనుజునకును, ఎన్నికహక్కు గలదు. ఈ సర్వతోముఖమైన హక్కు కొన్ని దేశములందు మాత్ర మామోదించబడినది. కాని దీనికి సర్వతోముఖవ్యాప్తమైన విద్యయు, ఆ హక్కును చలాయించు రాజకీయజ్ఞానమును మూలాధారమై యున్నవి. దీనినే Universal Suffrage అందురు.

2. ఈ హక్కుస్త్రీలు పొందవలె నను వాదన ప్రబలుచున్నది. రాజకీయహక్కుల విషయములో స్త్రీ పురుషజాతిభేదము పాటించరాదనియు ఆస్తులకు హక్కు దారులైన స్త్రీలకు పన్నులిచ్చు బాధ్యత కలిగినప్పుడు వారి హక్కునుకూడ పొందదగినవారై యున్నారనియు మొదలైన కారణము లీవాదముకు బలపరుచు చున్నవి. కాని యీవాదమునకు ప్రతికూలు రనేకులుకలరు. సంఘపు కట్టుబాట్లు తొలగినప్పుడు స్త్రీలు రాజకీయసంస్థలయందు పాల్గొనినయెడల సంఘము విధ్వంస మగుననియు ప్రకృతి నిర్మాణము ననుసరించి స్త్రీలట్లు గావించరాదనియు, అన్ని ప్రదేశములందును స్త్రీలహక్కులను కాపాడుటకు స్త్రీలే యావశ్యకమని చెప్పట మిథ్య యనియు, అనేక దేశములందు చిరకాలమునుండి స్త్రీల హక్కులను వారి కంటే పురుషులే బాగుగ కాపాడుచున్నారనియు వీరు వాదించుచున్నారు. ఏదియెట్లున్నను ఈ Woman suffrage movement ప్రతిదేశమునందును బలము పొందుచున్నది.

3. మిల్లు అనుశాస్త్రవేత్త ఈమూడవవిధానమునకు మూలము నిట్లు నిరూపించుచున్నాడు.

“రాజ్యాంగమందు విజ్ఞానుల కొనంగబడు రాజకీయసంబంధమగు బాధ్యతలు మూఢుల కిచ్చినయెడల ప్రమాదము వచ్చును. రాజ్యాంగవిధానమునందు ప్రతిమానపునకును హక్కు వుండవలె ననుటలో ప్రతిమానపునకును ఆహక్కు సమానముగా నుండవలెననుట తగదు.”

కాబట్టి వీరి యభిప్రాయము ప్రకారము విజ్ఞానులకు ఒకటి కంటే ఎక్కువవో ట్లుండవలెను. వెనుక బెల్జియమ్ దేశమందు 25 ఏండ్ల వయసును మించిన పట్టభద్రులకు 2 వోట్ల హక్కు ఒనంగబడు చూడెడిది. దీనిని Plural Voting అందురు.

4 నాల్గవది Proportional Representation అనబడును. ఇందు అత్యధికమైన వోట్లు వచ్చుట ప్రధానముగాదు. ఒకసీమయందలి వోట్ల సంఖ్యను ఆ సీమ ప్రతినిధుల సంఖ్యచే భాగించబడి కావలసిన వోట్లసంఖ్య నిర్ధారణచేయబడి మిగిలిన వోట్ల క్రమప్రకారము వరుసలో నెన్నుకొనబడినవారి పరము గావించబడు చుండును. దీనివలన వోట్లు వృథాకాకుండుటయు వివిధసీమయొక్క విస్తీర్ణపు భేదము పాటించకుండుటయు ప్రాతినిధ్యము బాగుగా సమకూరుటయు ఈపద్ధతి ముఖ్యోద్దేశములు.

ఎన్నికలయందు గమనింపవలసిన విధులు

(1) ఎన్నికలవిధానము సంఘమునకును అప్పటికి నిలిచియున్న స్థాయిసంఘములకును సంబంధించి యుండవలెను గాని, కొత్తసీమలను సృజింపరాదు.

(2) ప్రతి ప్రతినిధియు ఆయా నియమామకుల సముదాయమునకు సంబంధించిన వాడుగ నుండవలెను. అనగా వ్యవసాయదారుల ప్రతినిధి వ్యవసాయమునకు సంబంధించిన వాడుగనే యుండవలెను.

(3) ఎన్నికల హక్కును పొందిన వారా రాజ్యపు ప్రజలై యుండవలెను.

(4) అట్టిమానిసి కొంత ఆస్తిని కలిగినవాడుగ నుండవలెను. కాదేని బాధ్యతయొక్క విలువను గుర్తింపజాలను.

(5) పాలకవర్గమందు పాల్గొను సర్కారు ఉద్యోగిస్థులును, మతి భ్రమించినవారును, మైనర్లును, శిక్షింపబడినవారును వోట్ల హక్కును పొందదగరు.

(6) ప్రతి ప్రతినిధియు తన నియమామకుల హక్కులను, కాపాడుటకు ప్రయత్నించుచు వారియభిప్రాయ

ముల ప్రకారము సభలయందు మొలగుచుండవలెను. ఇందుల కేమాత్రము తప్పరాదనుటకు వీలులేదు. తన నియామకుల ఉద్దేశములకంటె నిష్కృతపాతమైనట్టియు, నిష్కల్మషమైనట్టియు, సూక్ష్మబుద్ధితో గ్రాహ్యమైనట్టియు తనబుద్ధి కుశలతవలన విచారించగలుగనట్టి ధర్మ ధర్మ విచక్షణయే ప్రతి ప్రతినిధిని ప్రధానము. అతడు ప్రజల యభిప్రాయములను తన వివేచనతో నిమిత్తములేక వెల్లడి బుచ్చు తెలిఫోను అని చెప్పవలెను.

అతని రాజకీయమునందు యోచింపదగిన మరొక విషయము

(1) తానననభాగ్యముని యెన్నిక—అతని విధ్యక్షములు.

(2) సభికుల సంఖ్య.

(3) సభాసమావేశము — సమావేశ నియమిత కాలము.

(4) సభ ముగింపు

(5) సభయందు పాలకవర్గాధిపతులు పార్టీన నచ్చునా? అట్లయిన ఎంతవఱకు? మొదలైన విషయములు.

పై విషయములు ఆయా దేశమున కనుకూలముగా వివిధముగ సమర్థింపబడుచున్నవి.

(6) పశువిధానము.

ఇది చాలముఖ్యమైన క్రమము. ఈ విధానమును బట్టి ఇట్లు నిర్వచించుచున్నాడు:

“ఒక యేకాభిప్రాయమైన నియమముల ననుసరించి దేశమున కుచితమైన లాభమును ఏకస్థులై పెంపొందజేయు కూటమిని, పార్టీ అని గాని, పక్షములేక కనుక అని గాని అందురు.” ఈ పక్షముయొక్క ముఖ్యోద్దేశము దేశీయోన్నత్యమునకు పాటుబడుటగాని, పార్టీయొక్క స్వలాభాపేక్షమాత్రము కాదు.

(1) అంగీకృతమైన నిర్మాణములేనిదే యే విధానము కొనసాగదనుట కది యొక నిదర్శనము.

(2) ఈవిధానమున వోటర్లు నియమితపక్షాభిప్రాయముల ననుసరించి వోట్ల నిచ్చునట్లు జరుగును.

(3) పార్టీకృషివలన జనసామాన్యమునకు దేశమున కనుకూలమగు విషయములనుగూర్చి తెలిసికొనుట కవకాశము కలుగును.

(4) పార్టీపద్ధతివలన అధికసంఖ్యాకులునైన యొక పార్టీ నుండి పాలకవర్గమేర్పరుపబడి, పార్టీయొక్క నియమముల ననుసరించి, నిరాటంకముగ రాజకీయమును నడపుట కనుకూలమగును. లేనియెడల ఒక విధానమును ప్రారంభించి అమలులో పెట్టుటకు ఏపాలకవర్గమునకురుదైర్యముగాని అవకాశముగాని కలుగదు.

పార్టీయంతటి ముఖ్యాంశములు

(1) దేశమున కనుకూలమగు నియమములు లేదేని ఏదియు పార్టీ అని పిలువబడనేరదు. కాబట్టి మతసంబంధమైనట్టియు, జాతిసంబంధమైనట్టి నియమములు అనర్థకములు.

(2) ఆయాపక్షముల కవజయము సంభవించినను ఆయాపక్షీదారులు, ఏకీభావముతో నుండవలెను. కాని ఆపక్షము నియమితమైన పద్ధతులనుండి కక్ష తొలగిన యెడల అందలి యే కక్షీదారుడైనను తిరస్కరించవచ్చును.

పశునిర్మాణమున కనుకూలమగు పరిస్థితులు

(1) ప్రజారాజ్యమునందు గాని పశునిర్మాణము వీలులేదు.

(2) ఏపక్షముయొక్క అభిప్రాయములును ఆదేశ ప్రభుత్వనాశమును కోరునవి కాగూడదు.

ఉదా: రాజ్యమందు సమూలమైన మార్పుకోరు పక్షమును రాజ్యాంగమందు సమత్వము నాశించు పక్షమును ఒకేదేశముం దుండుటకు వీలులేదు. కావున ఇంగ్లాండువంటి దేశములందు జోల్దివిక్కులకు ఎడము లేదు.

(3) పార్టీలమధ్య ఉండలేని వాదభేదములు, మతసంఘసంబంధములైనవి కాక రాజకీయభేదముతో నుండవలెను.

(4) దేశమందు 2 పార్టీలకంటెయొక్కవ ఉండుట భావ్యము కాదు. ఇది ప్రకృతికి మానవ స్వభావమునకు ననుకూలమై యున్నది. ఏసంఘమందును రాజకీయ విషయములో రెండు అభిప్రాయములు మాత్ర ముండుట సహజము. (1) పూర్వసాంప్రదాయాలబలము, (2) స్వేచ్ఛానువర్తనము—

ఎన్ని భేదాభిప్రాయము లున్నను అన్నియు పై రెంటికి ననుకూలించియే యుండును. కాట్టి ఏమూడవ భావముకూడ పై రెంటిలో నొకటిగా భావింప నవకాశ ముండును. అందుచే ఏ రాజకీయ సంస్థయందును కూడ మూడవపార్టీకి ఆవశ్యకత అగతదు. రెండు పార్టీలకంటె ఎక్కువకంటె లున్న దేశమందు ఒకపార్టీయొక్క అభిప్రాయములను కొన్నింటిని మరియొక పార్టీ అవలంబించుటయు, సంఖ్య కొలదియగుటయు, కొంతకాలములో ఓడించుటయు, బలమునకు తన అభిప్రాయమును మార్చుకొనుచు, మరియొక పార్టీతో రాజీపడుటయు సంభవించుచుండును.

పార్టీ పద్ధతి వలన అవశ్యకములు

(1) ఒకపార్టీయొక్క అభిప్రాయమును చెబుట ఆశయమున్నను, ఆయా కట్టుబాట్లవలన స్వేచ్ఛానువర్తన కవకాశము లేదు. కొన్నియెడల స్వబుద్ధిని వీడవలసి వచ్చును.

(2) కఠియొక్కబలము నిర్మాణమునందున్నది. ఇప్పటి ప్రజారాజ్యములం దానిర్మాణమునకు వలయు ధనము సేకరించువారి యధీనమునందు పార్టీ నిలువ

వలసి వచ్చుచున్నందున అట్టి ధనికులు పార్టీయొక్క అభిప్రాయములకు కర్తలగుచు వారి యిష్టానుసారము నడపుచుందురు. అట్టియెడ ప్రజామీదమునకు విముఖత సంభవించు చుండును.

(3) ప్రత్యేకతరూపుమాయును. — ఉత్కృష్టాశయముగలవారు ఏ పార్టీకిని చెందకుండు ఎన్నికలలో జయమందినను, వాగు పాలకవర్గమునందు పాల్గొనుటకును వారి ప్రాజ్ఞానచూపుటకును నవకాశములేదు. పై కారణములచేత కొన్ని దేశములందు, పార్టీ పద్ధతి నవలంబించక నముదాయపద్ధతి నవలంబించు చున్నారు. ఇందు ప్రత్యేకత కవకాశ ముండును. — అల్పసంఖ్యాకులకు ప్రత్యేకత కల్గును. దీనిని Group system అందురు. మరియు పై కారణములచేత కొన్ని దేశములందు రాజ్యాంగమందలి ప్రతిముఖ్యంశమునకును వోటరు యొక్క అభిప్రాయము కనుగొని పరిపాలనము జరుపబడుచుండును. దీనినే రిఫరెండము అందురు. మరియు ఒకానొక శాసననిర్మాణమునకు ఒకసంస్థ తీర్మానించువరకు వేచియుండక ప్రజలే (అనగా నిరుపితిసంఖ్యాకులు) అట్టి శాసన మావశ్యకమని తోచినేని, వారి వోట్లమూలముగా ఆ శాసనమును తీర్మానించి అమలులో పెట్టుచుండురు. దీనిని ఇనిషియేటివ్ అందురు. ఈ రెండు పద్ధతులును స్విష్టరూపాదునందును అమెరికాదేశమందును అమలు జరుపబడుచున్నవి.

శాసనవర్గాంతర్యాగమందు, అనగా శాసనసభాంతర్యాగమందు జరుగు శాస్త్రీకమము విషయమై విరివిగ వ్రాయ నవసరములేదు. ఆయా దేశముల కనుకూలమగునట్లు కార్యక్రమపు వివరములకు వలయు నిబంధనలు పైసూత్రముల ననుసరించి గావింపబడుచుండును.

ప్రజాస్వాతంత్ర్య పరిపాలనము-దానికిగల ప్రతిబంధకములు

చా. వెం. హనుమంతరావుగారు, యమ్. ఎ. డి. ఇ. డి.

ఇరువదవ శతాబ్దములో ఎక్కువగ వ్యాప్తి కెందిన రాజకీయసూత్రములలో ప్రజాస్వామిక ప్రభుత్వపు అభివృద్ధి ఒక ముఖ్యస్థానము నాక్రమించు నని ఎల్ల రంగీకరించవలయును. ఐరోపామహాస్పృగామము అంతమొందిన తరువాత ఈవిధానము చాలదేశములలో ఏర్పాటుకాబడినది. ముఖ్యముగ యూరప్ ఖండములో పూర్వపు జర్మనీ, ఆస్ట్రియా, రష్యా సామ్రాజ్యము లంతరించి వాటిస్థానమున అనేకములగు చిన్నచిన్నరాజ్యములు బయల్పెడలి నవి. ఇవికాక ఇక కొన్ని దేశములందు రాజప్రభుత్వమంతమొంది దానికి బదులుగ ప్రజాస్వాతంత్ర్యరాజ్యవిధానములు(Democratic Government) ఏర్పాటుచేయబడినవి. యూరప్ లోనేకాక ఇతర ఖండములందుకూడ ప్రజాప్రభుత్వములుగాని, ఆప్రభుత్వసూత్రములపై నాధారపడియుండు ఇతరరాజ్యాంగవిధానములు గాని ఎక్కువగ ఏర్పాటు కాబడినవి. యుద్ధము ప్రారంభింపబడినపుడును, అది జరుగుచుండుకాలములో కూడను, దానియందు పాల్గొనిన దేశములవారు తాము ప్రపంచమున ప్రజాస్వామిక ప్రభుత్వసూత్రమును నెలకొల్పుటకే పోరాడుచుంటిమని అనేకసార్లు ప్రకటించియుండిరి. ఇట్లొక ప్రక్కనుండి ప్రజాప్రభుత్వసూత్రము ప్రబలమగుచుండ వేరొక ప్రక్కనుండి దానివిచ్ఛిన్నమును, విఫలత్వమును ప్రకటించుపద్ధతులును విధానములును బయల్పెడలి దానియందలి నమ్మకమును సడలించుటకు చాల తోడ్పడుచున్నవి. యుద్ధానంతరమున ముఖ్యముగ ఈనమ్మకము ఎక్కువగ క్షీణించుచుండుట స్పష్టముగ కానగును. పరస్పరవిరుద్ధ భావములను వెలిపుచ్చు పై రెండుసంగతులయందును

మితవరకు నిజ మున్నదయో గ్రహించుటయు, వాటి యొక్క నిజానిజములను పరిశీలించుటయు అవసరము. హిందూ దేశమందుకూడ ప్రజాపరిపాలనావిధానమును ప్రవేశపెట్టుటకు ప్రయత్నములు జరుగుచున్న ఈనమయములో అట్టి పరిశీలనయొక్క ఆవశ్యకత అందఱును అంగీకరించవలయును.

౨

ప్రజాప్రభుత్వ మనిన ప్రజలలోనే ప్రభుత్వాధికారమంతయు నిబిడీకృతమై యుండునట్టి ప్రభుత్వవిధానమని అర్థము చేప్పవచ్చును. ఆ పదమునకు అనేకరాజకీయ వేత్త లనేకము లగు భిన్నభిన్నవ్యాఖ్యానములు చేసియున్నారు కాని దాని సంపూర్ణార్థమును విస్పష్టపరచు వ్యాఖ్యానమేదియు లేనదిగా ఆనుకొనవచ్చును. కాని “దేశముదలి అధికసంఖ్యాకు లగు ప్రజల యభిప్రాయము ననుసరించి జరుపబడు”చుండు ప్రభుత్వమే ప్రజాప్రభుత్వ మన తెల్లునని నిర్వచించిన చాలవరకు సరియగు అర్థము పెచ్చిన దని తిలంపవచ్చును. “ప్రజలు” అనుమాటకు సరిగ సరిపోవు నిర్వచనము చేయుటలో గల కష్టములను మన మూహించుకొనిన పైన చేయబడిన అర్థము చాల సరియైనదే యనుటలో సందేహములేదు.

౩

ప్రజాస్వామిక ప్రభుత్వ మేదేశమునకూడ పూర్తిగ ప్రజాప్రభుత్వము(Government by the people)గ నుండుట లేదని మనము గ్రహించవలయును. దానికి కారణము ఎచ్చటనుకూడ ప్రజలందఱును (అనగా యొక్క

వయస్సు కల్గినట్టి ప్రజలని మన మనుకొనవచ్చును) రాజకీయవిషయములందు పాల్గొనుటకు తగిన స్థితియుండు లేకుండుటయే. అట్లు పాల్గొనలేకుండుటకు వివిధము లగు కారణము లుండవచ్చును; దేశముయొక్క స్థితిస్థితి, ప్రజలయొక్క అలవాట్లు, వారి రాజ్యాంగవిధానపు అభిప్రాయములు మొదలగున నన్నియు అట్టి అసహాయస్థితికి తోడ్పడును. కాని పై కారణము లన్నియు ప్రజాస్వామిక ప్రభుత్వ మాయాదేశములలో ప్రవేశపెట్టబడుటకే అడ్డంకులుగ నుండవచ్చును. ఉదాహరణముగ దక్షిణ-అమెరికాయందున్న వివిధప్రజాప్రభుత్వములు గల దేశముల స్థితిగతులు తీసికోవచ్చును. ఆదేశములలో ప్రజాప్రభుత్వ మేర్పాటు చేయుటయే పొరపాటు. కాని ఆదేశము లన్నిటియందును ఆవిధానమే అమలునం దున్నది. ప్రస్తుతము మన మాలోచించవలసినది ఒకసారి ప్రజాప్రభుత్వము నేర్పాటు చేసినతర్వాత దానిని జయప్రదముగ నిర్వహించుట కవసరము లగు పద్ధతు లేవి యను విషయము. ఆసందర్భములో ప్రజలందరును ప్రభుత్వవిషయములలో పాల్గొనవలె ననిన ఏమి అవసరమని ఆలోచించిన తెలుస దేమన (1) వారికి తగిన సావకాశ ముండవలెను (2) రాజకీయముల నర్థము చేసుకొనుటకు తగిన సంతవిద్య యుండవలెను. (3) తమతమ యుద్దేశ్యముల ప్రకారము నడచుకొనుటకు శక్తియుండవలెను. కాని ఈనియామకములు గలప్రజ లేదేశమందును లేరనియే చెప్పవచ్చును. ప్రజాపరిపాలనావిధానమునందు ఎక్కువ కాలము కృషిచేసినట్టియు, ఎక్కువ అనుభవము కలిగినట్టియు ఇంగ్లండు, అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములలో నైన నీవిషయములందు ప్రజలు తగినంతవర కభివృద్ధి చెందిరను సంగతి వివాదాస్పదమే. ప్రజాస్వామికప్రభుత్వములు కల ఈదేశమునందుకాని ఏ యితరదేశములందుగాని జరుగుచున్న దేమన ప్రభుత్వవిషయములు వాటికి తగియుండే, వాటియందు పాల్గొనుటకు అవకాశములు కల్గియున్న కొద్దిమందికే వదలివేయబడుచున్నవి. అట్లు రాజ్యాంగవిషయములలో పనిచేయువారు ఆయాదేశము

లందలి అధికసంఖ్యాకులగు జనుల యభిప్రాయముల ననుసరించి పరిపాలనావిధానమును నడుపుచున్నారా లేదాయను విషయము ఆయాదేశములందు గల ప్రజాభిప్రాయబలముపై (Strength of Public opinion) నాధారపడి యుండును. కాని ప్రజాభిప్రాయమునకు వ్యతిరేకముగ, అనగా ఏదేశమునందుగాని అప్పటికియున్న ప్రజాభిప్రాయ మని యర్థము. ఎవ్వరికిని కాని పరిపాలించుట దుస్తరమే యగునను సంగతి మనము జ్ఞాపక ముంచుకొనవలెను. ఇట్లు ప్రజాసమూహమునుండి ప్రజలయందు గల రాజకీయవిజ్ఞానము ఇంకను ఇతరవిషయముల సంపుటివలన బయల్పెడలిన ప్రజాభిప్రాయమున కుత్తరవాదముగ రాజ్యము జరుపబడుచుండు ప్రభుత్వవిధానములనే ప్రజాస్వామికప్రభుత్వవిధానము అని పిల్వబరగును.

౪

ప్రజలందరును ప్రభుత్వవిషయములలో పాల్గొనుటకు వీలులేనపుడు దానికిబదులు ప్రజలయభిప్రాయములను సరిగ వ్యక్తీకరించుటకు కొన్ని సంస్థలైనయుండుట ముఖ్యవసర మైయున్నది. ఇప్పుడు ప్రజాస్వామికప్రభుత్వములు గలదేశము లన్నిటియందును కూడ ఇట్టిసంస్థల ద్వారముననే ప్రభుత్వము నడుపబడుచున్నది. వాటినే ప్రజాప్రతినిధిసభ (Representative Institutions) అని పిల్చుచున్నారు. కాని, ఈప్రజాప్రతినిధిసభలు ప్రజాభిప్రాయమును పూర్ణముగ విశదపర్చుచున్నావా లేదాయను విషయమే ప్రస్తుతము చర్చనీయాంశము. ఒకసారి ప్రజలచే (అనగా వోటర్లుగా నున్నప్రజలచే) ఎన్నుకొనబడిన తరువాత ప్రజాప్రతినిధిసభలు వాటిదారినే యవి పోవుచు ప్రజాభిప్రాయమునం దప్పు డప్పుడు కల్గుచున్న మార్పులను వ్యక్తీకరించుట కనుకూలించనివిగ నున్నవి. దానివలన చాలవోట్ల ప్రజాభిప్రాయము ఒకపద్ధతిగను, ప్రజాప్రతినిధిసభల యభిప్రాయము వేరొకపద్ధతిగను నుండుటకూడ తటస్థమగుచున్నది. అదియుకాక ప్రజాప్రతినిధిసభలు వాటికార్యక్రమమును నడుపుకొనుటకు కొన్నికొన్ని నిబంధన లుండుట అవసరము. అట్టి నిబం

ధన లేవియు లేనినాడు ఆనధలన్నియు యుద్ధభూముల క్రింద మారు నని ప్రస్తుతము నిబంధనలక్రింద పనిచేయు చున్న జర్మనీ, ఫ్రాంసు మొదలగు దేశములందలి పార్ల మెంటునధల విషయములను వినుచు చదువుచున్న మన కందరకును విశదమే. నిబంధనల ప్రకారము పనిజరుగుట ముఖ్యమే; కాని వాటివలన ఈనధలందు కార్యక్ర మము తొందరగ జరుగకుండుటయు, ముందు జరుగ వల సిన కార్యములు వెనుకను, వెనుక జరుగవలసిన కార్య ములు ముందుగను జరుగుటయు కూడ కలదు. మరియు ప్రభుత్వవిధానము ఎక్కువ క్లిష్టమగుచున్న ఈకాల ములో, ప్రజల జీవితసౌఖ్యముల కిక్కువ సంబంధము గల విషయములు ప్రభుత్వమువారి ఆలోచనలోనికి వచ్చు చుండుట జరుగుచున్న ఈకాలములో, ప్రజాప్రతినిధి నధలద్వారా ప్రభుత్వపుకార్యములను నిర్వహించుటకు రోజురోజునకును ఎక్కువకష్ట మగుచున్నది. ఈకారణ ములవలన ప్రజలలో, వాటిపై ననుమానము, వాటి పరి పాలనాపద్ధతులపై నిరాశ, అనిష్టము దినాదినాభివృద్ధి గాంచి అవి దేనిసందర్భములో ఏర్పాటుచేయబడినవో ఆప్రజాప్రభుత్వవిధానముపైకూడ నమ్మకము నశించుటకు కారణ మగుచున్నది.

గ

పైన చెప్పబడిన నిరాశ, ఆశాభంగము, అనిష్టము మొదలగునవియే ప్రస్తుతకాలములో ప్రజాస్వామిక ప్రభుత్వముపై మోజుతగ్గుటకు ముఖ్యమగు కారణమై యున్నది. వాటివలననే ప్రపంచమందు ప్రజాస్వామిక ప్రభుత్వములు గల హెచ్చుతగ్గుగ అన్ని దేశములలోను ఏదో ఒకవిధముగ దానికి వ్యతిరేకముగనుండు పద్ధతులు బయల్పడుచుండుట మనము కాంచుచున్నాము. ఇటలీ, స్పెయిను, పోలండు మొదలగు దేశములలో ఈప్రతిఘాతము నిరంకుశాధికారి యగు నొకనియంత యొక్క అధికారము (Dictator-ship) గా పరిణమించి నది; రష్యాలోను, ఇప్పుడు కొంతవరకుజర్మనీలోను అది ప్రజానమూఘాముయొక్క ప్రభుత్వము(Dictatorship of

the Proletariat) గా పరిణమించినది; మరికొన్ని దేశము లలో, ఉదాహరణముగ చైనా, అర్జింటినా, బ్రెజిల్, పెరు మొదలగు దేశములలో, అది ఆయుధగ్రస్తమగు తిరుగు బాటుగను, మిలిటరీప్రభుత్వముగను పరిణమించుచున్నది. విధాన మేదయినను కారణముమాత్రము అన్నిటికిని ఒక్క టియే. ప్రపంచమందు ఎల్లవోట్లను ఈకాలములో ఆర్థిక సమస్యప్రబలమై, ఆర్థికదుస్థితి హెచ్చగుచున్నది; దానిని జయప్రదముగ నెదుర్కొని పరిష్కరించుటకు ప్రజాప్రతి నిధినధలకు శక్తిసామర్థ్యములు లేకుండపోవుచున్నవి. దాని పరిష్కరణసందర్భములయందే పైన చెప్పినట్టి పరిస్థి తులు గోచరమగుచున్నవి. ప్రజాస్వామిక ప్రభుత్వమునకు ప్రతిబంధకములును, అడ్డంకులును, శత్రుకోటిలోనివియు నగు ఆపరిస్థితులవలననే ఆప్రభుత్వమునకు ప్రపంచమందు ఆదరణ తగ్గిపోవుట కల్గుచున్నది.

ఁ

నిరంకుశాధికారప్రభుత్వమునకు నవీనకాలములో మూలాధారమును ఆయువుపట్టును ఇటలీదేశమై యున్నది. అచ్చట ముస్సోలినీ (Mussolini) అను నాతడు ఫాసిస్టు విధానము (Fascism) నేర్పాటుచేసి, ప్రజాప్రతినిధినధ లను చెదరగొట్టి తనప్రతిఘాతము సాటి నిరంకుశముగ రాజ్య పరిపాలనను గావించుచున్నాడు. ఇటలీలో ప్రబలిన ఆర్థిక దుస్థితి, పనిలేనివారి కష్టములు, వ్యవసాయదారుల నష్ట ములు-ఇవన్నియు ఇటలీలో యుద్ధానంతరము ఎక్కువ ప్రబలమై ముస్సోలినీకి తనప్రతిఘాతము ప్రకటించుటకు తగిన సావకాశముల నేర్పాటుచేసెను; వాటి నాధారముగ గొని ఆతడు నిరంకుశపరిపాలనను ప్రవేశపెట్టి ప్రభుత్వము చేయుచున్నాడు. ఈపద్ధతియే ఇప్పుడు చాలా తొందరగా యూరప్ ఖండమందలి ఇతర దేశములలో వ్యాప్తి చెందు చున్నదని మనవార్తాపత్రికలకు విదేశపుప్రతినిధులు వ్రాయు లేఖలను బట్టియు, ఇతరమార్గముల నుండియు మనకు తెలియుచున్నది. ప్రజాస్వామిక ప్రభుత్వమునకు కంటకముగ బయల్పడలిన విధానములలో ఈఫాసిస్టు విధానము ప్రధానస్థాన మాక్రమించుచున్నది.

2

రెండవది రష్యాదేశములో ప్రబలుచున్న బాల్సెవిక్ తిరుగుబాటు. బాల్సెవిక్ లు జార్ (Czar) చక్రవర్తుల నిరంకుశపరిపాలనముపై తిరుగుబాటు చేసి వారిని కూల్చివేసి ప్రజాసమూహముయొక్క నిరంకుశ పరిపాలనమును వారిస్థానమున ప్రతిష్ఠించిరి. ఈతిరుగుబాటుకుకూడ ప్రధానకారణము ఆర్థికదృక్పథము, ఆర్థికపుహుచ్చుతగ్గులేమైయున్నవి. కాని బాల్సెవిక్కులు ప్రజాప్రభుత్వ విధానమును కాని, దానికి మూలాధారములగు ప్రతినిధి సభలనుకాని ఏర్పాటుచేయక, వారి ఆర్థికసౌకర్యముల చేకూర్చుట కనువుగ నుండు సంస్థలనుమాత్రమే ఏర్పర్చుకొని పరిపాలన కొనసాగించుచున్నారు. బాల్సెవిక్ పద్ధతికిని, సమష్టివాదన (Communism) కును చాల దగ్గర సంబంధము గలదు. ప్రజాస్వామిక ప్రభుత్వములుగల ఇంగ్లండు, ఫ్రాంసు, అమెరికా మొదలగు దేశములలో ఈ సమష్టివాదన నెమ్మది నెమ్మదిగ ప్రవేశించి పార్లమెంటరీ సంస్థలు వాటిప్రజలలో పార్లమెంటరీవిధానములందు మక్కువను తొలగించుటకు ప్రయత్నించుచున్నది. సమష్టివాదనకును ప్రస్తుతము ప్రపంచము దమములో నున్న పద్ధతులకును పరస్పరవైరుధ్యమున్నదని చెప్పవచ్చును. ఇప్పుడు వ్యాపించియుండి అనాది నుండి ఒకేవిధముగ వచ్చుచుండిన జాతి, మత, కుల, ఆర్థిక కట్టుబాట్లను భేదములను రూపుమాపి క్రొత్తపద్ధతిపై ప్రపంచనీతిని నడపుటయే దానియొక్క

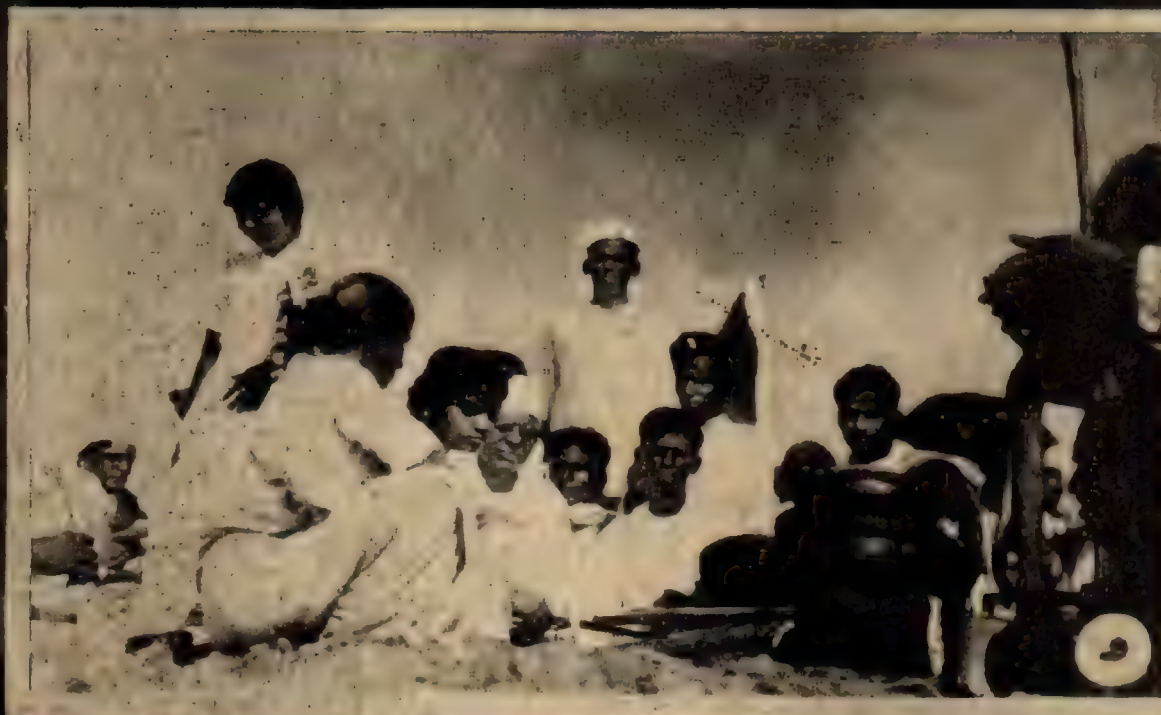
ముఖ్యోద్దేశము, ప్రధానసూత్రమునై యున్నది. బాల్సెవిక్కులు ఈసమష్టివాదనను పూర్తిగ అంగీకరించినవారగుటచే ప్రజాస్వామిక ప్రభుత్వమునకును వారికిని చాలవిరోధమని వేరుగ చెప్ప నవసరము లేదు.

పైన సూచించబడిన రెండుసూత్రములును ఈకాలములో ప్రజాప్రభుత్వమును వీలయినట్లయిన వేళ్లతో పెకలించివేయుటకు పూనుకొని యున్నవి. ఇవికాక ఇతర సంస్థలు, ఇతర విధానములుకూడ దానికి వ్యతిరేకముగ నుండి ప్రజాప్రభుత్వమును నిజముగ ప్రజాప్రభుత్వమని పిలుపుటకు వీలు లేకుండ చేయుటకు ప్రయత్నించుచున్నవి. కాని ప్రజాప్రభుత్వపుసూత్రము మాత్రము వీటియన్నిటివలన సమసిపోవు నని భయపడుట కెంతమాత్రమవసరము లేదు. ఎందువల్లననగా, “ప్రజలు” అనువారు సర్వకాల ముండువారే. ఏవిధమగు ప్రభుత్వమైన నేర్పాటు కావచ్చును; ఒకవిధమగు ప్రభుత్వము మారి వేరొక విధమయిన ప్రభుత్వ మేర్పాటు చేయబడవచ్చును; కాని ప్రజలుమాత్ర మెల్లకాలము మారకుండ యుండరు. వారి అభిప్రాయములకు వ్యతిరేకముగ చాలకాలము ఏప్రభుత్వ విధానముకాని జరుగుననుట కల్ల; నిరంకుశాధికారియగు ప్రభుత్వనియంతకాని, లేక ప్రభుత్వమును నడుపు ఒకకూటముకాని ప్రజాభిప్రాయమునుతృణీకరించి జయము పొందట పొసగదు. ఈఆశయే, ఈసంగతియే ప్రజాప్రభుత్వపుసూత్రము నామోదించు ప్రతివానికిని అది ప్రపంచమునం దెప్పుడునుకూడ అంతరించ దను అభయము నిచ్చుచున్నది.

చెన్నపురి ఉప్పు-పత్తాగ్రహదశము

౧. ఊరేగింపు-సర్వోగ్రహాభిరమువద్ద నాయకులు: శ్రీ టంగుటూరి ప్రకాశంపంతులు, శ్రీ కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావుగారు, శ్రీ గద్దె రంగయ్య నాయకుగారు. ౨. ఊరేగింపు 'స్వరాజ్య'కార్యాలయమువద్ద. నాయకులు: శ్రీ టంగుటూరి ప్రకాశంపంతులు, శ్రీ కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావుగారు,

చెన్నపురి ఉప్పు-సత్యాగ్రహము

౧. మైలాపూరు సముద్రతీరమున ఉప్పు తయారుచేయుట. ౨. తిరువల్లిక్కడి సముద్రతీరమున ఉప్పు తయారుచేయుట.

మై య ర్సు వా టర్ సి స్టమ్స్

. విద్యుచ్ఛక్తి గల తావులందు
నీటి పసతులకు కావలసిన అన్ని
పరికరములు గలవు.

విద్యుచ్ఛక్తి లేని తావులందు,
నూనె ఇంజన్లతో సంపూర్ణ మగు
పరికరములను సప్లయి చేయ
గలము.

మరియు, చేతిపంపులు

ఎట్టి పనులకైనను, ఎంత
లోతైనను, పంపులు సరఫరా
చేయబడును.

భారత దేశమున సోల్ ఏజెంట్లు:—

డి లి. మా యి ప్రదర్శు, లిమిటెడ్.

1/173 బ్రాడ్వే, తపాలపెట్టె 202
మద్రాసు.

అమృతాంజనము

అన్ని

నొప్పులకు దివ్యమృతము

అమృతాంజనం డిపా
బాంబాయి కి మదరాసు

*ననుప్రేరేపింపుము

నలువోలు సీతారామయ్య చాదరి గారు

ఋషిమునీశ్వరుల సంతానము, దార్పనికులసంతానము, నే డజ్ఞానాంధకారమున, మోహంధకారమునఁ దెన్నఁగానక తల్లిడిలుచున్నది. సర్వోత్కృష్టశూరవీరసంతానము నేడు పిరికి పందమైపోయినది. మహాగౌరవశాలిని యగు నార్యజాతి నే డైక్యభావమును, శక్తిని, పరిత్యజించి, దీనమై, హీనమై, దుర్బలమైపోయినది. సర్వజగత్తునకు సభ్యతను, ధర్మజ్యోతిని ప్రదాన మొనర్చెడి భారతజనని నేడు దాస్యశృంఖలాబద్ధమై, పదదలితమై తనసంతానమును ఆశాపూర్ణవీక్షణముల విలోకించుచున్నది.

మేము ఋషిసంతతిమని గర్వమునెందువారు నేడు మనలో నెందఱుగలరు? తన మాతృదేవి యొక్క దుఃఖదారిద్ర్యములచే బీడితహృదయు లైనవారు నేడు మనలో నెందఱుగలరు?

నేను నాజీవనమును, నాజాతీయాదర్శపునరుద్ధరణమునందును, రాష్ట్రపునర్నిర్మాణమునందును, నామాతృభూమికి స్వాతంత్ర్యము సమకూర్చుటయందును అర్పణసేయఁజాలునటుల నాకు శక్తి నొసంగుము, ధైర్య మొసంగుము, సాహస మొసంగుము.

ఓస్వామీ! నాజీవనము ఋషులయొక్క తపోజీవనమై, పవిత్రతాజీవనమై శోభిల్లుఁగాత!

ఓదయానిధీ! నాజీవనమున నాయుల యాదర్శసేవాప్రేమలు ప్రకాశించుఁగాత!

ఓభాగ్యవిధాతా! న న్నార్యభూమియొక్క పవిత్రచరణములయం దాత్మార్పణ మొనరించు కొనునటులఁ బ్రోత్సహ మొనరింపుము.

ఓనాథా! నీదివ్యప్రేరణచే నేను లోకహితార్థజీవి నగునటులఁ బ్రేరేపింపుము.

సంవత్సరాది

ఉప్పలూరు వెంకటసుబ్రహ్మణ్యము గారు

“క్రో డి కూయుచున్నది. తూరుపు తెల్లవాలుచున్నది. లెమ్ము, వత్సా! లెమ్ము. నే డుగాదిపండుగ కదా! తలంటుకొందువుగాని” యని పిలుచు తల్లిపలుకలకు కండ్లు నులుముకొనుచు రేచునికి నాటిదినము తాను తినఁబోవు రుచ్యములగు పిండిపంటలనుగుఱించితక్క వేరొక్క యాలోచన తోచుట లేదుకదా! కిడదిన వత్సరమునుగుఱించి యొక్కతలంపేనియు మనసున కెక్కవలదా! ఆహా! ఆఙ్ఞానము!

మానవునకు లోకమునందుఁ దనకర్తవ్యమును, గతకాలమందుఁ దా నొనర్చిన కృత్యములను, భవికాలమందుఁ దా నొనర్పవలసిన కరణీయములను, నిర్ణీతమగు జీవితకాలలేశమును తలఁపునకుఁ దెచ్చు దినములు ప్రతివత్సరమును తప్పక రెండు వచ్చుచుండును. అం దొకటి జన్మదినము. రెండవది సంవత్సరారంభదినము. జన్మదినోత్సవము జరపుకొనుట కొందఱలోనేకాని, వత్సరారంభదినోత్సవము సర్వత్ర జరపఁబడుచున్నది. చాంద్రమానరీతి నాంధ్రకర్ణాటమహారాష్ట్రఘోషార్జర దేశములందు

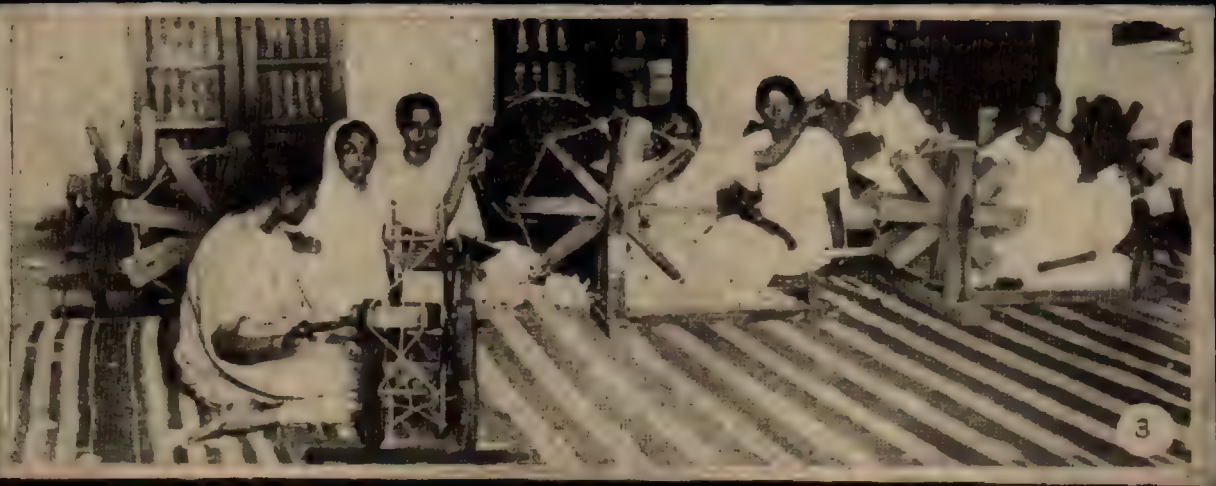
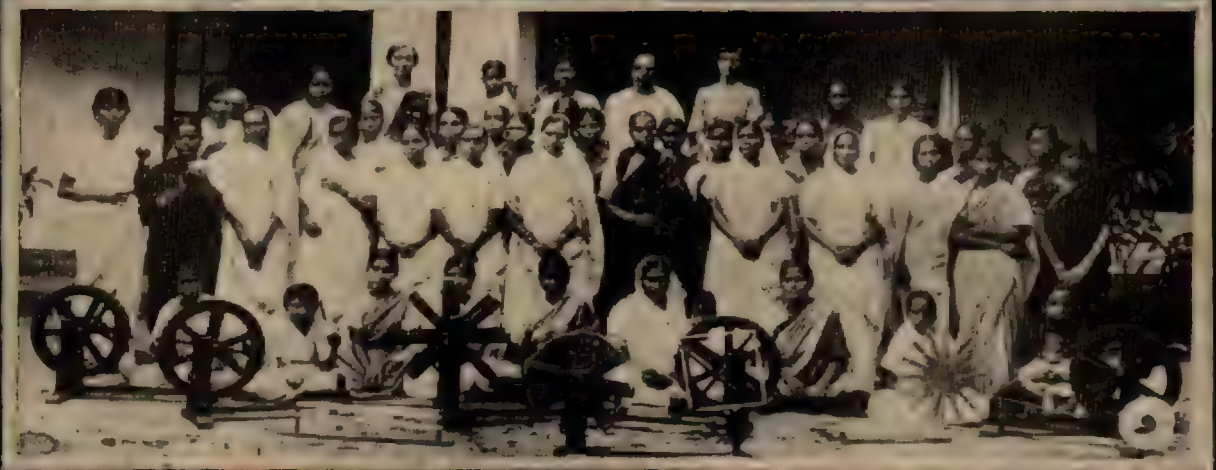
చైత్రశుక్ల పాడ్యమినాఁ డీయుత్పన్నముజరగును. నాటియుత్పన్నము లెవరైన పైదేశములవా రలుక్ష్మ్యము చేయుదురా? ఈ దేశములం దిదియే కాలమానమున కారంభదినము. ఇదియొక పర్యదినము. నేడు వివిక్తభావములు మనోవిధి గోచరింపవలయును.

పాశకమహాశయలారా! ఒక్కత్రుటికాలము యోజింపుడు గతవత్సరమునుగూర్చి; ఒక వత్సరమున మూడుపందల యలువదియైదుదినములుకదా! ఇన్ని దినములను వృథచేయక గడపితిరా? వానిని నిరంతరసత్కార్యకరణముచే ననుదినభగవన్నామసంకీర్తనముచే గడపితిరా? కాని నా మట్టిన నాకు గతవత్సరమున నాచేసినకార్యములం దలఁచినగుండీయ లడయచున్నవి. అయ్యో! ఒక్క నిమేష కాలమైనను పరమాత్మచింతనమునకై సరిగా వినియోగింపలేదే! చేసినదైనను, నిక్కముగ, మనః స్ఫూర్తిగఁ దదేకపరతత్వోఁ జేసియుంటినా? అదియును సంజేహమే! పోనీ, విద్యాభివృద్ధిఁ జేసికొంటి నా? నాజ్ఞానజ్యోతిపైనున్న తెరను తొలగింప నేదేనియు ప్రయత్నమును చేసితిరా? నాజ్ఞానలేశ మునకు నూతనవిషయములు జేర్చితిరా? ఒక్కటియునులేదే! పోనీ, సోదరమానవ సేవఁజేసితినే? సర్వభూతములను సమదృష్టితోఁజూచి మృగాదులకుఁగల్గుహింసను నివారించితినే? ఇక నేదైనను ప్రయోజనకారియగు కార్యమును జేసితినే? భగవన్నామసంకీర్తనము సున్న. విద్యాసంపాదనము పూర్ణమిండువు. దేశసేవ యసలేలేదు. నేనేదిచేసితినివి సంతసింతును. ఇన్ని దినములును నిష్ప్రయోజకము లయ్యెనే! పోయినకాలము మరలనచ్చునా! కాలము రివ్వనఁ బరువెత్తుచున్నయది. మానవుని యాయువా, కొద్ది. ఇంకను తెలిసికొనవలసినవిషయములూ సముద్రములో జలబిందువులుపోలే సగణ్యములు. కావున కాలమును వృథగాఁబోనిచ్చుట మనకుఁ బాపికాదు. ఈవత్సరము నైనను పాడుచేయక, సప్రయోజనకారియగునట్లు ఉపయోగింప శక్తినిచ్చుఁగాతయనిన స్వేశ్వరప్రార్థించెదను.

పాశకులారా! ఉగాదిపండుగనాడు 'చేదు' అనఁబడు పుష్కరాపేతమైన గుజ్జనోకదానిని మన వా రిచ్చుచుందురు. అది యెందులకో తెలియునా? అనేకరససమృద్ధిమైన యాగుజ్జ నోకేభావమున స్వీకరించుచున్నవా రదేవిధమున నావత్సరమునఁ గలుగఁజోవు సుఖదుఃఖములను సమానదృష్టితో స్వీకరింపవలయునని, పండుగదినమున 'దుఃఖముల'ని యువాచ్యము లుండుచున్న వాడనని కోపగింప కుండు. కీడంచి మేలెంచవలయునుగదా! పండుగనాడంతయు నానందముననుండ నాగుజ్జనకు వికార భావద్యోతకమగు 'చేద'ను పేరు మనవారేలపెట్టిరి? ఇది తెలిసియేకదా!

'జాతస్యమరణాన్ముద్రవం'. మనము కలకాల మిచ్చట నుట్టిఁగట్టికొని యాగులాడఁజోవునది లేదుకదా! ఉన్నంతకాల మందరికిని పొందుగనుండి మనజీవితమును సద్వినియోగముఁ జేయుదము గాక! సుఖదుఃఖము లస్థిరములుకదా! ఈవత్సరము సుఖోపేతమై యుంక నేమో! కావున ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరమునకు హృదయపూర్వకమగు స్వాగత మొసంగుదము.

మీ గీవత్సరమున నాయురారోగ్యైశ్వర్యసంపత్తితో వెలయుచుండునుగాత! 'సర్వేజనాఃసుఖినో భవంతు' అని సర్వేశ్వరుని ప్రార్థించుచు విరమించెదను.

౧. సమ్యక్ స్పిన్నింగ్ మూలాలు. 'ఓమమ్మ ఇండియన్ ఆసోసియేషన్' వారు. (చెన్నై పురి) ఎగ్జ్యూక్యూట్వ్ సొసైటీలో.
 12-5-1980 నాడు స్త్రీలకొరకు దీనిని స్థాపించిరి. ౨. టైన్ పేర్కొన్న మూలలో స్త్రీలు నూలు వదితుచుండుట.
 3. చెన్నై పురి కాంగ్రెసు మహిళామణులు నూలు వదుతుట. 58/85 సింగరాచారి పేస్, తిరువల్లిక్కోటి.

౧. ఆధిభారతమహిళా సాంఘికపాఠశ్వరమహాసభ-చెన్నై. 1930. అధ్యక్షురాలు: శ్రీ శ్రీ శ్రీ తిరువాంహరు జూనియరు మహారాజిగారు.

౨. ఆఫిల-అసియా-మహిళా మహాసభ, కార్యనిర్వాహకసంఘము-లాహూరు. 1930.

౩. ప్రాచ్య విశ్వవిద్యాలయ మహిళాసంఘ కార్యనిర్వాహకవర్గము. 1930.

గాంధీ మహాత్ముని ఆర్థికాశయములు

నేట్రకంటి వెంకట యోగానందరావుగారు, బి. ఎ., బి. యల్.

ప్రస్తుతమున హిందూదేశమున పాశ్చాత్యదేశములలోవలెనే నవీన - ఆర్థిక సంప్రదాయమునకు కొంతవరకు లోపై యున్నది. ఇప్పుడు హిందూదేశములో 91 బ్యాంకులు (ఒక లక్షకు పైగా మూలధనము కలవి), 80 ఖిమా కంపెనీలు, 40,000 మైన్లు రైలు మార్గములు, సుమారు 7000 ఫ్యాక్టరీలను కలవు. ఫ్యాక్టరీలలో పని చేయు కార్మికులను పదిహేను లక్షలకు పైగా కలరు. హిందూ దేశముయొక్క విస్తీర్ణమునపట్టి తక్కినదేశములలో పోల్చిచూచిన పుడు పారిశ్రామికజీవితము విక్సించి అధునస్థితిలోనే యున్నది ఒప్పుకొనవలసియున్నది. ఈ దేశములోని సుమారు యేడులక్షల గ్రామములలో పెక్కుగ్రామములు నవీన వాగరికత వాసనను స్వల్పముగా నైనను పొందలేదు. నూటికి 71 మంది వ్యవసాయదారులు సున్నారు. పారిశ్రామికవృత్తులలో నూటికి ఒక్కరుమాడ లేరు. వ్యవసాయదారు, పారిశ్రామికముల చిరకాలమునుంచి ఆచారముగా నెచ్చుచున్న పనిముట్లనే ఉపయోగించుచు, ఫలితమునుమాత్రా కొంచెముగానే పొందుచున్నారు. మతయు ధనార్జనలో అభివృద్ధి పొందలేకుండావున్నారు. ఆందువలన పాశ్చాత్య దేశములతోపాటు వారి వృద్ధులను, పద్ధతులను పూర్తిగా అవలంబింపవలయువా లేక హిందూ దేశము తన పురోభివృద్ధికి తన నిజపద్ధతులను పట్టుచుటో నవలంబించుచు, పాశ్చాత్యపద్ధతులను కొంతవరకు అవలంబించుచు తన వాగరికతను నిల్పుకొనగలదా యనుప్రశ్న ముఖ్యముగా తీర్చవలసియున్నది. పాశ్చాత్యవాగరికతప్రభావము బొంబాయి, కలకత్తా, మద్రాసు విజ్ఞులు గల కొన్ని పట్టణములలోతప్ప యితరభాగములయందు బహుస్వల్పమేయున్నది.

మహాత్మా గాంధీ ఆర్థికవిషయములలో తాను ప్రమాణ మని చెప్పుకొనకపోయినప్పటికిని, ఆతనికి కొన్ని ఆర్థికవిషయములలో కొన్ని ఖండితములైన అభిప్రాయములు కలవు. వానిని ఆతడు దేశమునకు ప్రబోధము కావించుచు, దేశములో ఏతత్ప్రకారము పునరుద్ధారణ చేయుటకు యత్నించుచున్నాడు. గాంధీ మహాత్ముని యుద్దేశ్యము ప్రకారము పాశ్చాత్యవాగరికత భయమునమైనందున చాలవరకు త్యజంపదగినది. ప్రాచ్యపాశ్చాత్యజీవితములు పూర్తిగా భిన్నములయినవి. ప్రాచ్య వాగరికత ఆధ్యాత్మికమైనది; పాశ్చాత్య వాగరికత బహిష్క ప్రాపంచిక చుంబంధమైనది. హిందూదేశములో కర్మసిద్ధాంతము ననుసరించి ఉత్తరగతులను బోధించును. పాశ్చాత్యులు ప్రకృతప్రాపంచిక జీవనమునే నమ్ముకొని, భౌతికవృత్తులలో

ప్రాముఖ్యముపొంది వృద్ధిపొందుటకు యత్నించుచున్నారు. పాశ్చాత్యులు తీవ్రవేగకరమైన జీవితమును అవలంబించుచున్నారు. హైందవులు వాంఛియుట వర్తనమునే ప్రశంసించరు. ఉభయవాగరికతలను వేర్వేరుప్రదేశములలో జనించి, వేర్వేరుప్రదేశములందు వృద్ధి పొందుటనుపట్టి యేప్రదేశమువారు ఆవాగరికతనే అవలంబించుట యుక్తము; లేనియెడల దీర్ఘకాలమునకు ఒకకోటినుండి యితర ప్రదేశములలో వాటిని వృక్షమునలె క్షీణించుటయే జరుగును. హిందువులు క్షుణ్ణుగభంగంపరుమగు ప్రాపంచికసౌఖ్యమును విలువలేదు. కాన హిందూదేశమునకు వాంఛియుటమైన నిజవాగరికత వాంఛితమైనది. పాశ్చాత్యదేశములనుండి తమకు కావలసిన, ఉపయోగకరములైన విషయమును, హిందువులు నేర్చుకొని నిపుణులు కావచ్చును. కాని పూర్తిగా వారి ననుకరించుటమాత్రము ప్రమాదము. వారి జీవితములనుండి కొన్ని విషయములు మన జీవితములో అనుకరించుటయే యేర్పాటు చేసికొనవచ్చును. కాని, సమూలముగా విరోధియుల జీవితము హిందువులు జీవించుట మాత్రము హేయము.

ప్రజాసామాన్యము హిందూదేశములో వారి వాగరికతనే అవలంబించుచున్నారు. కాని ధనవంతులుమాత్రము పాశ్చాత్య వాగరికతకు లోనగుచున్నారు. ఆందువలన తమ వాగరికతలో వారికి నవ్వుకమును పునరుద్ధారణ చేయవలెను. (యంగ ఇండియా 1927, పే. 176-258). ఇట్టి వాగరికత పురాతన ఆర్యుల వాగరికతకాదు. అది యెట్టిదో మనకు తెలియదు.

సంపూర్ణ పారిశ్రామికమును నిరోధించవలెను.

(1) గాంధీమహాత్ముని తలంపులో పారిశ్రామికమనగా దేశమవ్యాప్తిలో అనేకమంది యేకప్రదేశములో పనులుచేయుచు ఒక్కని మూలధనముతో నడుపు వృత్తులు. ఇట్టివృత్తులు యజమాని లాభము కొఱతైయుండును. ఇట్టి పారిశ్రామిక వృత్తులకు గాంధీజీ "బలవద్విరోధి." యూరపులో యిట్టి పారిశ్రామికజీవనముల్ల కొలదిమంది ధనవంతులై ప్రజాసామాన్యము అధమస్థితికి దిగిపొయిరి. ఇతరదేశీయులు నిర్ధనులైరి. హిందూదేశముమాడ యిట్టివృత్తికి దిగి యింక నెచు రిని సాధించి ధనము సేకరింపగలదు? హిందూదేశముకంటె ప్రస్తుతములో అధమదేశము లేకపోవుటయే హిందూదేశమున కెట్టి లాభమును గలుగదు. 2. ఇట్టి విశేషపారిశ్రామిక పద్ధతి, వేర్వేరుదేశముల పోటీలకు కారణమై యుద్ధములను దెచ్చును. 3. మతస్థితి, సామాన్య గ్రామ

జీవనమును వాళనము చేసి అసంతుష్టిని కలుగజేయును. (యంగు యిండియా 1927. పే. 150). 4. వస్తువులకార్పిత్రంలో మెడీనులు ఉపయోగించుటవల్ల, దేశమునందు ప్రజలు నిరుద్యోగములై సోమరు లగుదురు. 5. అటికీసీతాలన దేశములో కొంతరే ధనాధికారులై, మిగత జనులను ఆణిచివేట్టియుండుట కలుగును. అంగువల్ల పూర్ణపారిశ్రామికము గొప్పపరిష్కృతము. (యంగు యిండియా 1924-1925). కాబట్టి ఖడ్గరు ప్రధాన సాధనముగా ఇట్లే స్థితిని ప్రతిఘటించవలసియున్నది.

అయినను, కొన్ని మార్పులతో పారిశ్రామికమునుగూడ పౌఖ్య దాయకముగా జేయవచ్చును. గాంధీమహాత్మురి యుద్వేగములో పరిశ్రమలుగూడ ప్రకృతి శక్తులలో ఒక తరం, అది తెలిసినది. ప్రకృతిశక్తులు మన కుఖుమన కుపయోగించవచ్చున; లేక మన యొక్కగాని, యితరులయొక్కగాని వాళనమునతో ఉపయోగించ వచ్చును. హిందూదేశములో పరిశీలించి, యూరపులకుంటె యితర మయినది కాబట్టి యీ దేశములో కొన్ని మార్పులతో పరిశ్రమలను వృద్ధి పొందించవచ్చును. మిల్లు అధికారులు తమ హిందీలు, భాగ స్వాములుగను, తమ సంస్థను గౌరవముగ, ముఖ్యతముగ నడపించుచున్న బాధ్యులుగను యొందించినో, సామాన్యపరిశ్రమలు విరోధాలలోపల జనవాళిపాదువులు కావు. హిందూదేశములో ఆధ్యాత్మిక రత్నము సమాజముగటవల్ల, పూర్తిగా దేశము పారిశ్రామిక మయిపోవునని భయపడ వలెనగుచున్నది. యూరోపు ఖండమే కొంతకాలమునకు తన జన వాళనమును నుండించి హిందూదేశసద్గుణప్రకారము సామాన్య గ్రామస్థులకు పోచితివించును. (యంగుయిండియా 1924-1925, చాల్యాం, 583-584). యంత్రసాధనములమీదయే మహాత్మా గాంధీయొక్క అభిప్రాయములు 'ఇండియన్ హోమరులు' వ్రాసిన వాటినుండి కొంత మార్పుచెందినది. ఆగ్రంథమునందు సాధారణముగా నుపయోగించు ప్రయాణసౌకర్యము లిచ్చు పాశ్చాత్యయంత్రసామగ్రిని ఖండించియున్నాడు. అందు యంత్రములు మహాపాపనాచకములు (పే. 109). యంత్రములపొడ వ్యామోహము వృద్ధి యొనయెడల దేశము గుఱుపూరితమగును (పే. 108). యంత్రసామగ్రియెడల ఒక్క సుగుణ మునుగూడ నిరూపించుటకు నాకు జ్ఞప్తికొచ్చుచున్నది. దానియొక్క చెడుగులుగూర్చి గ్రంథములు వ్రాయవచ్చును. (పే. 109).

గాంధీమహాత్ముడు ఇంతరీతముగ యంత్రములనుగూర్చి వ్రాయుటకు కారణముల వాలోందించినో ముఖ్యముగా వాల్ల కనిపించు చున్నవి. 1. హిందూదేశమునందు దేశీయములను చేతివృత్తులను నశింప చేసి, హిందూదేశమును దిద్దిముగ జేసినవి వాంఛెస్థరు మిల్లులు కదా? 2. యూరోపువాసులే తమయొక్క యంత్రములు శక్తికి మించినందున వినాళనమును సమీక్షించుచున్నారు. 3. యంత్రకాలలో పనిచేయు కార్మికులశీలితము మిక్కిలి హీనముగా నున్నది. 4. యంత్ర సామగ్రిలు విషయలంపటులగు పాశ్చాత్యుల వాగరికతాజనితములు. (యంగుయిండియా 1924-1925 చాల్యాం, పే. 1131.) గాంధీ మహా

త్మునికి యంత్రవిముఖత ఎంతవరకు వర్తించినగా యంత్రకాలలన్నియు గూమిపెనుండి యొక్కసారిగా అపౌఖ్యమైనను తా నొక్క కన్నటి లిందువైనను విమననని నుడివియున్నాడు.

కాని మహాత్ముడు దూరదృష్టితో విశ్లేషించి యంత్రములు ప్రకృత వాగరికతలో నుండి పూర్తిగా తొలగించుట అసాధ్యమని గుర్తించియున్నాడు. అందులన కొన్ని తరహాల యంత్రముల నుపయోగించవచ్చునని కొంతవర కంగీకరించియున్నాడు. 1. అనవసర మయిన మానవప్రయాసను తగ్గించునది, అనగా సింగరు-కుట్టు-యంత్ర ములవంటివి. యజమానుల పార్శ్వ సాధనమునకుగాక వాళమున సమస్తజనుల పౌఖ్యాధ్యమును, దేశబాతివివక్ష లేక యుపయోగించ బడునది (యంగు. ఇంగ. పే. 1109). 2. శీలితము కులభయముగా గడు పుట కుపయోగించు యంత్రములు. అనగా, శీలితములో ముఖ్య ముగా ఆరోగ్యమును రక్షించుకొనుట కుపయోగించు యంత్రములు తెలిసితి, హెటారుకారులు ముఖ్యావసరములు కావు. 3. శీలిత సంరక్షణయందు ఏర్పడినయంత్రములు. మహాత్ముడు స్త్రీమరులు, పిల్లకాపులు, పాశ్చాత్యపారిశ్రామికశీలితమునకు ఉపకరములు కానియెడల వానినిగూడ అంగీకరించునని నుడివియున్నాడు.

"యంత్రముల నిరోధింపను; యంత్రములపైని గలవ్యామోహమును నిరోధింపను." మానవక్రమ తగ్గించు యంత్రములపై ప్యామోహపడి వానిని విరివిగా మనయోగించినందువల్ల మానవులు తిండిలేక పీడులలో అల్లాడుచున్నాడు. మానవప్రయాస కొంతమంది ధనికులకేగాక సర్వ మానవులకును తగ్గవలెను. ధనము సర్వజనుల హస్తగతమై యుండవలెను. ప్రస్తుతకాలములో యంత్రములు నీ కొలకనుండినా, జనసామాన్యము మీద దాడిచేయుట కుపయోగించుచున్నది. (యంగుయిండియా 1924-1925). పై ఉదాహృత భాగములబట్టి యంత్రకాలు సామాన్య జనులకు హింసను తెచ్చివెట్టింపటాల్లే యంత్రములయొడ మహాత్ముని విముఖు డగుచున్నాడని స్పష్టమగుచున్నది.

ఆర్థికశాస్త్రము, ధనసంపాదనవిషయమై మూలమే ఆలోచించును. మహాత్ముడు అనవసరముగా విరివిగా ధనసంపాదనమును నిరసించును. అసరిమితాధికాభివృద్ధి నైతికశీలితమునకు ప్రతిహాల మని ఆతని యభిప్రాయము. మానవుడు తనకు కాల్గిన తిండి, బట్టి, ఉనికితప్ప ఇతరములు వాంఛించునాడను. ఈ మాత్రపు పనులకు ఆర్థిక శాస్త్రసాహాయ్య మనవలెను. ఆర్థికశాస్త్రమును వేరుశాస్త్ర మవనవరము (వ్యాసములు-ఉపవ్యాసములు పే. 255). ఆర్థికశాస్త్ర గ్రంథములకుంటె మన ధర్మశాస్త్రములే ఎక్కువ మార్గదర్శకములు. ఆతనివారలలో మతమునకును ఆర్థికవిషయములకును గల సంబంధ మును చర్చించియున్నాడు. కాని మతబోధచేయుటకు పూర్వము తిండి, బట్టి యిచ్చుట ముఖ్యాశ్యములై యున్నవి. ఆర్థికశాస్త్రము మతమాత్రముల ననుసరించి యుండవలెను. మతము ఆర్థికరీతి నుపచ రించుటకు సానుకూలమై యుండవలెను. 1927 సం. యంగు ఇండి

యాలో మరెమునకును, ఆర్థికజీవితమునకును గల పరస్పరసంబంధమును విపులముగా మహాత్ముడు చర్చించియున్నాడు. దానిలో ముఖ్యార్థప్రాయ మేమనగా జంతుహింసా విచారణసంఘములు, గోరక్షణ సంఘములు మొదలైనవి అత్యవసరముగా గోవులను రక్షించుటకు తగిన ధనబలముగలవై యుండవలెను. మహాసంస్థలమూడ ఆర్థికవిషయములను మిరుగుపు జెప్పిరాను. సర్వజన సామ్యపాదముగా గాక యేసంస్థను గాని స్వలాభ స్వీకరణమునకై వదుపరాదు.

పెద్దనగరములయెడ నిరసన

పెద్దనగరములయెడల మహాత్మునికి గల నిరసనభావమును సూక్ష్మముగా చూపుటకై గమనింపవచ్చును. (1) పట్టణములలోని జీవితము పట్టణంలోని జీవితముకంటె అధమమైయున్నది. (2) ధనధాన్యసృష్టికి, వానియంతృత్తికి కారణములైన గ్రామముల భాగ్యమునంతయును పట్టణములు పీల్చి పీల్చిచేసి, తమ అన్యాయపు పోషకులు ఉపయోగించుచున్నవి. (3) హైందవ వాగవికార ముఖ్యముగా గ్రామసమన్వితమైనది. పాశ్చాత్య వాగవికార పట్టణములలోనే యుండునది. మనపూర్వులు సగరములను సజ్జములకు వలసవంటివనియు, పృథాభారములనియు ఎంచెయించిరి. అందువల్ల పట్టణములలో ప్రజకుక్షేమము లేదని యెంచెయించిరి. మహానగరములు ముక్కురచోరనిలములై వ్యభిచారాదివోషభూయిష్టములై యున్నవి. తిక్కచేశములలో నిసంకులు నీలము కోచి జీరింతురు. (ఇండియా హోమరులు పే. 65) హిందువులకు వారీస్వభావమునుపట్టి గ్రామజీవనమే సహజము. ఎనికి వారు శుభ్రముగా నుండుటయే కాని, సమాచూచుగానుండి ముగ్ధునిపిపల్ తుభ్రవంటిది అనుభవించుట వారికి సహజముకాదు. పాశ్చాత్యులు ఐహికమును నోపేడించి ముగ్ధునిపిపారి యీలు మొదలై నవి నిర్మించి గ్రామములను వదిలిపెట్టిరి. నగరపారిశ్రామికము వందు పాశ్చాత్యులకుండి మనము ఆనేకలాభకరములకు సంకతులను కేర్చుకొనవచ్చును. (యంగ్లండ్ యీ 1924-25.) మజీన్సి, అజ్ఞానము పెద్దపట్టణములు, గ్రామముల జీవరక్తమును పీల్చి, తాము దేశమునకు చీడవలె వర్తించుచున్నవి. ఇద్దరు పరిశ్రమ ఒకవిధముగా తిరిగి గ్రామపునరుద్ధరణకు ఏర్పాటు చేయవలెనది. తూర్పునుండి పశ్చిమకు ఉత్తరమునుండి దక్షిణమునకుపోవు వివిధములైన యినుపదారులు, గ్రామములయందలి సామాన్యజనుల భాగ్యమును లాగివేయు ఆనేకవాళములై యున్నవి. తిరిగి పట్టణములనుండి పట్టణపు ధనమును ప్రాప్తింపజేయవలెను. (యంగ్లండ్ యీ 1927)

స్వదేశీ సూత్రము

మహాత్మునితలంపులో స్వదేశీయనగా దేశీయములైన సంస్థలను జీవించజేసి దేశములో ఉత్పత్తియగు సామగ్రినే ఉపయోగింపవలెను. తత్సూత్రము, మరెముప్రకారముగాను, రాజకీయముగాను, ఆర్థికము

గానుకూడ వర్తించును. అందువలన మనవాగవికార, మరెము, భాష, వస్త్రధారణము మనరాజకీయ, ఆర్థికసంస్థలను దేశీయోత్పన్నములై యుండవలెను. తాత్కాలికముగ కొంతెము అనుభవము కలిగించినను దేశీయవస్తువు మొదలయినవాని విషయములయందు సట్టుచు కలిగి యుండి ఒకవిధమునువిధిగా ఎంచి వానిని వదులకుండ నుండవలెను. ఆర్థికముగా, మనదేశములో తయారైనవస్తువులనే మనము ఉపయోగింపవలెను. మజీన్సి యేచ్ఛెవ్వులు తనియెడల దేశము దుష్ప్రముననో వానిని ప్రోత్సహించి ఆభాగములలోనైనను విదేశీవస్తువులను బహిష్కరింపవలెను. అందు వలన విదేశీవస్తువులను పూర్తిగా బహిష్కరింపవలెనా? దానికి ప్రశ్నోత్తరము పూర్తిగా నిమగ్నకర్తలేమియే. ఈదేశములో తయారుకాని కొన్ని వస్తువులనుమాత్రము వాడవచ్చును. అనేక విదేశీయవస్తువులు మనకు అవసరములేనిదే. వాని ఉపయోగము తగ్గించుకొనవలెను. అనేక అవసరపరిమళములు మానివయెడల దేశము చాల ధనవంతమై యుండును. మనదినుగులలో ప్రధానమైనవానిలో బట్టముఖ్యమైనది. వస్త్రధారణములో చేతితోనడకుట, నీయుట ప్రారంభించినయెడల పూర్తిస్వదేశీ బెంటునే లభించును. మహాత్ముడు ఇద్దరుపై నెంతయెక్కువగా శ్రద్ధవహించుచున్నాడో వైకాకము స్పష్టీకరించును.

మహాత్ముని ఆర్థికాశయములు:—మహాత్మునికి పర్యాసములు వ్రాతలు గమనించినచో యాదిగన ఆంశములు ముఖ్యముగా తోచును. (1) ఆహారము వస్త్రము, నిలుచుటకు శరణ్యము సర్వమానవులకు ఉండునట్లు ఏర్పడవలెను. ఈపోటులు తీరినగాని మానవునిదైవ వింతక కళాకళముండదు. (2) ఆహారవస్త్ర శరణ్యతరములన కొరకలు ఆయుష్ష్యమునకు సహాయముగా నుండవు. అందువలన అవసరములు. (3) ప్రతిమానవుడును తనకు కావలసిన ఆహారము, వస్త్రము స్వయముగా తయారుచేసికొనవలెను. (4) ప్రతిగ్రామము, ప్రతిదేశము, ఆర్థికముగా స్వయంసహాయధూతమై యుండవలెను. (5) ఆహారము, వస్త్రము లాభమునిమిత్తము వర్తకమునకు లోనై యుండకూడదు. (6) విరివిగా జనుపు వాణిజ్యము లాభమునకుగాక సర్వజనోపయోగమునకై యుండవలెను. (7) యంత్రములు కొంతవరకు ఉపయోగింపవచ్చును. కాని వాని పూర్తిగా తగ్గించుటయే ఆశయముగా గమనింపవలెను. (8) సారాయము, నల్లమందులకై రాలలో వర్తకము వాటకపరుపవలెను. (9) దేశదేశములనుండి కలసపోవుట శ్రేయోదాయకముకాదు. (10) ప్రజలలో ధనవ్యత్యాసముండటం తొలగింపవలెను కాని అన్నితరగతులవారికి పరస్పరస్నేహభావముండవలెను. (11) ఆవసర-అపాత్రదానమును వదిలివేయవలెను. “పనిచేయక, తిండిలేదు” అనుమాత్రమును అనుసరింపవలెను. భిక్షుటనవృత్తిని పోకొట్టుటవలెను. (యంగ్లండ్ యీ 1924-25). (12) ప్రతిమానవుడు నేదోయొక కారకక శ్రమపడవలెను. అందువలన పాటు పడుటయొక్క పునరతిరియును. సామాన్య-పాటకపుటాతియెడ అనాదరణ తగ్గి గౌరవము కలుగును.

ఓనుల్లాను మహమ్మదూ! కృతకవిద్యత్కాంతుల న్నమ్మి యా
శాసాధంబును గట్టుకొంటి నది నిస్సారంపుటాశాశేమై
నా సర్వస్వము దొంగిలించి సరకానగ గూలిపోయెన్ వృథా
యానప్రాప్తిగ నిల్చినాడ నొకదుఃఖాకాంతలోకంబునగ.

పూనికరాసికి మనుజభక్తి యెవంగను రాతిగుడి, సు
ల్లానుల కస్మదీయకవితానుభవించిన పాతకంబు, నా
నై నటనం బొనర్చినది వాస్తవ మిట్టి స్వయంకృతైకకో
పానలదగ్గమై చనిన యథము నాకు లభింపజోవునే.

హాయిగ నీయకప్పు వెలయంగల చక్కని మేడగట్టి దీ
ర్ఘాయువుఁ జోసినాడ ధవదళ్యయవల్లికి, వట్టిచేతులగ
జోయెద సంధికారమున ముద్ది, సుఖంబుల ప్రోద్బుద్ధునై, రా
జా! యిక్కఁ దాండవించెద, ధయంకరదుఃఖతమాలవాటికగ.

ఒక్కొక్క పద్ధియంబునకు నొక్కొక్క నెత్తుకు బొట్టు మేనిలోఁ
దక్కువగా రచించితి వృథాశ్రమయమ్యుఁ గులీనుఁడైన రా
జిక్కరణిగ మృత ల్వలుకునే! కవితా ఋణమీయకుండునే
నిక్కమొజుంగ నైతి గదనీ సులతాను మహమ్మదగదనీ!

ఇంక విషాదగీతికలకే మిగిలె రనహీనమై, మహీ
పంకము నాకలహ్మన, నభాగ్యుడనైతి, వయఃపటుత్వము
గ్రుంకె, శరీరమం దలముకొన్నది వార్ధకభూత వినివిరా
కాంకితబాష్పము ల్ఫలములైనవి ముప్పదియేండ్ల పూజకుగ.

అల్లా తోడని పల్కి నాఁగిడికావ్యరవ్యముగ బండితోఁ
తెల్లించగ దొంకొన్నటక్కరిని, నీచే బూజితుండైనచో
నల్లాకుగ సుఖమే? మహమ్మదున్మచాలా! సత్యవాక్యం తెపం
దుల్లంఘింపజొ వాడె పో నరుడు ధవ్యం దిద్ధరామందలిగ.

చిరముగ బానిసేయు నభిషేక మొనర్చితి, మల్లెపూవు ట
త్తరు లొలికించి, మాయజలతారున రాడుగదా? పసిండి యో
కజకుతురుష్కభూపతి! యఖండమహీపలయంబునందు నా
శిరమునఁ జోసికొంటిని నశింపని దుఃఖపు టగ్ని ఖండముల్.

అలసట దీర్చుకొందును మహమ్మదురాజులతో సమాధిక
య్యలపయి, ముప్పదేడుల ప్రయాసకు డెందము కందిపోయె, ని
ర్మలమగు చిత్తశాంతి కింక మార్గము లే దెనలేని పండు పె
న్నెల గురియించు నాకవిత నీకు లభించె నలగ్ధవాదిగి.

౧

నా యొకింత లేమిని సనాతనధర్మముమాని పొట్టకూ
మన సనేకమాయలకు నోడి మనంబునఁ బుట్టెదావతోఁ
గాని కులంబు కేరి కడగండ్లకులోనయి "దేహి" యంచు యా
ఘానతమస్తకం బగు జనంబు జనింపగ నేల దైవమా !

౨

పాండిత్యంబు యశంబు చూడరు ప్రభావంబున్న నేమున్న దే
మండి యంచురు డబ్బుకోస మిది యెక్కెనంచు రంతేను నొ
క్కందుం దీర్చఁడు తుల్పిపాస లకటా ! కానంత దైన్యంబుతో
మందంబాది మొగాన మూతురిక నయ్యో యాభా యేపాటివో !

౩

పరువా లేదు, ధనంబు లేదు సుఖమా మాట్లాడఁగారాదు నెం
దటిలోనం తెయి క్రిందుమాత్రమె యిసీ దైన్యంబు యాఘార్థమై
ధరఁ బట్టం జనుగాని యెవ్వఁ డిది స్వారంభ్యంబుఁ బోనాడి మె
బరవిల్చై గరత్యు దైన్యమును నాహ్వయంబు జాకుండఁగఁ.

౪

పడుచును లేచుచు మెరకపల్లములే యనుకోకయేఁగి కా
ల్నవకను వానివందఁ బడినాల్ల పదిబది నిట్టి చాకి కొ
క్కఁడి గతిలేక చేసి తుది గవ్వయుఁ గానఁగలేక తాను సూ
ర్యుడి పడువంగలేని పరువాలక మెంతటి జాలిఁగొల్పెడిఁ.

౫

కుడువఁగఁ గూడులేదు పడుకోఁ బరువా యసలే చులకక్కి, నె
క్కడఁ దలఁదాచుకోఁ దలముఁతేరెడు గల్గదు; కట్టుబట్ట చే
పడకు శరీర మెల్లఁజెడి పాడగుఁ జచ్చుగతిఁ నృపంబులోఁ
జడిముడిపాటు పొచ్చు ఛిఛిఛి పరదేశము నేగ యాభాతై.

౬

ఫలముంగోరుట సిగ్గు బాగ్గగును సన్మానంబు మన్నాను నె
త్తులలగ శక్తియుఁ జట్టుబండ లగు శ్రోధావేశమా పొచ్చుఁ జం

చలించితి నుత్తరమంబు గలుగున నర్జునుని పీఠి క
త్వంబొందొంటి మూలమైదెనును యాహ్వానైశ్చ నైచ్యంబునగా.

2

రార మ్మింకొకమారు "పో, తిరిగిరా రావయ్య లే పిచ్చిదే
రా, రాలే" దని తూలనాడి పలుకగా రాపిళ్లఁగొల్లిపులుం
బోరామిళ్లకు రైలుబండ్లఁ దిగుగఁ ముప్పుంటుకుఁ ఖిచ్చులిం
తే రానున్న ఫలంబు యాహ్వానయి పోలే లోభిగేహరికిగ.

౩

కాళ్లుపడిపోయె మోకాళ్లకదలిపోయె, వంటపూటంట సామ్యుత వదలిపోయె
రైలుఛార్జీల నటనిటు రాపిడాయె, చావుబాగాయె యాహ్వానై దేవురింప.

౪

నర్మలోకాలు కుక్కిలో సాకు ననఁడు, బదునఁదై శ్రీమూలకర్ణు లడిగొనుట
దనదేవుఁడ జంగమై తిరిపెమెత్తి, కొనుట యాహ్వానికాటి కైకోలుగాదె.

౧౦

కాలుసేతులు చక్కఁగాఁ గదలుచున్న, బాధి చుఱుకుగఁ బనిసేయ ముందు వెన్న
లను నెఱింగిన నిజముగాఁ దనువునందా, నసువులేయున్న యాహ్వానై యరుగనగునె.

వీరధర్మము

ఉభయభాషాప్రసీద, తుష్టుల సీతారామమూర్తి చాదరిగారు

(పల్నాటి వీరభిఖామణి యగు బాలచంద్రుఁడు రిగమనర్పణోపు తలంపు వెలువరించినరఱి
దల్లియగు నైతాంబ యిట్లనుచున్నది.)

అక్కట కుమార! నీకెవ - రిక్కరణిగ బోధఁతేసి రీ పెక్కడఁతో
రెక్కడఁ పొరుకు మెక్కడఁ - తెక్కిలి నిటు మీఁటఁ బాలు సిందెడి నీకుగ.

జంతులాటగాదు బలి దడుగుడుగాదు - బొంగరాల విసరు భంగిగాదు
గోలిగుండలనాడి కొనుఁగక్కిగాదు సం - గరము తగరుపోరు కాదుతనయ!

హుంకారము లతులధను - ప్పుంకారము లార్భటులును జగతెవలను బల్
ఱంకెలుఁ బొందెరివోయెడు - సంకులనమరొవ్వ నివ్వఁజాలుకె తెల్లడి?

మనగజఘ్రింకృతుల్ తురగమండలిహేషులు శరభాంకృతుల్
 రథగణనేమిధంధణ లరాళకరాళకృపాణజంఘళల్
 గుడిగొను సింహనాదము లకుంతితభంగిఁజెలంగ సాధ్వసా
 స్వదమగు యుద్ధరంగమన బాలుఁడ పీ వెటు నిల్చు సెప్పమా ?
 కత్తుల తళతళలకు నీ - చిత్తము కంపింపఁ గనుఁ జేగటికమ్మ
 దత్తజపదు వడిఁ బగ తొక మొత్తమ్మొ ముట్టనెట్టు మొత్తెనువారిక.
 యుద్ధము లొనర్చి జేతంబు నుద్ధరించి - జాతికిం గులమునకు విఘ్నాతిఁ దెచ్చి
 మమ్ము నలరింప భావికాఁమ్ము లేదె ? - లెరుణమిదిగాదు మాను మీతలఁపుఁ గుఱు!
 సంతతిలేక కడుంగఁము - జింతిలిచింతిల్లి చిట్టచివరకుఁ జెన్నుం
 డింత దయ సూచ ని స్తని-సంతస పడితికా ఫలించె జన్మం బనుచుకా.
 నానిధానంబవీపు నాప్రాణమీపు - నన్ను నెడఁబాసిపోయెదే నాయమెడసి
 తగవుగా కీప్రయాణంబు తగదు తగదు - విడుపు సంగ్రామవాంఛనో వెడఁగుఁగుఱు!
 నీతండ్రి రణోద్వీకిఁ జన - నా తోడి వ్రంధవనుచు నమ్మితి నెదలో
 నోతండ్రి ! నాకడుపునం - నీతఁడీ జచ్చిపకుమేటి కీ సాహసముల్.
 ఆలింపుము నాహ్మలఁ - జాలింపు మపాయజనకసంగరయాత్రకా
 దూలింపుము రోషమ్మును - జాలింపుము నీదుతండ్రి సంపుకుమారా !

వ. అనుటయు నబ్బోచంద్రుఁ డిట్లనియె.

వెఱుంగయ్యె నీదుపల్కుల - వెఱుంగుం బరికింపఁ దెల్లుఁ దెఱవకు నెఱపో
 టరియగు బ్రహ్మన పశ్చికి - విఠికితనం బిట్లువెల్లి విరియంగగునే.

బాలుఁడివంచు సంగరము భంగు లెఱుంగనివాఁడ వంచు గు
 ఱ్ఱా లిగిలించినంత నె కరంబు భయంపడెనంచు నాకహా
 పోని నీతులం గఱఁగబోకుము వైరివిదారణక్రియో
 ద్వేలయశస్కుడౌ వెలమవీరశిఖామణి వీఁ డెఱుంగుమా!

బాలుఁడు గాఁ డితండు యువపట్టము నేలె దుదిట్ట యౌవన
 శ్రీలలితుండై సత్క్రియలఁ జేయవలంతి యతండ్రి దుస్థితికా
 డీలుడదంగఁదొలి నిజ దేశసముద్ధరణం బొనర్పఁగ
 జాలిన మేటివాఁడ పటుసాహసదోహలుఁ దూపాసేయఁగకా.

కొండలఁ విండియొనర్చెద, దండధరుండన విరోధిదళములనెల్లకా
 జెండాడెద వేళ్ళిక్రిబ, హ్మంశంబులఁ బట్టి బంతు లాడెద జననీ!
 కారెమపూడి రంగమునఁ గయ్యముకోసము కాలుదువ్వుచు
 న్నారు తెలుంగుజోదు లదనకా గదనంబునఁ దూకి మూఁకలో

విజయచారము వులిపి విశులక్ష్మిఁ గడించుకొని వా
జనును దెవులపంపుచెడిఁ దెచ్చలులిన్నలు బ్రవ్వడిట్టె.

జాకుం దాహవధారము నిచ్చి భావస్థంభంబునం దార్చి పి
ఱచివచ్చులఁ జోచుకొనితఁ దైవ్యస్థైర్యవిరాజి మా

రవయ్యం దెవ్వడు రాజీవానములఁ జింతించి వానించునో
జనవి! వేగ నమర్చయిక్కు పనురోత్సాహము లిచ్చిడిచెడి.

అహవమున కిచ్చెద దని - దోహలమునఁ గడిమివెలి దుప్తవిరోధి
ప్ర్యాపాయము ద్రుంచెద నా - బాహులమెల్లఁ జేట నమచందమునఁ.

తెలుఁగుం దేశచరిత్రకు - తెలుఁదొడ్డి సువర్ణవర్ణచిత్రములు వై
సలునాటి వీరగాథలు - విలసిల్లి నోడర్చు నారవిశుభాశరమునఁ.

గన్యంతరంబు పెచ్చకు - మన్యంతోత్సాహములర నాద "యశోవా
మృత్యుర్వా" యని దూఁతెద - నిన్యంబగు ననముదెవల నింపెదఁ దల్లి.

వెలములు కమ్మవీరు లలిచ్చిమధుర్యులు రెడ్డికోడలుం
దెలుఁగులు దేశదాస్యమును ద్రెంచ విరోధినిరోధిఖండనో
జ్వలకరవాలపాస్తులఁబు నంగరలక్ష్మి నలంకరించ నఁ
నిలువఁదలంచె దిందు జనవి! నిను నేమిడువాడఁ తెచ్చుమా.

స్వార్థవిరతుండు తుచ్చభోగాభిరతుఁడు - పాటుఁబోతు దేశక్రోధి వైసిమాలి
మూలదాగిన వఁగుఁగా కాలమునకు - దూఁక కెడఁకుండు నిశ్చిత వీరకోద.

నీతెలుఁగని భర్తలులు - శేవైవను బృతహిపాలనాత్మకవై
య్యావిధిలక్ష్మిఁడు దానిని బోవిడువం దని యదను పొమ్మిది తల్లి!

భూత్రువది విత్త్రువదియఁ గళత్రమనియఁ - భర్తయని పోదరుండని బాంధవుఁ దని
బాటువది వృద్ధని తలంచువేళగాదు - తల్లితో పాగుచుండె స్వాత్మశ్రేయగము.

కలకర్ణాంతవిరోలము - కిరీరము తడిక్కిమంబు నకలాభంబున
నరవీగుపాదకళగతి - కరములు భోగములు ఏనఁ గాంతులు నిగునే.

కాయం బనపాయముగా - దోయమృతం! క్రిమాత్ర ముండును గవిరాట్
గేయంబై యాచంద్ర - చామనాయకము దశదిశావ్యాప్తంబై.

వీటనున్న ను గాటంపు గాటనున్న - మిత్తి నెదిరించ నెవని నెత్తిగలదు
ఉప్పటిల్లుచు తెల్లుచు నుండుఁగాని - యెల్లప్రాద్ధలు నోక్కమే నెల్లు నిలుచు.

బ్రదికిన నాల్గుదినంబులు - నదిరాయని జగముమెచ్చు నటపారుషనం
పదపొంపిరి నోవఁగనుం - దెదగున్నరుఁ దంచు బుధు లన నిన్వనోక్క.

"అరయ వివృతవర్ణ - ద్వారము రాజులకు నాహవం" బంచ మహా
దాఁడు కాంతనవుఁడు కా - భారతనాట్రామమందు భాషింపఁదో.

౧. శ్రీమతి సుమిత్రమ్మ దుర్గాభాయమ్మగారు. (౧) ౨. శ్రీమతి అంగద్రి అమ్మగారు. (౨) ౩. శ్రీమతి కామమ్మ అమ్మగారు. (౩)
౪. శ్రీమతి కే. యశ. మీనమ్మ అమ్మగారు. (౪) ౫. శ్రీమతి పద్మవతి అమ్మగారు. (౫)

చెన్నపురి ఉస్మాన్-సత్కాగపాదశిష్యులు

గ. వాయువు: క్ర. వి. యక్. శాస్త్రీయము. ౨. స్త్రీయ దీర్ఘంపు. వాయువులు: క్రమవి నమ్యునిల దుర్గ-వాతముగాను.

అన్నారో! వీరసింహముల కావచరంగ మొకండ వానయో
గ్యమృగు కావనం బచటఁ గాయముఁ బాసివఁ బాయకున్నదా
ఖ్యమృగు కించుకంతయును గల్గదు లో టటకేగలేని ద
ద్దమ్ములు భక్తిముక్తులకుఁ దప్పదురం చనరొక్క పండితుల!

తను వసీరంటు గావున - మనుజుండనయంటు నప్రమత్తతతోడం
బాసరింపం దగు మృత్యువ - దననదనావాసి వోలెఁ దనధర్మబుఁగ.

ఉత్తమమగునరజన్మం - బెత్తిన ఫలమేమి? సుగతికేగెనుమార్గం
బెత్తయంటునఁ గావక - మత్తిల్లి చరించునతఁడు మాతరొ చెపుమా!

న. సుగతికిం బాత్రంబులగు వృత్తంబులురెనుమూత్రంబకలపు. వాని నెఱింగింతువినుము.

గురుశ్రుతూప లావర్చి ధర్మవిదఁడై కోపాదులం గెల్చి నం
సరగాఢ్ధిం దరియించి నిశ్చలమర్జి నత్సంగతిం గాంచి త
త్పరతత్త్వంబు నెఱుంగు మానవుఁడు శుంభలేజముం దాల్చి రా
నిరి తానందనివాసరాజ్యవదర్జి నిర్భీకుఁడై నిర్బుజిగ.

ఎవఁడు పరరాజవశ్యమై వవసి దాస్య - శృంఖలాబద్ధమై నిజగ్రీవిలాస
దూరమై గతకారవోదారమై దు - రంతపరిభవజనితదుఃఖాన్ని పోతి
పటలసంత క్తహృదయమై పరితపించు - దేశమాతను గాంచి దుఃస్థుల నెంచి
నెవ్వగలు గుండి వేడి కన్నీరురాల్చి - మాతృదాస్యవిమోచనమహితక్షీ
బాంగి స్వాతంత్ర్యసంగ్రామభూమి దూఁకి - వీర కేకెత్త మాధుర మూఁగ నెదిరి
చించి చెందాడి బోళ్ళకి చెడిన వెనుక - వైరివరాసినిర్భిన్న వక్షుఁడగుచు
నలసి ధైర్యంబు విడక "ధన్యోఽస్మి" యనుచు - నమలమగు దేశమాతృపాద్యాపీఠి
కసుప్రలను ధారవోయు న య్యనఘమూర్తి - గగనవీధిఁ జని నిరాఘాటభాటిఁ
జండకరమండలముఁ జంచి చెండివైచి - గుంపుగూడి నిలింపు లగ్గింపఁ బెంపు
సాంపుదీపింప మోయింబు జూటఁగొనెడి.

న. ఇందుఁ దొలుకర్థంబు మముబొట్ల కయితిగాని చెడ్డంబు కావుటంజేసి కడఁటి
మార్గంబు మాకుశరణ్యంబు. శస్త్రైకజీవనులకు నాలంబ మేలింపదనంబు. శార్థంబు
నెవసి మెన్ని ధర్మపు లావర్చిన మమ్ము విజ్ఞులు మెచ్చుంబోరు. పోరి నీకుబోవు
తటి వెన్నుండు కివ్వడికిం గఱపివ సుద్ధులవాలకువ నెఱుంగదే? పెండియు,

మాతృదేశం బస్యమనుశేక్యరనిచేతఁ - జిక్కి స్వాతంత్ర్యంబు దక్కి తనదు
జాతీయతను బాసి చేతోగతంబైన - తలఁపు వెలువరింపఁ దగినహక్కు
నడసి లోలోపలనే కుల్లికుములుచు - నీచదాస్యమున మునింగి పిటికి
తనము వరించి నిలాంతికష్టపరంప - రల సీగి దార్పద్య మలమదిక్కు
లేక కోకించువేళఁ దల్లి మొర నాల - కించి మైపులకింపఁ జరించి కొంచె
మేని నామెకుఁ దోడ్పడలేనివిడ్డ - బ్రతు కడటికి? ధాత్రికి బరువుచేటు.

వ్యాసము

రాయసము వేంకటకృష్ణుడుగారు, యం. ఏ.

వ్యక్తి, నిర్వచనము

సంస్కృతమున, నిఘాంత్యమున 'అన్' అను భావప్రకటన
వీర్యమును అనియును, నిఘాంత్యమున 'అన్' అనుభావ
ఉండును అనియును అర్థము. "వ్యాస మనగా వేదం యోగవిషయ
మును విరివిగా వ్రాసుట" అనియును, "ఉపవ్యాస మనగా వేదం
యోగవిషయము నెత్తి విచ్చేసింది చెప్పం" అనియును, కృష్ణార్జున
కరము వాదించుచున్నది గర్విమాపనివయస్రప్రాంతము ఉప
వ్యాస మనుటకంటె వ్యాస మనుటయే సహజము. వాస్తవానికి
కథనమున కుత్తరహింసాచేతమున బ్యాభ్యాస మనియును, మన
యాంధ్రదేశమున మపవ్యాస మనియును వ్యాసము కలదు.

అంగమున వ్యాసమును 'ఎన్' యని కృపించుకొను.
'నూరులుమును', 'మన్నెయము' యను దీని వ్యక్తిత్వక్ష
ములు. "అవిలంబుత్రివిహారం మే వ్యాస" మని వాక్యమునంకితుల
వచించియున్నాము. "పరిభ్రాంత్యమున గాని, ఏకదేశమున గాని పరి
పాటిగ నింపులంబు కైరితే కొప్పు వాటికన్న మన విషయార్థము
వ్యాస" మని అర్థము. ఇంగ్లీషులో గానిని యర్థమును యున్నది.
"కవయిత కిష్టమహావమున కలభిరి రవివరమును ఏకదేశమున
విషయార్థము వ్యాస" మని ప్రాచీన భాషానిన వివరించు
యం దున్నది.

అనమగ్రమై, విముహూహితమై వ్యాస మని పిల్చింటి నుం
గ్లయవ్యాసకర్త బాసించిరి. కాని యిప్పటికాని యర్థము
మది కాదు. వీరవయిత యొకడు, చిదురులుకు కుశోధకమున లేట
మాటలతో వ్యాసములమున రిభావమును కృత్రికరించుచున్నాడు.
భావ మెంత నూధమయ్యును, లేటమము కలిగి, మృగురూపిని మై
యొప్పులుయొ వ్యాసలగుటయు. లభ్యమైన మొకటియు, ఇట్లు
గంభీరమయ్యు వాళమున పెట్టగచుకొనుచుండుటయు—ఇదియే వ్యాసము
నకుం గల సాంప్ర. గమనసీలగ్యమును, భావనిర్వహణమును
దానికి జీవకళై విలసిల్లును. భక్తసాహిత్యాన్ని సాధనము వ్యాసముని
యాధునికుల యర్థప్రాయము.

ఇంగ్లీషు వ్యాసచరిత్రము

అంగ్రవ్యాసచరిత్రను అంగ్రవ్యాసచరిత్ర మనగా పలుకుచుంటి.
అదాని కథాసంగ్రహ మిచ్చుట అత్యంతావశ్యము. క్రీ. శ. 1771 న
సంస్కృతమున ప్రాచీన దేశములను పాఠించు మొట్టమొదట వ్యాస
ములు రచించెను. మంలేను వ్యాసపుస్తకర్త యనబరలము. లోకా
వధ మను వెదకెల్లము, మృత్యువ్యాస మనా బ్యాసమున వ్యక్తిత్వ
గావించునా, రేవయిచ్చుచ్చివధించి అభ్యాసమున వ్యాసము ప్రా
యవల నను వాచారమున కారము మృత్యు మృత్యును. పరిశేష
సంస్కృతములను వివిధ ఇంగ్లీషుభాషాకర్త యల దేశము వివిధ ప్రభు
వ్యాసములను ప్రచురించెను. వాంఠెమునది యాచరిన బ్యాసమున
మును మాత్రమై కైగిని అవిధమున స్వకపోలకృపానికమును
గ్రహించె. వీకాంతవానియల ప్రాచీనభాషాకర్తము, వాగ్దలం
కార్యములనును పాండ్లయవ్యాసమునానికి బ్యాసమునమును
సామ్యము కుదురును మర్చియును. వ్యాస మనిన కలంబునానిన
మహాపరంపర యని దేశము మరము. వ్యాసములు చెప్పించెనల
వాలోచన లని దేశము మరము. ఉద్గ్రంథరచనలయల వివిధ వేదా
నిన దేశములకు వ్యాసచరిత్ర విక్రాంతి హాసమున వేద ముగ్ధుల కై
కావ్య మని యతః మూహించినము, జానామామ్యమున కది తృప్తయ
రంజక ములను బట్టి అంతే వాదించును. మహాభావ యవ్యాసము.
దేశ వాదానిన భాషాకర్త వ్యాసమును వివిధ భాషామును. వ్యాస
వ్యాసములలోని వాక్యములు మాత్రమేగిని కంక్షరహితమునై,
"కరకర" మమయండును. ప్రతివాక్యము భాషానికై మై యొక్కము
కును. దేశమునకు విషయమై ప్రధానము. మంలేమున కరి యప్రధా
నము. అంగ్రయవ్యాసచరిత్రను దేశము ప్రభుయందెనము, "కవుల"
వ్యాసప్రహ్మ యని పరిగణించబడుచున్నాము. స్త్రీలు అష్టికములు,
బ్రాహ్మణు, క్షత్రియులు మొదలగు సమస్తవర్ణములకు ఇంగ్లీషు వ్యాసములు
రచించి ప్రచురించిరి. అష్టికముని రచనలు మృగురూపియమునై
పొలుపొరుచుండును. నోల్దస్మికు, 'ప్రేమరము', 'లోకవివాహి' యను
సరిమనోహరములను హాస్యరసమృగ్ధిరములను నల వ్యాసములు
వ్రాసెను. పదువెనిమిదవశతాబ్దమున వింగ్లండులో వ్యాసచరిత్ర వీరిం
చెను. 19వ శతాబ్దమున బ్యాసము కీర్తివ్యాసాద్భుతమును గావించెను.

‘మరిగూర్చుకొనుట’ ఏకగ్రీవములే. ఇది వ్యక్తిగతభావముల కనుగుణము, మృత్యుభయమును, సౌందర్య భంగమును ఆలచాలములై యున్నది. కిక్కిరి, మెకారే మన్నన ప్రముఖము వ్యాసములు కదిం చిరి. మెకారేవ్యాసములన్నియు పన్ని ప్రత్యేకకార్యములుగ నెన్నఁ దెలియన్నది. మరేతాత్పరమున దిక్కులు, గాను మొదలగువారలం చేర మ్మికగన్న వ్యాసకర్తలు.

వ్యాసలక్షణములు

వ్యాసము వారికీర్త్యముగ మంచి విదవనచర. కావ్యమునకు వరఁ గాక వ్యాసమునకు విషయవిరహభావమునందలి భాగముకరయం, ఇత్యదిత్యమును పితృకమోక్షమునోకావ్యమును ప్రధానాం గములు. వ్యాసకర్త “మోక్షమును మోక్షము” నాననము. విషయ పంక్తిగా నీవిభాగవ్యాసము వారిఁ దేదోయి యుండాలమును. పంక్తి పాముగా మన్నచి రచన విస్తారమై యుండరావదు. చుట్టప కనంబును విషయవిత్తమును నను లక్షణములు నెరమై వ్యాస మొప్పుదురుండరాదు. కడు విస్తృతమైనచో అది వ్యాసం బన నొప్పుదు; కానిన వ్యాఖ్యానములను కావ్య ముండు చేర్చునఁ దలచు. పరిష్కారశీలమిహ్యుక్తియు, విశ్వహితచర్యయు వ్యాస మున ముండరాదు.

ఉద్బోధములందువలె వ్యాసముడు కాస్త్రచర్యలు, భుజన ముండుములు, విద్యభావసాహిత్యములు ననుసర్చురాదు. పనిముల పరుషదనము లేక, క్షిణుచుండును గలిగి, కొంతవలకు క్రమధంగము నొంది వ్యాసము ఉండుకొల్లును. చక్కముండినను అది యున్నచా లేదా యును పంచోన్నమై యుండిపోవును. తర్కపరీతమైనను తర్కరహితముగఁ గాన్పించు వ్యాసకరచ నద్వైతచిహ్నములకొరఁ దార్కాణమై యుండును.

వ్యాసమునందలి చర్మ కాస్త్రచర్యలకలె గంభీరముగ మండరాదు. భావకవిత్వమునందులకలె రచయిత్యుక్తియు గేటకెల్లుముగ మండ రాదు. కావ్యములు వ్యాఖ్యానములు బాహ్యార్థిస్థాపకములు. వ్యాస మున కాంతరంగికసత్త్వనిరూపణమే ప్రధానము.

వ్యాసరచనను గురించి లేదు వ్యాసరాజమున అలెద్దాండరు స్మిశ్మగా కొట్టు పెప్పుచున్నారు. “యాపమున వ్యాసము భావకవిత్వ మును బోలియున్నది. ఈ రెంటి రచనకును, లభ్యమైనట్టిది గాని గరు వైనట్టిది గాని యేదోయొక మరేవొచ్చియే కారణ మునుండును. పట్టుపురుగుచట్టును పట్టులకె ముగ్ధభావము నేటిది వ్యాస మువరించి యుండును. ఏదేకసాహిత్యవిశ్రమించును, తొలుతనే వ్యాసకర్త లున్నట్లు కార్పింపను. కృత్కర్తలు చిత్రికారులు వ్యాసకర్తకు పూర్వమై యుండిరి. ఉక్తకారులకు లోనుగాక వ్యాసకర్త కాంత చిహ్నమై విక్రంది నొందియుండును. అతడు మౌనకల్పనలకుఁ బోదం గక ఇదివఱకు కన్న నిషయభాలమునకు వ్యాఖ్యా లోపరించుచుండును.

గ్రంథకర్తలు, గ్రంథరసగ్రాహులు దేశమును ప్రబలివసియుటనీ, వ్యాసకర్త తనరచనలు ప్రకటించును. అతని రచనలు “ఇతిహాస” భూయిష్ఠములు. వీని కెల్ల పాత్రలు గ్రహించి రచయితలనును గావింపవలెను.”

అంధ్రవ్యాస రచనాచారంభము

అంగ్లేయ పరిపాలనయు, తద్విద్యాసంస్కారజనితవాగ్ధి కరయు అంధ్రవ్యాసకర్తకు మూలకారణములు. ప్రప్రథమమున చెన్నపురి, బంటరు, రాజమహేంద్రవరము మన్నన పట్టణములలో అంధ్రవారాహప్రతికలు స్థాపితమై కాలక్రమమున ప్రబలవని. అందలి సంపాదకీయోపవ్యాసములు వ్యాసరచనలనే యుండియి నిర్వివది. ఆకాలమునఁ బ్రబలింపఁబడిన క్రిమికర విన్నయమారి నీచింద్రక యావ్యాసకర్తకి పాక్షికగ మన్నియను. బంధనవందలి “తరుమర్క ప్రచయిని” తెన్నపురియందలి అంధ్రభాషాసంకలముల నీసంవిత్వ మునఁ దేర్చుకొనెద్యును. ఈరచన చక్రికలకును మహిష్వింటికిని రాజుపాండ్లారవాస్త్రవ్యాస పితృమునకుఁ గాకాలమున రతయగ విన్నవ్యాసములు ప్రాయుచుండెను. ఏమిట రానేపరికాశిపతిమై, “విశ్వోద్ధార” యను పత్రికారాజయను ప్రకటించెను. ఆయురకుఁడే కీరకలింగకవియందును.

అప్పటికి ముఖ్యముగ వా కవిత్వంబును పద్యకావ్యములే రచించుచుండెను. పత్రికాముదమున పద్మసాహిత్యముననే పలమారు తన యభిప్రాయప్రకటనముఁ గావించుచుండెను. క్రమముగ సాహిత్యాంశములమండి యాయన సాంస్కృతికాంశములకు దిగవలసి వచ్చెను. అవాయు వారిగద్వైతి చిన్నయమారికైరి ననుసరించి యుండెడిది. తలముగ ప్రాయుచుండుటలనన వారకైతి మార్గర సౌలభ్యము లేపెడినది. వివేకార్థసిద్ధిమార్గములకంటె తరువార వారియందు ఆయనరచనలు భావముననేగాక భావయందును నునుపు దేతును.

1878-79 వ సంవత్సరములనాటికి కాలము చాలమును మాటి పొయెను. వారాహప్రతికలు పలుచోట్ల స్థాపితము లయ్యెను. మర, సాంఘిక, రాజకీయవిషయములు జనులస్పృహయముల నాకర్షింప సాగెను. వీరకలింగముపంతులు కలకొల్పి నిరంకుషివాచాధిపతిస్సర్క రగములను, ఏకత్వవయమై యాయన రచించిన వ్యాసాంశములును, ప్రజలు బాహుటముగఁ జర్చింపసాగిరి. ఇట్లు పత్రికాప్రకటనము, సంఘసంస్కరణమును అంధ్రవ్యాసరచనమునకు ప్రబలమును నుద్బోధకము లయ్యెను.

అంధ్రవ్యాసచరిత్రము

కీరకలింగకవి అంధ్రవ్యాసకర్తయో ప్రముఖుడని చెప్ప వచ్చును. ప్రథమమున పద్మోదయ యాయనకుఁ ద్రియమైన దైవము, సంఘసంస్కరణాధీశుడు ఆయన పౌరయమున వానివృ

వ్యాస రచనము

పట్టి మార్పికరమునకు, విధానవ్యవస్థాపనకు నిర్వహించిన నిపుణుల చేతులను గ్రంథరచనమునకు వ్యభిచారియములగు శక్తియును, విద్యావర్ధనములను అభివృద్ధిరచనములు అంశములు. ఆంధ్రభాషలోను ఇంగ్లీషు సాంస్కృతికమును గల గొప్ప వ్యాసముల చేరితి యత్యవసరము. పలుచని ప్రస్థానమును మెలుకునతో, బ్రహ్మగిరి తెలియముండును అత్యవసరము. పాస్తా వికముగ జిహ్వకు మాధుర్యము దుదికరమైనను, మితిమీరిన నదియె మొగముమొన్నును. జేరియెండును కోప్పిల్లిన వాలుకు నిమగ్నరస ముతో గూడిన గోరన మింపనునట్లు సంసారమున నిలిచి వేసరిన మనస్సునకు మృదువగు రచనాచమత్కృతి పూర్వముగ నుండును. గ్రంథరచనకు రిచిలూపాధ్యయం నీ నీహానభియం నున్నయులు. తాను జేతులార వాటిని యమూల్యమవలకు విరుల బాగునా

తతో, తెలియకగ్గ మునది వ్యాసగ్గ తన రచనాకాలమున నిప్పులు తెంపించియుకొనుండును.

వ్యాసమునకు రచయిత మొక్క వ్యక్తిత్వము ప్రధానము. కీర్తి రమును నులించియు, వ్యాసవిషయమును గూర్చియు వరని యాలోచనలును, అతని భావపరిణామమును ముఖ్యములు. తన యభిప్రాయముల నెట్లు ఉపక్రమించి, పాసింది యుపసంహరింపవలయునో యతః దెలిసి యుంపరి మెలయవలను గ్రహించుచుండవలయును. భూమి లోనిక బాగుగ వేళ్లుపాతిన వృక్షము, నలువైపులకును వ్యాపించెడి రమ్యములగు కొమ్మలు, జీవశక్తితో నొప్పెడి కొమ్మలములగు పర్వములు, సువాసనలు వెదచల్లెడి సుందరకుసుమములు, జంతుసంతానమున కాద దును స్వాధుభుములును చార్చియుండెడినది, వ్యాసరాజును విష్ణు శక్తితో వ్యక్తియు సర్వనిరూపమును ముఖ్యముగ గలిగి, విశాలభావ ముతోను అనితపదముతోను నొప్పి రచనరచు కానందమును లభ్య మును జేపార్చనట్టిదిగ నుండవలయును.

ప్రజోత్పత్తి మహాకేయుడు (The Research Worker)

స్వభావోక్తి

కల్లూరి వెంకట శుద్ధచ్ఛర్మ విమలమణి గారు

కవి చిత్రకారుడు నను నిర్దయుడు బ్రహ్మశిష్యశిష్యులు.

అనునీ మొదలు మొదల యాస్వాదించుచు భల్లవపుత్రులయందు పోషకాహారమును గ్రహించగల శక్తులను కలిగియున్న స్థాయిలో పండితాదుకారణములను విభావాదుభావాదుల నుచితరీతిం జూపించి సహృదయవ్యాకరణాదులను నిర్భరానందపరిపూర్ణదూరపరిపూర్ణగోచరించుటలో వీరి వైపులమునందు బరిష్కరసామ్యము గలవారు. అదిగాక కవి కావ్యమునందును, చిత్రకారుడు చిత్రరసమునందును కావ్యాభివ్యంజిత రసాభివ్యంజితామూర్తి యొక్కటి యగుటచే వీరికి బరస్కరసహకారము నుపకారి కావచ్చును. రసపరిష్కరములను నిర్మూల్యవ్యవయముకురములం దనేకచిత్రవిద్వితాత్మకులు ప్రతిబింబించుచుండును. కల్పనాభివ్యంజిత మింత మొదలును బాధ్య రసజ్ఞలోకమున కయ్యాత్మకుల నెఱుంగేముటకు నగుము నైక్యప్రతిభ వీరిపాలి నామ్యుసాధారణజనలవలెగాక దొల్ల దను హృదయభరితమునం ద్రి దిద్వగోచిత యాకారమునుగాని, భావమునుగాని యినుమడించినకోభతో వాచికముగా సామర్థ్యంబుగలవారుగలవాడు కవి. జీవకళ లుట్టివలె చిత్రించగలవాడు చిత్రకారుడు. వీరిలో చిత్రకారులకు రసజ్ఞలోకమును సమ్మోహించేయు ప్రధానసాధనము "స్వభావకళనము". ఇతని నివర్ణప్రతిభానిరంభచిత్రాంశికి బరమావధి యయ్యెడియ.

"అవస్థానుకృతిర్నాట్యమ్" అనుటచే ననుకార్యుల యవస్థాస్వరూపమున ననుకరించి ప్రేక్షకసమాజ

మును మోక్షించు నటకులకు వీ "స్వభావకళనము" రసమావధి. అట్లు —

కవియన్నమునకు వీ "స్వభావోక్తి" ప్రధానవిధానము. అన్నోక్తిగోచరమావధి కళనములైన యాకారమునకు, భావములను వివర్ణజనునోపకారులగు నాభ్యాభ్యరచనావైదిశ్యము ననుప్రసాది శబ్దార్థముల మూలమునఁ బ్రయోజనకరవిధమగు. వింతలంపుల నింపు నాతని నలుకులే కావ్యకోభాగములను నలుకావములు. స్వంతిత్వకళాచరితమును సహజస్వరూపము విచ్ఛాదనముగా మఱిగినిబాటలు నుటాగినినఁ బలుతెటాగుల నలంకరించుట కలంకారవిధము కావలసినంత కవిస్వస్థిలోగలదు. అది వీ స్వభావోక్తి యన్నవస్థాన మాక్రమించగలదు. రసపరికరములగు విభావాదుభావాదుల మనోజ్ఞవ్యయము నీయంతకాము నిరూపించునంత తేటగను, సూటిగను తక్కువలె యలంకారములు నిరూపించాలవు. స్థాయిభావవికాసమున కిది ముఖ్యసాధనము. రసకల్పనమున కీ యలంకారమునం దాదర మిక్కువగుట కిదివీ కారణము. మనుచరిత్రమున క్రింగార రసపోషణకు వలయు పరికరముం గూర్చుటకు—

నీ. కులికభారాహరి పాయపుడలై నుండి
యమగుమోహగ శేసురై నరతులఁ
గనుట్టులోయగంగాః స్వరమువారఁ
జలువయానయ్యేటి కొలఁకులందు
నినుకపెట్టిననీల నేదియర్కాంకులఁ
జొంపిక దట్టమై యిరులుగవియు

క్రముకపున్నగవారంగరంభానాళి
కేరాదివిటకాం కారవిధిః
గరలు వికారితాకీరకేకీర్త్యం
పారవశ్యం తనలోని చంద్రకాంత
దరులు ప్రతికల్పమీన గంధర్వయశ్శ
గానఘూర్ణిగమగు నొక్కకోవః గనియె.

అని యొక యపూర్వవృత్తమును కవి స్వభావోక్తి
మూలమునం గల్పించెను. ఇదితప్ప యువమ లెన్ని జెప్ప
నను, యుత్పేక్ష లెన్నిఁగూర్చినను, క్లేషచమత్కృతు
లెన్నిఁ గుమ్మరించినను మఱి యేయలంకారముల జెప్పంగు
పావణించిన నిట రసోదయము కాదు. సమయోచిత
ముగ స్వభావోక్తి రాణించును. అర్థకవిత్వాతా
మహుః జిప్తినమయములఁ గుర్తించుటలోఁ గడునేర్పరి.
అతని —

“తతవితంబాభోగధవకాంతుకములోని

యంగదట్టపుకాది రంగువలన”

“అబ్బురపాటుతోడ నయనాంబుజముల్ వికసించె”

“చూచి ఝళింపుకత్కటకపూచితవేగ జడారవిందమై”

అను పదైములందలి స్వభావోక్తుల రామణీయకం బపూ
ర్వమై సమయోచిత మగుటచే సహృదయుల సభి
ముగా నాకర్షించుచున్నది.

ఈ యలంకారము కేవలరసోదస్కారపేతువే
కాక కవికాలమునందలి నాగరికత, శిల్పాదుశిల యభి
వృద్ధి, ఆచారాదర్శములు, రాజ్యాంగవర్ధములు మొదలగు
చరిత్రాంశముల నందందు నిరూపించుటకు ముఖ్యసాధన
మగుచున్నది. దానంకేరి కవికిఁగల లోకజ్ఞానసంపత్తి
వైల్లడియగుటయు, పాఠకునకుఁ బ్రాచీనచరిత్రావబోధ
మై లోకవ్యవహారజ్ఞానము చేకూరుటయుం దట్టసింపఁ
గలదు. అపుడుగాని కావ్యప్రయోజనము సాకల్యముగ
ఫలించదు.

మనుచరిత్రకారుఁడు వసూధిని గట్టుకొన్న వస్తు
మును వర్ణించుటంబట్టి పురాతన కాలమునుండియు స్నిగ్ధ

ములు నున్న గములు నగు వస్తుములు తమూరుకా
బడుచుండెడి వని నేటి చరిత్రకారులు సిద్ధాంతీకరించుట
కవకాశము కలిగినది. రామాయణాదికావ్యమాల
యందలి స్వభావోక్తులంబట్టి శిల్పాదుశిల యభివృద్ధి
నిరూపింపఁబడినది క్రీనాథుఁడు మొదలగుకవుల చాటు
పద్యములును, విశ్వగుణాదర్శమునంటి గ్రంథములును స్వ
భావోక్తులచే నశ్వంతరమనేయములై యిట్టి చారిత్రాం
శములను బోధించుచున్నవి. కవికి నై నర్థికప్రతిభ, కూలం
కషమగు శాస్త్రపరిచితి, లోకజ్ఞానము, వాఙ్మయగ్రా
ము అను ఏమిలో నేదిలోఁబడినను స్వభావకవిత్వము
లోకోత్తరచమత్కారి కావేదు. కవికిఁగల వాఙ్మయ
పుణ్యమును, ప్రతిభావిశేషమునుఁ బరీక్షించుట కిది గేము
రాయి యవశ్యము. అందుచేఁ బ్రాచీనాలంకారికు
లిద్దాని నాద్యలంకృతియని వక్కాణింపి వీరి కుపమాదు
లన్నిటికంటె ప్రాముఖ్యమిచ్చిరి.

కావ్యాదర్శమున—

“నానావేష్టా పదార్థానాం రూపం సాక్షా ద్యవ్యవస్థితీ
స్వభావోక్తిశ్చ జాతిశ్చేత్యాద్యా సాలంకృతి ర్యథా.”

అని దండ్యాచార్యు లీ యలంకారలక్షణమును
దొల్ల వివరించుటలో నీ విశేష మిమిడియున్నది. “అద్యా”
యను కంఠోక్తి దానిని మఱి కొంత స్పష్టముచేయు
చున్నది.

ఇట్లుండ నవీనులు :—

“తత్ర ప్రథమ మనేకాలంకారిబీజభూతత్వా దఃసం
నిరూప్యతే” (విద్యానాథుఁడు.)

అని యలంకారమును మొదటి దనిరి.
అనేకాలంకారిబీజభూత మనుకారణముచే నావితయ
మును సమర్థించి స్వభావోక్తిని దూరముగ వివరిం.
అందుచే నల్పాలంకారము లుపమాదు లైనవి. ఈవిషయ
మొరదదనుక సమంజసమో చూరము.

ఉపమాలంకార మనేకాలంకారిబీజమంట; అగుఁ
గాక! ఉపమకుఁగూడ బీజ మగుచున్నది స్వభావోక్తి.

ఏలన:—ప్రకృతప్రకృతములకు సామ్యము వాచ్యమగుచో నుపమ యగునుకదా! అట్లుగచో ప్రకృతమనఁబడు వస్తువుయొక్క సంపూర్ణస్వరూపము కవిప్రతిభాగోచరమైనపుడుగదా అప్రకృతముతో సామ్యము వాచ్యమగుట. ముఖస్వరూపమిది యని నిర్ణయింపఁబడినమీఁదట నది చంద్రునివలె నున్నదనుట పానఁగునుగాని వర్ణస్వరూపానుభవము లేనప్పుడు సాదృశ్యప్రసక్తియెట్లు? అందుచే వ స్త్వవస్థా స్వరూపానుభవము నున్న దున్నట్లు వివరింపనేరని కవి కుఁపమాదులతోడి సంబంధము నపునకవధూకాంక్షయే యనఁదగు. ఒకవేళ పూర్వకవిప్రాప్రదాయములను, గమనికలను గుర్తించి వారి భావములను, పదములను సేకరించి “పులినిజూచి నక్క వాత పెట్టుకొన్నట్లు” ముఖమిందుబింబమనియు, కనులు కలువరేకులనియు నల్లిబిల్లిగ నాల్గుపదము లల్ల వచ్చునది కవిత్వమా? ఆయలంకారములు కవిప్రతిభావిశేషసూచకములా? కావు.

ప్రకృతిసుందరములగు నవయవసంస్థానములు గల మూర్తి నలంకరించుటకు హారనాపురాద్యలంకారము లెట్టివో కవిప్రతిభాగోచరములగు విభావానుభావాదుల నిస్సర్గసుందరస్వరూపము నలంకరించుట కుపమాదు లట్టివి. అనఁగా జాతిక్రియాగుణద్రవ్యభేదముచే నలు తెఱంగులైన విభావానుభావాదుల యవస్థాస్వరూపములను రసజ్ఞలోకమునకు సులభముగ బోధించి రసానుభవముఁ జేకూర్చుట కుపమాదులు సాధనము లగుచుండును. కవి వివక్షిత మిందు స్వభావోక్తియే యగును. అందుచే నలంకారము లన్నిటికి స్వభావోక్తి బీజ మగుటలో నందియము లేదు.

“శంపాలికతోడి జలదంబుకై వడి
మెఱుఁగుటాల్లియతోడి మేనివాని”

అని పాడుకొను కవింద్రుని హృదయముకురమునఁ దొల్లఁ బ్రతిబింబించినది ‘మెఱుఁగుటాల్లియతోడి మేనివాని’ సాబఁగుకాని, మెఱుపుతోడి మేఘంబు

గాదు. అప్రతిబింబితాకృతినే యారఁడు ప్రధానముగా రసజ్ఞలోకమున కెఱుకవలెనఁ దలఁచినదియు. అందుల కొకపాలిక గొనితేగోరి ప్రకృతినొక్కమాటు సింహానలోకముం గావించి మెఱుపునవహిత్తు గల మేఘంబు నేర్చికూర్చి రసజ్ఞకు స్వప్రతిభైకగోచరమగు మూర్తి నతిసులభముగాఁ బ్రత్యక్షము సేసినాఁడు. ఇం దుపమాలంకారమునకు స్ఫూర్తియున్నను స్వభావోక్తియే యిం దతిసుందరముగ గోచరించుచున్నది. ఇట్లలంకార జాతమునెల్లఁ దఱచిన నీ స్వభావోక్తి దానిలో నంత ర్భింబితమై కస్పట్టకమానదు.

మేఘసందేశమున —
“తస్యాః కించిత్కరధృత మివ ప్రాప్తవానీరశాఖం
హృత్వానీలం నలినవననం ముక్తగోధోనితంబమ్
ప్రస్థానంతే కథమపి నభే లంబమానస్య భావి
జ్ఞాతాస్వాదో వివృతజఘనాం కో విహాతుం సమర్థః”

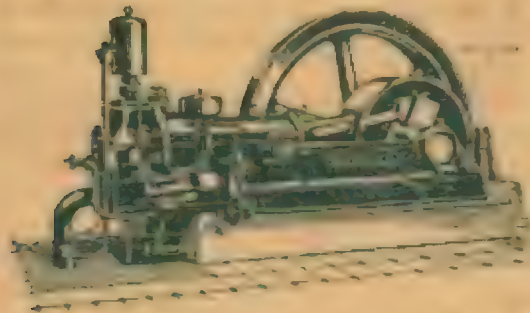
అని కలదు. సృష్టిం దలక్రిందనేయఁగల నిస్సర్గ ప్రతిభానంపన్నుడగు కవిబహ్మ యొకవిధమగు సృష్టినిర్మాణమునం దృష్టిసందఁజాలఁడు. అందులకుఁ దన కావ్యసృష్టియం దత్యచ్ఛతనూతనదృశ్యములం గల్పించుకొని వినోదించుచుండును. ఆతని వినోదము సహృదయ హృదయాకర్షకమైనది.

ఈ శ్లోకమున — గట్టుక్రిందకుం దిగిన గంధీరా నదియు, నందుఁ దేరిన నల్లనీటిపైకొఱుఁగిన వేతనశాఖయు, నందు పైపై నలముకొనిన మేఘంబునుఁ గల యొక మనోహర ప్రకృతిదృశ్యము ప్రత్యక్షింపఁబడినది. భావనాప్రపంచమున లీనుఁడైనపుడు స్వప్రతిభలో గోచరించు నైజస్వరూపమును వెల్లడించుటయే కవియొక్క ముఖ్యోద్దేశ్యము. అగుచో నిది స్వభావోక్తియే యగును. అయిన నిది స్వభావోక్త్యలంకార మనఁజెల్లదు. కవి ప్రతిభ యంతటితో విశ్రమింపలేదు. స్వభావసిద్ధమైన పూర్వదృశ్యము కావ్యసృష్టిలో నొక వింతఁజిగిమము నొంది నూతనదృశ్యముగాఁ గన్పట్టుచున్నది. ఇందు

న మ్మ క మై న

క్రాన్టీ ఇంజను

నానాదేశములందు ప్రసిద్ధిచెందినది.

వృత్తమైన న మూనా - క్రమమైన సామగ్రి

మొదటి తరగతి పనితీరు

మొదటి తరగతి పనితీరు మొదటి తరగతి పనితీరు

21 ఏ. హెచ్. ఏ. సుందీ అతడు పైన గలవు.

అన్ని దేశములందు ప్రసిద్ధిచెందినది

క్రాన్టీ బ్రదర్స్ లిమిటెడ్.,

14. ప్రాడ్వే, మద్రాసు.

ఆంధ్రప్రదేశ్ లకు వజ్రము:-

మొదటి తరగతి పనితీరు మొదటి తరగతి పనితీరు

యన్ స్పెషల్స్ అండ్ యింజనీరింగ్, కాకినాడ.

౧. స్త్రీల స్వదేశీను-మెలాపూరు, చెన్నపురి. ౨. స్త్రీమతి కొమాండూరు రంగనాయకమ్మగారు.
 ౩. గాంధీ స్పిన్నింగ్ ఆశ్రమము, ౨౨, వెంకటనంగంపల్లివిధి, తిరువల్లి క్షే.ణి-చెన్నపురి. స్థాపకులు : ప. పురుషోత్తంగారు.

గంభీరానది గంభీరనాయక యైనది. ఒడ్డుకిందనున్న నల్లనీ రామనితంబమును వీడిన విరహసూచకమైన నల్లని వలువయైనది. నీటి కొఱగిన వేతనశాఖ వత్తు నిరోధకమగు నామెహస్తమైనది. వేఘుఁడమెకు నాయకుడయ్యెను. కవిబ్రహ్మయొక్క యీవిసూత్నశ్చిన్నాకౌశలమున శృంగారరస ముద్దీప్తిగమైనది. రూఢకాథాంతరన్యాసాలంకారము లిందు బహిర్వ్యక్తములై ప్రాధాన్యము పొందినవి. అందుచే నూత్నశిల్పమునకుఁ బునాది యని స్వభావోక్తి ననవలసియుండును.

అనుకరణప్రధానములగు దృశ్యకావ్యములయందీ స్వభావోక్తి మిక్కిలిగఁ గూర్చబడును.

కాళిదాసుని కాకుంఠలమున :—

“దర్శంకురేణ చరణః శత ఇత్యకాండే
తస్యే ప్థితా కతిచిదేవ పదాని గత్వా
అసీ ద్వివృత్తవదనా చ విమోచయంతి
శాఖాసు వల్కుల మనక్త మపి ద్రుమాణమ్.”

గీ. చరణమునఁ గ్రుచ్చికొనఁ గుళంకురిమటంచుఁ
గొన్నియడుగులె నడచి యా కొమ్మనిలిచె
తరువు శాఖల వత్త్రంబు దగులకున్నఁ
దీసికొనుదానివలె వెన్నఁ దిరిగిచూచె. (క.పి.)

అని గలదు. శృంగారసాధిదేవత యిందు సహజ స్వరూపమునఁ దాండవించుచున్నది. నాయక మొక్క తాదాత్మికావస్థాస్వరూపము సతిసుందరముగఁ బ్రత్యక్షి కరించుటలో కవితీర్థికిండుఁ బూర్తియైన పని కుదిరినది. అత్యద్భుత సంవిధానముచే నాంబనవిభవముయొక్క సహజసౌందర్యసామ్రాజ్యము కవివాఙ్మేళుగ్యముచే మెఱుఁగుదీరి యొక్కింత వింతరామణీయకిము నెనయ సఖండబ్రహ్మనంద సబ్రహ్మచారియగురసము జాలెత్తి నది. సహృదయహృదయములయందలి హర్షాంకురముల కది జీవము.

స్థాయిభావవికాసమునకు నీ స్వభావకథనమే హేతువనుటకు,

“రాజా-నభే! తపస్విభిః కైశ్చి త్పరిజ్ఞాతోఽస్మి
చింతయతావత్కేనాఽదేవేనసకృదప్యక్తమే వసాము.”

అను నాయకుని వాక్యము గుర్తు. తిరంగితమగు రసప్రవాహమున నుట్టుతలూగుచున్న యాతని డెంద మిప్పుడు నిశ్చయస్థానము నధిగమింపఁగలిగినది. ‘కుంభగత ప్రసీఃకలితాశ్చిదోఽన నేకాగత నిర్వృటిః కెందుట’ యన నిడకదా! కా నేని యేదేని మిష పెట్టియైన నిటనుండు మను నుక్కంతాసూచకవాక్యము బయల్పడుటెట్లు? ఇది స్వభావోక్తివలనఁ గలిగిన పరిణామము. ఈస్వభావమును నటకుండుగూడ సరిసముగా ననుకరింపగలిగెనా, సామాజికుని భాగ్యవిశేష మేమని చెప్పవలయును. ఇట్లు విభావానుభావాదిసామగ్రిఁ బోషించి సహృదయులఁ జొక్కించు నీ స్వభావోక్త్యంతరప్రాగల్భ్యమును శృంగారాదినవరసక్రమమున వివరించుటకు తావు చాలదు. కాళిదాసాదుల రచనలయందీ స్వభావోక్తుల పొందిక లనంతములు.

నగుణారాధకుల కీ యలంకారమునందభిరుచి మెండు. లక్ష్యముం జూపినఁగాని వ్యాకరణసూత్రార్థ మవగాహన కానివడుపునఁ దా మారాధించు దేవతా మూర్తి కనులఁ బాడకట్టినఁ గాని భక్తిరసానుభవము సిద్ధింపదు. భక్తిరసానుభవమునకు మూర్తిసాక్షాత్కారమే పరమావధి కదా! భక్తిరసప్రధానమగు శ్రీకృష్ణ కర్ణామృతమునందీస్వభావోక్తు లతిసుందరములు ననేకములును.

“అంసాలంబిత వామకుండలధరం మందోన్నత భ్రూలతం
కింకిర్కుంచిత కోమలాధరపుటం సాచిప్రసారేక్షణమ్
ఆలోలంగుళిపల్లవై ర్మృరళికా మాపూరయన్తం ముదా
మూలే కల్పతరో స్త్రిభంగిలలితం జానే జగన్మోహనమ్.”

ఉ. మూఁపున వామకుండఁ ము

మోచి నొకించుక మోద్యునందముం

జూపెడు నోరచూపు సాగ

సుంబామ నొక్కట నిక్కు గన్నడం

శ్రేణులు పాక్కఁ గల్గుకము
క్రిందఁ ద్రిభంగ నిర్మి యుండు
వ్యాసరమకపార్తి యిటు

వర్తిలు మోహనమూర్తిఁ గొల్పెదగ.

అని చిన్నికృష్ణుని నవాజయంకరస్వరూపము
సర్వంశరసోద్దేశముగఁ జెరింది స్వరసభానోచరిమగు
మూర్తి నిరసకంఠై వెలుపఁ జూచో యనునట్లు, "జగన్మో
హనమ్" అను పదముచే స్వమందిరమున కవధిఁ గల్పి
చిరనివాసు కవిపుంపుడు. అపరీక్షితులము నర్పించి
ధమనియముగ నున్నది. "శ్రేణులుపాక్క" అను పదము
మూలాధికమయ్య నంకముఁ జూపినది. ఇంతటి స్వరూ
పము చిత్రకావ్యముఁ జక్కవలయు నిర్మించుటకు.

జగమధస్త్రాశ్రవణఁ జిల నానన మహావిద్యభా
వోత్త ప్రయతమము. అనిని గ్రంథమునం జదివినను
లైన వ్యభావోక్తు లనేకములు నివృత్తము.

మాదుడు :—

జగతికానినై నాకరణుఁడని నే
జాకరత రీత్యా మాదుడువాని
గొప్పనకందని కొన్ని కుంఠలములు
తక్కువ వృత్తములు నేయవాని
గుణులమగుటలపైర్చి కొనుకొనునట్లైన
నీడినన్నియ నల పలుమువాని
నాదలు దిరిగిరా నలవనఁ జల్లిన
వట్టంపు లించెపు దండవాని
రాజనోద్వేగవృత్తపూరిములవాని
మహిత వల్లనపువ్వుదాసుములవాని
భవనమోహన నటనమ భూరివాని
గదిరి గాంతలు కన్నుల కలపు దీర.

నిద్రవాని గాంతి లేకాదు; కదము, మనమును, ఇం
దా గోకానందభాని నవాజయంకరము నిమగ్నంపునఁ
గివృత్తుచున్నది. కవిహృదయమునం నోమమన్న మూ
ర్తిని సంపాద్యముగఁ జెరిందియ కీ నర్పణంకము దాననే
లేవంటకు "కన్నుల కలపుదీ" అను పదనే నివృత్తము.

అదిగాక భవనమోహననటనమేమని మూర్తిని బూర్తిగ
నిరూపించ నవశితరము?

అన్యంతరసోపపార్తికారగమై పండితసామరణు
సామాన్యము నానందింఁ జేయుటలో వ్యభావోత్త
మిందిన యలుంకార మొండు గానరాదు.

భగవదముని నీవి కృష్ణుని శ్రేణవమును వర్ణిం
చుటలో :—

కడుపున దిండుగాఁ గట్టినవలువలో
లాగితమకపాక్కలుఁ జొదిపి,
విమలశృంగంబును వేరకదంబును
జాలరానీక కా చంక నిజి
వింగునదిపెరుగున కురిపిందినచర్చి
ముద్ద దాచెలిచేత మొయ నునిది
చెలరేసి కొనరి తెచ్చిన తూకఁగాయల
శ్రేణిసంయం నెల్ల మొయదినీ
వంగడినకుమఁ జక్కఁగ నూర్చుండి
సర్వభావగముల నగత్ర నిజి
యాగభోక్త కృష్ణుఁ దమకలు పెంగంగ
శ్రేణివలునిజి చర్చినుడిచె.

అని శ్రీకృష్ణుని మాన్యమ రీతిమానున స్వరూ
పముఁ జెరించుటలో నిరూపించ వచ్చు పువనస్య
ము. గొల్లపల్లిలో నా భగవానుని, నాయుర్దరిలో నా
కుండు శ్రేణముగానించు కీవి కూర్చుకొనిన నెకరము
నిరుమాంఘు అప్రాకృతశోభామూర్తి వాలకాచరిఁ
తీరి నా మూర్తియొక్క తొల్లలివేపమను "యాగ
భోక్త"యను పదముచే నోచరింఁతీరి రెంటిలో భేద
మును గల్గెదల బర్చి చూపుటచే నీమహావిరంవిభావ
మత్యాకృష్ట్యకగమైనది. అందులు పెంగంగులము
పండులకగా!

ఇట్లు వ్యభావోక్తులు కవిచిత్తములటి మనోర్థము
లై గావ్యశృంగి నలంకరించుచుండును. పూర్వార్థంకా
రికు మనమున విడి ప్రాభావ్యము నహించుటయు
మదితమ యగును. అభిరుచిలటి మనశేవము గాని
మనశేవములటి యభిరుచి కాదగరా!

వ్యాకరణ బాహుళ్యము

అవ్వారి నుబ్రహ్మణ్యకాశ్మీగారు

ఇప్పుడూరనూరను వ్యాకరణములు బయలుదేరుచున్నవి. వానిలో గొన్ని పాఠ్యపుస్తకములు నగుచున్నవి. గ్రంథములును పెద్దవియే. గ్రంథములని బయలుదేరినవాని నెల్లఁ జూడవలయు నను కుతూహలము విద్యార్థుల కుంటయు వింత కాదు.

ఈ వ్యాకరణపు బొత్తుల నెల్లఁ జదివినవారికి 'అతఁ డిన్ని వదలెను. ఇతఁ డిన్ని పూర్తిచేసెను. ఆతనిపాండిత్య ముట్టిది. ఈతని రచనాశక్తి యుట్టిది. దాని కిది మూలము. దీని కది వివరణము' అను నీభేదములు తెలియవచ్చుట తప్ప మహాకవులుషార్థవిశేషములు తెలియవు. ఈ సులభ వ్యాకరణములును, ఈ పరిమితవ్యాకరణములును, ఈ సంగ్రహవ్యాకరణములును, ఈ భాషానుశాసనములును ప్రాంతవ్యాకరణములతోఁ జేరి మనకట్టెడుట నుండుతటి నేకే నొకవ్యాకరణమును శిష్టభాషావివరణానికము సేయ కొని విద్యార్థులచేతి కంటియవలెను. ఇది 'కొండ త్రవ్వి యెలుకను బట్టట' యైపోవుచున్నది. ఈ విషయమున, ఇప్పటి యుభయభాషాభూషణపరిషత్లో మొదటి సంవత్సరద్వయమున బాలవ్యాకరణకవిజనాశ్రయములను బాఠ్యపుస్తకములను జేసి రెండవ సంవత్సరద్వయమున నన్నయభట్టియమును, అప్పకవీయమును బాఠ్యపుస్తకములను జేయుటనంటిరీతులను పాఠ్యపుస్తకవిజ్ఞులు మూను కొనవలయును. వ్యాకర్తలు పైతము పూర్వసూత్రకర్తల మార్గములఁ దెలిసికొని లాఘవప్రధానములుగ వ్యాకరణమును సూత్రీకరించి విద్యార్థుల నిర్భావానందభారమును దగ్గింపవలయును. దీనికై పూర్వలగు నాంధ్రభాషా వ్యాకర్తల ధోరణు లెట్టివో, స్వపాండిత్యమునకుఁ గాక

విద్యార్థి నోపకృతికై భాషాప్రచారక లభ్యమును బ్రాచీనవైయాకరణుల వ్యాకరణప్రణాళిక లెట్లు సాధించెడినో, తెలుపుచు వ్యాకరణబాహుళ్యమును గూర్చి కొంచెము పరిశీలింతము.

విద్యార్థి యనేకజ్ఞానములను సంపాదించవలసి యున్నాఁడు. అన్నిజ్ఞానములు నొకభాషలో నమ కూరుట దుర్లభము. కావునఁ గొన్నిభాషలను విద్యార్థి నేర్చుకొవలయును. ప్రస్తుతము మనవిద్యార్థికిఁ గావలసిన జ్ఞానములు సమకూడుటకు సంస్కృతము, తెలుఁగు, ఇంగ్లీషు, హిందీ అనుభాషలు నాలుగును తప్పక రావలసి నట్లు చెప్పచున్నారు. అట్టియెడ నొక్కొక్క భాషలోఁ బూర్ణప్రవేశము కలుగుటకుఁ జాలకాలము పట్టును. అట్టిభాష వచ్చుటకు సాధనము వ్యాకరణము. ఆ వ్యాకరణము కొద్దిగా నుండి భాషకు మార్గదర్శిగా నుండవలెను. వ్యాకరణము లేనిభాష - సేర్పకొనుట యటేది. వ్యాకరణము సేర్పకొనక, నాలుగు సంవత్సరములకు సాధించెడి భాషను వ్యాకరణముతో నేర్చుకొనుచు రెండు సంవత్సరములలో విద్యార్థి పడయఁగలడు. విడివిడిగ నూలు ప్రయోగములనుండి విద్యార్థి సేకరింపఁగల భాషానియమ రహస్యమును చిన్నసూత్ర మొక్కటి కరతలామలకముగా జేయఁగలడు. భాషలో నర్థనిర్ణయము సేయుటకును వ్యాకరణ మూతగట్టు. కావుననే వేదార్థనిర్ణయసాధనముగ నుండెడి వ్యాకరణమును చేదమునకు రెండవ యంగముగాఁ బెద్దలు పరిగణించిరి. వ్యాకరణ మను పదమునకు వివరించునది యని యర్థము. భాషను వివరించి విద్యార్థికిఁ జూపునది కనుకనే దీని కీపేరు వచ్చినది. ఇంగ్లీషుభాష

వ్యాకరణముతోడనే నేర్పబడుచున్నది. కావున నది తొందరగా బాలురకు వచ్చుచు మాటలాడుటకును వ్రాయుటకును బనికవచ్చుచున్నది. సంస్కృతమును మనము పిల్లలకు వ్యాకరణము లేకుండ నేర్పవలెను. కావుననే విదాత్తేంద్రకుఁ బాఠశాలములు నాటకములు చదివి యొకవార్యమునఁ దప్పలు లేకుండ వ్రాయలేని వారును, ఒకగంటయేని స్వీయవచనము మూటాడుకో లేనివారునుపై యేకవచనమునకు బహువచనము చెప్ప లేనివిద్యార్థులు కొందఱు తోలుచున్నారు. వివలన వ్యాకరణము బాసవచ్చుట కెంతముఖ్యమో తెలియఁబడెడి. కాని యేబాస వ్యాకరణమైనను ఆ బాసలోఁ బ్రవేశము రూఢమగునంతవఱకే నేర్పబడును. సంస్కృతమున సూత్రము భాష వచ్చినతర్వాతఁ బ్రారంభింపఁబడి అది ప్రత్యేకశాస్త్రముగ కీర్తించబడుచున్నది. ఆ సంప్రదాయమును దెలుఁగులోనికిఁ గొనివచ్చి వ్యాకరణపుస్తకములను బండ్లమీఁదఁ దోలింపవలయు నని యహోబలపండితుఁడుకొంత త్రోవ త్రొక్కియున్నాఁడు. ఏ నన్నయభట్టియమునో పరమప్రమాణముగఁ బాఠింపయమును సంస్కృతమునకుఁ బెట్టికొనవట్లు పెట్టికొని, అంగ్రములచేతనే భూతవర్తమానకాలములందలి భాష నెల్ల నమర్థింపఁ బూనితిమేని యాంధ్రవ్యాకరణములోఁగూడ భాష్యములును, పరిభాషేంద్రకేళిరములును, శబ్దేంద్రకేళిరములును బుట్టవలసివచ్చును. ఎప్పుడును బయగుచుండు వాడుకబాస కావున నికఁ బ్రతీతి తాల్చియంగను వ్యాఖ్యానములు వ్రాయవలసి వచ్చుచునే యుండును. కాని యిట్టి వ్యాకరణభాష్యము తెలుఁగుబాసకు మనము కోరుకోదగ్గది కాదు. ఈగుఱ్ఱ-వ్యాసగముతోఁ బరిశ్రాంతులైన విద్యార్థుల కైహికానుష్ఠితపారమార్థికవిజ్ఞాన సంపాదనలందు విసుపు గలుగుట మనకుఁ దీఱని యాపద.

వ్యాకరణ లాఘవమునకుఁ బూర్వము త్రొక్కిన దాటు

1. చిన్నచిన్న సూత్రములతో గొప్పయంశములఁ జెప్పట.

2. ప్రసిద్ధమగు ప్రాయశఃభాషకే వ్యాకరణము వ్రాసి విశేషములఁ బ్రయోగజ్ఞానమునఁ దెలిసికొనుఁ డనుట.

3. సామాన్యముగ జనులవాడుకలోఁ గల్గెడి తప్పలనుమాత్రము నవరించుచుఁ జెప్పట.

4. గొప్పగొప్ప భాషాసంప్రదాయసిద్ధాంతముల నొక్కొక్కమాటతో ధ్వనింపఁజేయుట.

5. ప్రాచీనవ్యాకరణములు చెప్పని యంశములనే వివరించుట.

ప్రాచీనవ్యాకరణనిర్మాతల కెల్ల వ్యాకరణ భాష్యభ్య మిష్టము లే దనుటకు వారి సూత్రనిర్మాణ మొకసాక్షి. సూత్రముల రచించిన పాణిన్యాచార్యుల వారు మఱింత లాఘవమును గోరి యనువృత్తుల పద్ధతిఁ బెట్టుటఁజేసి సూత్రముతో వృత్తి పల్లించవలసిన యావశ్యకత గల్గి లాఘవమును మించిన గౌరవము వచ్చిపోయినది. సూత్రపాఠ మంతయు నష్టాధ్యాయవరుసన పల్లించినవారికైనను ముందు సూత్రము స్మృతికిఁ దట్టును గాని వెనుకటిసూత్రము తట్టదు. కాన వెనుకటి సూత్రములనుండియే తఱచుగఁ దెచ్చుకోవలసి యుండెడి యనువృత్తులు వృత్తి రానిచో స్మరించుటలేదు. కావున నత్యంతలాఘవము నవేత్తంపక యేసూత్రమున నాసూత్రపదములతో నన్వయము పూర్తి యగునట్లుండుట వ్యాకరణలాఘవమునకు గొప్పహేతువు. చాలవఱకు నన్నయభట్టారకుని సూత్రము కీర్తనన నె యుండును. కొన్ని సూత్రములను స్పష్టప్రతిపత్తికై గౌరవమును నహించి రచించె. 'భూయతీభయో' లాఘవాపేక్ష మితి మించి తల పగులుగొట్టినను అర్థముగాని సూత్రాలు వ్రాసి భాష్యాలకును వ్యాఖ్యానాలకును దారి చూపుట లఘూకరణము కాదకదా! వ్యాకరణము లఘువుగ నుంటకై నన్నయత్రొక్కినత్రోవలలో నిదియు నొకటి.

మఱియు "ప్రాయశఃనిత్యప్రయోగలక్ష్య" అను మాటలచే సుప్రసిద్ధులగు మహాకవులు పలుచోట్ల వాడె

దుప్రయోగములకే వ్యాకరణము గాని దారితప్పి యెక్కడనో ఒక్కచోఁ బ్రామాదికముగఁ గాని జాతీయపదప్రీతితోఁగాని లోకోక్తిలోలతతోఁగాని ధ్వనిపరాయంత్యతతోఁగాని వాడినపదములకు వ్యాకరణము వ్రాయఁబనిలేదనియుఁ జాటుపద్యములలోఁ బ్రాస్తావికపద్యములలో మహాకవులు వాడియున్నను గ్రంథస్థములు కానియట్టి వాని కెల్ల వ్యాకరణ మనావశ్యక మనియు సూచన గన్పట్టెడిని—ప్రాయికము లనఁ దలచు వాడఁబడినవి నిత్యము లన గ్రంథస్థములై చాలకాలము నిల్చునవి.

కొన్ని శ్రీనాథాదుల చాటువులుకూడ చిరస్థాయితను గాంచినవి. కాని వానిని రచించునపుడు కవి గ్రంథస్థప్రయోగములయెడ నున్నంతటి దోషభీతితో నుండఁడు కాన వానిలోని ప్రయోగాలనుబట్టి వ్యాకరణము రచించి యాదారిని రహదారిని జేయుట నన్నయ క్విము లేదు. కావుననే అథర్వణుడు మున్నగువారిచ్చి దిద్దటకు వీలు కలిగినది. “నః కా” అని సూత్ర మున్నది. పెదకఁగా పెదకఁగా “నిరుధేంద్రులచ్చుకుక, ఉత్సవము కేగు, అండుబాధీశ్వరు కొనఁగ, నగుబాటు కోర్చి” అను నిట్టి ప్రయోగాలు కన్పట్టినవి. ఇనను నగాగమసహితములకుఁ బ్రయోగసమ్మర్థి గలదు కాని యితరములకు లేదు. ఇట్టి దిద్దుఁబాటులు కొన్ని తరువాతి కవులనాటి వాడుకలు మాటుటచే గలిగినవి. అది సహజమే. వారినాఁడే విరుద్ధములైన ప్రయోగము లుండునెడ వారిప్రాయికనిత్య ప్రయోగలక్షణ పక్షపాతమే అట్టియుపేక్షకుఁ గారణమై వ్యాకరణలఘువమున కుపకరించిన దనుకొనవచ్చును.

మఱియు “అద్వంద్యస్తాలవ్యశ్చుర్వక్రస్సాన్యన్యీభస్సనర్ణశ్చ” అని సూత్రించె. చజలకు ‘అఆ ఉఉః ఒఒః’ లు కలసినప్పుడు దంత్యత గలుగుచుండ, అకారముతోఁ గూడిన చజలు దంత్యము లనెను. ఇ ఈ ఏ ఏలం గూడి చజలు తాలవ్యము లగుచుండ, ఏ ఏలతోఁ గూడినవే తాలవ్యము లనెను. ఇది తెలియక చెప్పి ననుట హాస్యాస్పదము. ఇట్లు చెప్పటచేత నీయన రచనాపద్ధతి యొక కొంత తెల్ల మగుచున్నది. జనుల కుచ్చారణమున

బారపా టెక్కడఁగలుగునో అక్కడనే సవరణలుగ వ్యాకరణము వ్రాసెను గాని ‘వాఁడు’ అను పదములో వకారమున కొకసూత్రము, డూకు మఱొకసూత్రమును వ్రాసినట్లు వ్రాసి ప్రక్రియను జెంచి యుండలేదని నీనిచేఁ తెలియఁబడును. ప్రౌఢవ్యాకృతిలోని నర్వనామప్రక్రియ యిట్టిది. ‘జాణ జడ’ మొదలైన పదాలను దాలవ్యయుక్తములుగ వాడుట యిప్పటికిని మాయని వాడుకయై యున్నది. మఱియు చేడ, జేన, చేద చేట మొదలైనవి A కు సరిపోయిడి యాకారముతో నుచ్చరించుట యిప్పటికిం గలదు. “చెలువులసాకిరి చాయమగఁడు” అను యతి యిట్టిదోషముననే గల్గె. వీని సవరణసూత్రమే చేయ నెంచి కడమయచ్చులను సవరణసూత్రము కామి వానిసొంతకు నన్నయ పోలేద. “సర్వత్రాజ్వత్కార్యం జ్ఞేయం యస్య ద్రుతప్రకృతికేభ్యః” అను సూత్రము పైత మిట్టి సవరణకే యేర్పడినట్లున్నది. “అద్యః క్రియాను” అను సూత్రముచేత కథర్వణాదులనలెఁ బ్రజయుచ్చారణమును ద్రోసిపుచ్చక ఇతఁడు అతఁడు మొదలైనవానిని యకారాదులగానే తీసికొని వానికి సంధిలో వైహస్యము రాకుంటుకు యకారదృష్టిని నిరసించుచున్నాఁడు. యెతఁడు అనుకొను రోజులలో వచ్చును + యెతఁడు = అను పదములు కలవునప్పుడు వచ్చునెతఁడు అను గ్రాంథికరూపము విప్పిన్న మగునట్లునెఁడును సంధి చేయఁడు కదా? మీఁదుమిక్కిలి వచ్చున్యెతఁడు అని గ్రామ్యసంధిని గూడఁ జేయునుగదా? అట్టి వైపరీత్యము బాసకు రాకుండుఁ బైసూత్రము “సర్వత్రా” అనునది సవరణచేయుచున్నది. ఈ రీతి నన్నయ్య దగుట తిరమై నచోఁ బరోపకారపరతత్వపు నన్నయయందు స్వపాండిత్య ప్రకటనేచ్చ యశేషభాషానూపవరణాగ్రహద్యారమునఁ గన్పట్టఁబోదు. ఆయన సూత్రములు చేసిన అత్యము లెన్ని నిట్టినే యనుట కిప్పటియుచ్చారణము వీలు కలుగఁజేయుటలేదుగాని యప్పటి యుచ్చారణరీతి శాసన పరిశోధనవలనఁ జెలునేని అప్పటి యుచ్చారణము ననుసరించి యే సూత్రములను సవరణకుఁజేసినో ఏసూత్ర

ములను బ్రసిద్ధ ప్రయోగములకుఁ జేసినో మనము తెలిసికోగలము. అన్నియు సవరణలకుఁ జేసినట్లు లేవు. కనుక సీమాత్రము నట్టిది కా ననుట న్యాయముగ లేదు. చుట్ట, చుట్టాలు, జుట్టు మొదలగువానిని దంత్యములన కుంట కితర కారణము గన్పట్టును. నిమిష శ్రీయుతులు బహుశః రామయ్యసంతులుగాగు తెలిసిన ముట్టుమీసలు నాలోదించిన బాసఁదిగామస్వభావము తెల్లమై అప్పటి యుచ్చారణముల సవరణ చేసి సంస్కరించిన రూపములను శిష్టప్రయోగరూపములను జెప్పటకే యీ సూత్రములు చాల నిర్మితము లేమో అని మాత్ర మేల తలుపఁగూడదు? తత్సమభాషకే యెక్కువగ వ్యాకరణము వ్రాసి యాచ్చికభాషకుఁ గొలఁదిగ వ్యాకరణము వ్రాయుటకును నన్నయ అవేత్తిగ్గిష్ఠనిర్మాణమనియే కారణమనుకొనుచున్నాను. నన్నయభారతమునఁ నత్సమములు మూఁడుపాళ్లును, అచ్చిక మొక్క వాలును వైయున్నదికదా! అప్పటి గ్రంథములవాడుక యెల్ల నిల్లే శిష్ట సమ్మతిం బడయుచున్నట్లు మన మూహించుకొనుట తప్ప కాదు. ఇట్లుండ పోత్తముల వాడుకలో నెక్కువగ లేని యాచ్చికమునకుఁ బ్రక్రియాసమ్మద్ధితో వ్యాకరణములు నింపుట వ్యాకర్ణలకు సంస్కార్యమైన గ్రామిక భాష కుఁడయోగించెడి పని కాదు. కావున నిది వదలి తత్సమనిచారణను ముఖ్యముగఁ జేసెను. ఇయ్యదియు వ్యాకరణము కొద్దిసేయురీతులలో నొకటియే.

మఱియుఁ గొన్నిచోట్ల సూచనలతో గొప్ప వ్యాసము వ్రాయఁదగ్గయంతములను భ్వనింపఁజేసి “సూచనా త్సూత్రమ్” అను నార్యోక్తిని సార్థకముఁ జేసెను. అట్టివానిలో “ప్రవాహినీ దేశ్యా” అను నుడి యొకటి. ప్రవాహమునఁ బ్రాతఃసేతే యెప్పుడు నుండదా. ప్రాతఁది పోవం గ్రొత్తది వచ్చు. అదియుం బోవ మఱొకటి వచ్చు. అట్లే యేకాలమున కెయ్యది వాడుకలో నుండి మహాకవి ప్రయోగములలోఁ జేరుటచే నిర్దోష మనించుకొను చుండునో అట్టి అచ్చ తెలుఁగే మిక్కిలి రసభావాగల భ్వనింప జాతీయమై లోకోక్తులై సామంతలై పాలుపారు

చుండు. నిజమున కీసూచన సనునరించియే కవిలోక యాత్ర జరుగుచున్నది. ఏకవి తనకాలములోని క్రొత్త జాతీయభాషను, క్రొత్తలోకోక్తులను వాడుకొని రసభావ పోషణము నొనర్పలేదు? ఏకవి గిరి గీచినట్లు రేఖామాత్రమునైన సత్క్రమింపక ప్రాచీనకవిప్రయోగపాఠాయణముతోకే కాలము గడంయించె? పొంటె, తొట్టి, మెట్ట వనీకా మొదలైన యిట్టి పదములచేత నేకవి యిప్పుడు ప్రసాదగుణమును, ద్రాక్షాపాకమును జాతీయభాషలో నిమిషింపఁగలఁడు? కాన యిట్లు ఒప్పుకొని కొందఱును, ఒప్పుకొనక కొందఱును సర్వథా కార్యపథమున శిరసా వహించు పద్ధతి నొక్కపదముతో “ప్రవాహినీ” సూచించుచు వ్యాకరణము నెంత లఘువు చేసినో మనము గమనింపవలెను. కేతన యచ్చతెలుఁగువేటుసేత యిట్టి యాశయముతోడనే యనుకోవచ్చు. మఱియు “సంకేతితస్యప్రసిద్ధమేవ పదం” అనుచోట ప్రకృతవ్యవహారములోనుండి మహాకవి ప్రయుక్తమైనవే వాడవలెను గాని పొంటెవంటిపదాలు వాడఁగూడ దనుచున్నాఁడు. ప్రసిద్ధము=ప్రసిద్ధయుక్తము. ఇట్లుచుటచేతనే సంకేతిత మనునర్థము వచ్చు. సంకేతితము గాని దానిని మహాకవులు వాడరుకదా! ఇట్టియెడ సంకేతిత మనుట యెప్పుడును భాష ప్రజలసంకేతమునకు గోచరమై యుండవలె నని యాచార్యశతయమై యుండనోవు. అనఁగా అందఱకును వినుటతోడనే యీపదాని కీయధమని నిఘంటువులు కనుగ వేయకుండను, అొమ్ములు ముచుగ నిఘంటువులు వల్లింప కుండను దెలియవలె నను నాశయముతో ననుకోవలెను. అచ్చ తెలుఁగు రామాయణమున తత్సమములను తొరసిమి యను గొప్ప నియమముఁ జెట్టుకొనియుఁ దిమ్మకవి యీ సముదాచారపాలనమునకే ప్రసాదమును బోషించె. అభిర్వణాచార్యులవారును వ్యాకరణలాఘవమున కొక మంచిదారి చూపిరి. తెలుఁగు వాడుకభాష కాన సంస్కృతమువలె నాఁగిపోవునది కాదు. కాన యెప్పుడును వ్యాకరణములు పుట్టుచుండవలెను. అట్టి వ్యాకరణములలో పుర్యవ్యాకరణోక్తములు పదిదేనుపాళ్లును, తమను

యొకపాలుగను వ్యాకర్త లెల్ల వ్రాయుచున్న గ్రంథము లూరక పెరిగిపోవును. అట్లు గాకుండ పూర్వము చెప్పని దానినే క్రొత్తవ్యాకర్తలు వ్రాయుచుండిన గ్రంథము లఘు వగును. నేర్చుకొనువారికి సౌలభ్యము గలుగు. ఇట్టి పద్ధతిని దాను నిర్మించి, నడచి, మనకుఁ జూపించినవాఁ డభిర్యోచాచ్యుడు. నన్నయభట్టియమున చేసి చెప్పఁ బడలేదో వాని నెల్లఁ బూన గ్రుచ్చి నట్లు చూపుచుఁ బునరుక్తి లేక మయినఁ దననుడికారము నంటకుండఁ గారికలను వ్రాసి తెల్లను బోపించినతండ్రి యభిర్యోచ ముని. ఈ కారికలలో నన్నయోక్తముల కనువాదము లుగనుండినవి యన్నియుఁ బ్రక్షిప్తము అని యభిర్యోచ కారికల యుపోద్ఘాతమున శ్రీవల్క్రు చినసీతారామ స్వామి శాస్త్రిగాను విరూపించినారు. కాన అభిర్యోచుడు చూపిన లఘువ్యాకరణవిద్యారీతి మనము నేర్చుకోఁద గ్గదిగ నున్నది.

వ్యాకరణములు భాషను పాఠముగ నియమింపలేవు

నూతనభాషోద్దీపకములగు శబ్దము లెల్లప్పుడును దేవభాషాప్రవాహములఁ బుట్టుచుండును. అట్టిపదములు భాషాసాభాగ్యవేత్తలగు సహృదయులచే వివృతములుం బ్రవేశపెట్టఁబడి విజ్ఞానుల యామోదములచే గ్రాహ్యము లగు. “పోతర్థ స్తద్వ్యక్తిసామర్థ్యయోగీ శబ్దశ్చ కశ్యపాని భర్తాకర్త. నన్నయ, అభిర్యోచుడు, వెల్లంకితాశంభట్టు, ఎల కూచి బాలసరస్వతి, ముద్దరాజరామన్న, అప్పకవి, అడి దము సూరకవి, కస్తూరిరంగకవి, కూచిమంచితిమ్మకవి, శిష్టు కృష్ణమూర్తిగారు, చిన్నయసూరి, బహుజనశిల్పి సీతారామాచార్యులు మున్నగు ప్రాచీనవైయాకరణు లెన్నిన్నిసూత్రాలు వ్రాసినను భారతములోని ప్రయో గములే నిశ్శేషముగ సాధింపఁబడుటలేదు. ఇతరకవుల క్రొత్తభాషను గూర్చియు నిప్పటి యభినవభాషలను గూర్చియు నేమి చెప్పవలె?

కావున వ్యాకరణములు భాష నంతను నియ మించి చూపుట కేర్పడ వనియు భాషాప్రవేశమునకు దారి చూపునవి యనియుఁ దేలుచున్నది.

చూడుడు—

ఇట్టివెల్ల వ్యాకరణముల కక్షేతముగ లొంగకున్నవి.	
వినంగఁబడియె	పారిజా.
వేర్వేట నిచ్చి	భార. ఆది
అమ్ముని సాధవశ్యుడు	" "
ఉండునంత	
కేకయపతులు నాదియైన	భార. ఉద్యో
రావచ్చు	
సీతలగొట్ట	
కరుణను రాఁబనిచె	భార. ఆ
అయ్యకు విచారము గల్గినయేని	భార. ఉ
నిన్నటంగోలె	భార. ఆది
ఎందులదానవు	
ఏమికారణమున	
నీకారణమున	
రూపవతియై	
మీయందయుండి	
రారమ్ము	
మనుమనుమని	
యనియనిమెదేని	కళా.

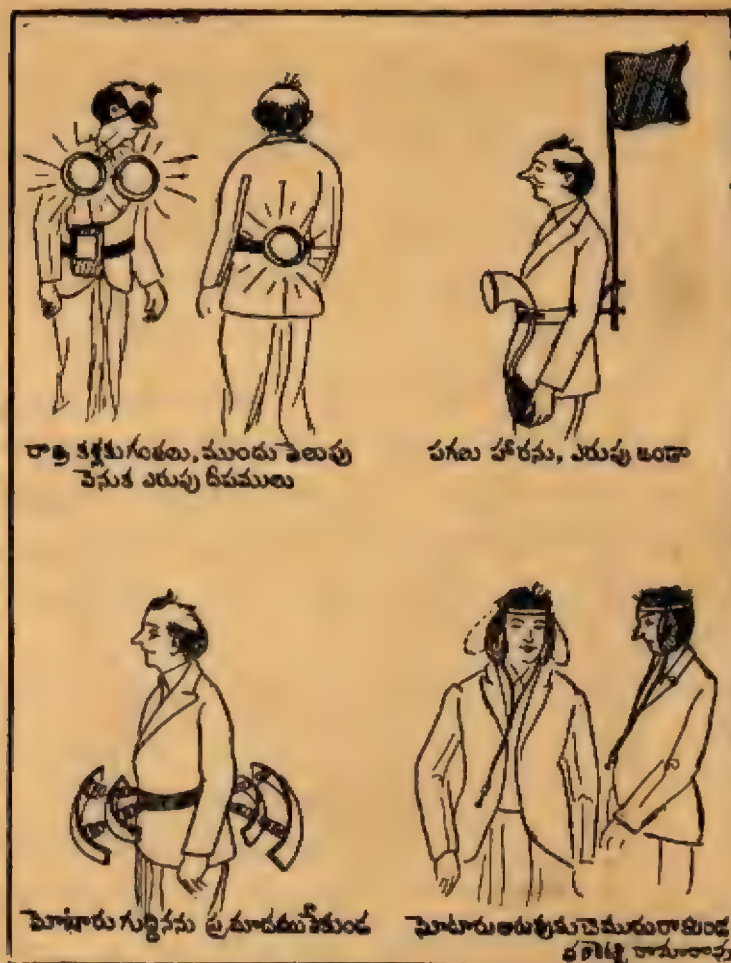
ఈ యంశమును “పర్యాప్తో మన్మతే తు సంకేతః” అనుసూత్రముతో నన్నయూచాచ్యుడు సూచించె. “ని కహోబలపండితుండు “శాస్త్రస్య దిక్పదర్శనార్థత్వాత్. య త్సంకేతితం శిష్టప్రయోగానూథం చ వదం, తత్ప్ర యోజ్య మిశ్యతాస్మాక మభినివేశః” అని వివరించెను. మఱియు కహోబలపండితుండు స్వయముగఁ గూడ “అద్య ప్రకృతేరపి ప్రయోగానుసారిత్వమేవ” అని “బోధయే త్క్రియన్. క్షిణో మార్గచిత్సహ యాతికిం, ప్రమాణ మకలం కస్య పూజ్యపాదస్య బక్షణమ్” అను కనంజయవచనమును బ్రమాణముగఁ జూపి తెలుగు ప్రయోగానుసారి యని యేమిచెప్పవలె ననినాడు కైముతీకన్యాయముగా. అభ ర్యోచాచ్యులవారును “భాషేయ మమితా తత్ర దేశ్యా చిత్రస్వభావయుక్, తచ్చిత్రతా తు ద్రష్టవ్యా పూజ్య

పాదసుఖాపిత్తైః” అనుచో ప్రయోగములవలననే భాషాస్వరూప మశేషముగఁ దెలియఁబడును గాని వ్యాకరణమువలనఁ గా దని తెల్పెను. వ్యాకరణమును గూడ వ్రాసఁ గాని బాసకు చిక్కవర్చనము నేయునవి వ్యాకరణము అని యభివ్యక్తాశయము వ్యక్తము.

చిన్నయసూరిగారును “రేఖంబులును లఘులఘు వులుం దక్కంగల విశేషంబులు నార్యవ్యవహారంబులం

దెలియుట శ్రేయంబు” అని రేఖకారనిర్ణయముకై కూచిమంచితిమ్మకవి అప్పకవి మున్నగువారు చేసిన యెత్తికోలునుపైత మీసడించుచున్నాఁడు. ఇతరు లక్షర మున కక్షరమునకును బ్రక్రియాసూత్రములను వ్రాసిన యూర్భిక్షసర్వనామములకు శబ్దమంజరిగా వ్రాసి చూపిన సూరిగారికి వ్యర్థవ్యాకరణకల్పన నిష్ఠము కా దని వేఱుగఁ జెప్ప నేల?

పట్టణములలో మోటారుప్రమాదములు లేకుండుటకు కొన్ని సూచనలు

మీదేమిలము గొప్పగను ఆరోగ్యముగ నుండుటనుగూర్చి మీరు గర్వపడవలదా?

[illegible]

SIDDHA KALPA MAKARADHWAJA

(REGISTERED)

1

"MAHACHANDANADI TAILAM"

(FOUND BEST BY EVERY TEST)

ప్రత్యేక ముద్రా—ఈ కార్తవ్యము దేవుడవలె నిర్ణయించును.
 గాని అతడు అనుమతినిచ్చినచో అంగీకరించును. నిర్ణయించును.
 ప్రత్యేక ముద్రా—ఈ కార్తవ్యము దేవుడవలె నిర్ణయించును.
 గాని అతడు అనుమతినిచ్చినచో అంగీకరించును. నిర్ణయించును.

THE MADRAS AYURVEDIC PHARMACY Ltd, P. O. 151, Madras

[illegible]

నోట్స్:—

అనునామము నొకటి. ఇది పా. అనునామము.

హాజరులు:—300, ఎన్.ఎస్.ఆర్.కాంగ్రెసు, జై
కామరాజు, పా. కా. 3 ముద్రా 4 వ-రు.

[illegible]

பெரியகா:—63-1-5" 20 16 2000
பெரியகா:—63-1-5" 20 16 2000

Phone Nos — 3031 & 2707 TEL. ADL. KALLIAM
Manager — V. RA. MU. PATTIL D. A. S.

భారతదేశమును ప్రోత్సహింపుడు

భారతదేశపు తేజహకును కొనుడు

“చాండ్ పూర్కు” “తేయాకు”

భారతదేశపు వెళ్ళుబడి

ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ

భారతదేశపు పనివారలు

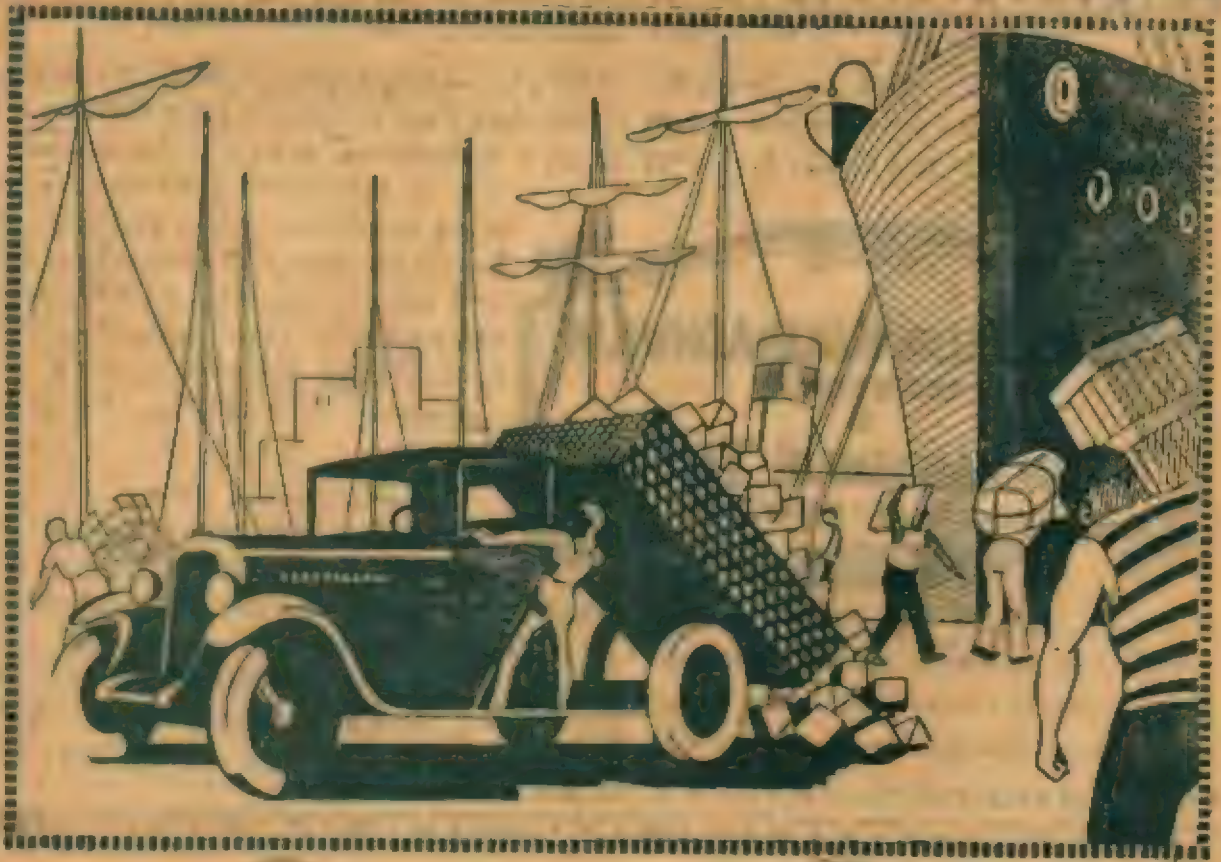
అప్పట్నుగా భారతదేశీయులచే నిర్వహించబడునది.

బచ్చ శేట్

246, చెన్నాబజార్ రోడ్

(సంవత్సరము 1894)

మద్రాసు.

CITROËN

ఫరలు "సి ట్రోన్" సరసము

4 సిలండర్లు, 6 సిలండర్లు క్రెన్సి మోటారుబండ్లు, బస్సు ఛాస్సీలు, లారీలు.

ఎల్యుమెన ఇంజిన్ - తక్కువ రేతులతో చేయబడిన బాడీ.

50 మైదలు 70 మైళ్లు వేగము.

ఒక గాలక్ పెట్రోలులో 30 మైళ్లకు తక్కువ రేతుండా పోగలిగినది.

కావలసినవారు: ముదరాను మూలం పోస్టల్ కాల వైలు విల్లింగులో నూతనముగా పోర్చుషి

"మోటారుస్ లిమిటెడు" కి చెలివాచ్చి చూడవచ్చును.

సెమలి - కృష్ణమూర్తి బి.సి., మేనేజరు.

Wanted Agents in Andhra Districts.

౧. శ్రీమతి వి. లక్ష్మీ అమ్మగారు (2) ౨. శ్రీమతి కమలాబాయిగారు (1)
3. శ్రీమతి కృష్ణబాయిగారు (2) ౪. శ్రీమతి కమలాబాయిగారు (2)

ఆంధ్రపత్రిక - ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరాది సంచిక

౧. శ్రీ కే. జవాహర్‌రావుగారు. (౧) ౨. శ్రీ ఇనమూరి శరభరాజుగారు. (౨) ౩. శ్రీ జవ్వాక ఆప్పారావు గుప్తగారు. (౩)
౪. శ్రీ కొమ్మరెడ్డి సత్యవారాయణమూర్తిగారు. (౪) ౫. శ్రీ మాణిక్యంగారు. (౫) ౬. శ్రీ జి. రామచంద్రరావుగారు, యం. పి. (౬)

పాలకునికి సోమనాథకవి; పంచప్రకారగద్య

బండారు తమ్మయ్యగారు

ప్రాచీనాంధ్రవాఙ్మయస్వరూపము నెఱుంగఁ గోరు
వారికిఁ బాలుకురికి సోమనాథుని కృతుల
యొక్క సరిమర్మతన మత్వంతావశ్యక మని పలువు
రివ్వడు గుర్తించుచున్నారు. నన్నయభట్టారకునకుఁ
బూర్వముండిన యాంధ్రవాఙ్మయము తెఱంగును సోమ
నాథుని కృతులను బట్టి మనము కొంతవఱ కూహింప
వచ్చును. ఆంధ్రభాషలో వృత్తిరూపమగు పద్యరచనము
నన్నయ్యకుఁ బూర్వ ముండినను లేకున్నను మాత్రా
గణబద్ధములగు బహువిధపదరచనములును, గద్యరచన
ములును నన్నయ్యకుఁ బూర్వము చిరకాలమునుండియే
పెరియుచుండినట్లు తలంచు నవకాశములు సోమనాథుని
కృతులయందఁ గానవచ్చును. పొనాటిచోడుని సభలో
మరివివాద మొనర్చుటకయి మల్లికార్జుననండితుఁ డేగు
గిటి నాతనిపెంటఁ దైవార మొనర్చుచు భక్తు లేతెంచు
సందర్భమునఁ జెప్పబడిన.—

“శ్రుతి పంచగద్యలు రుద్ర నిమహిమ
శతకంబు శివతత్త్వసార మాదిగను
గద్యపద్యంబు లాకాంక్షఁ జదువుచు
హృద్యంబుగా నక్కపీశ్వరులే పొగడ
మది నుబ్బి సంసారమాయా నైవంబు
పదములు తుమ్మెదపదము ప్రభాత
పదములు పర్వపదము లానంద
పదములు శంకరపదము ల్నివాళి
పదములు తావేసుపదములు గొబ్బి
పదములు వెన్నెలపదములు సంజ

వర్ణన మఱి గణవర్ణనపదము
లర్ణవఘోషణ ఘూర్ణిల్లుచుండఁ
బాడుచు నాడుచుఁ బరమహర్ష మునఁ
గూడి నదృక్తసంకుల మేగుడేర ”

అను వాక్యములనుబట్టి పంచగద్యలనంటి గద్యకృతు
లును, తుమ్మెదపదములు ప్రభాతపదములనంటి పద
రచనములును బాలఁగాలమునుండియు మన భాషలో
నుండియున్నట్లు లూహించుట కెట్టియూటంకము నుండ
రాదు. మరియు సోమనాథుడు తన గ్రంథములలో
“గద్యపద్యకృతులు” అని తఱుచుగా నుదాహరించు
చుండును.

“ఉరూధగద్య పద్యాద్వికృతులకంటె

నరసమై పరిగిన జానుతెనుంగు
చర్చింపఁగా నర్వసామాన్య మగుటఁ
గూర్చిద ద్విపదలు గోర్కె దైవార”

(బసవపురాణము)

“బసవన్నమహిమ శుంభదృక్తియుక్తిఁ
బసరించితవి గద్య పద్యాదకృతుల”

“ఆరూధగద్య పద్యాది ప్రబంధ
పూరితసంస్కృతభూయిష్ఠరచన
మానుగా నర్వసామాన్యంబు గామి.”

“ఉపమింప గద్యపద్యాదాత్మకృతులు
ద్విపదయు నమము భావింప నె ట్లనిన.” శంకర

అను వాక్యములమన మన భావలో: బద్ధకచవమున
కంటె ముందుగా గద్యములను వెలిపిట్లును, ఆ గద్య
కృతులు గనువార వెలిపి పద్యకృతులవలెనే సంస్కృత
పదభూయస్యములుగా మండిమున్నట్లును, సోమ
వాక్యము తొలుదొలుత బవవస్త్రమును నిట్టి గద్య
పద్యకృతులలో నొకటి, యది సవ్యజసామాన్యము
లయి తన మనోవచారిమున కంతగా మనకంటెక పోవు
టచే: కన ప్రధానగ్రంథము అగు బవవపురాణమండిత
రాశ్యచరిత్రమును నాగ్రజనసామాన్యముగు ద్విజదలో
సూర్పిట్లును దలంచెనును. మల్లికార్జునమండితుడు
సూత దిట్టి, గద్యకృతులను గొన్నిటిని సూర్పియుండెను.

“...గద్యవ్యాసమితి శ్రీమది మహిమ తెల్పిట్టి మల్లి
కార్జునమండి తియ్యగారి: కలఁతు ననుదినంబు”
(అనుభవసారము)

“ఉగ్రకృష్ణస్త్రి లింగోద్భవు దేవు
గద్యంబు నా నొక్కగద్యంబు చెప్పి.”
“పాంచళాతికవంచ పంచేదియ ప్ర
పంచంబు నుడించు బంచగద్యంబు.” (మ. చ.)
కాని యీగద్యకృతుల స్వరూపస్వభావాను తెల్పి
గద్య మన వచన మనుకర్థమున మన మిప్పుడు వ్యవహ
రించుచున్నాము. మన లాక్షణికులుకూడ నిట్టి నిర్వ
చించినారు.—

“గీ. కలఁగు: గిరిత గద్యగద్యంబు లనఁ బాడ
కల్పవంశు వంశు గద్యమువకు
పాదనియతి నొక్క: బద్ధంబు; అనియు వృ
త్తములు జాతు లనఁగ నమయ: గృష్ణ!”
“క. కనుగొనఁ బాదరిహితమై
నమండి పాలగడ్డతోరె బహుముఖరచనం
బున మొలయు గద్య మది కా
దెనుగుకృతుల వచన మనఁగ దీపించు గమః”

అని యనంతయు తనభవోదర్శకమున గద్యంబుగా
మును నిర్వచించి “స్వస్తి సమస్తభవనరక్షదక్ష శ్రీ గాఁగ

పుండరీకాక్ష, భజగఁగిరించావనానాథ, సురభిరమకుట
తటమితిసుగఁచిరమనఁగగ్రాధావిభాసితపాదకీర”
ఇత్యాదిగా లక్ష్యము మదాపరించినాడు. భీమకవి,
అప్పకవి, విష్ణుకోటపెద్దన మన్నునవాన సూత
నిట్టి పాదనియతి గలది పద్య మనియు, అది లేనిది గద్య
మనియు నిర్వచించినారు. కాని మన సోమవాక్యని గద్య
కృతు లిందులకు: గొంత విలక్షణముగా మన్నది.
అనంతయు మదాపరించిన గద్యము: పండితానికే కాక
మాత్రాగణబద్ధము లయి యొకవిధ మయిన పాదనియతి
గల లఘురచనములనుకూడ నానఁతు గద్యములుగనే
గణించెట్లు కావచ్చుచున్నది. (బవవపురాణమండిత
రాశ్యచరిత్రములో నాశ్వమేధవివర దీక్షితు
వ్రాసిన గద్యంబుకూడ వచనములో: గాఁ ద్విజదలో:
సూర్పిబడినది) ఈరని గద్యకృతుల స్వరూపస్వభా
వానులను గొంతవలకు: జర్పించుచు “పాలకురికి సోమ
నాథకవి: గద్యకృతులు” అను వ్యాసము నిదివఱలో
అగ్రసాహిత్యకరివత్సత్వితలో (పా 15 పా 5, 6.)
ప్రకటించి యుంట్లుము లయిన యాతని గద్యకృతులను
ముందు ప్రమముగ: ప్రకటించు ననికూడ వ్రాసియుంటిది.
బవవపురాణమండితలో శ్రీ ప్రధానకావ్యముగా గీగద్య
కృతుల యాద్యోతములను ముచ్చటకు: జూపియున్నాను.
ఉదాహరణగ్రంథములో: వ్రాసినమగు నీవిని బంహ
దాపరిగమును కావ్యముగా భారతిలో వసుగముగ:
ప్రకటించున్నాక. సోమవాక్యని గద్యకృతులలో:
ప్రధానమగు పంచప్రకారగద్య విష్ణుమ ప్రకటించు
చున్నాను. అయిదు విధములగు గద్య:చనము లిం
దుండుటచే దీని కీవక చెప్పినట్లు తో:చుచున్నది. మల్లి
కార్జున మండితుని పంచగద్యంబుకూడ నిట్టినే కాదనును.
అనంతయు చెప్పినట్లు రిట్టి గద్యరచనములు బహుముఖ
ములుగా మును నని తో:చుచున్నది. కాకు లీగద్య
మును జిత్తగించి తిన్నామున సోమవాక్యని గద్యకృతులు
స్వరూపస్వభావానులను గొంతవలకు: గ్రహింతురు

పంచప్రకారగద్య

శ్లో. స్వస్తి శ్రీమహాస్వ మీ త్తమశిలా
ద శ్రీ మునీంద్రాత్మజా
శ్రీకంఠతరిలింబమూర్తి రంజను
శ్రీనందినాథో విభా,
తస్మాంకోద్యుత! దండనాథ! బసవ
శ్రీనామధేయప్రభో
త్వత్కారుణ్యశరంగిణం మయి నదా
నిమిష్యతాం ఏకగ్రమ్.

౧

జయ జయ బసవ—శ్రీమన్మహావృషభే దావ
తార-సమందితవీరమాహేశ్వరాచారావార-ప్రమథగణ
లంకార-జగత్ప్రయాధార-దేవబసవా! (౧)

నిరాకుల నిరగ్రహ నిరతిశయ నిజభక్తితాత్పర్య
శిరణగణ చరణారవింద మకరంద భారాభిషేక సుగత
మంగళాలంకారవిరచితోత్తమాంగ . అనవరత సుఖాను
మంగ - జ్ఞానవైరాగ్యైశ్వర్య విభాజిత గుణోత్తుంగ-నకల
లోకప్రసారికైక్యకాంతాభజంగ-దేవబసవా! (౨)

అనగ్రహ జ్ఞాన దుగ్ధాంతగ్రత మార్గభ్రష్ట నిశ్శుష్ట
నానాయోని పరిపీడిత జన్మజరామరణ వైదిక వైష్ణవ
జైన బౌద్ధ చార్వాక మాయావాది దుష్టమృగ విసరి
విశనన వినోద వివిధ బుద్ధికాయమాస విశ్రమాద్ధాద-
శివసమయపరిపాలన (ప్రచంద)-అణిమాద్యష్టగుణమణి
గణకరంద-ఖండితకందర్పకోదండ-దేవబసవా! (౩)

అవికల దమజ మమజ దివిశ్శేంద్ర చంద్రోషేంద్ర
వాశీంద్ర మునీంద్రాది శత్రుగణ ప్రమథగణ సంభావ
నీయాగణ్యపుణ్య దూరీకృతత్రైగుణ్య - నకలమాహేశ్వ
రాగ్రగణ్య—చతుర్దశభవనవరేణ్య—దేవ బసవా! (౪)

నిశ్చిత నకలేంద్రియప్రచుర నిరతిశయ సము
చ్చితు మానస పరిమసుఖ నివేశి శివ యోగ నిదా
సమయ సమాగతి జావారికవిదారిత ప్రత్యాగత జంగమ
లింగ సుగతగమనాగమన నిజప్రాణ—వీరమాహేశ్వరా

చార సత్సాగి-అభరీకృతాస్యసమయసాపాదితతర్కపు
రాణ-అనవరతాభ్యవయపరిమకల్యణ-దేవబసవా! (౫)

సమధిగతసామనేదసంజాతన శ్శ్వహోద్భూతవిక్ర
జితదేశిమార్గ సముల్లిసిత సాలంకార గానకలకలా
సముద్ధిత నిరూపితోత్తమలింగ నాయక—అభీష్టఫలదా
యక-భక్తిభాంజగారసంపద్విధాయక—ప్రణమిత చెన్న
బసవ దండనాయక—దేవ బసవా! (౬)

నకల వేదాంతాపాదిత లింగప్రసాద విముఖ
మహోన్నత నిపాదసంహారకారణ భారణ ప్రత్యేక
లలాటేక్షణ—అశుశుక్లగనదృక్ విచిత్రతణ—నకల
జగదవనకతావిచక్షణ—సంచితనదృక్ క్షిప్రతణ—జంగమావ
తార సంగమేశ్వర (నిరూపిత)లలాటతల తృప్తియేక్షణ—
దేవ బసవా! (౭)

అఖర్య భక్తి నిర్వాహ నిర్వికల్ప నిర్విక్ర క్రియా
విగమ సంపన్న సమచిత శివాత్మప్రాణాభిమాన
మాని తానర్థ మణిగణ భాన్విరామూల్య రత్నఖచిత
(స్వస్థ) రజతాలంకారహార భక్త్య దివ్యాంబర పరిమళ
గాంధోళికా రథాది పరికల్పిత జంగమసంపర్యా సమాగత
భూలిశానన రద్రాక్షమాలికాలంకార సముక్కుర
ప్రచుర వేష లాంఛన—సన్నిహితవారాకఫల లింగ
జంగమవ్యయాణ విశ్వాసనికేతన—నిరవధిభక్తి పరితో
షిత పురాతన—దురితనికురంబవిదూర నిస్తరంగాంత
రంగ నిరాకృత మకరకేతన—దేవ బసవా! (౮)

౩

అపచ మహామహిమోన్నతవిధవా—భవసాళో
త్కర కారణ-వికా—వికాసిత విజ్ఞానరసేశా—భరణీ
ప్రకరాత్పిత చరణ—చరణద్యుతిశివ కోమలద్యా—
పద్మభవప్రముఖామరవినుతా—నుతగాంధర్వసుఖచ్యురి
తాంగా—అంగనంగ వికారవిరహితా—హిత శివయో
గానంద సుఖాశ్రమ—అశ్రమధర్మా ధర్మవివర్జిత—జితమ
దవిహ్వలమానుషజన్మా—జన్మ జరామరణాదవిదూరా—
దూరనిరాకృత భవసంపన్నా—నగ్గస్థితిలయపాలన పరి

తా—చరితాధానిజంగమభక్తా—భక్తజనాంగికరణ
వియుక్తా—దేవబసవా!

3

జయ జయ నిరవధినిర్మలగాత్రా—జయ జయ
దరితలతాచయద్రాత్రా—జయ జయ కేలభక్తి
కళత్రా—జయ జయ భావాతీతచరిత్రా—జయ జయ
తనుగుణ పరిపదయితా—జయ జయ వివిధేయ
మదశ్చైత్రా—జయ జయ సద్గుణ మణిగణపాత్రా—
జయ జయ భవదూభాస్థివహిత్రా—జయ జయ వీరా
చారాచార్యా—జయ జయ చారు పురానిసచర్యా—
జయ జయ సంశీర్వర గాంధీర్యా—జయ జయ నందిత
ముదిగణవర్యా—జయ జయ నిగమిదిరిసోదర్యా—
జయ జయ సద్వనహితనత్కార్యా—జయ జయ జగద
వనకళాధుర్యా—జయ జయ జంగమభక్తినిర్యూ—
జయ జయ విజ్ఞానినినకౌర్యా—జయ జయ కేల
గణాలంకారా—జయ జయ పరిమన్యోయ విహారా—
జయ జయ కామగ్నామ్మతిపూరా—జయ జయ వీర
వ్రతవిస్తారా—జయ జయ పరిపూరిత జనమందారా—
జయ జయ చిత్తజనుద సంతారా—జయ జయ సుమత
లిత్వాధారా—జయ జయ సముదితి లింగమూరా—
జయ జయ భక్తజనాంబుజభృంగా—జయ జయ మంగళ

మహిమోన్ముగా—జయ జయ లింగేంద్రియసర్వాంగా—
జయ జయ నవరస నర్తనరంగా—జయ జయ భవభి-
త్తభజంగా—జయ జయ సాహస్వీగురులింగా—
దేవ బసవా!

౪

జయ దరిత పరిహరణ—జయ సుకృత పరి
చరణ—జయ నిర్మలరవికరణ—జయ సుఖవికరి
కలిత—జయ విచముఖలిత—జయ వియసయ
విలిత—జయ విజితభవనదన—జయ సుజగగణ
పదన—జయ నిగరణితమదన—జయపరిమసుఖసహిత—
జయవిషయ.....గుణరహిత—జయ వృషభపదమ
హిత—దేవబసవా!

౫

జయ శివరంజన—జయ భవభంజన—జయ కరు
ణాకర—జయ పరభీకర—జయ మితభావణ—జయ
క్రొహోపణ—జయ గుణరాజిత—జయ గణపూజిత—జయ
జయ శ్రీబసవకంఠనాథ! నమస్తే నమస్తే నమస్తే నమః—
జ్ఞో. బసవస్య కృపామూర్తే స్సమనాశ్చ సాదినా,
అనవద్య మిదం గద్యం నిరంతరజగన్నుతమ్.

పంచదశాక్షరగద్య సంపూర్ణమ్.

శతకమంజరి (భక్తిసంపుటము)

ఈపుస్తకంలో వృషాధిపతికము, నర్వేశ్వరశతకము, దేవకీనందనశతకము, ఒటిమిట్ట
రఘువీరిశతకము, నారాయణశతకము, కాలిహస్తీశ్వరశతకము, దాశరథిశతకము, రంగశాయి
శతకము, రామతారికశతకము, రామచంద్రశతకము అనే పదిశతకాలు ఉన్నవి. ఒక్కొక్కతె
కాని దానిని విమర్శిస్తూ ప్రశంసలు ప్రసాదించి ముద్రాపిక ఉంది. చాలా వ్రాతప్రతులతో సరి
చూచి వాటిల్లోనుంచి తీసి సాకాంతిరాలున్న ఎక్కించబడినవి.

మేనేజరు : ఆంధ్రగ్రంథమాల, 6-7, తంబుకెట్టివీధి, చార్జ్ టర్వా, చెన్నై 600 016

సు బంధువు

శ్రీ అమరవాది హనుమచ్ఛాస్త్రిగారు, యమ్. ఏ.

గీర్వాణసారస్వతచ్రతురదములో సుబంధుమహాకవి ప్రఖ్యాత గద్యప్రబంధకారుడై జలయమున్నాడు. పంక్తులభావలో రచించబడిన వచనలలోన దొంగొల్లది సుబంధుకృతమున వాసన ఉత్తమ.

కాలిదాసాదిమహాకవులవలె ఈ సుబంధుకవిని గురించిమాడ నక్కర్చునగ చెలియవచ్చుటలేదు. బాణునికీ బూర్వమందున్న యేకావ్య కర్తృలమొక్కయే కానినిర్ణయనిష్ఠయమున నిదమితమును నిష్కర్ష కాధారములు లభించుటలేదు. కావుననే సుబంధుకాలమును నిర్ణయించుట కష్టతర మయిపోయినది.

"సుబంధు" నామము మొట్టమొదట ఋగ్వేదసర్వానుక్రమణి కలలో గానపడుచున్నది. అందు గోపాయన (లోపాయన) పుత్రుడైన 'సుబంధు' ఋగ్వేద ద్రష్టలలో నొకడని చెప్పబడి యున్నది. ఇతను వాసవదత్తైరచియిర్పినశతమున సుబంధుపదమునకును, ఈ సుబంధు పదమునకు నెట్టిసంబంధము గూడ లేదనియే చెప్ప నొప్పు.

జోకీకవాక్యయస్వరూపములో సుబంధుమహాకవిని గురించిన ప్రస్తావన యొక్కవలెదు. ఉన్నవానిలోపల ప్రాచీనతమమై ముగ్ధుల మమైనది బాణుని పార్లచరితలో గాంచబడుచున్నది.

"కవినా మగల ద్దర్శన నూనం వాసవదత్తయో
కక్షేప పాంతుపుత్రాణాం గతయో కర్ణగోచరమ్."
—ఉపోద్ఘాతము, శ్లో. ౧౩.

బాణుడు తనతండ్రిచృతియగు శౌదంబరిలో గూడ "ఇయ మతిష్ఠయీ కథా" అని చెప్పియున్నాడు. "అతిష్ఠయీ" యనుపదము నకు "వాసవదత్తైబృహత్కృత సరితయించినది" యని విమర్శకు లర్థము తెప్పించున్నారు.

బాణునిరువాత అష్టమశతాబ్దిపరభాగమున కేదించియుం డిన, వాక్పరికవి, తనప్రాకృతకావ్యమున "గోడమాలో" నిట్లు పలికి యున్నాడు.

* "జ్వలనమిక్రమైవ భిన్నమయిండును, కాంతి కేవలమై రక్ష (వంట) కారునియందును, సుబంధుకృతయందును, పారిచంద్రులందును, ఎవరికానందముకలవో" అని శ్లోకార్థము.

* వాక్పితృమహానామనియు, గంగానాథుడైన పుణ్యంశకర్త యయిన కాలిదాసనియు ప్రశంసించునది.

* "భాసమ్మి జలగమిల్లై కాంతిదేవే అజస్య రహితక సోబంధనే అబంధమ్మి హరియందేయ అనందో."*

1200 A. D. ప్రాంతమునాడైన కవిరాజు తన రాఘవ పాండవీయములో—

"సుబంధు ర్భాగభట్టకృ కవిరాజ ఇతి శ్రేయః
వక్రోక్తిమార్గనిపుజా శ్చనుగ్ధో నోపలభ్యతే."

—౧-౪౧. శ్లో.

అని సుబంధువును ప్రశంసించివాడు. ద్వంద్వకళాద్విలోనివాడే యగు మంజుకవియొక్క శ్రీకంఠచరితమున దొకశ్లోక మిట్లున్నది.

మేంకే స్వర్ద్విరదాధిరోహిణి వశం యాతే సుబంధా విధేః
లాంకే హంత చ భారవా విభుజితే బాణే విహవస్పృశే,
వాద్దేవ్యా విరమంతు మంతువిధురా ద్రాగ్దృష్టయ శ్చేష్టతే
శ్చేష్టకశ్చేప స ప్రసాదయతి తాం యద్వాణిసద్వాణిని.

ఇతనికి చెందు శతాబ్దముల తరువాత నున్న శార్ఙ్గధరుడు తన పద్ధతిలో నవమశతాబ్దివాడగు రాజశేఖరుని గూర్చి ప్రశంసించి యున్నాడు. అందొకశ్లోకములో నీరీతి లిఖించబడియున్నది.

"భాసో రామలహరిశో వరరుణిః శ్రీసాహసాంః కటః
మేంకో భారవికాలిదాసతరగొప్పంద స్సుబంధు శ్చేయః,
దండి బాణదివాకరా గణపతిః కాంతశ్చే రత్నాకరః
సిద్ధా యస్య సరస్వతీ భగవతీ తే తస్య సర్వైః కరే."

సమస్తకర్ణామృతములోను వల్లభదేవుని సుభాషితావలిలోను, రాజశేఖరకర్తృకముగ సుదాహరింపబడియున్న శ్లోకములో సుబంధు ప్రశంస కలదు.

* "సుబంధా భక్తిర్నైక ఇహ రఘుకాళి స రమతే
ధృతిర్దాక్షిణ్యతే హరితి హరిచంద్రోఽపి హృదయన్,

విశుద్ధోక్తి క్షూరః ప్రకృతిమధురా భారవర్జితః
తథా లఙ్కాంతర్యోదం కమపి భవభూతి ర్వితమతే."

15 వ శతాబ్దమున మండిన వేమధూపాలు నాక్రయించియున్న వామనభట్టబాణుడు తన వీరనారాయణచరితముందు (వేమధూపాల చరితముందు) జాకళ్ళోకములో శ్లేషయాపముగ స్తుతినొనరించి యున్నాడు. ఆశ్లోకమిది:

"ప్రతికవిభేదనబాణః శలితాతరుగపానవిహరణమయనారః,
సమృదయలోక సుబంధు ర్దయతి శ్రీభట్టబాణకవిరాజః."

ఇట్టి వింకమ గొన్ని గలవు గాని యీ వివరణములలో నెట్లాని యందును సుబంధువునుకూర్చి విశేషించి తెలియదగినయంక మొక్క టియు లేదు. ఈ గ్రంథము లన్నిటికం బిబూర్వికుడు వాసవదత్తకారు డనిమాత్రమే వీనిమూలమున విదిత మునున్నది.

16 వ శతాబ్దమునాటివాడగు బల్లలకవి తన భోజప్రబంధము నందు సేకాదశ శతాబ్దమున భారానగరమును బాలించిన భోజరాజాచరి త్రము వర్ణించియున్నాడు. అందులో భోజని యాస్థాన మయిదు వందల విద్యాధికులచే నలంకరింపబడిన దనియు, వారిలో పదముగ్గురు మాత్రమే ప్రాముఖ్యము వహించినదియు నందు సుబంధుమహాకవి యొకడనియును రచింపబడియున్నది. భోజప్రబంధముయొక్క ప్రశు లన్నియుబరికిరించి చూడగా, ఈ విద్యాంశులయొక్క సంఖ్యానిమ యములో పరస్పరభేదము గాననగుచున్నది. అట్లుంట నీవాక్యమంత విశ్వాసపాత్రముగ దోపకున్నది.

ఇక సుబంధుకాలనిర్ణయమున కాధారభూతములైన యంకము లేనైనను వాసవదత్తగ్రంథరాజములో నున్నచేమో పరికిరింప వలసి యున్నది. ఈ గ్రంథములో వాత్సల్యయన కామమూత్రములు, భార తీయ నాట్యశాస్త్రము, శ్రీమద్రామాయణము, మహాభారతపారివంశ ములు, మొదలైన మహాగ్రంథములేగాక వ్యాయ మీమాంసాదర్శన ములు, బౌద్ధజైనమతములుగూడ రేగ్గొన బడియున్నవి. అయినను, కాలనిర్ణయమున కీవిషయ మంతగా దోడుపడుట లేదు.

వాసవదత్తోష్ఠాద్భూతములోని పదియవశ్లోక మీసంవిర్భమున నుపకరించుచేమో కనుగొనవలయును. ఆశ్లోక మిది—

"సారసవత్తావిహతా ననకాచిలసంతి చరతి నో కంకః,
సరవీన క్తికేవం గతవతి భువి విక్రమాదిత్యే."

ఇందులో స్తుతించబడిన విక్రమాదిత్యుడు పూర్వ మజ్జ యినిలో రాజ్యపాలన మొనరించినవాడును, శకపురుషుడును నని తలంపబడు విక్రమార్కుడు కాసేర డనుటమాత్రము స్పష్టము. ఆస లట్టివాడొక డున్నాడో? అనియే విమర్శకుల సందేహము.

ప్రాచీన భారతదేశచరిత్రలో, విక్రమాదిత్యునిగుఱవిభ్రాజకు లగు చక్రవర్తు లిరువు రుండిరని వ్రాయబడియున్నది. మొదటివాడు 874-418 (శిస్తుశకము) రాజ్యముజేసిన ద్వితీయచంద్రగుప్త చక్రవర్తి. ద్వితీయుడు యశోధర్మనామడు. ఈ నృపాలుడు విక్రమాదిత్యు చిరు దము వహించి 588 సంవత్సరమున మాళవిరాజ్యస్థాపన మొనర్చి 689 సం. వఱకు దానిని పరిపాలించినవాడు. సుబంధుకవి ఈ యశో ధర్ముని కాలమువాడే యని యనేకులు పాశ్చాత్యుపండితు లభిప్రాయ పడుచున్నారు. మైశ్లోక మాధారముజేసికొని, యిట్లు నిర్ధారణము నేయుట కేవల సాహసకార్య మని కొందరు విమర్శకుల తలంపు.

వాసవదత్తకు టిక వ్రాసినవారలలో సుప్రసిద్ధుడైన 'సర సింహజైద్య' యను నాతడు గ్రంథకారునిగురించి యిట్లు పరిశి యున్నాడు:—

"కవి రయం విక్రమాదిత్యవర్ధ్యః; తస్మిన్ రాష్ట్ర లోకాంతర ప్రాప్తే ఏతన్ని బంధం కృతినాక." నానంద త్తయొక్క డక్షిణదేశపు బ్రతిలో సుబంధుకవి "శ్రీ వరరుచిభాగినీయః" అనియున్నది. ఈ వాక్యమునకును, భోజప్రబంధములోని "వరరుచిసుబంధువులు పమకాలినులు" అన్నదానికిని, ఏకవాక్యత గమపట్టుచున్నది. అయి నప్పటికిని కాలనిర్ణయసంవిర్భమున నీయంశము లంత తృప్తికరములు కాకాలవు.

ఈ కవికాలనిర్ణయమునకు కాసనాధారమైన నెక్కనగ లభించుటలేదు. శ్రీ. శ. 1158 సంవత్సరపునాటిదగు బాలగామియొద్ద లభించిన కన్నడకాసన మొకదానిలో మాత్రము సుబంధునామ ముదాహరింపబడియున్నది. ఇంతమాత్రమున నిది యొక్కవ ప్రయోజనకారి కాలేదు. ద్వైతశతాబ్దమునాటికి సుబంధుకీర్తి డక్షిణదేశముందు నైతము విస్తరించినదని మాత్ర మిందుమూలమున విదితమగుచున్నది.

వాసవదత్త వంశయు బకిరింపగా కాలనిర్ణయమున కాధార మొకచోట దొరకుచున్నది. ఒక సంవత్సరములో సుబంధుమహాకవి,

"శౌద్ధసంగతి మి వాలంకారశోభితం"

అనియు,

"వ్యాయస్థితి మిత ఉద్యోగకరస్వరూపం"

అనియు వర్ణించియున్నాడు.

ఇందు మొదటిదానిలో శౌద్ధాచార్యుడగు ధర్మకీర్తియొక్క "శౌద్ధాసంగత్యలంకార" మను గ్రంథమునకు మూచన కలదని నిరూపింపబడుచున్నది. ఈధర్మకీర్తి, శ్రీ. శ. 671-695 సంవత్సర ములమధ్య హిందూదేశమున కేలెందిన 'ఇస్లాం' అను విదేశ

Vide, Mysore inscriptions (Rice) p. 111, Bangalore 1879

యాత్రికునిచే గొనియాడబడియున్నవాడు. కావున తత్సూర్యకారికు డగుచున్నాడు.

రెండవ యువమావసులో వ్యాయాచార్యుడైన యుద్దోత కరునికి మాదన యున్నదని గుర్తింపబడుచున్నది. ఈ యుద్దోత కరుడు బౌద్ధదిక్ష్వాగుని మతమునకు ఖండనరూపమయిన వ్యాయాచారికగ్రంథమును వ్రాసియున్నాడు. దిక్ష్వాచార్యుడు 520-600 A. D. కాలమువాడమనది నిశ్చితసూర్యమైన విషయము. అట్లుగుట యుద్దోతకరుడుగూడ, వ్యవకతాబ్ధాపనిభాగమునకంటె ముందు జీవించి యుండ డనుట ప్రసవము.

ఈ పైరెండువిషయముల పరికించినచో సుబంధువుయొక్క కాలము కొంచె మించు మించుగా నిర్ణయింపవచ్చును. అతని తీవిత కాలాద్యంతముల నిర్ణయించుటలో బాణుని హర్షచరిత్ర, ఉద్దోత కరుని వ్యాయాచారికము ప్రమాణము లగుచున్నవి. బాణుడు తన హర్షచరిత్రమును 640 సంవత్సరప్రాంతములలో రచించినట్లు సాధింప బడియుండుటచే తత్సూర్యమే సుబంధువు తన వాసవదత్తను వ్రాసి యుండవలయు నను నంతము సిద్ధించుచున్నది. ఇట్లే యుద్దోతకరుని గూర్చిన ప్రస్తావన గలదు గాన, వాసవదత్త వ్యాయాచారికరచనా కాలావంతరము రచియింపబడి యుండవలయునని నిర్ధారిత మగు చున్నది. కావున సుబంధువు తన వాసవదత్తను, ప్రాయశః, 605-612 సంవత్సరములమధ్య వ్రాసియుంచు ననుట వ్యాయ్యము.

ఏదోవిధమున కాలము నిర్ణీత మయినను, దేశము నిర్ణయించుట దుస్సాధ్యము. భోజప్రబంధము ననుసరించి భోజుని సభాస్థారుడుగాన సుబంధువు ధారానగరమున, గాన్ధారచన మొనర్చెనని యంగీకరించుట యుక్తి యుక్తముగా దోచుట లేదు.

సుబంధుకవియొక్క జీవితాంశము లేవియు, విశేషముగ మనకు లభింపలేదు. వాసవదత్తలోని యుపాద్భాతములో దనను గురించి “సుజనైకబంధు” అని చెప్పుకొని యున్నాడు. కావ్యమునకు వ్యాఖ్యానముజేసిన ‘శివరామ’ పండితు డీమాటకు “మంచివారలకు హితుడు” అని యర్థము జేసియుండ, సామ్యత్వపండితులు “సుజన నామని! సోదరుడు” అను నర్థము గల్పించియున్నారు. ప్రాకృత వ్యాకరణకర్తయగు వరకుని కీకవి భాగిసేయుడని యొకప్రతితి గల దని ముందు జిప్పబడియున్నది. కాని యయ్యది విశ్వాసజనకము గాలేదు. కాశ్మీరవ్రాహ్మణు డీకవియని గూడ జనశ్రుతి యొకటి ప్రచారములో నున్నది.

వాసవదత్తగాక యితరగ్రంథము లేవియు సుబంధువు రచించినట్లు లోపదు. కార్తీకరసద్ధతి, సుభాషితావళి, పద్యావళి, ఇత్యాది గ్రంథములలో సుబంధుకృతములుగ నుదాహరణము లీయబడియున్న వన్నియు వాసవదత్తనుండియే వైకొనబడియున్నవి. ఇది యిట్లుండ

‘హా’ అను సామ్యత్వపండితునిచే సూజనా కాలమునకు జేరిన ‘నేటివత్త’ కవికృతమును ‘పద్యవేణి’ యను గ్రంథమున నున్నదనియు, ‘సుబంధు’ రచితమనియు నీక్రిందిగ్లోకభాగ ముదాహరింపబడుచున్నది.

“అక్షమాలాప వృత్తిజ్ఞా కుశాసన పరిగ్రహ,
బ్రాహ్మీక బౌద్ధనీ సతత ద్వందవీయా సమేఖలా.”

కొంతకాలమునకును నీగ్లోకము సుబంధువుచే యని యంద రనుకొనిరి గాని యిటీవల విమర్శకుల కృషిచే నియ్యది త్రివిక్రమభట్ట కృతమున నలచుచూ గ్రంథమందలిదిగా నిరూపింపబడినది.*

వాసవదత్త:—చెక్కు ప్రతులలో వాసవదత్త ‘ఆఖ్యాయిక’ యనియే పేర్కొనబడియున్నది. ఆఖ్యాయిక యనునది గద్య కావ్యములలో నొక భేద మనియు, దాని కుదాహరణము హర్షచరిత మనియును ఆలంకారికులు చెప్పుచున్నారు. బాణకవి యీ సుబంధు కృతి నాఖ్యాయికగానే గ్రహించియున్నాడు. విశ్వనాథకవిరాజు తన సాహిత్య దర్పణములో నాఖ్యాయికా లక్షణ మిట్లు నిర్వచించి నాడు.

“ఆఖ్యాయికా కథాన త్స్య త్కచే ర్యంకాను కీర్తనం,
అస్యా మన్యకవీనాంచ వృత్తం గద్యం క్వచిత్ క్వచిత్.”

కథాంకానాం వ్యవచ్ఛేద ఆక్వాస ఇతి బద్ధ్యతే,
ఆర్థావక్త్రాప్రసక్తాణాం ఛందసా యేన కేనచిత్.

అన్యాపదేతే నాన్యాసముభే భావ్యర్థమాచనమ్.”

—8. పరిచ్ఛేదము, 884-885

కథయనునది రెండవభేదము. బాణుని కావంబరి దీని కుదాహరణము. సాహిత్యదర్పణకారుడు కథాలక్షణ మిట్లు తెల్పి యున్నాడు:

“కథాయాం సరసం వస్తు గద్యైరేవ వినిర్వికం,
క్వచి దత్ర భవే దార్థ్యా క్వచి ద్వక్త్రాప్ర వక్తోకే,
ఆదౌ పద్యై ర్మనుస్కారః ఖలాదే ర్వృత్తకీర్తనమ్.”

—8. పరిచ్ఛేదము, 882-883

ఈ లక్షణప్రకార ములోచించినచో వాసవదత్తను కథగా పరి గణించుటయే వ్యాయ్యము. ఏలన, ఆఖ్యాయిక కవనమును నుచ్ఛ్వాసము లిందు లేవు. పైగా కథ కవనమును “ఆదియందు ఖలాదివృత్త వర్తన” మిందు గాననగుచున్నది. వాసవదత్తకావంబరిలకు గల యశోస్య సాదృశ్యము వాసవదత్తాపార్షచరితలకు గల పరస్పర భేదమును బురస్కరించుకొని వాసవదత్త ఆఖ్యాయిక కావనియే నిర్ణయింపబడుచున్నది. కావున కథావిశేషమునుటయే యుక్తము.

* Vide R. Krishnamachariar's introduction to Vasavadatta p. 39-40.

అయినను దండి చెప్పినట్లు - "కథాఖ్యాయిక లేకజాతివే" యను భావముతో నీవానందత్రయ అఖ్యాయిక యనవచ్చును. లేదా కథ యని చెప్పవచ్చును.

సుబంధకవిత్వము మిక్కిలి ప్రాథమై అలంకారాదికోటి రమై యలరారుచున్నది. వానందత్రయలో గణాసంవిధానమున కంత ప్రాముఖ్య మున్నట్లు తోపదు. ఇతివృత్త మంతయు సుజాన్యుని బృహత్కథ ననుసరించి మార్పబడినది. కథానూత్ర మాధారము తేసి కొని సుబంధపు తన రచనాసామర్థ్యము పంఠయు వికడికరించి యున్నాడు. గంభీరాకృతుల కర్తించుపట్టున సుబంధపుయొక్క యత్యున్నతకేత్తి కల్గడియగుచున్నది. "నదులు, పర్వతములు, జారులుదిగ్విస నేనావాహిని" ఇత్యాదుల వర్ణనయు సంస్కృతసార స్వరమునం దనమానమైనదై తోటిల్లుచున్నది.

సుబంధకవి తన ప్రబంధ మంతయు 'గొడీ' రీతిలోనే రచించియున్నాడు. అలంకారికులు గొడీరీతి కుండవలసినాని నిర్ణయించిన గణము లన్నియు వానందత్రయలో నిరూపింప బడియున్నవి. అలంకారికు తీక్రందివిధమున, 'గొడీ' రీతిని సులువిధముల నిర్వచించి యున్నారు.

"ఓజః ప్రకాశై ర్వర్తైర్వంశ ఆడింబరఃపునః
సమానబహుకా గొడీ....."

అని సాహిత్యవర్ణనకారుడు.

"ఓజఃకాంతిమతీ గొడీయా" †

అని వామనకావ్యాలంకార నూత్రవృత్తి.

"శ్లేషః ప్రసాద స్సమతా మాధుర్యం సుకుమారతా
ఆర్థశక్తి రుదారత్వ మోజఃకాంతిసమాధయః,
ఇతి లైఙ్గమాధ్యస్య ప్రాణా దశసదాః స్మృతాః,
ఏమం విపర్యయః ప్రాయో దృశ్యతే గొడీవర్త్యని."

అని ఆచార్యుడండి.

ఇన్ని లక్షణములును వానందత్రయలో గాననగుచున్నవి. సుబంధపు నున కలంకారమియత్వము మెండు. అలంకారగర్భితము కాని వాక్యమే లేనట్లు తోచుచున్నది. ఈగ్రులంకారములలో ముఖ్యమైనది, శ్లేష, ఉచ్ఛ్రీకు, విశోధము, ఆతిశయోక్తిమొదలైనవి. గీర్వాణ వాగ్మయములోని శ్లేషకళాచిహ్నకు సుబంధపు మొదటివా డినవచ్చును. తానుడు తన కవితాపద్ధతియం దంతటను సుబంధపును విశేషముగ నెనకనిండే యున్నాడు. ఈతని గ్రంథములో ప్రతిపద

మందును శ్లేష యుండనేయున్నది. గ్రంథాంతమున దినను పరించి తానే,

"సరస్వతీదత్తవరప్రసాద శ్చక్రే సుబంధుః సుజితైకబంధుః,
ప్రత్యక్షరశ్లేషమయప్రసంగవివ్యాసవైచ్యగ్ధసంధిం ప్రబంధివే"
అని చెప్పుకొనియున్నాడు.

ఇతనిలో శ్లేష అతియై యొకప్పుడు పాతకుని మనస్సునకు విసుపు గల్గించువట్టిని గూడి యునున్నది. కనుకనే రామకవితాంప వియ కర్తయగు, "కవిరాజు" తమ ముస్సురిని వక్రోక్తిమార్గనిపుణుల నుగా ప్రశంసించినాడు.

ఇక నీతనిగ్రంథమునుండి కొద్దిగ వలంకారము లుదాహరింప బడుచున్నవి.—

శ్లేష కుదాహరణము:—

"వానర సేనామిత య గ్రీవాంగదకోటితం."

విశోధాధాన:—

"ఆగ్ర పాణాపి కాన్యజీవిజ్ఞేన."

ఉచ్ఛ్రీకు:—

"దధిధవలే కాలక్షుపణక గ్రాసి పిండిజన, నిశాయమువా
ఫేనపుంజజన, మేనకానఖమార్జనలొకకలజన....."

మాలాదీపకాలంకారము:—

"భుజబంధేన కోదండం, కోదండేన శరణి, శరై రరికిరణి."

రూపకాంతియోక్తి:—

"విలోచనేండినర భ్రమరపంజిభ్యాం, ముఖమదనమందిర తోర
ణాభ్యాం, రాగసాగరవేలాభ్యాం, యావనన ర్తకలాపికాభ్యాం, ధ్రు
లతాభ్యాం, విరాజమానాం" ఇత్యాదులు—

కల్పాలంకారములలో సుబంధపుమనస్సునకు వచ్చినవి యమ కానుప్రాసములు:—

యమకము:—

"అందోలితకుసుమశేసరే కేశకేణుమపి రశిరమధుమజీవాం
రమజీవాం వికచికుముదాకతే ముకాకరే"

అనుప్రాసము:—

మదకలకలహంససారస రశితోద్భాస్రితాః కూటవికట పుచ్ఛ
చ్ఛటా వ్యాధూత వికచికుమలఖండ విగళిత మకరందజిండు సందోహ
సరిలయా.....ఉపమాలసంజాత సశనికుంజపుంజిత కులాయ
కుక్కుట ఘటఘాతాగ్రై శైరఃతీరయా....."

* "లిక్కికా ౭౭ ఖ్యాయికే శ్లోకాజాతిః సంఖ్యాయాంకితా"

† "ఓజః కాంతిశ్చ విశ్యేనే యస్యాం సా, ఓజఃకాంతిమతీ గొడీయానామ రీతిః, మాధుర్యసౌకుమార్యయో రభావారో, సమాన బహుకా, అన్యల్పబహుకా" అని వామనుని నూత్రవృత్తి (వివరణము.)

మేము ప్రచురించిన కొన్ని

ముఖ్య గ్రంథములు

రూ. అ.

ససుచరిత్రము	...	4	0
స్వరోచిషమును చరిత్రము	...	2	0
ఉత్తరరామాయణము	...	2	0
శృంగారనైషధము	...	3	0
విశ్వగుణాదర్శము	...	2	8
శ్రీసీతారామాంజనేయము	...	3	4
ఆంధ్రనిఘంటురాయము	...	1	0
భద్రాచల రామదాసు చరిత్రము	...	1	2
సప్తమస్కంధము	...	1	8
బాలభారతము 2 భాగములు	...	1	12
పరసపద్యకథాసంగ్రహము	...	0	10
పురాణమణిమంజరి	...	0	12
ధ్రువోపాఖ్యానము	...	0	8
నలోపాఖ్యానము	...	0	8
అంబరీషోపాఖ్యానము	...	0	3
పేక్కియరు నాటక కథలు	...	0	10
మార్కండేయ పురాణకథలు	...	0	6
కన్యాయుగము	...	0	8
కమలినీ	...	1	0
శ్యామల	...	0	8
ఇందిర	...	0	8
భారత బాల వీరులు	...	0	6
కళావతి లేక శివాజీ విజయము	...	0	8

మయవారి! యితర పుస్తకముల పట్టి పంపెదము.

ఆర్. డెంక టేక్స్టర్ అండు కంపెనీ,
లోక్ న్యూస్,

ఆనంద ముద్రణాలయము,
మద్రాసు.

ప్రకటన సత్యమును గుర్తింపుడు

అసత్య ప్రకటనలను వ్రాసేటప్పుడు అసత్యములను విడిచి వ్రాసేటప్పుడు మౌనము. నిజానిజమును నిలువజేసేటప్పుడు మౌనము. ఇట్టి జైషధము లనేము లుండవచ్చును. ఇట్టి పీఠికా వస్తువులే ప్రభుత్వము. "మౌనము" ఇవి ప్రకటనగానో అసత్యములే. మౌనము ప్రభుత్వము ద్వారా మాత్రం వ్రాసేటప్పుడు మా మందులయొక్క నిజానిజాని వివరములు కావాలి. "ప్రజాస్వామ్య" పరిణామము అను పుస్తకము యిట్టి అసత్యప్రకటనలకు తగ్గినది!

శిశువైద్యభూషణు లు

డాక్టరు జమ్మి వ్యాస రావుగారు, మెదక్కి

స్క్రీప్ట్ అండ్ లీవరు రోగములకు స్వేచ్ఛలిస్తు

"వ్యాసకుటీరము" విజయనగరం పోస్టు

పీ రేజీ నిర్వహించిన కేసులను చూచేవారి. పీ జైషధరాజములు గ్యారంటీగా నున్న ర్యూల్స్ నిర్వహించు. వేజీ ప్రాముఖ్య, పీ జైషధముల వేజీ ద్వారా ప్రకటించు వారు చూచును. అప్పుడేమియు చేయదు. మౌనము అయ్యియు ఏమియు చేయదు. ర్యూల్స్ చేయదు. వేజీ ప్రాముఖ్య.

Registered

Trade Mark.

"పాలిస్ గోనోమిక్చర్"

గోనోమిక్చర్, రోగిరియాకు అమోఘమైన కాస్త్రీయపరిశోధనము. 12 దినములలో వ్యాధిని నశింపజేయుగా వాడవచ్చును. 12 దినములలోనే వ్యాధిని నశింపజేయుగా వాడవచ్చును.

1. మొదటి మోతాదుతోనే చెంటునీ విముక్తి.

2. 12 గంటలలో ప్రతిదినము ఆగిపోవును.

3. 5 దినములలో పూర్తిగా నయమొనర్చుటను.

ఒకమారు వాడేమాటన, రావి ఆకులతనమును మిశ్రకముగా వేయదు. 16 మోతాదులు గల పీసా 18 రు 8/-

పోస్ట్ ప్రత్యేకం రు 0-7-0

ఉత్తరములు ఇంగ్లీషులో వ్రాయవలెను.

D. POLINES & Co.,

Manufacturing Chemists,

5. Hari Mohan Roy Lane,

Beliaghata, CALCUTTA.

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

సతీపతికుతూహల
రహస్యములు.

[illegible]

కృష్ణము 1-1 ను 2-0-0; తోటలు 7 ఎకరాలు
మరియు కృష్ణము లాండ్-లొందునది తోటలయ్య లేదు

ఇదిను ద్రావణములకు భయపడ నస్కరరేడు

మతివంచన
దీపిక.

[illegible]

ಪ್ರಶ್ನೆ: ಬುಕ್ ಡಿಪಾ.

19 కాంచనరాయ మునిలిపి, ముకల్ క్కరి, మద్రాసు.

అనందబోధిని.

[illegible]

అం. ౧.

శ్రీమద్ భగవద్ గీతా ప్రకాశిక

ಅನಂತ್ಯ ಅಂಗಭಾವೋದ್ಧಿ

అను గ్రంథము మిక్కిలి సహకారిగ నుండును.
ఇది తిరిగి పేరునకు, లక్కనాగిరెయ్యి, కారకగ్రంథము,
అక్షరము గుణవిధి 18 అక్షరముల పుస్తకము నడియొప్పును.

10-0-0. 10-0-0. 10-0-0.

కందుకూరు వారి వారి రామలలితాష్టకములు
ఈ కు ధరింతును.

దీనియందు ప్రతిపక్షమునకును ఉచ్చారణ, ఇట్లు
 వచ్చును. అందుచేతనే ఈ ప్రతిపక్షమునకు అనుబంధము
 పరిగణనమునకు వచ్చుచున్నది. ఇట్లు ప్రతిపక్షమునకు 10
 సంవత్సరములు లేక 15 సంవత్సరములు ఉన్నచేత పరిగణించిన
 ప్రతిపక్షము ఇట్లు వచ్చుచున్నది. అందుచేతనే ప్రతిపక్షము
 యందు పరిగణన చేయబడును. ప్రతిపక్షమునకు, కరణమునకు, కర
 ణమునకు, కరణమునకు, కరణమునకు, కరణమునకు, కరణమునకు
 కరణమునకు, కరణమునకు, కరణమునకు, కరణమునకు, కరణమునకు
 కరణమునకు, కరణమునకు, కరణమునకు, కరణమునకు, కరణమునకు

ఆనందబోధనిరతాస్మి,
పాస్తుతాక్కు నెం. 167, మద్రాసు.

౧. శ్రీ బాలసు బ్రహ్మానందరావుగారు (౧) ౨. శ్రీ డి. జి. డి. జి. శాస్త్రిగారు (౨) ౩. శ్రీ డా. డి. కుమారస్వామిగారు (౩)
 ౪. శ్రీ డి. విఘ్నేశ్వరమూర్తిగారు (౪) ౫. శ్రీ డా. పరమహంస బ్రహ్మచారిగారు (౫)

౭. శ్రీమంత్ కొమండూరు గోవిందరాజువార్యులుగారు. ౫. శ్రీ రావు అచ్యయ్యారావుగారు. (౧)
౩. శ్రీ పుడులూరి గోవిందరామయ్యగారు (౧) ౮. శ్రీ చేలియ్యం శ్రీరామమూర్తిగారు (౧) ౨. శ్రీ మల్లాది రామమూర్తి శాస్త్రిగారు (౧)

కట్టడములకు కావలసిన సామాను లేవైనను మీకు కావలసిన

వివరములకు, ఆర్డర్లకు మాకు వ్రాయుడు

ఈ కనులలో మాకు 30 వంటి అవసరము గలదు. గంజా, విశాఖకట్టాము, గోదావరి, కృష్ణా, నెల్లూరుకట్టా లో నిర్మించబడిన భవనములలో పెక్కింటికి కావలసిన సామానులను మేమే సరిఫరా చేసియుంటిమి. డెల్టాభూములలో వ్యవసాయములకు కావలసిన గాజతూములను మేమే సరిఫరా చేసితిమి. అవియుంకను మంజుస్థిలో పనిచేయుచున్నవనగా నూసామానులు అంత శ్రేష్ఠమైనవియే గదా విధారణ చేయబడిన అభిప్రాయము.

అనేక గవ్వ మొట్టు భవనములందును, వ్యాపారసంస్థాయందున, బ్యాంకులందున, కట్టడలోను దక్షిణాంధ్రాస్థానమున గాజలు, జమీన్దారులు మున్నగువారి స్వగృహములందును, నేటూదరరచెడు రాళ్లు, కొయ్యపనులు, గోడకుకేయు చిత్రాచిత్రాదర్శులు, అగోగ్యరక్షణసంబంధమైన యేర్పాటులు, మొదలగు కనులను వారికిబహుత్వ స్థిరముగా మేమే సంతరించితిమి.

యచార్థముగా మాండ్ల యెప్పుడును శ్రేష్ఠమైనవరకుల నివ్యముంచెదము. చాక యగు వస్తువులు వలయువారికి ఆర్డర్లమీద తెచ్చించి యిచ్చెదము.

మంగుసూకు పెంకులు, నేలమీదరచెడు చలువకాఠి పెంకులు, సిమెంటు, చలవగాయి, యిటుకపెంకులు, సిరామిక్ పెంకులు, గ్లాసు పెంకులు (నాదా, తెలుపురంగులు) మున్నగునవి కలువిధములయినవాటిని యెక్కువగా నివ్యయుంచెదము.

ఆస్పెస్టాస్ రేకులు, సాదారణ వంపులుగలవి; లక్ష్మీబాండ్ పోర్టులాండ్ సిమెంటు, వల్కలైండ్ పోర్టులాండ్ సిమెంటు, వైట్ సిమెంటు అన్నివిధములయిన శానిటరీ వరకులు, మడువదగిన గేట్లు, గోలకు వట్టర్లు మున్నగునవి గలవు.

మరియు, మోడర్నక్రూక్ ఆయిల్ ఇంజను (కోల్డ్ డ్రైఫ్టింగు) ఫుల్ డీజెల్ ట్రెపు; మిడ్ మిల్లు, ఎలెక్ట్రిక్ అండ్ మోటారువంపులు, గూడ గలవు. ఇంగ్లీషుస్టాండ్ ట్రెపురైటర్లు, పోర్టుబల్ సైజులు గూడ యున్నవి. ఇంకను, ఫేటిల్ కాల్కు లేటింగ్ మిషన్లుగూడ మాండ్ల నున్నవి.

పై వాటిలో మీకేది కావలసినను మాకు వ్రాయుడు.

లక్ష్మీరత్న లిమిటెడ్,

For Literature, Love, Romance, Thrills, Mystery, Politics Galore. JOIN THE CURRENT CIRCULATING LIBRARY.

The Only Cheapest and up-to-date Library in S. India.

6 REASONS WHY YOU SHOULD JOIN OUR LIBRARY!

1. *The Cheapest Library.*
2. *Centrally Located.*
3. *Library is opened from 8-30 A.M. to 7 P.M. on all days including all Government and Commercial Holidays except Sundays.*
4. *Members can suspend their membership for 15 days and more and subscription will not be charged for such days.*
5. *Books delivered at subscriber's Residences.*
6. *We have more than 5,000 new volumes of Fiction and non-fiction. New Books are added to the Library Every week.*

Rates of subscription.

One Month 6 Months 1 Year

1 Book at a time	1 0 0	5 8 0	10 0 0
2 Books at a time	1 8 0	8 0 0	15 0 0
3 Books at a time	2 4 0	12 0 0	22 8 0
Delivery Charges	0 8 0	2 8 0	4 12 0
Deposit (Returnable)	2 0 0	3 0 0	4 0 0

Rates of subscription and Rules for mofussil residents will be sent on application.

Foreign Illustrated Weeklies Fashion, Books and Magazines are also circulated.

PROPRIETORS:—

THE MADRAS NEWS AGENCY, 183 MOUNT ROAD, MADRAS.

A Few select opinions of our Subscribers:

"...I have found your Library very useful and I am sure it must be so to many others as well. Your arrangements with regard to the circulation of books leave nothing to be desired. Your prompt attention to the demands of your members is a specially noteworthy feature of your Library—"
Mrs. Visulam Govinda Menon c/o Mr. P. Govinda Menon B.A., B.L.,—13—2—31.

"...I have been a member ever since it was started. The Library contains books of general interest, a wide collection of Novels besides many books of standard literature. The management spares no pains to make the library an useful one of its kind. The system of *Home Delivery* makes it convenient for all especially ladies..."
Mahatashmi Parameswari ammal 24—2—31.

"...Books relating to political, social, Religious, Economic and other subjects are kept in the library. The staff employed is courteous and prompt and the library supplies a long felt want—"
T. V. Venkatarama Iyer Aul. B.A., B.L.,—9—2—31.

"...The current circulating Library started only a few months ago, has been rendering a good service to the reading public at a nominal subscription. I am well pleased with the wide range of books—"
Rao Bahadur C. T. Akbar Chetty, B.A.,—6—2—31.

"...I find the service courteous. There are a number of current books. An intelligent touch with some of the most interesting of modern productions in fiction is kept up and the library is being constantly added to. Your Library supply a felt need to the reading public in Madras—"
T. S. Pillay Esq., B.A. (Hons). Currency Officer, Madras,—10—2—31.

"...Your library fulfils a much needed service in Madras with a representative collection of books—"
C. R. Sreenivasan, B.A., Editor, Swadesamitran 20—2—31.

౧. శ్రీ డాక్టరు డి. సుబ్బరావుగారు (శి) ౨. శ్రీ డాక్టరు డి. వి. సుబ్బరావుగారు (శి) ౩. శ్రీ ఈ. కృష్ణయ్యగారు (శి)
 ౪. శ్రీ సత్య వీరభద్రరావుగారు (శి) ౫. శ్రీ టంగుటూరు వాసుమంతరావుగారు (శి)

౧. శ్రీ కాళిదాసుని వాగ్దేవరాయల కవిత్వం రమ్య కృతిగాను పదకాశ్రీ శ్లోకములుగాను వర్ణించిన పండితబృందము.
౨. హైదరాబాదుపరిషత్ ప్రయోజనార్థం శ్రీ దివ్యగురు పదకాశ్రీ (ప.సి.యస్.) శాసనం (ప్రతిపదికం) రచనకవితనం పదకాశ్రీ వారు ప్రవృత్తులు.

Elcoms

పైకోస్టయిల్ సామగ్రిలు ప్రపంచమంతటను ఖ్యాతిగాంచినవి.

పేలైనట్టియు, అనుగుణపైనట్టియు రకము.

పైకోస్టయిల్ సామగ్రిలు.

చేతిలో వ్రాయుటకు మూత్రము ను 55 లు.

పైపురైటింగుకు " " 55 "

రెండో " " 65 "

స్టైల్ కలములు.

6-8-0

స్టైల్ కలము చమురు

లగాలు 0-8-0

పైకోస్టయిల్ సామగ్రిలు, ముద్దలు, ముద్దలులేక చదువుగాను,

చేతిలో వ్రాయుటకు, ముద్ద 1 8 ను 8-12-0

పైపురైటింగుకు " " 4-8-0

పైకోస్టయిల్ కలము " " 10-0-0

పైకోస్టయిల్ సామగ్రిలు

ముద్ద లేక చదువు

చేతిలో వ్రాయుటకు లేక పైపురైటింగుకు, ముద్ద 1 8 ను 2-8-0

అదే పాస్టెయిల్ చాన్సిల్ కలము లేక చదువుకు 2-8-0

దక్షిణాపహిమా దేశమునకు పోల్ పెరిచిందాదు.

అడిసన్ ఆండు కో, లిమిటెడ్ హౌంటురోడ్డు, మద్రాసు.

ఇది యెల్ల దిక్పాత్రోదాహరణము. విశేషముగ నీయవలసి వచ్చినచో గ్రంథవిస్తృతి తప్పదు. ప్రాథమికత, దీర్ఘసమాసములు, జటిలపదములు మొదలైన వుంటచే, చానపదత్రలో నవ్యయకాశివ్య ముండకలేరను.

ఏమిదిత్రమో కాని, గద్యరచనకంటె సుబంధుకవిసద్య రచన రమ్యులరముగ నున్నది. గద్యకావ్యామే యయినను, ఈకృతిలో యెక్కువశ్లోకము లుండకపోలేదు. భాషకృత్తి బ్రకటింతుటకు గద్యము కంటె బద్యమే పిలువచున్నది. స్వభావోక్తిగద్యితమను నీక్రింది సింహ వర్ణనశ్లోకము మిగుల మనోరంజక మగుచున్నది.

“ప శ్లోదంచదవాంచదంచితవపుః

పూర్వార్థపక్షార్థ భాక్

శ్లోత్తానితపృష్ఠవిష్ఠితమనా

స్థగ్నగ్రలాంఘూభృత్

దంష్ట్రోటి విశంకటాస్య పహరః

కుర్వన్ సూ ముక్తటా

మర్కంశః కురుతే క్రమం కరిషత్

కూరాకృతిః కేసరీ.”

సుబంధుమహాకవికి పూర్వమునందు రచితములైన గద్య ప్రబంధము లంతగా లేవు. ఉన్నచో * భట్టారహరిచంద్రకృతమైన

గద్యకావ్య మొకటియు, దండిచక్రమారచరిత మొకటియు మాత్రమే కావలయు. ఇందులో మొదటిదానిని గూర్చి నామమాత్ర జ్ఞానము తప్ప వేఱుకవియము మన కెఱుగరాకున్నది. రెండవదియగు విశేషమారచరిత్రకును వానపద త్రకును, చాలాభేదము కలదు. ఏండి పదలారిత్వమునకును, సుబంధుశబ్దకాశివ్యాదిగుణములకును పోలి కయే లేదు. అయినను ఓజఃకాంతిగుణాంబితమై సర్వాంగసందర మైన యిట్టి ప్రఖ్యాతగ్రంథమును రచించి సుబంధువు సంస్కృత భాష కపారమైన సేన గావించెను. శ్లేషకవిత్వమున వుచ్చైస్థాన మిచ్చి పరిపాదించిన వారలలో సుబంధునే మొదటివాడు. ఈతని కావ్యములోని శ్లేషార్థలను బట్టియే ఆద్యంతశ్లేషమయములైన రాఘవపాండవీయము, రామచంద్రుని రసీకరంజనము మొదలైన ద్వ్యర్థిత్వర్థికావ్యములు రచింపబడినవని విమర్శకుల యభిప్రాయము. † గీర్వాణ వాఙ్మయములో గద్యకావ్యములను ప్రాముఖ్యము లభించిన దీనుబంధుకృతిలననే. కృతియొక్కటే యయినను అది మహాకావ్య ముగా నొనరించి కవిసార్వభౌముడై చిరకీర్తిభూషితుడై సుబంధు మహాకవి ప్రకాశించుచున్నాడు. కనుకనే లక్ష్మణాకవి “సూక్తావళి” యను గ్రంథములో ని ట్లనుచున్నాడు:

“శీయా ద్దద్యుసుభాధున్యాః సుబంధుః ప్రభవాచలః,
యచ్చంగాశ్లేష మాసాద్య భంగః కవిభి రాశ్రయః.”

బ స వ పు రాణ ము వెల 2-8-0

గ్రంథకర్త:—పాల్కురికి సోమనాథకవి

పరిష్కర్త:—వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి గారు

పెండ్రెండవ శతాబ్దమున వెలసిన శైవమతశ్రుతిపాదకముగు ద్విపది కావ్యము, ఇందు శైవ మతోద్ధారకు డగు బసవేశ్వరునియు, తత్పూర్వము, తత్తమకాలినులు నగు శివభక్తులయు చరిత్రములను సరసముగను, పాఠకులు మనసుకరిగి తన్మయముగనుట్లుగను కవి వర్ణించినాడు. గ్రంథమున మృదామధురము లగు జానుదెనుగు పలుకుల జాలువార్చి రచనమున ముద్దులు గురిపించినాడు. గ్రంథము భిన్న భిన్న మండలములకు జేరిన పెక్కు తాళశ్రవణమాత్మకలతో సరిచూచి పరిష్కరింపబడినది. పాఠాంతరములు సూచింపబడినవి. పరిష్కర్త రచించిన అమూల్యముగు పీఠిక (129 పుటలు) ఇందుగలదు. ఆకాలపు బహుార్వసారస్వతచారిత్రకవిశేష ముల లెక్కకు మిక్కిలిగ నందు పరిష్కర్త యేర్పిక్పూర్చినారు. ఆధునిక కవికుమారుల కిది యత్యంతోపకారకము.

మేనేజరు: ఆంధ్ర గ్రంథమాల, నెం. 7, తంబుశెట్టిపేథి, జి. టి. మద్రాసు.

* “పదిబంధోజ్జ్వలః హరి కృతచంద్రక్రమస్థితిః, భట్టారహరిచంద్రకృత గద్యబంధో నృపాయనే.”—బొణుని పూర్వ సరిత, ఉపో. ౧3.

† R. Kristnamachariar గారి ఉపోద్ఘాతము మాచునది.

పాఠకునియొక్క తన్మయత్వము

కవికొండల వేంకటరావుగారు, వి. ఏ., వి. యల్.

ప్రతిమయ 'నే నెక్క చున్నాను' అని యొకానొక స్వప్నము ప్రస్థించుకొనునంత పాఠకుడు స్వీయ శక్తి గాఢపరిశ్రమ "నే నిక్క చున్నాను" అని మూలుసలుకుచుచునేని యదియ పాఠకుని తన్మయత్వము.

ఇది పాఠకుని కెప్పుడబ్బుచున్న దన, ఎప్పుడు పాఠకుడు తనయొక్క దృష్టిపథమును విడిచి, కవియొక్క దృష్టిపథమును విడిచి తన్మయము యొక్క దృష్టిపథమును విడిచి అనువాద్యములను పఠించుచున్నాడో అప్పుడబ్బుచున్నది.

ఎవో యొకటి కవి లోకవర్తనమందు గనుగొనుచున్నాడు. కానినుగొన్నది పాఠకుడు గ్రహించువాని కొనుచున్నాడు. కావున ఎవో అన్న అంశమును మనము గుర్తించుటకు హితవును గొనక, వెయ్యిమూలు లోక వర్తనమును బఠించినను, అక్షిపాతులు వల్ల వేసినను లాభము లేదు. వాల్మీకినక వదైమానుడనియ, బుద్ధులో వ్యాఖ్యానము ధ్వనించుననియ, కాని హృదయరంగము నాను నీర్మి సున్న. అత్మకు వ్యక్తిత్వము హుళికి.

ఉదాహరణము: రామాయణాఖ్య తీసికొనుడు. రామాయణాఖ్య కవియను వాల్మీకి యొక్క జీవితమును గాదు; పాఠకులనుగు మనయొక్క జీవితమును గాదు. అది చదువులో మనలను ముడిచి, వాల్మీకిని ముడిచి, శ్రీరాముడు, సీత, అని స్మరించుకొందుమా లేదా? అదియ పరిశ్రమ; అదియ తన్మయత్వము. ఈ తన్మయత్వమునకు ప్రప్రథమలక్షణము పాఠకుడు తనను, వ్రాయన కానిని గూడ ముడిచి అంశమునే లక్ష్యముగా గొనుట యుండున్నది.

అంశమునే లక్ష్యముగా గొనుట యన, అంశమునకు బాహ్యవ్యాఖ్యానము భావనా? అంశమున కంతరింగికమును భావమునా? రెండింటిని గాదు; తదంతప్రతిపాదితమగుచున్న ధర్మమును లక్ష్యముగా గొనవలెను.

రాను రాను మనవ్యాసమున మన మెవ్వో నున్నాము? తన్మయత్వమునకు లక్ష్యము అంశముచే ప్రతిపాదిత మగుచున్న ధర్మము. ధర్మప్రతిపాదనము నేయది యంశ మునది. ప్రతియంశమునకు చోకాచోక ధర్మము సహజమృతై దాగియుండును. దానియందు మనము లక్ష్య ముంచి పఠించవలయును.

ఉదాహరణము: శ్రీ సీతారాముల కీర్తిచరిత్రము చదువునప్పుడు రావణాసురుని పదితలలయందు గాని, రాముని కార్యమునందు గాని లక్ష్య ముంచి, చదువుచు తన్మయము మునుచే పరిశ్రమచేసికొనవలెను. సీతారాముల చరిత్రమునది వైదికకావ్యమునది లక్ష్యముంచి, భార్యధర్మము, పితృవాక్యపరిపాలనము, ఏకాంతప్రతి వైష్ణవప్రవృత్తి, కులగౌరవత్రాణముగాయోగ్యము, తొట్టి చరిత్రోదయములగు ధర్మములమెడల లక్ష్యముంచి పఠించి తన్మయభావము సిద్ధించును.

కావున పాఠకుడు తాను చదువునంతధర్మమును ముందుగ నిర్వచించుకొని దాని వెలుగురుగ లక్ష్య ముంచి పఠించు దొరగొనవలయును. తన్మయముడై యాదలి నిజానంద మనుభవింపవలె నన్న—

ఏతద్ధర్మము లోకమునందు నాకూపా ననున రించి రెండు శతాబ్దములుగ దోచునది. (1) విశ్రుతము (2) విస్మృతము.

ఉదాహరణము:—కేవలశ్రుతము గాలివాసం దోచు. ఊటక వీచి, చెట్లు కదలించి, పెద్దపెద్దవాన చినుకుల మొత్తి రొదసేయుధర్మము అద్దానిది. కేవల స్మృతమునను ఒకానొక తెల్లని మేఘ మొకానొకప్పుడు దూదిగుట్టలోలె ఆకసమున కొకవైపు నిలిచియుండు, సూర్యకాంతి సవార్యకాంతి నారుచున్నదా అన్నట్లు. ఇట్లంటి నని ప్రకృతియం దొకదానికి కేవలము విశ్రు తియు, మఱొక్కదానికి కేవలము విస్మృతియు నని గాదు నాయభిప్రాయము. ఒకధర్మము వెఱగుగొల్పు దాని యందు రెండవధర్మము మఱుగుపడి యుండును. తుపాను విసరునప్పుడు దానిచర్య చూచుచున్నాము; వినుచు న్నాము. కాని దాని విరామము ఇంద్రియగోచర మగుటలేదు. అట్లే మేఘ మంతవఱకు చేసిన ప్రయాణము గాని యాపైని చేయఁగల ప్రయాణము గాని మన కగోచరంబు.

కాన్యమునం దట్లు గాదు. రెండు ధర్మములును మిశ్రమములై యుండును. ఒకానొక యంశముయొక్క విశ్రుతధర్మమునందు దానియొక్క విస్మృతిధర్మమును గూడ మేళవించి యంశముయొక్క పరిపూర్ణస్వరూపము మన కగపించువఱకు ఆసక్తి నిలుపును.

ఉదాహరణము:—కొండమీద నిలుకడగ నున్న మేఘమును కాళిదాసు తన మేఘసందేశమున దేశదేశ ములం ద్రిమ్మఱచేసి విశ్రుత మొనరించినాడు. విస్మృతి

నున్న మేఘమునకు విశ్రుతధర్మ మొనగూర్చినాడు. అచ్చో పాశకుఁడు తన్మయుఁడు కావలెనన్న మేఘము కొండపై నిలుకడ నుంట సాక్షాత్కరించుకొనవలయును; మననము సేయవలయును. తరువాత దానితోపాటు ప్రయాణము సేయునట్లుగ శ్లోకములు పఠింపఁబూనవల యును. మననచాతుర్యము లేక కేవలము పఠనసంభ్రమ మాత్రుఁ డగునేని పాశకుఁ డాకాన్యమునందు తన్మయుఁడు గానేరడు. అట్లే రెండవపరిస్థితి కుదాహరణము:— తృణావర్తనికథ యున్నది. అందున నుడి గాలి గిఱ్ఱునఁ దిరిగి బాలకృష్ణుని పైకి తీసికొనిపోయెను, అని చదువు చున్నాము. అంతవఱకును చదివి యాఱుకొనుటలో అండము పూర్తి కాదు. అంతవఱకు కేవలవిశ్రుతము. ఆనుడిగాలి నడఁగించి మందస్మితుండగుచు క్రిందికిం దిగిన గోపాలునియందు మనము విస్మృతిలోలుర మగుటయం దున్నది సంపూర్ణ తన్మయత్వము.

కావున నృప్తియం దొకచో కనిపిననేరని శ్రుత స్మృతములు రెండును సమీకరణము చేయఁబడి కాన్యము నందు మన కొకయంశ మానందము గొల్పుచున్నది. ఆ తెఱఁగు ననుసరించి పాశకుఁడు చదువుటయందును, చది వినదానిని మననము గొనుటయందునుగూడ తగు కఠీర స్వాధ్యము, తగునిర్మలమానసము, తగుప్రసన్నతార్థి హృదయము కలిగియున్నంగాని తన్మయత్వ మలవఱచు కొననేరడు.

ఒక యాంగ్లేయవిద్యాధికు లొనర్చిన విమర్శనపు పరీక్ష

కాశీభట్ట బ్రహ్మయ్యకాశ్రిగారు, "విమర్శకాగ్రేసర"

ఆంగ్లేయవిద్యాపద్ధతి మనవారి హృదయశ్రేణులందు నానందింపఁ బ్రారంభించినది మొదలుకొని విచిత్రభావోన్మీదులు కలుగఁజొచ్చినది. స్వీయానుభవవిరక్తియుఁ బరశ్రేయానుభవానురాగమును హెచ్చఁజొచ్చెను. మనపద్ధతు లన్నియు నిస్సారము లనియు విదేశ పద్ధతులే యభ్యుదయదాయకము లనియుఁ దలంపులు పుట్టినవి. దానితో నడుగడుగునను బరపదదాస్యమును మనలో హెచ్చినది. అదియందు రాజకీయవిషయముననే మనవారు పరదాస్యము తప్పక చేసి యున్నట్టి నొంపకలసియున్న దని తలంచుచుండెడివారు. అయ్యది క్రమక్రమముగా పరివిషయములలోనికిని బ్రాచీనది. భాషావిషయమునను మతవిషయమునను పాంఛికాచారవిషయమునను వెక్కల, సమస్త విషయములందును గూడఁ బ్రవీణమే మనకుఁ బరమావధియై పోయినది. పాశ్చాత్యులవలె వేషమువేసినవాడే విదేశీ, ఆభాషను నేర్చినవాడే జ్ఞాని యను తలంపులు ప్రబలుటయే కాక మనదేశవేషభాష లెందుకుం బనికిరానివి యను నూహలు ప్రబలుచున్నవి. పాశ్చాత్యవిద్యలు నేర్చినవాడే విద్యాంసుఁడుగాని దేశీయ విద్యలు నేర్చినవాడు విద్యాంసుఁడుగాఁ డని లోకజ్ఞశిఖామణిగా నెంచఁబడుచువచ్చిన యాంగ్లేదేశవిద్యాపాఠగుఁడు నుడివియుండెను. గ్రంథాదివిమర్శనవిషయమునను పాశ్చాత్యవిద్యాపాఠశాలాధికత యత్యవసరము నాశయములు పొడవుజొచ్చెను.

ఈనడుమ "పెద్దన-నీతిపరుఁ" డను వ్యాసరాజును వ్రాసిన యాలిస్సాహిత్యసరివత్సరిక (సంపుటము 19-వదిక 8) లోఁ బ్రచురించిన మాధ్యమికవిద్యాపరి కృష్ణారావుపంతులు డి. ఏ., డి. యల్. అడ్వోకేటుగారు, తమ వ్యాసతల్లజములోఁ బైయంశమును ఋజువుచేయుచు నిట్లు లిఖించిరి:

"చరిత్రాత్మకవిమర్శనము లిక్కాలమున నవసరము. కవి యొక్క కాలమున విమర్శకుఁడు జీవించి యున్నాఁడనియందే దాని విమర్శింపవలెను. ఇట్టి విమర్శనము ఆంగ్లేయవిద్యాధికులకు తెలియునుగాని తెనుఁగువిద్య నభ్యసించిన వారికి తెలియుట దుష్కరము."

చరిత్రాత్మకమున విమర్శన మాంగ్లేయవిద్యాధికులకు మాత్రమే తెలియననుట వింత కాదా? ఆంగ్లేయతరవిద్యాధికులకు

నియ్యది యేల తెలియదు? వారికి లోకజ్ఞాన ముండదని శ్రీ కృష్ణారావు పంతులవారి యభిప్రాయమై యుండవచ్చు. ఇది యసంగతము. మనవిద్యల నభ్యసించిన సుజ్ఞాన ములవలన ననుటకు సందియ మెంత మాత్రమును లేదు. పాప మానంగతిని మన సంతతువారును నొక మూలనుండి యంగీకరించుచునే యున్నారు. వీరు పెద్దనార్యు నొక గొప్పలోకజ్ఞునిగ భావించుచున్నారు. ఆతఁ డాంగ్లేయ విద్యాధికుఁడు కాఁడు గదా? ఆతనికి లోకజ్ఞత యెట్లు వచ్చినదన, మనవిద్యల నేర్పు కొనుటచేతనే వచ్చినదనవలెను. ఇట్లు మనవిద్యల నొకరైపుననుండి జ్ఞానదాయకములుగా నంగీకరించుచును గూడ సువిమర్శనము లాంగ్లేయవిద్యాధికులకే పాఠ్యము లనుట వింత కాదా?

అది యట్లుండనిండు. విద్యాధికు లైసంతమాత్రమున బాధము లేనియు లోకజ్ఞత యంతమాత్రముచే నలంఘింపబడియుఁ బ్రార్థుని గూర్చి ముచ్చటించు సంస్కృతున మనపంతులవారు "దేశిక విద్యయే లోకజ్ఞానము చేసూర్కదని ధ్వని" యని లిఖించియుండిరి గదా! న్యాయము చెప్పవలసివచ్చిన, బి.ఏ., డి.ఎల్. ఆయినవారందఱు తగులోకజ్ఞానములేనివారై జీవనోపాధికః గారలనీచైన సంపాదించు కొనలేని క్షీణిలోఁ బడి నవయుయన్నారగురు. లోన సహజముగా నెక్కమున జ్ఞానదీపములేక మంబజ్ఞానదీపముగలవారికి నున్నతవిద్య యను వినిర్మలమును గాజుకు పైయైనను నధిక లేజున్న నట్లు కలిగింపఁ గలరు? పంటాముదెవు దీపమువై విలువగల గాజుకు పైను పెచ్చి పెట్టిన దాని లేజు మధిక మునక? కావున విద్యాధికతయే-యందులో నాంగ్లేయవిద్యాధికతయే జ్ఞానశ్రోతిని హెచ్చుగాఁ బ్రకాశింపఁజేయుఁ గలిగియుండునని తలంచుట యుచితము కాదు. ఆంగ్లేయవిద్య సుజ్ఞాన ప్రద మనుటకు నా కేవిధమున నభ్యంతరము లేదు. కాని యదియే యుండవలెఁ దక్కినవిద్యలు పనికిరావని తలంచుట యనుచితము నసత్యము నని వాతలంపు.

మన పూర్వులలోని విమర్శకులును చరిత్రాత్మకవిమర్శనములఁ గావించియే యున్నారు. కవులచరిత్రలు మున్ననువానిలో కీ. శీ. కందుకూరి వీరేశలింగముగారు మున్ననువారు చరిత్రాత్మకవిమర్శనము లను గావించియున్నారు. ఆవిమర్శనములను నాంగ్లేయవిద్యాధికులును తిరస్కరింపించియున్నారు. వీరేశలింగముగా రాంగ్లేయవిద్యాధికులు గారుకదా? వారెట్లెలచేయఁగలిగిరి? ఇప్పుడు బయలుపడెదలచున్న

సారస్వతమును బరిశీలించిచూచిన నీరీతిగముగారికంటెను నల్పం గ్లేయసాంశిత్యము గలవారు-పెక్కిల, నది లేనివారుగూడఁ జారి త్రాత్మకవిమర్శనమును తేయచున్నట్లు పుష్టము కాదలదు.

ఇక్కడ బంతులవారు చారిత్రాత్మకవిషయమునఁ దమ విమర్శ నములో నేకీతిగా నడచుకొనినో ముందుగాఁ బరిశీలించి చూచుకొం దము. ఈవిషయమై వీ రీక్రిందివిషయమును గావించివారు. "కవి యొక్కకాలమున విమర్శకుడు శీవించియున్నాడని యెంచి విమర్శిం పవలెను." ఇది సరియగు వ్రాత కాదు. ఏమన, విమర్శకుడు కవికాల మువాటివాడే ననుకొనుటవలన వచ్చిన లాభ మేదియును లేదు. కవి యేచరిత్రమును వ్రాయునో యాచరిత్రకాలమున నున్న ప్లేంతుకొని కావ్యమును వ్రాయవలెను. కాని తా మన్న కాలపరిస్థితులను బట్టి వ్రాయఁదలచుకొన్న పూర్వచరిత్రను జిత్రింపరాదు. ఇప్పు డొక్కరు రామాయణగ్రంథము గావ్యముగాఁ జిత్రించుచు నిక్కాలమున లేని రాక్షసవానరాదులను జిత్రించి తీవ్రతలెనుగదా! భారతాదులను జిత్రిం చుచో నిప్పుడు లేని నియోగాదులఁ దెలిపితివలెనుగదా! కావున విమర్శకుఁడు కవికాలమువాటివాడే ననుకొనుటవలన లాభ మేమి? కవి వర్ణించిన చరిత్ర యేకాలమువాటితో యాకాలమువాటివాడే నని విమర్శకుఁ డెంచుకొనవలసియుండు ననుట యుచితము. కాన పైసీమమునఁ దమ విమర్శనము సుష్టిమర్శన మగునో కాదో పంతుల వారు బాగుగా వాలోచించుకొందురుగాక.

కవి యేకాలమువాటి చరిత్రమును జిత్రించుచున్న ను దనకాల మువాటి విశేషములఁ దనకావ్యములో పెక్కించుట తటస్థంపక మానదు గావునఁ గవికాలపరిస్థితులనుగూడ విమర్శకుఁడు పరిశీలింప వలె నందురా, అట్లు చేయవచ్చును గాని కవి తాను స్వతంత్రగ్రంథము వ్రాసినప్పుడు కొంతవఱ కట్లు చేయవచ్చును.

ఒక గ్రంథము ననుసరించి తనగ్రంథమును వ్రాసి మూలగ్రంథము లోని యూహలను వ్యక్తీకరించినప్పు డట్లు చేయరాదు. మూలగ్రంథ ములో లేని యూహలను దాను స్వతంత్రించి తనగ్రంథములోఁ బెట్టి నచో నపు దాతనికాలపరిస్థితులనుబట్టి యాయాంశము లాతనిగ్రంథ ములోఁ జేరిన తనవచ్చును.

ఇక్కడ వాంక్షేయవిద్యాధికులను మనపంతులవారు వివాదమునం దున్న విమర్శనములోఁ జారిత్రాత్మకవిమర్శన మిట్లు గావించిలో పరి శీలించి చూచుకొందము.

హంసీచక్రవాకీ సంవాదప్రశంస

మనుచరిత్రమందున్న హంసీచక్రవాకీసంవాదమును సూర్య పెక్కిలు వ్రాసివ్రాసి పంతులవారు తుద కిట్లు లిఖించిరి: "స్వలోచి పెక్కింద్రభార్యలను పెండ్లాడుట పెద్దనకు రుచింపలేదు. అయ్యది నీతిభాష్యా మని తోఁచెను. అట్టివి లోకమునఁ బ్రచురింపమాడవని యెంచెను. లోకమున నట్టికార్యములు జరుగమాడవను నాకతో

నీసంభాషణ నిర్మించెను. చక్రవాకీ పుష్టముగ స్వలోచి చేసిన పనులను విమర్శించెను. స్వలోచికి సిగ్గు వచ్చెను."

ఇది సరియగు వ్రాత కాదు. హంసీచక్రవాకీసంవాదముగాని, అందలి యూహలుగాని పెద్దన నిర్మించినవే కావు. ఇటు పెద్దన చేసిన పని మార్కండేయపురాణములో నున్నకథను, నూహలను దనమాటలతో మనుచరిత్రమునఁ దెట్టుట, మార్కండేయపురాణమందు హంసీచక్రవాకీసంవాదములో హంసాంగచ స్వలోచిచేట్టులఁ దెట్టగాఁ జేసి పలుకఁగాఁ జక్రవాకీ "నాన యొకింత లేక తనవాడుయొద్దన యొక్కవారియుం, దాను రమించు నీతఁ డొకగమ్యఁడై యొక్కని కర్థి నూర్తులే, మామగఁ బల్కురంగన" అనెను. స్వలోచి క్రీడావృత్తిని నిరసించుచు వాతని కంతమంది భార్యలపైఁగాని, వారి కాలనియందుఁ గాని యగ్గలమైన క్రేమ యుండనేరదనియు వాతని విద్యాపై పూర్వ ముచే నాస్త్రియ దొరకి రనియుఁ బలికెను.

"క. విను కలహంపీ యొక్కని
మన మొక్కతెయందు నొకతె మన మొక్కనియం
దు నిలుమఁ దిరమయ యది చల
పనఁగాఁ దగుఁ బ్రియము పలుపురందుఁ గలుగునీ?"
అని చక్రవాకీ సంభాషించెను.

ఈరీతిగా మార్కండేయపురాణమందున్న యూహలను దన మాటలతో వ్యక్తపఱచిన పెద్దనను పెద్దచేసి "స్వలోచి పెక్కింద్ర భార్యలను పెండ్లాడుట పెద్దనకు రుచింపలేదు. అయ్యది నీతిభాష్యామని తోఁచెను. అట్టివి లోకమునఁ బ్రచురింపమాడవని యెంచెను. లోకమున నట్టికార్యములు జరుగమాడవను నాకతో నీసంభాషణ నిర్మించె" నని వ్రాయుట యుచిత మెట్లుగును? పెద్దనార్యుఁడు తాను స్వతంత్ర గ్రంథమును వ్రాసి యందు బహుభార్యత్వాదుల నిరసించువాక్యములఁ దెట్టినచో వాతనికి బహుభార్యత్వాదులు రుచింపక యట్లు చేసె ననవచ్చును గాని మూలగ్రంథములోని భావములఁ దనమాటలతో వ్యక్తపఱచిన వాని నట్లు తలంపఁదగదు. పెద్దనార్యుఁడు మనుచరిత్ర ములో స్వతంత్రముగా ననేకవి శేషములఁ దర్పియున్నాఁడు. అందుల కాతని బొగడఁదగుంగాని యిప్పట్టున నట్లు గానింపఁదగదు.

మృగమృగీసంవాదము

హంసీచక్రవాకీసంవాదమునలెనే యిప్పట్టున మనుచరిత్ర ములో మృగమృగీసంవాదముగూడఁ గలను. అదియును మూలము నుండి సంగ్రహించి వ్రాసినదేకాని పెద్దన స్వతంత్రించి వ్రాసినది గాదు. అయినను మనపంతులుగా రాసంవాదమును నాధారముగాఁ దీసికొని పెద్దన పెద్దసంఘసంస్కృత యనియు, వాతనికాలమున "బహుళపాణిగ్రహం" ముంఁడిదేవతా యనియు, దాని వాతఁడు తీవ్రముగ ఖండించె ననియు నేమేమో వ్రాసిరి. ఇదంతయుఁ

బూర్జువరసందర్శములఁ దిన్నగఁ జూచుకొనక చరిత్రాత్మకమగు ర్మనము వ్రాయుపద్ధతి కెఱుంగక వ్రాసిన యసంగతపువ్రాత.

మార్కండేయపురాణములో నున్న :-

“ఆ. ఏ స్వరోచిఁ గా నొకింతయు నే లజ్జ
విడువనట్టిత్రోవ విడుతు వినుడు
లజ్జ మాకుఁ గడుఁ దొలగుండు తొలగుండు
విగతలజ్జమతుల చెనుకఁ జనుండు.

క. పలువురు లలనలు దనకుం
గలుగుట భోగేచ్ఛధర్మకర్మము లెల్ల
వొచ్చిపెను పినికి ధనములు
లలనావర్గంబు కామలంపటుఁ డగుటకా.

ఆ. ఇట్టి యితనిమాడ్చి పెవ్వఁడు వర్తించు
వతఁడు పుణ్యలోకగతుండు గాఁడు
గాన నిట్టివానిఁ గామింపుఁ డేను స్వ
రోచి నడుచునట్టి త్రోవ నడువ.”

ఆమ పద్యముల ననుసరించి పెద్దనార్యుఁడు పంతులుగా రుదాహరించిన పద్యములను దన మనుచిత్రములో లిఖించెను. ఇవి యను నాతని స్వతంత్రోహాలు గావు. నీనింపట్టి పెద్దనవిషయమై యేమియును వ్రాయుటకు సత్కారములకు వలనబడదు.

“పెద్దనకాలముం చట్టి వివాహములు విపరీతముగ జరిగెడి వేమి” యని యాంగ్లేయుబిద్వాధికులకు క్రి పంతులుగారు వ్రాయుట చూడ వింతను బుట్టించుచున్నది. అట్టివివాహములు (బహుభార్యా పాణిగ్రహణములు) మార్కండేయపురాణకాలమున విశేషముగా నుండెడివేమో యనిగాని యంతకంటెను సత్యనిరూపణము చేయుటకై స్వరోచికాలముం నుండెడివేమో యనిగాని చరిత్రాత్మకవిమర్శనలు వ్రాసిన వ్రాయవచ్చునుగాని మన పంతులుగారివలెఁ పెద్దనకాలముం నుండెడివేమో యని తలంచుట కవకాశ మింతయును లేదు.

న్యాయముచే నమితసంఖ్యగల భార్యలఁ పెండ్లియాడుట యుత్తరదేశమునందు హెచ్చుగాఁ గలదు గాని దక్షిణదేశమునందు లేదు.

బహుభార్యాపాణిగ్రహణనిరసన మొనరించుటకై పెద్దన వైకళలను వ్రాసెనని చెప్పుట కాధార మేమియును గానింపదు. అట్టిసందర్భమును దేనిని మనపంతులుగారు మానియుండలేదు. మార్కండేయపురాణముందున్న యూహల నున్నవియున్నట్లు పెట్టిన పెద్దనవాక్యములంబట్టి పెద్దనకాలమున బహుభార్యాపాణిగ్రహణ ముదితముగా నుండెడివేమోయని యూహించుట సవ్యమర్హనము గాదు. పంతులుగారు బూర్జుబిద్వాధికులై చరిత్రాత్మకవిమర్శనము వ్రాయుటలోఁ జూపిన ప్రాధిక దేమియుఁ గానించుట లేదు. పంతులువారు పొసిన ప్రవాళసంవాదమునబట్టియును మృగమృగీ

సంవాదమునబట్టియును పెద్దన నీతిపరుఁడని తేలుచున్నదని లిఖించిరి గాని తరికించిచూడ నట్టి యవకాశ మేదియును గానించుట లేదు.

పెద్దనార్యుఁడు ప్రవరపాత్రమును జీతించుసందర్భమున వాతనిఁ జాల యోగ్యునిగా వర్ణించెనుగాన దానింబట్టి పెద్దన నీతిపరుఁ డని తేలుచున్నదని యూహించి “ప్రవరునిపాత్రముందు పెద్దన నీతి పరుడుగాక మఱియొకఁడని యెట్లు తెలియవను” నని పంతులువారు లిఖించిరి.

ప్రవరపాత్రయోగ్యతనుబట్టి

కావ్యమునందలి యోగ్యపాత్రముల యోగ్యతావర్ణనముంబట్టి కవి నీతిపరుఁ డని తేల్చుట సందర్భవిహీనము. చక్కనిబిద్ధిగల కవి యొకనీతిపరునిఁ జీతించునపుడు నీతిపరతను జక్కగఁ జీతించును. అట్లే యవినీతిపరునిఁ జీత్రించుటనవచ్చినపు డవినీతిపరులును జక్కగ వ్యక్తముచేయును. నీతిపరత్వముం జీత్రించుటంబట్టి కవినీతి పరుఁ డని యెంచుచో నవినీతిపరత్వముం జీత్రించుటంబట్టి యాతఁ డని నీతిపరుఁడనిమాడ సిద్ధాంతము చేయులవినచ్చునుగా! నీతిపరుని నవి నీతిపరునియొడఁ బ్రాథమ్యగాఁ జీత్రించిన కవని నీతిపరతయు నవి నీతిపరతయు రెండునుగూడఁ గలవాడని చెప్పవలసినచ్చును. అది యసంగతము గదా. కాబట్టి పాత్రముల నీతిపరత్వావినీతిపరత్వముల వర్ణించినంతపాత్రమునఁ గవని నీతిపరుఁడని కాని యవినీతిపరుఁ డని గాని యెంచరాదు. అట్లెంచుట సద్విమర్శనలక్షణము గాదు.

ప్రవరుఁడు ప్రసిద్ధచారిత్రముగల యుత్తమపురుషుఁడుగాని కవి కల్పితపురుషుఁడు గాఁడు. ఈతని చారిత్రము మార్కండేయపురాణ మున నత్తుత్తమమైనదిగా వర్ణింపఁబడియున్నది. అట్టి ప్రవరపాత్ర మును జీత్రించఁబడిన కవి యెట్టివాఁడైనను విశేషయైనచో నుత్తమ పాత్రముగానే చిత్రించి తీతమలసియుండును గదా! ఇతఁ సత్పురుషుఁ డగు ప్రవరుని సత్పురుషునిగాఁ జీత్రించినకతమునఁ పెద్దనార్యుని నీతిపరునిగా భావించుట యెట్లు? ఈ చిత్రించుటలోఁ పెద్దనకు స్వా తంత్ర్య మెక్కడిది?

ఈ ప్రవరపాత్రమునుగూర్చి ముచ్చటించుటలో మనపంతులు వారు లోకమున కర్థముగాని తత్త్వములు కొన్ని వ్రాసిరి. “బుద్ధిజాడ్య జనితోన్యారులు” పెద్దనయొక్క వేదాంతవిషయమును దెలుపుచు న్నది” అని పంతులువారు వ్రాసిరి. అతేదాంతవిషయ మేదో తెలిపిన బాగుగ నుండును. ఇప్పట్లున పంతులువారు వ్రాసిన యపూర్వసిద్ధాంత ములు కొన్నిగలవు. విదేశవిద్యయే లోకజ్ఞానమునకు మూలమున నపూ ర్యపండితులు చేయుసిద్ధాంతములును నపూర్వములే యగునుగా! వానినన్నిటిని జర్పించు టనవసరము. ప్రవరపాత్రమును జీత్రించి టలోఁ పెద్దన నీతిపరుఁ డని తేలుచున్నదనుట యసంగత మని తెలు పుటయే చాలును. మనపంతులుగారును బ్రాదునిఁ పెద్దధీరునిగా నెత్తు కొని కుంద కమాయక బ్రాహ్మణత్వమునండి లోకజ్ఞానకూన్యత్వ

ములోనికి దింపినారు. క్షానకూన్యలను ధీరు లనుటకుఁ గాని కూడు లనుటకుఁ గాని నీతిపారు లనుటకుఁగాని యవకాశ ముండదుగదా !

నీకుంలుఁ బరిగించినంతమాత్రమున నీతిమంతు లగుదురా ?

పెద్దనను నీతిపరుఁ డనుటకై యింక నొకయుక్తిని మన పంశులవారు చూసిరి. మనుచరిత్రములో నాండ్రకవిశాపితామహుఁడు రచించిన—

“ఈ. ఎవ్వఁడు మీఁ దెలుంగక యశేచ్ఛనుకైకరతిం జరింపఁగా నవ్వల వంశహిని న్రతహిని యశోధనహిని త్తైఱుఁ దా నవ్వఁడ గమ్మనువ్వపకు వయ్యదివేకి చెడుక జగంబునకా నవ్వగఁ బాలు రారవమునకాబడఁ బాలును నిందపాలునై.”

అనుపద్యము నిచ్చి యియ్యది నీకులఁ గ్రమ్మరించుచున్న దనియు నందుచేఁ పెద్దన నీతిపరుఁడై నీతిపర ననియుఁ బెంచివ్రాసిరి. కాని పాపము క్రిపంకులవారు ప్రకరణ మేదియో మాచుకొనలేదు. ప్రకరణమును మాచుకొనకుండ నిచ్చనచ్చినట్లు వ్రాసివేసిరి. మఱి యును ప్రకరణాదులఁ జూచుకొనకుండ భావము తెల్పరా దను బోధను బరులఁ కీర్తించిరిని గావించియుండిరి.

“ఒక వ్యక్తి ఒకకావ్యమును విమర్శించుటచే కావ్యమునం తను వికాటవృత్తముతోఁ జూచి యందుండు పాత్రల పోషణ, యాచిత్యమును పాటించి కీలప్రకటనపనుయముల పనలోకించి, ప్రక రణము సురైఱింగి, పాత్రల యవలోకనవిస్తారముల నిశ్చయించి, కవిని జమును, నీతిని వెల్లడిచేయవలెను.”

ఈబోధను స్వరిపయములో నిందుకయు నీరు వినియోగించు కొనలేదు. పైపద్యమునందుఁ జెప్పిన నీకు లున్నమాట నిజము. కాని యయ్యది లోకవంశవార్ధమై యొకవంశకుఁడు పరికిన పలుకులు. పెద్దన యానీకులఁ పెద్దమోసగాఁడను కలియను పరమనీచగంధర్వు నిచే బలికించెను. వాఁడు నీచమను నింద్రయలోలత్వమునకు దామఁ దైయున్నవాఁడు. గంధర్వబాతియే నీచమనైకరతి గలవని పెద్దన మనుచరిత్రములో స్పష్టము చేసెను. అట్టి గంధర్వబాతిలోఁ తేరిన యీ కలిగాఁడు మొండు వరూధిని గావించి యామెచేఁ ద్రోసి వేయఁబడియునుగూడ నామె నేమామోసాయముచేతనైనఁ బొంద వలె నని నిశ్చయించుకొని యింతలో వరూధిని ప్రవరునియందు మోహము పెట్టుకొని రద్విరహతాసపీడితయై యుండుటం గని వాని వేషమును దాను దాల్చి యామెకుఁ దనయందు మనస్సులేకున్నను వంచనపూర్వకముగా నామెను గూడెను. ఇది పరమకుచ్ఛమైనపని. ఈకలిగాఁడు చేసినపని బలాత్కారసంభోగ (Rape) మనియు శి యై స్మృతి చే దం డ నీ య మనియుఁ పెద్దనార్థుని స్థూల విచారముచేయకుండ వర్ణించుటయే ముఖ్యకర్తవ్యముగాఁ పెట్టుకొనిన యాంగ్లేయవిద్యాధికులను క్రితపేజీ రామచంద్రరావు పంశులు వి. ఏ. గారు కూడ లిఖించియుండిరి. ఇట్టి పరమనీచగంధ

ర్వాగముఁడు వరూధిని మోసముచేసి మానసవాదయ్యును, సత్యము తెలిసిన నామె కపించునేమో యని భీతి బాధింప నామెనుగూడి ప్రవరుఁ డనుభ్రమచే దనకు వశ మైనయామెనుండి రిప్పించుకొని పోవుటకై నిశ్చయించుకొని పైనికులఁ దామోసపుకృత్యమునకు నుపాధ్యాయుగాఁ బలికెను. ఈపరికినవాఁడు నీతియం దాచరముగల వాఁ డెంతమాత్రమును గాఁడు. ఇట్టివానినోటనుండి వచ్చిననీతివాక్య ములంబట్టి నీకులఁ బఠించువా రెల్లరును నీతిపరులు గారనియు లోక వంచకులు నిక్కమైన నీతిపరులకంటె మోషుగా నీకులను గూర్చి ఘనోపన్యాసముల విస్తృతనియు గ్రహించుకొనవలెను. కాబట్టి పై నీతివాక్యములనుబట్టి పెద్దన నీతిపరుఁ డని తెలుపుట కవకాశ మింత యును లేదు.

ఈవిధముగాఁ బంశులవారు మనుచరిత్రమునుండి యెందిన నీతి వ్యాఖ్యలనియు నాభాషమాత్రములైనవిగాని నిక్కమైన నీకులైనవి గావు.

ఇంకఁ పెద్దన గావించిన నీతివిరుద్ధబోధల మనపంశులవారు నీతి వంశయులు గావంపఁ బాటుపడిన గమనిక రెట్లున్నవోకమఁగొందము.

తరుణియు ననన్యకాంతయు నగు మదవతికోర్కె—
దీర్చకుండుట లే ప్పనుట

వరూధినియను వచ్చిలంజ ఘనప్రతియను ప్రవరవామక విప్రవరేణ్యునిపైఁ గనునెట్టఁ పెట్టుకొని యాతనిపైఁబడి తనమోహము దీర్చుమని వేడ నా మహానీయుఁడు కామపరవశుఁడుగాక నేను వ్రతనిష్ఠులవాడఁడ ననియు ధర్మముచప్పి పరశ్రీమైన నిమ్మఁ గూడఁ జాలననియుఁ తెప్పి వరూధినిని నావలకుఁ ద్రోసివైచి తనయంటికిఁ దానుజనియె. వరూధినిమాత్ర మాతనియందలి మోహమును విడువఁజాలక విరహతాపముపాలై యుండుటచే మూర్ఛఁ దెచ్చి నై గ్రుంకుచుండె. అట్టిమూర్ఛుని కర్పించుచు మనపెద్దనార్థుఁడు, రెరుణియు, ననన్య కాంతయు నను వరూధినిని విరహతాపము పాలుచేసి మూర్ఛఁదై ప్రవరుఁడను మహీమరాధముఁ డరిగనను కోపమున మూర్ఛఁ దాళ నిపై గోషభీమా స్ఫురణఁ జూపించెనో యనునట్లుగా నెఱ్ఱఁబాటెనని పలికె. దీనింబట్టి యనన్యకాంతయున తరుణి తమ్ము కావించి యిం ద్రియశుభము తీర్చుమని కోరినపు డామెకోరికను చప్పక యెట్టి వ్రతనిష్ఠాపరుఁడైనను దీగ్వలసినదే యనియు నట్లు దీర్చక యామె ను గామబాధకులోను గావించుట యధమము ప్రారము నహంకార యులేమునను కృత్యమనియు భావము లేలుచున్నది. కాన నీపద్యము చలన నీతికి హాని కలుగుచున్న దని నే నిదివఱకు వ్రాసియుంటిని. పెద్దన యిచటఁ పెద్దకోపముపాలై నను వారనిదోషమును దోష మని యొప్పుకొనింపెను విద్యాంసు లాతని సమర్థింపఁ బోవుచు వ్యాసములు వ్రాసియుండిరి. వానికన్నిటికిని సమాధానము నే నిదివఱకే చెప్పియున్నాను. వానిని బాగుగాఁ జూచుకొనిన పంశులవారు మరఁ

నివేదయమై ప్రకరించిన వివరము లేకయుండును. అయినను నిట్లు మా ముఖ్యమైన యింట్లోనుండి వచ్చిన వాడుమనే మరల చెప్పివేట్టిది. అవాలోనివర్తనాధ్యక్షముగా బ్రవీణముగను గావించుచున్న ప్రతి వాడుమనలన విషయము వివరించుకొను ముందున్నది. అయినను మన పంతులవారు తమ యాంక్షయవిద్యాధికతంబట్టి విమర్శనపద్ధతికి నూతన కీడును కన్పించితిమని తెల్పుచున్నారు. కావున చింతక దానిని బలిగించుచున్నాడను.

ఒకపాదవి కామంధురాలై తనకు పంపంధములేవి యొకా నొకపురుషుని యితకామము దీప్తవోరి యంతః పంతుల కంగీకరింపక పోవుటచే నరమామహారై యుండుటంగన వెన్పొందిన జాతిపుట్టునలు. ఇంకకంటె వింత యుండగలదా?

నయాధిని జారకామినియు, మంచిపెద్దలలోచింపక ప్రతియన ప్రవరుని గామించుట తప్పనియు, ధర్మతత్పరుడగు ప్రవరుడు నిష్కళంకవాత్మియు గలవాడనియు, చివ నీతిగ్రస్తమును బరీక్షించి యెరు రగొట్టుటల సమయము నయాధినివామకాపురోగ వామోహాపూరితారింగననుచే గలిగినను దానికి పశుడుగాక ధర్మరిజయమొందిన ధీమనిగాను పంగీకరించిన మనపంతులవారు ప్రవరు డొల్లమిచే విరహతాపమునొందిన నయాధినిగనఁ జాలిపుట్టుననియు, నా మెదలరామనకుఁ గానబ్రాసిన దివసాపాచే బ్రవరుని గనఁ గామోద్రేక ముదయించి యభయమందెట్లు నిలఁపుట పట్టుననియు (వామోహాపించుట యంత గతియుగాదా? శ్రీ (నయాధిని) యభయం తెక్కలోనికి దీసికొనుట, పురుషుని (ప్రవరుని) యభయం తెక్కలోనికి దీసికొనకుండుట యాంక్ష యొప్ప తెలియకపోయెను గానోయి? కానించు. కామించిన కామిని జారకామినియనియు గామించుటచే పురుషునిని ప్రతిఘోషింపరుదు, కామినియనియు తెలియఁబడుచున్న వారుగూడ జాలిపరుచురా? అట్లు యా ప్రవరుడు చేరించు తప్పియని పంతులవారి యభిప్రాయము గానోయి? పెద్దన వేళ్ళిమటలే చేకొనలేనియు, తిరుణి, అపవ్యకాంత యాకంఠి వానియొకప్పుడెం జొచ్చెనియుఁ గావున బ్రాహ్మణముక ముగ్ధిమైచి "హింసయును, దైవ్యమును, అహంకారమును గల నామది ప్రాణి" ననియు మన యాంక్షయవిద్యాధికులు నిభించి.

ఇది పవ్యకాంత యన నేమి? వేళ్ళి యమరిలంపుగాక మనె వినుడు! అట్లు కామియు వివాహములే కన్యయగును వర్ణము తెల్లనురా? అర్చనాశ్రమ పెద్దప్రవీణుని నీతిజాన్యముగాదా? తిరునీయన నొకవర్ణం జేపునుపుడైన గామించిన వారి గామె కామమును దీప్తపరియుండునా? అట్లుచేయుట యననీతి! మాటము గానా? పెళ్ళిల, కుసుమిచ్చమునల 'అనవ్యకాంత'యను పదము తిరునీయక వేళ్ళియ్యమును మాదించుచునే యున్నది. నయాధిని యొకవిభాగ కాని యానందనియనియు, నామె సామాన్యయనియుఁ గాన నామెమనూకుల తప్పుకానియుఁ దిప్పు కాకుండుటయేగాక

మానకుండుటయే తప్పనియుఁ పెద్దన తాత్పర్యముని ప్రకరణముంబట్టి నైవద్యముం జడదన కాలుఁదెంచు గ్రహించుకొన నచ్చును. ప్రకరణముం బట్టి యభయ చేకొనినదిని కదా మన పంతులవారే వ్రాసి యున్నారే! దీనికి జాత్రాత్మకవిమర్శనముమాది వోదరున్నది.

చరిత్రాత్మకవిమర్శనము

చరిత్రాత్మకవిమర్శనమునందు నైపుణ్య ముండునలె నని వ్రాసిన పంతులవారు దారి నిట వినియోగించిన కానుగమంది యుండును. పెద్దనాన్యము కృష్ణదేవరాయని యాస్థానమునం దుండిన వాడు. పరికించిమాడ రాయలకాలమున వేళ్ళిను సూనియ గౌరవముగా నెంఁబరుచుదుండెడి నని నోచెడిని. ఏమన, కృష్ణదేవరాయలు చిన్నాడనియును వేళ్ళిను యెదుట నుంచుకొని తరువాత నామెను భార్యనుగా స్వీకరించెనని చరిత్రములు ఘోషించు చున్నవి. ఈవిషయమై శ్రీ శ్రీ శ్రీమదైవ కామణ్ణాచార్యులవారు పంతులవారి హిందూ వేదకథాసంగ్రహము ద్వితీయ భాగమందు నిట్లు వ్రాయఁబడి యున్నది: "చిన్నాడని యొక వేళ్ళింగన యనియు, కృష్ణరాయలు రాజుటకు భార్య మీ మెదలచే ననురాగముగలవాడై నేను రాజునకు నున్నెని నిమ్మ వివాహముచే పట్టపురాణిని చేయుదునని మాటయిచ్చి తామె రాజ్యమునకు రాగానే యామెను వివాహ మాడెననియు వచ్చి జే వ్రాసియున్నాడు."

చిన్నాడని యెవరియనుచునో తెలియదులేదు. ఆమె వేళ్ళియనుటలేక కానోయ నీచంగని తెలియఁచుచు లేదు.

కవులు కున్ననవారు చిన్నాడని రాయలదేవీగా వర్ణించుటకు వెనుదీయలేదు. ఇంక రాయలభలో నన్న కవులసంగతి వాలోగించి మానెను వేళ్ళియ్యయ్యము గౌరవవాదకముగానే భావించఁబడినందుండి విని నోచెడిని. రాయల యాస్థాన కవియందు ముఖ్యభూమియొచ్చి యాత్రంత గ్రస్తము రామలభలోనే కామించఁ బడియు వాడుకగలదు.

"చ. మతిమతియైన యాంధ్రకవి భావజ్ఞుని పుట్టు గల్గె నీ యతులితమాధునిమహిమ చా తెలియక భవనైక హాసచోర్ధి నకుమారవారచిత్రాజితకౌసుమతాపచారి సంతతమధురాధరోదితగుధారస ధారలు గ్రోలగాఁ జామి."

వేళ్ళిగనఁబడు చేయుటచే భావజ్ఞుని కవిత్వమునందు మాధుర్యము గలిగింపని రామలభలో నొక యెచ్చిక బయలు పడితి విది. ఇదియుక పెద్దయొక్క యనియును ము తాతభాగిని వెల్లడించు నది యనియును యెప్పును కుమారభావజ్ఞుని తమ తాతమనూర్చి "మతిమతియైన యాంధ్రకవి" యను పద్యము పుట్టినదిని గొప్పగా విన కావ్యములో వ్రాసికొని యున్నాడు. తన యాస్థానకవి శిష్యుడగు పెద్దనయుఁ చివ కావ్యమునకు వేళ్ళిను కథానాయకముగా

౧. (ఎ) శ్రీ డాక్టరు పాలకోడేటి శురుమూర్తిగారు(శి) (బి) శ్రీ పాలకోడేటి సూర్యప్రకాశరావుగారు(శి) ౨. శ్రీ వాశంకృష్ణమూర్తిగారు(శి) ౩. శ్రీ సామవేదం పఠ్యవారాయణమూర్తిగారు(శి) ౪. శ్రీ దేవిసేని సూర్యవారాయణచౌదరిగారు(శి) ౫. శ్రీ డాక్టరు మల్లూరి రంగయ్యచౌదరిగారు(శి)

పడమటి గోదావరిజిల్లా ఉప్పు-సత్యాగ్రహదళము

౧. నాయకులు: శ్రీ దండు వారాయణరాజుగారు. ౨. నాయకులు: శ్రీ చిక్కిన వెంకటరత్నం చౌదరిగారు.

దీనికొని యా మెను గూడినవానిని సంగభవ విద్యాపారసునిగాను, నా మెను దిరస్కరించినవానిని అరసికునిగాను జ్ఞపించినాడు.

రాయలకాలములో నాతని ముఖ్యపట్టణమును విజయనగరము లోని వేళ్ళవాటికం గూర్చి శ్రీకుండుడు ఈశ్వర దత్తగారు వ్రాసిన "శీర్ష విజయనగరచరిత్రము" న నిట్లు లిఖింపబడినది. "వేళ్ళవాటికను గూర్చి యొకమాట మాత్రము చెప్పకతప్పదు. టంకపాల వెనుక నిండు మించుగా నిరుపది గజముల పెడల్పును, చూచుచుండల గజముల పొడు వునుగల యొకపిథి గలదు. ఆపిథి కిరుప్రక్కలను చక్కని పూపొద రిండ్లతో నిండిన ముంగిట వాకిట్లుగల శోభనగృహములు బారులు తీర్చియున్నవి. ఆ ప్రాంగణములందు జంద్రకాంతశిలానిర్మితములైన వేదికలు వరుసగా గలవు. ఆ వేదికలకు వెనుక మేడ గోడలపై సింహ ములు, పులులు, చిరుత పులులు, ఏనుగులు మొదలగు వన్యమృగములు అనేకములు జీవములతో నున్నట్లుగా చిత్రింపబడినవి. అపరాధ్యమున ఎండ వేడిమి యిందుక తగ్గుచుండ నావారవిలాసినులు చక్కగా వలంకరింపఁ బడిన తమ యిండ్ల ప్రాంగణములందున్న చంద్రకాంత శిలా వేదికలపై తివాగుల మీదను, కుర్చీల మీదను, పోఫాల మీదను, చేసినముతో నుభోపద్రువై యుండురు. ప్రతి వారవిలాసి నియు, నొడలంతయు, నవరత్న భుజితామాల్యాభరణములతో, మంచి ముత్రముల హారములతో గన్నులకు మిఱుమిట్లు గొల్పు చక్కదన మతో, రంగుచీరల గట్టుకొని మామవారల పౌషయములను జూత గొనుచుండురు. ఒక్కొక్క పడవుజింటికి ఇద్దలు ముగ్గురు దాసీలు. వారు తమ యజమానులకడ నిలవబడి మార్గమునబోవు విటకాండ్రము బయల్పించు చుండురు. వెలయాండ్ర పొత్తును గూడి నుభింప గోరువాడు ఈ విధినిబోయి తన యిచ్చురచ్చిన తరుణిని బడయనమ్మును" — ఈ వాక్యములను అబ్దుల్ రహ్మా కనుచరిత్రకారుని గ్రంథమునుండి ఈశ్వరదత్తుగారు ఆంధ్రీకరించిరి.

పైవేళ్ళవాటిక వంటి వాటికలు పెక్కులు విజయనగరమున గుండెడి నటలు. పెక్కెల, ఆవాటికలయం దుండెడి వేళ్ళల సంఖ్య పండ్రెండులేని చరిత్రములవలనఁ తెలియవచ్చు చున్నది.

విరాగ్గోపిందుడై శత్రునాశన మొనరించి నిరంకుశప్రతిభతో పుష్కల సేవిన రాయలమి శృంగారప్రియుఁడును, భోగపరాయణుఁడును గూడ వసుటచే నానెని కాలములో భోగకామిను లుచ్చసిగిసినది యుం డుట వింతగాదు. ఈతనికాలములో వేశ్యాప్రియత్వము గౌరవా వహముగా నుండెడిదని యితనిచే రచియింపఁబడిన యాము క్తమాల్యద వలనగూడ బోధపడఁగలదు. ఇతఁ తెద్దనార్యుడెన్న నో యీతఁడును భోగపరాయణుఁడును శృంగారకవియే. ఈతఁడు శృంగారప్రియుఁ డగు. రాజసంప్రం గవి యని యీతఁడొనరించిన "నిరుపహాసితలంబు" అను పద్యమే తెల్పుచున్నది. ఇట్టి పరిస్థితులతోఁ గూడియున్న శృం గారకవియొ బహిరంగముగా వేశ్యాప్రియత్వముఁ జూపిన శ్రీనాథుని

యానుయాయుయు నగు పెద్దనార్యుఁడు వేశ్యుల దృఢీకరింప రాదనియు నట్లుచేసినవాఁడు రసవిహీనుఁడు, మ్రూరుఁడు, సభముఁడు ననియు వ్రాయుట వింతకానేరదు. ఇట్టి శృంగారప్రియత్వము హెచ్చిన నీతి కొంత సడలంపను సంగతియుఁ గ్రాత్రదిగాదు.

మన పంతులవారు తమ ఘనవిమర్శనములో "ఒక్కొక్క పద్యము వలన శ్యవ్రుల యభిప్రాయములను నిర్ణయించుట సరికాదు. కావ్య మంతయు పరిశీలించినచో గర్త యభిప్రాయము తెలు లున్నచో గ్రహింపవలెను." అని లిఖించిరి.

పైపద్యమునందు నీతి సడలియున్నదని వ్రాసినవారలు కావ్యము సంతను బరిశీలించియే యాభావమును దేల్చిరి. కావ్యమునందలి యితర భాగములు తరుణి, నవనయ కాంతయను పద్యమునందలి భావమును ఖండించి జేయుట లేదు. ఆపద్యము అనన్యకాంతియగు వేశ్యను గూడుట తప్పుకాదనియు, వేశ్యులపును దీర్పకుండుట రసికత్వము గాదనియు సిద్ధాంతీకరించు చున్నది. ఆంధ్రదేశవిద్యాపాగరులవారు కావ్యము నందు నీతిబోధకములగు పద్యములు జేలున్న ను దున్నీతిని బోధించు పద్య మొక్కటి యం దుండుచో నాకావ్యమంతయు దుష్టకావ్యమై పోవుననియు మంచి పద్యములు కలిగించు లాభముకం పెఁ తెద్దపద్యము కలిగించు నష్టమే హెచ్చుననియు నొక్క వ్రాసియున్నారు. అది గాక పెద్దనార్యుఁడే పద్యముద్వారముగా మాత్రమే నీతికి భంగకర మగు విషయమును బోధించి యుండలేదు. గ్రంథమునం దంతటను బచ్చి శృంగారమును విశేషముగా నర్థించి యున్నాడు.

(1) కర్మకుండు విరగియు నగు ప్రవరునికి చిల్లల మొలత్రాడు మున్నగు వగలను, అరుణాంకుశోత్తరీయాదుల ఖలేవాటును, రాకట్టు లను, తెద్దాట్టుముళ్లను తెట్టి వరూఢినికడకుఁ దీసికొని పోయినాడు.

(2) హిమగిరిపై జితేంద్రియనభు సప్తభార్యలనిమిత్తమై వీరి హోత్రుఁడువిరహతాపము పాలై నచోటు మున్న నునానిజాపినాడు.

(3) తమ్ములచిమ్రైఁబడిన దివ్యసుందరమూర్తియగు వరూఢిని గూడ లక్ష్మ్యము సేయక ధర్మమునందు సీరబుద్ధిగలవాడై యా మెను ద్రోసి పుచ్చి తనవై రాగ్యమును వెల్లడించిన దీరుడగు ప్రవరుని జేలయని, గోల యని, యరసికుఁడని, మ్రూరుఁడని, యధముఁడని నిందించినాడు.

(4) తనయందు వలపులేని వరూఢిని హెసముచేసి కూడిన కలియను గంధర్వాధముని సంగభవవిద్యాపారసుఁ డని, వియచ్చర ప్రవరుఁ డని క్షులించినాడు.

(5) తననెచ్చెలుల బోధలు నివారితములు, గాకుండఁ జాకెట్లు భోగముల ననుభవంపఁ గలనని మనోరమ పెండ్లికిముందే పలికిన పలు వులకు దీసికొనిపోయి భర్త పడకగదిలో సంభోగించుటకు సిద్ధపడు తలయందుఁ తెట్టిన నాకోర్కెలు జరిగితిటునని యాననోధచే నప్పుడు తెట్టించినాడు.

(6) వేళ్ళకు గూములు పరవలనను గూములే యనియు, కావదామక మనము మాలము ముప్పదియేగా వాభావము తీసి పోవలసివచ్చును.

(7) స్వకోటి భోగముల సమర్థునిది యనుభవించి తుదికు విరాజిస్తే తనస్వవేది యుత్తమోకముననుచోయిట్లు మాలము నందు తెల్లబడి యుండుగా వాభావమును దీసి పోవలసివచ్చును.

(8) వేలుల రెండింటి నవపరముగా తెట్టివచ్చును.

అట్టి వేళ్ళకు గూములచే తెడ్దవార్యుని పుష్టి క్షోణమును హెచ్చుగా నడిపి తుదికు కనాభోనమును గూపింపజేసిందివారి దిని యను తెలుపవలసి వచ్చినది. మన పంతులవా రస్పదారులు వ్రాసిన విమర్శనము సరిగా జూతుకొనలేదు. ఏసంవర్సముననో వ్రాసిన విమర్శనములో వేళ్ళదేవును మాత్రమును జూచి యుదియే మాత్రాగ్ధ విమర్శనముగా భావించి పోల్గితరసంవేషముల గాజుంటివారు. గ్రంథమునంతను జూచుకొనవలె సరియుం బ్రకరణపరిమర్శమును బరిశీలించ వలెననియుం జరుగుట హితోపదేశము చేసిన మన పంతులవారు తమ యుపదేశమును చాచే యతిగ్రహించిరి.

అస్తమియదుడు మూర్ఖునకు కామం పాత్రవిచ్చి భోగము ప్రకటించిన మాత్రమునకే కడవలెకే మిది మన యు తెల్లబడి యని మఱియొక భాగమును బంతులవారు విభించిరి. కవి రివిభావ ముల వేళ్ళకొడుముగా ప్రకటించును. ఒకప్పుడు తనభోగమును పాత్రముల నోగి బలింపెను. అప్పుడుసాది వాభావము కవి దిని యెందు ప్రాప్తించి తనభోగమును వివరములతో తెల్పింపు విమర్శి యాచరిభావ మిది ప్రకటించుట కేమి యాధ్యంతర ముండును? తిరునామ నవ్యకాంతి యుప పద్యమందిరి భోగము తెడ్దవార్యునిది గాన ముడి వచ్చి చిరును? అది మాలమునందు గూపిం లేదే! కవి స్వయముగా తెట్టి తెట్టివాడే! కాన వివర్ణుల వది తెడ్దవార్యునిభావ మునుకు సంబోధింప నవసరము లేదు.

వాభునిచే నోర్చి నీర్చించుకొనుటకు నాభోగిగాలుడు ముందితటి యనుట

(1) తన తెచ్చెలుల కోగివాధుల నివారించిన గాని తాను తెండ్లి భోగముల సమర్థునిచే జాలవని తెండ్లికే బూర్వమునందే అవధుని ప్పదము, కాంతోపు వాభునికేమి మనోగమ తెల్పుల గర్వాధావపు గదిలో వాభుని కేమి మనోగమముయమునకుం తెడ్దవేళి ముచ్చ బడింది. ఈమాధు కది కనెంతిమనియుం తెండ్లిభూమిల మనోగమ తెండ్లికొనినకు స్వకోటితో. దివ రిండ్లియెనుక ముఖగాదెండులు యొప్పుది తిలచి గర్వాధావపునితో తెట్టివా. దియు || 1 || తేవచ్చెనుక క్షయగారు విభించిరి. తేవచ్చెనుక క్షయగారు తెట్టి వది సరికావలయు మనోగమ రివి చరిత్ర తెలు నుండు ముండు చామ భోగముల సమర్థునిచే జాలవని తెండ్లికొనినతో. బుంకలేచి

నియు మ రిండ్లితో ముచ్చటించెననియు ఇట్లు రిండ్లితో గంభా పించుటకు సిద్ధపడ నవసరము లేదనియు గర్వాధావపు గదిలో వాభునిచే ముచ్చట కేర్చి కనెంతిమనియు ముచ్చటి వాభూతము నంది కేమి మనోగమముయమునకుం నంది రివి ముచ్చటమును ద్రియునీచే నీర్చించుకొనినకుం బుండ్లి యం భూని రిండ్లిమి నరికట్టెనెనుల కనోగముల కుండుయు ము మనోగమము ముండుయుం ముచ్చట వేళ్ళాకృత్యము లోగను కేమి వామర్శములో ప్రావీది. ఇందులకుం దుర కారణముల విపులముగా జూపిరి. కాని వానిని సరిగ జూచుకొనక యిట్లెంతిరిది తెడ్దవార్యుని ముచ్చటం బం తులవారు యర్పించిరి. “మనోగమ కిదింతే తన చరిత్ర తెలు నుం బాధలనుల గృహిం ముందీరిని వివారముగ ముండెను” అని పంతుల వారి వాదము. ఈవ్రాత కాగారము మునుచరిత్రములో గానరాదు సరికదా పైగా వామ వివాచాదికాలములయందు ముహూర్తామమును జూపింట్లుగా తెడ్ద వ్రాసియుంటి. అనంకుల నల్ల టిది కే విదింతే విభించి యున్నాను.

(2) “ఈ వివాచామనకు బూర్వమే తన చరిత్ర తెలు గూర్చి రిండ్లికేచి, క్షయకేచి కిచ్చుట కనాకము చక్కలేదు.” అని పంతులవారి వాదము. ఇది సరికాదు. అమె కాంతోపు వాభం దెండు ముండుగా వివాచామనకు బూర్వమే తన తెచ్చెలుల వివరముల నుండు ముండు చామ వివాచాభోమ లుండ్లింపెనులకుం ముండుచ్చు కనో కామగా లేచి రిండ్లితో తెచ్చెను. ఇది చరిత్రంలేదు. మనోగమ చరిత్రమును తెలుపువది ముచ్చటచేయవలెను. అని చాచి తన మనోగమముయము వివాచామనకు ముందే తెలిపెట్లు ముచ్చటము నుండు బడియున్నది. అట్టి విమర్శమున తెలుపుల వివాచమే యని చేసినకోవాభావము రిచ్చి యుత్తమే యున్నాను. తెడ్దవే జరిగిన యాభాధాంతమునకు కరుణముం చామ గల్పించి తెట్టిక కల్పములను సిక్కిమును చరిత్రాంత ముచ్చటమే పోనీరను. చరిత్రాంత్యమున్ననను చేయు పండితులు మన పంతులవారు వ్రాసినవాని సంగీకరింపజాలరు.

(3) “తన యోగ్యమును నెలవేర్చినగాని తాను వివాచా గూడ నని తెల్పుటగాని తన వివాచామనకు తెచ్చెలుల కోగినివారణము ప్రతిఫలముగ నుండుటగాని యాశముయమున నిండిరాక్షునకు మనో గమపై నిగననభావము కలిగియుండెడిది. కాకగాను కృతజ్ఞ తిరు మఱియొక ఫలమును గూపిం నోరులు.” అని పంతులవారి వాదము. ఇది యు పసంగితి మీ. వివాచామనకే గర్వాధావమును వింతుల కానిది చాంతముల కుభకార్యము. మొదిటి సమయముకంటె రెండవ సమ యము వాయక కష్టమి సిద్ధము గలిగింపెను. తన యోగ్యమును నెలవేర్చినగాని తాను వివాచామన వొల్లించిగాని, తన వివాచాము నకు తెచ్చెలుల కోగినివారణము ప్రతిఫలముగ నుండుటగాని, యాశ మయమున నిండిరాక్షునకు మనోగమపై నిగననభావము కలిగియుం డెడిగో. దివ ముచ్చటమును నెలవేర్చినగాని తాను గర్వాధావము వొల్లించిగాని, తన గర్వాధావము తెచ్చెలుల కోగినివారణమునకు

అని శివుడు మంచుటగాని, మూలమయమున నిండిరక్షించు
మహారత్న పరమభావము చుట్ట పాదులేయరా! ఏమన
మూలములో నవ మహాశక్తి కొకమును మొత్తము నిష్కలమగు నిష్ట
లును కలిసోనికే తీవ్ర తక్కువారలయిన వాగులు లేన్నా సమీపిం
చింపును మొనెచ్చును. అత్తయి చెప్పలేదు. అలా దామెను బట్టి
గిరిని నెట్టె తీర్పునపుడైనా తప్పులేదు. చిద్విభక్తినింపును గాన,
కొలిలించు కొనినప్పుడు గాని తప్పులేదు. అలాగే శృంగారచేష్ట
లొనరించుకొనినచింతి పూర్ణమును మోహానేక ముంది కవియైన మునింప
న త్తనీ వివకోక్తినిని చెప్పుటకు సరికనువనియెంచి యెప్పుడు చెప్పి
లేదు. ఇదియే సంతోషసమయమున నీవ్యయవాని వాగులు
నింతపడి యడిగెను. అప్పుడామె మెలగ,

ఉ. అక్కట వాయుడ నిగుట వక్రము గల్గిచరించు సెచ్చెలతో
చిక్కి మునీంద్రజాపవారిఁ జెందిన దుర్దమలోగబాధలం
బొక్కరును మృత్యు వాసు వసధూములఁ దద్దఁ మాపువేని నా
కక్కడిసాక్షి

మనీ మనీ. మనోరమదైత యాచర్య స్వకోటి నిరసకావము
 పుట్టిందా? ఇట్టి యాచర్యమే మనకావము పుట్టిందా? అప్పుడు
 మనకి దేన్ని పుట్టింతును? మనోరమ నిరసకావముయందును కొంత
 కాలమునందు మన నిరసకావము వాచాంకము కలిపించినను స్వకోటి
 మనోరమోలానవ గెందిపోతే తన యోగిలావమువంతకు వచించుకొని
 యాచార్యుడే తానెంతో యాదా తీసుకొనితెందాని యాచర్యములతో
 నిజోయి పుండలంగని పట్టుకుని పోషణలు చెప్పి తేచ్చి మార్తాన కట్టి
 యొచ్చి కోగవహరణ మొనరించెవయి. ఇది యానందము, నందంబు
 మన యొచ్చు మన పంతులవారు తెలిసికనవలయును.

(4) "తన రాక్షసాకారము తో గొట్టిన వ్యూహ వివళించిండును
 వారి కుపకార్యము నామోదించి కందివపూర్వకముగఁ గానుక లిప్పిం
 చుచోఁ దన కన్యదేవదర్శి కొండోక యభీష్టము తెలిపుదున్న
 యోచిత్యమును వాటింపను" అని పంతులవారి వాదము. ఇదియును
 పండిత్యరహిత మే. ఇందీరాబాధ్యుని మనోరమము వ్యూహాది కిచ్చి వివా
 హము చేయుదునని చెప్పినదానిఁ జుకోరము యాశంకమును గలిగింప
 లేదు. అందులకుఁ దనకుఁగల పశ్చిమాస్త్రాంగికారము వివరయభిక్షులు
 మోక్షం దిప్పినది. మనస్సు ముఖింపి యున్నది కావున చెప్పెను
 వాగ్దాని లోలుగునటను భోగేర్చు కలుగుటలేనని తెలిపినది. మనోర
 మకుఁ దనకంఠియుఁ గావోవువాఁడను వాముక్త్యవహారమునకు
 లని తెలియును. కావున దుఃఖవిచారభోషాయమును వా రాలోడించు
 టై తన మనోరమములకును చెల్లించినది. అది యాచిత్యభిక్ష
 మును జరింపనని. అట్లు మోక్షలేదు. అదియే యాచిత్యభిక్షమును గలి
 గించుచో కర్మనాపత్తకమునా వాగ్దాని ముహూర్తసాముతో సంభో
 గింప నుక్తమేననియున్న కమయముని వాయుత్సాహమునకు భిక్షము
 గలిగించి యారాత్రియే దుష్టులకుఁ జదివెయిండున్న చెలిక నియలు

గానము నొలదిమీదకు పంపింకను నొల్లజాలవము యెక్కువ
 పరావర్తితము నందింకదా! తిండి తిలకెట్టి వివాహమునకు,
 వివాహమునకుగాని పెండ్లికిని యేర్పాలునకు మానుపల్కరా
 పది తిల మనోరథమునకు వివాహమునకు మనోరథము నక్కానా
 కమమునగా నాథులచేరి యేర్పాలునకు మానుపల్కరా
 యిందొకతయొద్దకును దీర్చిపెట్టుం తిల మనోరథాత్మకమును
 లను నలించుచును మానవమునకా! మనోరథము యొక్కనాదీదు
 గావున పది యపరాజము, పనుదితము, పప్పుగరము పడుచున్నది.

(6) "అ మెరు సౌఖ్యము పొందుగ నున్న సమయములందు దన
చేరిలబాధలు జ్ఞప్తికివచ్చుచుండెను" అని పంతులగారి వాదము. ఇది
నిర్దిష్టము. ఆ మెరు నివాసముననున్న సౌఖ్యములందు
దను నెచ్చెలల బాములు జ్ఞప్తికివచ్చునట్లు పెద్దవ మనచిత్రిములనల
గానింపదు చరికదా, మహాత్మాహితుతో వామె యాసమయము
నందు సంబంధించినట్లుగూడ వాగ్రంశములన చోధపడుచున్నది.

(6) "రంగము మొదలము విచారించి, పంజరములు ని
గించి మనోరమ ముద్దేశ్యమును గ్రహింపవలెనని 'ముద్దేశ్యము
వలెనే ఇది దీప్తింపుకొనవలయును' యను శాస్త్రములను శ్రద్ధావ
హన సర్థముజేయుచున్నా!" అని పంతులవారి వాదము. రంగము
మొదలము విచారించుటచేతనే మనోరమముద్దేశ్యము శిశ్మలంబు
వలంబించుట ఇది సర్వోత్తమ యోగ్యవారి జోధపదములను, వివాహ
సమయమున భర్తమాత్రుల కనురమ్మ, హేమాంధ్రబాధకు లాది
మనోరమములో, వివాహములో వివాహకృత్త్యములపై నానం
దముతో, కొనసాగించి గర్భాభావప్రకృతియులలో నుండునానం
దాదీప్తింగానవచ్చునని తేలిన వారితోను గలుగినీతికు యొక్క పం
తులసముయమనందువారితోను భిన్నోర్థి ముందుగా దీప్తింపుకొన
వలె బాలినిబట్టించు నారితోనుగల గర్భింపుట వెలయుండు సత్తువారి
తమముగాక మజియేమును? ఈ పంజరముల తేలిన సరిగఁ జూచు
కొనక పంతులవారు వ్రాసిన వ్రాత విస్మయమును సర్వధూరము
సనుచున్నది. మఱియు "గర్భాభావప్రకృతి గ్రహింపవలెనని ముద్దేశ్య
విషయము వెచ్చెలలు రోగము విచారించుటయవారి సంభోగము పరి
గట్టుటగాదు." అని పంతులవారు వ్రాసినది. ఇది యాపాతరమనియును,
గర్భాభావప్రకృతి సంభోగము పరిగట్టుట ముద్దేశ్యవిషయమని యి
తను వివరించెను. అది ముద్దేశ్యవిషయమైన పాండోలేదు. అందు
ముద్దేశ్యమని గర్భాభావము ప్రకృతియొక్క కేసును జెప్పవలెనని
లేదు. కానీ వెచ్చెలలుబాధలు విచారించుకొనవలెనని మనోరమ
ద్దేశ్య మారితోను గలించినది. అది శాస్త్రకృత్త్యములందీ కృత్త్యము
పంతులవారు గ్రహించుకొనవలెను.

మనుచరిత్రమునందలి కథానాయిక మెవరు?

మమనర్థితమనందరి కభానాయక మూర్తియని నేను నేను
నల్లు పంతులవాడు నిరసించిరి. అట్లు నేనొక్కడనే తేల్చియుంట

విద్యార్థ, ఉపాధ్యక్షి వెయ్యవరమున శాస్త్రీగారు

(1)

(255. 1-2)

(సర్వ-1-అ-సంఖ-158)

(పర్వ-1 ఆ-పంక్తి-163)

73

దీని కూచించి కొన్ని యువాహరణములు జూపియుండెను. కాని బహుశచిన్ బాహరణముల వాగమరహితంగా లగువానిని నిమ్మకలి పంక్రహింపకుండుటచే నట్టివాని కల్లం జాపుట మిక్కిలి యావశ్యక మయ్యెను యుమ్మమ్మిహుంబినమునకు మాత్రము 'విారలు పెట్టు' అనువానిని జూపి యన్యద్వహుంబినబాహరణము నేల చూప కుండెనో! వానికి..." ఏమీ ముచ్చటగునో మమ్మచో కనెయంగాదుల బట్టివానము..." (భార-ఉత్క-౨-౨౫౨) అను ప్రయోగముల ప్రయోగమీ కలదు. దీనింకూడ మరీ మాపియుండిన మఱింత సమంజసుగా నుండెడిది. ఈసంబంధమున గ్రంథింకలక్షణ శేషకర్త యయినచు "తద్వ్యాఖ్యాంతమున భావజని శేషగంబులవిగాని నగు చ-పట్టు" (ప్రాశ-భాగ్య-కాశ-౨౫) అని మూర్తిచి 'విార శేషజని' మాని వారు' అను మునుచిది ప్రయోగము నువాహరించి యుమ్మమ్మిహుంబినమునకు మరీగారి ప్రాయశ్చర్యమును వివరించెడివాని పయిది - ఓడ యుమ్మమ్మిహుంబినబాహరణిని పంక్రహింపఁజేయె. మఱియు నీచిని యా క్రొత్తలక్షణమునకు విరుద్ధ మయిన ప్రయోగము భారతమున గానవచ్చెడిది.

క. "యదుచు నీవును మరే

కృతులను గర్భంతుఁ గృతులు పాటించు నవన

ధర యేలించు నవన

రకు నీకుం దునె సంకరములొక గంకర."

(భార-త్రోగ-౫-౧౧౧.)

పయి పద్యమున 'ఉన్నారరు' అనునది తద్వ్యాఖ్యాంతభావమునకు మునకఁగియు నదా! ఇట్టి ప్రయోగముల వాదాత్మకము గానవి. నిమ్మకలి,

"విన్నారరు కన్నారరు

నన్నారరు ననుచు నునక నొప్పుం గృహంకర."

(విద్య-౧-౨౦౨-142.)

అని విశదీకరించెను. పయిని జూపివేసింది తక్కువైనవాడు కవుల ప్రయోగము నీయగుములు సార్వత్రికములు, నిత్యములు గా నని స్థాపించుచుండి నిట్టియవి చాచిడివల కిన్ని మరెవరము లెందు లో! ప్రాచీనతాళపత్రగ్రంథములందరి సాకశేషములు నీచి నిట్లు కన్నారరులను ద్రోశించియుండునో! నిట్లయిన గానిండు. ఈయగుములు ప్రాయశ్చర్యములగుటచే ప్రాచీన ప్రయోగతత్త్వము.

(2)

"మధుభద్రాక్షియుండె వివేకపల సహృదించు బ్రహ్మకృత హుంబునాటోపము మాన్పు ద్విజయశోభాహియై నెట్లవా లఘుభార్యంబులు దీర్చు చైతన్యవిజ్ఞానాదరహింసంకరై రఘుభూపాలకుం జెప్ప నొప్పుచె జగత్ప్రసాదాత్మకం."

(విద్య-౧-౨౨.)

'యజ్ఞస్వరోఽభ్యుతో యోగ స్వస్థతన్మ ర్మభూ క్రమః' (నామ రింగానుకాపము) అను నీయజ్ఞపర్యాయములలోని మధుశబ్దము భూకాశునిగియుగ సంస్కృతియునా బ్రహ్మము. భూకాశేదీక్షిణీయము మున్నగు వాచురింగానుకాపపర్యాయములగుండ దీనిని భూకాశునిగియుగ ననే స్థాపించుచున్నది. ఇంద్రవాచక మన 'మధువాక్' అను వా చాని మధుశబ్దము మధుశబ్దము గా ననియు మానించుచున్నది. ఇట్టి నిఘంటువునగున నియ్యది భూకాశయుక్తమునకే కానవచ్చును. భూకాశయుక్తమున గానవచ్చును. శబ్దాత్మాకమున మధు, మధు యను శబ్దములు గానవచ్చును లేకొనఁబడినవి. కంటికిని మధుశబ్దకర్తయు నిహుంబించఁబడినది. ఒకవానిది ప్రయోగము మానఁబడియుండలేదు. ప్రదిద్ధిమన మధుశబ్దమునకు భూకాశునిగి దీర్చుచు నీ శేష హుంబున మధుశబ్దమునకు ప్రయోగము మాపుట యావశ్యకము. మధుశబ్దము భూకాశునిగియై యజ్ఞాత్మక మయినచు బయిరన్యములొక రానిబల్యమన ప్రయోగ మాధాత్మక గ్రహించుటయు.

(8)

ఇంద్రాభ్యుత్థమునకు, 'ఇంద్రాక్షి, ఇంద్రాశుంబి, ఇంద్రా' అను నిర్దిష్టమహిమల వాగ్ద్రోహిణీశివలు స్థాపించియుండిరి. అందు 'ఇంద్రా' అనునది యాధునికస్వరూపమైనది. ప్రాచీనభాషలో వైవ దీయాన మిట్లుండువా అని కొందఱు సంకయించునంతటి వికారము వారి కృతించెను. ఇట్లాది క్రింది ప్రయోగము లెవరు చిరుము.

౧ "ఇంద్రాక్షి వివేకం బంకి"

(విద్య-౧-౨౦౧)

౨ "ఇంద్రాక్షి వైవదీ"

(విద్య-౨-౧౩)

౩ "వివేక వింద్రాక్షి యనునది
రెండు బంకి"

(విద్య-౩-౧౫.)

(4)

"అక్కలం కన్నకాత్మ మిటు లాదికేవ నకారణంబు నీ

తక్కువేములు నచ్చి నది దుయ్యెదె నమ్మయి నచ్చె..."

(విద్య-౨-౨౪)

అక్కయను సంకేత వాంఛమునకు 'అ' యనుశబ్ద మిటు నను ప్రయుక్తమయినచు గ్రంథింకలక్షణ శేషకర్త స్థాపించెను. (ప్రాశ-భాగ్య-౧౫) ఈయను ప్రయోగము లెటును గానవచ్చునట్లుచేసి 'అక్కల' యనునది కవిప్రయుక్తమయి యుండునో నేరూతుని కొందఱు నెలంగదు.

(5)

"పలకెంది కదియబడి నే

దైవ ప్రేమ నాకు వాటి తింగ గుడి..."

(విద్య-౩-౨౨.)

(6)

“ఈలోకంబున నరసిరి
మే లెల్లెడ నరుని గాన మేదిని కరుగం
బాలక యున్నను బోనదు
బారికఁ గొని పోవలయుఁ బరిఁగయియునకుం”

(ప్ర-3-ర.5.)

“ఈ (పాతాళ) లోకమున నెల్లెడ నరసిరి. దేవసరుని
గానమే అని యిటు వస్వయంత. బ్రాహ్మ్యగరంగర్త ‘నిశేషణం
బులు గొప్పి కృతహితంబులు నట’ (శ్లో-౧౧) వని మాత్రుని దీని
బోక్కరానినీ యుపాపారణముఁ జూపియుండెను. ఆయుపాపారణ
మునకు భాగ మొనర నూన్పునో ‘మహాకంబున నున్నది నీ కర్మ
గాన అని’ అని యున్నది. తెను విహితంబు కృతహితంబునకు
మనఁగ నున్నది. బహుపద్యభాషాముల యాహా మిరిని
కేతావర్తనంబును లభించినో అనియి యాహా భేదమునట్టి
భాషాఁ మే లేని నేటకవా మేలే బాగవత్తమునో లభించ
నేనా యనియు గొంప లేని పంపంబునకు.

(7)

“...ప్రయం కంఠంబున లేర్పన
మీ విహితమునామధేయముల నింపిం తెచ్చి నా శక్తిచేకొ”
(రత్న-౪-౩)

“మమము పరియం అంతా విహితము మహాకంబు
మన్నయ నుండుమహాకంబుల విభావ నట’ (శ్లో-౧౨) ‘ఇది
నిండువిధాది నిండు విధియైకకర్మమునై అది అం (శ్లో-౧౩) అను
విహితమునామధేయముల విహితములను విహితమునామధేయము
లైక విహితములను ‘నిండును, నిండును, నిండును’ అనువిహితము
నిండును. దీనిలో ‘నిండును’ అను విహితమునామధేయమునకు
ప్రయోగము క్కానిది. నిండును ‘నిండును’ అనువిహితము
విహితము ప్రయోగము నిండును మి యుండెనది దీని ప్రయోగము
నిండును. ఇట్టి విహితము క్కానియును అట్టివిహితము
నిండుగా గానమును. ప్రయోగార్థప్రయోగము అయ్యును—

౧ “నిండును నాక బోర్చి కనియియై ప్రకాశభూతోలు నాక
నిండు నిండును...”
(ప్ర-౩-ర.౧౧౩౪)

౨ “గానదీర్ఘము నాకార
నానిదీర్ఘము మన కరని భండమునకు నా
కొండును వని యొకఁడు చూడము.
.....” (ప్ర-౩-రత్న-౧-౩౩౩)

అటు ‘తాళి’ అనఁగఁగఁ బాఠమునే నని యిక్కము. కావుననే
‘ఇ’ ప్రతిమమునకు ‘ని’ అర్థమును నల దని బ్రాహ్మ్యగరంగ
కర్త యాలక్యమునో నామని మఱిగొప్పి బ్రాహ్మణీకలక్యముల
జూపియుండెను. (బ్రాహ్మ-౧-౧౫) ‘ఇ’ అర్థము వచ్చి అనఁగఁగఁ తాళా
లయియొగ్గి నిహితంబునామధేయముల విహితములను విహితములను
దీని విహితములను విహితము. నిండును విహితములను
“మఱతాని యి తాని లే రహా ఇహ! నిండును క కానిరత్తి మే”
(మహానరసింహ-౪-౧౩)

“ప్రయోగార్థం బుష్ట్యై భవత్కృత వ దిద్ధిరే”
“మ మిద్ధి క కానిరత్తి! నిండును విహితము”

యన్నునా కానిరత్తినియొకటి విహితమునో ‘ప్రయ’ ప్రతి
యనునది దీని విహితము. విహితమునామధేయము. కొన్ని విహిత
దీర్ఘమును మునియందుము. మఱియును దైని కానిరత్తి విహితము
నిహితమునో ‘ప్రయ’ ప్రతిమముల మునియందె విహితం బుష్ట్యై
తానియనునది భవత్కృత విహితము. కాని యిద్ధియై ‘నే’ వి
యల విహితమునామధేయము విహితమునామధేయము విహితము
మఱి విహితములను విహితము విహితము విహితము విహితము
మఱి విహితములను విహితము విహితము విహితము. అది అం బుం
నిండు ప్రయోగార్థం బుష్ట్యై విహితమునామధేయము ‘నిండును
నాక ‘ఇ’ ప్రతిమమునకు విహితము విహితము విహితము. ‘నిండును
వచ్చి యొకటి’ విహితము విహితము విహితము ‘నిండును విహితము’
యని కాని ‘నిండును’ విహితము విహితము విహితము విహితము.
మఱియు మఱియు విహితమునామధేయము ప్రయోగార్థప్రయోగము
అయ్యు విహితము. ప్రయోగార్థము విహితము.

“.....ఇంటి కిచ్చుకొనెనుఁ
ప్రేమ గొనెను విహితము విహితము విహితము విహితము
(ప్ర-౩-రత్న-౧-౩౩౩)

ఈరకమున కావ్యాగరమున విహితమునామధేయము విహితము
విహితమునామధేయము విహితమునామధేయము విహితము
గాని దేవునియ విహితము—విహితము విహితము విహితము
విహితమునామధేయము విహితము విహితము. ‘ఇ’ ప్రతిమము విహితము
(అమరవిహితము) విహితము.

“...నడక విధిరను క్కానకాని విహితము
నిచ్చి క్కానకాని విహితము నట యిచ్చి లేని విహితము
కర్మయో నడకానిక విహితము విహితము
(ప్ర-౩-రత్న-౧-౩౩౩)

ఇది ‘ని’ అనునో విహితము (విహితము) విహితము విహితము
అనున విహితమునామధేయము. ఇట్టి విహితము విహితమునామధేయము
విహితము విహితము.

౩ "పాండవులం బాంబాలన

.....

.....కేరుల పెంపుం

గండున్న నాండు లేక కార్యము జలపన"

(భార-సాత్విక-౧-౫)

౪ ".....మంచి

కొండ మెల్ల పముల రండు వేగ"

(భార-మాఫల ౧౭౩)

(8)

"...రాక్షసవంశవరుండు నిచ్చెన్

గానమునోరె బ్రాంకుకలం బను నూర్చినికేరత్నమున్"

(నిర్వ-౪-౧౯)

గృహపర్యాయముగ 'నికేతన' శబ్దము ప్రసిద్ధిమై యున్నది.

వీరశృర్యాయముగ 'నికేత' శబ్దమును సంస్కృతభాషలో గలదు.

"శ్రీరంగోకర్ణనికేత మిశ్వరమ్"

(రఘువం-౮-౩౩)

"అభ్యాసవార్తానికేతమాద్య"

(1)

(రఘువం-౧౪-౫)

"శిలాకయాం తా మనికేతవాసినిమ్"

(కుమారసం-౫-౨౫)

మున్నగు ప్రయోగము లరయడగును. ప్రకృతపద్యమునఁ దిక్కన 'నికేత' శబ్దమును ప్రయోగించియుండెను. ఈపదము శబ్దరత్నాకర మునఁ జేర్చబడదయ్యె; ఆంధ్రగ్రంథములలో గానరాని సంస్కృత పదముల నెన్నిటితో కేర్పొని యాంధ్రకవులు ప్రయోగించిన యిట్టి సంస్కృతపదములను పేక్షించుట యాంధ్రనిఘంటువుల కుచితముగాదు.

(9)

"అది మొదలు గాఁగ విష్ణుని

మది నిర్మి యతండ నాకు మగఁడగు నని యి

ట్లు దపంబు నేయుచుండును

....." (నిర్వ-౫-౮)

చింతామణిలో 'న వికృతికల్పా త్వరత స్సాంస్కృతికావాం భరన్తి గనదవనా' అని తెలుగు శబ్దముమీఁది సాంస్కృతికపదము ములకు గనదవనాదేశము నిషిద్ధమైనది. ఇటు నవనోబలపండితుడు,

"పయమా వా స్వరూపేణ ప్రభూజ్జోపరి స్థితా

కాకా సంబోధనే చాఽపి హ్యాయే కర్మధారయే

అచేతనార్థకే శబ్దే ఇతి శృంగారభూషణా"

అను విభర్తనకారికలఁ జూచి 'సంస్కృతసంస్కృతసాధారణ్యేన ఆర్థవిశేష వికల్ప ఉక్తి' విసుఁగివియ్యాడ శక్యమవునె తాపస

మందార, చాపసమందార' యని వ్యాఖ్య చేసియుండెను. దీనింబట్టి యీ యర్థవిశేషములందుఁ జెలుగుమీఁది సాంస్కృతికములకుఁగూడ వికల్పముగ నాదేశము రాఁడును నని యీతఁడు వలచినట్లు తోచె దిని. అభర్తనకారిక చింతామణితో 'గనదవనాక్యస్య' ప్రభూ మాత్రాత్ అని నిర్ణయముగ విధింపఁచిన యాదేశమును వికల్పించు చున్నదా లేక 'నవికృతికల్పాత్' అని నిషిద్ధమయిన యాదేశము నంగీక రించుచున్నదా యనువిషయము మూలపర్యాయలోచనచే వేఱుగాఁ జర్చింపఁదలసి. కేతన మాంధ్రభాషాభూషణమున వికృతికల్పముల మీఁది సాంస్కృతికముల కీయాదేశమును నిషేధించిన ట్లగవడదు. మఱియు నాతఁడు విజ్ఞానేశ్వరియమున,

'భూపల్లభు వేదవిదుని

దైవతమును నిట్టినరెండు దండువు చేరన్

వేదముల నెనిమిదిటిని

వేదేగ మె యరువలయు విధింపఁతముగన్"

(ప్రాయశ్చిత్తకాండ)

అని ప్రయోగించియుండుటచే నీసంధి యాతనికి సంస్కృత మునుటకును కలు గలదు. అప్పకవి

"పరమాత్మ ప్రభూవిభక్తులమీఁదను దత్తమాసాంధ్రశబ్దముల మీఁదఁ గల సంస్కృతపదాదిగతపదమంబు లెల్లడ నిజరూపముతో చెడక నిలుచు....."

(అప్ప-౫-౧౭౩)

అని యీసంధిని నిషేధించియుండెను. తిమ్మకవి సర్వలక్షణసార సంగ్రహమున 'న వికృతికల్పాత్' అను శబ్దకావనమాత్రమునకు విరుద్ధము లను ప్రయోగములను నిర్వచనోత్తరరామాయణ (ప్రస్తుతప్రయోగమే) కాశీభండవకుచుక్రమలలోనివానిని : కావీ యీసంధి వంగీక రించెను. ఆంధ్రకామినిలో 'న వికృతిపదా చాద్యానామ్' అని దీనికి నిషేధము గలదు. చిన్నయకూరియు దీని నిషేధించెను. గిరింగలక్షణ శేషకర్త 'కొన్నియెడలఁ దెనుఁగుమీఁది సాంస్కృతికకరపలకు గదరలు గానంబడియోడి' నని దీని నంగీకరించెను. తిక్కన, కేతన, నాచన సోమనాథుండు, శ్రీనాథుండు, రామరాజగూఢాచార్యు మున్న సర్వలక్షణికసమృద్ధులకు ప్రామాణికులు పలువురు ప్రయో గించిన యీసంధిని గ్యాచిత్కిముగ నంగీకరించుటయే నమంజనము.

(10)

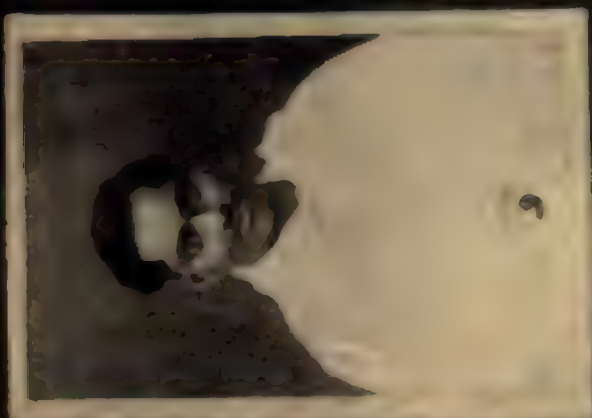
".....వి శ్వతతి యహీనవాహంబలసారఫలమో మధుకైలభాదిదై త్యసమలకైలఁ ద్రుశ్శుడచె నారయ క్షుఁ డెహననీయుండే"

(నిర్వ-౫-౧౨)

ఇటు విశేషము స్వతీయాంతముగను, విశేషము ప్రభవం తముగను బ్రయుక్త ముంటు విశేషము.

౧. శ్రీ జ. పరమహంసాచార్యగారు(౧) ౨. శ్రీ పద్మా పూర్ణానందశర్మగారు(౨) ౩. శ్రీ తిరుమిళల సంకీర్తయ్యగారు(౩) ౪. శ్రీ కర్లపాటిండ్ల రావుగారు(౪) ౫. శ్రీ వై. రంగనాథయ్యగారు (౫) ౬. శ్రీ అచారిశర్మ శేషయ్యగారు(౬) ౭. శ్రీ భారా సంకటదుర్భాగ్యశాస్త్రిగారు(౭)

൧. (1) ദിനം ൧൦൦൦൦൦ (1) ൧. (2) ൧൦൦൦൦൦ (1) ൧. (3) ൧൦൦൦൦൦ (1)
 ൧. (4) ൧൦൦൦൦൦ (1) ൧. (5) ൧൦൦൦൦൦ (1) ൧. (6) ൧൦൦൦൦൦ (1)

చింతామణి 'మష్టివిశేషణాకాం ప్రథమా స్వాత్' అని మత్స్యంకవిశేషణములకు. మాత్రము ప్రథమము విధించుచున్నది. 'విభావయా సునన్తం స్వా త్తత్ర మష్టివిశేషణమ్' భావ్యద్యుత్పత్తయన భావే కు భేద్యస్య నిఖిలం భవేత్' అను సభ్యవ్యాకారిక భేద్యుత్పత్తయన భావమున విశేషణముల విభక్తు లన్నిటికిని బ్రహ్మను విధించెడిని. కవి సంకయవిశేషణమున

"అగు ననుక్రియతోఁ బాసియుఁ

దగఁ దెక్కు విభక్తులుం బ్రథమఁ జెందును భ

క్రగణదయమాన....."

(కవిసం-౧-౪౩)

అని మూరకవి యనుభావచ్యుతధానము లేకున్నను విశేషణవిభక్తు లన్నిటికిని బ్రథమ యగు నని నిర్ణయించెను.

".....నృపభ

శోధయఁ దుష్టునుతో నను..."

(భార-అది-౬-౫౫)

"మాతండ్రి పరాశరకుతు

చేతం బడసితి ననుష్ట..."

(భార-అశ్రమ-౧-౮౨)

అను నన్నయలిక్కనల ప్రయోగములు పయనిర్ణయమున కాధారములు. కిమ్యకవి యీవిషయమునఁ జింతామణి ననుసరించెను. (సర్వ-౧-౬౪ క్రి-౪౪.) చిన్నయమారి యభ్యర్థనాచార్యుల ననుసరించెను. (బాల-కారక-౨౭, ౨౮) ప్రాథవ్యాకరణకర్త ద్వితీయాదు లన్నిటికిని బ్రథమ యగు నని (ప్రాథ-కారక-౨౭) మూర్తింది ద్వితీయా త్వతీయలకుఁ బ్రథమ వచ్చిన యుదాహరణములం జూపియుండెను. మఱియు నిట 'మష్టివిశేషణాకాం' అను చింతామణినూత్రము నందలి బహువచనములనఁ బ్రయోగబాహుళ్యము నూచిత మగుచున్న దని యహోబలపండితుఁడు వ్రాసియుండె నాబహువచనమే ద్వితీయాదులకుఁగూడఁ బ్రథమము సాధించుచున్న దని మూలసారస్యము నుద్ఘాటించియుండెను. అహోబలపండితునకు మష్టితరంబుల ప్రథమ సాధువు గాదను వాగ్రహ ముండుటంబట్టియే 'అద్యుఁడు హిరణ్యగర్భునం దంతకంటె నిత్యాదికవిరాహితామహాద్యుక్తి ను సర్వత్రైచ' యని విరాకరించియుండెను. ఈతఁడు 'విరాకరించిన యీ ప్రయోగమును త్రిలింగలక్షణ శేషకర్త నుర్ధ్వక కావలయును దనమాత్రమున కావశ్యకమున దీనిని లక్ష్యముగాఁ గైకొనఁడయ్యె.

(11)

"నెట ని ట్లంబుధివాళనందముల దోర్విర్యంబు సారించి"

(నిర్వ-౫-౮౮)

'ప్రాయస్తు స్వా ర్థిమాదిక స్మేరే' అను చింతామణి మాత్రము నందలి ప్రయోగపాదముచే నిర్వచనంధి క్షార్థకస్థలములఁ బ్రార్థించ

దని యహోబలపండితుఁడు వివరించెను. ఆభ్యర్థనాచార్యుఁడు 'క్షార్థకతో' ఁ భవే త్సదా' యని క్షార్థకసంధిని సర్వథా నిషేధించెను. అప్పుకవి

"వారిజాతనేత్ర క్షృప్రత్యయాంతార్థ

ములు నదించు దెలుగు పలుకులకును

తైస్వరంబు లుండుటలుం బ్రకృతిభా

వంబు గాని సంధి వాటపడదు"

(అప్పక-౫-౮౨)

అని యీసంధిని నిషేధించెను. కాని యాతని కవిత్వలో

"...విమదుగ్ధయుగ్మకుచయై ముద్దాదురా కాశిర

రైతేఁ గిష్టంబుగఁ బాలు ద్రావుమివచే..."

(అప్పక-౪-౩౨౩)

అని క్షార్థకసంధి నొరలియున్నది. కవిసంకయవిశేషణకారుఁడు 'ఇదం నిచ్చుల్పప్యప్తై నిర్వచనంధి' (కవిసం-౧-౧౫) అని యీసంధి నంగీకరించి 'పెక్కులక్ష్యములఁ జూపియుండెను. వానిలోఁ గొన్ని భారతప్రయోగములును గలవు. కాని వాని కన్నిటికిఁ బాతాం తరములు గావనచ్చెడివి. చిన్నయమారి యీసంధిని స్పష్టముగ నిషేధించెను. ప్రాథవ్యాకరణమున నియ్యది యంగీకరింపఁబడెను. ఈసంధి నంగీకరించినవా రెల్లరును నీప్రకృతివిర్వచనోత్తర రామా యణపద్యమును 'నెట ని ట్లంబుధివాళనందముల' సమాద్యుతో నుదాహరించియుండిరి. ఇం దేపాతము తిక్కనకు సమ్మతమో నిర్ణయింప వాధారము లేదు. తాళపత్రములఁ బరిశీలించినను నీపాతవిసంవాదము లొలంగదు.

(12)

"రాహుబన నునత్తుం

రై నెంకింపక కడంగి యాతం దింతర

నేనెగ్గరె చెడితి రిష్టది

మీనల నుయ్యాల బూరి మెయిమెయి గోయెగ్గ"

(నిర్వ-౬-౧౧)

ఇట 'నెంకింపక' యను పదము సకారప్రాసమున నిబద్ధమయి యున్నది. దీనిని దద్ధనముగ నంగీకరింపవలయును. 'నెంకించు' అను నది దీనిప్రకృతి. కసప్రాసము తిక్కనకు సమ్మతము గాఁబడుటచే దీనిని సకారయుక్తముగనే యాతఁడు ప్రయోగించె ననుట నిర్వివాదము. ఇది సకారయుక్తముగ క్షిప్రత్నాకరమునఁ జూపఁబడియుండవలసివచ్చును. మఱియు నీపద్యమున 'మీనము'లను దాని కుచితార్థము లోపించి 'మీనలు' అనుట వేటొకవిశేషము.

(13)

“అదరి మొదల కన్నకన్నక వడి: దిరిగిన” (నిర్వ-౧-౧౦౧)

“ఇట్లు కమలమండ మిక్కడక్కడ వడ” (నిర్వ-౧-౧౦౨)

“అనుమానముతోడ నిక్కడక్కడ వడివెన్” (నిర్వ-౧-౧౦౩)

పయవస్థయందు ‘ఇక్కడక్కడ’ అనునది ‘ఇక్కడ + అక్కడ’ అని పదముల విభజనయే సరిగ్గా గుర్తించును. ‘సంధ్య ప్రతిభాస్వయ ప్రాయోగో వ భవే ము’ అని ముఖ్యముగా దును ‘ఇకాదంతః’ దప్ప ప్రతిభాస్వయములకు సంధి లే దని చిన్నయనూరియు స్పష్టపఱచిరి. విభక్తిలోపము గలుగుట కిది నామకేరణములకు గేను. కావున నిర్వ్యాప సప్తమ్యమునఁ బ్రతిమి నచ్చిరట్లుపాఠములయందు. ప్రాధికార్యకర్తకర్త జలములకు సప్త మ్యమునఁ బ్రతిమిని విధించి (ప్ర-౧-౧౦౨) యితిగ్రంథముల నుండి ప్రయోగములఁ జూపియుండెను. అవిధానము క్రిందయే ముఖము ప్రమాదములు గానొప్పును.

(14)

“.....ప్రయోజనాతిశయ
తోనమున కాలోకపతిఁ దోగినిపోవు నిజన్...”
(నిర్వ-౩-౧౦౪)

సంతోషశబ్దమునందే సంతోషము, సంతోషము, సంతోషము వని తూటయూపము లేర్పడినది. కవిసంకేతవిశేషమున,

“వరగ సంతోషశబ్దార్థము నేయఁ
జనును సంతోషమును సంతోషం బటంచు
విరుదాంతములఁ బరికంఠ శిల్పకృతుల
.....”

అని కెంతో సూపములు ప్రకృతించుటచేసితి. “అరాధ్యములం బ్రతి కు తరదీర్ఘములకు ప్రాప్తించు విభావ ము” (కాల-ప్ర-౧-౧౦౧) నను సూత్రమున వారాధ్యములమున ‘సంతోషము’ అనుదానిం జేర్చి ‘సంతోషము’ అనుదానిని సూరి సాధించియుండెను. శబ్దరత్నాకర కర్త పయిసూపములు చూడెని తేల్కొనియు సంతోష మనురూప మునకు విధిగాఁ జూపించిన ప్రయోగ మిక్కడియుం జూపయ్యె. కాని క్రిస్తుతప్రయోగము ప్రమాదముగ గ్రహించఁజూచు.

(15)

“...మదిని సరకు గొనక ముఖది యున్న
యెడను గొని దినములకున్”
(నిర్వ-౩-౧౦౩)

(16)

“...రామధరశీవరి
మృదవప్రయోగముల దారవి
నిలిమి యింక కొటి వివర శేషము యనుచున్”
(నిర్వ-౩-౧౦౪)

కాలవ్యాకరణమున (౧-౧౦౪, ౧౦౫) విమధాతువునకు ధూతా ర్థోత్తమపురుషబహువచనమున వింటిమి, వింటిమియను రూపము లేర్పడును. అందు వింటిమి యనుదాని ప్రయోగ మరుముగ ముందు. ప్రాధికార్యకర్తను ప్రస్తుతప్రయోగము చూడఁ జూచు.

(17)

“అతని రక్షణమున మున్నీ కడం దు సాంధానయై
యేలిరువందు లొప్పు నని యేటి వనమునఁ దెచ్చి యిచ్చుచున్
.....” (నిర్వ-౩-౧౦౫)

ఇంటి రక్షణమునకు అనుకోఁ కలపంపియ్యఁజూచుట వచ్చి కమునకును సూపము నిలిపి చని కొంటిలు క్రిమింతురు. కాని యిది మట్టిపక్షము కాదు. తిరుమొక్కయను తిర్ప్పావైయ్యము వందు అను దానితో నిది ముడిపడినది. తిరుమొక్క మున్నీ అనాదిలో వున ర్థము లేకుండెదరుమొక్క మున్నీను ప్రయోగములు భారతకాల మునుండి నేటిదనుకఁ జెప్పఁట గాననగును. విశ్వవిద్యకము (అజంత-౧౦౪) కావ్యాలంకారమాదామణి (౧-౧౦౩) సర్వలక్షణ సారసంగ్రహము (౧-౧౪౧, ౧౪౨) కాలవ్యాకరణము (తర్ప-౧౦౪) మున్నీ చెప్పఁటగ్రంథము లిట్టి పూర్ణవివరీయరూపముల సాధించుచునే యున్నవి.

(18)

“ఇప్పుడమున నివకులము గ్రు
శిష్యుగ సర్పములఁ బడయవలె నని తలఁచెన్”
(నిర్వ-౧-౧౦౩)

‘వలయన్’ అను దానిమాటలవలన ‘వలెన్’ అను దానిది, దీని వ్యతిరేకమున మున ‘వలయన్’ అనుదానిని లాక్షణికులు సాధించినట్లుగనెడును. ప్రమాదము ప్రక్రియను వివరించిన దీని యందు భాగం కాలమునుండియు ప్రసిద్ధములగు నీమాటలు ముఖ్యముగా సాధించవలసియుండెను. ‘వలెన్’ అనునది ‘వలయన్’ అనుదాని కారణముని నిరూపించిన కల్పరత్నకర్తకర్త తన త్రిలింగలక్షణ శేషమున దీని ప్రక్రియ నిందుక వరామర్శించినను సమంజసముగా నుండెడిది.

(19)

“తొమ్మిదాటిమీదకు కొంచుతిమ్మిది (౧౯౯)

“వర్షములకు పంత వగునట్టి”

(సర్వ-౧-౨౪)

తొమ్మిదియునుమీదకు పలుకును తొమ్మిదాటిమీదకు పలుకును ప్రమాదము. అంశ్యావాచకశబ్దప్రక్రియ సాకంశ్యమున కే యాంధ్రలాక్షణికులను జూపియుండలేదు.

“.....దా”

శ్రీమల యాశ్రమముననుపమునకు బుద్ధుల్యశ్యయం
రాకమలాక్షికిం దెలుపు మన్నప్పపాలకు నాల్గవేదికా”

(సర్వ-౯-౧౫)

ఇది ‘అశ్రమంబున సమీపమునకు’ అనుచో పశ్చిరస్తురుగుంబున నగాగమము నుద్వివరి. ఈయగమంబును ప్రాథవ్యాకరణకర్త సమానపరిచ్ఛేదారంభమున ౩౧వ భాగశానులమున ప్రయోగముల జూపియుండెను. ఇంకను అష్టవిశోత్తర నామక ప్రయోగములు మఱికొన్నిటిని గొన్ని లక్షణములముగా జూపియున్న ప్రక్రియనుండి. వారి వర్ణిం బరామర్శించుట యింక మనకు ప్రసక్తము గాదు. నాయావ్యాసము నుద్వివరియును సమీపించునది దీక్షించున ముఖ్యము అది నామక తొమ్మిది ప్రయోగ శేషములను ప్రము వివరించి యావ్యాసము నిరిటితో నువసంపదించుటయిది.

ఆంధ్రభారత కవితా విమర్శనము

(ఆంధ్రగ్రంథమాల ౧౨-వ గ్రంథము) క్రొత్త ౪౨౦ పుటలు. వెల రు. ౨-౦-౦.

గ్రంథకర్త: కోరాడ రామకృష్ణయ్యగారు, యం ఏ. ప్రకాశకులు: ఆంధ్రగ్రంథమాల; ౧, తంబుకెట్టిపాటి, చెన్నపురి.

ఈ గ్రంథమునందు విమర్శనలదీని క్రిందివిషయములే దీని ప్రకృతినిచూపును.

ఆంధ్రవాఙ్మయము; భారతము:—విమర్శనకర్తలు ఆంధ్రవాఙ్మయముగములు ప్రాచీన దేశకాలపరిశీలులు, చాళుక్యులకాలమున నాంధ్రభాషాపరిశీతి, అహదనకరికావనములోని తెలుగుభాగము, చాళుక్యులమరాజు కీర్తనాని యుద్ధముల్లాది కావనములు, శిష్టభావ, భాష దెనుగు, భారతరచన-చందస్సామగ్ని, ప్రాచీనభాషాస్వరూపము-వ్యభాషలు.

మతస్థితి-వాఙ్మయము:—భారతరచన-అవతారికలు, నన్నయచైతన్యదృష్టి నిదర్శనములు, నన్నయతరువారి కావ్యపరిశీతి, ఆరిగ్యుర్య శేషపూరితప్రశంస, ఆరిగ్యుర్య శేషమునందలి తిక్కన యనుకరణములు. తిక్కన భారతరచన, అదైవభావము, యవతారికలు, కవితానేతము.

భారతాంధ్రీకరణము—తిక్కన:—విరాటపర్వకథ, అందలివైద్యకృష్ణము, పాండవప్రవేశము, శమీపముపై నాయుధనిక్షేపము, బృహన్నలసాంధిగాఁగదురుగొనుట, విరటునికాలుపు-భీమము, కీచకవధ తదనంతరవిశేషములు.

తిక్కనాద్యుని కితావ్రతిఫలు:—విరాటపర్వము—అంధలక్షణములు, మూలకథపై తిక్కన నేసినయాంధ్రతాముద్ర, తిక్కనాద్యునివర్ణనలు, ప్రకృతివర్ణనలు, తిక్కనమునోప్ప త్రివిధరణశక్తి, నాటకకావ్యాద్యము, తిక్కనశృంగారవర్ణనలు, రసప్రాసాదావనీతులు, నాటకీయములు. తిక్కనాద్యుని భాషాతైలులు, పూర్వోత్తరసంకరముల పాండిక, ఉపమాలంకారప్రయోగము, సందర్భావకూలముగ భావమును స్ఫురింపజేయు వదలచన, చాటియప్రయోగ పై పుణ్యము, అర్థముమూలిన భాషాపులు, పదజాలము, కారకవిశేషములు, ఉపసంహారము.

ఆంధ్రవాఙ్మయవికాసతత్వము-ఆంధ్రభారతకావ్యోత్పత్తి

కుందూరు ఈశ్వరదత్తుగారు బి. ఏ.,

ప్రమానపురై నను దిన స్వీయచరిత్రను వ్రాయఁబూనుకొనినచోఁ దనకష్టసుఖముల, కలిమిలేముల, గుణావగుణముల నెట్లు పూనుఁ గుచ్చినట్లు వక్కాఁజింపునో, యారీతిచే సారస్వతమును ఆయా యుగముల రాజకీయపరిస్థితిల, సుతావలంబనముల, సాంఘికాచారముల మానవమునోపుట్టల నన్నిటిని బరిశుభ్రము గావించును. ఆయా కాలముల సారస్వతము ఆయాకాలముల స్వీయచరిత్రమని మా మనవి.

ఒకజాతి వాఙ్మయస్వరూపపరిణామతత్వనిరూపమున కా దేశజుల రాజకీయమతసాంఘికార్థికపరిస్థితులను, వాగవికాశోచ్ఛ్వాస ని కావ్యనిర్మాణముయందును జక్కగా పరిశీలించవలెను. అట్టి పీఠికను రెప్పు డొకరికిగ నుండవలెవు. కాలచక్రము క్రిందుమీఁదగుచుండును. వాఙ్మయోత్పత్తిపరిణామములు తత్కాలపరిస్థితుల వాక్రయించియుండును.

కృతికి విచ్ఛేదము లేదు

సామ్రాజ్యములు సమపిపాదమును, మతవిర్యులనము సంస్కర్తలు గావించవచ్చును. సాంఘికవిప్లవములు సంభవించవచ్చును. కాని కవిలేఖనికడ్డు లేదు. కవియుఁ గృతియుఁ గల్పాంతమునఁజు నివసించు వారె. ఈవిషయమై విన కిరణద్రవది కైమినీభారతము ప్రమాణ్యములో మనోహరముగా నిట్లభి ర్ణించెను:

ఈ ఆదటన ప్రసంతమాయుండును నొక్కొక్కకాలమందు విచ్ఛేదము గల్గు నాటిఁటికిఁ జెప్ప విపర్యయ మేయుగంబున జ్ఞేదు కవిత్వసంతతి నిక్కము తల్కివితా విలాసముతో బాదులు నిష్టదైవము ప్రసాదము నొ సారీరనంబునకా.

ఇంకొక విశేషము: ఒక మానవుని రూపశిలములు లేన జాతి కుల మతముల ననుసరించియు, విద్యను బట్టియును గాక, ఆస్యజాతి మతకులసంపర్కములవల్లను, మనము నిర్ణయింప నుపయోగపడు. అట్లే దేశముయొక్క సారస్వతము ఆదేశచరిత్ర ననుసరించియేగాక, విషయాంతరదేశసంపర్కముచే గల్గిన మంచుచెట్లల వాక్రయించి యుండును.

పైకారణముల వాదర్థముగ నుంచుకొని ప్రమాణావ్యమైన భారతోత్పత్తికి గారణములైన పరిస్థితులను సమగ్రముగాఁ బరిశీలించును. ఆకాలమునాటి రాజకీయమతసాంఘికపరిస్థితు లేమి?

కృతికర్త వన్నయ. కృతికర్త చాళుక్యధూపాలుడైన రాజరాజ. ఆంధ్రరాజ్యలక్ష్మి పూర్వచాళుక్యరాజేంద్రుల భుజముల వాక్రయించియుండెను. శ్రీ. శ. 978 సంవత్సరప్రాంతముల రెండవ ఆమృరాజవిజయాదిత్యుని త్రోసిరాజని, బాదపమనోరాజు వేంగీ రాజ్యము వాక్రమించుకొని, యిరువదియేండ్లు పరిపాలించెను. ఆమృ రాజసోదరుడైన దానార్ణవుడు బాదపునికడనుండి వేంగీరాజ్యమును గైవసము చేసికొనఁ బ్రయత్నించెను గాని విఫలమనోరథుడయ్యెను. దానార్ణవున కిదపురు నందనులు. అందు ప్రమాదము మొదటి కక్తివర్మ. రెండవవాడు విమలాదిత్యుడు. కక్తివర్మ పశ్చిమచాళుక్య స్థుపాలుడైన తైలపదేవుని కుమారుడగు సత్యశ్రేయుని సహాయముతో నిజదేశముపై శ్రీ. శ. 999 సంవత్సరప్రాంతముల చంకునెడలి, బాదపుని సంహరించి స్వరాజ్యమును దన భుజాలవర్చముచే సంపాదించుకొనెను. కాని కక్తివర్మకు కష్టపరంపరల కొన్ని సంపాదించుకొనిన పైతృకరాజ్యమును నిలువఁజెట్టుకొనుటకుఁ డలప్రాణము తోడకు వచ్చెను. సామంతవాయకులు రాజుద్రోహులై చెలరేగుటచే కక్తివర్మ తన దండనాయకుడైన దాడిభిముని సహాయముతో విష్ణు కాదుల నణచివైచి దేశ మరాజకము గావించుకొని నిలిపెను. కక్తివర్మ పుత్రహీనుడై శ్రీ. శ. 1011 సంవత్సరప్రాంతముల స్వర్గస్థుడగు కారగా నతని సోదరుడైన విమలాదిత్యుడు రాజ్యాధిపతుడయ్యెను.

ఈవిమలాదిత్యుడై భారతకృతిపరిచయన రాజరాజుతండ్రి. ఇరిండులేన కుంత్రిభానులేయిన వక్రవేగ్గడ సహాయముతో రాజ్యము నందు కాంతి నెలకొల్పి దేశమును బరువొకండ్లెండ్లు పరిపాలించెను. ఇరిండు ముమ్మడిభిమదిగుదాంతుడను. మొనుం తె నమతావలంబతుడను. కర్నాటక కై నమతమును స్వీకరించెను. ఈలేని భార్య చామకాంబ కై నమతమురాలు. ఆకాలమున విశాఖాద్వీపములోని రామశిర్ధియు కై నమతనిలయును. ఇచ్చట విమలాదిత్యుని కై నమరుడైన త్రైలోక్య

1. మొదటి కథాంతరము విధానియందును, ఇతర విధానియందును ముఖ్యముగా
 యాత్ర గానించి, అమామనకు భూతివాసులు జేరెను. విధాని
 క్షుణ్ణు రాజరాజుని విధి కుమార్తెను కుంజమాలను చెప్పెను.
 విధాని క్షుణ్ణు ౧. ౧. 1032 సంవత్సరమున గ్రీష్మకాల వియ్యకు.

తిమ్మనాచార్యులు రాజరాజ సింహాసనము పొందుట.
 ఇట్లుగా మహావిద్యుని కుండవలయునను జరిగిన పనులు.
 మహావిద్యుని రాజ్యావధియునకే పూర్వచాతుర్వ్య కష్టములు
 కట్టెట్టము. పోతునో సంబంధావధియులు కలెను. రాజ్యము
 నందు శాంతి బలగల్గెనుటచే ప్రజలు సౌఖ్యమును గాంచుచుంటి.
రాజరాజ తిమ్మనాచార్యులు రాజేంద్రచోదరి కుమార్తెయును
అయ్యుండగలెను మహా మదెను. పోకచాతుర్వ్యకష్టములను
 పూర్వచాతుర్వ్యరాజ్యమును విడిచివేయిచే దేవాగ్రము కొల్లది
 దేవాగ్రముదేవాగ్ర పోకచాతుర్వ్యరాజ్యరాజ్యరాజాని
 కారణమున మరుచుండెను. అకాలముననే తూర్పుగాంచుకొను
 విజయపురము పూర్వచాతుర్వ్యరాజ్యమును కుత్తరమును వన్న కలెను
 రాజ్యమును బహుముఖగలై పాలించుచుండెను.

బ్రహ్మణమతోద్ధారణము

రాజరాజ భూర్వదారుగ్యవృత్తమున, ఈ భూర్వదారుగ్య
వలనను పేదరికి ఆకాలమున వాంఛితమున బ్రవర్తించునని మన
పేదరికి ఆంధ్రదేశము జై నమరాలముల కాలవారము జై నమరాల
యములలోను, జై నమరాలములలోను నింపియుండెను. ఆంధ్రదేశమున
అమరావతి, విజయవాటిక, రామచీరము ఈమఠములకు కేంద్రస్థాన
ములు. భూర్వదారుగ్యవృత్తములను జై నమరాలములలో, జై నమరాలముల
వారిలో, జై నమరాలములకు వారియు గాని జై నమరాలములకు
జై. కులములను జై నమరాలములను విజయవాటిక కేంద్రమునను
భూర్వదారుగ్యవృత్తములను జై నమరాలములను జై నమరాలములను
మఠము గాని, జై నమరాలము ఆంధ్రదేశమునను విజయవాటిక
వాట కేంద్రము. జై నమరాలములను జై నమరాలములను
కాని విజయవాటిక జై నమరాలములను గాని విజయవాటిక
రాజరాజకాలమునాటికి తెలుగుదేశమున జై నమరాలము వ్యాప్తి
కేంద్రము. భూర్వదారుగ్యవృత్తములను జై నమరాలములను విజయవాటిక
కేంద్రములను జై నమరాలములను విజయవాటిక కేంద్రములను
మఠము, విజయవాటిక, విజయవాటిక కేంద్రములను
బ్రహ్మచారియు భూర్వదారుగ్యవృత్తములను విజయవాటిక
విజయవాటిక కేంద్రము గాని రాజరాజకాలమున గలదు.

రాజరాజ బ్రహ్మణమతాభిమానము

విష్ణు యోగార్థము రాజరాజమహర్షి యొకవర్షము సంతోధనముగా
విష్ణు సీతా జన్మము, దాని గుణములతో మోసము నెఱుంగుననుచు.

క. నిమిషాంతర్గతనాటాదే.

విశాలసేనామహామయము

శ్రీమదాశుష్కః ౩: ౩౩

மதுரை, திருமலை, சிவகாமியம், கரகாண்டி.

.....

బలియి నీయవి ధూ-మిశుయోపకార

$\frac{1}{\sqrt{2}} \begin{pmatrix} 1 & i \\ 0 & 1 \end{pmatrix}$

తెలిసియును విప్రులనుకల్గె

శ్రీమదు శ్రీరామ గాథ ము పుటలు

వృక్షజన్మమును పశుసహాయమున

ಅ. ಜಾಹಿರಾತ್‌ಗವಾರ್‌ನು ಬಿಟ್ಟು

శ్రీనిధిగారు మహావిధు-లి

దనరః శీయో చిత్త ముదామార్గః పుష్ప

• 1862-1863 •

ਸੂ. ੧੧. ਯੋਗੀ ਸ਼ਰੀਰੰਤਰ ਸਾਧਨੰ ੧੨੦ ਪ੍ਰਿਥਵੀਯੰ ਯੁਗੰਤਰੰ ਭਾ

ಯವ್ಯ ಭೂವೇಷಮಾಭಿವ್ಯಮಹಿಮಾಃ ಸಿರಿಯಾಃ ಕಾರಣ

శ్రీమదానందాచార్యుల వ్రాసిన శ్రీమద్భగవద్గీతాపద్యములు

ప్రథమః శంఖః పానశీలతయు శక్యత్వానుసాంగ్యమునా.

૪. અલ્પ, સ-વર્ણ, રજ

రాజేంద్రశేషరంపరావర్తి తాని

శ్రీదయానందశాస్త్రివిమ

అదిత్యులనూ విక్రమాదిత్యునినూ!

క. శ్రీ నాథయాత్రి విముక్త ని

ధానమహాదావరర్పితద్విజయ వే

အိန္ဒိယသမ္မတနိုင်ငံ

మానమహర్షి, మహాద్విమహిమాత్మయా ।

వజ్రాశమోద్ధరణము

అట్టి రాచగూడ పియ్యదనము, రాచగూడ తో కలపవలయు

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

అందుననే రాజరాజుని పేరు పెట్టినది.

ఉ. ఆశీర్వాదములచే నెంతయును ముగిసి

రాష్ట్రమునందు తనవలె రావలెనని పలుకుచు

రామకృష్ణగోపాల్ కవి

కృత్యము దాచరావలయు నప్పుడలం విత్తమును.

భారతకావ్యోత్పత్తికమము

పాపములు పుణ్యములు, పాపములు పుణ్యములు

అంతా నాకు తెలుసు! నాకు తెలుసు! నాకు తెలుసు! నాకు తెలుసు! నాకు తెలుసు!

బ్లువియునును? అకాలమున జైవమతాచార్యులు ప్రకృతిభావలో ప్రజలకు మతియును బోధించుచుండిరి. అప్పుడును ముగ్ధులవలనను బోధించిరి. మతిమృత్తి కొనిపాను పెట్టె? నామక ప్రచారము వరికట్టు, ప్రకృతినిమ హస్తము రాజరాజ ప్రసాదము. వ్యవసాయము సృజించునది బోధింపవలెను. రాజరాజ ఆధిపత్యము భారతాంధ్రీకరణమునుననే యిరును.

ఏలనన—భారతీ ప్రకృతి నన్నయభట్టు నిర్మించిన విధమును జూడండి :

“వేదవ్యాసుం నజరహిమహాత్మ్యంబునందీసి బ్రహ్మచేత నమచ్చా నుండె, యష్టాదికపుణ్యంబులును, భక్త్యభావోద్ధతి త్త్వంబులును, జనుత్పదవేదాంతోద్భావములును, జనుత్పద్యుగామబంధబంధురకతేతి హాసంబులును, జనుత్పద్యువాచాత్మ రాజసంకపరికింబులును, జనుత్పద్యు శ్రమభక్తిప్రయోగము, జనుత్పద్యుప్రమదభక్తిమునిగృహసం దేశ క్రీకృష్ణుల మహాత్త్వమును, బాంధవ్యాదికాకరికిరుల మహాగుణం బులుగా, వివి విమలభావములు జైవ హస్త్యంబునందు చేర్చుచి విలువలనుండి,

- ౧. భక్త్యుల త్త్వము భక్త్యాత్మ్యంబు
- యధ్యాత్మ్యునియు వేదాంతమునియు,
- నీతినివిలువ నీతికాత్మ్యంబుని
- కవివృత్తులు మహాకావ్యమునియు
- బాహుదేవులు సర్వలక్షణసంగ్రహ మని
- యతిహాసకు రీతిహాసమునియు
- బరమహారాగీసుల బహుపురాణము
- వృత్తంబుని మహి గానియానుమంది

- ౨. వివిధవేదతత్త్వజేతి, వేదవ్యాసుఁ
- దాదిముని, పరాశరాత్మకాంతు
- విష్ణునిష్ఠులును విశ్వజీవమై
- పరమముండే తేవ భారతంబు.”

అట్టి భారతాంధ్రీకరణము రాజరాజమునోద్భవ మిదెచ్చును. అదియునుగాక భారతీ క్రమబాంధ్రీకరణమునును రాజరాజ.

- ౩. విమలమరిం బారాణములు వింటి ననేకము లభ్యర్థకా
- ప్రముఖుల తెలుగు గెలిగిరి మదాత్రసాన్నితకావ్యసాహిత్య
- క్రమముల పెక్కు నూదిరి జగత్పరిలాజ్యములైన యాశ్వరా
- గమములయందు నిర్మితి ప్రకాశముగా హృదయంబు భక్తితోక.

- ౪. అయినను నాకు ననవరతంబును శ్రీ మహాభారతమునందలి యశ్శిప్రా
- యంబు వివ వర్ణిలైన పెద్దయై యుండు.

మ. ఇది మేముక వినియునాయుండే గగం దిష్టంబుల్లి కనంబు, భా

క్రమబాంధ్రీకరణ భారతీకరణపదార్థాన్నికావ్యసాహిత్య ర్పించుకొ నంతరవాంఛనీయు కల్పితానుసాంగత్యముకొ.

- ౪. అమలమనస్థకృష్ణంబునమై కలింబును గోరంబును
- త్వమహావేదప్రభు దానమరేహిక దర్శింబును ర
- ర్పము నమనూరు భారతకళాక్రమబాంధ్రీకరణ మదీయచి
- త్తము నవికంబు భారతకళాక్రమప్రకరణంబుగావుడక.

వంశకర్తల మహిమారిత్యము

రాజసంధ్రుని తండ్రియగు విమలాదిత్యునకుఁ బూర్వులు వేంకటంపలమును బాలించిన ప్రాకృత్యుక్త్యధువు లెవ్వరును దాయ కితాంఘంకయంబును చేసొనకున్నవి, విమలాదిత్యునియంకి పూర్వ చాతుర్యవరసకులు తమ కావ్యంబులందు వింతవింతకలుపి ప్రాయంబు కొనిరి. విష్ణువైష్ణవప్రభువామములు పెద్దయవలయు కుమారసంప్రద దాయమును విలువ పెట్టుకొని విలువైన విధికి పెద్దవింశత్యయను, వింతవింశత్యప్రభులను పాంధ్యులగుల యునికము విలంబించు భారతము గోరంబాజన మిచ్చెను. అందుచే గాబోయి రాజరాజ నన్నయభట్టు నుద్దేశించి యిట్లుపలికినః

- ౪. హిమవరుణోద్భృతాదు భరతీకమనప్రభుపాంతుర్నాపకుల
- క్రమమున వంశకర్త లవగా మహి వాప్సిన యస్యదీయం
- కమునఁ బ్రసిద్ధులై విమలనగ్నకాశోద్భవలైన పాంధవో
- త్రిమల గరిత్ర నాకు సరలంబు విసంక నభిష్ట మెరియకొ.

అట్టి భారతాంధ్రీకరణము కుభ్రాంతునంశోద్ధతనాకుక్యగుల సంబాధుడైన నరపతికి హర్ష దాయకముగదా!

అకాలమున భారతపురాణవ్రత సి

కృతకృష్ణావధాన మారముగ్రులకు ప్రమాదలకే యుండె నవగా పాపావ్యయల నావలంబుండె నన్నవో వెల్లుల కేల! కంక రుణి హిమవయమున నడింపెను. విమలగాత్రి హాసముప్రయవ నిల్ల కట్టికొనును. చాతుర్యులంద్రులు చోరధూపాలకతో కాంధ్యా మును గల్గుకొన్న రిక్తాక చాతుర్యులకు అత్రియండివారవిన గోరంబు ముంపయ్యెను. విమలాదిత్యుని కుంపింబును వినాహాహాశి, రెవ కుమారుడును, భారతకృతిపరియుడైన రాజరాజానకు మునుగాడెన రాజరాజా జేరిడెను. రాజరాజా రెవ మేనమామయిన రాశేంద్ర వోదించి కుమారులు సరిగయ్యెనై, కనకంబులును మారె ముఖుడైన రాశేంద్రవోదించి నామమిడెను. రాజరాజానకు మేనమామల సాంప్ర దాయ ముచ్చెను. అతినికాలమున చోరమంపలమున కుండెడి నేనాశ కాలాలో మహాభారతమొక సునీయగ్రంథముగ ముండెడివెలు. అదియుఁ గాక చాతుర్యవ్యయలై మహాభారతీకరణమునం విధికావ్యంబు కలనాల్లెట్లు విధిక్రొల్ల తిరియునున్నది. తిరియున అప్పుకొండె భారతకళాక్రమమున విష్ణుమై యుంపివోవు. అదే పుట్టినంతివారి

రాజ్యమున నభిమానింపఁబడిన గ్రంథరాజునుటచే అరవిందపర్కము ల్లు రాజరాజ మత్యభావము ముదిరిన మత్యవేళాకమునై, ఆంధ్రసారస్వతాభ్యుదయమునకుఁ గారణమునకుఁ జేయెను. మన మెల్లరము కన్యలుము. ఎందుకా? ద్రావిడసంపర్కముచే చెతనొందు చున్న యిప్పటి గెలుగువారి! తెలియదా?

ప్రజల మనోభీష్టము

అంధ్రునిమహాభారతమును జదివి భోజనముకొనలేని రామాభ్యుజనులకు మత్యభాషయైన అంధ్రమునం దానుచోకావ్యము నన్నియతిక్కినలు తెలుఁచుఁజేసి, ప్రజలను శృతార్థులు గానింపిరని మఱికింగన్నయ, పెద్దాప్రెగ్గడము వ్రాసిరి:

ఉ. భారతచేవభారతపభారతం లక్షా లెంకులకుఁ ది
స్సారమనఁగల్గె తిరుగుచిందముఁజూచి తెనుగువాని తే
సార రదింది యందఁగ శృతార్థులఁజేసిన పుణ్యకూర్తులకు
పారమర్థిక భజనం నంకింబును వన్నయతిక్కివామలకు.

ఉ. భామరభారతార్థముల భంజనం బొక్క లెంకులకుఁ
గానులినటే చెదిరి గాళల క్రవ్య తెనుగువారిక
వ్యాసమునిప్రణీతపరమార్థము తెల్లఁజేసినట్టి య
క్షేపవకల్పలకుఁ దెలుఁచు వాద్యుల వన్నయతిక్కివామలకు.

చాడుకన్యకృపాలుక కావ్యగీతి ప్రయత్నము

రాజరాజనకుఁ బూర్వము వేంగీదేశమును కాలించిన చాళుక్య మనుబాధీశులు తమకావనములందు విద్యాకల్పవిరులనియు, కవిగాయక కల్పకులనియు వెక్కఁగింపఁబడిరి. ఇన్నియభట్టు రాజసంక్రమ విద్యాసామకత్యమును, చైతన్యమును వివిధములు వ్రించెను.

క. శ్రీమతాల్లభ వే
శీయయాధీశ కావ్యశ్రీతియ వా
వాచివాగ్విజ్ఞుత
శీవిలసద్విత్తు సంఘటితపదకములా !

క. రాజమహేంద్రకలంక
మాజమరమృజ రాజమార్తంధి దికి
శ్రీజనమత చాక్రక
రాజతనుగరత్న రాజరాజనరంద్రా!

etc.

అన్యభాషలలో భారతానువాదము

సంస్కృతభారతము ఇదివఱకు కన్నడభాషలో భామర నీకరింపఁబడియుండెను. రాజసంక్రమనకుఁ బూర్వము వేంగీమంపెల నాయకుఁడగు అరికేసరినృపాలుఁడు విక్రమాగ్నివంశజయముచేత కన్నడిభారతగ్రంథమును శృతిపంచెను. విక్రమ్నికర్త యనించు వేనావియల వంశాశయవాచయ తుఁడనుట వెఁచరినవాఁడనుటచే గాఁజోలు

క. బహుభాషల బహువిధముల
బహుజనములచేత వినుచు భారతబర్ణ
ప్రబంధాలకుఁజేరి వర్ణము
బహుయాగముల భుంజు పరమాధ్యమునకు.

అని రాజరాజ మహాభారతమున వెక్కఁగించెను.

పైకి వికరింపఁబడిన కావ్యములు నమోదించి ఆంధ్రమహాభాష అను ప్రామాంధ్రకావ్యమైన మహాభారతము లభించెను.

నె హ్రూ ని వే ది క

(ఆంధ్రానువాదము)

'నెహ్రూ కమిటీ' వారు తయారుచేసిన నూతన గాజ్యాంగవిధానమును తెలిసికొన గోరు ప్రతి ఆంధ్రుడును దీనిని చదివితీరవలెను. శ్రేణి సుభము. కొలదిప్రతులుమాత్రమే మిగిలియున్నవి. వెల 1-0-0 మాత్రమే. తపాగ్రాఫర్లుప్రత్యేకము

మేనేజరు, ఆంధ్రప్రతికాకావ్యాలయము, పోస్టుబాక్సునెం. 212 హైదరాబాదు.

၁. ၂. ၃. ၄. ၅. ၆. ၇. ၈. ၉. ၁၀. ၁၁. ၁၂. ၁၃. ၁၄. ၁၅. ၁၆. ၁၇. ၁၈. ၁၉. ၂၀. ၂၁. ၂၂. ၂၃. ၂၄. ၂၅. ၂၆. ၂၇. ၂၈. ၂၉. ၃၀. ၃၁. ၃၂. ၃၃. ၃၄. ၃၅. ၃၆. ၃၇. ၃၈. ၃၉. ၄၀. ၄၁. ၄၂. ၄၃. ၄၄. ၄၅. ၄၆. ၄၇. ၄၈. ၄၉. ၅၀. ၅၁. ၅၂. ၅၃. ၅၄. ၅၅. ၅၆. ၅၇. ၅၈. ၅၉. ၆၀. ၆၁. ၆၂. ၆၃. ၆၄. ၆၅. ၆၆. ၆၇. ၆၈. ၆၉. ၇၀. ၇၁. ၇၂. ၇၃. ၇၄. ၇၅. ၇၆. ၇၇. ၇၈. ၇၉. ၈၀. ၈၁. ၈၂. ၈၃. ၈၄. ၈၅. ၈၆. ၈၇. ၈၈. ၈၉. ၉၀. ၉၁. ၉၂. ၉၃. ၉၄. ၉၅. ၉၆. ၉၇. ၉၈. ၉၉. ၁၀၀.

8. *Handwritten text in Tamil script, likely a continuation of the previous page.*

[illegible]

దక్షిణాది దేశములకు బహుశా కలసియు బుద్ధ-శాస్త్రము
 మునుప నాటినదేమిటకు నెఱుంగిండువాడు. అదిగా బుద్ధాను
 లు బెద్దలునా నేరలు నీ వాల్లనీ నేరలు? ఏ? ఒక్క నేరము
 అక్కమునకు బాట? పునఃపరమున? ప్రాకారమున? మహా
 గృహ? కంఠమునకు నెఱుంగిండువానిది కాదు. ఇదియిది వెలమ
 నది నా కా బిచ్చమునందుగా నుండినదేమియు నెఱుంగుము లేదు.
 పునఃపరమునందుగా నుండి నుండియును. అదిగో నుండి బుద్ధ
 శాస్త్రము ఒక్కటినును నాగానా. నెఱుగలు అక్కమును నేమి
 యను నేరము ముగ్ధులు అదిగో నుండి బుద్ధశాస్త్రమునందు
 అక్కమునకు పునఃపరమున? వాల్లనీ నేరమునకు నేమి
 పాద? కొంతయు బుద్ధశాస్త్రమునందు, కొంతయు అదిగో
 వాల్లమునకు కొంతయు నామదేవశాస్త్రమునకు, కొంతయు
 అదిగో దేవశాస్త్రమునకు అదిగో నెఱుగించి అనునీయును
 చిరునాటినుండి నుండి బుద్ధశాస్త్రము అదిగో నేమి
 నెఱుగి నేమియు బుద్ధ శాస్త్రమునందునా? అదిగో నేమియు

The first part of the book is devoted to a general discussion of the principles of mechanics, and the second part to a more detailed treatment of the subject.

[illegible]

అట్లేమొక ౨౦ కాపుల, అండ్లమునకు ౧౦౦ కాపులను, పామరేమనకు ౧౦౦౦ కాపులను, అట్లేమొక ౨ కాపులను కలది వాళ్లకే మహాభక్తమున చేరించి ప్రాసమున్నాడు. ఆ ప్రకారమిచ్చిన అంశములనుబట్టి, కాండ్లయు ప్రకాశమునందు వేరు. ప్రకాశమునందు కాపులనుబట్టి ౧౦౦౦ కాపులను గూడమున గూర్చి అచ్చుల వివరించుచున్నాము.

గు ఋగ్వేదకల్పనూత్రములు

౧. ఆశ్వలాయశకల్యస్మృతియు.

బుద్ధులవలన కలిగిన అభ్యుదయముగను నుపదేశించుచు
ప్రభుగారు పంచదలలను పంచప్రాంతములను అభిషేచి

- (11) ౧. శ్రీ గిరిపాటి వెంకటేశ్వరయ్యగారు (౨) ౨. శ్రీ బోయిన వెంకన్నగారు (౨) 3. శ్రీ మామిడిపల్లి మల్లికార్జునమూగూరు (౨)
౪. శ్రీ పసుల కృష్ణమూర్తిగారు (౨) ౫. శ్రీ జంతు గంగరాజుగారు (౨) ౬. శ్రీ విశాల వీరభద్రరావుగారు (౨)

ఆంధ్రపత్రిక - ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరాది సంచిక

౧. శ్రీ గాదిరాజు వెంకటేశ్వరరావుగారు (౧) ౨. శ్రీ సిరిపురపు వీరభద్రరావుగారు (౨) ౩. శ్రీ రాజ్ కుమార్ శివరాంక మల్లికార్జునరావుగారు (౩)
౪. శ్రీ కొంట్ల నాగభూషణంగారు (౪) ౫. శ్రీ కాకాని వెంకటరత్నంగారు (౫) ౬. శ్రీ కె.ఎస్.ఎస్. గోపాలకృష్ణంగారు (౬)

కులు గలరు. ఆంధ్రబ్రాహ్మణులలో వెలవాడు, వేగవాడు, తెల గాఢము మున్నగు అంతర్విభాగములందున్న ఋగ్వేదమునకుచేరిన అశ్వలాయనసూత్రము ననుసరించువారు లున్నారు. ఆంధ్రబ్రాహ్మణు లలో కరణకమ్మలు, నందవరీకులు అను తెగలవారు కేవలము అశ్వ లాయనసూత్రమునకు సంబంధించినవారే. ఈ కల్పనూత్రముయొక్క గృహ్యకౌఠిలభాగములనుసూత్రము వాగరాక్షరములందు వ్యాఖ్యాన సహితముగ ముద్రితములయి యున్నవి. అశ్వలాయనధర్మసూత్రము మాత్రము లభించుట లేదు. ఉక్మటులగూడ ప్రాచీననిబంధనగ్రంథ ములం దెచటను స్ఫురింపబడియుండలేదు.

అశ్వలాయనగృహ్యసూత్రమునకు హరదత్తచార్యకృతముగు 'అనాది' యను వ్యాఖ్యయు, గార్గ్యనారాయణకృతముగు పృథ్వియు, శ్రాతసూత్రమునకు నారాయణకృతపృథ్వియు వాగరాక్షరములందు ముద్రితము లయియున్నవి. ఇదిగాక ఈగృహ్యసూత్రమునకు జయంతి స్వామి, ఆనందరాయవాణిశేయ, దేవస్వామి, విష్ణుగూఢస్వామి మున్నగువారిచేత వ్రాయబడిన వ్యాఖ్యానగ్రంథములు గలవు. కుమారీలస్వామి, రఘునాథదీక్షితులు, గోపాలసుధి మున్నగువారొనర్చిన గృహ్యసూత్రకారికలు, తిరుమలయజుర్వ, నరసింహాధిష్టు మున్నగువారి చేత సంకలితములయిన ప్రయోగగ్రంథములు అనేకములు గలవు. 'లఘుఅశ్వలాయనస్మృతి' అను కేరులో శ్లోకరూపముగనున్న గర్భ కాస్త్ర గ్రంథముకంటే ఆనందాశ్రమగ్రంథమారికయందు ప్రకటిత మయి యున్నది. ఇదిగాక దాదాపు ౨౦౦౦ శ్లోకములు గల 'అశ్వ లాయనస్మృతి' యను వ్రాతకాపి బొంబాయియూనివర్సిటీలైబ్రరీలో గలదని తెలియవచ్చుచున్నది.

౨. శాంఖ్యాయనగృహ్యసూత్రము ౨.

(కౌషీతకీగృహ్యసూత్రము)

ఈ కేరులో ఒక గృహ్యసూత్రగ్రంథము, శ్రాతసూత్ర గ్రంథము ముద్రితమయి యున్నది. ఈ సూత్రము ననుసరించు బ్రాహ్మణులు ఆంధ్రద్రావిడదేశములందుగల బ్రాహ్మణకాశులందు గనంపబడు లేదు. మరేయోకబ్రాహ్మణులందున్ను, ఉత్తరహిందూస్థానమునందు న్నూ గలరని తెలియవచ్చుచున్నది. ఈసూత్రమునకే కౌషీతకీగృహ్య సూత్రమనియు వాహంతరము గలదు. శ్రాతసూత్రమునకు శాంఖ్య యనశ్రాతసూత్రమనియు ప్రసిద్ధిగాని కౌషీతకీశ్రాతసూత్ర మను ప్రసిద్ధి లేదు. ఈ గృహ్యసూత్రమునకు బ్రహ్మసత్తకృతభాష్యము, దయాశంకరరఘునాథరామచంద్రాదులచేత రచింపబడిన వ్యాఖ్యలు, కృష్ణాదీ ద్వివేదకృతగృహ్యసూత్రపథతి మున్నగు గ్రంథములు గలవు. ఈ సూత్రము ననుసరించు బ్రాహ్మణు లర్హ్యల్యసంఖ్య గలవారగుటచేత కాబోలు, ఈగృహ్యసూత్రమునకు సంబంధించిన వ్యాఖ్యానవాదిగ్రంథ ములలో నొక్కటియు ముద్రితము కాలేదు. ఆనర్హకృతశాంఖ్యాయన

శ్రాతసూత్రవ్యాఖ్యమాత్రము ఏషియాటిక్కుసొసైటీవారిచేత ముద్రిత మయి యున్నది.

ఋగ్వేదకల్పసూత్రములు సమాప్తము.

౩. యజుర్వేదకల్పసూత్రములు.

యజుర్వేదము కృష్ణమనియు, శుక్లమనియు ద్వివిధముగా గలదు. అందు కృష్ణయజుర్వేదకల్పసూత్రములను గుఱించి ప్రథమ మున వ్రాయుచున్నాడను. కృష్ణయజుర్వేదకాశులలో తైత్తిరీయ కాశి, మైత్రాఘణీయకాశి, చిరకకాశి అను చూడుకాశులు, తత్సూత్రములు మాత్రమే వ్యవహారమునం దున్నటుల తెలియవచ్చుచుండుట చేత ఆకాశులకు సంబంధించిన కల్పసూత్రములను క్రమముగ కేర్పాటు చేయున్నాడను.

౧. తైత్తిరీయకాశికల్పసూత్రములు.

౩. ఆపస్తంబకల్పసూత్రము ౧.

ఈయాపస్తంబకల్పసూత్రము తైత్తిరీయకాశుకు సంబంధించిన ఆరు సూత్రములలో నొకటి. ఈకల్పసూత్రముయొక్క గృహ్యకౌఠ ధర్మవిభాగములు చూడున్నూ సభావ్యములుగ ముద్రితములయి లభించుచున్నవి. ధరతిఖండమునం దన్నిదైవుల నీసూత్రము ననుసరించు బ్రాహ్మణులు గలరు. ఆంధ్రద్రావిడబ్రాహ్మణులలో అత్యధిక సంఖ్యాకులు ఆపస్తంబసూత్రము ననుసరించుచున్నారు. ఆపస్తంబ సూత్రమునకు కపర్దికృతభాష్యము, హరదత్త, రుద్రదత్త, భూర్త స్వామి, గోపాలయజుర్వ మున్నగువార లొనర్చిన వ్యాఖ్యలు, కపర్ది, సుదర్శనాచార్యుడు మున్నగు వార లొనర్చిన కారికలు, శింగా భట్టు, బప్పనభట్టు మున్నగువారలు సంకలితమొనర్చిన ప్రయోగగ్రంథ ములు అత్యధికసంఖ్యగలవి లభించుచున్నవి. గృహ్యగర్భసూత్ర ములు ఆంధ్ర, ద్రావిడ, వాగరాక్షరములందునూడ ముద్రితములయి యున్నవి. శ్రాతసూత్రము సవ్యాఖ్యగ చాలలోజాలక్రించుట వాగరాక్ష రములందే ముద్రితమయియుండెనుగాని ఇప్పు డాగ్రంథము లభింపదు. ఈ గృహ్యసూత్రమునకు విద్యారణ్యకృతవ్యాఖ్యగూడ యొకటి యున్నటుల తెలియవచ్చుచున్నదిగాని ఆగ్రంథ మింతవఱకు నాకు లభింపలేదు.

౪. సత్యాపాధిపారణ్యతేజీయకల్పసూత్రము ౨.

ఈసూత్రము తైత్తిరీయకాశుకు సంబంధించిన కల్పసూత్రము లలో నొకటి. ఈసూత్రము ననుసరించు బ్రాహ్మణులు ఆంధ్రులలో లేరు. ద్రావిడకరకబ్రాహ్మణులలో నీసూత్రము ననుసరించు బ్రాహ్మణులు గలరు. ద్రావిడబ్రాహ్మణులలో నీసూత్రము ననుసరించు బ్రాహ్మణులకు "కేయియట్లు"అని వ్యవహారము గలదు. ఈసూత్రము ననుసరించు బ్రాహ్మణులలో పలువురు పునహానగరమునను, తత్సమీపమహారాష్ట్ర

దేశమునందును గలరు. వారిలో అధికసంఖ్యాకులు మహారాష్ట్రీలు. సవ్యాఖ్యానముగ ఈ మూత్రమునకు సంబంధించిన గృహ్య ధర్మ శ్రోతవిభాగములు భూవాలో ఆనందాశ్రమగ్రంథమాలాధిపతుల చేత ఇప్పుడే ముద్రితములయి యున్నవి. ఈధర్మమూత్రమునందు గల గ్రంథములయొక్క అచ్చటచ్చట కొంచెము భేదముతో ఆపస్తంబమూత్రమునకు సకలుగా సరిపోవుచున్నది. ఈమూత్రమునందు వివాహయోగ్య యగుకన్యక "నన్విక"గా ఉండవలయునని చెప్పబడినది. మహాదేవుడు, వాంచేత్యరుడు, గోపీనాథభట్ట, మాతృవత్తుడు మున్నగు వారలు చేసిన కల్పమూత్రవ్యాఖ్యలు కొంతకొంతవఱకు అచ్చటచ్చట లభించుచున్నవి. ఒక్కచేచేసిన సమగ్రకల్పమూత్రవ్యాఖ్యానము లభింపవలెనని సలహా యాభాగములకు లభించినంతవఱకు చేర్చి సమగ్రముగ వ్యాఖ్యానహితముగ నీకల్పమూత్ర గ్రంథము వాగరాక్షరములందు ముద్రింపబడినది.

గి. బోధాయనకల్పమూత్రము ౩.

ఈమూత్రమునాడ తైత్తిరీయశాఖకు సంబంధించిన కల్పమూత్రములలో నొకటియే. గృహ్యధర్మశ్రోతవిభాగములు మాడుము లభించుచున్నవి. ద్రావిడులలోను, కర్ణాటకులలోను ఈమూత్రము ననుసరించు బ్రాహ్మణులు గలరు. ఆంధ్రదేశమునందు ఆదిత్య పులనియు, శివద్విగాలనియు అచ్చటచ్చట గనబడుచున్న బ్రాహ్మణకాఖ్యాబ్రాహ్మణులలో పలువురు తామీమూత్రమునకు చెందినవారమని చెప్పుకొనుచున్నారు. ఆంధ్రదేశమునందుగల ఇతర బ్రాహ్మణశాఖలలో నీమూత్రము ననుసరించువారు గనబడుటలేదు. సర్వచేదవ్యాఖ్యాతలును, మహర్షికల్పలును అగు శ్రీమత్సాయణమహాపాద్యులు ఈ బోధాయనమూత్రము లగు బ్రాహ్మణులే. ఈ కల్పమూత్రగ్రంథము ఇతరకల్పమూత్రగ్రంథములకంటె చాలపెద్దదిగ లోచుచున్నది. వాగరాక్షరములందు మైనూరుగవర్ష మెంటువారు గృహ్యధర్మవిభాగములను మూలముమూత్రమే ప్రకటించియున్నారు. శ్రోతమూత్రము ఏషియాటికీ సానైటివారిచేత ముద్రింపబడుచున్నది. గోవిందస్వామి, అష్టావక్ర, శిష్టి మున్నగువా రొనర్చిన మూత్రవ్యాఖ్యలు, శేకనస్వామి, కనకసభాపతి మున్నగువార లొనర్చిన గృహ్యకారికలు, ప్రయోగపద్ధతులు మున్నగునవి కలవుగాని ఆవియన్నియు అముద్రితములు. ఆపస్తంబ, హిరణ్యోకీయగృహ్యమూత్రములందు చెప్పిన విషయములకంటె అధికవిషయము లీమూత్రమునందు చెప్పబడియున్నవి. 'అనుక్రమన్యతో గ్రాహ్యం' అను అభ్యునుజ్ఞ ననుసరించి ఆపస్తంబాదిమూత్రముల ననుసరించు బ్రాహ్మణులు తమతమమూత్రములందు చెప్పబడిన స్మార్తకర్మల విషయములు బోధాయనమూత్రమునందు చెప్పబడినవాని నాచరించుచున్నారు. ఉపనయనమునందు నాల్గవనాడు చేయునట్టి పాలాశకర్మయున్ను, వివాహమునందు అయిదవ నాడు చేయునట్టి 'వాకబలి'కర్మయున్ను బోధాయనమూత్రమునకు సంబంధించినవియే.

ఇట్లే ఆంకురార్చనము, మహాన్యాసాభిషేకము, మృత్తికాస్నానవిధి మున్నగునవిమాడ బోధాయనమూత్ర ప్రతిపాదితములే యని వైదికులు తలంచుచున్నారు. బోధాయనధర్మశాస్త్ర మనుషేర శ్లోకబద్ధమయిన ధర్మశాస్త్రగ్రంథమనాడ ఒక్కటి లభించుచున్నది.

ఐ. భారద్వాజకల్పమూత్రము ౪.

ఈమూత్రమునాడ తైత్తిరీయశాఖకు చేరినదే. ఈ మూత్రముయొక్క గృహ్యవిభాగము మూలముమూత్రము ముద్రితమయియున్నది. శ్రోతవిభాగము ముద్రితముకాలేదు. దాదాపు గొప్పప్రశ్నలవఱకు అచ్చటచ్చట లైబ్రరీలలో శ్రోతమూత్రము లభించునటుల తెలియవచ్చుచున్నది. ధర్మమూత్రముమూత్రము ఇంతవఱకు లభించలేదు. ఈ మూత్రము ననుసరించు బ్రాహ్మణులు ద్రావిడబ్రాహ్మణులందొకటి చెందుచోట్ల ఆల్యసంఖ్యాకు లున్నటులు తెలియవచ్చుచున్నది. ఈ మూత్రమునకు కపర్ది స్వామి, భాస్కరుడు, హరిహరుడు భావ్యముల నొనర్చినట్లున్ను, భట్టరంగు డనువారకు ప్రయోగచ్ఛత్తి రచించినట్లున్ను తెలియవచ్చుచున్నది. ఇదిగాక 'భారద్వాజస్మృతి' యను పేరుగల ఒకశ్లోకబద్ధమును ధర్మశాస్త్రగ్రంథమునాడ గలదని తెలియపెచ్చుచున్నది.

౭. వైఖానసకల్పమూత్రము గి.

ఈ మూత్రమునాడ తైత్తిరీయశాఖకు సంబంధించిన కల్పమూత్రములలో నొకటియే. గృహ్యధర్మశ్రోతవిభాగములు మాడుము లభించుచున్నవి. గృహ్యధర్మవిభాగములమూత్రము ముద్రితములు. శ్రోతమూత్రము అముద్రితము. ఈ మూత్రము ననుసరించు బ్రాహ్మణులను వైఖానసవైష్ణవులని యందురు. ఆంధ్రద్రావిడ కర్ణాటకదేశములందే ఈ మూత్రము ననుసరించువారు గలరు. మహారాష్ట్రులందుగాని, ఇతరదేశములందుగాని ఈమూత్రము ననుసరించు బ్రాహ్మణులు లేరు. స్మార్తబ్రాహ్మణులలోగాని మధ్యబ్రాహ్మణులలోగాని యీమూత్రము ననుసరించువారు ఆంధ్రద్రావిడకర్ణాటక బ్రాహ్మణులలో మాడ లేరు. ఈకల్పమూత్రమునకు నృసింహకృత ప్రయోగధర్మగ్రంథము గలదు. శ్రీనివాసాద్వితీయవ్యాఖ్యానమునాడ లభించుచున్నది. ఈవైఖానసగృహ్యమూత్రమునందు ఇతరమూత్రములకువలె మూత్రాంతరసహాయ మక్కరలేదనియు, సకలవిషయములను తమమూత్రకారుడే చెప్పియున్నాడనియు, ఇతరమూత్రములకంటె ఇదియే ఈమూత్రమునందుగల విశేషము అనియు తత్సూత్రానుసారులు సగౌరవముగ చెప్పుకొందురు. ఈ గృహ్యమూత్రమునకు సంబంధించిన మంత్రము లన్నియు "వైఖానసమంత్రప్రశ్నాప్తకము" అనుపేరుతో ఆంధ్రాక్షరములతో ముద్రితమయియున్నది. ఈ గృహ్యమూత్రమునందు బ్రాహ్మ, దైవ, ఆర్ష, ప్రాజాపత్య, గాంధర్వ, రాక్షస, ఆమర, వైశాచములను ఆప్తవిధవివాహాలక్షణములు చెప్పబడినవి. వీనిలో బ్రాహ్మణునకు దానపూర్వకములగు బ్రాహ్మ, దైవ,

ఈ మాత్రమయొక్క గృహ్యకౌతవిభాగములు ముద్రితములయి సర్వత్ర లభించుచున్నవి. ధర్మసూత్రవిభాగముమాత్రము లభించుట లేదు. ఈమాత్రము సమసరించు బ్రాహ్మణులు పంచగౌడంబందున్న పంచద్రావిడదేశములం దీమాత్రము సమసరించువారిని ప్రథమకాళియు లనియు వ్యవహరింతురు. ఈమాత్రమునకు కామదేవుడు, హరిహరుడు, కర్మకాండ, భర్తృహృదు మున్న సువార లొనర్చిన వ్యాఖ్యానము లసంఖ్యాకములు గలవు. అట్లే గృహ్యపద్ధతులు, పరిశిష్టములు, గృహ్యకారికలు మున్న సువనిపాద చాలగలవు. కాల్యాణవస్త్యులియనియు, స్వర్ణకాల్యాణవస్త్యులియనియు స్థోకబద్ధవస్త్యుకాస్త్ర గ్రంథములు లభించుచున్నవి.

యజుర్వేద కల్పసూత్రములు సమాప్తము

3. సామవేదకల్పసూత్రములు

అ. రాణాయనీయశాఖ

౧౩. ద్రాహ్మ్యయణకల్పసూత్రము ౧.

సామవేదముయొక్క ౧౦౦౦ శాఖలలో ఇప్పుడు ప్రచారము నందు రాణాయనీయ, కాశ్యప, జైమిని అను మూడు శాఖలు మాత్రమే కలవు. ఈ మూడు శాఖలలో రాణాయనీయశాఖకు సంబంధించినది ద్రాహ్మ్యయణకల్పసూత్రము. ఈ సూత్రముయొక్క గృహ్యకౌత విభాగములు లభించినవి. ముద్రితములయి ప్రచారమునందున్నవి. ద్రాహ్మ్యయణగృహ్యసూత్రమునకు ఖాదిగృహ్యసూత్రమనియు, గౌతమగృహ్యసూత్రమనియు నామాంతరము లున్నటులు తెలియవచ్చుచున్నది. గౌతమపితృమేధసూత్రమని యొక గ్రంథము ముద్రితమయి యున్నది. కాని ఆ గ్రంథము నాకు లభించలేదు. ముద్రితమయిన ద్రాహ్మ్యయణకౌతము సమగ్రగ్రంథము కాదని తెలియవచ్చుచున్నది. ఈకల్పసూత్రము సమసరించు బ్రాహ్మణులు భరతఖండమునం దంతట పంచద్రావిడంబందును, పంచగౌడంబందును గలరు. ద్రాహ్మ్యయణధర్మసూత్రము లభించలేదు. గౌతమ ధర్మసూత్రమును పేర నొక ధర్మకాస్త్రము సూత్రనిబద్ధము ప్రచారమునందున్నది. హరదత్తాచార్యుడు, ముక్కరియనవారు వ్యాఖ్యానము కూడ నొనర్చిరి. ఆంధ్రప్రదేశ్ కాల్యాణవస్త్యులముగ మామిత్రులు కావ్య వ్యాకరణశీర్ష, పంచాంగుల ఆదినారాయణశాస్త్రిలవారు గౌతమ ధర్మసూత్రమును హరదత్తవ్యాఖ్యతో ఆంధ్రాక్షరములతో ముద్రించి యున్నారు. ఇది యీ కల్పసూత్రము సమసరించునని తోచుచున్నది. రుద్రస్కంధము, శ్రీనివాసుడు మున్న సువారు ద్రాహ్మ్యయణ గృహ్య సూత్రవ్యాఖ్యాతలు. బాలాగ్ని హోత్రయనవారెడు గృహ్యకారికలు, విసలనంధనుడు నాతడు గృహ్యసూత్రప్రయోగము నొనర్చిరి. ఆంధ్ర ద్రావిడ దేశములం దీకాళియే వ్యాప్తియందున్నది.

ఆ. కౌఠుమశాఖ

౧౪. గోవిలకల్పసూత్రము ౧.

గోవిలకల్పసూత్రము సామకాళియశాఖమశాఖకు సంబంధించినది. బాహ్యయణకౌతసూత్రమును పేరమన్న సూత్రగ్రంథమున్ను, గోవిలగృహ్యసూత్రమును పేరమన్న గ్రంథమున్ను కౌఠుమశాఖకు సంబంధించినవని చెప్పుచున్నారు. ఈవిషయమయి ఇంకా విచారించ వలసియున్నది. ఈ సూత్రము సమసరించువారు విశేషించి గుజరాతు నందును, ఉత్తరసింధూస్థానమునందును గలరు. ద్రావిడదేశము నందునూడ అచ్చటచ్చట కొంచఱుగలరని తెలియవచ్చుచున్నది. భట్టనారాయణుడు, యశోధరుడు, మహేశచంద్రుడు మున్న సు వారు పలువురసూత్రమునకు వ్యాఖ్యాన మొనర్చిరి. సాయణాచార్యుడునూడ యీ గృహ్యసూత్రమునకు వ్యాఖ్యాన మొనర్చి నటులు తెలియవచ్చుచున్నది. గోవిలసంధ్యాసూత్రము, శ్రాధ సూత్రము మున్న సు సూత్రగ్రంథములునూడ గలవు. గృహ్యకారి కలు, గృహ్యపద్ధతులు, గృహ్యప్రయోగములు మున్న సువనిపాద చాల గలవు. గోవిలస్మృతియను గ్రంథమునూడ గలదు. ఈ గృహ్యసూత్రము నందు “పన్నీకోయన కన్యకను వివాహకూడుట శ్రేష్ఠమని చెప్పబడి యున్నది. ఈ సూత్రము సవ్యాఖ్యగ ముద్రితమయి యున్నది.

ఇ. జైమినిశాఖ

౧౫. జైమినీయకల్పసూత్రము ౧.

ఇది సామవేదజైమినీయశాఖకు సంబంధించిన కల్పసూత్రము. ఈసూత్రముయొక్క గృహ్యకౌతవిభాగములమాత్రము లభించుచు న్నవి. ఈసూత్రము సమసరించువారు ద్రావిడకర్ణాటకేంద్ర బ్రాహ్మణు లందు అత్యల్పసంఖ్యాకు లచ్చటచ్చటగనంబడుచున్నారు. శ్రీనివాస కృతవ్యాఖ్యతోడ ఈగృహ్యసూత్రము ముద్రితమయియున్నది. కౌత సూత్రమునందు కొంతభాగముమాత్రమే ముద్రితమయియున్నది. ఈ జైమినీయ సామకాళాసంహిత, బ్రాహ్మణ, ఉపనిషద్భాగములునూడ కోమమలిపిలో విదేశమునందు ముద్రితములయియున్నది. ఉపనిష ద్రాహ్మ్య యొకటిసూత్రము నాగరాక్షరములతో లాహోరువయ్యా నందనైదిక గ్రంథమాలాధిపతులచేత ముద్రింపబడినది. ఈగృహ్య సూత్రమునందు వివాహయోగ్యయగు కన్యక ‘అన్నీకోగా ఉండ వలయునని చెప్పబడియున్నది.

సామసూత్రములు సమాప్తము

౪. అథర్వణవేదకల్పసూత్రములు

౧౬. కౌశికకల్పసూత్రము ౧.

అథర్వణవేదముయొక్క తొమ్మిది శాఖలలో ఒక్క శాఖక శాఖమాత్రము ఇప్పుడు కనంబడుచున్నది. అథర్వణవేద మనునది

కేవలము భూలోచ్యాటనమారకాది ప్రయోగములను మాత్రము తెలిపెడి మంత్రశాస్త్రమునియు, ఇతరవేదములవలె దాని ననుసరించి గృహ్యక్రియల నాచరించు బ్రాహ్మణులు లేరనియు, ఆవేదము ఇప్పుడు నామమాత్ర శేషముగ నున్నదనియు తలంచువారలుమానమునలో కొందఱు గలరు. అది వట్టిద్రవము. ఇతరవేదములవలెనే ఈ వేదమునుమాడ అనుసరించు బ్రాహ్మణులు కలరు. వీరద్వేదకాఖ్యామాత్రమునకు కాశికమాత్రమునియు, బ్రాహ్మ్యమునకు గోపభద్రబ్రాహ్మణమనియు ప్రసిద్ధి. ఈ వేదము వనుసరించు బ్రాహ్మణులు గుజరాతువందును, కాశ్మీరమునందును గలరు. కాశీక్షేత్రమునందుమాడ నీ మధిరవ్యకాఖ్యే బ్రాహ్మణులను రెండుమాడుపుటుంబములవారిని చూచి యున్నావను. ఆంగ్రదేశమునందు బభించిన దానకాననశేఖరులో అధిరవ్యవేదియలయిన బ్రాహ్మణులలో కొందఱు దానమొనర్చినటులు చదివినటులు జ్ఞాపక మున్నది. కాని ఎచ్చట చూచినాడనో చక్కగా స్మరణమునకు రాలేదు. బహుశః ఆంగ్రసాహిత్యపరిషత్పత్రికయం దుండవచ్చునని ఊహించెదను. సాయణభాష్యముతోడ అధిరవ్యవేదమును నమగ్రముగ వాంఛాయగలర్న మెంటువారు ముద్రించియున్నారు. దారిలకేనాదిత్యకృతవ్యాఖ్యానముతోడ నీకాశికమాత్రము ముద్రితమయియున్నది. ఇతరకల్పమాత్రములందున్న దిర్ఘవార్తనాసాదివిధం లీకల్ప మాత్రమున విశేషించిలేవు. గృహ్యోక్తర్కలు, ఆధివారికకర్కలు, వృద్ధికర్కలు మున్నగునవియే ఇందు విశేషించిగలవు. గృహ్యప్రయోగకారికాగ్రంథాదులు మాడ గలవు. కాశికస్మృతియను పేర ధర్మశాస్త్రము మాడ ఒకటి గలదు.

పైతానమాత్ర మనుషేరు గల అధ్యవేషియబూద్రగ్రంథ మొకటి యున్నటులు తెలియఁచుచున్నది గాని ఆ గ్రంథము మాకు లభించలేదు.

కల్పసూతముల సామాన్యవిచారము.

వేదములు యజ్ఞయాగాదిసత్క్రియలను లోకమునందు ప్రచార మొనర్చుటకు వీర్పడినవి భారతీయుమహర్షుల యధిప్రాయము, ఆవిష్కరణమును చక్కగా నిరూపించుటకే యజ్ఞకల్పసూత్రము వీర్పడినవి. అధ్వర్యుడు, హోత, ఉద్గాత బ్రహ్మ యను నాలుగురు ఋత్విక్కులు యజ్ఞకార్యముల నిర్వహించుదురు. వీరిలో బ్రహ్మ అందరిని కనిపెట్టి దూరుచుండును. అధ్వర్యు డోనర్పణలనీన క్రియాజాతముమాత్రమే ప్రధానముగ యజాత్వద్వకల్పసూత్రములందు తెలుపబడియుండును. హోతయను ఋత్విక్కు చేయవలసిన క్రియాజాతముమాత్రమే ఋగ్వేదీయకల్పసూత్రములందు వివరింపబడియుండును. ఉద్గాతయను ఋత్విక్కు చేయవలసిన సామగావాదిక్రియాజాతముమాత్రమే సామవేదీయకల్పసూత్రములందు వివరింపబడియుండును.

యజుర్వేదీయకల్పమాత్రముల గమనికను పరికింపగా కల్ప
మాత్రములందు పక్షమమున దక్షిణాద్రమనేవులను శౌత్రీయరులతో

కల్పమూత్రగ్రంథము ప్రారంభమయి హరివ్యజ్ఞములు, సోమసంస్థలు, అగ్నిచయనము, రాజమామూళ్యచేధాది కేవలక్రతువులను చెప్పిన పిదప గృహ్యోక్త్యలను, ధర్మమూత్రములుచెప్పట పరిపాలిగానున్నది. ఋక్సామనేదీయకల్పమూత్రగ్రంథముల కేసామాన్యలగుము సరిపావుట లేదు. నమగ్రగ్రంథభాగము లభింపకపోవుటచేత అదివయయునుగూర్చి 'ఇదిమూర్త్య'మని నిర్ణయింప కళ్యణుగాకయున్నది.

బ్రాహ్మణులు తా మనరెంచుచున్న శ్రోతస్మార్తక్రియలం దనశ్శ్రీయ పఠించుచున్న ప్రవరణీ పంపురణమునుసూర్చిన వివరము ఋగ్వేదశాస్త్రములందు అన్నిటినుండు 'ప్రవరాధ్యాయ' మనుపేర పఠింపబడియున్నది. జేష్ఠాశ్వునూత్రములందు (అనగా సామవేదశాస్త్రములందు) మాడ గలది తెలియబడుచున్నది కాని సమగ్రసామకల్పనూత్రగ్రంథములను సంపూర్ణము భాగ్యము లభించి యుండ నందున ఇంతకంటె దిశ్చేషించి చేపట్టాలను.

అభివృద్ధి గృహ్యసూత్రములు

ప్రాచీనములగు వ్యాఖ్యాతలు తమ గ్రంథములందు వాహినిని
నట్టియు ఇప్పుడు గ్రంథరూపమున లభించినట్టియు కొన్ని గృహ్య
సూత్రములు గలవు. వాని నానుములమాత్ర మిటు నువాహించు
చున్నాడను :—

౧. కాంక్షిగృహ్యసూత్రము:—ఈగృహ్యసూత్రమున ఆపస్తంబశ్రోతసూత్రవ్యాఖ్యాతయగు దుద్ధమక్తుడు ౯. ౧౧. ౨౧. సూత్రము వ్యాఖ్యానమునం దుదాహరించెయ్యున్నది.

౧. కాట్యాయనకల్పనూత్రము:—ఈకల్పనూత్రము మహాదేవ
కృతపత్యపాథశ్రోతనూత్రవ్యాఖ్యయందున్న ౬, ౫, ౧౪ పాద
వ్యాఖ్య ౧౦, ౧౦, యందున్న, భాదిరగృహ్యవ్యాఖ్యయందున్న
ప్రమాణముగ నైకొనబడినది. స్మృతప్రాయశ్చిత్తవిషయమై కాట్యాయననూత్రమునుచేర స్మార్తానుక్రమణికయందు చాలవచనములు ప్రమా
ణములుగా నుదాహరింపబడియున్నవి. ఇతరగ్రంథములందు మాత్ర
కాట్యాయనకల్పనూత్రము ప్రమాణముగ నైకొనబడినది.

3. బాహ్యగృహ్యము:—యజుర్వేదీయశాఖలకు సంబంధించిన గృహ్యసూత్రముగా నుండవచ్చును. ముస్కరికృత్గౌతమధర్మసూత్ర వ్యాఖ్యయందు 'తెనుచావుల నీగృహ్యసూత్రచపేషము లందాహరింప బడినవి.

క. ప్రెంగీగృహ్యసూత్రము:—ప్రెంగికల్ప మనుషేడు పారంజల వ్యాకరణమహాభాష్యము (పూ. నూ. క. అ. ౬౬) నందు పృథివి ఐదినది, గౌతమధర్మసూత్రమునగ్గర్భభాష్యమునందు, రెండుతావుల నీ గృహ్యసూత్రపాత్యములు బుడాహరింపబడినవి.

౨. వైజావాపగృహ్యసూత్రము:— యజ్ఞవల్క్యస్మృతి గ. ౨౩౫. శ్లోక. అపరార్కవ్యాఖ్యయందు వైజావాపగృహ్య సూత్రమునుండి వినాయకకాంతికి సంబంధించిన ప్రమాణవచనము లుదాహరింపబడినవి. కుమారిలక్ష్మణుడ తంత్రవాత్రికమునందు గ-౩. ౧౧. పూర్వమిహంసాసూత్రవ్యాఖ్యయం దీగృహ్యమును స్మరించెను.

౩. అశ్వర్యగృహ్యసూత్రము:— ౧౪ ఆధ్యాయములు, ౧౪౧ కంఠికలు కలిసియున్నది. ఈ గ్రంథాంతమునందు అనధ్యాయలిఖనము గూర్చి చెప్పబడియున్నది. తంబాయి యూనివర్సిటీ లయబ్రరీ యందు వ్రాతకాపి యున్నటుల తెలియచుచున్నది. సీలకంఠృత సీతిమయూఖమునం దీగృహ్యసూత్రమునుండి ప్రమాణవచన ముదాహృత మయినది.

౪. శౌనకగృహ్యసూత్రము:— యజ్ఞవల్క్యస్మృతివ్యాఖ్య యందు విశ్వరూపుడున్నా, అపరార్కవ్యాఖ్యయందున్నా, హేమాద్రికృతచతుర్వర్గచింతమణియందున్నా యీగృహ్యసూత్రము స్మరింప బడినది. ఈగృహ్యపరిశిష్టమునూడ అపరార్కమునందు స్మరింపబడినది. ఋగ్వేదికాఖిలలో నిదియొకకాఖికుచేరినసూత్రము కానోప్తము. శౌనక ఖోక్తబృహల్సౌత్రిక యనుపేర ఋగ్వేదిసూత్రములయొక్క వినియోగాదికమును తెలుపు ౨౦ ఆధ్యాయములగ్రంథము పూర్వాదక్కను కాలేజి లయబ్రరీయందు గలదు. ఇండియాయందు ముద్రితమయిన ఋగ్వేదిభాష్యమునందునూడ ఆదియందు యీ శౌనకకారికలు కొన్ని చేర్చబడియున్నది.

౫. పరాశరగృహ్యసూత్రము:— ఈశేషతో శౌక గృహ్య సూత్ర మున్నటులు మానవగృహ్యసూత్రోపాధ్యతమునగలదు. దికసిరు పుస్తకముచియిండు 'పరాశరగృహ్యసూత్ర' మనుపేర శౌకగ్రంథనామ ము గనంబడుచున్నది. తంత్రవాత్రికము (పూర్వమిహంసాసూత్రభాష్యమునకు కుమారిలక్ష్మణవ్యాఖ్యానరూపగ్రంథము) నందు వేదికాఖా విభాగనామములందు "పరాశరబ్రాహ్మణము" అను పేరు గనంబడు చున్నది. ఈ గృహ్యసూత్రము బహుళ: ఆ పరాశరకాఖికు చేరినదయి యుండవలయును.

౬. కాష్ఠాలగృహ్యసూత్రము:— ఈ గృహ్యసూత్రము బహుళ: సామవేదమునకు సంబంధించియుండవలసి తోచుచున్నది.

౭. శ్వేతాశ్వతరగృహ్యసూత్రము:— వైవప్రచారిణీ పత్రికాసంపాదికులు తమకడ "శ్వేతాశ్వతర" గృహ్యసూత్ర మనుగ్రంథము అసమగ్రముగ గలదని చెప్పిరిగాని మేవాగ్రంథమును స్వయముగా చూడలేదు.

౮. నిదానసూత్రము:— ఈశేర సామవేదమునకు సంబంధించిన సూత్రగ్రంథ మొకటిగలదు. పుల్లసూత్రమని మఱొకసూత్ర

గ్రంథమునూడ లభించుచున్నది. అయినను నీరెండుసూత్రగ్రంథములు గృహ్యసూత్రముగాని, శ్రౌతసూత్రములుగాని కావని మావిశ్వాసము.

యజ్ఞాఖిలలో కపిష్ఠలకగసంహితయని యొకసంహిత యు, అశ్వర్యకాఖిలలో పిష్టవాదకాఖియని యొకటియు వ్రాతప్రతులు శ్రౌతగా లభించినటులు తోచుచున్నది. అట్టి యపూర్వగ్రంథము లందుబాటులో లేనందువలన వానినిగూర్చి వ్రాయుట కవకాశము లేదు.

వసిష్ఠవిష్ణుహరితశంఖలిఖితధర్మసూత్రము లాదియందుండి ననియు, ఇప్పుడు గనంబడుచున్న వసిష్ఠవిష్ణుహరితశంఖలిఖిత స్మృతిగ్రంథములు ఆసూత్రగ్రంథములయొక్క అనశ్టాంకములనియు కొండలు తెలంకుదు. ఈ పేరుగల కల్పసూత్రములునూడ ఉండియుండి నని వారియూహ.

ఉపసంహారము.

కల్పసూత్రములనుగుణించి యిచట తెలిపిన ఆంశములతోయు ఆచూచేతములందు ప్రచారములోనున్న కల్పసూత్రగ్రంథములను లభించినంతవఱకు స్వయముగ చూచియు, తత్తద్భాగ్యబ్రాహ్మణులను లభించినంతవఱకు విచారించియు వ్రాసియున్నాడను. వైదికవాణీయ పర్ణాశ్రమాచారకాండీయందున్నా, స్మృతిరత్నాకరముందున్నా కల్ప సూత్రములనుగుణించి ఇట్లు చెప్పబడియున్నది:-

అగ్నివైశ్యసూత్ర-వాక్యం:— ఆథా ౨౪ మూత్రగణాకా వ్యాఖ్యాస్యామః, ౧. బోధాయనం, ౨. ఆపస్తంబం, ౩. సత్యసాధం, ౪. ద్రాహ్మయణం, ౫. ఆగస్త్యం, ౬. కాండియం, ౭. ఆశ్వలాయనం, ౮. కాంధీయం, ౯. కాత్యాయనమితి సవాని పూర్వసూత్రాణి;

౧. వైఖానసీయం, ౨. శౌనకీయం, ౩. భారద్వాజం, ౪. అగ్నివైశ్యం, ౫. తైమిసీయం, ౬. వాఘాలం, ౭. మాధ్యందినం, ౮. కాంశిన్యం, ౯. కాషీరక మితి సవా న్యపరసూత్రాణి;

అష్టదశసంఖ్యాల కృరీరసంస్కారా ఇతి.

అని గలదు. ఇందుగల పూర్వసూత్రములు, అపరసూత్రము లనుపదము లకుగల వాస్తవార్థ మేమో బోధపడుటలేదు. ఈ ౧౮ సూత్రములలో న్యవహారమునం దున్న యజుర్వేదియములగు మానవ, వారూహ, కాశక సూత్రములున్నా, అశ్వర్యవేదియకాశకసూత్రమున్నా ఏలకో పరిగ్రహింపబడలేదు. తెలివినంతవఱకు పతనపాతనాదిప్రచారములలో లేని ఆగస్త్య, కాండియ, కాంధీయములను మాడు సూత్రములు పూర్వసూత్రములందున్నా, శౌనక, అగ్నివైశ్య, మాధ్యందిన, కాండిన్యములను వాలగు సూత్రములు అపరసూత్రములందున్నా చెప్పబడి యున్నది. ప్రచారమునందున్న సూత్రములను పదలంబకును, ప్రచారమునందు లేనిసూత్రములను పరిగ్రహించుటకును గలకారణము

దురూహ్యమైయున్నది. కల్పనూత్రములకు సంబంధించిన గ్రంథములలో అధికభాగము ముద్రితమే అయియుండలేదు. ముద్రితములైన గ్రంథములహాడ విదేశములందు ముద్రింపబడియుండుటచేత సామాన్యజనులు భరించరానంత మూర్ఖముతో నున్నవి. ప్రాచీనమగు వైదికవాఙ్మయమును సంరక్షించుట యనగా మనయొక్క ప్రాచీన వాగిరకతను కాపాడుకొనుటయే యగునని వేఱుగ జెప్పనక్కరలేదు. పరిపాలకులు విదేశీయులగుటచేత వైదికవాఙ్మయవ్యాప్తికి యంతకంటె విశేషించి వారు ప్రోత్సహము జొనర్చవలయు. మతాచారధర్మసంక్షేపమునకున్న, తద్ధర్మబోధకున్ను, త్రిమచ్చంగర భగవత్పాదాచార్యులవారిచే సంస్థాపింపబడిన జగద్గురుపీఠముల నలంకరించుచున్న పీఠాధిపతులున్ను త్రిమంతులన్ను అనకాళము ననుసరించి

గ్రంథములను ప్రకటించుటయే, లేక చక్కగా సంస్కరించి, వ్రాయించి ప్రధాననగరములందైనను గ్రంథభాండాగారము లందు అందఱకు పరికిలవార్ధము లభించునటుల సదుపాయమును చేయుటయే తమ యాచార్యకృత్యముగా నెంచెదరుగాక! ఎట్టి జ్ఞానయజ్ఞము యజ్ఞములన్నింటికి మూలభూతమగుటచేత శ్రేష్ఠతమనియు శ్రుతిస్మృతిధర్మపరిపాలకుడగు భగవాను డిట్టియదాచార్యమును జగద్గురు పీఠాధిపకార్యునిర్యాహులకును, త్రిమంతులకు కలుగజేసి వైదికవాఙ్మయ ముపేక్షించెడి అర్హు లెల్లరకు లభించునటుల చేయుదురుగాకయనియు పరమేశ్వరుని ప్రార్థించుచు విషయాంతరమునందు లేఖనిని నియోగించుచున్నాము.

“లోకా స్మయస్తా స్సుభినో భవంతు”

క వి

చోటులేదు

దీపాల పిచ్చయ్యకాస్త్రీ గారు

౧

వెనుక ముందుల నరయక పెట్టిపెట్టి
గాథలను నమ్ము కాలమ్ము కడచిపోయె
నల్లనివి నీళ్లు తెల్లని పెల్లచాలు
ననుకొను నమాయికత్వమందందయడఁగె.

౨

అదరము తగ్గె దంధమాహాత్మ్యమునను
పక్షపాతపు రచనల పస నశించె
రసికులకు మీ చరిత్రల విసువుదోచె
పరువుగా నింతటఁ బ్రబంధపురుషులార !
కదలిపాం డెట్లకైనను, కవికుమారు
లొనఁగుచున్నారు మీకుఁ దిలోదకముల
నింతి కెక్కుడు వచియింపనేల ? మీకు
నేటి కావ్యప్రపంచానఁ జోటులేదు.

౩

అకట ! వినుకలి మోహమ్మునంద్రుంగి
విరహిజనులకుఁ దప్పని విధియటంచు
మలయపవనుని దిట్టి, కోకిలనుఁ దిట్టి
చందమామను నిందించి, శారికలను
కీరముల పట్టదంబుల దూకి, యంత
శాస్త్రమును బట్టి శిశిరోపచారములను
కొఱుఁతపడకుండఁ జేయించుకొనుటయందు
ఒక్కబడిలోనఁ దీరిన యక్కలార !
వలపు మెలపుల నెఱుంగని వనితలార !
ప్రణయతే త్రవ్వంబు నెఱుంగని పడుచులార !
అందచందము లెఱుంగని యబలలార !
ఉచిత మనుచిత మెఱుంగని యో ప్రబంధ
నాయికామణులార ! మీసోయగములు

నడవడులు లోకమున కిప్పు నచ్చవయ్యె,
నయ్యె మీవర్గమున కెల్ల సంపకములు
నెమ్మదిగ లేచి సాగిపొండమ్మ, మీకు
నేటికావ్య ప్రపంచానఁ జోటులేదు.

౪

నిమ్మజాతుల కీవలె నేటినకల
నాయకత్వము, మఱియును, నాయికతయుఁ
గాన తొలఁగుడు మీరు కులీనులార !
అట్లు చూచెద రేమిటి కయ్య ? మీకు
నేటికావ్య ప్రపంచానఁ జోటులేదు.

౫

పుష్పలావికలార ! మీపున్నెమాయెఁ
దరలి పొండమ్మ, మీచమత్కారములకు
వలచి, మీపూలమాలలు విలుచు రసికు
లేరు నీ నేటికాలాన లేరు, మీకు
నేటికావ్య ప్రపంచానఁ జోటులేదు.

౬

బాటివైరాన మిగుల మచ్చరముఁ గొన్న
అయ్యలును మియ్యలును వియ్య మందు
నేకబాటియులైన మీ కేటి పగలు ? మ్రంద
శకటరేఫము ! రేఫంబు పఖ్య మెనసి
హాయిగానుండు, మట్లుకాదనిన నీకు
నేటికావ్య ప్రపంచానఁ జోటులేదు.

౭

పలుకుబడి చక్కఁగాఁగల వర్ణములకే
తొలఁగె దొల్లిటినుస్థితి, తొలుతనుండి

తూర్పుగోదావరిజిల్లా ఉప్పు-సత్యాగ్రహదళము-వేళ్లంగి

౧. నాయకులు: శ్రీ కళా బెంకటరావుగారు; శ్రీ డాక్టరు బ్రహ్మకోస్యల ను బ్రహ్మ్యాంగారు. (౨. ఉప్పు తయారుచేసినవారు, చొళ్లంగి.
 ౩. సీతానగరముననుండి బయలుదేరి రాజమండ్రి ప్రవేశించుట. నాయకులు: శ్రీ బులుసు సాంబమూర్తిగారు;
 శ్రీ డాక్టరు బ్రహ్మకోస్యల ను బ్రహ్మ్యాంగారు. ౪. శివరము, పోలవరం (ఏతెన్సి.)

స్వేచ్ఛామండలి ఉప-సత్యాగ్రహదళము-నెల్లూరు

౧. నాయకులు: శ్రీ ఓరుగంటి వెంకటసుబ్బయ్యగారు. ౨. నాయకురాలు: శ్రీమతి పాపికాకవకమ్మగారు, శ్రీమతి ఓరుగంటి మహాలక్ష్మమ్మగారు.

పలుకుబడి సుంతయునులేక, వారి వీరి
యందఁ బడియుండు నిన్ను నెవ్వండునేడు
లెక్క-పెట్టెడు-నరసున్న ! లెమ్ము నీకు
నేటికావ్య ప్రపంచానఁ జోటులేదు.

౮

ఎల్ల వర్ణములును మైత్రినెనసి కలసి
మను పెయభివృద్ధి కగుమంచిమార్గమనుచు
ప్రభులు పండితులును నొక్కపలుకుచుండి
రెవ్వఁడీక మీనియమముల నెంచి,మీకు
భిక్షనిమవాఁడు,యతులార! వెనుకముందు
లాడెదరదేల! వెనలిపొందయ్య, మీకు
నేటికావ్య ప్రపంచానఁ జోటులేదు.

౯

ఎచట వలసిన నచ్చటనే లభించు
పచ్చికబయళ్లు, సెలయేళ్లు, పల్లెటూళ్లు
కావలసినన్ని, మాకెప్పుఁ గానరాని
నందనంబ! నురాపగ! నాకపురమ!
వలదు మీజోలి మాకింక వలదు, మీకు
నేటికావ్య ప్రపంచానఁ జోటులేదు.

౧౦

వ్యాకృతి! ఇక నీదు నిరంకుశాధి
కారమంతయు నొకమూలఁ గట్టి పెట్టి
అణఁగిమణఁగి ప్రవర్తింపు మమ్మ కవుల
కన్ననన్నల నెఱిగి; కాకున్న నీకు
నేటికావ్య ప్రపంచానఁ జోటులేదు.

౧౧

వస్తురూపంబుఁ జెడఁగొట్టి వాస్తవమున
కన్యధాత్వంబుఁ గల్పించు నట్టి వట్టి
మోటుదవపు టలంకృతుల దాటవలయు
నిందు మోమోటమించుక యేనిలేదు
నేటికావ్య ప్రపంచానఁ జోటులేదు.

౧౨

ఆగ్రహింపకుఁడోయి! యిట్లంటిననుచు
తరుణు నుబట్టి, లోకవృత్తంబునరసి
పాడిమెయిఁ గావ్యనంబంధ బాంధవమున
హితవు జెప్పరిఁగాని యొండేమిగాదు.

ని రా శ

అప్పల వీరవెంకటజోగయ్యకాన్త్రిగారు

శ్రియోదారి, ప్రచండదినేకకరణ
జాలనంత ప్రకూటస్థ సైకలంబు
కలిత వాయుప్రసారనంచలితమాన
భూరికతాతరంగనంచారయుతము-
* * * * *
ప్రళయకాలమహాభీలపటువీసల
పుష్కలావృతమేఘముల పొంగికురిసి

చనిననిచ్చోట నినుమంత జలముదొరక
దకట! యేమనిభావించి యరిగిరీపు ?

* * * * *

పాంథ! యేమిటఁదీరని ప్రబలత్పన్లు
నిన్ను వేధింప నచ్చోట నున్న విజల
కూపమిఁకొంచి చనిమూచి పాపమంత
భగ్నహృదయంబుతోనట బాసినావు

తానితృప్తిరినను నిన్ను తానువిడచి
ప్రబలసందేహ మొక్కటి పాదుకొనియె
'నరయనిర్జలనూనూతి పరిసరముల
నెటులదలయె తై పచ్చికయిట్టులనుచు'
* * * * *
భవదృశాఖలమూర్ఛితపాంథవితతి-
నలిలతృష్ణాతిరేకసంజనితహృదయ

తాపమున వేగి యటకేగి కూపమందు
జలముఁ గానంగలేకవిషాదమంది,
అంత విఫలమనోరథులై నిరాశ
నేడ్చిపోయినవారి కన్నీటివళద
యీమహాపైకతస్థలి నెలమిఁ బాఱ
పెరిగె నీదిన్నికనవది యెఱుంగవే మొ?

భక్తుఁ డెవఁడు?

గున్నేపల్లి అక్షయలింగము గారు

అది శరవ్రాతి జగమెల్ల నలముకొన్న
సాంద్రతరచంద్రికలు గవాక్షములనుండి
మురువునూపెడు మందిరాంతరమునందు
మృదులతల్పమ్మునను నేను మేనువాల్చి
కనులుమూయఁగ నంతలోఁ గాననయ్యె
స్వచ్ఛమల్లి కాగుచ్ఛనంపచ్చయమ్ముఁ
జూఱగొనినట్టి మైచాయసాబగుతోడ
దేవకన్యకయోద్రు; కన్దెఱచి చూడ
నార! నామోలనామెయ్యోయ్యారమెనయ
స్వర్ణప్రతాళినెద్దియో వ్రాయుచున్న
నరణిగన్నట్టె; నపుడు హస్తములుమోడ్చి
దేవి! నీలేఖసంజేమొ తెలుపుమనినఁ
బరమపావనులగు దైవభక్తిపరుల
నామములటంచుఁబలికె; నానందమంది
యందునాపేరుకలదేమొయరయుమనుచు
నభిలషించితి, లేదులేదనియె నామె
విన్నదనమింతయును నాత్మవెవలసీక
విశ్వమానవసేవయే విధియటంచు

నెంచినర్తించు నాపేరు నిందఁ జేర్చి
కృపవహింపవేయనుచుఁ బ్రార్థింప; నామె
చిఱువగవెలర్చ; నట్టులేచేర్తునంచు
నింపుమెసారఁ బలికియదృశ్యయయ్యె.
మఱునటినిశీధిని నట్లెవెఱఁగుదోవఁ
బొందురద్యుతులొలయ నాభాసురాంగి
దర్శనమొనంగి హేమవత్రములఁబరఁగు
గ్రంథరాజమ్ముఁజూపఁ దద్గ్రంథమునను
భగవదర్చనమహితులై వఱలుభక్త
వరులనామములే గంటి; నప్పరమభక్త
సమితి నాపేరెచుగ్రభాగమున మెఱయ
డెందమెనలేని యానందమొందె, నంతఁ
గనులుమిఱుమిట్లుగొల్పుకొక్తాచుమెఱుఁగు
కాంతులొక్కటఁబర్చె; నాకాంతులందు
లీనయై యామెమును దిరోధానమందె.
దేవునికి నెల్లగతుల సంతృప్తినించు
పావనలైన మానవసేవకంటె
నరయఁదగు భక్తిమార్గమెందైనఁగలదె?

సానుభూతి

దివాకర్ల వేంకటాచార్యునిగారు

ఎటు వెళ్ళిందిన నల్ల పల్కెదపు నీవెల్లప్పుడుం గూడ ను
త్కటహర్షంబును గొల్చి పాలకున కేతాదృబృహదాన్యలం
పటచిత్రంబును గాంచి సోదరులు నీపై స్వేచ్ఛభావముఁ బూ
నుట యైనఁ గమనింపఁ బోవుకద! గంతులైచుచుఁ గీరమా!

చదివెద వేటి కీచదుపు సార్థకమా నోకా! అర్థహీనమై
పొదలెను నీ ప్రసంగమును బూర్ణముగా విని సంతసంబు నె
మ్మది నెవఁ డందఁగాఁగలఁడు? మంజులగాన రసాభిషేక సం
పద చెలువొందు కోయిలల పాటియె నీవును, సిగ్గులేదొకా?

భ్రమ జనియింప స్వేచ్ఛనెడఁ బాసి పరాన్నముల న్భుజించి య
న్యమలినభావలం జదివి యంతటఁబోవక స్వచ్ఛమైన నా
తిమతములఁ గడంకజలధిఁ బడఁద్రోసితివేల యిట్లు శీ
ర్షము నెగురంగవైచెదవు? చక్కనిదాన నటన్నగర్వమా?

ఒకనాఁడేనియుఁ బూర్వవైభవము నీయూహాప్రపంచంబునఁ
బ్రకటంబై కనవచ్చునే? తుదకు దుర్యోగంబు సిద్ధించె నా
కకటా! యంచు విచారముం బడసి స్వేచ్ఛానందసామ్రాజ్యముం
దొకమాత్రేనిఁ జరింప నెంచెదవె యత్యుత్సాహ మింపొందఁగల ?

ఎదఁ గారుణ్యము దాల్చి భుక్తియిడు నాకేవేళ, కావేళ సం
పదకుఁ తావొనరించె, స్వర్ణమయమా పట్టం బిదే కంఠనీ
మఁ దగుల్పంబడె, గద్దెపై నునిచి నమ్మానించినా పోవకుం;
దిదియే సౌఖ్యముగాఁగ నున్నయది పోనిమ్మందువే కీరమా?

లోటు వహింపఁబోక ద్విజలోకములోఁ దలవంపు లేక స్వే
చ్ఛాటన మాచరింపుచు మహామహు దేవుని గొల్చు బాతికొ
డేటును గూర్చు దుర్మతుల చేతికళంకిత మైన బిచ్చపుం
గూటికి నెట్లు పాల్పడెనొకో భవదీయమనంబు కీరమా!

తెక్కలు రావు పోవుటకు కేపును మా పిటులే వసింపుచో
నక్కఱ దీటుచుండె జరరాగ్ని! బాధ్యత తప్పిపోవు మి

మృక్కట వీడలే ననెదవా? తలవంచి నమస్కరింపుచుక
బ్రాహ్మతకర్మనీతి నొకపట్టున నీకును స్వేచ్ఛయబ్బుచో.

ఊరక సంతసించెదవయో! ననుఁ బ్రోచుచునుండఁగాదె మా
హ్మారభయంబునుండి యని శక్తిహరించినవార లెవ్వరో
కీరమ! మాయఁజేసి పరికింపుము స్వేచ్ఛయ నీకు నున్న నీ
తీరనఁ దేటిమాడఁ గలదే రిపువర్గము నీ మొగమునకా ?

ఉదయించె లోకమాన్యుండైన సూర్యుడు జగతి నజ్ఞానంబు నమసిపోవ
తన మహత్తరశక్తి దాఁచి మెల్లఁగ లేపుచుండెను గంధవహుండు జనుల
నదె! నికాకరు మోమునందలి హాసముతోఁగి వైవర్ణ్యంబు చెఱఁగుచుండె
ముదము సంధిలఁగ మార్మోయుచునున్నవి ప్రాభాతమంగళధ్వనులు నవిగో!
బ్రాహ్మలైపోవుచుండి యీశ్వరునిమహిమ - శారీకాదిద్విజంబులు చదువుచుండఁ
జూచి సంతసించఁగరాదె? కీచుమచుచు - నట్టులార్చెదవేల క్రోధాగ్నియురల ?
పాప మీదాన్యమున కలవాటుపడితి - పెన్నిదినములనుండియొ యిప్పు డిట్లు
నిన్ను దూషించఁగా నేల నీకు మొదట - నిట్టి దురవస్థబెచ్చిన యీశువిడిచి ?
దిగులు పుట్టుచునుండె నీ మొగముగనిన - సానుభూతియె యిట్లు నీదానవస్థ
నాడిపోయఁగఁ బురికొల్పె సంతెకాని - ద్వేషభావమ్ము లేదు కోపింపవలదు.

స్నాతకబ్రహ్మచారి

అవ్వారి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి గారు

శ్రీ కరంబైనట్టి లోకకళ్యాణంబు వాంఛనీయము నాకు వల్లభంబు
సచ్చిదానందసాక్షాత్కారసారంబు కాంత్యణీయము నాకు గమ్యపదము
లోకసంగ్రహశుభాలోకకర్మపథంబు సాధనీయము నాకు సమ్యతంబు
సారసారస్వతాచారవ్రచారంబు రక్షణీయము నాకు రమ్యతమము
స్వార్థమింక నేమివలయు సర్వార్థసిద్ధి - నిర్మల జ్ఞానదీపికాధర్మమనుచు
పాతకాలలోనుండి బయలుదేలు - పాపనుండైన స్నాతకబ్రహ్మచారి.

అనిలబంధనము ప్రాణాయామములచేత దేహబలంబు వర్ధిల్లజేయ
జపతపంబులు మానసము శుద్ధిసేయుచు ప్రతిభాప్రవాహవైభవముఁ బెంప
గురుపదశ్రుశూషగురుతరశ్రద్ధతో భక్తివిశ్వాసములఁ ప్రబలఁ జేయ
అహారనియతి సదాచారనిష్ఠతో సత్త్వసంశుద్ధిని సంతరింప
వాఙ్మయతి వాగ్విశుద్ధి సంపద ఘటింప - వృద్ధిగాంచిన త్రికరణశుద్ధితోడ
గురుకులంబుననుండి వీడ్కోలు వడయుఁ - బావనుండైన స్నాతకబ్రహ్మచారి.

భగవన్మయంబు ప్రపంచముఁ చెఱిగించి పాపదూరునిజేయు భక్తితోడ
కరతలామలకంబుగా నశ్యమెల్లఁ దెప్పఁగల ఋతంభరప్రజ్ఞతోడ
నద్ధర్మనిష్ఠకై సర్వసన్న్యాసంబు నలువఁగల్గు విరక్తి శక్తితోడ
సత్కార్య నిర్వాహ సాహసలక్ష్మిని సమకూర్చుగల మంచి శ్రద్ధతోడ
అత్తవ్రాత్యవిశ్వాససంత్పత్తితోడ - యోగ్యకాతిస్యమార్దవము క్తితోడ
నేఁగుదెంచెడి నాచార్య గృహమునుండి - పావనుండైన స్నాతకబ్రహ్మచారి.

భక్తిలేకున్నఁ బ్రపంచమంతయుఁ దనతో సమానం బందుఁ దోచుటెట్లు
జ్ఞానంబులేకున్నఁ గామనాశనముతో స్వార్థహరశ్వుంబు సమయుటెట్లు
వైరాగ్యసంపద వర్ధిల్లకున్నచో ధర్మరక్షణ చణ త్యాగమెట్లు
శ్రద్ధా సమేత విశ్వాసంబు లేకున్న సత్కార్యసీమో ప్రశాంతియెట్లు
జ్ఞానవైరాగ్యభక్తివిశ్వాసములను - సంతరింపవలయు బ్రహ్మచారులనుచు
గురుకులసవానమునుమాని యరుగుఁదెంచు - పావనగుణుండు స్నాతకబ్రహ్మచారి.

పాపసంపర్గంబు పరిహరణీయంబు కష్టనివారణకష్టమేల?
ధర్మసంపాదన తప్పనిపనిగాని గొప్పదనంబులఁ గోరనేల?
మోక్షైకసీమను రక్షింపవలెగాని మెప్పులకై పడుత్రిష్టలేల?
ఆత్మనుగాంచి యాహ్లాదింపవలెగాని దేహవిక్రియకు భీతిల్లనేల?
భగవదారాధనంబు ప్రపంచసేవ - వ్రతముగావలెగాని స్వార్థరుచియేల?
అరుచు విద్యాలయమునుండి యరుగుఁదెంచు - బావనుండైన స్నాతకబ్రహ్మచారి.

దేశమా? ప్రాణమా?

ముద్దా విశ్వనాథంగారు •

పాత్రల వివరణము

అల్పేక్—ఇంగ్లాండు దేశపురాజు.

ఎల్లా—అల్పేక్ కాలాకు ఉద్యోగి.

గుబ్బా—ఒక బాసవముడు.

గేండ్లినన్—గుబ్బాభార్య.

రంగము: అథెల్నీ ద్వీపము

అల్పేక్—ఈ విజనప్రదేశ మెల్ల ఎంత నిశ్చలముగను, నిశ్శబ్దముగను కన్పట్టుచున్నది! నిర్మలోదకప్రవాహము లెంత వినయవిధేయలతో పాటుచున్నవి! ఇందావరించియున్న దట్టమగు చిట్టిపొదలు శత్రువులకు నన్ను గనబడనీయవుగదా! క్రూరులగు 'జేను' లీ నిముషమువఱ కీ నిర్జనారణ్యములఁ జొరరైరి. వారిఁగ నన్ను వెంబడింపలేరని నాకు ధైర్యమున్నది. ఇప్పటి మట్టునకు నే సురక్షితుఁడ ననియే నమ్ముచుంటిని.

ఇచట నొకపిట్టయు నగపడకున్నదే! ఆఁకలిచే ప్రాణములు కోల్పోవవలసి వచ్చునేమో! ఓహో! భయములేదు, నన్నని నాటుదారి జాడ తెలియవచ్చుచున్నది. అదిగో, ఆ చెట్లనడుమ కొంచెము పొగకూడఁ జూపట్టుచున్నది. మెల్లగసాగి, ఈఘటము నక్కడఁ జేరెదను.

రంగము: కుటీరము

గేండ్లినన్ లోపలనుండును—గుబ్బా బయటికి వచ్చును.

అ—అయ్యా! నమస్కారము. ఒక్కబీదబాటసారి కించుక అతిథ్యమొసంగ నిచ్చగింతురా?

గు—ఓ! ఈరోజులలో లక్షలు, కోట్లను, అతిథులు! పీర్లెల్లరను నర్కరించినచో, ఇల్లు నట్టిటఁ గట్టకొనవలసినదే. ఏరే, రమ్మ, నాభార్య యేమనునో చూతము! (గేండ్లినన్ నుతో)

ప్రేయసీ! నేడు చచ్చి సున్నమైతిని. దినమంతయు కలఁకొట్టుటదే; ఒడలు చితుకఁ గొట్టినట్టినది.

[స్వ]—

ఋషిశ్వరా! ఎందల కెత్తించితివిరా ఈజన్యము, తల్లడి!

గేం—అదిగో, అశనమునకు తయాహ, అయ్యగారు; ఇంకను అమరలేదండీ. దానమ్మకడుపు బంగారము గాను! ప్రాద్దకునుకనేలేదా, అప్పుడే ఆఁకలి పొడుచుకొని వచ్చినదా? కానంతనేపుండుడు. [చక్కకు చూచి]—

మీ కూడ నున్న వా రెవరు?

అ—అమ్మా! నే నొక పిఠికుండను. అతిథ్యమర్థించి వచ్చితిని.

గేం—(కోపముతో)—

అమ్మకాదు, బామ్మ! అతిథుల సంతమాత్రము నమ్మవలసిన కాలముకాదిది; నమ్మవలసిన యావశ్యకతయునులేదు. ఋషిశ్వరులు దండెత్తినచ్చి నప్పటినుండియు ఉల్లాసవంతమగు ఈయింగ్లాండు మాటిపోయినది.

దేశమా? ప్రాణమా?

ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరాది సంచిక

అ—నేను మీకు క్రొత్తవాడనుగాని, అంగ్లేయదేశము నకు పరాయివాడనుగాను. నేను అసలైన అంగ్లేయుడను.

గేం—నుజీ, పశువులను దొంగిలించి, ఇండ్లు తగులబెట్టి, మనుజులను మారణము చేయుచున్నారే, అనీచులు—దుష్టజనులు—వారలను నీవు ద్వేషింతువా?

అ—వారిపేరు వినిన నాకు పరమానందము.

గేం—నిశ్చయముగనే? (గుబ్బవంకకుఁదిరిగి) — అబ్బే! ఇతఁడు మహాపూర్ణిగఁ జెప్పినట్లు కనబడదు.

అ—త్రికరణశుద్ధిగఁ జెప్పుచున్నాను. ముమ్మాటికిని వారు నాకు పరమశత్రువులు; నామాటనమ్ము, తల్లీ!

గు—చేతిలో చేయి వేసినఁగాని విశ్వసించఁజాలను.

అ—క్రిందటిసారి జరిగిన యుద్ధములో నేను ఆల్ఫ్రెడ్ గారితో నుంటిని.

గేం—ఆల్ఫ్రెడ్ మహారాజునొద్దనా? పరమేశ్వరుఁడాయనను రక్షించుఁగాక!

గు—హూ ఆల్ఫ్రెడ్ భూపాలవరసముయొక్క గతి యేమైనదో తెలిసినదా?

అ—అయినచో, అతఁడు మీకు ప్రేమాస్వరూపుడన్న మాటయే!

గు—సంశయమా? మాజోటి బీదల కెంత భక్తియు రాగముండవలెనో, అంతయు మారాజుపై మా కున్నది. “మాప్రభునకు విజయ మగుఁగాక! ఆ క్రూరములైన డేనుతోఁడెల్ల త్వరలో సంత మొందుదురుగాక! అని మేము భగవంతుని ప్రార్థింపని తుణము లేదు; కాని, దైవసంకల్పము వేఱుగ నున్నట్లు కాన్పించుచున్నది.

అ—ఆల్ఫ్రెడ్ పై మీకంటే నాకుఁగల ప్రేమాను బంధము మిక్కుటము.

గు—కాని, ఆయననుగుఱింది ఏమియు తెలియలేదా?

అ—భూలోకము వదలెనేమో యను వదంతులు ప్రబలియున్నవి.

గు—ఎంతటి దుష్కాలము ప్రాప్తించినది! ఇంకొకను ఆపగన్నాటక సూత్రధారుని యనుగ్రహమునకై నేచి యుండుట దక్క మనము చేయఁగల దేమున్నది? రమ్ము, మాతోపాటు కొంచెము రొట్టెతిందువుగాని, మిక్కిలి యాఁకలితో నున్నట్లున్నావు, పాపము!

గేం—సరే, మాతోవచ్చి సత్కారముఁ పొందుము. రాజోపచారములు జరుపునుము.

(భర్తతో) —

ప్రాణేశా! మనము వీని నాదరింప కున్నచో రారవాదినరకములఁ బడిపోదుము. నక్కరించుట నాకిష్టముగనే యున్నది, కాని యుదరపోషణముకై ఈతఁడేల శ్రమపడఁగూడదు? పని చేతనైనవాఁడుగఁ గన్పట్టుచున్నాఁడు; పిక్కవలె నున్నాఁడు.

గు—నిజమే.

(అతనితో)

మిత్రమా! నీ చేపని చేయఁగలవు?

అ—మీరు నాకేకార్యము నియమించినను, నెఱవేర్చ సిద్ధముగా నున్నాను. నాగొట్టె నేను స్వయంకృషిచే సంపాదించుకొనుటే నాయధిలాభ.

గు—ఈకట్టెలు చక్కఁగ మోపులు కట్టుము, మూతము.

అ—నా కలవాటు లేదు. సరిగ కట్టలేనేమోయని సంశయము పొడముచున్నది.

గు—పోనిమ్ము, పశువులసాల కామూల కమ్మ లెగిపోయినవి. నేయఁగలవా?

అ—నేఁత చేతఁగాదు, బాబూ!

గేం—బుట్ట లల్లఁగలఁడేమో కనుఁగొనుఁడు. అవసరముగ నున్నవి.

అ—ఈ పని యెన్నఁడును నేరది యుండలేదు.

గు—నరే, గడ్డి మేటివేయఁగలవా?

అ—ఉహూఉ.

గు—ఇదేటి వింతమనుజుడు! అంగబలమున్నను, ఏవ
నియుఁ జేయనేరఁడు. కానిమ్ము, పొయిలో పుల్లలు
వేయుట, బల్లలు తుడుచుటయు నైనను చేతఁగాదా?

గేం—నేను పాలుపిడుకుకొని వచ్చెదను. ఈ లోపల
నీతనిని రొట్టెలు తిరుగ వేయుచుండుమని చెప్పఁడు.

గుం—తిండిసంగతి యింతలోమాట కాదు గనుక, నేను
పోయి కొంతసేపు కట్టెలు కొట్టెదను.

గేం—అయ్యో! రొట్టెలు మాడనీయకుము; చెప్ప
చప్పన తిరుగ వేయుచుండవలెను.

అ—అట్టి శిరసావహింతును.

అట్లే అట్లే

[నవ్వు]—

నామట్టున కేమి, ఎటు లయిన నోర్చుకొందును;
కాని ప్రాణతుల్యమగు నా ఇంగ్లాండు—అయ్యో! రక్త
పాతపీడిత మగుచున్న నాదేశమా!—నీ కొఱకే
ఈహృదయము దుర్భరపరితాపము నందుచున్నది!
'అంబరు'నది మొదలు 'పెమ్ము'వఱకు ఒకటే రక్తప్రవా
హము! తుత్తునియలైన నాయోధుల మృతకళేవరము
లు!—అయ్యయ్యో! నాప్రియమైన బిడ్డలు చిత్రవధ
నొందిరి; మఱికొందఱు చెప్పరాని దూషణములతో
ఇండ్లనుండి తఱుమఁబడిరి; పలువిధముల నవమానిం
పఁబడిరి. ఈశ్వరునిచే కావరిగ నియమింపఁబడిన
నేను— నిస్సహాయుడనై, దిక్కులేని నామం
దను రక్షింపఁజాలక, "కబళింపుడు, మ్రొంగుడు"
అని చేతులార శత్రు మృగమునోటి కందించితిని!
కరుణాసాగరా! జగద్రక్షకా! ఈదేశమును డేవుల
బారినుండి రక్షించుటకు నేననర్హుడనైతి నేని, విజ
యిగాఁ బోరుటకు మఱొకశూరుని లేవఁదీయుము.

నేను ఊగు పేరులేక ఈ నీచస్థితిలోనే శేషజీవితము
గడపుకొందును. ఇంగ్లాండు సుఖముగ నున్నచో,
నాకడయే మనశ్శాంతికరము. ఓహోహో! కఱకు
దాత లుభయులు నిటు వచ్చుచున్నారు కాబోలు!

ప్రవేశము—

గుబ్బా—గేండలిను

గేం—కానంత ఈ కడవ దింపుడు. ఈ పాలును రొట్టె
యు మిళితముచేసిన నెంతయో రుచిగనుండును!

కాని—ఇదేమి, దురంతము! రొట్టెలు మాడి
తగులఁబడిన ట్లున్నవి; చెప్పలవలె కారునలుపు గట్టి
నవి; ఒక్కసారియైనను తిరుగ వేసినపాపమునఁ బోలేదు
గదిర, మొద్దా! శనివలె దాఁరించితివి; ఒడలు కదలు
వలేని సోమరిపోతవు!—

అ—అమ్మా! నిశ్చయమే, నాది తప్పే; మిక్కిలి వగచు
చున్నాను. ఇంక నీవేమనినను సార్థకముకాదు. నేను
చింతానిమిగుండనై యుంటిని; డమింపుము.

గు—నఖ! యిటురమ్ము. అతనిని మఱేమియు తిట్టవలదు,
ఊరకుండు. ప్రేమరసతరంగములలో విహరించు
చున్నదేమో, అతనిమనస్సు! నేను నిన్ను మోహించు
చుండిన నాటి తీయని తలఁపులు జ్ఞప్తికి వచ్చు
చున్నవి.—

గేం—ఉహూ, జ్ఞప్తిలో నున్నవా?

గు—అ! ఎంతకాలమైనది! మాయమృ మజ్జగ చేయు
చున్నపుడు—

గేం—నరి, నరి! ఊరకుండుడు! మఱియు చిన్నతనము
వచ్చుచున్నది. ఈ ప్రసంగము కట్టిపెట్టి భోజనము
సంగతి చూడుడు.

అ—క్షీరము లెంత మధురముగ నున్నవి, లల్లీ! ఓహో!
నిశ్చయముగ విందుచేసినావు.

గు—కడుపునిండ భుజింపుము, మిత్రమా!

[గేండలినుతో]—ఈతనికి బస ఎక్కడ ఏర్పా
టు చేయుదము?

దేశమా? ప్రాణమా?

అ—నేను మీకు కొత్తవాడనుగాని, అంగ్లేయదేశము నకు పరాయివాడనుగాను. నేను అసలైన అంగ్లేయుడను.

గేం—నుత్తి, పశువులను దొంగిలించి, ఇండ్లు తగులబెట్టి, మనుజులను మారణము చేయుచున్నారే, అసీచులు—దుష్టదేవులు—వారలను నీవు ద్వేషించువా?

అ—వారిపేరు వినిన నాకు పరమానవ్యము.

గేం—నిశ్చయముగ నే? (గుబ్బావంకకుఁడరిగి)—అబ్బే! ఇతఁడు మహాపూర్తిగఁ జెప్పినట్లు కనబడదు.

అ—త్రికరణశుద్ధిగఁ జెప్పుచున్నాను. ముమ్మాటికిని వారు నాకు పరమశత్రువులు; నామాటనమ్ము, లెట్టి!

గు—చేతిలో చేయి వేసినఁగాని విశ్వసించఁజాలను.

అ—క్రిందటిసారి జరిగిన యుద్ధములో నేను ఆల్ఫ్రెడ్ గారితో నుంటి.

గేం—ఆల్ఫ్రెడ్ మహారాజునొద్దనా? పరమేశ్వరుఁ డాయనను రక్షించుఁగాక!

గు—చూ ఆల్ఫ్రెడ్ భూపాలవతంసముయొక్క గతి యేమైనదో తెలిసినదా?

అ—అయినచో, అతఁడు మీకు ప్రేమాన్వరుఁ డన్న మాటయే!

గు—సంకయమా? మాబోటి బీదల కెంత భక్తియు రాగముండవలెనో, అంతయు మారాజుపై మా కున్నది. “మాప్రభునకు విజయ మగుఁగాక! ఆ క్రూరములైన డేనుతోఁడట్లు త్వరలో నంత మొందుదురుగాక! అని మేము భగవంతుని ప్రార్థించి యీగము లేదు; కాని, దైవసంకల్పము వేఱుగ నున్నట్లు కాన్పించుచున్నది.

అ—ఆల్ఫ్రెడ్ పై మీకంటే నాకుఁగల ప్రేమాను బంధము మిక్కుటము.

ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరాది సంచిక

గు—కాని, ఆయననుగుఱించి ఏమియు తెలియలేదా?

అ—భూలోకము వదలెనేమో యను వదంతులు ప్రబలియున్నవి.

గు—ఎంతటి దుష్కాలము ప్రాచించినది! ఇంతకును అజగన్నాటక సూత్రధారుని యనుగ్రహమునకై వేచి యుండుట దక్క మనము చేయఁగల దేమున్నది? రమ్మ, మాతోపాటు కొంచెము రొట్టెతిందువుగాని, మిక్కిలి యాఁకలితో నున్నట్లున్నావు, పాపము!

గేం—నరే, మాతోవచ్చి సత్కారముఁ పొందుము. రాజోపచారములు జరుపుదుము.

(భర్తతో)—

ప్రాణేశా! మనము వీని నాదిరింప కున్నచో రారవాదినరకములఁ బడిపోదుము. సక్కిరించుట నాకిష్టముగ నే యున్నది, కాని యుదరపోషణముకై ఈతఁడేల శ్రమపడఁజూడదు? పని చేతనైనవాఁడుగఁ గన్పట్టుచున్నాఁడు; పక్కవలె నున్నాఁడు.

గు—నిజమే.

(అతనితో)

మిత్రమా! నీ వేపని చేయఁగలవు?

అ—మీరు నాకేకార్యము నియమించినను, నెఱవేర్చు సిద్ధముగా నున్నాను. నాగొట్టె నేను న్వయంకృషిచే సంపాదించుకొనుటే నాయభిలాష.

గు—ఈకట్టెలు చక్క గ మోపులు కట్టుము, చూతము.

అ—నాకలవాటు లేదు. సరిగ కట్టలేనేమోయని సంశయము పొడముచున్నది.

గు—పోనిమ్ము, పశువులసాల కామూల కమ్మ లెగిరిపోయినవి. నేయఁగలవా?

అ—నేత చేతఁగొడు, బాబూ!

గేం—బుట్ట లల్లఁగలఁడేమో కనుఁగొనుఁడు. అవసరముగ నున్నవి.

అ—ఈ పని యెన్నఁడును నేరించి యుండలేదు.

గు—నరే, గడ్డి మేటివేయఁగలవా?

అ—ఉహుఉ.

గు—ఇదేటి వింతమనుజుడు! అంగబలమున్నను, ఏప నియుఁ జేయనేరఁడు. కానిమ్ము, పోయిలో పుల్లలు వేయుట, బల్లలు తుడుచుటయు నైనను చేతఁగాదా?

గేం—నేను పాలుపిదుకుకొని వచ్చెదను. ఈ లోపల నీతనిని రొట్టెలు తిరుగ వేయుచుండుమని చెప్పఁడు.

గుం—తిండిసంగతి యింతలోమాట కాదు గనుక, నేను పోయి కొంతనేపు కట్టెలు కొట్టెదను.

గేం—అయ్యా! రొట్టెలు మాఁదనీయకుము; చప్ప చప్పన తిరుగ వేయుచుండవలెను.

అ—ఆజ్ఞ తిరసావహింతును.

అల్పేక్ష

[నవ్వు]

నామట్టున కేమి, ఎటు లయిన నోర్పుకొందును; కాని ప్రాణతుల్యమగు నా ఇంగ్లాండు—అయ్యా! రక్త పాతనీడిత మగుచున్న నాదేశమా!—నీ కొఱకే ఈహృదయము దుర్భరపరితాపము నందుచున్నది! 'అంబరు'నది మొదలు 'ఔష్ణు'వఱకు ఒకటే రక్తప్రవాహము! తున్నునియలైన నాయోధుల మృతక శేఖరములు!—అయ్యయ్యా! నాప్రియమైన బిడ్డలు చిత్రవధ నొందిరి; మఱికొందఱు చెప్పరాని దూషణములతో ఇండ్లనుండి తఱుమఁబడిరి; పలువిధముల నపమానింపఁబడిరి. ఈశ్వరునిచే కాపరిగ నియమింపఁబడిన నేను— నిస్సహాయుడనై, దిక్కులేని నామందను రక్షింపఁజాలక, "కబళింపుడు, మ్రింగుడు" అని చేతులార శత్రు మృగములనోటి కందించితిని! కరుణాసాగరా! జగద్రక్షకా! ఈ దేశమును దేవుల బారినుండి రక్షించుటకు నేననర్హుడనైతి నేని, విజయిగాఁ బోరుటకు మఱొకశూరుని లేవఁదీయుము.

నేను ఊరు పేరులేక ఈ నీచస్థితిలోనే శేషజీవితము గడపుకొందును. ఇంగ్లాండు సుఖముగ నున్నచో, నాకదియే మనశ్శాంతికరము. ఓహోహో! కఱకు దాత లుభయులు నిటు వచ్చుచున్నారు కాబోలు!

ప్రవేశము—

గుబ్బా—గేండలిను

గేం—కానంత ఈ కడవ దింపుడు. ఈ పాలును రొట్టె యు మిళితముచేసిన నెంతయో రుచిగనుండును!

కాని—ఇదేమి, దురంతము! రొట్టెలు మాఁది తగులఁబడిన ట్టున్నవి; చెప్పలవలె కాయనలుపు గట్టి నవి; ఒక్కసారియైనను తిరుగ వేసినపాపమునఁ బోలేదు గదర, మొద్దా! శనివలె దాఁరించితివి; ఒడలు కడలు పలేని సోమరిపోతపు:—

అ—అమ్మా! నిశ్చయమే, నాది తప్పే; మిక్కిలి వగచుచున్నాను. ఇంక నీవేమనినను సార్థకముకాదు. నేను చింతానిమగ్నుడనై యుంటిని; ఓమింపుము.

గు—నఖ! యిటురమ్ము. అతనిని మతేమియు తిట్టవలదు, ఊరకుండు. ప్రేమరసతరంగములలో విహరించుచున్న దేమో, అతనిమనస్సు! నేను నిన్ను మోహించుచుండిన నాటి లీయని తలఁపులు జ్ఞప్తికి వచ్చుచున్నవి.—

గేం—ఉహూ, జ్ఞప్తిలో నున్నవా?

గు—అ! ఎంతకాలమైనది! మాయమ్మ మజ్జిగ చేయుచున్నపుడు—

గేం—నరి, నరి! ఊరకుండుడు! మఱియు చిన్నతనము వచ్చుచున్నది. ఈ ప్రసంగము కట్టిపెట్టి భోజనము సంగతి చూడుడు.

అ—క్షీరము లెంత మధురముగ నున్నవి, తల్లీ! ఓహో! నిశ్చయముగ విందుచేసినావు.

గు—కడుపునిండ భుజింపుము, మిత్రమా!

[గేండలినుతో]—ఈతనికి బస ఎక్కడ ఏర్పాటు చేయదము?

౧. (ఎ) శ్రీ మద్వారి సత్యనారాయణగారు (౧) (బి) శ్రీ కోడేటి రంగాచార్యులుగారు (౨) (సి) శ్రీవడలి జోగయ్యకాస్త్రిగారు (౩) (డి) శ్రీ వెంకటేశ్వరరావుగారు (౪) ౨. ఖద్దరుదీక్షలుగాన వజ్రవాడ రైతులు. ౩. శ్రీ దుర్గా వెంకటాద్రిగారు (౫) ౪. శ్రీ క. గోపిగారు (౬) ౫. శ్రీ విష్ణు కోట జగన్నాథులగారు (౭) ౬. శ్రీ బి. కృష్ణమూర్తిగారు (౮) ౭. శ్రీ భవిషిపాటి చిన్నయ్యనారాయణగారు (౯)

౧. శ్రీ బాలసూరికుచ్చి అంజనేయశాస్త్రిగారు(శి) ౨.(ఎ) శ్రీ కావూరి వెంకటప్పయ్యచౌదరిగారు(శి) (బి) శ్రీ అప్పసాని సాంబయ్యచౌదరిగారు
 ౩. శ్రీ పెండెం వెంకటరాములుగారు(శి) ౪.(ఎ) శ్రీ చేకూరు వెంకటసుబ్బయ్యచౌదరిగారు(శి) (బి) శ్రీ శరణు పున్నయ్యగారు(శి) (సి) శ్రీ రాఘవ
 శివరామకృష్ణయ్యగారు(శి) ౫. (ఎ) పొతుకుచ్చి వెంకట్రామయ్యగారు(శి) (బి) శ్రీ టి.వి. శాస్త్రిగారు(శి) (సి) శ్రీ మద్ది సత్యనారాయణగారు(శి)

మీ జీవితమును

పాత్ ఇండియన్ జనరల్

అస్యూరెన్సు కంపెనీ,

లిమిటెడ్, లో

భీమా చేసికొనుదు.

హాకీ ఆఫీస్ :—తెలంగాణ పట్ట 78, మద్రాసు.

ప్రతియుక్కరి ఆదనమునకును, ప్రతివారికి
మీలగునట్లును యుక్త పద్ధతులన్నియు మీ కింపేసేటో
గలవు. మా కంపెనీ ఏజన్సీ లేసికొనినచో, మీకు
మంచి రాబడి గలదు, మాకు వ్రాసినను లేక
స్వయముగా వచ్చినను, అన్ని విషయములు మీకు
సుబోధకము లగును.

కె. సి. పాండరే & కో.,

మేనేజర్స్ అండ్ జనరల్స్.

ఆంధ్రప్రదేశ్ సంస్కరించుచు, చక్కరమువలె కనెరి
నీ చేతులను. కావి, గృహమును నిర్మించునట్లు, యే
కొలదిమందిలోనూ ప్రతి ఏ యును. అదియే, భారతీయరీతి న
విశ్వవ్యాప్తము.

కానుక చెల్లు అమూల్యముకంటెనీ, లిమిటెడ్ పూర్తిగా
స్వతంత్రమైన సంస్థ. అంత, మంచిపనుకంటెగల డైరెక్టరులు
గలరు. వారి పరిపాలనపై పూర్తిగా చెప్పవలసి కాదు.

ఈకంపెనీవలనాకు ప్రతివారినీకంటెగలదు గృహమును
నిర్మించుకొనుటకు యాకంపెనీ సహాయముచేయ నిశ్చయించి
నది. మీ జీవితము నిందు భీమాచేసికొని, ప్రీమియములు చెరిం
చుట మీ పని.

అన్ని విషయములు గలవు. కాకితాకర్షణక వాడుక.
తక్కువ ప్రీమియములు. డెయిల్ ఇన్సూరెన్స్.

గృహనిర్మాణముకు ప్రత్యేక సదుపాయములు.

రాజధానికం కంటెలను ఏజెంట్లు కావలెను.

వివరములు, పరమరులుమాకు సువాటిక వ్రాయుదు.

Provincial Organiser,

Mylapore Madras.

ప్రావిన్షియల్ ఆర్గనైజర్,

మైలాపూర్, మద్రాసు.

ఫోన్ నెం 8082 ను

ఇండియా ప్రావిడెంట్ కంపెనీ, లిమిటెడ్.,

**భారత దేశమందు పురాతనమైనట్టియు, గొప్పమైనట్టియు,
ప్రావిడెంటు కంపెనీ ఇదియే.**

దిప్యమైన చోసన్: ప్రీమియములో నష్టపోనంతా భోగ్యముగా తీసికొని ధైర్యమునుగల్గుచు.
మూలభూమి దాదాపు రు 5 లక్షలు.

జీవల జీవితములను భీమాచేసికొనుటకు ఉత్తమమార్గము. ప్రీమియము నలు 1-5-0 న 1-0-0 లేక 0-8-0
చునుకుగలవారును, సమ్మతిమైన వానిను భారతీయమైన ప్రత్యేకముపై సహాయములకు ఏజెంట్లు కావలెను.

మొదటనే ఈదిగువ విలాసమునకు వ్రాయవలెను:

THE SECRETARY,

29, Grey Street, CALCUTTA.

ప్రసిద్ధి గల నగల వర్తకులు

నమ్మకమునకును, పనితనమునకును, ప్రఖ్యాతిగాంచినవారు

D
I
A
M
O
N
D
S

J
E
W
E
L
L
E
R
Y

A view of the show rooms of Messrs Bapalal & Co., Madras

వజ్రములు

మావద్ద వజ్రములు విశేషముగా ఉండుటవలన, యేదో శ్రమచేరి కావలసినను బాగుగా పరిశీలించి, తమకిష్టమునుబట్టి సేరుకొనవచ్చును. ఈలు రూపుకొనిన సాధ్యములవలన తక్కువ ధరలకు బడయవచ్చును. ఎందుకల్లవనగా, మీము కొక్కచేరమునకు సేరుగా పూకులను తప్పించెదము. అందు కల్ల విజంటు లేక కమిషన్ దారు లాభములుగాని సమయావ ములుగాని యిందు కలియకు లేదు.

చిత్రవస్తువులు

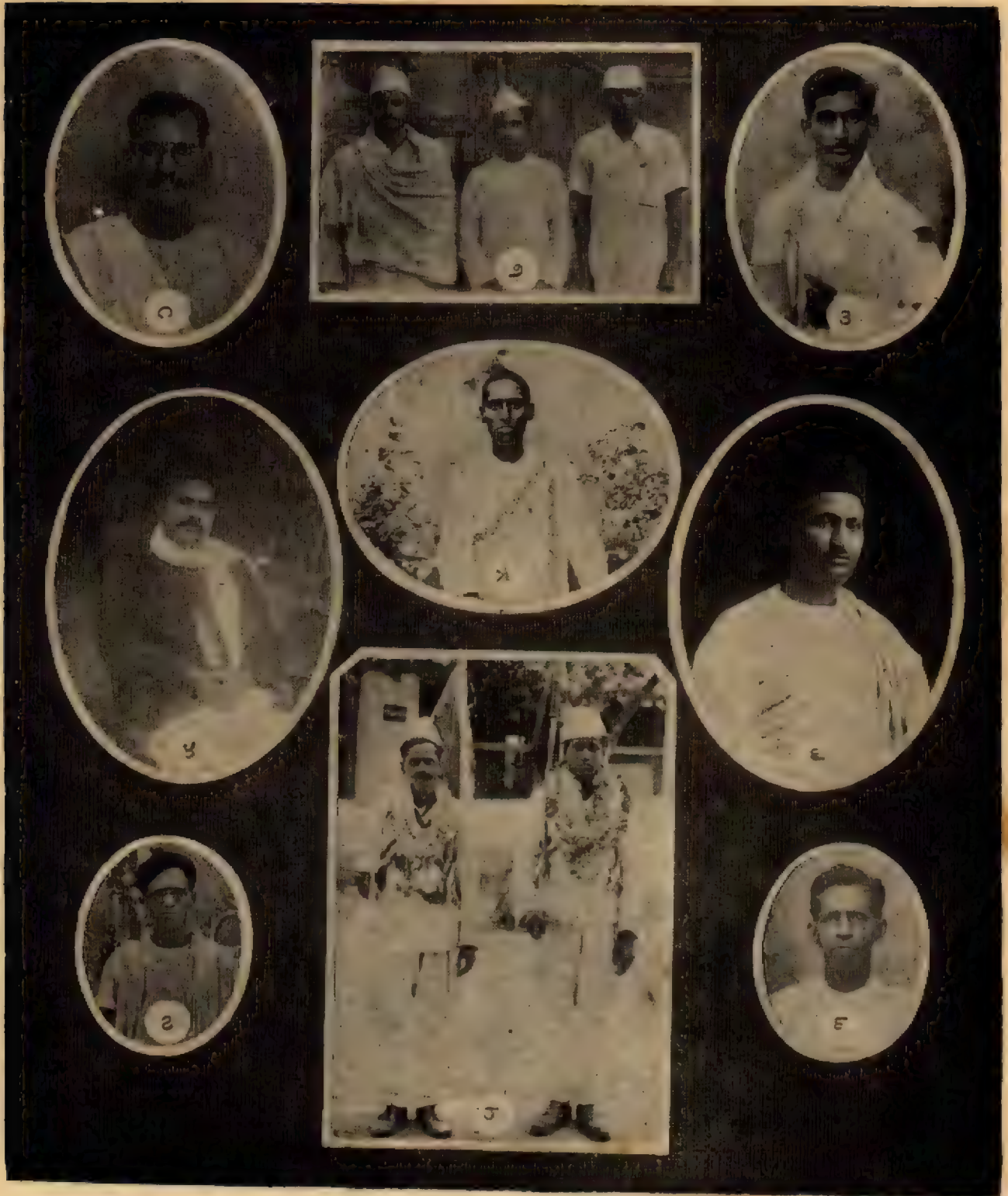
మా చిత్రవస్తువులు బంగారులోను, వెండిలోను అతి సొగసైన వయోభాలు నిధిపరుపబడుచున్నవి. కృత్యమైన లోహమును పనివారల కని నైపుణ్యమును, మాకు పెట్టెరి శేర్లు. మా చిత్రవస్తువు లేండి స్పృహములతో అలంకరించి నవి. అయినప్పటికింక లీలేని, వెండిని వారను బంగారును నకును పూచీ కిచ్చెదము.

బాపాలాల్ & కో

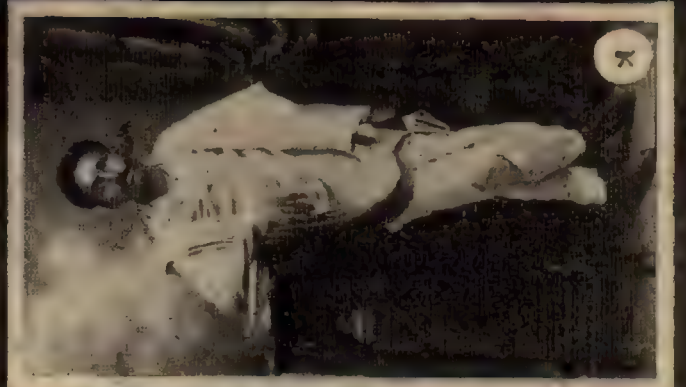
వజ్రముల వ్యాపారులు, నగలను చేయువారు, యైనాబజార్, మద్రాసు.

ఓలిఫాను నెం 2696 కు.

ఓలిగ్రాం నెం 2696 కు.

౧. శ్రీ.మంగిపూడి పురుషోత్తమ శర్మగారు (౧) ౨. (ఎ) శ్రీ తూములూరు శత్యనారాయణగారు (౨)
 (బి) శ్రీ అధరాపురపు శేషగిరిరావుగారు (౩) (సి) శ్రీ తూములూరి శేషగిరి శర్మగారు (౪) ౩. శ్రీ.సూరంపూడి హరిరావుగారు (౫)
 ౪. శ్రీ దంతులూరు నారాయణరాజుగారు (౬) ౫. శ్రీ గరికిపాటి మల్లావధానిగారు (౭) ౬. శ్రీ మల్లాది యజ్ఞనారాయణగారు (౮)
 ౭. శ్రీరాములు గుప్తగారు (౯) ౮. (ఎ) శ్రీ వంక నూరికాశ్రిగారు (౧౦) ౯. శ్రీ గోపాలకృష్ణయ్యగారు (౧౧)

౧. శ్రీ యం. కె. వి. గారు (౧) ౨. శ్రీ వింజమా శ్రీ అవంతిచార్యులుగారు (౧) ౩. శ్రీ యం. వాశీశ్వరరావుగారు (౧)
 ౪. శ్రీ దుర్గారం బలరామకృష్ణయ్యగారు, పౌరవాణిజ్యప్రహర (౧)
 ౫. శ్రీ వి. రామబ్రహ్మం చౌదరిగారు (౧) ౬. శ్రీ కామయ్య నరసింహారావుగారు (౧)

దేశమా? ప్రాణమా?

ప్రజోత్పత్తి సంపత్సరాది సంచిక

గేం—మీకు తెలియని దేమున్నది? చావడిలో నింకను
క్రొత్తగడ్డి యున్నట్లున్నది.

ఆ—[స్వ]—

నాకు రాజభోగములే? నేనును నా సిపాయిల
వలెనే శూనితును. కటా! ఎండలు యోధులు కటికి
సేలపై శాశ్వతముగ పవ్వలించి యున్నారో కదా!

గేం—ఏ మాచప్పడు? గుట్టపు కదమువలె నున్నది.
సంగతి తెలిసికొని రండు.

ఆ—పాపము శమించుచుగాక! నన్ను గుఱించి ఈ బీద
కుటుంబులు కూడ మడియవలసిన గతి వచ్చినది
కాబోలును! నేనాయరణ్యములోనే ప్రాణత్యాగము
కావించుకొనక పోయితినిగాదా!

గేం—దయాసముద్రా! మావంతునకు వచ్చినవా, కత్తి
నేటులు!

గు—అయ్యో! ఇక నేమున్నది? డేనులు! డేనులు
వచ్చిపడిరి! బాబూ! మమ్ములను చంపకుండు!!

ప్రవేశము—ఎల్లా

ఎ—[నూకఱించి]—

ఓ నాప్రభూ! నారాజా! తండ్రీ! నిన్నుగన్గొను
భాగ్య ముచ్చినది; ధన్యుడను.

ఆ—[కొరిగించుకొని]—

నా ఎల్లాయే! ధీరుడగు నాయెల్లాయేనా!!

ఎ—రాజోత్తమా! శుభసందేశము గొని వచ్చితి.
'కిన్వోల్' కోటలో బంధింపఁబడిన మనసైన్యము గట్టి
పట్టుదలతో నీవలఁ బడి, అచ్చటిడేనులను చెండాడి
నది. భయంకరమూర్తియగు వారి నాయకుండు—
మూర్ఖ—కొనయూపిరితో పడియున్నాడు.

ఆ—అట్టిపని సంభావ్యమా! ఇంకను నేను రాజగనుండఁ
దగుదునా?

ఎ—ప్రఖ్యాతవీరపురుషుడగు వారి నాయకశిఖామణి
కూలిపోయినతోడనే వారి సైనికులు దిగులుచెంది

చెల్లా చెదరైరి. ఈ తరుణమున మనవారల నడపిం
చుటకై ఎలుగెత్తి నీ నామస్మరణ మొనరించుచు
న్నారు. ఇదిగో, ఈ యుత్తరములో మిగిలిన వివరము
లున్నవి. [ఒక లేఖ నిచ్చును.]

గు—[చక్కను]—

అయ్యో! మనగతి యేమికానున్నదోకద! నీకు
నోటిశుద్ధి లేదు. ఎల్లు తూలనాడి వదలితివి!

గేం—ఇకేమున్నది? మనకు చావు మూడిన దనుట
నిశ్చయము. ఇంతకును, ఆయన ప్రభువని కలగంటినా
యేమి?

గు—ఈ మాత్రము కనిపట్ట లేక పోయితివి, ఎందుల
కూరకప్రేలుట? ఆయన కేవలియుఁ చేతఁగాకుండు
టయే గొప్పవాడనుటకు తార్కాణము.

ఆ—[ముందునకువచ్చి]—[స్వ]—

దేవా! ఇదంతయు నీకృపకద! నేడెట్టి సువార్త
తెలియవచ్చినది! నిస్సహతా దేవత నెలకొనియున్న
ఈ విషమపరిస్థితులలో 'ఆశ' యను వెలుగు ప్రసా
దించితివి!

మిత్రమా!—

తిరిగి నేను సేనలో మొఱయుదునా? ధీరులగు
నాయాంగ్లేయులను నడపింతునా? విజయము వడయు
దునా? మరల నా మిత్రులు తల లెత్తుదురా?

ఎ—రాజా! నీకువలెనే అడవులలోను, గుహలలోను,
తల దాచుకొనుచు, ఇంటింటికీ దిరుగవలసివచ్చిన
యోధులు పలువు రున్నారు. నీవు సజీవుడవై తిరిగి
సేనాధిపత్యము వహించితి వనువార్త తెలిసినక్షణమ,
అధైర్యము వీడి మరల ముందునకు వచ్చి, నీయాజ్ఞను
శిరసావహింతురు.

ఆ—సరే, వారినందఱను కలసికొన మిక్కిలి తహతహ
పడుచున్నాను. ఈ పట్టుననే నాప్రజలు కసిదీర్చుకొన
వలయు, తరుణము మించనీయఁ గూడదు.

గుబ్బా—గేంకలిను
(రాజుపాదములపైబడి)—

మహాప్రభూ!—

గేం—మాళింములు ఖండించెదవు కాబోలును, ప్రభు
వతంసమా! రాజా! ప్రమాణపూర్వకముగఁ జెప్ప
చున్నాను, నీవు మాప్రభువని తెలియవైతిని, తండ్రి!

గు—ఆమాయకురాలైన నాభార్యను క్షమింపఁదా,
రాజమాళి! పాపము! ఆమెకు నోటితోందరయేకాని,
దురుద్దేశము లేదు.

ఆ—నదయహృదయులగు నంపతులారా! క్షమించితిని.
క్షమించుటయేకాదు, వందనము లర్పించుచున్నాను.
నేను తిరిగి ఇంగ్లాండుదేశపు సింహాసనము నధిష్ఠించు

నంతటి యదృష్టమే కలువో, మీరొనంగిన యాతి
ధ్యమునకు యథోచితముగ మిమ్ముల బహుశరించు
టయే నా మొదటిగర్తవ్యము. మిమ్ములఁ గాపాడు
టకే నే నిష్పదు పోవుచుంటిని.

విశ్వానపాత్రుడవగు నా ఎల్లా! రమ్మ, ఆయుధ
పాణివి గమ్ము! మఱొక్కసారి జేనులను డిక్కొనుట
కీమాత్మ తపించుచున్నది. పంచభూతములు సాక్షు
లుగ నేనిదే శిష్యముఁ బూనుచున్నాఁడ, వినుము—
“నా దేశమునకు శాంతియైన చేకూరవలెను, లేక రణ
రంగమున నే నసువులనైనఁ బాయవలెను; అంతవఱకు
ఈ నాభిష్టము ఒకలోనికిఁ బోదు.”

త్వరపడుడు!

ఆంధ్రగ్రంథమాల గం-వ గ్రంథము

త్వరపడుడు!!

ఆత్మకథ

రెండవసంపుటము వెలువడినది.

వెల రూ. ౧-౦-౦

(గాంధీమహాత్ముని స్వీయచరిత్రము) ప్రథమ సంపుటము (రెండవకూర్పు)

క్రాన్ సైజు, పుటలు రగిం, మేలయిన కాగితము, ముచ్చటలు గూర్పు అచ్చు

అమూల్యమైన ఈ గ్రంథమునకు వెంటనే ఆర్డరులు పంపుడు

శతావధాని వేటూరి శివరామశాస్త్రిగారు తెనిగించినది

(వెల పండ్రెండు అణాలు మాత్రమే) తపాలఖర్చులు ప్రత్యేకము

మేనేజరు : ఆంధ్రగ్రంథమాల,

శృంగారమాయావిలాసము

బుక్కచిట్టనపు రామానుజయ్యగారు

(ఒకచిన్నిప్రహసనము)

[శ్రీసీతారామలక్ష్మణులు దండకారణ్యము ప్రవేశింతురు.]

రాముడు:—బుష్పీశ్వరులారా! నమస్కారము. [అనుచు సీతలక్ష్మణులతోడ సాష్టాంగముగాఁ బ్రణమిల్లును.]

ఋషులు:—[అశీర్వాదించి] శ్రీరామచంద్రా! ఈదినమే సుదినము. మిమ్ముఁ జూడఁ గంటిమి. మంటిమి. మాతపములు ఫలించె. మాజన్మములు సార్థకము లయ్యె.

రాముడు:—మీ కెల్లరకుఁ గుశలమే కదా? ఇందు మీ తపోయాగాదులు నిర్విఘ్నముగఁ గొనసాగుచున్నవా?

ఋషులు:—అక్కటా! మాకష్టములఁగూర్చి నీతోఁ గాక మఱి యెవ్వరితో మొఱపెట్టుకొని మాదగఖములఁ బొపుకొనఁగలము? వినవయ్యా, యాయరణ్యమున రాక్షసులు కడుంగడుఁ బ్రబలియున్నారు. ఆమాయాపులు మా యాగాదికర్మలన్నడు రక్తమాంసాదులు గురిసి కార్యభంగము గావించురు. మాతపమును జేయుదురు. ఆదుర్మార్గుల బారినండి రక్షించుభారము నీయిది.

రాముడు:—ఇక మీరు భయమొందవలదు. ఇందుల రక్షనులఁ జక్కడంచి మీ కందఱకు సుఖము గూర్చెద. [అని యభయ మిచ్చును.]

[ఇది యెరింగి కొందఱు రాక్షసులు తమ యజమానుఁడగు ఖరునకుఁ దెలుపఁ బరుగిడుదురు.]

రాక్షసులు:—మహాప్రభూ! మనవనమునకు వింతవారెవ్వరో యిరువురు రాజకుమారు లతిదృఢకాయులాబానుబాహులు జటావల్కులధారులై ధనుర్బాణపాణులై వచ్చియున్నవారు. వారిపెంట నొకచక్కని యాడుదియును వచ్చియున్నది. అవ్విలు కాండ్రు దశరథచక్రవర్తిపుత్రులట. వారిలోఁ బెద్దవాడు రాముఁ డనువాడట. వానితో పెడఁగు జడదారులు మనవలని బాధలనుగూర్చి మొఱపెట్టుకొనిరి. వాఁ డది విని, “మీ రింక భయపడవలదు. ఇందుల రక్షనుల నుక్కడంతు” ననెను. చిత్తగింపవలయును.

[ఖరుడు తల యూచి, కనునన్నచే వారికి సెలవొనంగి, సభలో నున్న విరాధునివంకఁ జూచును.]

విరాధుడు:—[లేచి] మహాప్రభూ! దేవరయాజ్ఞకు నెదురుచూచువాడ.

ఖరుడు:—ఈ వనమునకు మువ్వరు మనుష్యులు వచ్చియున్నారనుమాట నీవును వింటినికదా! మనుష్యులు మన కొకలెక్కయా? వారు మన కాహారభూతులు. అది యటుండనిమ్ము. నీ వచ్చోటికిఁ జని యాశ్రీని క్షీప్రమునఁ గొనిరమ్ము.

విరాధుడు:—చిత్తము మహాప్రభూ! [అని సెలవు పొంది త్వరితగతిని శ్రీరామాదు లుండు చిత్రకూట పర్వతమునొద్దకుఁ బోవును.]

శ్రీరామచంద్రుడు కొండనెత్తముపైని సీతాదేవితో విహరించుచు నందుల వినోదముల నామెకుఁ జూపుచుండఁగా, విరాధుఁడు వారలఁ గాంచి, యామెసొందర్యమున కచ్చెరు వంది, యామెను ఖరువకుఁ గొనిపోవు ప్రయత్నము మాని, తానే యామె నెటకేనిఁ గొంపోవ నుద్యుక్తుఁడై, యామెను వందించి కొనిపోవుకొఱకు రామునివేషము ధరించి, యం దొకచోటఁ దరుగులాడుచుండును.

[విరాధుఁడు రాక మనలుటకు ఖరుఁడు కోపము గొని, సీతను చెచ్చటకు శూర్పణఖను బంపెను.]

శూర్పణఖ—[రామునివేషమున నున్నవిరాధునిఁగాంచి, తా నదివఱకే రామునిఁ జూచి యాన గొని నమయము వేడియున్న దగుటచే]

తనలో — “ఏమి నా నోముఫలము! రాముఁడెన్నఁడు నిజకాంతను విడిచి యేకాంతమున నాకుఁ జిక్కునా యని యెంచియుంటిని. ఆహా! నేఁడు నా మనోరథము ఫలించె! అదె! యారాముఁ డీవైపునకే వచ్చుచున్నవాఁడు. ఆతఁ డెప్పుడును సీతయందే ప్రేమ గలవాఁడు. వేఱొకస్త్రీని గ న్నెత్తియైనఁ జూడఁడు. కనుక నామె రూపమునే ధరియించి, యాతని నేమఱించి యెందులకేనిఁ గొనిపోయెద.”

అంత, మాయారాముఁడును మాయాసీతయును నొక్కచో నంధింతురు. ఈ విచిత్రప్రదర్శనమును లోకాభిరాము లగు సీతారాములు చూచి నవ్వుకొనుచు, ముందు జరుగఁ జోవు నాటకమునం దా పాత్రధారు లేమాత్ర మభినయింతురో కనుఁగొనువా రై యట్టే వేడుక చూచుచుండురు.

ఆ సీతారాముల రక్షణము నిమిత్తము కొండ దిగువ మిగుల మెలఁకువతోఁ గావలి గాచుచున్న లక్ష్మణుఁడు వనప్రదేశమున నడయాడుచున్న యామాయా దంపతులు తనదృష్టిపథమునఁ బడినంతనె, ‘కొండపై నున్నవార లచోటి కెప్పుడు పోయి’ రని సంకల్పించి,

మీఁదికిఁ దల యెత్తి చూచి, యచ్చట సీతారాములుండుటను గాంచి, యెదుట గోచరించు దంపతులు కామరూపు లగురాక్షసులే యని నిశ్చయించి మిన్నకుండెను.

మాయారాముఁడు:—ప్రేయసీ! యింతనే వెక్కడఁ గ్రుమ్మరుచుంటివి?

మాయాసీత:—మోహనాంగా! నే నొక్కచక్కనికురంగమును జూచితిని. దానిఁ బట్టి తెచ్చి యాడుకొందమని యాసింది, దానిని వెంబడించి చాలదూరము పోయితిని. అది నాచేతికిఁ జక్క దయ్యెను. నేను నిరాశఁ జెంది యిచ్చటికి వచ్చితి.

మాయారాముఁడు:—ప్రియా! నీ వింత ప్రయాసపడ నేల? నాతో నొక్కమాట చెప్పిన, నెన్నిజింకలేని పట్టితెచ్చి కీముందటఁ బెట్టనా? కాని, జింకమీఁద నుండుప్రేమకూడ నాయందే యుండవలయు నని నాకోరిక. జింకను దెచ్చి యిచ్చిన, నీవు దానితోనే యెప్పుడు నాడుకొనుచుందువేమో యని, తెచ్చటకు వెనుదీసెదను. నిన్ను విడిచిన యరనిముసము నా కొకయుగముగఁ దోచును. నీకు జింకమీఁదిపిచ్చు, నాకు నీమీఁది....

మాయాసీత:—మనోహరా! నీమనస్సును శోధించుట కట్లు చెప్పితిని. కాని, నేనుమాత్రము ని న్నెడఁబాసిన యరక్షణ మైన నుండఁగలనా? నన్ను వెదకికొని వచ్చెదవో లేదో చూడఁ గోరి యాపాదరింపఁ దాగి యుంటిని. ఇంక వ్యర్థముగా ని న్నలయింపఁ గూడ దని యెంచి, నీయెదుటఁ గనంబడితి.

మాయారాముఁడు:—నన్ను నీ వింతగాఁ బ్రేమించుటకు సంకల్పించితిని. సుందరీ! యిందనుక ని న్నెడఁబాసిన తాపము దీఱ నా కొకతియ్యనిముద్దు ననుగ్రహింపుమా! [అని ముద్దిడుకొనును.]

మాయారాముఁడు—(స్వగతము) ఇంకను మనలరాదు. రాముఁడు సీతను గానక వెదకికొని యిచ్చటికి

వచ్చిన గార్యము సెడును. కనుక దీని నుపాయమున దూరమునకుఁ దోడ్కొనిపోవలయును.

(బహిరంగముగా) — పూజోడి! అల్లదిగో చూడుము. తనకు మాతా కై వెలయుచున్నయాపోక మాఁకునకు సొంపు సంపాదించుచు నొకసంపెంగ దీఁగ యల్లిబిల్లిగ నల్లుకొనియున్నది. చెంతకుఁ బోయి దాని సోయగమును గనుల పండువుగఁ గనుగొందము రమ్మ.

మాయాసీత — [స్వగతము] — ఈతఁడు చూపుచున్న ప్రదేశ మింతని నెత్తికొనిపోవుట కెంతయు సనుకూలించునట్లున్నది.]

(బహిరంగముగా) — మోహనాంగా! యట్లే కానిమ్ము. రమ్మ పోదము. [ఇరువురు నచ్చోటు చేరుదురు.

మాయారాముడు — అహ! చూచితే? లతాతస్వి! యీలఱిక యెంతయల్లిబిల్లిగ నల్లుకొని పూగుత్తులతోఁ గూడి చల్లనిపిల్లతెమ్మెరలకు నల్ల లాడుచున్నది!

మాయాసీత — [తల యెత్తి చూచి] ఔనాను. కడు వేడు కయ్యెడిది. వేడుకకాఁదా! నాకు సంపెంగ గుత్తు కోసియిచ్చెదవా? నీచేతి కది యందదు. కావున నేను వంగికొనియెద నీవు నావీపుపై నెక్కి కోసియిమ్ము.

మాయారాముడు — రమణీమణి! నీ కోమలశరీరము నకుఁ గట్ట మిచ్చుటకు నామనం బొప్పునా? నీ మేని తీవ కందిపోవును. నేను వంగియుండెదను. నాపైని నీ వెక్కి నీకు వలసినన్ని పూవుగుత్తులఁ గోసికొనుము.

మాయాసీత — [స్వగతము] — ఇతఁడు న న్నావరమ సుకుమారిణి యగు సీతనుగా భావించి యిట్లుచు న్నాడు. నేను రక్కసి నని యెఱుంగఁడు. సంక యము కలిగించిన గార్యము చక్కఁబడదు. కనుక నేనే యీతనిపై నెక్కున ట్లనుకరించి నాకాళ్లతో లతో నిలువబడిరి.

మెలకువగా నిజీకించి యెందులకేని యెగిరిపోయెదఁ గాక.

(బహిరంగముగా) — మహావీరపురుషా! నీ యిష్టము చొప్పుననే చేయుము.

విరాధుడు వంగికొనును. శూర్పణఖ ఊపిరి బిగఁబట్టి తేలికగా నెక్కును. అంతట వాఁడు త్వరలో నెత్తుకొనిపోవఁ బ్రయత్నించును. విగ్రహము భారముగా నుండుటను గ్రహించును. ఇ దేమియో చోద్యముగా నున్న దని వాఁడు కలవరపడును. శూర్పణఖ తన కాళ్లతో నతని నిజీకించి పై కెగిరిపోవ గమకించును. అతనిమేను చిట్టపురాయిపగిదిఁ గదలుటలేదు. శూర్పణఖ తనబలముకొలఁదిని బైకి లేవఁ బ్రయత్నించును. సాధ్యము కాదయ్యెను. 'ఈతఁడు రాముఁడు కాఁడు. ఖరునిచే మొదటఁ బంపఁబడిన విరాధుఁడే యీరాపమున నున్నవా' డని నిశ్చయించి, వెంటనే క్రిందికి దుమికెను. వాఁడును దోడుతన లేచి నిలువఁబడి 'మనుజుకాంత కింతబలమెక్కడిది? ఎవ్వతయో రక్కసి రాము నాసించి, కల్లసీత యై మెల్లమెల్లఁగ నాయొద్దకు వచ్చి యిన్ని విదైలు చూపె' నని నిశ్చయించెను.

[అంతట నిరువురు నొకరి నొకరు దెలిసికొనుత్వర గలవారై యిట్లు ప్రశ్నించుకొందురు.]

విరాధుడు — ఓసీ! నీ వెవ్వతివి? సీత వేసమున నిట్లు పలుపోకలఁ బోయితివి.

శూర్పణఖ — ఓరీ! నీ వెవ్వఁడవు? కుహనారాముఁడ వై బహుభంగుల భాషించి శృంగారవిలాసములఁ జూపితివి.

ఇంతలోన వారల కిరువురకును ఖరునిజ్ఞాపకము కలిగెను. ఖరుఁడు ఖరశాసనుఁడు; ఇంత యాలస్యము నకు మనల దండింపక విడుచునే యను దిగు లొండోరు పులమనంబులందు బుగులుకొనెను.

తోడుతనె | యిరువురును దమతోటిరూపము లతో నిలువబడిరి.

విరాధుడు — ఓసి! టక్కులాడి! నీ విక్కడి కేల వచ్చితివే? సీతవేనము గయికొని యెన్నెన్నివగలఁ గులికితివే! చుప్పనాతి యనుపేరు నీకే యొప్పునే!

శూర్యుని — ఔరా! విరాధా! మహాశూరుడవు పోలే బిరాన నిందులకు వచ్చి, ఖరాజ్జ సేయుట మాని, రామునిరూపమున నీ వేల యిటు తామసింది తివి? నీ వికను రాకుండుటకు ఖరఁడు కినిసి సీతను దేర నన్ను బంపె. అయిన దయ్యోగాని, మన మురువులు, ముచ్చట లొరులుచూచి నవ్వకమునుపే, నత్వరముగ ఖరునొద్దకుఁ బోయి యేదేని బాంకి

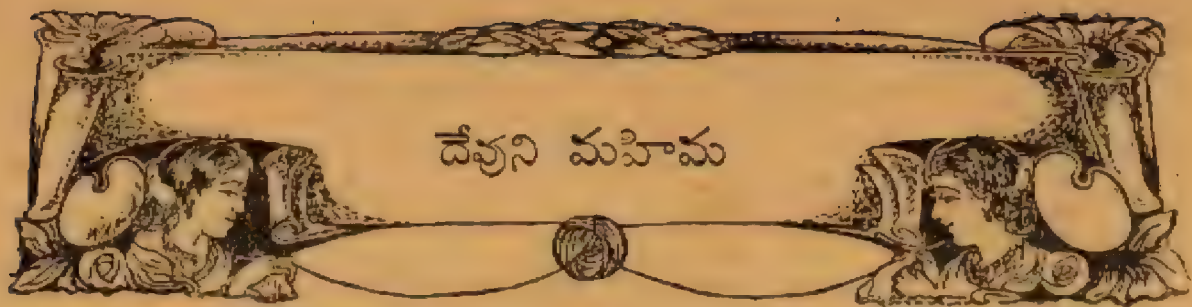
తప్పించుకొనెదము. రమ్ము, పోదము. [అని నిష్క్రమింతురు.]

పర్వతసానువుపై నున్న రామచంద్రుడు సీతా దేవిని జూచి “ఈబూటకపు నాటక మెటు లున్నది?” అని మందహాసముచేసి యడిగెను. సీతాదేవి నిజవల్లభునిజూచి “కడుఁ జోద్యముగ నున్న”దని పలికి, కడు పుబ్బ నవ్వ సాగెను. అంతట రామచంద్రుఁ డాహ్నికము నెఱవేర్చు జనును. సీతాదేవి పెంపుడుజింకతో నాడుకొనఁ బోవును.

మంగళం భవతు.

మనది నచర్య

విద్యాన్, గరిమెళ్ల సోమన్నగారు, యం. ఏ., యల్. టి.

క్రియదీప్తుల సనిశము వ్రేలెడి

లక్షలు కోటలు నక్షత్రంబులు

దేవుని మహిమను దెలిపెడిఁ గనుమా!

భావము నవ్విభవము నిడి చనుమా.

నేలయు నీరును ని ప్పనిలంబును

నింగియు లోనగు నిఖిలజగంబును

దేవుని మహిమను దెలిపెడిఁ గనుమా!భా.

సర్వప్రాణుల చైతన్యదుఁ డయి

ఉర్విని దనువుచు నోపెడి సూర్యుడు

దేవుని మహిమను దెలిపెడిఁ గనుమా!భా.

చంద్రునితోడను సరిగా నెగయుచు

సంద్ర మపారము సతతతరంగము

దేవుని మహిమను దెలిపెడిఁ గనుమా!భా.

చుక్కలఁ జరుగుచుఁ జట్టుచు భూమిని

చక్కని చంద్రుఁడు చల్లఁగ వెలుఁగుచు

దేవుని మహిమను దెలిపెడిఁ గనుమా!భా.

పర్వతపంక్తుల వనముల నదులం

బర్హి చరాచరవాసం బగుధర

దేవుని మహిమను దెలిపెడిఁ గనుమా!భా.

నవరత్నంబులు నానాశిలలును

వివిధస్థలజలవిభవాస్పదములు

దేవుని మహిమను దెలిపెడిఁ గనుమా!భా.

వేలకుల తృణవృక్షులతాదులు

కాలక్రమమునఁ గాయుచుఁ దనువుచు

దేవుని మహిమను దెలిపెడిఁ గనుమా!భా.

కీటమృగాదులు క్రిములుం బక్షులు

కోటికథంబులు కూటికిఁ దిరుగుచు

దేవుని మహిమను దెలిపెడిఁ గనుమా!భా.

రేయంబవళులు ఋతువులు నేండ్లును

సాయంప్రాతస్సంధ్యలు మాఱుచు

దేవుని మహిమను దెలిపెడిఁ గనుమా!భా.

వృక్షాగ్రంబుల విహరించుచుఁ దమి

పక్షుల కులములు పాడుచు నాడుచు

దేవుని మహిమను దెలిపెడిఁ గనుమా!భా.

పూవిడ తేనెను పుప్పాడి పు ర్విడ

స్థావరజంగమసహవాసంబులు

దేవుని మహిమను దెలిపెడిఁ గనుమా!భా.

చెట్టున గూఁటిని చెన్నుగఁ దీర్చుచు

పిట్టలు గ్రుడ్డులు పెట్టి పాడుగుచును

దేవుని మహిమను దెలిపెడిఁ గనుమా!భా.

పక్షులు మింటను పంక్తులు దీర్చుచు

శిక్షగఁ బాటుచుఁ జెలిమినిఁ జూపుచు

దేవుని మహిమను దెలిపెడిఁ గనుమా!భా.

నీ రాకనమున నిల్చుచు వానగ

ధారుణిఁ గురియుచుఁ దనువుచు జీవుల

దేవుని మహిమను దెలిపెడిఁ గనుమా!భా.

అనుదిన మెల్లెడ ప్రాణులు చచ్చుట

గనుచుం స్థిరసంకల్పముఁ గొనుట

దేవుని మహిమను దెలిపెడిఁ గనుమా!భా.

మల్లాది సూర్యనారాయణ శాస్త్రిగారు

వ. తొల్లి కృతయుగాది నాదిపురుషుండు దైత్యరాజ్యంబునకు యువరాజుగా నియమించిన హిరణ్యకశిపుఁడు తన యన్నయగు హిరణ్యాక్షుని యనంతరము సకలదైత్యసార్వభౌముఁడై యేలుచుఁ దనరాజ్యం బ్రవతిహితంబు గావింపఁ దలపోసి యాధిపత్యం బమాత్యుల యందుంచి తపం బాచరింప నుత్సాహంబున బురంబు వెలువడి యొకపుణ్యనదిం జేరి—

పదియు నొకండువే లయిదువందలు నేండ్లు నడిజలంబునం
గదలక యుండి యాకమలగర్భునిగూరిచి లోక మెల్లఁ బె
ల్లదరఁ దపంబు చేయఁగ మహావ్రతనిష్ఠఁ బితామహుండు న
మ్మద మొదవంగ సర్వసురమండలి పేరిమి వెంబడింపఁగఁ.
మదకలహంసఁ బూన్చిన విమూనము నెక్కి బితాన వచ్చి యా
నదికడ డిగ్గి యోదనుజనాయక! నీదు తపంబు నాకు న
మ్మద మొనరించెఁ జాలు నిక మాను తపోవ్రతనిష్ఠ, దెల్పు నీ
యెడఁగలకోర్కీ యీక్షణమ యిచ్చెద నన్న నిశాచరేంద్రుఁడుఁ.
పరమానందముతో నది-దరికిం జనుదెంచి భక్తితాత్పర్యములం
గరములు శిరమున మోడిచి-ఛరమేష్టికి మ్రొక్కి- యిట్లు పల్కె నణఁకువన్.
సురసిద్ధసాధ్యరక్షో నాగగంధర్వమానవాదులచేత మడియకుండ
బహువిధశస్త్రాస్త్రబాణకృపాగ్రాదిపాదపాదుల మృతిఁ బడయకుండ
నార్ష శాపంబుల నార్ద్రశుష్కపదార్థజాతఘాతంబులఁ జావకుండ
స్వర్గాంతరిక్షభూపాతాళముల దినరాత్రిసంధ్యలఁ జాపు రాకయుండ
వర మొసంగుము మఱియును బంచభూత-లోకపాలరవీందుసుశ్లోకశక్తి
నాకుఁ గలుగంగ, రణభూమి నన్నుఁ జేరఁ-బరమదివ్యాస్త్రములు కూర్చివరములిప్పు.
అని యర్థించిన నిచ్చితి-నని పల్కి విరించి యరిగె హంసవిమానం
బున నిజలోకంబున కొ-య్యన, దేవత లంత నజని కని రిబ్బంగఁ.
అంబుజగర్భ! నీ విడిసయట్టి వరంబుల వాఁడు మమ్ము లో
కంబుల నెల్ల నుక్కఁగఁచుఁ గావున వానిని జంపఁగా నుపా
యంబు తలంపు మన్న, నరఁ డౌ నిది నిక్కమ కాని వాఁ డవ
శ్యంబును బొందు నీఫలము సల్పినయట్టితపంబుపేరిమిఁ.

మినసారసము

సకలవిధమైన రోగములకు దివ్యామృతమని లోకఖ్యాతి గాంచినది.
లోలికి, పై పూతలకు చుక్కల పరిమాణముగా నువ
యోగించిన నిమిషమాత్రములో అద్భుతగుణ మిచ్చును.

మినసారసము

ఒకసీసా యింటివద్ద నుంచుకొనిన వైద్యులను వెతుక నవ
సరము గనుపించదు.

జలుబు, దగ్గులు, అన్నిరకముల జ్వరములు, కడుపు
నొప్పి, దగ్గు, తలనొప్పి, ఉదరమందు లోలములు, గుండె
నొప్పి, పులితేపు, అజీర్ణము, కీర్ణ వాతము, ఉష్ణవిరేచన
ములు మొదలైనవాటికి గుణకారి.

సిగ్నల్ నది
మాత్రమే

ఈ ట్రేడ్ మార్కు
గుర్తు గలది.

ఇతర మందులు పనిచేయనిచోట్ల యిది రామతాళములాగు వర్తించును.

ప్రతి కుటుంబమునకు మిగుల ఆవశ్యకమైనది.

ఒకమారు వాడిన నమ్మకము గలుగును.

ధర సీసా 1-కి రూ 2 లు; పోస్టేజి ప్రత్యేకము.

కేటలాగు ఉచితము.

ఆద్రసు:—

మినసార రసం కంపెనీ, లిమిటెడ్,
నేలం (దక్షిణ ఇండియా)

పన్నె పట్టణమునందు గల ముఖ్య వ్యాపారస్థులు:—

మెసర్సు దాదా & కో., వైనియప్పనాయకావీధి, పి. టి.

మెసర్సు జె. ఎమ్. మెల్, చైనాబజారురోడ్డు.

మెసర్సు అప్పా & కో., చైనాబజారు రోడ్డు, మద్రాసు.

అశోకా కంపెనీ, లిమిటెడ్., 31, బ్రాడ్వే, మద్రాసు.

డాక్టర్ యు. రామారావు ఫార్మసి, తంబుకెట్టి వీధి, మద్రాసు.

Minsara Rasam Company, Limited, Salem. (S. I.)

వెల స్వల్పము!

ఫల మధికము!!

ప్రతాపకస్తూరిమాత్రలు

దీనియందు కస్తూరి, గోరోజనం, కుంకుమపువ్వు, పచ్చకర్పూరము మొదలగునవిచేర్చి తయారుచేయబడినవి. మిక్కిలి ఘాటుగలిగి సువాసనగా నుండును. తంబూలములో గాని, విడిగా గాని 1-2 మాత్రలను పుచ్చుకొనిన మిక్కిలి రుచికరముగా నుండుటయేగాక అతీర్ణము, వాయువ, జలంబు, జ్వరము, దిగ్గ, ఉబ్బసము, సన్నిపాతములు, మాంద్యములు, చిన్న దిద్దగుణము, కలరా, ప్లేగు, జలదోషము మొదలగు అనేకవ్యాధులగు ఖండించి బలమును, ఆరోగ్యమును కలిగించుటలో అత్యుత్తమమైనవి. దిద్దలకు యామాత్రలను అప్పుడప్పుడు వాడుచుండిన వాయువను, అతీర్ణమును, చేర్చినివ్వక చిక్కగా పోషించుచుండును. అనేక యోగ్యతాపత్రములు గలవు. ఇప్పుడు బజారులో విక్రయించబడుచుండు చౌకరకము మాత్రలుగాక శ్రేష్ఠమయిన వసుటచే ప్రతివారును విటివేకొని యుపయోగించుచున్నారు. మీరు బజారులలో కొనునప్పుడు ప్రతాపకస్తూరిమాత్రలే కావలయునని కోరుడు. వారివద్దలేనిచో మాకేవాసివ శ్రేష్ఠమైన మాత్రల సీసాలను ఈ క్రిందివలె ప్రకారం పంపుదుము. 250 మాత్రలసీసా 1-8 0-4-0 దశక సీసాలు, 2-8-0. 8 దశమలు (96 సీసాలు) 8-9-0 లు. పోస్టు ఖర్చులు ప్రత్యేకము.

వి. శి. వి. అండు కంపెని, ఆయుర్వేద సమాజం-పెరిదేవి-నెల్లూరుజిల్లా.

మిగుల ప్రేమింతురు.

రాజమోహనసారాయలు

ప్రపంచమందలి తలనూనె లన్నిటిలో యుత్తమమయినదని

అనుభవజ్ఞులు గ్రహించుచున్నారు.

ఇది మిక్కిలి శ్రేష్ఠమయిన పుష్కరసములు, అతీర్ణ, పెంట్లు, మొదలగువాటిచే తయారు చేయబడినది. అనందజనకముగు పరిమళము, శాన్యమయిన సువాసనగలది. తలకు రాచుకొను యాకాలపు నూనె లన్నిటిలో ఉత్తమ మయినదని చెప్పక రిప్పుదు. దీనిని రాచుకొని దువ్వుకొనుటచే మెదడునకు చల్లదనమును, బుద్ధికివికాసమును, గలిగించుటయేగాక, అకాలముగా వెంట్రుకలు నెరయుట, చుండు, శిరోవేడిమి, మాడుపోటు, మొదలగు వాటిని పోగొట్టి వెంట్రుకలను పట్టు పింఛమునలె మృదువుపరచి విస్తారముగా నల్లపరచి పృథ్వినించించును. గొప్ప గొప్పవా రందఱు విస్తారముగా దీనినే వాడుచున్నారు. స్త్రీలు

సీసా 1-8 రు 1-0-0 8 సీసాలు రు 2-10-0

భృంగమలకతైలము

దీనితో తల ఆంటుకొనిన అత్యుష్ణము, మాడుపోటు, తలనొప్పలు-పార్శ్వపునొప్పలు-ఎండవేడిమి-మొదలగునవి హరించి మెదడుకు చల్లదనము నిచ్చును. 8 ఔన్సుల సీసా 1-8 రు 1-4-0 4 ఔన్సుల సీసా 1-8 రు 0-12-0

శ్రేష్ఠమయిన అత్తెరు:—రోజ్ - మల్లె - వార్నినక్ - ముక్క - మొదలగు అత్తెరు ద్రాము సీసా 1-8 రు 0-8-0
వి. శి. ఖర్చులు ప్రత్యేకము అరద్రాము 0-5-0 పాతికద్రాము 0-3-0

వి. శి. వి. అండు కంపెని, ఆయుర్వేద సమాజం-పెరిదేవి-నెల్లూరుజిల్లా.

(*) ౧. శ్రీ కోటపల్లి లక్ష్మణమూర్తిగారు. ౨. శ్రీ వల్లభనేని రామబ్రహ్మం చౌదరిగారు. ౩. శ్రీ జే. వి. ముప్పరావుగారు. ౪. శ్రీ కోక నాగేంద్రరావుగారు ౫. శ్రీ అన్నచరపు ముప్పరావుగారు. ౬. శ్రీ దావ్డరు జి. యస్. శర్మగారు. ౭. శ్రీ మల్లేశ్వరిరామమూర్తిగారు.

ఆంధ్రపత్రిక - ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరాది సంచిక

(1) ౧. శ్రీ పొణ్ణకుపాటి వెంకటవాగ్భవాచార్యులు. ౨. శ్రీ కామరేణి రామసర్వచంద్రాచార్యులు. ౩. శ్రీ అన్నా ఆంజయ్యచంద్రాచార్యులు. ౪. శ్రీ పెనుమర్తి లక్ష్మీపతికాశ్యపాచార్యులు. ౫. శ్రీ మహం బాలసుబ్రహ్మణ్యులపూజ్యులు. ౬. శ్రీ రాయప్రోలు సత్యనారాయణాచార్యులు.

నవరించినతపముఖలం-బవసానము నొందుపిదప నాతని వెన్నుం
డవసానము నొందింకఁగ-నవతారం బిత్తు ననఁగ నమరులు వేడ్కన్.
జలజగర్భుని బొగడుచుఁ జనిరి యిండ్ల-కంత నక్కడ వరలభి కాత్మ నలరి
కఠినమానసుఁడు హిరణ్యకశిపుఁ డుగ్ర-బాహుదర్పంబు మెఱయంగ బయలుదేఱి.
పుడమిఁ గల్గిన పురంబులఁ గొల్లగొట్టించి నల్లిండ్లుఁ బీకించి పల్లియలను
గాల్పించి యాశ్రమగతులైన వీపులు పచరించుకర్మముల్ పాడుచేసి
పాతాళమున కేగి పాపతేని జయించి యంత నాకపురంబు నాకమించి
యమరుల యజ్ఞభాగములను దప్పించి యిప్పించి దనుజుల కింద్రపదవి
నాఁచికొని దైత్యపీఠుల నందనిలిపి-విబుధులను గొట్టి గృహములు పెడలఁగొట్టి
నిజపురంబున కరుదెంచె నిజులలోక-విజయభేరినినాదముల్ విన్ను ముట్ట.
అప్పు డాదైత్యనాయకుఁ డమరులందు-బందెగొనిపోఁగ మిగిలినవారు దేవ
గురుఁడు ముందట నడవ వైకుంఠమునకుఁ-బోయి వైకుంఠ దర్శించి మొఱ్ఱిడుచు.

దేవర ! నీదుపాదములె దిక్కుగ నమ్మినమాకు నాకమం
దేవత కల్లఁబో దనుచు నెన్నితి మింతకుఁ గాని సర్వ సౌ
ఖ్యానహమైన యాపురమునందు వసించెడి భాగ్యరేఖలన్
మావదనంబులం దుడిచె మత్తుఁడు దైత్యవిభుండు నేటితో.
బోరన నాహిరణ్యకశిపుం డరుదెంచిన దాడివేడి యే
తీగ నోర్చి యెట్లు కడతేటకయుంటిమొ చెప్పఁజాల మ
మ్మారి మనంగిన ట్లతఁడు మావయి వచ్చుటలోఁ దలంచినన్
గారుణికోత్తమా ! యిపుడు కంఠము పుట్టెడు మామనంబులన్.
సురభిటు లాయుధాళిఁ గొని చుట్టను గావలియుండ దిక్పక్షుల్
గురుఁడును నీశవీఠియుఁ గొల్వన మంతన మున్నయంత వే
ఁరుగున వచ్చి యొక్కొకనిఁ బాదతలంబునఁ దన్ని యీసురే
శ్వరుమెడపట్టి యీడ్చె దనుజ్జడభః డయ్యది యాదిగా నటన్.
పాలనలేని దీనులకుఁ బట్టినదర్గతి పట్టి యుద్ధది
క్పాలకు లప్తకప్తములపాల్పడి రన్యల కప్తపాటు లిం
కేల వదించ ? దేవతల కెల్ల శిరోమణి యీసురేంద్రఁ డా
పాలనుబారికిం బడినపాటులు నోట వదించునట్టివే ?

సురపురి కిట్టిచేటు మును చూడఁగ లే దిఁకఁ జూడఁబోము మ
త్సరమున వచ్చు నయ్యసురదాడికిఁ దాళఁగలేక వేల్పులె
వ్వరికిని వారె యై యమరభావము నెంచక జీవితాళఁ గా
తరు లయి పాఠిపోయిరి యథాయథలై సుతదారదూరులై.

సురతానన్నానశుచులైన మిన్నేటిరేపు లన్నియుఁ జాకిరేపులయ్యె
 ప్నాతానులిన్ నిష్టాగరిష్టార్థసోపానముల్ చేఁపలబండలయ్యె
 బ్రహ్మచేత్రలకు నానానంబులగు తీర్థశాలలు గుఱ్ఱాలపాలయ్యె
 నగ్నికుండంబు లాయశ్వంబులకుఁ బెట్టు గుగ్గిళ్ల నుడికించు గుంటలయ్యె
 కల్పతరుసుందరానందకందనంద-నంబు దైత్యులచేతుల నల్లియయ్యెఁ
 శెప్పెడి దిఁకేమి? సురపురి చెన్నుదొఱఁగి-పాడుపడిపోయినట్లుండఁ బరమపురుష!
 సురవారాంగన లాతని-వరపుడు లై రమరభటులు బానిసలై కి
 శ్వర! యొక్క నమస్కారము-సురపురి కిందుంచి మమ్ముఁ జూడుము కరుణన్.

వ. అని పలు తెఱంగులఁ గుయ్యిడుచుఁ దమపడినపాల్లెల్ల విన్న వింప నప్పరమాత్ముడు
 నిజకృపాపాంగివీక్షానుధారసధారల వారి హృదయాగ్నిఁ జల్లార్చి మీ కభయం బొసంగితి నే
 నిదె బయలుపెడలి యామదోన్మత్తుని సకలబలంబులతోఁ బరిహార్చి మీ యభిమతంబు నమ
 కూర్చెద మీరు నాకంబున కరిగి సుఖం బుండుఁ డని వారిం బంది—

అరిగి హిమాలయంబునకు నప్పుడ తాను సురానిపొందున
 వ్వరములు వేఱు చేయు నదుపాదుము నాత్మఁ దలంచి కోటిభా
 స్కరశతకోటిపావకులఁ న్నను మి న్నయి తేజరిల్లు సు
 దరసరసిహరూపమును దాలించి యాఖిలుప్రాలి తెన్నునన్.

పరమోంకారసహాయుడై చని పురోభాగంబునం గాంచె నం
 బరవీధీవలమాన కేతుశిఖరప్రాసాదమేరుగ్రమా
 ధరపాదాయితదుర్గమావరణమధ్యప్రన్నతాట్టాలకో
 పరిసంచారిభటాధిరక్షితము దేవ ద్వేషిదుర్గం బటన్.

ఆకోటలోపల నర్కచంద్రోపలభర్మసంఘటితంబు పంచయోజ
 నోన్నతంబును శతయోజనవిస్తీర్ణ మధ్యర్థశతయోజనాయతంబు
 కామచారము విశ్వకర్మనిర్మితమును గాంచనద్వారకుడ్యందితంబు
 కనకరత్నానందికాస్థిత దేవగంధర్వదానవదైత్యనరగణంబు.

రత్నమయసాలభంకికారంజితంబు-వివిధపుష్పలతాతరువేష్టితంబు
 సకలలోకైకరామణీయకవదంబు-నైన యాస్థానమండపం బరసి యందు.

గంధర్వులు విషందికాశ్రుతి మేళగించినపాట వీనులఁ దనువుచుండ
 నూర్వశీరంభాతిలోత్తమాదులు స్వత్యకలఁ గన్నులకు హాయి గొలుపుచుండ
 బుదీకృతామరసంకజనేత్రలు వింజామరంబులు వీచుచుండ
 సురయక్షిణిన్న రాసురవందిమాగధుల్ సంస్తుతిపాఠముల్ చదువుచుండ
 హైమసింహాసనానీనుఁ డైనయట్టి-కవచకుండలరమణీయగాత్రు దివ్య
 రత్నమకుటాభిరాము హిరణ్యకశిపుఁ-గాంచి యాతన్నిమోల సాక్షాత్కరించె.

ముందటవచ్చి నిల్చిన సమున్నతవక్షము శంఖచంద్రికా
కుండనిభాంగముం జలితకుంచితక్షిర్లు నటంబు నైన యా
సుందరనారసింహమును జూచి నితాచరరాజు నిక్క మే
నెందును జూడలేదు మును పిట్టిమృగం బని విస్మయంపడెన్.

కనుగొన శాంతమై నిశ్చలుగప్పిన ని ప్పయి, లోఁ దలంపఁగా
సనితరవార్యమైన విలయాంతక తేజమునై చెలంగు నా
ఘననరసింహరూపమును గాంచి నభాసదు లైన చైత్యులున్
మనము గలంగ తేనివదనంబునఁ జూడ్కి నిగిడ్చి ర త్తజీన్.

సరసింహాకృతి వచ్చిన-పరమేశ్వరుత త్వ మరసి భయస్కంభమసం
భరితుం డై ప్రహ్లాదుఁడు-హిరణ్యకశిపుఁ దండ్రఁ జూచి యిట్లుని పలికెన్.

దనుజవరేణ్య! నీవు పెడదారిని బోయి విచిత్రజంతుభా
వనఁ గనుచున్న యీ పరమపావనమూర్తి నమస్తదైత్యమ
ర్దనము తలంచి యిట్లు లవతారము నెత్తిన విష్ణుమూర్తి నా
మనమునఁ దట్టుచున్న దనుమానము మానుము నీకుఁ జూపెదన్.

ఈమహానీయరూపమున నెల్ల నదీనదసింధులైలభా
వ్యోమరసాతఃంబులు తపోధనమానవదానవామర
స్తోమము తారకాగ్ని శశిసూర్యనమోరదిశావితాననా
నామృగపక్షికిటకగణంబులు గానఁగవచ్చుఁ జూడుమీ!

ఎల్ల చైత్యులతోఁ గూడి యీపు నితని-నోటఁ గన్పట్టుచున్నావు, నొనటిమీఁద
పెలయుచున్నాడు శూలియు నలువ యింక-సందియం బేలే నచ్చిదానండుఁ డితఁడు.

[ఆంధ్రభవిష్యపర్వములోనిది.]

సాటిలేని ముద్దు

వెదురుమూడి వెంకటకృష్ణారావు గారు

జ్ఞాతముత్తము ముద్దు, వ్రజమణిముద్దు
మల్లె లవి ముద్దు మఱి చందమామ ముద్దు
వసుధ నికసాటిలేని మువ్వంపుముద్దు
ప్రేయనీప్రియుల్ రచించు తీయముద్దు.

విదివ్రేమ?

డింటుకూరు సత్యనారాయణరావు బహద్దరుగారు, జమిందారు

“మీ కేందెలుసే? చనకటాళ్లు. మీకు వ్రేమంటే ఎకటి తెలుసా?”

ముసలమ్మ నలుకున్నది.

“ఏం తెలియందే యింకకాలము గడిచిందా? ఈనాటికి మీరు కలిగి సంఘము, ఆచారాలు మంట్లో గలుపుతున్నారు.”

“కాలం గడచునాని కేందే? అది అనంతమైంది. అవి మీకోపం గడవలేదు. దాని స్వభావమిది. అంతమాత్రం చేత—అయితే మీకా కోటల్లో చదువు.....” అని విరువపువ్వుతో యేమో చెప్పబోతుంది మాధురి.

“ఆ! ఈచదువు లాచ్చే ముఖ్యంగా యింతచేసివై. ఉరక వుండి యేమిచేస్తావని మీనాన్న స్కూలులో వేశాడు. అంతకుమును ఏ వికండవాదా లెక్కడిది? చదువేమోకాని నీయిడుకు నీవు వ్రేమ, నేను అంటూ అప్పుడే మొదలెట్టావు. నామటుకు నేను మీ నాన్న పుట్టిచుటకు మీ తాతయ్యను కన్నెల్లిమాడలేదు, పలకరించలేదు.

“తాతయ్యా? ఆయన....చేటు...ఎట్లు.....” మాధురి కూలికూలి నవ్వుటం మొదలెట్టింది. కొంచు సునిందుకోని ఏమో చెప్పబోయి మళ్ళీ నవ్వింది.

ముసలమ్మకు కోపం వైబడివచ్చింది. అయితే చిన్నకేసంసుంచి పెంచిన వ్రేమవల్ల ఆప్రసంగా లేమీ లెక్కచేయలేదు. మాధుకి పదిహేనేండ్లు దాటివై. తెనుగులో చాలాపరిచయం సంపాదించింది. ఇంగ్లీషుమాడ తెలుసు. ఆమె మాట్లాడుతూంటే యెంతో విమర్శనా దృష్టి కనుబడుతుంది. న్యాయంమందు సంఘాన్ని, ఆచారాల్ని గమనించదు. ఎప్పుడూ నూతనాభిప్రాయాలు, నూతనమైన మార్గాలు, పత్యా న్యేయవిధాన ఆమెను ఆనందిపుంటాయి. ఉదయం. యేడుగంటలు కొట్టారు. కాఫీ తీసుకుంటేనేకాని సుదర్శనంస్కూలుకు పోడు. ఆత నిప్పును ఇంటర్మీడియేట్ ఎరువుకున్నాడు. ప్రపంచస్వరూపాల గొడవ వచ్చిందంటే అవ్వాలి స్కూలుకు కేలవే. ఎదుటివాడు బోపి కన్నుడేనే యెండాకాలపు వెలుపురూడ అప్పుడే వస్తాయి. క్యామర్ ను

కమ్మని ఉదయాసనే కబురంపాడు. అతడు వస్తాడనే నిశ్చయంతో ఈకోట కాఫీకి పొద్దెక్కింది.

“అన్నాయి! కాఫీ లేనా?”

మాధురంగా లోపల్నించి వినపడ్డది. ఆమె మాధురి.

“కొంచె ముందు; క్యామర్ వస్తాడు. అంతా వక్కసారే” అన్నాడు సుదర్శనం.

క్యామర్ గ్రోత్తగా డాక్టర్ పాట్లీను ప్రారంభించాడు. కొంచెం కలిగినవాడు. వివేకంకూడా వుంది. కేవలం ప్రజోపయోగమే ఉద్దేశించి ఈపని చేస్తున్నాడు. ఇచ్చినా, యివ్వకపోయినా బాధలేదు. ఏ క్షండరిది ఒకటేపూరు. సుదర్శనమంటే క్యామర్ కు చాలా అభిమానం. ఐతే సుదర్శనం సంస్కృత. అప్పుడప్పుడు వివాదపడే అభ్యాసం వారి కుంది. దాని పర్యవసాన మెట్లా మారినా వారి మిత్ర త్యానికిమాత్ర మేందాధ లేదు.

“షియర్ సుదర్శనం!”

“అదుగో ఇచ్చాడు. నీకేం అభ్యంతరం? రావచ్చు” అన్నాడు ఆకురకతో సుదర్శనం.

ఒకగదిలో సుంద్రటిల్లు వకటి వేసుంది. దానిచుట్టూ దంతపు పనిచేసిన మర్చీలు. సిల్కుకర్రైకో వకటి ద్వారమునకు పక్కగా త్రోయబడి వుంది. క్యామర్ వచ్చాడు లోపలికి.

క్యా—ఇవ్వాలి కలవే ననుకుంటూ

సు—చదువుల్లోకన్నా మిత్రుల్ని కలుసుకోటంలో చాలా ప్రయోగం కనపడేనాకు కలవర అమూల్యంగా ఉన్నయి.

క్యా—ఏం కలుగు?

‘మాట్లాడుదాం’ అన్నాడు సుదర్శనం.

మాధురి ఫలహారాలుతెచ్చి బల్లమీద పెట్టింది. కప్పుల్లో కాఫీ ఆరుతోంది.

“మధూ! నువుకూడా మానో” సుదర్శనం అన్నాడు. అంతా కలిసి ఫలహారాలుచేసి కాఫీ తీసుకుంటున్నారు. డాక్టరుకు సుదర్శ

నంలో కలిగిన యివ్వార్పు, సంస్కరణాభిలాష చాలా ఆనందం గొలిపిస్తే, సుదర్శనంకోసం వచ్చినప్పుడు కొకసారి క్యామల్ మాధురిని చూశాడు. కాని మాట్లాడలేదు. ఆమె చాలా చదువుకుందని, ముద్దుగా గీతం లుడుతుందని విన్నాడు. కాని అసకాశమే చిక్కలేదు ప్రసంగానికి. లక్ష్మీరిలాసములైన ఆకండ్లు ఏ అయ్యక ప్రసంగయాత్రో చేస్తున్నట్లు కనబడుతే. ఆమెనుగులకు మెహంమీది వ్రాలుకూపుండటమే ఒకటి. కాఫీ రుద్దింగానే వుంది. కాని ఎట్టగా పలుచగా వున్న ఆమె పెనుపులకు వేసిగా తనుల్లావుంటే క్యామల్ హృదయం కొట్టుకుంది. వై నాసింక రెండులోనుండి దీర్ఘములైన ఆమె బాహువుల పొవ్వనం, మెరుగు, ఒక్కటూ, ఆమెకీర మంతా గులాబితోటల్లే వుంది. కప్పు క్రిందపెట్టింది. గాజాలు చేతుల్లో పడ్డై. ఇటేమామూవుంటే సుదర్శనమేమన్నా అనుకొంటూ దేమానని బలంగా దృష్టి సుదర్శనంబైతే తిప్పాడు.

సు—క్యామల్! ఏమని నిన్ను సనాతనధర్మధర్మవారు తీర్చినారా?

“విధవావివాహాలు నిషేధాలు. అట్లా చేసుకున్నవాణ్ణెల్లా సంఘంలోంచి బహిష్కరించా” అని.

“ఇంతేనా?”

“ఇంకా చాలా వున్నై. ముఖ్యవిషయం మాత్రమే మిడే.”

మాధురి పెదమలపై మందహాసం తోలుకాడింది. కాని కళ్లలో కంపుతీరలు లేరీన్నై.

“మేంసూదా వికోచ్చా!” అన్నది మాధురి.

క్యామల్ నవ్వుకండ్లతో “తప్పకుండా” అన్నాడు.

“నీ అభిప్రాయమేమిటి క్యామల్?”

“నాఅభిప్రాయమే అదునుకే వాండ్లంతా మనుష్యులు కారంటూ, కనక నీకధ్యంతరముంటే చెప్పు. బాగుంటుంది.”

“తొందరపడకు. వాండ్ల తీర్మానానికి సూదా అర్థం వుంటుంది. స్త్రీలోకాన్ని పవిత్రమంతం చేయాలని ఈవిధంగా చేసియుంటారు.”

“బలనంతంగానా?” అన్నది మాధురి కన్నులతో. క్యామల్ మాధురిచేపు తిరిగి “లేదు, వారిస్వాతంత్ర్యం అట్లా వుపయోగించుకున్నారు.” అన్నాడు.

సు—శ్రద్ధ గలిగింపగా నిరాలంబమైన శీవనం, తమ యోగ్యత, శక్తివల్లనే గడుపుకొనుట వారిజాతి గర్వింపవలసిన విషయం కాదా?

మాధు—అట్లా అనటానికన్నా పురుషులు తమ వుపయోగం కోసం ఇంత మహాకార్యం చేస్తున్నారంటే వివాదపాతుండే!

“అది మాకనిమానం కాదు?” క్యామల్ మెల్లగా అన్నాడు.

మాధు—అనమానంరాకుండా అపకారం చేతమనా? అది చాలా దుస్సాగ్యమైన పని.

క్యామల్—ఈ ఆచారం ఎప్పుడో భీష్ముణ్ణి అంట చేధించుకు తిన్న కోజాల్లో బహుశా పుట్టివుంటుంది. సంఘంలోనుంచి బహిష్కారం కూడానా? దేశకాలముల సమసరించి నీతిస్వాతంత్ర్యాలు నశించకుండేకొరకు ఒకసంఘమని, నియమమని పెట్టారు. కాని జాతిపురోవృద్ధి, స్వేచ్ఛ, అనందాలు వేరుతో పెకల్చి శాశ్వతమౌతదుఖాన్ని లో చేల్చటానికి గాదు. ఇట్లా చేయటాని శత్రుత్వేకవ్యక్తులకును రాగి తటలమైన ఎవ్వరు చేక్కించి యివ్వలేదు.

మాధురి ప్రతిరక్తవాళంలోనుంచి స్వేచ్ఛానందాలు పొందుతే తిన్నై. “సనాతనధర్మప్రచారం చాలా తగ్గింది మనదేశంలో. కాని వాండ్లల్లా పట్టుదలమాత్రం తగ్గలేదు. వియస్సుతోసూదా పెరుగుతూంది వాండ్లకు. మధూ! మీ అభిప్రాయాల్లో మీకు విశ్వాస ముండ విచ్చు. కానివారి నెట్లు తప్పంటావు?” అన్నాడు ఆలోచనతో సుదర్శనం.

క్యామల్—ఎందుకనసూడదు? వారికి విశ్వాస ముండవచ్చు. ఒకవిషయాన్ని వ్యాయానికి తదుల్లే సాధారణంగా అందరికీ వోకీరి తోస్తుంది.

సు—స్త్రీల వ్యక్తిస్వాతంత్ర్యం అరికట్టడం పాపమనే తోస్తుంది నామాను. ఆబాధ్యత వారికే వదుల్లే బాగుండేది. ఇట్లా బహిష్కారరూపమైన శాసనంచేయడంమాత్రం వారి నిరంతరకల్పం, అనాగరికత చెల్లడిస్తుంది.

“మధూ!” అని ముసలమ్మ పిలిచింది.

మాధు—చదువుకోటానిహొదా ఒకనిచేగం వుండేది పెనక. ఇప్పటికీ చాలామరికు అమలులో పెట్టుకూనే వున్నారు కొంత మంది పెద్దకుటుంబాలవారు.

సుదర్శనం ఆమాటకు సమ్మతించలేదు. “అది నీ నెప్పుడు బప్పుకోసు” అన్నాడు.

“చదువుకున్న భార్యరావాలని నీకోరిక లే! అందుకోసం ను వొప్పుకోవు” అన్నాడు క్యామల్.

“మధూ!” మల్లీపిలుపు.

“ఇదేం గొడవఅంటూ లేచిపోయింది. పచ్చీళ్లు శాళ్లలో తోకుక్కుంది. క్యామల్, సుదర్శనం ఎదో మాట్లాడు కున్నారు. ‘అఫీసుకు వేళైంది. మల్లీ సావకాశంగా మాట్లాడుకుందాం. సాయం త్రమ పాడుక్కుడిగ్గర కలు’ అనిచెప్పి క్యామల్ వెళ్లాడు ఆలోచనతో.

2

క్యామల్ వక్ర్యత్వం, రూపం చూకింపగ్గరనుంచి మాధురికి అతనివై ఒకవిధమైన ప్రేమ, అభిమానం మెలకెత్తి పెరుగుతున్నాయి.

వివాహంయొక్క అర్థం తెలియండి మాధురి పెండ్లి చేసుకోటం పాప మనుకుంది. పెండ్లి అనే పేరుతో లోకంలో చాలా పాత్రలు జరుగు తున్నై. వివేకంలేకుండా పెరిగిన పెద్దవాండ్రు చేతుల్లో తర తరాలైనది ఈ మహాయోగమే వివాహవిధిని కాసిస్తోంది. అభి ప్రాయం నుంచి నా ఆచరణలోని కొచ్చేవరకు చాలా విషయరూపం గాలుస్తోంది. దైన్యమైపోయిన మనజాతిని చూచి ఒక్క అశ్రుచే నా విడిచే సంస్కర్త లేడు. పిపిలికాది బ్రహ్మపర్యంతం గల పర్యధూతాల్లో మహావిద్యుత్ప్రవాహంలాగు అనుక్షణం కదులూన్న ప్రేమయొక్క మూత్రంగా వివాహం నిశ్చయింపబడ్డది. అది రాసురాసు సంకుచితమై అవసరంకొరకు స్వార్థపరంగా ఉపయోగించుకునేరీతిగా దిగింది. ఈ అభిప్రాయం మాధురిమిక్కుంలో కదిలేవరకు 'మావరప్రపంచ మెంత కృత్రిమమైపోయింది. ప్రేమలేని యాలోకం పొడుపడ్డది' అని ఒక్కవిశ్వాసం విడిచింది. ఇంతలో ఏదోచిప్పు దొంది. క్రింద ఏవో ఏరి తింటూన్న చిన్నపక్షి వకటి చెట్టుమీద కెగిరింది. వదులుగా ముడి వేసుకున్న జాట్లు పక్షికాలుకెగిరి చంపమీద పడ్డది.

'మీకీవీరమే ధన్యమైంది' దాన్ని మామ్రు అన్నది. విశ్వవ్యాపక మైన ప్రేమ అప్పు డామె కళ్లల్లో నిండివుంది. క్యామర్ కు మాధురితో పరిచయం, చినువు ఎక్కువైంది. ఇంకమించుగా యిరువురి అభిప్రాయాలు ఒక్కటేనని చెప్పాలి. అవకాశం కలిగినపు డెల్లా ఒకరినొకరు కలవడం, ఎదోగోష్టితో ప్రార్థనలుపుచ్చడం మామూలయింది. ఆవుల్లో వున్న మిత్రు లందరిలో క్యామర్ చాలావివేకం, ఉత్సాహం గలవాడని మాధురినమ్మకం. తరుచు క్యామర్ ను సందర్శించడం మాధురికి చాలాయిత్యం. ఇలా వివాహంలేకుండా చినువుల్లో రేల్తావుంటే ఆవుల్లో అందరికీ బాధగానేవుంది. లోకం వెలిది. పాపం! వాండ్రు ప్రూరమైన విమర్శనలకు గురికాకుండా తప్పలేదు. మేరువువంటి దైర్ఘ్యంతో తన్ను ద్వేషించేవార్ని గూడా ప్రేమిస్తూ, తివరమంతా సౌందర్యానందాల నిలయంగా కేసుకుంటూన్నది మాధురి. స్వాధీ పరమై, కామోన్మితమై, దురాకాశ్యమయితే మైయిచ్చు లోకచ్చిష్టి ప్రేమస్వరూపాన్ని ఎట్లా చూస్తుంది? నిరాదంబరమును, ప్రేమపూ రితమును నైన హృదయాన్ని మాడాలంటే ఈదృష్టి చాలదు. దివ్య దృష్టి కావాలి.

క్యామర్ కొన్నిక్రిపడు తగలుతెచ్చి వెనక్కి నిల్చిని మాధురి జాట్లో చుట్టాడు. ఆమెయేదో ఆలోచిస్తోంది.

క్యామర్ తెలియనట్లే ముందుకు వచ్చాడు. "నీ ఆలోచన నాకు తెలుసు. తగలుచుట్టుకున్న జాట్లో ఏపువ్వ పెట్టుకుందామని కదూ! నేచెప్పనా?"

మాధురి ఆశ్చర్యంతో మందహాసంకేస్తూ ముడితడువుకుంది.

నూ—ఇట్లా చెయ్యడం తప్పుకాదు?

క్యా—పూలేమి తురమకండా వదిలేయ్యడమా?

నూ—కొమలంగా పెరిగి అల్లుకుంటూన్న తగలెంతి చుట్టులే దానికోర్కె తగలే?

క్యా—లేదు. ఎక్కువైంది. అంతకుమునుపు దాని అందం సహజంగానే వుంది. ఇప్పుడో మేఘాల్లాంచి లతలు ప్రాకులాడుతూన్న ట్టుంది. ఇది విచిత్రమైన ఒక ఆత్మార్వస్థుష్టి. నీమూడి మేఘశకలంలా వుంది. ప్రేమతోవర్ణించి పెంచుకున్న లతాసౌకుమర్యం చూసి మేఘము ముడెట్టుకుంటున్నట్టుంది.

నూ—డాక్టరుకు రసవివేకంసూడదా?

క్యా—మికవిత్వంలో ఉపించి రసాన్ని చిక్కిస్తారు.

డాక్టరు కొత్తమార్గం కనిపెడదామని కోసిమాస్తున్నాడు.

మాధురి వత్స ఆపలేకపోయింది. నెదిములు చాటిపోయింది వత్స. ఆమె నున్న నిచంపలు కొంచెం కదులాడినై.

"ఒరి పిండ్లబండతనం, ఉపించలేకపోలే కోసిపాడుచేస్తారా? పిండ్ల కొత్తమార్గం ఎవరన్న కేర్చుకుంటారేమా? క్యామర్! నువ్వీ వృత్తి మాను. నాకేం చావులేదు.

"నువ్వు చెప్పిందేరువారేనా యింకా. మధూ! నువు నన్ను ప్రేమిస్తున్నావా?"

"నీకు తెలిటం లేదు?"

"నువు చెప్పవ"

"నేనెందుకు చెప్పాలి?"

క్యామర్ దీనంగా ఉరుకున్నాడు.

"నీవు నన్ను గాఢంగా ప్రేమిస్తే నేను నిన్ను ప్రేమించినట్టు కాదూ క్యామర్!."

"ఎట్లా, నీ కాపుద్దేకమే లేకపోతే?"

"లేకపోలే నాదురదృష్టం. నీకంలా?పం?"

తమాటతో క్యామర్ పూర్తిగా క్రుంగిపోయాడు. నిరాశ, నిస్సృహ అంతా ఆచరించినై. కీర్త నిశ్వాసం ఒకటివిడిచి లేచాడు.

"క్యామర్! వెళతావా యేం?" అన్నది మాధురి.

"ఇవ్వాలే చాలా అస్వస్థతగా వుంది యెంచాతనో. వెళతా" మాధురి ఎదురుగావచ్చి రెండుచేతులు భుజంమీద వేసి నిలుచుంది. క్యామర్ కండ్లల్లో చూస్తోంది.

"కోపం వచ్చిందా?"

"లేదు"

"అప్పుడే యేం పోకపోలే"

"నుదర్శన మేమన్నా అనుకుంటాడు మనది ఇట్లావుంటే" చేతులు తీసింది.

“శేపు వస్తా చదువుకుండా” అమితమైన ఉత్సాహంతో, ప్రేమతో అన్నది మాధురి.

శ్యామల దైర్యం తెచ్చుకున్నాడు. ఎంతో నిశ్శబ్దమే అగాధంగావున్న ఆమె ప్రేమ అర్థమే కాదులేదు. రెండునిమిషా లాలో చిన్నా నిలుచున్నాడు.

“నువు రామాదమ ?

“సరే” అన్నది.

3

పొద్దులోకి సాయంత్రము చాలామంది వచ్చారు. ఏమో ఆటలు, ప్రసంగాలు; పార్కుంతో కోలాహలంగా వుంది. అయిత్రండుట్టు కొంతమంది పల్లెవాండ్లు మూగి ఆవిధిత్రం చూసిపోతూన్నారు. ఎవరో నామకుంటున్నాడుకుర్రాడు ఒడ్డుమీద. నీటి కుండలో తిరిగే తా తోటి తక్కులాల్సింది. కాయితాలు తడిసిస్తే, రేచిపోయినాడు. పారసీకపు స్త్రీ అల్లె వుంది ఒక ఆవిడ. మీసాలు కొనుక్కోపోయిన బట్టల క్రాంతి తుంటితో మెన్ చెవులో ఏమో చెవుతూ లైబ్రరీ కేసి పోతున్నాడు.

ఈకొడ వేమోపట్టలేదు మదర్సనానికి. ఏకో ఆలోచిస్తూ పద్మిక మీద కూచున్నాడు. ఎత్తులపై యెత్తులు వేస్తున్నాడు శ్యామల.

“నీమాటలు వాగేం అర్థంకావడంలేదు. ఒక ప్రియురాలుంటుంది. ఆమెను గాఢంగా ప్రేమిస్తాను. మనోవాక్కాయాలతో ప్రేమిస్తాను. ఈపుష్టి ఒకస్వకుమరిపోతే ఏమవుతుంది?” అన్నాడు మదర్సనం.

“నీమంటారు, దాన్ని గూడా ప్రేమే అంటారు”

“కాదు. బుద్ధి వ్యభిచరించిం దంటారు”

“శ్యామల! ఉండు నే వస్తున్నా” అంటూ మాధురి లైబ్రరీలో నుంచి మదర్సనం శ్యామల మాట్లాడుకునే చోటుకే వచ్చింది. ఆమె తెల్ల నిరుస్తులు ధరించుకోనుంది. చేతిలో ఒకపుస్తకం వుంది. అది “అర్హుల వివాహాలు-వారి సాగరికత” అనే పుస్తకం.

శ్యా—ఏమో అన్నావు మదర్సనం?

గు—బుద్ధి వ్యభిచరించిం దంటారు.

శ్యా—అంటే.

గు—ఒకచోట విశ్చితమైన ప్రేమ కాశ్యతంగా నుండకండా ఇంకొకరిపై ప్రసరించుట.

శ్యా—అది స్వభావం

నీ వింకా అర్థమయ్యేట్టు మాట్లాట్టలేదు. అన్నాయ! నే చెప్తా విన. ప్రేమతత్వం చాలా వికలమైంది. ఈ విశ్వమంతా ప్రేమ

మయమే. ఇందు ప్రేమించుగూడని వస్తువే లేదు. ప్రేమలో సర్వ పాపాలు నశించిపోతే. ఒకదేశము నింకొకదేశము, ఒకజాతి నింకొక జాతి, ఒకవ్యక్తి నింకొకవ్యక్తి, ఒకమనుష్యు డొకజంతువును, ఒక జంతు ఒకపురుషును, ప్రేమించుకూ ఇట్లా సర్వం ప్రేమయొక్క ఆధారంచేత నే సృష్టివ్యాపారం నిరంతరాయంగా జరుగుతున్నదని తెలుపుతున్నాయి. అది ఒక నియమంలో బంధింపబడి వుండేదికాదు. దాని నెవ్వరు అరికట్టలేదు. దాని కత్యంతవృద్ధతరమైన పక్షమం లున్నై. కొండనుహల్లోనుంచి, జీవూతబంధురమైన పశుదగర్భ ములోనుంచి, ఎంత దాచినా పెకల్చుకొని ప్రేమ స్వేచ్ఛావిహారం చేస్తుంది.

గుడు—దానికి నీతితో సంబంధమే లేదా?

మాధు—నీతంటే?

గుదర్సనం తీర్థంగా చూశాడు. ఇది వానాటికి వృద్ధిఅయి తూన్న యౌవనోద్వేగంవల్ల హిందూపాదిత్యాన్ని వాగేనంటేనే ఆలోచనలు చేస్తున్నది. ప్రేమకు ఈవిరుద్ధవ్యాఖ్యానా లేంటి? ఇనువుకుంటే మంచిజ్ఞానం వస్తుంది. దేశంయొక్క అభ్యుదయంకోసం కృషిచేస్తుంది అని అనుకొన్నాను. తరువాత తన మనోవాక్కాయాల కన్దుడైన నరుణ్ణి ప్రేమిస్తుం దనుకొన్నాను. స్వాతంత్ర్యం స్త్రీలకింను కొంత వద్దన్నారు బెనక. ఇక చేతేదేమింది? అని విచారించటం మొదలెట్టాడు.

శ్యామల ముందుకు వచ్చాడు. “వేచెపుతా” అన్నది మాధురి. “కొంచెం అభిప్రాయంలో భేదం. జాగ్రత్తగా గమనించు. రాగద్వేష విరహితమై, సర్వవిశ్వవాదియే ఆశయంగా వుండే ప్రేమతత్వానికి నీతి యేమిటి? అది అంతా పీఠికాదా?”

“మధూ! ఆన్వేష్య ఇష్టంబుద్ధిన ట్లల్లా ఉచయోగించుకునే వాండ్లు ఆయనమాట్లాడిన నీతికి అర్థంచెప్పారీ, నువుకాదు” అన్నాడు శ్యామల.

గంభీరమైన మదర్సనం హృదయంలో పెద్దపంజీరం ఆరంభమైంది. ఆగాధమై, ఆగమ్యమై యున్న మాధురి ప్రేమతత్వంలో ఆరనితల తిరిగిపోయింది. ఆమెమాటలే ఆరని కర్థంకా లేదు. తా నమే కొన్నరీతిగా మాధురి ప్రేమతత్వ మంత సంకుచితమైనది కాదు అని అతనికి తోచింది. మదర్సనం తనతో పాటు సంఘాన్ని గూడా తయారుచేయా లంటాడు. అందాకా వ్యక్తిమం దంబ వేయగూడదని, దాని వలన ఏమీ కలుగదని అతనిమతం. ఎంతో సంస్కారం కావలె నంటుంది ఆరని హృదయం. కాని అతని అభిప్రాయాలు ఆత ననుకొనే మార్పులకేమిసహాయం తెయ్యలేకుండా వున్నాయి. అసలది మార్గమున్న కాదు. ఆలోచనతో మదర్సనం లేనాడు. “మీ రనేతత్వం న్యాయంగా వున్నట్టు నాహృదయం వప్పుకోటంలేదు. అయినా, వాచిధాన మేంటో తెలపటానికి ప్రయత్నిస్తా” అంటూ పోతోయినాడు.

వగలల్లా ఎంతవేడిమిచే కాసిపోయిన నేలమీదనుంచి వచ్చే గాలి నీళ్లకుండలాపడి చల్లచై అపద్ధికవైన బీచేవరకు మరింత చల్లగా కొట్టింది. చిల్లి పూలు నికసిస్తూన్నాయి. మాధురి ఆపూలకేసి పోతుంది. చురుకుగా, గర్వంగా పోతున్న ఆగమనంలో సమీరుడు అడ్డపడి దుస్తులు అల్లరిచేస్తుంటే క్యామర్ కు కోపంవచ్చింది. పొద్దులాంచి అంతా వెళ్లిపోయినాడు. కొంతమారంనడిచి మాధురి వెనక్కుచూసింది. క్యామర్ యథాస్థానంలోనే వున్నాడు.

“వస్తా, అక్కడనే వుండు క్యామర్!” అన్నది.

క్యామర్ పరధ్యానంగా తలయూపాడు. క్యామర్ ప్రేమలో రాగ మున్నది. ఆనలు అమరాగంలేంద ప్రేమ యేమిటి? ప్రేమ ప్రధానమైన కామయూగా ప్రేమలో కలసివుంటుంది. కామంలేకపోతే ప్రేమ అనేదే వుండదు. కోరికలేనివాండ్లు ప్రేమించడ మెందుకు? కనక తప్పకుండా ప్రేమలో కామ మంది. ప్రేమంటే ఆమెకింకా ఆనందం లేదు” అనుకుంటూవున్నాడు.

౪

క్యామర్ యింటివద్దలేదు. ఆప్రాంతాలకితనే ప్రకృతమైన డాక్టరు. దగ్గరపల్లెలో ఎవరికో చాలా ఇబ్బంది ఉందని తీసుకెళ్ళారు. తే వుదయానిక్కాని రాడు. ఆయనయిల్లు పెద్దభవనంకాదు. కాని కొద్దిలో చాలాఅందంగా, బిలుగా తయారుచేయించుకోన్నాడు. ప్లానానికి, అఫీసుక, సదువుకోటానికి ప్రత్యేకంగా గదులున్నాయి. స్నేహితు లేనరితో మైన మాట్లాట్టానికి, కులాసాగా తిరగటానికి నక్షిణ పువైపు వరాండామందు మంచిది ఆగ్రాప్రాంతాలనుంచి తెప్పించిన క్రోటన్ను, చైసాబాక్సలా, డైట్ ట్వీసు, పారిజాతం, ఆన్నీవున్నాయి. మధురమైన ప్రకృతిసందేశం రసోపాశులకే వినిపిస్తుంది.

సుదర్శనం తరచు క్యామర్ యింటికి వస్తూవుంటాడు. ఆతని కిప్పుకు క్రిష్ణమనశలవులు. కలహల్లో ఆతని కం సదువుకోటం అభ్యాసంలేదు. మిక్యుగ్రాహిగనక సదకుకున్నా క్లాసుల్లో సరిగ్గా మార్కులు వస్తూనేవుండేవి. క్యామర్ ఉన్నాడేమిసని తిన్నగా అక్కడికి ప్రయాణమైనాడు. తలుపులు తీసే ఉన్నాయి. ఎవరో దాసి మనిషి పని సవరిస్తోంది.

“డాక్టరుగా రున్నారా?” అని అడిగాడు.

“లేదు. లోపలికిరా. సుదర్శనమా వచ్చింది” అంటూ కోమల తువ్వాలమమతూన్న విధంగానేలేచి రెండడుగు లేసింది. ఆమె అప్పుడే అభ్యంజనం చేసింది. పసరుపోయిన ఆకండ్లు కొంచెం ఎరుపుగావుండటంచూస్తే, నిద్రలేక ప్రియమిది బాహువుల్లో గడిసిన పరిక్రాంత సౌందర్యం తోలుకుతూన్నట్టుంది.

“మాధురి కావటంలేదు మాయింటికి?”

“నేనెప్పుడూను?”

“మీ డాక్టరుగారికోసం వచ్చావాయ”

“ఇబ్బందిచ్చేవాండ్లకు డాక్టరుగాని వామా డాక్టరే! సరేగాని, ఎన్నా క్లెయింట్ బీకువ్వాలి?”

“మీవాదాలన్నీ కట్టుబడేలోగా కాకపోతుందా?”

“అయితే ఆతననేమాటలకేమైన అర్థమంది? ప్రేమ చంచలమైందే అంటావా?”

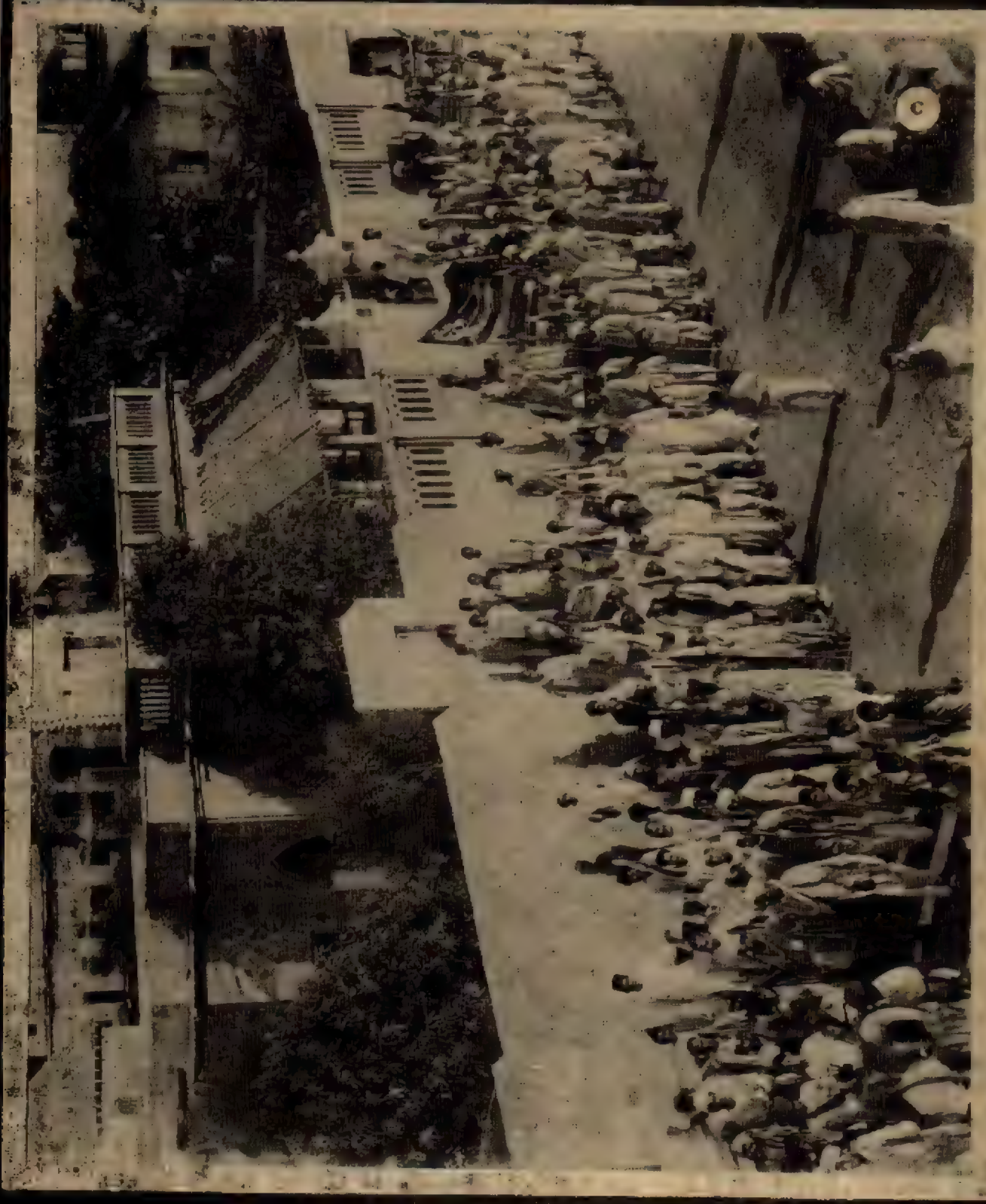
“వారు పురుషులు, స్వతంత్రులు”

“కోమలా! నువు పూర్వకాలందానివి. నీకేం తెలియదు. ప్రస్తుత సినిమిలట్టి మార్పు అవసరమైనా, సంఘాన్నే నేరుతో పెట్టే ఆభిప్రాయాల్లో న్యాయంలేదు. అది క్రమంగా రావాలి.”

సుదర్శనం కోమలను డాక్టరుకన్నా ఎక్కువగా ప్రేమిస్తున్నాడు. కోమల ప్రవర్తన, మాటలు అన్నీ అతనికి క్లిష్టం. ఎక్కువ అంద శారీరకమైన, సమున్నతమైన ఆకారం, కొంచెం చామనిచాయరంగు, ఆకందలు, వంపులు, ఆమె ఆరోగ్యాన్ని తెలుపుతున్నై. భారమైన ఆమెసాట్టు, మెరిసే కండ్లు, సాన్విక రేజుస్సు అతనికి చాలా యిష్టం. కాంతగంభీరమైన ఆమెవక్షసులముపైన అతని హృదయ మెన్ని సార్లు కలలు కన్నది. మారులోంచి బర్లి వకటి ఆమెభుజంమీద దూకింది. తువ్వాల అక్కడే పడేసి లేచింది. తొండరగా పోయి సుదర్శనం దాన్ని దులిపాడు. బర్లి క్రిందబడి పరుగెత్తిపోయింది. కోమల సుదర్శనంలేపు తీర్థంగా చూశింది. ఆకళ్లల్లో లజ్జావమానాలు పొంగులేల్లివై. అక్కడనుంచిలేచి యింట్లోకి పోయింది. సుదర్శనం భయావేశంతో కంపించి పోయినాడు. ఏమీ మాట్లాడలేదు. ఒక అడుగుమాడా ముందుకువేయలేదు. మెల్లగాలేచి వరాండాదాటి యింటికి బయలుదేరాడు.

“ఆమె యిట్లా చూస్తుందా? ఆనేత్రా లంఠ ప్రారంగా మారి నయే? కరుణామోహనంగావుండే ఆకళ్లల్లో ఎంతగాంభీర్యంనిండు కోమంది? సుదర్శనందేవితం యికవృథాకాకలసిందేనా? పౌఖ్యమే లేదా? ఆకావినకమైన యాహృదయం విస్మృతిపథంలో సడిపోయింది. సరే, ఈసంగతి ఆమె క్యామర్ తో చెప్పుకుందేమో! ఎంతో చనవుగా తిరుగుతూవున్న నేను నామిత్రుడి కెంతద్రోహం చేశాను? ఎంత మిత్రుడైనా క్యామర్ నన్ను తుమిస్తాడా? నిరాశాపాశులై పోకుటమేకాకుండా అందులేని అవమానంతో నశించిపోవాలి పోచ్చింది. నాప్రవర్తనాన్ని గురించి ఎంతో తృప్తి నహించే మాధురి ఏమనుకుంటుంది?” ఇట్లా విలెర్కించుకుంటూ సుదర్శనం తనమాట్లో నెండ్లో అంతర్భుమిద గదిలో ఘోరంగా ఉపేరివిడుస్తున్నాడు. ఒక్కంతోనే డెక్కింది.

మర్నాడు ఉదయానికి డాక్టరు యింటికి వచ్చాడు. ముందుగా వస్తున్నానని క్యామర్ మనిషిని పంపాడు. కోమల వంటచేసుకొని

పడమటి కృష్ణాజిల్లా ఉప్పుసత్యాగ్రహదళము - బెజవాడ

౧. నాయకుడు: శ్రీ అయ్యదేవర కాశ్యపరావుగారు.

పడమటి కృష్ణాజిల్లా ఉప్పుసత్యాగ్రహదళము

౧. మొదటిదళము బెజవాడనుండి బయలుదేరుట. నాయకుడు: శ్రీ గంపలగూడెం కుమారరాజుగారు.

౨. రెండవదళము బెజవాడనుండి బందరుకు బయలుదేరుట. నాయకుడు: శ్రీ డాక్టరు వి. హనుమంతరావుగారు.

సిద్ధంగా వుండి క్యామర్ ఫోటోనుచేస్తూ— “మాధురి, సుదర్శనం దుట్టినే వున్నారా?” అన్నాడు. “ఉన్నా” రన్నది కోమల. సుదర్శనం మాట మళ్ళీ జ్ఞాపక మొచ్చింది కోమలకు. కళ్ళలో నీళ్లు తిరిగినై. “నేను చాలా కాలంగా ఆత ప్నా దరించాను. బర్లి పాటుకు నేను భయపడుతుంటే దులిపాడు. అది వక పెద్దతప్పా? ఇంట్లో కల్లి మల్లి వచ్చేవరకు ఆత నక్కడ లేడు. నన్నెట్లా ఆర్థంచేశాడో! ఆతని మాధురి! కాదు; నాకు సోదరుడు. అటువంటి చనవుతో యిన్నాళ్ళనుంచి నూయింటి కొచ్చేవాణ్ణి ఎన్నటికి తిరిగిమావరానంత అన్యాయంగా ప్రవర్తించాను. తాను చేసిన అన్యాయాన్ని సరించి చాలా పశ్చాత్తాపపడుతోంది కోమల. ఎట్లాగనా ఆతన్ని ప్రసన్నం చేసుకోవాలి. తన ఆపరాధం మరచిపోమ్మని కోరాలి. ఈసంగతి భర్తతో ఏమనిచెప్పుతుంది? అట్లా చెప్పొచ్చునా? ఈ మనోభారం, వ్యాకులత ఎట్లా తీరుతుంది? పదికోలా లైండి. సుదర్శనం రావటమే లేదు క్యామర్ యింటివైపు. ఇంటక మీడియేటు పరీక్ష దగ్గరి కొచ్చింది. వంట్లో ఏమీ స్పాష్ట్యం లేదు. శుద్ధకాల మీడికి దృష్టి సారించటంలేదు. కోమల భర్త వ్రాసుకొంటూంటే వెళ్లి దగ్గర మల్పుంది ఎమో చెప్పింది.

క్యా—ఆవరణి! పో.

కో—ఇదేమిటి ఇవ్వాలి?

క్యా—ఏమీ లేదు, కొంచె ముగిరా.

కో—మియిష్టం వచ్చినప్పుడా?

క్యా—(విసుగుతో) ఔను.

కో—(మందహాసముచేస్తూ) ఎంచాత?

క్యా—నాకు... చెప్పుకుంటే.

కో—ఇదేదో కొత్తపద్ధతిలా వుంది—అకోసు నయంలే?

క్యామర్ కాగితం బల్ల మీద పారసి విసుగుతో “నువు పోయి నయంచెయ్యి” అన్నాడు.

“బాగానే వుంది” అని నవ్వుతో కోమల యింట్లోకి పోయింది. ఎదో వుత్తరం వ్రాసి మడది కవర్లో పెట్టి బంట్లోతుసుపిరిచి మాధురి కిచ్చి రమ్మని సంపాదు. తానునూడా లోపలికి పోయినాడు. దుడ్డితప్పు వరాండాలో సుదర్శనం మామన్న చోటనే కూచోసి, కోమల ఆతని చదువు, ప్రవర్తన, రెండుకొని తన అవివేకాన్ని నిందించుకుంటూ విచారపడుతూన్నది. కోమల ముగ్ధ. తనజీవితంలో ఎన్నడు క్యామర్ తప్ప ఇతరకన్యకలని ప్రేమించలేదు. చిన్నతనంనుంచి క్యామర్ తో అడుకొని, ఒకచోట తిని పెరిగింది. క్యామర్ తల్లి పోనరికమని, తల్లి లేనిదని తన యింట్లోనే వుండుకొని కొడుకుక్కన్నా యెక్కువ గారాబంగా పెంచింది. ఆమెవున్నాన్నట్లు అది ఆత్మవార్తనే పుష్పహారేకుండా తిరిగింది. కోమల భర్తనూడా చాలా ఆను

రాగంగా కోరిన జల్లాతెమ్మ క్రమంగా దాక్కరిపాసయి మందిపలకు బడి, వివేకం సంపాదించి, కోమలను చాలా గౌరవంగా, ప్రాణ తుల్యంగా చూస్తూవుండేవాడు. క్యామలనికల్లి పోయిన మార్చి నెలలో కాలంకేసింది. అప్పటినుంచి కోమలయే యింటివ్యవహారాన్ని తానే స్వయంగా చూసుకుంటూ బాగ్రతగా భర్తయే దైవంగా నడుచు కుంటూన్నది.

ప్రేమ చంచలమైంది కాదని, ఒకచోట నిశ్చితమై ఏకాగ్రమై వచ్చు దేది క్రమంగా వృద్ధిపొందుతుంది గాని కాళ్ళతమై, తుడికమై మెరిపించే తార్కారికభౌతికనాట్యం ప్రేమను చలింపజేయలేదని ఆమె నమ్మకం. ఎందరో నవమన్మథాకారులు, విజ్ఞానవంతులు, ఆమె దృష్టిలో సోదరులుగా మన్నింపబడ్డారు. అట్టి వారిని మాచితప్పు డట్లా భర్తమీద ప్రేమ, భర్త, మరింత ఉత్తేజితమధ్యుని. ఎందు కంటే ప్రపంచములోని అద్భుతత్యమంతా ఆతనిలో ఉపాసిక్తు న్నది. క్యామర్ ఇంట్లోకి వచ్చాడు. కోమల లేచిపిలుచుంది. నిమ్నాన్నతమైన ఆమెకేరీరంకేసి చూస్తున్నాడు. ఆమె యేంమాట్లా డ్లేను. క్యామర్ నూడా మాట్లాడువద్దనే ఆనుకున్నాడు. అయిదునిమి షు లయ్యేవరకు ఆగలేక పోయినాడు. ఏనుమయంలో ఎట్లా ప్రేమిం థాలో క్యామర్ కు బాగాతెలుసు. అందులో కోమల తన అతాల్మ కృతజ్ఞతకు పాత్రమైన ప్రవర్తన గలది. తన్ను మహాభోగినిగా కేసిన విధేయుగాలు. ఆమె యేజీతిలోవున్నా క్యామర్ కు ప్రేమార్థయే.

క్యా—ఏంవచ్చా విందా?

కో—పనిలేక.

క్యా—అడుగుతుంటే యింటే.

కో—అసలు మీకు ప్రేమలేరీదు.

క్యా—ఓహో! నీకునూ యీ ప్రేమతత్వంలేదేదో అనే కించింది? ఎదో రాగుకుంటూంటే ఆమాట లేంటి?

కో—ఎదో చెప్తదామని వస్తే ఆవరణిపో! అనొచ్చు.

క్యామర్ బలీష్టంగావున్న ఆమె చాచువువద్దగ కరస్సుంచి “చెప్పుమా చంపక” అన్నాడు.

కోమల భర్త కళ్ళలోకి చూస్తూ

“సుదర్శనం మస్తీగాఉన్నట్టు తెలిసిందా?” అన్నది.

క్యా—ఇవ్వాలేనేరావలెం. వెళదామనుకొన్నా. వెళ్లి లేదు.

కో—ఆతనికే పరీక్షలు దగ్గరకొచ్చినై పాపం!

“ఇదేనా నువుచెప్పుతావని వచ్చింది?” అన్నాడు క్యామర్.

“వెళ్లి మానీ ముడిచివురండి”

క్యామర్ కండ్లలో రోషం ఎల్లనయినై. “ఈమె యిట్లాచెప్పు తుండో? తనకేం సంబంధం అని కోపంతో లేచిపోయినాడు.

౫

అప్పుడే వానమరిసి వెలిసింది. పొగడచెట్టుక్రిందుగా పొయేవాను బాలులో ఇందాకా పొంగువారిస్తప్రవాహం ఆగిపోయింది. అది తొలకరించిన మొదటివాన. తెల్లని ఆ ఇసుక అంతా, బాలులో తరంగాలు చిత్రించుకుంది. భూమిలోనుంచి బయలుదేరే కమ్మనివాసనలో వానదబ్బుకు రాలిపోయిన నూనీరేకుల్లోంచి రేగే మాధుర్యం ప్రకృతి గాంభీర్యం ప్రస్ఫుటం చేసింది. మెల్లగా గాలిపీచినపుడల్లా ఆకోకంలో నుంచి బింగువులు రాలిపోతున్నాయి. ఆకాశం నెమ్మదిగా ఉరిమింది. కాని అది వానకోసం కాదు. క్యాచులుడు నిర్వేషంతో ఒక్క నిట్టూర్పు విడిచాడు. “మధూ! మనోహరమైన ఈవృక్షం వర్షంవల్ల ఎంత బీభత్సమైంది. పాపం ప్రయాసపడిరావుగాదా!” అనుకుంటూ లేచాడు. మేఘాలన్నీ విడిపోయినై. ఒక్క మేఘశకలంమాత్రం అంకురేకండా పరుగెత్తుతోంది. బావిల్లి పరుగెత్తిపోయే మేఘం లోంచి తొంగిపూకాడు. వనమంతా అనంతమయమై పోయింది. చెట్ల మీద నీటిబిందువులపైన చెన్నెలకాంతిపడి వనమంతా మత్స్యాలతో రణాలగట్టి యలంకరించినట్టైంది.

ఎవరో తొట్టుపాటుతో వస్తున్నారు. ఆమెచీరంతా తడిసింది పాపం! తలపైని నీలపు ముసుగు. ఆముఖమీద చంద్రికరణాలు ప్రసరి స్తూవుంటే కండ్లు తళతళ మెరిసినై. ఆమెమొహంమీది సన్ననినీటి బొట్టు అక్కడక్కడ యికా ఆరనేలేదు. తల అంతగా చెమర లేదు. కాని ముంసురులు కొన్ని వానకు తడిసి అరుకుక్కుంటే గాలికి కొన్ని రేగి కొట్టుకొంటున్నది.

బరిష్టమైమెరిసే ఆమెచీరీరసావ్యరం ప్రకృతికోభవ మరపించింది. క్యామర్ పొగడచెట్టు కిందికొచ్చేవఱకు ఆమె వెనక్కి ఆగి పోయింది. అనుక్షణం నిశ్చీంచే క్యామర్ కు మాధురి వచ్చిందేమోనని పించింది. వెనక్కి తిరిగాడు. హృదయం పొంగివచ్చింది.

పొగడచెట్టునుంచి పూలు రాలినై. “మధూ! మధూ! నాకొరకెంత బాధ?” అన్నాడు.

“నీకోజుగుగాదు, అందరికోసం” అన్నది. కండ్ల వెంట జలజలూ నీర్లు కారిస్తై.

క్యామర్ ఉద్యోగంతో మాధురిని దగ్గరకు తీసుకొని “అయ్యో! బట్టలన్నీ తడిసిస్తై. ఏమిటి అట్లా అంటావు?” అని ఆశ్చర్యంగా ప్రశ్నించాడు.

మాధురి వస్తుందనే ఆలోచనతో చాబాకింద రెండుపక్కలు సిద్ధంచేయించాడు. రెండువేళ్ల కిటికీల్లోంచి చల్లటిగాలి పీస్తోంది. ఆలోచనో అప్పుడప్పుడు సమావేశం అవుతూ, ఇష్టాగోష్టిగా పొద్దులు పుచ్చుకుంటూ, చదువుకుంటూ ఉంటారు. వాండ్ల బట్టలు, పుస్తకాలు అన్నీ ఆయాములో పక్కనే వుంటాయి.

మాధురితండ్రి రహస్యీ చాబావనిలో వుండేటప్పు డీతోట చతురగా అమ్మకాని కొస్తే తీసుకున్నాడు. ఆయన దానిమీద ఆదాయంపూడా తీసేవాడు. కాని సుదర్శనం ఆవ్యవహారాలు మాస్తున్న దగ్గరనుంచి ఆదాయంకోసం వెనసులాడక అంతా మాధురివిలాసం కోసమే చాన్ని వసలేరాడు.

క్యా—మందు లోపలి కెళ్లి బట్టలేసుకో, మాట్లాడుదాం. మాధురిలోపలికి పోయి బట్టలు వేసుకుంది. తెల్లని చీర, బరీవని చేసిన వదులైన చైనా నీల్కరచిక. మాలతీపూలు జారిపోతున్నాయి ఆకాట్లోంచి. ఆమె బయటికి వచ్చింది.

“సుదర్శన మేమన్నా అన్నాడా?” ఆమె మాట్లాడేదు. నిశ్వాసభారంచేత సుందరమైన ఆమె వక్షస్థలం కంపించిపోయింది.

క్యా—ఏం చెప్పు. నాతోచెప్పటానికేం ఆశ్చ్యంతరం? వేణుని తోటి అనసుగా.

మా—మా అన్నయ్య యింత ప్రూరుడని నాకు తెలియదు. “సుదర్శనమా?” అని తనమంచం దగ్గర కిడ్చుకున్నాడు క్యామర్.

మా—నాప్రవర్తన మతేదికర్థమే కాలేదు. నమ్మ చాలా అనుమానంగా చూస్తున్నాడు. నావల్ల తనకు సంఘంలో చాలా అవమానంగా వుంటు.

క్యా—సంఘం? సంఘం న్యాయాన్నే విమర్శిస్తుందా? సంఘం నిజంగా నుడిది. ఏవాడో అవసరపడి నిర్మించుకొన్న తత్వం ఈనాడు సరిపడక దేశమంతా పాడయిపోతున్నా. ఆచారంకొరకు వ్యక్తులను, తన్మూలకంగా జాలివంతా నీర్వేద్యం చేస్తున్నది సంఘం. ఈయన సంస్కారప్రియుడుగా మరి.!

మా—ఇంతకాలం పెండ్లి లేకుండా వుండటం ఏమిటని మా మనలమ్మ ఒకటే గోల. అన్నయ్యకునూడా నామీద వేరు భావం కలిగింది. ఇంట్లోవుండటం చాలా కష్టముగా వుంది.

క్యా—నీకుమాత్రం ఎందుకు స్వారంత్ర్యంలేదు యింట్లో వుండటానికి? నీకేంకష్టం? నాదగ్గర కొచ్చేయి. చిన్న రహస్య కెట్టి పుస్తకం ఉంటును.

మాధురి ఏదో ఆలోచనతో చూస్తోంది. క్యామర్ ఆమె హృదయావేగం చూపుటానికి యత్నిస్తున్నాడు. వివాహం ప్రస్తావన నిర్బంధంగా ఎందుకు చేసుకోవాలో మాధురికి అర్థంకాలేదు. వివాహం చేసుకోని వాళ్లంతా నీతిబాహ్యులేనా? పెండ్లి పేరుతో జరిగే ఘోరాలు సామ్యంగాపెట్టుకుంటే ఇది ఎంత తనివెత్తమోకో లోకానికి తెలియదు. వివాహం ఒకవిధంగా ప్రేమయొక్క సంగమరూపం గావచ్చు.

ప్రపంచాన్ని అంతా ప్రేమించటం పెళ్లి చేసుకున్న వాళ్ళకు తెలియదు. ఒకరినొకరు ప్రేమించుకోవటంలోనే వారి బాధ్యతలు తీరిపోయాయి. మిగతా లోకమంతా వారి ఆదరణకు పాత్రం కాదు. సర్వం ద్వేషమయంగానే తోస్తుంది. ఇట్లాంటి ఆదర్శంలో జరిగే పెండ్లిండ్ల వల్ల లోకాని కేం ప్రయోజన ముంది? అందును అభిప్రాయ భేదాలు, అన్యోన్య అసహనం ప్రబలి ఒకరిపైనొకరు పశుత్వంగా సంచరించడం, ఇంకా అన్యాయం, అవినీతి పోకపోయినై. ఇంకా సంఘాన్ని పట్టుకొని వేలాడాలంటే వివేకం గల ఏవురుమడు, ఏస్త్రీ ఒప్పుకొనరు? మాధురికి పవహారేండ్లు వచ్చినయి. ఏకాగ్రమైన ప్రచర్తన గలది. మానవుడు లోకంలో తీవ్రమయినదానింటే ప్రేమించడమే నేర్చుకోవాలి. కిరీటంలోని అన్ని కోశముల్లోంచి ద్వేషం నశించి పోవాలి. ఆ ప్రేమ సృష్టిలో విద్యుత్ప్రవాహంలాగు అనుక్షణంకదు ల్లోంది. అన్ని ఘాతాల్లోకన్నా మానవుడు వివేకం గలవాడు గనుకనే దాని సరియైన స్వరూపం చూస్తాడు. ఆ మానవత్వం లోకానికి చూపిస్తాడు. ఇట్లా ఈ సత్యం గ్రహించి ఉపాసించడానికి సంఘంవల్ల నిరోధం కలుగునో, అవలంబం సంఘాన్ని త్రోసివేసి వ్యక్తిమం దంబ వేయవచ్చు. ఇది మాధురిమతం.

శ్యా—మధూ! ఏమి టాలోచిస్తున్నావు?

“నే వెళతా” అని లేచింది. చంటి శ్యామల్ బయలుదేరాడు. ఈలో కేంతో ఆనందంగా గడపా లనుకున్నాడు. పాపం మాధురి మనస్సేమీ ప్రకటనగా లేదు.

పున్నాగంకాఖలు క్రిందికి పోకి ఉన్నయి. ఒక కాళిమీద చేయిచేసుకుని చంద్రుడికిసి ఉరికమావ్తనిల్చుంది. శ్యామల్ ఎదురుగా నిల్చొని భుజంమీద చెయివేసి, “నీవు వెళ్లి ద్విప్పడు, ఇంతవిచారంతో” అన్నాడు. మధుముఖంలోని, కళ్ళల్లోని అమృతమంతా తాగుతూన్న ట్లున్నయి శ్యామల్ నేత్రాలు. ఆమె రేండు మాట్లాడేను. గారికి తలమీదముసుగు లేచిపోయింది. శ్యామల్ సద్దుతా-

“నా పేవ నీకిష్టంలేదుకదా!” అని అన్నాడు.

మధుబొమ్మలు మడిచివేయి. తిన్నగా ఆతనికేసి చూసింది. “నువు నాకెందుకు నేనెచియ్యాలి శ్యామల్, నీవిన్న చేతుల్లోటి? నేనొప్పు కుంటానా?”

క్రమంగా మాధురి తన ఆలోచనలన్నీ వెనక్కు త్రోసేసింది ఏదో సమాధానంచెప్పి.

శ్యా—నీ వట్లా వుంటావుగాని తుణం నిన్ను చూడకపోయినా బరకలేను.

మా—అయ్యో! నావల్ల ఎంతబాధ నీకు?

మాధురి ఆతనిచంపలు దయతోనిమిరింది.

“నామీద ఎందుకింత ప్రేమ నీకు?”

శ్యామల్ ఏంమాట్లాడకుండా తలవంచుకున్నాడు.

శ్యా—ఎం దుకంటే—నీవు మాధురివి గనుక.

మా—నిజంగా?

శ్యా—నీవు నాదానివి కావాలని, నీ అమృతమయమైన కళ్ళు ఎప్పుడూ చూస్తూ వుండాలనీ నా ఆకాంక్ష.

మా—అది ఎట్లా సిద్ధిస్తుంది?

శ్యా—నావిశ్వాసంచేత—నా నిరతికయమైన ప్రేమచేత.

మా—నీప్రేమపైన నీకు నమ్మక ముందా?

శ్యా—ఆ.

మా—అట్లయితే నేనప్పుడూ నీయెదుట ఎందుకు శ్యామల్?

మాధురిహృదయంలోంచి అపారమైన ప్రేమతరంగాలు పొంగులు పారిస్తే. ఒక్కసారి శ్యామల్ కళ్ళల్లోకి దీపంగా మాళి అన్నది.

“నేనంతా నీదాన్నైపోలే సృష్టిని నేను ద్వేషించినదాన్ని కాదు? నాకు విశాలమైన హృదయమే లేదన్నమాట. అగమ్యంగా జరిగిపోతూన్న సృష్టిలోని నిత్యవ్యాపారం నా కెట్లా తెలుస్తుంది? నా కనభవం ఎట్లా కలుగుతుంది?”

శ్యా—అదంతా నా కవనంలేదు. నీవు నా క్కావాలి. నీన్నే చూస్తూఉండాలి. న న్నేమిచేసినా సరే. నాజీవనం, పౌఖ్యం అంతా అప్పుడే వుంటాయి.

మా—ప్రేమగలవాడికి అపారమైన ప్రేమావేశంలో వ్యక్తి లేకపోలేమాత్రం ఏంబాధ?

శ్యా—అదికాదు. ప్రేమపున్నా వ్యక్తిమాడా అవసరం. అది దేహధర్మంచేత కలుగుతుంది. అది అనివార్యంమాదాను.

మాధురికి కొంచెంమీమాటలో ఆలోచన కలిగింది. “ఔను, దేహానికి, మనస్సుకు అటువంటి సంబంధ ముంది. నిర్గుణమై సర్వవ్యాపకంగా వుండే అత్యుత్తమ నామరూపాత్మకమైన భిన్నసృష్టి కలగడంచేతనే తానని, పరుషని భేదభావం ఏర్పడుతున్నది. అందులో వివేకం గల వాండ్లుమాత్రం ఆత్మయొక్క ఈసృష్టిక్రమరహస్యం తెలుసుకొని లోకమంతా ప్రేమపూర్ణమైన, భేదమేలేని ఒకే చిన్మయావంశముని నిత్యముక్షులై సంచరిస్తారు.” అని మాధురి వికరించిచూసింది

“అయినా అది యింకా పక్కదక కావంటాను” అన్నది.

శ్యా—ఔను, దేహం ఉన్నంతవరకు కాలేదనేచెప్పాలి.

మా—దేహ మేం అటుకం చేయదు. అది కాకుండా దేహంతన అభిప్రాయాన్ని వెల్లడించటాని కొకసాధనంగానూడా వుంటుంది అనుకుంటాను.

శ్యామల్ ధోరణి నేం పైకెక్కనీయటంలేదు మాధురి. మాధురి సామర్థ్యం, ఆమె ప్రేమయొక్క తత్వం క్రమంగా తెలుస్తున్నాయి. ఎవరో వేదాంతాలు చెప్పే మాటలుగాని యిది సామాన్యంగా లోకం దీనిని వప్పుకోదు. అయితే యావం లోకంకోసం నూత్న వికాసాన్ని పొందేలోకాల్లో ఇట్లా మాట్లాడడం చాలా ఆశ్చర్యంగా దోచింది ఆరనకి.

చాలా పొద్దుపోయింది. ఇక యింటికి పోలేక మాధురి వక కేయ్య మీద, శ్యామల్ వక కేయ్యమీద పడుకున్నారు. చంద్రుడికి రాత్రల్లా వారిని కాపలాచెయ్యడమే సరిపోయింది. కిటికీలోంచి పాపకూపచ్చి తీగలు మాధురికి ఆవస్థలరీత్యం తగలకండా వేస్తున్నాయి. శ్యామల్ ఈరక మసుల్తున్నాడు. ఇందాకటినుంచి మాట్లాడిన మాటలన్నీ అను త్తంగా ఎదుట నిలుస్తున్నాయి. చివరకు నిద్రపట్టింది. తెల్లవారుజామైంది. కొంచెం ఈదురుగాలి వేస్తోంది. తెల్లవార్లు మేలుకొన్నందువల్ల శకం కుడు బడలిపోయి పడమరగా తూల్తున్నాడు. మనక చెల్లదు తీగల సందుల్లోంచి మాధురిమీదపడి కొత్తరకంగా చీల్చిస్తున్నది. మాధురి కండ్లు ముసులుకుంది. లేచిమాచుంది వళ్లు విరుస్తో. చల్లంగా కొట్టింది గాలి. కాలవతీసుకొని వేడుకుంది. శ్యామల్ నిద్రపోతున్నాడు. ఆరనకి కనుబొమ్మలేవో ఆలోచన తేస్తున్నట్లుగా వంపుతిరిగిఉన్నాయి.

మాధురికి శ్యామల్ ను చూస్తే చాలా జాలేసింది. పాపం! ఈతడు నన్ను ప్రేమించాడు. నేను తనదాన్నై పోవాలని ఆలోచింకోరిక. నేను తనమాధురినై తే ఇక ప్రపంచమే అవసరంలేదు. ఈ చెల్లిలో పాపం కోమలును వదలేస్తాడేమోమాడా. ఇది కామంతో గూడిన ప్రేమ. అందుకోసమునే ఒకదానికన్నా ఒకటి అంతంగా కనబడినప్పుడల్లా మారిపోతుంటుంది. సౌందర్యం ప్రేమయొక్క కవచం దొంగిలించింది దోకనాడు. అదివేసుకొని, దుర్బలప్రౌఢయాలన్నీ ధ్వంసం చేస్తున్నది. సౌందర్యం బడమైంది. ప్రేమ కీసంగలది. ప్రేమలేని సౌందర్యం భయంకరమైందిమామా. కనుక సౌందర్యం ప్రేమకాదు. ప్రేమే సౌందర్యం. అది నిశ్చితమైనప్పుడే సౌందర్యాన్ని కాంక్షింపదు. ఆ ప్రేమ ఎంత నిర్దిష్ట అయితే, ఎంత ప్రేమించగలిగితే అంత సౌందర్యం కానుపిస్తుంది. అప్పుడు ఒక కేత్రపు, ఒక వికారి, ఒక హారమైన జంతువు, అంత సౌందర్యమయమే. అప్పుడు సౌందర్య మెక్కణ్ణో వుందని దానికోసం పాపలాదాలసిన అగత్యం తప్పిపోతుంది.

అయితే ఈ భౌతిక సౌందర్యానికీ గూడా ప్రాధాన్య ముంది. ఒకవస్తువు అంతంగా కనబడితేనేగాని దానిదగ్గరకు పోదు. అప్పుడు గాని ప్రేమించడం ప్రారంభంకాదు. అప్పుడే అరహస్యం తెలియటాని కారణం. క్రమంగా ఆ ప్రేమను అర్థంచేసుకొని పక్కవడతల తెచ్చుకున్న ప్రేమతో ఈజగత్తునంతా ప్రేమించవచ్చు. తన ప్రేమలో కామం వుంటే, అది స్వార్థపరమై, సంకుచితమై ఆక్రమణీ నిర్వి పోతుంది. కామాన్ని అధిగమించి స్వచ్ఛతను, సమత్వంను ఆలవరించు కొన్నప్పుడది విశ్వవ్యాపకమై మహాపకారం చేస్తుంది.

ఇక కామం వశించడ మేట్లా? ప్రేమిస్తేనేగాని కామం వశించదు. అందుకొరకే గృహస్థాశ్రమం మహాముఖులుమాడా అంగీకరించారు. అహ! గృహస్థాశ్రమం ఎంతపవిత్రాదర్శముగలది! ప్రేమస్వరూపాన్ని చూడటానికి ఈ ఆశ్రమం చాలా సహాయం చేస్తుంది. అది స్త్రీ పురుషుల జన్మజన్మాంతరసంస్కారంచేత ఏర్పడుతుంది దంటారు. ఏదిఏట్లావున్నా, మనుష్యప్రయత్నం చేత, భౌతిక సాధనోపాయాలచేత సిద్ధించే దాంపత్యంకన్నా పైన తెప్పించే ఉత్తమమైంది. అట్లాంటి దాంపత్యమే సిద్ధిస్తే అందు ప్రదర్శింపబడే కామమే ప్రేమ అవుతుంది. ప్రేమే కామ మవుతుంది. అప్పుడు అవస్థాభేదమేకాని ఆర్థభేద ముండదు. అప్పుడు ప్రపంచంలో జరిగే మానవజంతుసముదాయాల యొగ ప్రేమం కొరకు పనిచేస్తూవున్న యేమహాసంస్థనైనా మొత్తంగా అన్యతే! ప్రేమించడానికి తగిన హృదయవార్ధ్యం కలిగివుంటుంది. అట్టిలోక కళ్యాణంకోసం భౌతికభోగాలను, ప్రియమైన తన విశిష్టవస్తువాలమును, ఒక్కసారి ఆమహాప్రపంచ ప్రేమ యజ్ఞశాలలో హోమంచేయగలుగు తాడు. ఆత్మార్పణంచేయటానికైన అభ్యంతరం వుండదు. ఇట్టి ఉత్తమదాంపత్యసిద్ధికోసం మాధురి నిరీక్షిస్తున్నది. ఇందుకొరకే ఆమె వివాహంచేసుకోలేదు. శ్యామల్ ను పెండ్లాడాలంటే ఆమె హృదయం వప్పుకోటంలేదు. ఇంతకుముందే వివాహితుడైన శ్యామల్ లో కావలసినంత మార్పు కాలేదు. ఆరనకి జీవితసాధం ఏవుమాదులపైన నిర్మింపబడదో ఇంకా ఆమెకు తెలీదు. మాధురి అభిప్రాయప్రకారం వివాహితుణ్ణిగూడా ప్రేమించవచ్చు. ఆతడంగీకరించకపోతే ఆ ప్రేమ యింకో పునీతమార్గాన్నే అన్వేషింపవచ్చు. శ్యామల్ యింకా లేవలేదు. తెల్లవారకముందే మాధురి తన యింటికి పోయింది.

౬

గ్రామంలోవున్న బ్రాహ్మణసంఘంలో రహస్యంగా జరుగుతూ వున్న ఆలోచన లన్నీ బహిర్గతమైనై. నిన్న సుదర్శనాన్ని కిలిపించి ముండలించారు మాధురి ప్రవర్తనాన్ని గురించి. “నీతిబ్రాహ్మణమైన యీ ప్ర చారం, నడవడి ముందు చాలాకట్టులకు కారణ మాలై” అని చెప్పి నాడు. వాండ్ల కుటుంబాన్నంతా బ్రాహ్మణ్ణి అని బహిష్కరించటానికి తీవ్రప్రయత్నాలు జరిగినై. తండ్రి సంపాదించిన గౌరవ ప్రతిష్ఠలుమాచి యింతకాలం ఓర్చారు. కొంతమంది ఆసలు యిట్లాంటివ్యతే! మనవ్రాళ్లో వుండటం చాలా అగౌరవమని, రహస్యంగా. ఎక్కణ్ణో మాధురిని చంపాలని యత్నం చేస్తున్నారు.

క్రమంగా యీవార్త లన్నీ సుదర్శనానికి తెలియవచ్చినై. శరీరాస్వాస్థ్యము, తీరని ఈవ్యాధులంలో సుదర్శనం మేధస్వంతా కలిగిపోయింది. కోమల తనదికాదని దుఃఖిస్తాడా? ప్రియమైన చెల్లెలు, ఉదారస్వభావం గలది, తన తల్లిదండ్రులు గతించినప్పటినుంచి ఒక్కచోటనే ఎడబాయకుండావుండి తనతోపాటు నూత్నల్లోగూడా తిరుగాడిన ఆస్నేహం, వాత్సల్యం లోనివేస్తాడా? పరిస్థితులన్నీ సర్వ వాశనంగా మారిపోతున్నై.

ఇహదైనా వివాహాని కొప్పుకుంటే సుదర్శనం వాళ్లందరితో చెప్పి ఏం ప్రమాదం లేకండా ఛేయగలుగుతాడు. ఒకరు చెప్పే దేమింది? ఆమెమతం ఆమెది. సుదర్శనం మాఘరితో మాట్లాట్టంగూడా లేదు. చాలాద్వేషంగా చూస్తున్నాడు. తనమూలకంగా పరువుభంగం. తర తరాలుంచి వస్తూన్న కులమర్యాదంతా నశించిపోతూన్నది. సంఘం మంతా త్రిప్పండి ఒకరుచేస్తే ఏమవుతుంది?

కోమల తన్ను ప్రేమించలేదు. ఇక బరకడ మెట్లా ఆమె తన్ను మన్నిస్తుందని? రహస్యంగానైన ఆమె తన ప్రేమను కాపిస్తే అతనికి బాధలేదు. సుదర్శనానికి ప్రపంచంలో ఎవరినీ భార్యగా పొందాలనే అభిలాష లేదు తన అభిప్రాయం మార్చుకోటానికైనా. కోమలతప్పు తన జీవితానందానికి ఆహారమే లేదు. అట్లాంటి కోమల తన హృదయం కనుగొనేదు. కాశ్యపనరకంలో పడేసింది తన జీవిత మంతా. రుదకు సుదర్శనం తన మరణోద్యమిద్వినైన ఆమె ప్రేమించిందని విని పునర్జన్మభారం తగ్గించుకుంటాడు. కోమలబాహువులు, అనున్నని చెంపలు, ఆపరిమిత్తంగా వున్న ఆనాటి జుట్టు, కండ్లు ఎన్నడు అతనికొరకు ప్రసన్నమౌతాయి. "అది హాస్యంగా జేసిన ప్రదర్శనం, దీనికింత బాధపడుతావే?" అని అచేతుల్లో, అమణికంకణ శ్రీలకు మెలుగువెట్టు ఆలేతచేతుల్లో వెనకాలుంచి కట్టుమాసివా అతని జీవిత మంతా తరించిపోతుంది. సుదర్శనం ఎన్నోసార్లు భగవంతుణ్ణిగూర్చి ప్రార్థించాడు ఆమెబాహువుల్లో తన మరణం కల్పించమని.

సాత్వికమైన, కళంకరహితమైన సుదర్శనం ప్రేమావేశంలో కోమలకు భర్తవున్నాడనే స్వప్నమిగూడా లేదు. తానే భర్తనని తనలో తానుగిర్వించుకునేవాడు. ఎన్నోసార్లు కోమల కుత్తరం వ్రాయాలని ఆలోచించాడు. వీడోవ్రాకాడు. చింపిపోయాడు. క్యామరూపు మాపిస్తుండేమా ఆవుత్తరం, నిజంగా ఆనాటిమాపుల్లో ప్రారత్వమే వుంటే. ఏమైనా కానీయమని ఒకవుత్తరంవ్రాసి పంపాడు.

"నీకోమల జీవితమైనా చాలిస్తాను. నీవు లేకమాత్రం బరకడ లేను. అయితే నానంక లేం క్యామరూపు చెప్పకు. నాకలం ఇంతకన్నా యేం వ్రాయలేదు. నీవుప్రేమ ఇదిగెత్తే నన్ను తుమించి పూర్ణంగానే నన్ను మరచిపో."

ఈవుత్తరం ప్రమాదవశాత్తు క్యామరూపుచేతుల్లోకి పచ్చింది. కోమల స్నానంజేస్తూ మల్లెపందిరిఆకుల్లోపెట్టి మరచిపోయింది. ఆమె చింతితో ననుకుంది.

ఏంచేస్తాడు? ఇంత స్థూరం జరుగుతున్నదని తెలిసేవలకు ఉన్నాడ మెత్తింది క్యామరూపు.

తన భార్యను, కోమలను సుదర్శనం వలచాడా? ఇది యెప్పుడైనా సంభవమేనా? ఒకరు వలచి ప్రేమించిన వ్యక్తిని ఇంకొకడు తేలియాస్తాడా? ఎంతపాపం! ఎంతసాహసం! తాను మాట్లాడే

నీతికిదేనా అర్థం? తన సంస్కార మంతా పరశ్రీచేలాకర్షణంతో ప్రారంభ మాయందా? ఎంతమిశ్రుడైనా సరే, వాణ్ణి తుమించరాదు. నా సంసారం భంగంచేసేవాణ్ణి తుమించను. తను మిశ్రుడని యింటికి చేరనిచ్చినందువల్ల ఇంత మూడింది.

ఇది కోమలతప్పు. దాని మొత్తప్పుల్లో వాడు తగులుకున్నాడు. లేకపోలే సుదర్శన మట్లాంటివాడు కాదు. శ్రీలది చంచలమైన స్వభావం. ఈ అవిశ్వాస మంతా కోమలవిగ్రహమంచే ఆరంభమైంది. మాఘరి నాతో మాట్లాడుతున్నదని ఉడికిందికావాలె. కోమల వరాండాలో నిద్రపోతోంది. రాత్రి రెండు యామాలు దాటిస్తే. క్యామరూపు నిద్రపట్టలేదు. కోమల సుదర్శనం జ్వరాన్ని గురించి పడే పశ్చాత్తాపం, పదికోజుల్నుంచి తమయింటికి రావటంలేదని తనను వెళ్లి కనుగొమ్మని నిర్బంధించడం, ఇదంతా అతని అనుమానాన్ని బలపరిచిస్తే. సుదర్శన మెట్లా జ్వరంలో కృశిస్తున్నాడో యిక్కడ కోమల ఉత్సాహంకూడా అట్లాగే తగ్గిపోతూండటం జ్ఞాపకమొచ్చి క్యామరూపుకంటించిపోయినాడు.

భర్త రెండుకోజలనుంచి తనతో సరిగ్గా ప్రవర్తించటం లేదని, సుదర్శనాని కెంత అన్యాయం చేశానని కోమల నిర్వచనంలో గడుపుతున్నది. "ఇట్లా రాకాడేం సుదర్శనం! ఆవుత్తరం నాకేం బోధపలేదు. అతనితో నామీద వేరే అభిప్రాయం కలిగింది. అయ్యో! యిదేం అన్యాయం! అతని అభిప్రాయాన్ని మరల్చడ మెట్లా? నిష్కారంగా చచ్చిపోతాడే! ఎట్లా యీధూరం మాన్పడం? ఈమహావ్యభిచారం, చెప్పటాని! వీలులేని యీవికృతావస్థలో ఉరక కయ్యమీద దొర్లుతూంది కోమల. తన కర్తవ్య మేంటి? ఇప్పుడేమి చెయ్యాలి? క్యామరూపు కాకుండా రెండోవ్యక్తిని ఆమె హృదయం ఎట్లా ప్రేమిస్తుంది? తన ప్రేమమైన క్యామరూపు, తన్నుతో గౌరవంగా చూస్తూకొరిసెట్లా తెచ్చి యిచ్చే క్యామరూపు, తన అమాల్మమైన యౌవనాన్నంతా కలిగించుకొని తాగుతున్న క్యామరూపు ముల్తుందా? సుదర్శనం హత్యచేసుకోవడం చూస్తుందా? బ్రతుకల్లా బ్రహ్మచారియై, చదువంతా వృథావుచ్చి, తనమేడ, ఆస్తి, సంపత్తు అంతా త్యాగంజేసి సన్యాసియై, జేలయై కృపించి జీర్ణించిపోతాడు తాను నిరాకరిస్తే. క్యామరూపుకన్నా కోమలకి ప్రావీణ్యం.

ఏమైనాసరే, క్యామరూపు తన భార్య నిద్రపోతున్నట్లు అవిధంగానే లేవకండా నోక్కిచంపెయ్యాలని దృఢసంకల్పం జేసుకున్నాడు. పక్కడికి కోమలమంచంపడగ్గరకు తారాడుతాడు. కోమలముఖం చూసి ఆగిపోయినాడు. నిద్రపోతూన్న ఆమెహంలా, కళ్లల్లో ఎంతో విశ్వాసం రాజ్యంచేస్తున్నది. నిద్రపోతున్న ఆకమహామృతం తన కోసమే నిరీక్షిస్తున్నట్లు తోచింది. క్యామరూపు పెదములు తమ నంటుకోటంలేదని కావాలె ఆమె మెరుగైన చంపలు చనువుతోకదిలి నట్టనిగించింది. నిశ్వాసభారంచేత బాగా నిద్ర పట్టలే దవ్యార్థ. ఎడమ వైపు మల్లింది. నిద్రలో స్వప్నపోలేకపోయినా ఆమె చేయి తల్లో

పూలుపడ్డనుంది. క్యామర్ పెద్దనిట్టార్పు విడిచాడు. కళ్లవంట బాటబాట నీళ్లురాల్సి. చేతు లాడ్లేదు. వెనక్కు పోయినాడు.

2

మనస్సునానికి జబ్బు జాస్తీఅయింది. తీవించడంకూడా దుర్లభమ నే నీధిలో వున్నాడు. ఒకసారి క్యామర్ ను చూడా లనిపించింది గురు ర్మనానికి. ఆకబురుచి క్యామర్ పరుగెత్తాడు. మరేం తొందర లేదు అని అతనికి ధైర్యంతోచింది. ఒకసారి కింకోసారి రావాలంటే క్యామర్ హృదయం నవ్వుకోటం లేదు. ఆయనమనస్సులో చాలా సంతోషం జరుగుతోంది. ఆరోజుల్లా భోజనం లేదు. రోగుల్లు కూడా చూట్టని కళ్ళలేదు. తనరూములోనే కూచోని ఉన్నాడు. కోమలకు కూడా భోజనం లేదు. భర్తను సమీపించడానికి ధైర్యం లేదు. కారణం తెలియరాకండా వుంది. తన ముఖం చూశినప్పుడింకాక్రోధం, దుఃఖం ఆవరిస్తున్నట్లు కనపించింది. గాత్రజిగిన ఈవికృతస్వరం ఆమెకు తెలియనేతెలియదు. ఆమెమరణ మెంత చేతువలో ఉన్నదో ఆమెకేం తెలియదు.

మాధురి తిండుకూడుసాదు వర్తమానంచేసింది క్యామర్ ను వచ్చి చూట్లాడి చెళ్ళవలసింది. ఉబ్బి ద్రోహులు తన్ను హత్య తయ్యం లనుకుంటున్న సంగతి మాధురికిగూడా తెలిసింది. ఈవిషయం క్యామ ర్ తో మాట్లాడుదా మనుకుంది. అతను రాకపోలే చివరకు కానీ క్యామర్ యింటికి బయలుదేరింది. క్యామర్ గదిలోనే కూచో నున్నాడు. మాధురి వచ్చింది.

“క్యామర్ !” అన్నది.

క్యా—వస్తున్నా.

ఎదురుగా వచ్చాడు క్యామర్. ఇద్దరు రూములో కూచున్నారు.

మా—అట్లా వున్నా నేం యివ్వాక?

క్రోధంతో పొంగిపోయిన ఆ యర్రనికళ్లల్లోంచి పొటపొట కన్నీళ్లు రారివై. తన ప్రకృతావస్థ వెల్లడికాకుండా గంభీరంగా “ఏమీ లే”చెన్నాడు.

మా—నీకళ్లట్లా వున్నాయేం క్యామర్? ఒక్కసారి యిట్లారా. నాదగ్గరకు రా. మాధురినిమాస్తే ఉల్సాసంతో వుండేవాడివి. నేనే మన్న నీలేతహృదయాన్ని నొప్పించానా?

క్యా—లేదు. ఎప్పుడు లేదు. నీవల్లనే నేనింకా ప్రపంచంలో జీవిస్తున్నాను.

అని మాధురిచేతులు తన వక్షస్థలంమీదికి చేర్చుకున్నాడు.

మా—మాకావా ఈపూరిసిద్ధి? రహస్యంగా ఈ రాత్రికో, లేపో కొంతమంది నన్ను చంపెయ్యాలని తిరుగుకున్నారుట.

క్యామర్ వికృతంగా మాస్తూ.

“వాండ్ర కేమొచ్చింది? నీవల్ల వాండ్ర కేంతాధ? ప్రపంచానికి సంఘబాహుళ్యమే కావాలెగాని వ్యాయంతో పనిలేదు. చెధన అచారంకొరకు ఎంతమంది బలి కావాలిపోచ్చింది! క్యామర్ తీవించి యుండగా అంతపని జరుగనిస్తాడా? ముందు క్యామర్ వధింపబడండే మాధురికంతం, ఆసుందరకేళభారంచేత వంపుదిగినకంతం-మణిధూమ ణాడి హారాలుకూడా భౌతికభోగాలని నిరాకరించి ప్రకృతిల తాత్రువ్వు మాలికల నలకరించు నీకంతం-స్వప్నంపగల మాళ యెవ్వడు?” అంటూ ఆనేకంతో లేచాడు.

మాధురి తన ఆపద సంతా మరచిపోయింది. మహారణ్యరూప మైన ఆగ్రామంలో ఈమాత్రపు వివేక మున్నవాడు, మాధు రంటే ప్రేమించేవాడు క్యామ లొక్కడే. మాధురి కీరం, బాహువులు, వక్ష స్థలం ధైర్యంతో పొంగివై. క్యామర్ హృదయంలో జరిగే నీధిలో న్నాదం, కొత్తదనం మలచుకొన్న మాధురి యావనవికాసంలో నక్కి పోయింది.

భర్త భోజనంలేకండా వున్నాడని, అసలు విషయమే తెలి యక కాసిపోతోంది కోమల. ఈదారుణమంతా ఎందుకు జరుగున్నది? పునీతురాలైన కోమల ఆకారణంగా యీవిషమావస్థలో ఎందుకు మగ్గిపోనాలే? అంత మహాపరాధం ఆమె యెంతేసింది? ప్రపంచాని కున్న విశ్వాసమైన, అనుక్షణం తెలుసుకుంటూన్న, ప్రేమిస్తూన్న తలమీద పూవులె ఎందుకుంటూన్న భర్తకు లేకపోయింది ఈనాటికి. కాళ్ళ మీదపై నాబడి ఆతన్ని భోజనానికి బ్రతిమాల్లా మనుకుంది. కోమల గదిముందరికి వెల్లింది. ఆమె యింకా లోపలికి పోనేలేదు. “నెర్రిపో, అవతలికి”అని క్యామర్ గర్జించాడు ఘోరంగా. ఒక్కకేకనేనీ కోమల క్రింద పడిపోయింది. మాధురి కీమీ అర్థంకా లేదు దాని తత్వం. వెంటనే పోయి ఆమెను లేవదీసి వరాండాలో మంచంమీద చేర్చింది.

చైతన్యమే వశించిన ట్లుందిఆమెకు. నెమ్మదిగా శైత్యోపచా రాలు చేశింది. ఆమె లేరుకున్నది. మాధురి క్యామర్ దగ్గకు వెళ్లి “అట్లా చేయటం చాలా పాపం. కోమల చాలా విధేయురాలు. ఆమె పవిత్రమైన స్వక్తి. ఆమెదగ్గర నేర్చుకోవాలసిన విషయాలుకూడా చాలా వున్నయి.” అని మంచరించింది. తన ఆవస్థను చెప్పుకోమట కది సమయము గాలేదు. మాధురి వెల్లిపోయింది.

తరువాత క్యామర్ లోపలికి వెళ్లాడు. కోమల ఆతని పాదాల మీదబడి చెక్కిచెక్కి ఏడ్వటం మొదలుపెట్టింది. నేనేమైన అవి ధేయతగా ప్రసర్తించానా? క్షమించండి. మీకోమల మీకోసం అన్ని లో కరుణమన్నా సిద్ధంగా వుంది” అని యెచ్చింది. క్యామర్ కాలు విడిచివేశాడు. ఆమె అవతలి పడ్డది. అక్కడినుంచి లేచిపోయినాడు క్యామర్.

౮

తనదర్శనం పాశ్చాత్యుగా యింత మాత్రంనుకు కలిసింది? ఇంతా. ఎవరు ప్రేమించారు? మాగురి ఇట్లా చేసిందా? లేదు. మాగురి చాలా మించింది. కోమలంలే మాగురికి చాలాధర్మం. కోమలం కోమలం కోమలం పాలైన కలిసి పట్టాడేది. కోమలం పృథ్వీసంకల్పం, వినిత్యలమైన ఆమె ప్రేమ, కాంతి, మాగురికి చాలా గౌరవం పాత్రంగా వుండేది. కోమలం మాగురిపై నవ్వు అనుమానం లేదు. తన కలమునుకుంది కొప్పుచుక్కం గలిగిన ఆమెకు ఈ తనం విషయం స్పృహకే రావలసిందేదు. క్యామర్ తనరన్నా ఆపస్త్యు తెచ్చి పెనుకూంటే ఇట్లా ఆనందపడుతున్నాడేమో ననుకుంది. ఆయితే తనం తేసింది? కోమలం కోమలం బోధపడుతుంది లేదు.

సుదర్శనాన్ని యిట్లా ఆనందించుటకుంటే ఆమెకిన్ని అవస్థలు కలుగించినై. నిజంలో, చనువుగా వచ్చేవాణ్ణి, చిన్నతనంనుంచి తన గౌరవాదరణలకు పాత్రమైనవాణ్ణి మేరుభావంతో చూచినదాని కేగలిచిన వ్యాయమే అనుకుంటుంది. సుదర్శనాన్ని మాడక చాలాకోమలం రైంది. ఆతనికి జబ్బు ఎక్కువగా వుండని తెలిసింది. ఆతన్ని చూతామనుకొని కోమలం బండిచేసుకుని తిన్నగా సుదర్శనం మేడదగ్గరకిచ్చింది.

మాగురి సగౌరవంగా వచ్చి ఆమెకు తీసుకోనల్సి సుదర్శనం దగ్గరకి చేర్చింది. ఆతని మంచందగ్గర ఒక పుస్తకం వుంది. సుదర్శనం ఆమెకు బాంట్లో మోదోమని పంజాచేశాడు. సవిచారంగా కోమలం బాంట్లో మోచుంది.

కో—సుదర్శనం! ఎట్లా వుంది ఏమిట్లో?

సుదర్శనం ఏమీ చెప్పలేక కళ్ల నిండా నీళ్లుతెచ్చుకున్నాడు. ఆతని స్థితిమాది కోమలం దుఃఖం కంఠంలోనేదిగమ్రుంగింది.

కో—నీవు యింతకాలంనుంచి మా యింటికి రానందుచేత యిల్లంతా వివాదాన్ని నులముకున్నాయి. ఎన్నడు చనువుతో మంచి మానందేవు చాడిస్తూ గంటలకొద్దీ గడుపుతావో!

సుదర్శనం గద్దదంతో “కోమలా! నన్ను క్షమించు. నేను ఏపట్ల చాలాద్రోహిని. ఏమన స్థానంలో వాటింపాను.

కోమలం దీర్ఘమైన నిశ్వాసం విడిచింది. ఆనిశ్వాసంలో సుదర్శనం జీవితమంతా సన్నిహితమై కుంచుకొనిపోతున్నట్లునిశించింది.

కో—వేదంమహాసమేతం వచ్చాను. నా అవాదరణ మనస్సులో నుంచి తీసివెళ్ళు నామహాసమే! పరిశ్రమైన నీవునుమంతో చెప్పకేం పురు. మన హృదయాల కిన్ను కిన్ను మై సమాధులు కాశ్యపంగా నిల్చిపోయినై. సన్నులూర్తిగా మరచిపో. నే నీ ప్రపంచమున జన్మించనే లేదు. నీవు నన్ను మాడనే లేదు. నీయభిలాష తెలిసింది. నాకిప్పుడేమి కర్తవ్యం తోచుట లేదు. నీవు సవ్యాసిస్తా, నీసర్వస్వ భవాలు విడిచి, జీర్ణించి, సగించడం నేను చూడలేను. నీకొకట ఈ దేహానికి యిక స్వస్తి చెప్పిస్తా. ఈజీకం, ఒకపదిత్రవైక, నీమగ్గులమైన ప్రేమా

పాశ్చాత్యుని బలిగా పరిగ్రహింపడు. తానే అమహాస్వస్తి వ్యక్తతానాథుల ఆత్మార్పణం చేస్తుంది.

సుస్థిగమైన ఆమెచెక్కిల్లు బాష్పపులేములైపోయినై.

సుదర్శనానికి ఇక జీవితంలో అవసరం తీరిపోయింది. గుండె రాయి అయిపోయింది.

సు—కోమలా! ఇట్లారా. ఒక్కసారి నీచేయి నాహృదయం మీద పెట్టు. నాజీవితం నాతిస్తాను. అన్నాడు అన్యకంగాను, అన్యత్వంగాను.

కోమలం తొట్రుపాటుతో, భయంతో సుదర్శనం హృదయంపైన చేయిచేసింది. సుదర్శనం తనచేతుల్లో ఆమెచేయి అనుముకున్నాడు.

మాగురి మందు కలుపుకోరావాలని చెల్లింది యింకా రాలేదు.

క్యామర్ బహద్రునియింటికి వెళ్లాడు. ఇంట్లో కోమలం లేదు. దానిని ప్రశ్నించాడు. సుదర్శనంమేడకు బండిమీద వెళ్లారని చెప్పింది. ఇంట్లో అంతా వెతుక్కుని తొట్రుపాటుతో ఒకకత్తిని గుప్తం చేసుకున్నాడు. కోమలంతో కాపురంజేసిన ఆయింటిలో యిక పాదం పెట్టవలచుకోలేదు. ఆయింటిలో, కోమలంతో ఆనాడే బుణం తీరిపోయింది. భోజనంలేదు. జాబ్బంతా దుమ్ముకొట్టివుంది. కాలినడకతో తూల్తూ బయలుదేరినాడు. క్యామర్ ను ఇంతమానం చేయటం, ప్రాణమంతా తనదిగా జేసికొన్న నన్నా యీగౌరవం. అంటూ సుదర్శనంయింటికి వచ్చాడు.

ఇల్లంతా కాలంగావుంది. సుదర్శనం పడుకోనున్న గదిదగ్గరకు వెళ్లాడు. ఏమంది? ఆతని పిచ్చి మస్తిష్కమంతా ఆనందించింది. సుదర్శనం హృదయంమీద కోమలంచెయ్యి. తనచేతుల్లో అనుముకొని కండ్లు మూసుకొని వున్నాడు సుదర్శనం. క్యామర్ వికృతంగా కేకలుచేసి పోవుచున్నాడు.

“దుర్మార్గులలా! ఇంత విశ్వాసపూర్వకమారా నీ అనుకోలేదు. నీ ఆలోచనలు—యత్నాలు—” అంటూ కోమలంమీదబడి కంఠమంతా నులిమేస్తున్నాడు. ఆ మహాపాధ్వి కంఠంలో ఏవో ప్రార్థనము నరిగిపోయింది. కేబులోంచి కత్తి తీశాడు. ప్రమాదం! ప్రమాదం! మేడలోని విద్యుద్దీపాలన్నీ ఒక్కసారి ఆరిపోయినై కర్రంటునిల్చి. మేడంతా పెద్దఅల్లకల్లోలంగా వుంది. ప్రతిభయించిపోతోంది. ఎవకో అడ్డంగా వచ్చాడు. “ఇది మహాపాపం. ఎందుకింతచెల్లె?” అని కత్తి పట్టుకోబోయినాడు. అందుమిమ్మామిట్లో దీనిని వెలిగెనై.

ఏమంది? చేతుల్నిండా పెత్తురే. ఒక్కంతా పెత్తురే. క్యామర్ బాహువుల్లో మాగురిమేడ తెగి వ్రేలాడుతుంది. క్యామర్ పెద్దకేక చేసి ఏడుస్తూపోలిపోయినాడు. కోమలం మాగురికాల్లామీదబడి జీవితం చాలించింది. ఈ విశ్వప్రళయమంతా సుదర్శనం మరణకయ్యమీద తలకండ్లతో పరికిస్తున్నాడు.

కాళ్ల చప్పుడు

వెంపటి నాగభూషణంగారు

అప్పుడప్పుడు వినబడేది—కాళ్ల చప్పుడు. పగ లేమీ వినబడేదికాదు. రాత్రిల్లే చప్పుడవుతూండేది,— ఎవరో గబగబా బంగళాతోటలోంచి నడిచివచ్చి మెట్లక్కుతున్నట్టుగా. ఆదుర్దాతో తలుపు తెరిచి చూచేది, ఆ అమ్మాయి. కాని ఎన్నిమారులుచూచినా మోసమే. ఎవ్వరూ కనబడేవారు గాదు. “చిత్రంగా వుండే—” అని పూర్కునేది.

ఎంత ఛైర్యంగా వున్నా పగటిపూట ఆవిషయం తలుచుకుంటే గుండె తల్లడిల్లేది. బంగళాకంటకు తను, ఒక ముసలమ్మ తప్ప ఎవ్వరూ లేరు. ముసలమ్మకు తన ధోరణిమో, తనేమో తప్ప యితరవిషయాలు అర్థంకావు; వాటినిగూర్చి విచారించదుగూడాను. అందుచేత ఆ అమ్మాయి వంటరిగానే ఉన్నట్టు భావించేది. అందులో పగలంతా ఎట్లాగో అట్లా కాలయాప నవుతుంది. కాని రాత్రి వంటరిగా పడుకుంటే ఎన్నో ఆలోచనలు తోస్తాయి. ఎన్నో విషయాలు జ్ఞప్తికి వస్తాయి. ఎన్నో భావాలు పొడచూపుతే. అవి అట్లావుండగా, అప్పుడప్పుడు— కాళ్ల చప్పుడు. చూచేసరికి ఎవ్వరూ ఉండరు. ఇక ఆ అమ్మాయి అపరిమితమైన భయం చెందేదంటే అసంభవమేమీ లేదు.

కాని కొన్నాళ్ల కది అలవాటైపోయింది—కాళ్ల చప్పుడు. ఆ అమ్మాయికి రాత్రిపూటలందు కలిగే అనుభవాలలో అదొకటైంది. అయినా కొన్నాళ్లదాకా అర్థం చేసుకోలేదు. చివరకు గ్రహించింది—తన వంటరి

తనాన్ని పారద్రోలి, కావలాయుండేటందుకు అతను రాత్రులందు ఆయాప్రాంతాల తారుమారాడుతున్నా కాబోలని. బ్రతికున్నపుడు అత నామెను ఎంతగానో ప్రేమించేవాడు. ఎంతగానో ఆదరించేవాడు. పంచ ప్రాణాలు ఆమెమీద ఆధారంచేసుకుని జీవించాడు. ఆ అమ్మాయిని తన హృదయరాజ్యం గౌరవించేవాడు. అట్లా చేసేవాడంటే ఆశ్చర్యమేమీ లేదు;—అత నొక కవి; ఆనందవాటికలో స్వైరవిహారంచేస్తూ రమ్యగీతిక లాలపించే కవి. అందుచేత అత నా అమ్మాయిని మల్లెపువ్వులే చూచుకొనేవాడంటే, అ దతని స్వలాభానికే అయివుంటుంది. ఆ అమ్మాయి నొక మంచి గంధపు మంజూషగా భావించేవాడు. ఆమెను చూచి ఉత్సాహంపొందేవాడు.

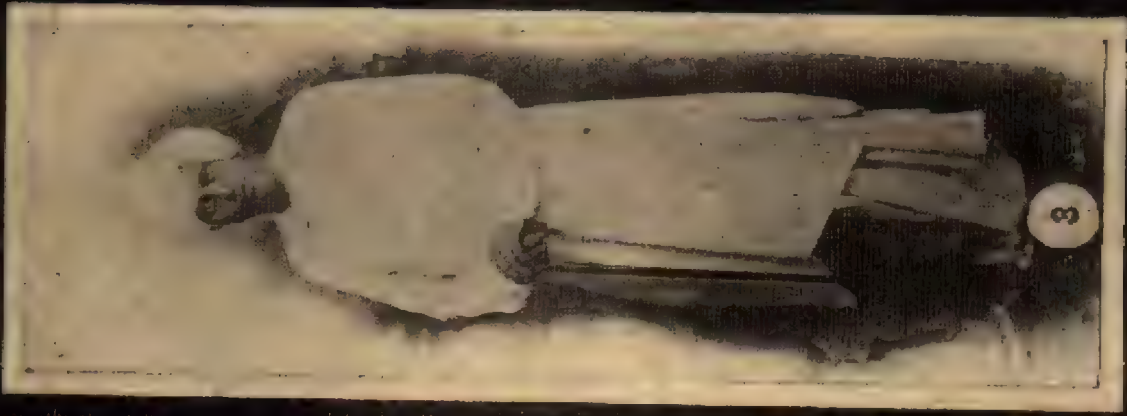
ఆవిధంగా ఆ అమ్మాయి అతని భావోత్కర్షానికి మూలకారణమైనదంటే, ఆవిడదికూడా కొంతప్రయత్నం వున్నదన్నమాటే. అతని వృద్ధేశ్వం గమనించి, అతనికి పుస్తకాన్ని రాలుగా వుండాలని ప్రయత్నించేది. ఏవిధంగా సంచరిస్తే అతని మనోవీధిలో భావవీచికలు వీచేవో ఆ విధంగానే సంచరించేది ఆపిల్లి.

అట్లా ఒకరిలో ఒకరు పిలిపి మైపోయి రాయంచలల్లె జీవితపథాల్లో విహారంచేసేవారు. స్వచ్ఛమైనప్రేమ వారిది; నిర్మలమైన వాత్సల్యం వారిది;

* * *

2

అనుకోనిదే తలస్థించింది ఆపడ. కళ్లోనైనా వారనుకోలేదు అట్లా జరుగుతుందని. తెలిసివుంటే ఏంచేసే

౧. శ్రీ తోట నరసయ్యగారు (౧). ౨. శ్రీ పాలడుగు సుబ్బారావుగారు (౨) ౩. శ్రీ ముట్నూరి కృష్ణారావుగారు (౩)
౪. శ్రీ వారణాసి వెంకటాచలంగారు ౫. శ్రీ విన్నమనేని వీరయ్యచౌదరిగారు.

౧. శ్రీ జనపామి నారాయణగారు (శి) ౨. శ్రీ కన్నెగంటి కోటిమూర్త్యంగారు (శి) ౩. శ్రీ మన్యం సమశ్వివ్యయ్యగారు (శి) ౪. శ్రీ నాగిపెద్ది రామ
 మూర్తిగారు (ఎ) ౫. మాచిభట్ల ప్రభాకరశాస్త్రిగారు (ఎ) ౬. శ్రీ కొల్లి సుబ్బయ్యగారు (శి) ౭. శ్రీ ఏలేశ్వరపు అంజనేయలుగారు (శి) ౮. శ్రీ చల్లా
 రాఘవయ్యగారు (శి) ౯. శ్రీ వావిలాల గోపాలకృష్ణయ్యగారు (శి) ౧౦. శ్రీ నూరపనేని వెంకటరత్నం చౌదరిగారు (శి) ౧౧. శ్రీ డా. ఏ. వి. నాగేశ్వర
 రావుగారు (శి) ౧౨. శ్రీ కె. సుబ్రహ్మణ్యంగారు (శి) ౧౩. శ్రీ వక్కలంక సుబ్బరావుగారు (శి) ౧౪. శ్రీ దేవులపల్లి నూర్యనారాయణమూర్తిగారు (శి)

నాలో మన మూహించలేం. కాని వర్తమాన మేమిటంటే—అతను ఆకస్మికంగా చనిపోయినాడు. అంతటి కని, అంతటి ప్రయుమ, మరణించాడు. అతను, ఆ అమ్మాయి కలిసి సంగోషంతో నిర్మించే ఆనందమాల పూర్తిగాక మునుపే పెరిగిపోయింది.

తనలో ఒకభాగం విడిపోయినట్లుగా విలపించింది. అంతా శూన్యంగా కన్పించింది—ఆ అమ్మాయికి. భావి జీవితమంతా పెద్ద వారాన్ని ధిరూషం దాల్చి ఆమెముందు కన్పించింది.

ఇక ఆ అమ్మాయికి మరోలోకం లేదు; మరోఆనందం లేదు; మరోభోగంలేదు; అంతా గతించిన ప్రయుని స్మరణలో సమర్పించింది. ఎప్పుడూ అతన్ని గూర్చి విచారించేది; కళ్లు చిల్లిపడ్డానేమో యన్నట్లుగా ఏడ్చేది; విధిని నిందించేది; దేవుణ్ణి దూరేది. ఒకప్పుడు తనంతటి అదృష్టవంతురాలు, సాఖ్యవంతురాలు లేదని ఆనందించింది. ఇప్పుడంతా మాయమైపోయింది. ఒక్కతే జీవితం గడ సాలిసినట్లుంది. అది ఆమెకు భయం.

అలాగే గానూడా, అంత పెద్దబంగళాకు ఆమె ఒక్కతే. ఊరికి దూరంగావుండి, శాంతవాతావరణ ముంచేనే గాని కవితాభోగం రాదనే నమ్మకంతో అతను ఊరికి బయట అందమైన బంగళా కట్టించాడు. దాన్ని అందంగా అలంకరించాడు. అందులో తను, ఆ అమ్మాయి అందంగా కాలు గడిపేవారు. అందులోనే యిప్పుడూ అమ్మాయి వంటిదిగా వుండవలసివచ్చేసరికి కష్టమైంది. కొంత ధైర్యం తెచ్చుకుని ఉంటాంటే అప్పుడప్పుడు రాత్రిసమయాల్లో కాళ్ల చప్పుడు వినబడేది. తనప్రియుమ తనని చూడ్డానికో, తనకు తోడుండడానికో వస్తున్నాడని సమన్వయంచేసు కొని ఆ చప్పుడికి అలవాటుపడ్డది ఆ అమ్మాయి.

ఇదంతా యిట్టోవుండే ముసలమ్మకు లేకమైనా తెలియదు. * * *

3

కాలం జరిగిపోయింది. ఉపస్థులు, ఉగాదులు తరలిపోయినై. బంగళాలోని చెట్లు యథాపకారంగానే

చిగురుస్తున్నై. మామూలుగానే సూర్యుడు తన బంగారు కాంతితో బంగళాని ముంచివేస్తున్నాడు.

అంతకంతకు అతన్ని గూర్చి తలపోయడమే తగ్గించింది. ఇంకా కొన్ని నెలలు జరిగినతర్వాత స్మరించడమే మానేసింది. తన మామూలుభోగనికారం సంగీతం, సాహిత్యం కృషిజేసేది. రాత్రి అడుగులచప్పుడు వినిపించేదికాదు. ఆ అమ్మాయిదృష్టిలో అది అంతరించింది. అతనే అంతరించినప్పుడు, యిక అదా మిగిలేది?

* * *

కేవలం చిన్నపిల్ల ఆ అమ్మాయి. వద్దనిమిదేండ్లు నిండాలేవు. దురదృష్టవల్ల జీవనభారం విరుచుకు మీదబడ్డదిగాని లేకపోతే ఆనందప్రేమలో ఊగుతుండవలసిన పిల్ల.

ఆనాడు లోపలంతా ఉక్క-గావుండడంచేత కాస్త చల్లగాలి పోసుకుందామని బంగళా ముందుజోటలో పచారుచేస్తోంది. వెన్నెలకెరటాలు తోటనంతా ముంచివేస్తున్నై. నడుస్తూ ఆమె చంద్రకాంతపువ్వులు చెండు గ్రుచ్చుతోంది.....తటాలున తల పైకెత్తి చూచింది... గేటు తెరచినట్లుగా శబ్దమైంది. నిదానించి చూచింది...

“.....వున్నాడా?” అన్నాడు ఆ వచ్చినతను.

ఆ అమ్మాయి తెల్లబోయింది.

“.....వున్నాడా?” అన్నాడతను మళ్ళి.....

తెల్లనిసూట్ వేసుకున్నాడు. చేతులో చిన్న పోర్ట్లమాంట్ వుంది. నడుస్తూ బంగళావరాండామెట్లు సమీపించాడు.

“కూర్చోండి”.....అని ఆ అమ్మాయి కొంచెం వెనక్కి వెళ్ళింది.

పోర్ట్లమాంట్ ప్రక్కనపెట్టి, సోఫాలో కూర్చుని సిగరెట్ ముట్టిస్తూ “శుమించండి” అన్నాడు.

“వరవాలేదు. ఎక్కడినుంచి రావడం? ఎందుకు.....?”

“నేను, అతను చిన్నప్పటినుంచి స్నేహితులం. నేను అతనిపెళ్లికూడా వచ్చాను, మీకు జ్ఞాపకంలేదా?”

అప్పుడే చూచా మిమ్మల్ని. మళ్ళీ చూడలేదు. అతను మాత్రం ఏడాదికింద కాంగ్రెస్ లో కనబడ్డాడు. ఇప్పు డీ పూరు పనుండివచ్చి, యితనుండగా మరొక చోట బస చేయడ మెందుకని సరాసరి యిక్కడికే వచ్చాను.....ఏం జేస్తున్నాడు. బయటికి వెళ్లాడా?" అన్నాడు ఒక్కగుక్కలో.

ఆ అమ్మాయి చలించింది. పూర్వమంతా ఒక్క మారు తళుక్కుమని మెరసింది, ఆమె హృద్యభిలో. ఏమీ చెప్పలేక నిలబడిపోయింది. ఇంతలో నిష్పపుల్లగీసి రిస్తు వాచివంక చూచాడు అతను. ఆ కాంతిలో అతని ముఖం తళతల్లాడింది. కళ్లకు పాన్సువేజోడు వుంది. పాతికేళ్లుండ వచ్చు నతనికి.

"లోపలికి వెళ్లి విశ్రమించవచ్చు. ప్రయాణం బడ లిక....." అన్నది.

"అత నేడీ, యిప్పుడు వస్తాడా?"

"అదిగో అల్లా వెళ్ల వచ్చు. ఆగదిలోకి పడండి..."

అతని కేమీ అర్థమైందికాదు. అతనిమాట ఎన్ని మారులు అడిగినా తటస్థంగావుండి మాట మార్చి వేస్తోంది. ఆమె అతనిభార్యని అతనికి గుర్తుంది. సరే ననుకొని యింట్లోకి ప్రవేశించాడు. హాల్లో పెద్ద లామింగ్ నులైటు వెలుగుతోంది. కుర్చీలు, సోఫాలు, బల్బులు అన్ని పూలతో నిండివున్నాయి. ఆహాలు దాటి లోపలిహాల్లో ప్రవేశించి కుడివైపునున్న గది జేరాడు. లోపల వాషింగ్ నులాంపు ఉన్నది. గదిఅంతా సువాసనమయం. ఒకప్రక్కను దోమతెర దిగ వేసిన పందిరిమంచం ఉన్నది. మగ్గ చిన్న టీపాయ్ మీద రాధాకృష్ణులు రాతివిగ్రహం ఉన్నది.

సూటువిప్పి, వైజామన్ తొడుక్కన్నాడు మిత్రు డు. ఎదురుగావున్న అద్దంలో చూసుకుంటూండగా ఆ అమ్మాయి ప్రవేశించింది. తెల్లని సిల్కు చీర కట్టుకుంది. బోడిన్ తొడుక్కంది. సంచీజడ వేసి చివర రిబ్బనుతో కట్టేసింది. మెళ్ళో ఒక్క లాంగ్ చైన్ మాత్రం వున్నది. దీపం కాంతిలో ఆమెముఖం మెరసింది. మిత్రుడు వెనక్కు

తిరిగి చూచాడు. పూర్వం ఆమెను పెండ్లికిచూచినదానికి యిప్పటికీ చాలా వ్యత్యాసం వున్నది. నిలువెల్ల చూచాడు.

ఇంతలో ముసలమ్మ 'టీ' త్రు తెచ్చి అక్కడ బల్ల మీదపెట్టి వెల్లిపోయింది. రెండుకుర్చీలు దగ్గరగా లాగింది ఆ అమ్మాయి. ఒకదాంట్లో తను కూర్చుంది. రెండో దాంట్లో అతన్ని కూర్చోమన్నది. అతను కూర్చున్నాడు.

"పుచ్చుకోండి" అని అన్నది చిరునవ్వుతో

"అత నేడీ?"

"పుచ్చుకోండి, చల్లారిపోతుంది"

"అతను.....?"

"వస్తారు, కానీండి"

ఇద్దరూ టీ పూర్తిచేశారు, ఒకరివంక ఒకరు చూచుకుంటూ.

"మిమ్మల్ని చూసి రెండేండ్లయింది..." అన్నాడు మెల్లగా.

ఆమె సిగ్గుపడ్డది. బుగ్గలు ఎర్రబారివై. "కావచ్చు" అన్నది కోమలంగా.

"అప్పు డింత అందం....."

"అయితే మీరు ఏమి చేస్తూంటారు?"

"మొన్న నే ప్రాక్టీసు పెట్టాను, మెడ్రాసులో"

"మెడ్రాసులోనా?"

"అవును. బీచి అది హాయిగా వుంటుంది."

"అవును, నిజమే. ఎవరోంటున్నారు, అక్కడ?"

"ప్రస్తుతం నేను, వంటవాడు, పెండ్లి అయేదాకా!" అన్నాడు చిరునవ్వుతో.

ఆమె నవ్వింది.

ముసలమ్మ వచ్చి భోజనానికి రమ్మంది. ఇద్దరూ లేచివెళ్లారు.

*

*

*

భోజనంచేస్తూ "అత నేడీ?" అన్నాడు.

"వస్తారులండి, కానీండి" అన్నది ఆ అమ్మాయి.

*

*

*

రాత్రి గడచిపోయింది. తేల్లవారి కాఫీ త్రాగుతూ “అత నేడీ?” అన్నాడు.

“వస్తారు, కానీండి” అన్నది మామూలుగా.

* * *

౪

అతిథిమిత్రుడు వచ్చి నాలుగురోజు లైంది. “అత నేడీ” అని అడుగుతూనే ఉన్నాడు. “వస్తారు లెండి” అని ప్రత్యుత్తరమిస్తూనే ఉన్నది.

“చాలా వింతగా ఉన్నదే” అనుకునేవా డతడు. ఆమె అట్లాగే అనుకునేది.

* * *

సాయంకాలం ‘టీ’ త్రాగి యిద్దరూ గదిలోనే కూర్చున్నారు. వరాండాలోనికి తెరుచుకున్న ద్వారానికి లేసుతెర వ్రేలాడుతోంది. బయట అంతచీకటిగా తేకపోయినా, లోపల చాలాచీకటిగా వున్నది. అయినా, దీపం మాట వారిద్దరిలో ఒక్కరూ అనుకోలేదు. ఏదో ఆలోచనలో బడ్డారు. తటాలున అన్నది ఆ అమ్మాయి: “మరి, మరి, మీకు వొంటరిగావుండడం కష్టంగాలేదూ, మెద్రాసులో?”

అట్లా అడుగుతుందని అత డనుకోలేదు. ఏమి చెప్పడానికీ తోచిందికాదు; అయినా చెప్పకతప్పదు.

“నిజమే. ఉంటుంది. ఆ అనుభవం ప్రస్తుతం మీకుకూడా వున్నట్టుందే?” అన్నాడు సమాధానంగా.

“అయితే యిద్దరం కలిసి వొంటరితనాన్ని.....”

గభాలున గదిలో ప్రవేశించి గాలికెరటం ఆ మాటల్ని చెదరివేసింది.

“ఏమిటి, అంటారు?” అన్నాడు.

“ఇద్దరం కలిసి.....చప్పుడు, చప్పుడు..... వచ్చాడు, వచ్చాడు.”.....అని అవ్యక్తంగా కేకలేస్తూ భయంతో అతన్ని గట్టిగాపట్టుకుంది.

అతని కేమీ తోచిందికాదు. కరణార్థి మైన ఆ అమ్మాయిని అతను కొగిట్లో గట్టిగా దాచిపెట్టి— “భయంలేదు. ఏదోచప్పుడు. ఏమీలేదు.” అన్నాడు.

“కాళ్ల చప్పుడు, కాళ్ల చప్పుడు. వచ్చాడు, వచ్చాడు.” అన్నది రుద్ధస్వరముతో.

అతను నాలుగువైపులా చూచాడు. నాలుగు మూలలా పరికించాడు. ఎవ్వరూ లేరు. కాట్లాలేవు; చప్పుడూ లేదు.

“ఎవ్వరూ లేరు. వీధిలో పొయ్యేవాళ్ల కాళ్ల చప్పుడు, బహుశా. భయం లేదు.” అంటూ ఆ మెభజాన్ని నిమిరాడు.

ఆమె తల అతని వక్షస్థలంమీద ఆనుకుంది. చేత్తో కళ్లుమూసుకున్నది.

ఇంతలో ముసలమ్మ లైటు తెచ్చి అక్కడ పెట్టి వెల్లిపోయింది. వీళ్లని గమనించనేలేదు.

లైటువెల్తురు చూచి ఆ అమ్మాయి గభాలున అతని కొగిట్లోంచి లేచి పెడముఖం పెట్టి నిలబడ్డది. వెండ్రుకలన్నీ చెదరినై. చీర నలిగింది.

“ఎవ్వరూ లేరు. దూడు” అంటూ అత నామె చెయ్యి పట్టుకుని వరాండాలోకి పోయి చూచాడు. ఎవ్వరూ లేరు. ఆమె కళ్లల్లో బెదు రింకా తగ్గలేదు.

ఆ అమ్మాయి వరాండా పిట్టగోడ నానుకుని నిల్చున్నది. అత నామెప్రక్కగా నిలబడ్డాడు. మెట్లదగ్గరున్న ద్రాక్షపందిరిలోనుంచి వెన్నెల వారిమీద పడుతోంది.

“ఎందు కంభభయం.....ఎవరు వచ్చారని?”

“అతను. అతను.....” అంటూ అతని చేతిని గట్టిగా పట్టుకుంది. తిరిగి బెదిరిపోతుండేమోనని అత డామె ను రెండుచేతుల్తో పట్టుకున్నాడు. ఆ అమ్మాయిగూడా తన రెండుచేతుల్తో అతన్ని పెనవైచింది. మరి అయిదునిమి మాలవరకు అదే పోజు.

* * *

ఆ అమ్మాయికి యిక కాళ్ల చప్పు డెప్పుడూ విన బడలేదు.

* * *

సా వి త్రి స తీ త్వ ము

శ్రీమతి కనువర్తి వరలక్ష్మమ్మగారు

౧

మన దేశమునందు సావిత్రిచరిత్రము నెఱుగనివారు లేరు. పిల్ల లాడెడి ఆటపాటలు, పామరు లాడెడి పిఠిపాటకములు, పారి దాసులు జరిపెడు పారికథాకాలక్షేపములు, విద్యాధికు లాడెడి ఆంగ రంగవైభవోపేతములను సుప్రసిద్ధపాటకములు, సినిమాలోని మూగ బొమ్మలు, వేయేల - ప్రజారంజకమును ప్రతికాలక్షేపమునందును సావిత్రిచరిత్రము చిత్రితచర్చగాముగా ప్రజలచే గౌరవింపబడుచునే యున్నది. ఈవిధముగా న్యాయములకు బాలబాలిక లాడెడి కేలనములు మొదలుకొని కళాప్రవీణుల నాట్యపరిమళిలవఱకును కల్లరచే పూజ్యతముగా నెన్నబడుచున్న ఈ సావిత్రి చరిత్రమునందు గల విశేష మేమి? ఆమె పాత్రచిత్రముహిమచే దండధరుని దర్శించి పెని మిటి జీవములను కొనివచ్చుటయేనా? ప్రజలకు పరిచితమును విషయ మిదియేకాని సావిత్రిచరిత్రమును పరిశీలించినచో నింతకంటె నధిక విషయములుగూడ కలవు. ఏత్యక్తి జీవితమునందైనను మనుజుల నధిక ముగా నాకర్షించునది యాత్యక్తియొక్క అపూర్వత్యాగమే. త్యాగముకంటె ప్రజాహృదయము చూడకొనగల విషయము మానవ జీవితములో వేటొందు లేదు. అట్టిత్యాగము సావిత్రిజీవితమునందు మిక్కిలి విన్నవయ్యున్నదే ప్రదర్శితమైనది. మతీయు అవివాహితలు, వివాహితలు, పూర్వమువా సినిమలునని ముత్రెగలుగా నున్న స్త్రీబాతి కంతకును నాదర్శనయములగు విషయములు పెక్కులుగూడ నామె చరిత్రమునందు గలవు. అవిషయము లెట్టివో, భారతములోని సావిత్రి చరిత్రముతో పరిచయము కలుగజేసికొనుచు నించుక పరికింతము.

మృతదేశాధీశ్వరుండైన అశ్వపతియను రాజేంద్రుడు పడునెనిమి డేడులు సావిత్రిజీవనిసూర్యు తపంబుచేయ జనించిన తనయ సావిత్రి. ఇట్టి కలుగకకలుగక కలిగిన దిద్దును తలిదండ్రు లెంత గారాబముగా చెంచుదురో చెప్పవలయునా? సాధారణముగా గారాబముచేసిన పిల్లలు చదువురాని మంతుపిల్ల లగుదురు. కాని సావిత్రి కట్లు విద్యా విషయములకు గౌరవగారెను. చర్చవిషయములలో ఆసక్తిక యనిపించు కొనినది. తమ కొమార్తె మంచి విద్యాయుగ్గులుకలది కావలయుననిన తలిదండ్రుల కామె తొలుత సంతసముపూర్వము. కాని తరువాత విచారకారణ మయ్యెను. ఏలనన, ఇంత మంచిబాలకు తగినవరుడు దొరకవలయునుగాదా! లేకున్న ఆమె విద్యావిషయములు అడవిగాచిన చెన్నెలయేగాదా! కావుననే

“కోరి జనపతి దనహర్మిగూతు జూచి
గుణవయోదూపముల కనుహలుడైన
భర్త నెమ్మొయి దీనికి బడయువాడ
నొక్కొయనియొందు దడవుచుండె”

౨

ఇట్లుండ నొక్కనాడు నారదమహర్షి అశ్వపతిగృహంబున కరుదెంచి యారాజేంద్రునిచే సత్కృతుండై యుచితప్రసంగము చేయుచున్నాడు. ఆసమయంబున రాకుమారియను సావిత్రి నెచ్చెరి పిండుతో వచ్చి తిండికి మొక్కినది. మహారాజు అశ్వపతి కాపుత్రికా మణిపై ప్రగాఢవాత్సల్యము. కాన పాదముల కెరిగిన కొమార్తెను ప్రేమంబున లేవనెత్తి తల నియరుచు, వెన్ననియరుచు ప్రక్కను మార్చుండ బెట్టుకొనినాడు. వివాహమొగ్గయైన కన్యను గాంచినప్పు డీ బాల కెక్కడైన దగిన వరుని జూచితివా యని ప్రశ్నించుట సాధా రణమేగాదా! అటులనే నారదమహర్షి వివాహమొగ్గయొయున్న సావిత్రివరసే “ఇక్కన్నియం దగిన వరున కొనలగక యిల్లెల యునిచి నాడ” యని యశ్వపతిని బ్రశ్నించినాడు. అందులకు జవాబుగా అశ్వ పతి తన నక్కడక్కడ విచారించిన సంబంధముల నేరువుకెట్టలేదు. మతీయు కన్యకు స్వాతంత్ర్య మిచ్చినంతనే కులమును, విద్యయు చూడక ఎవడు చిక్కనివాడుగా నున్న, వానినే వరించునని యీకాల పు పూర్వాచారపరాయణులవలె భయపడి విపరీతవాచనముగూడ నేయలేదు. విద్యావిషయసంపన్నయగు తన కుమారి యనుదూప వరుని వరింపబాలునని యాయనకు దెలియును. కాన నారదమహర్షి సమక్షమున నాతడు సావిత్రిం గని

“తల్లి! నీగుణదూపవృత్తముల కెందు
దగిన వరు నీవ యిమ్ముగ దడవి నెమ్మి
నీమనస్సుకెక్కిన నృపకుమారు
గోరి వరియింపు మిదియ నాకును బ్రయంబు”

అని యింపుమిగ బల్కినాడు. చూడుడు అశ్వపతి ఉచితజ్ఞాని! ‘నీగుణదూపవృత్తములకు దగిన నృపకుమారు నీవ విచారించుకొనుము, అనినాడు. ‘నీగుణదూపవృత్తముల’కునుటచేసివుమంచి సుకంఠురాలవు గనుక అట్టి సుగంఠునే విచారించుకొనుమనియు, ‘నృపకుమారు’ డను

టచే ఆత డితరకులజాడు కానుడ దనియు, తండ్రి తన యభిప్రాయమును చెల్లడించినాడు. ఇదియొక విధముగా భావగర్భితమైన సలహా. అంత కంటే విపరీతాధికారమును తనతండ్రి చేసికొనలేదు. తండ్రియైనవాడు కన్యాశ్రమార్థి గనుక యుచితానుచితములను మృదులముగా తెలియజెప్ప వలయునుగాని కన్యాయనగా తనయంటుగల జడవస్త్రసముదాయము లలో నొకటియనియు, తనసోద్రయిన ఆపదార్థమును తా నేవిధమునైన నెంతకుశలుగా చెప్పి చెట్టచెచ్చుననియు సావిత్రి తండ్రి భావించలేదు. అహో! నేటి తలిదండ్రులకును నాటి తలిదండ్రులకును ఎంతవ్యత్యాసము!

తండ్రి యిట్లు చెప్పగనే కన్యకాహజుమైన విడిచు మించుక సావిత్రి నావరించినది కాని వరనిర్ణయభారమును ఉచితజ్ఞాడను తండ్రి తనపైనే యిడుటచే సావిత్రి స్వనించుక దొలగించుకొని తాను వరించిన నృపకుమారుని నామధేయ ముజేసింది యాతని తండ్రియగు సాశ్వథూపతి పై రిహృతరాజ్యంతును విగతినేస్తుడును వై భార్యా పుత్రసహితముగా కాననంబున వసించుచున్నాడనియు, అయినను నే నాతనినే వరియించుననియు దృఢంబుగా బట్కినది. కుమార్తెయొక్క అభిప్రాయము తెలియగనే మద్రాసువరుగు వారదుని వంకజాచి, "సంయుమిచంద్రమా! మాసావిత్రి చెప్పిన చిన్నవాడు మంచివాడేవా?" అనివాడు. తత్క్షణమే వారదుడు, "రాక్షేంద్రా! మీసావిత్రి వరించిన రాకుమారుడు ద్యుమత్యేనుని తనయుడైన చిత్రాశ్యుడనువాడు. నిత్యసత్యవాదియును సత్యచింతన ప్రసిద్ధుడైనవాడు. ఆతని విద్యాగురూపశిల్పి శేషంబు లసదృశములు" అని వారదుడు చెప్పుచుండగనే అశ్వపతిమో మంతగా వికసించినది. సావిత్రిసంతోషము పేరలుమీసినది. కాని సత్యచింతనగూర్చి చెప్పుట వారదున కింకను పూర్తికాలేదు. కాన తుదివాక్యముగా వాత డిట్లు పల్కినాడు: "వానియందు గీడు నొక్కటి గలదు. నేడుమొదలుగా నొక్కసంవత్సరంబునకు మృతిజొందు. ఇది నీకుజెప్పవలయుటలేని చెప్పినది". అశ్వపతి నుండె లవినిపించినది. ఆయుష్యంతుడుకాని వాని యందొచ్చి గియోగ్యత బన్న నేమి? అట్టియెల్లని గోరడిమామ యందైన నుండువా? కాన మాకుమొగంబు జూచి, "తల్లీ! ఇమ్మహాత్ముండు నేనమాన్యము లెఱంగు, ఈతనివసునం బహిషంబు. నీకు నట్టివరుం డేల? ఒండొక్కరుని చెడకొమ్ము" అని పల్కినాడు అశ్వపతి.

తేజహస్యవేదియగు వారదమాని తానువరించిన నృపకుమారు నకు ఒక్కవత్సరంబుకన్న నెక్కువాయువు లే దనుచున్నాడు. అట్టి ఆయుర్విహీనుని వరింపనేల? కేటొకని వరింపుమని తండ్రి హితము గఱపుచున్నాడు. తన మనంబో, ఇతనితోక సత్యచింతనయందు లగ్నమైనది. తా నిప్పుడేమి చేయవలయును? సావిత్రికిది యన్ని పరీక్ష. సత్య చింతన రాజ్యమ్యునుడై దారిద్ర్య మనుభవించుచు కాననంబున వసించుచున్నాడు. విద్యావినయసంపన్నుడను నాతనియందుగల

దారిద్ర్య మామె లెక్కనేయలేదు. కాని, ఏరాజకుమారుడు గురుదూప విద్యాది శేషంబుల ననమానుడని తాను వరింప నెంచెనో, ఆతనితోడి సాంగత్యము తన కొక్కవత్సరమైనను లేదని వారదమాని దృఢంబుగా బుట్టుచున్నప్పు డేమిచేయనను? ఆతనిని పెండ్లాడుట వైభవ్యమునుకొనితెచ్చుకొనుటగాని కేటొండు కారుగదా! మానిమాచిదుర్భరమైన వైభవ్యావస్థ తలపై వేసికొను టెట్లు? కాని యీ భవిష్యదాప దలను తలంచి సావిత్రి భీతురాలు కాలేదు. తనమనం చిదివడితే సత్య చింతనకు సమర్పింపబడియుండుటచే బాహ్యతంత్రమును ప్రవాహిక క్రియ జరుగకున్నను తా నాతనిని పెండ్లాడవట్టులే. అట్టివో నాతడు విగతశివు డెయ్యోనేని తాను భర్తను గోల్పోయినట్టులే. అట్టివో వివా హతంత్రము జరుగకుండ నాపిన ఫలమేమి? మనోదత్తవ్యాకృతియా చిత్రములలో మత్కృష్టమైనది మనోదత్తమే. కాన తనచే వరింపబడిన రాకుమారుని తీవిత మత్యల్పముని తెలిసియు మఱొకని వరించుటకై యత్నింపక సావిత్రి తండ్రిం గని,

"వినుము మనోవాక్కాయము
లన మూడు దెఱంగులందు నంతకరణం
బనకు ప్రధానము గావున
మనమున గైకొన్న భర్త మావందనకే!

కాన సత్యచింతనం డెట్టివాడైన ననుగాని యే నింక నొరుల వరియింపను" అని పల్కినది. త్రికరణములందును శ్రేష్ఠమైన మనంబు నకు సావిత్రి యిచ్చిన ప్రాధాన్యము ప్రశంసనీయమైనది. అది తండ్రికి గూడ ధర్మయుక్తముగనే తోచినందున కా దనజాలకపోయినాడు. కాని అల్పాయుష్కిడగు వరుని దలంచిన మనస్సు తల్లడ మందు చున్నది. కాన నేమియు నోచిక మడచుడు 'కన్యనిశ్చిత మిట్లున్నది; వరుని యాయు వట్లున్నది. ఇక చేయవలసిన దేమి? అని ప్రశ్నించి నట్లుగా వారదునివంక జూచినాడు. వారదుడుమాత్ర మేమిచెప్ప గలడు? ధర్మయుక్తమైన సావిత్రి వచనంబులు ధర్మవిమండున వార దుడుమాత్రము కాదనగలడా? కాన సావిత్రిని ప్రశంసించుచు,

"నావముల ప్రాక నీ యనుగుగూతురు దీనితలంపు మాన్యగా మనకు నశక్య మింక ననుమానము లేల సంతోధ యింతి జ య్యన నృపమూలి కిమ్ము కమలాననచేసిన పుణ్యగారవం బుననయినం ద్రియుండు పరిపూర్ణదిరాయురు పేతువయ్యెడున.

ఆమెచేసిన సుకృతము మంచిదైన అతడే తానుండును. ఇచ్చినేయు"మని వారదుడు ఆమె అద్భుత్యమును ఆమె కిత్తిమీచినే వేసి నెల్లి పోయినాడు. అశ్వపతియు కొమా త్తయిష్టప్రకారము వర్తించుట కనుమతించినాడు.

అహో! అశ్వపతి ఓర్పు, శేర్పు, జోదార్థము! ఎంత సంప్రప నీయుములో కనుకు! బాలిక వివాహవిషయములో కన్యకంబై తన కెక్కువ బాధ్యత లేదని యాతడుక్రియారూపముగా జూపుచున్నాడు.

తొలుత కొమార్తెకు వివాహవిషయములో సంపూర్ణమైన స్వాతంత్ర్యమిచ్చినాడు. ఆమె మరియు రాకుమారుడు పై వికముగ రాజ్యవిహీనుడును దరిద్రుడును నైనాడు. దానికిని తండ్రి యాశ్చర్యపడలేదు. తరువరి యాతడైనను ఆయుష్కంఠుడుగా డని వారదునివలన తెలిసినది. అప్పుడంతయు 'అమ్మయ్యా! వేటోకని మరియుగూడదా?' అని మాట మాత్రముగా తన ఆభిప్రాయమును తెలియబఱచినాడుకాని నిశ్చిత విశ్రముగల సావిత్రి తన యభిప్రాయము వెల్లడించిన వెనుక ఆయన మరల మాటలాడలేదు. చూడుడు, ఎంత ఉచితజ్ఞాదో! ఇట్టి సంపర్కముననే సంయుక్తజనకుడును జయచంద్రుడు తన కవీశుడగు పృథ్వీరాజును సంయుక్త వరింపగా నందులకు సినిసి యామెను పరిపరివిగముల నవమానించి కుడికు మాకు, నల్లుని వాశమునర్పి, తానును జచ్చి, ఉభయకుటుంబములను వాశ మొనర్చెను. ఇప్పుటి మనకాలపు జనకులు ప్రభుత్వపండునకు వెఱచియో, ప్రజలకు వెఱచియో అట్టి హత్యాక్రియలు జరుపకన్నను, మాతురుచెవి మెలిచేసి నుటోకనికి తప్పక యిచ్చి వైతురు. ఆయినను ఆబాధగూడ వారికి లేదు లేదు! వారికి కొమార్తె నడుగలసిన పనియే లేదు. ఒకవేళ అడిగినను సావిత్రివలె విద్యావివేకములు లేవి పసిబాలులగదా ఈకాలపు పెండ్లిమాతుండు! వారి కేమి తెలియును? సరి, ఇక ప్రస్తుతాంశమునకు బోవుదము.

3

సావిత్రిని సత్యవంతున కిచ్చుటకు అశ్వపతి నిశ్చయించినాడు. కాని పెండ్లియొచ్చుటో వారలుగట్టి హారలకేనంబుగ సుగ్రవనంబులో నున్న యాద్యును లేసమహారాజు కుమారుని వివాహమునుగూర్చి కల నైన తలచియుండలేదు. భగవంతుడు పెట్టిన పెండ్లిగడియ నచ్చి నప్పు డొకరి యత్నము లేకనే పెండ్లిండ్లినుచుండును. శుభముహూర్తము తానే చూచుకొని, ఉభయమంగళసూత్రములు తానే చేయించుకొని, పెండ్లికి కావలసిన సర్వసంభారములు, మంగళవాద్యములు తానే తీసికొని, పెండ్లి కొమార్తెను, పెండ్లి పెద్దలను వెంట నిడికొని కార వాపపూరితాభ్యాండును, విగత సేక్రండును నై కాననంబున తపస్థితి నున్న యాద్యును లేసమనికడకు తానే వచ్చినాడు మద్రెకుడైన అశ్వపతి.

ఆకొలహలంబు విని సంభ్రమంబుకెంది ఆసందడి యేమియుని యోచించుచున్నాడు ద్యును లేసమడు. ఇంతలో అశ్వపతి యాతని సన్నిధికివచ్చి కొమార్తెచే యాద్యును లేసమహారాజునకు సమస్కారంబు నేయించి, 'నాపుత్రికయైన సావిత్రిని మీకుమారున కిచ్చి పరిణయంబునయ నాయత్తుడనై వచ్చితి' నని తా నేతెంచిన కారణము చెప్పినాడు. మఱియు 'నీకొమారుడైన సత్యవంతుడును, నాకొమరితయైన సావిత్రియు సాటిలేని గుణవంతులు, సమానరూపవంతులు; ఒకరి కొకరు తగుదురు. కాన ఈవివాహమునకు మీరు తప్పక అనుమతింపవలయు'నని తనయభిప్రాయమును ఆత డెడుగకుండునో అసంధిగముగ వివరించినాడు. ఆమాట వినగనే ద్యును లేసమనకు కడు భయ మైనది.

సావిత్రికడుకుమారి; గోమగా బెరిగినబాల. తలివండు లలిత్రేమంబున బాలించుచుండ, అసంఖ్యాకదాసదానీజనంబులు సమస్తోపచారంబులు సల్పుచుండ మహాచైతన్యోపేతంబులగు రాజభోగంబుల సుభవించుచున్న రాజపుత్రి. ఎండ కన్నెటుగని యాకుకుమారకన్యకారత్నము తమకు కోడలినిగా జేసికొనినచో నట్లుడవిలోని యీపర్వ కుటీరమునందు తమతోబాటు కాయగనురులు దినుచు నుండబాలునా? ఇట్టి సందేహంబుల నేకంబులు మనంబున గలుగుటచే "సుకుమారియగు మీపుత్రికారత్నము మాతోబాటివననానెక్లకేముల కోర్కెగలదా?" అనినాడు ద్యును లేసమడు. శంకాసంకలితంబులగు నప్పలుకులకు కొమార్తె యోగ్యతయందు పరమవిశ్వాసముగల మద్రెపతి తత్క్షణమే యిట్లు ప్రత్యుత్తర మొసంగినాడు:

"కలిమియు లేమియుకా సతము గా వివిసెందినచో జేలంగుచుం గలనును నున్ని ధీరుల ప్రకారమే లెప్పగ నింతవట్టునే తెలియును జెప్పెదకొనసుమతిచర విన్నయనంగ నేరనే కొలదియు గాదు ధీరమతి గూతురు కేర్పొనబాలు చెంపునన్".

మఱియు,
నీతోడ వియ్యమందం
జేతోగతి నానజేసి చెచ్చెరనిట్లే
నేతెంచితి మత్పార్థవ
ద్రావిగ జేకొనక యునికి పాడియె నీభుకా"

అని ప్రార్థించి నిష్ఠురము లాడినాడు, ఇక కాదను పెట్టు!

౪

సావిత్రిసత్యవంతుల వివాహము మాహాచైతన్యముతో జరిగినది. మాకునకును, అల్లునకును సస్తాభరణాదు లనేకంబులు బహుమానంబులుగా నొసంగి సావిత్రి తలివండులు తమ దేశంబునకు వెడలివారు. కాని వనవాసినియగు సావిత్రికి వస్త్రాలంకారము లేల? ఆ చీనిచీనాంబరములు, ఆమణిమయాభరణములు, ఆరాజభోగముల, ఆనవర సాన్నములు తమములో పరిత్యజించి వల్కలబాజినవనయై వడలక అధికభక్తి భర్తృశ్రుకూపాపరత నున్నది సావిత్రి ఆకోడలు గావించెడి సముదితోపచారములకును, వినయప్రవర్తనమునకును పరిత్యజమానమై యావంధసాగరమున నోలబడుచున్నాడు ఆత్రిమానులు. పుడమిపై నడుగిడియెటుంగని యారాకుమారి మృదులపాదములు ఆశ్రమప్రాంగణమునందలి కఱకు టిగుకపై నెడచుటచే నెట్లగ కందుచున్నవి. జలకలకంబులు గొనివచ్చుటచే యామి భుజాగ్రంబులు నొచ్చుచున్నవి. స్థలభాండపారిశుద్ధ్యకృత్యంబులచే పల్లవసమృథంబులగు నామె కరంబులగునంబు లగుచున్నవి. కాని సావిత్రికి మనంబుననేని యసంకల్పస్థి లేదు, విచారములేదు. విశ్రమందీరమున సమస్తరాజభోగంబు లనుభవించుచు యెట్టి యుత్సాహము, ఎట్టి యానందము ఆమె హృదయమై తాండవించుచుండెనో, అట్టియుల్లాసమే యిప్పుడును. మనుజుని కష్టసుఖము

లకు తాపలము నేయునది మనస్సుగాని కలిమి చేములుగావు. పరితృప్తమైన మనస్సునకు గుండరకాశేయములైన నొక్కటే; కలకలజనములైన నొక్కటే. నవనసాస్సుములైన నొక్కటే; కంఠమాలములైన నొక్కటే. రాజమందిరములైన నొక్కటే; పర్వకుపీఠములైన నొక్కటే. సావిత్రి యట్టి పరికుట్టచిత్తయనటచేతనే సుఖమాయయ్యో, వనవాస మామే కానందమునే గూర్చినది.

గ

ఎన్ని పనులు చేయుచున్నను, ఏవిధముగా వసించుచున్నను, నారదుడు చెప్పిన గండపుదీపము నేమిట సావిత్రి లెక్కించుచునే యున్నది. పరిగా గడువుకాలము నాల్గవదివలసినది వచ్చినది. పరమనిష్ఠతో భగవదని ప్రార్థించుచున్న కర్తవ్యమని నిశ్చయించుకొనినది. కాని సుసోపాక్రాయముల సుక్తింపక యెట్టివారికైన భగవద్భక్తి లభ్యపడదుగదా! కాన సావిత్రి త్రిరాత్రోపవాసవ్రతమునకు బూనినది. సావిత్రి యుపవాసవ్రత మామెయం దత్యంతవార్యమగుట మామగారి మనంబును సంపరింపజేసినది. కాన "ఆహ్వా! ఇట్టి కఠినవ్రతంబునకేల బూనితి" వని ప్రేమంబున ప్రశ్నించినాడు. కొమరునిపై తన యత్తమామలకుల వార్యమను సావిత్రి తెలియును. వారి కతడే జీవము. అట్టి వారి ప్రాణములకు ప్రాణమైన కుమారుని మృత్యువర్తమావమును వారి కెఱిగించినచో వారప్పుడే యగువులను వీడరా? కాన తన ఉపవాసవ్రతకారణమును వారి కెఱిగింపక "నానైతభాగంబునకు మీరు చింతింపవలదు. పరమకుభములు గోరి నేను దీనిని బూనితి" వని ప్రత్యుత్తరమొసగినది.

ఉపవాసవ్రతదినములు మూడును గడచిపోయినవి. నాల్గవదినము వచ్చినది. ఆదినమే తన యెదురతనమును కుదముట్టించు దుదినము. నాడు సావిత్రి మిక్కిలి వేకువనే లేచినది. కాని మనస్సులో కుదిలేని సాద. కాలు సాగదు. అత్యంతమైన తొట్రుపాటు. కాని ఆమనస్సులోని వేదన నొక్కంతయైన నితరుల కెఱిగించుట పిలులేదు. ఎంత బాధయైన మనంబుననే ఇమున్నుకొనవలయును. కుమారిలయగు సావిత్రి యాకంక్షను నిండుకేని బయలులుపకుండ నెప్పటియెట్టులు ప్రాతశృత్యములను నిర్వర్తించి యత్తమామలకును, భర్తకును నులయు సపర్యలు గావించినది. మరల దేవీపూజకు సన్నాహపడుచున్నది. కాని మనస్సులోని యారాటముమాత్ర ముడుగుబాడ లేదు. ఏయాపదరానున్నచో, ఆయాపదకు తొలగించెడు చల్లని యూరటవాక్యము కొఱ కామెమనస్సు పరితపించుచున్నది. కాని కష్ట మిట్టిదని చెప్పిన గదా, దాని కష్టమైన పరిహారముగాని, దైర్యముగాని చెప్పుదురు! తనయాపద నొరుల కెఱిగింపరానిదిగా నున్నది గదా! ఇక నామె నోదార్పువచనంబు లాడువా రెవరు? నిత్యము అత్తమామలకును, ఆశ్రమావాసులకుల కెక్కిన పెద్దలకును నమస్కరించుట సావిత్రికి వాడుక. ఆదినమును వారికి నమస్కరించినది. వారెల్లరు సౌభాగ్యవర్ధనంబుగ

దీవించివారు. క్షుధాపీడితునకు రుచ్యాహారమునలె నా పెద్దలయాశీర్వచన మామె కెంతయో ఆహ్వాయముగా నుండెను. కాన నాడు పెద్దలకు వారి కెల్ల పదింబదిగ మ్రొక్కి, వారినే పలుమాలు 'సౌభాగ్యవర్ధి' యని పించుకొనినది. 'ఇంతమంది పెద్దల యాశీర్వచనము పొల్లువోవునా? నాసౌభాగ్యమునకు మోసము వాటిల్లునా? అని తపమనంబున తానే సంకుప్తి నందినది. త్రిరాత్రోపవాసవ్రతము పూర్తియగుటచే నాల్గవనాడు పారణమునేయుమని మామగారు సావిత్రికి తెప్పిరి. "నే నీదినము సూర్యాస్తమయమైన వెనుకగాని భుజింపరాదు. నేను వ్రతారంభమున చేసికొనిన నియమ మిది" అని సావిత్రి వాక్రచ్చినది.

ఁ

తరిదండ్రుల ఆగ్నిహోత్రాదికంబులకు సమిక్కుకాదులను. పూజలకు పత్రపుష్పంబులను, ఆహారంబునకు ఫలమూలాదులను తెచ్చుట మునికుమారుల వంతు. సత్యవంతుడుగూడ ప్రాతరనుష్ఠానంబులు దీక్షగనే నిత్య ముదియే పని చేయును. కాన నాడును త్రాడు, చిక్కిము, గరిడి, గొడ్డలి మున్నగు నక్షువులు తీసికొని యడవికి బయలుదేరినాడు. నాడు భర్త నొకక్షుణ్డమైనను విడనాడుటకు సావిత్రి కిష్టములేదు. కాన తానుగూడ భర్తతోబాటడవి కెగదిరించినది. ముందుగా మగని నడిగినది. "సావిత్రి! మాడుదినములనుండి యుపవాసముచేసే మిక్కిలి శ్రమగొని యున్నావు. కోరకకోరక నేడదదిమాడ గోరి లేల? ఈదినము మానుము, శ్రీపుత్రపుక తీసికొనివెల్లె" ననినాడు సత్యవంతుడు. "మీరుపోతోయెడి యరణ్యము కడు సుందరముగా నుండునట! దానిని మాడవలయునని నాకు మిక్కిలి కుతూహలముగా నున్నది. ఉపవాసపు బడలిక నా శ్రమాశ్రము లేదు. నా కెట్లులైన ఆయడవిని మాపరా? నాచనపు దీర్చరా?" అనిపెనిమిటిని వేడికొనినది సావిత్రి. ఇక ప్రేయసికోరికను నిరాకరించుటకు చిత్రాశ్వసనకు బుద్ధిపుట్టలేదు. కాన "అటులయిన మాతలివంద్రులకు తెప్పి నట్లుము ర" మృని భార్యను వారికడకు గొనిపోయినాడు. సతీపరు లిరువురు వారి సాదంబులకు బ్రణమిల్లిన వెనుక సావిత్రి తనకోరిక నత్తమామల కెఱిగించినది. ఎన్నడును, ఏదియు నడుగుట యెటుగని సావిత్రి నేడు కాననంబును మాడ గోరుటవలన వారును కాదనలేదు.

2

"సావిత్రి! ఇదిగో! ఈ కమలాకరంబున రాజహంస లెట్లు విహారంబు సలుపుచున్నవో చూచితివా! అహో! ఈ ఫలవృక్షంబున ఆకులే గానన ద్దుటలేదు; ఎటుచూచిన పండ్లు, కాయలే. ఇదిగో! ఈతగ నెల్లడలను విరబూచిన పువ్వులలోని మకరందముత్రావి యీ లేటిరండము లెట్లు యుంకారమునేయుచున్నవో కనుము! ఇదిగో! యిటునిటు, దోరపండ్లను తిగితినిన యాచిలుక లెట్లు రొదనీయుచున్నవో!" అని అరణ్యముజూడ నేలేంచిన ప్రేయసికి వేత్వంబు జూపుచున్నాడు సత్యవంతుడు, కాని సావిత్రి కారనిపలుకులు చెవి

మాటులయే లేదు. అపవిత్రసాంకర్యములకంటె కన్నులకు పొడకట్టుటలేదు. మామనవాని కామనములేదు; మామనివానికి విచారములేదు, ఆతడు చెప్పెనుమాటలకు, మామెనుపట్టువువగుగూడ ఒక్కటే అర్థములేని "జి! జి!". ఆమె కంఠవన్నులు పెనిమిటిముఖముమీద; ఆమె చిత్తమంతయు రాగల యావదవినది.

సత్యవంతుడు పండ్లుకొని గరిడి నింపినాడు. కుళులుకొన్ని త్రుంచి కట్టకట్టినాడు. ఇక కామ్యురేచులు నేయవలయును. ఒకఎండు మానును చూచి కొట్టుటకై గొడ్డలిని దివ్యున వైకత్తిరాడు. కాని నేటు పడలేదు. చేతులు చచ్చుకొనిపోయినవి. గొడ్డలి నేలబడినది. ముఖమున కళ దప్పినది. అయినను పుట్టినది. పాపము! సత్యవంతునికి రావలసిన యావద రానేవచ్చినది.

"ఒడలువలెంబునాడు భ్రమ నొందినయట్లు నునంబు చూడెడి గడనిశరంబు కూలవిశిష్టప్రకరంబున జొరచినట్టిద యెప్పుడు నిలువంగనోర్వ నొక యంచుకనేపు శ్రమంబుదీలిన యెడ కేయనిండు"

నని సత్యవంతుడు వచ్చి సావిత్రితోడలపై కలంబుకూపి వ్రాలినాడు. ఏప్రాణేశ్వరుని యగువుల నింప దాను మహావ్రతము సలుపుచున్నదో, ఏప్రాణేశ్వరుడు తన కన్నులయెటుటసే, తన తోడలమీదనే వ్రాలి, సోలి నిశ్చేతనుడైనాడు. ఇక చేయవలసిన లేమి? అభయంకరగహనంబున నొక దిక్కవచ్చు? తన జన్మదాయనియైన భగవతియను గ్రహ మేమైనది? తన సుకృతవి శేవంబుచేతనైన విభుండు పరిపూర్ణ చిరాయురు పేనుడయ్యెడు నని యాహించిన వారదహనానితలంపు లేమయ్యె? ప్రాద్దుప్రాద్దుననే లేచి తాను పాదంబులకు బ్రహ్మిల్లు సాభ్యాగ్యవర్ధనంబుగ దీలించిన పెద్దల యతాభ్యాగ్యవనంబుల ప్రభావం చేయాయో? పరమభక్తితాత్పర్యంబులతో తాను నోచిననోములెల్ల వర్ధమై తనకీర్తియాపవ తప్పకపోయిన నొక వ్రతాధికంబు లొనర్చిన ఫలమేమి? అనిపాతాళంబున, శోకదండహృదయానంబును నను చిత్తంబున విలరిక్కించుచు, వెట్టిచూపుట భూదుచు అట్టే కూర్చున్నది సావిత్రి.

౮

ఎరియెడ్చు లెట్లున్న సేమికిడండవిధాయి యయినవాడు తన పనిని తాను చక్కలెట్టుకొనవలయునుగాదా! విసిగిగాని, బాలిబూనిగాని తనపనియందు ప్రమత్తుడై చరించిన బ్రహ్మదేవు దూరకొనువా? మంచుహోదాగల ఉద్యోగము పోగొట్టుకొనినచో మరల యెన్ని పొట్లు పడినను వచ్చునా? ఈకటికియంద్యోగముపై కన్ను చేసేయున్నవారు తతోక్షణమే వచ్చి తన్నుకపోరా? కాబట్టి దేవతా మేజన్తీయైన యను ధర్మమహారాజులంగారు గొప్పవారిని బట్టుటకు గొప్పయుద్యోగియే వచ్చునట్లుపుణ్యార్థుడైన సత్యవంతుని ప్రాణముల గొనిపోవుటకు ప్రధానాధికారియయిన తానే స్వయముగా వచ్చినాడు. నల్లని కాటుకవంటి

బలిష్ఠశరీరము, భయంకరమైన తెల్లనికొదలు, కణకణలాడెడి నిప్పు కణికలవంటి ఉజ్జ్వలములయిన కన్నులు, పచ్చని కట్టుపుట్టును, భయంకరమైన వదనము, హస్తంబున నిశ్చలస్రాణిచయభీతింబును సాతంబు, ఉద్యోగమునకు దగిన యాకృతి, ఆకృతికి దగిన యుద్యోగము గలిగి బగజ్జనసంత్రాసకరుండైన జమండు సత్యవంతుని తీవ్రహరకారంపై యాతని సమీపించినాడు. చేసినయత్నము విఫలమై పోయినది. తన ప్రయతనియైన సత్యవంతుడు విగతశీపుడైన తరువాత తానింకను బ్రదికినను నొక్కటే, బ్రదుకకున్నను నొక్కటే. తీవ్రములకు తీవ్రమైన తీవిలేశ్వరుడు పోయిన వెనుక నామె కింక తీవ్రములపై నాన యేమున్నది? కాలుని కన్నులార చూచినది. భర్తృతీవమును గొని పోవుట గమనించినది. ఆధికారియైనవాడు కన్నులబడినప్పుడు, ఆతని నెదిరించుటకు బాలనప్పుడు ఆతని యనుగ్రహమునకై యత్నించుట తుదియత్నముగాదా! కాన సావిత్రి తనతోడపైనున్న భర్తృకలింబు క్రిందిని, చయ్యనలేచి యాతనికి నమస్కరించి "బాబూ! తమ భర్తయి? ఎందునిమిత్రమై యిందులకు విజయముచేసితి"రని వివరంబున ప్రశ్నించి నది. "అమ్మా, నేను కాలిడను. పుణ్యార్థుండను నీభర్త తీవ్రమును గొని పోవుటకై వచ్చినాడు" నని మెత్తబడనిచిత్తంబుతో ప్రశ్న తరంబొనగి, సత్యవంతుని తీవ్రమును పాశబద్ధంబు గావించి యమండు నిబదికాళి ముఖుడై సత్వరమే వెడలిపోవుచున్నాడు. సావిత్రి కేమియు దోచదు. చేతులు పడవడ చూచుచున్నది. గుండెలు తటతట కొట్టుకొనుచున్నవి. కాళ్లు తడబడుచున్నవి. భర్తను గొనిపోవుచున్న దేవతామూర్తి దృష్టి పథమునుండి తొలగిపోవుచున్నాడు. ఎటులైన వాతనికాళ్ల వ్రేళ్లంబడి, వేడి విభుని తీవ్రమునరక్షించుకొనవలయునని మనంబున పెట్టారాబును. పాపము! సావిత్రి ఆధర్మమూర్తి నొక్కింత ప్రార్థించి మాడవలయు నను కోరికతో ప్రాణేశ్వరు శరీరం బొకచో దాచి యముని వెంబడించినది.

సావిత్రి తన్ను వెంటాడిచుట్టును యముడు దూచి, "బాబూ, నీవేల వావెంటుచున్నావు? ఇకముందు వ్రోవ నీకగమ్యము. నిలుపుము" అనినాడు.

" పశులెందు జనిన నవటికి
సతులకు జనవలది నీ ప్రసాదమునను మ
తృప్తిభక్తి కలమునను సు
స్త్రుతగుణ వాకరుగరాని చోటులు గలవే!

అంతియేకాదు. "ఉకలమార్గములందును ధర్మమార్గంబు ప్రధానంబు. అట్టి ధర్మంబున కార్ధారము సజ్జనులని విందుము. అట్టి సజ్జనదర్శనంబెప్పుడు వృథాగాదుకావున సజ్జన శ్రేయండు వనంజను నీడైన సంపన్నంబునం బరమశుభంబునం బొందక యేమ రిత్తజనంబులతెలుగున నెట్లు మగుడును"నని సావిత్రి జముని ధర్మయుక్తంబుగా బ్రశ్నించినది. సావిత్రి ధీవిశేషం బసమానము. అటు లాతనికి ధర్మమార్గం బుపదేశించుచు వాతని యనుగ్రహముపై విశ్వాసమును నూచించుచున్నది. ఇట్లు తన

గుంటూరుజిల్లా ఉపసత్కారహల దళము - గుంటూరు

౧. వాయకుడు: శ్రీ ఉన్న వేలమూసారాయకపంతులుగారు. శ్రీ బలుసు సాంబమూర్తిగారికి స గళముచెప్పటకు రైలుస్టేషనుకుపోవుచున్నారు.
౨. ఉరగింపు. వాయకుడు: శ్రీ యల్. వి. యల్. నరసింహారావు పంతులుగారు, మునిసిపల్ ఛేర్ మెన్.

౧. గంజాం జిల్లా ఉప్పుసత్యాగ్రహము మొదటిదశము-బరంపురము: నాయకుడు: శ్రీ యకా, యస్. సోమశాస్త్రిగారు, బి. ఏ., బి. యల్.

౨. విశాఖపట్టణము ఉప్పుసత్యాగ్రహము. ౩. గంజాం జిల్లా ఉప్పుసత్యాగ్రహము-బరంపురమున ఉరేసింపు.

౪. విశాఖపట్టణము-ఉప్పుసత్యాగ్రహము. ౫. విశాఖపట్టణము-ఉప్పు రేయరుచేయుట. నాయకులు: శ్రీ తేజ్జేటి విశ్వనాథంగారు, శ్రీమంగిపూడి రామచంద్రశాస్త్రిగారు. ౬. విశాఖపట్టణము-ఉప్పుసత్యాగ్రహము.

సతీధర్మమును ప్రకటించుచు, తన పరిభ్రష్టిని వెల్లడించుచు, తనకు సాధ్యముకానిదిలేదని తన ప్రభావమును వివరించుచున్నది. ధర్మశ్రుతియును, సకరుణయును నగు సావిత్రివచనంబులు విని యామె కేదేని యుపకారంబు నేయక ముందుకు సాగిపోవక కాలాడక యముడు “బాలా, ధర్మయుక్తంబులైన సీతవనంబులకు మెచ్చితిని. కాన సీధర్మతీవము దక్కజొక్కవరం చిచ్చెన, నేను” మనినాడు. తనయభీష్టమైన ధర్మతీవితమును యముం డెడగా నుంచి వరం చిచ్చెద ననినందులకు సావిత్రి యాతనియం దసంశ్చయపరిత్రకాలేదు; అవిశ్వాసమును జాపలేదు. ఆతని చిత్రానుసారముగా వర్తించుటవలననే యాతని యనుగ్రహమును సంపాదించునను యామె అభిప్రాయము. కాన ఆత డిచ్చిన వరంబు నుపయోగించుకొనుటకు సావిత్రి నిశ్చయించినది. అయిన తాను కోరవలసిన వరం తెల్ది? అందును తాను సతీధర్మంబు మీఱరాదు. సాధ్యమగుటకు భగవంతుడవారే నేవులైనవారు ఆత్మమలు. కాన వయనవిహీనుండై యల్లాడెడి తనమామగారు లభనయనుడగునట్లు వరంబు కోరినది. “అటు లనే యగుగాక!” అని ప్రేతపతి సావిత్రికోరిన వరం బొసంగి తన ప్రోవ బట్టినాడు. సావిత్రియు మరల నాతనిని వెంటబడించి వడచుచు.

“ఎడవక చాబ్బునక్రియల నేరికి హింసయొనర్పటాన తయ్యోడలను దీనులం గరుట యేర్పడబ్రోవన మాకు రిచ్చుచో గడమవడంగ నీకెదిరి కాంక్షిరముఖ రుదిముట్టదీర్తు రెక్కుడుమదిగూర్తు రాక్రియలకుఁ వినుమిన్ని యు వార్యధర్మముల నీచెల్లుగని చెయ్యది
దేవోత్తమ, ధర్మగరుల తెఱగల్గభవ
ద్యావాధీనమునటగా
తే వెలసితి నీవు ధర్మదేవతయనగాక

సమబుద్ధితోడ ఆయాశీవుల కర్మంబునకు దీనిన ఫలమును సమూహ్యుటచే నీవు సమవర్తియని పేరుగాంచితివి. భూతముల యమించుటచే యముడ వనంబడితివి. కల్పముల కమింపజేయుటచే కమమడ వైతివి.” అని యా ప్రేతపతిని పెక్కుభంగుల క్షురించినది. ఈమాటలు సావిత్రి ఆర్యధర్మముల నుగ్గడించుచు ఆశ్రితవాక్యల్యమును నిరూపించినది. మనోవాక్కర్మంబులు నేరికిని హింసయొనర్పరా దనినది. దీనులను ప్రోవ వలయు నన్నది. ఒకరి యభీష్టమేదైన నీదేర్పడలంచినచో నది పూర్తిగా గీర్వవలయునుగాని కొఱతలు పెట్టరా దనినది. నీవీ ధర్మమూర్తివై నప్పుడు నీకుఁబెరియని ధర్మగతు లేమున్న వనినది. మనోజ్ఞమైన యీశంభూమణి బులు యమునకు సంరక్షముగూర్చినవి. కాన “వ్యాపితాంకుజే సనను గల్గవరహితంబులైన నీనమంబునఫలముతులుక” అని మెచ్చి “ఇంకొక నరము వేడు” మనినాడు. కైరులచే నపహరింపబడిన మామగాలిరాజ్యము మరల వారనిక ప్రాపించుట ద్వితీయవరముగా సావిత్రి కోరినది. అటు లనే యని వైవస్వతుడు చుం దమనవైచినాడు. సావిత్రి యాతని వెంట నడచుచునేయున్నది. సావిత్రి తన్నునుగమించినప్పుడు యము

నకు చరణశృంఖలుముగానున్నది. మరల ఆసి, “బాలా! ఇక నీవు రావలదు. ఇకముందు మార్గమంతయు నుద్గమంతై నది. నీవటవచ్చు నెలపు లేదు. రాజాలపు,” అనినాడు.

“ధర్మాక్రమము దనునలిపెడు
ధర్మక్రియ దప్ప రెట్టి దకలందును మో
హోర్మియు దాపము బుట్టువు
ధార్మికవృద్ధయముల బ్రమధర్మాగ్రహ!

ధార్మికవృద్ధయములకు తాపహానము లుండువా? మోహోనేలగు వారు ధర్మానుష్ఠానము నేయగలరా? పాతిత్రయమునల్పెడు వాకు వరి నను గమించుట ధర్మమైయుండగా మార్గము కుఱుమైనదిగాదని యాతని ననుగమించుట మానితినే ధర్మమార్గము కట్టినరానను గానా? కాన వాస్తవధర్మమైన పర్యమగమనంబు నెవ్వధంబున నైన, నెట్టిదుష్కర పథంబులైన మానకాలను.” అని సావిత్రి పలికినది. శీవులను కానిం చుటయందును, కీషించుటయందును వజ్రహస్తముడై ప్రవర్తించెడి దండధరుని చిత్రము సావిత్రిమృత్యులనివనంబులచే నవనీరసవృక్షమై కరగి ఆమెదన కప్రయత్నముగా వాక్యప్రబులుచున్నది. ఆమె ధర్మ వాక్యంబులనెడి చిక్కములూ పట్టుకలె నిక్కువడిపోవుచున్నామి యముడు. ప్రకటధర్మని లేవ. తత్పరయగు నాసాధ్యమికి మతీ యొక వరమియే ధర్మనిచిత్రము కుకూటాలత జూచినది. “బాలా! ఇంకొక వరం బొసగాడును. సీధర్మతీవముదక్కనేదైన కోరుకొ” మ్మని నాడు. మామగాలి తేమలాభంబులై రెండు వరంబులు బడసినది. ఇక తన జన్మమునకు కారకులైన వెలిదండ్రులకుగూడ నేదేని వరలాభంబు గలుగజేయుట తనధర్మము. ఆపుత్రిమైనవారికి పుత్రలాభంబుకంటె ఘనమైన వరం తెల్ది? కాన ఆపుత్రకుండైనవతనతండ్రికి పుత్రికలలాభం బునుగహింపుమని యంతకుని వేడినది. “నీవే, నీకోరిన వరంబిచ్చితి నింక జనుకకు మరలుము. నేను నీవు చాలాచూరము నడచినట్టితివి. చాల డస్సియున్నావు. ఇకనైన నీవు నిలుచుట నుంచిది.” అనినాడు కేమనుడు.

“నాకునట్టియొక్కడిని మనంబు భర్త
చరణపంకజను క్కమై కరము భక్తి
నలరుచున్నది సతలకు వస్యమెట్టి
దియును ధర్మమే భర్తవంశ్రయమేగాక!”

అని సావిత్రి యమునకు బ్రశ్న తర మెంపడినది. కావలసిన వరము చేహార లేదు. అదియయమై ధర్మమే కింకను గయగలుగ లేదు. ఇప్పటికే తాను బహుచూరము నడిచి వచ్చినది. ఇక నడవవలసినమార్గము కఠిన కంఠకశిలాపరివృణంబు దుర్గమప్రదేశము. తాను సుకుమారియగు రాజ పుత్రికి. ఎన్నడును నెట్టికష్టములను ననుభవించియుండుననిది. మరేస్థులూ దుర్గరంబు పలిఖయోగవ్యక్త. ఆమెని త్రరాత్రోపవాసత్రయమే మిక్కిలి సీరసించియున్నది. కేవలము సతీధర్మప్రేరేపన భర్త

రక్షణన క్రియ, చానిపాఠ్యమెట్లు వర్తక పరిమళములతోయు వస్త్ర
 అమితముల నిక నెట్లులయును నేడు. అంతకాలముచేసే అమె దుష్టము
 పథంబున పశ్రమంబున వడిదుడుపుచి. తోట్రుపాటులేక శమననితో
 భాషించుచున్నది. కాని మాటిమాటికి 'భర్తృభవముచక్క'
 అని వరంబు లొనంగుటలే అమెకు నిరాశ గలుగుచున్నది.
 అందున అమె గమనపాద్యముగూడ నిన్నెట్లు చున్నది.
 అయిన రవ రిరవరంబు లొనంగుచు అమెకు కాలికినము
 నేయింటి? రవయం పింకవ పొవ లేక మేదైన గనికెట్టి యిల్లు? రవ
 యందు ప్రసన్నదుగాళయమ్మా? అటుంటి యింకా? చాని
 సమాధానముగా

అత్యధికమునకును పునానునా
మగ్గ భూమి పడుదునునును
కాంతినినునునునునునును
భూమినునునునునునునునును

అట్టిప్రకారమునువలననే మార్కెటింగ్‌ను తమగనలు ఉప్పుకున్నాను.
సముద్రములు తమ మీదలు విశదమైనవి. మలకంగలులు చలించు
లేక నిలిచియున్నవి. పృథివి జంతువులవార్యులైన వాస్తవము
సమరాయమును భరించుచు వలంపిల్చి నిలిచియున్నది. అట్టి ధర్మ
నిరగులలో జోక్యమైన వ నిర్మలముల వాడుకీరములై నివాసము
లై వది. దావ నియమగ్రహార్థ " నది మూచించినది. అంతకును అంతకును
ప్రవస్తుచు కాకుండుటలే

" ఏడువ-అలా-తెలుగుల జాబ్బాదు
వార్యజనులకు జాబ్బంలు అనుమతమ
జరపమా-లా-పంపింది శిష్యులు
శిష్యులజాబ్బునువది లేదు లేనిదెప్పు

కావున మిశ్రమనిరంజనకళ్యేన ప్రవృత్తయైతాన్ ప్రాసాద
నమ్. పాద్యనిరంజనములు ముగిసినవి చూడలేకని కర్తలు, కల్యాణము
కావు; బ్రాహ్మణులు అంతకుంటే కావు. అది అదినిని గొట్టలేవు, కష్ట
లేవు. కాని పర్యవేళలను భయపడక బ్రతుకునుగించు కావముని
అమృదులపడబాలములే నిబంధనగావించుచున్నది. అనుకు, నువ్వెర
గించెడు మార్గము, శ్రమగోచరములు పొందక, ధర్మము నిరూపిం
చెడు భావము. ఇన్ని విధముల బోధియున్న పాద్యని మనోజ్ఞ మంజుల
ధర్మాలాపములు కాలం దైవ పనుగాక, ఎట్లు శ్రోతృత్వముగను? నుగా
వనియు, పాద్యయు, భర్తృవిమోక్షయ్య గావించు ద్వియు, అవకాశము
పడించి తనవంటబడి వచ్చుచున్నదియు నను మానవతముగిలి పర్యవ
హించునియు నామెయట్టి పరంపరానిగలిగి త్రవెనులనో దిదిని నానని
యాదిడు ధర్మదేవతయగు నభిధేయం తెల్లు నివృత్తానలకు? కాన
ఆమెదినం గమించి "నీకుం బ్రసన్నుండులైతి నభివృద్ధిచైవ విదం
బోగ్కటి యిచ్చెద నేను" మనినాడు సమకర్త. "నీపత్ని పాపముగిల్గు"

అను వివరములున్నది జమీనివాక్యము దినగానీ పాల్గొని కనబడినా
నందే మొనరి.

"మహావ్యవహారము చేసిన
 ముదియిమ్ముగ బొలగఁబెట్టి యవ్వంబులు ని
 డెచ్చననీ పలుకుదు మునునీ
 పదియవృత్త లేద యింక పదీగద్య రీతి "

అని శమమని యుక్తి ప్రాప్త మునుండును ముందు ఈ పరిశోధనయిది
వగలలు తెలిసింది

“పరివరపాండునున్నరూము ధర్మవిచార్యునియొకాంబి మా
పిరియను సర్వమంగళది శేషములందును గాన ముక్తియొం
దినునితిరి దీశాది మనునాథ్యుడు సాశ్వతమనందు లభి
తమునుగ నిమ్ము ధర్మపరివరపరక్షణ పుణ్యదిక్షణా!”

అది తన యజ్ఞశాలకు భర్తృశంకలతో విష్ణుశంకలతో బడినది.

అమెయందు ప్రపన్నుడైయున్న కృపాంతుడు భద్రానుమీ
 కిర్తింపఁగలని పోలియించుటం గాదిని "కావలెనీమమప్రియమనీ"
 అనివాడు. అనియేగాక "వన్నుఁజేండ్లు" శీరించును; నూలులు
 పుక్కుల గనును, అనేకాభ్యుదయలు వల్పును. నిజనలాలంకారుడై
 కీర్తింపఁడు "దిరావల్లు" నని కాగ్రుచ్చి యామం దెచ్చివ్వఁజేవాడు.
 మద్రాసుకు పొదిలి సభలమహారథి యైనది. మహాస్థులమన గృహ
 మాణ్డికి మనలయిన బలుమాలు మొక్కలు కీర్తనమనలయిన పుక్కి
 పంతు మున్నయెవరువచ్చి ఆతని పెప్పటియట్లు లాగువలెనై నిరీకారి
 యొప్పును లభిచేరినందున నది నిరీకరించుచు నున్నట్లుకది.

3

“గడు దడవు నిద్రపోయితి, పడతి, నను బింపవలచి ?” అనుచు
దిగ్రాశ్యము లేచినాడు. కుద్రతాత్మయును సావిత్రి నిద్రించుచున్న
మగని గని యింతమదిగురాలయ్యెను, కనరీయటకు పదయులు చాలవు.
కాలుని పీడనంబు సత్యవంతున కిందుక యెఱుగఁజే. తాను ప్రాణ
యున్నను కాకనే సత్యవంతుడు సావిత్రి నిద్రయే ప్రశ్నించివాడు. కాని
కానిచిత్తయను సావిత్రి తన ప్రజ్ఞకాటెను ప్రగల్భసాక్ష్యంబు
లేమియు పలుకలేదు. అంతయు శీఘ్ర చెప్పెద నని యాశించి నను-
భావపూరిత రీతిదండ్రులు తిన్నగానక యింత పరిశీలించుచున్నాలో-
యని విచారించెను. పెనిమిటి సోదార్పి నచ్చుకాంతునుబలుంబులును
భుజంబుల గొలిపించి లేపెనని తలలేత్తనునామరూపపు నిజవాడు
భుజంబువలయు నిదిగాని దక్షిణహస్తంబున నతినిద్రునిని గొలిపించి
మండిగమునంబున వా. శివార్థేయంబున గొనిపోయినది.

అటు దుష్టమగ్నమునకు శాస్త్రబాధయు కల్గినది. కాని పునః
దెక్కడి? మహాయని గావని కన్నులు కరిగియోమి? కలుగకయోమి?
నష్టినా దైత్యునియో రవ రవయుని మీను చేరలు నిమగ్నమగు

నాతనికి సంతోషముగాని కన్నులువచ్చి కొనుగుడు కనుపింపకున్న నాతని కేమి సంతోషము? చెప్పవలసినదేమి? ఆతలిదండ్రుల రోదనంబున కంకు లేదు. ఆర్థరాత్రమైనది. సావిత్రిసత్యవంతుల జాడ గానరాదు. ఆకస్మికంబుగా ద్యుమత్యేనుని కన్నులు వచ్చుటయు, నిత్యము సంజుడకనే యింటి కేలేంచు సత్యవంతుడు నిశిభంబునకైన నింటికి రాకుండుటయు గని సమీపాక్రమవాసులైన తాపసు లెల్లరు విస్మితచిత్తులై సత్యవంతుని యాగమనంబునకై పలుదెసల నరయుచు వృద్ధుల నోదార్చుచున్నారు.

ఇంతలో సావిత్రిసత్యవంతు లాశ్రమంబునకు తేరుకొనినారు. వారిని జూడగనే వృద్ధుల దుఃఖాశ్రువు లానందభాష్యంబులుగా మఱి సత్యవంతుని మార్గము నభిషేకించినవి. తదుపరి “వాయనా! ఇంతరాత్రి వఱకు నడవి నేమిచేయుచుంటి” వని తలిదండ్రులడిగినారు. తా నడవికిగి నదిమొదలు కావ్లదళనంబునేయబోయి వివశుడై పడిపోవునంతవఱకు చెప్పి తరువాత నేమైనవో నాకెఱుకలేదనినాడు సత్యవంతుడు. సమయోచితముగా తరువాత వృత్తాంతమును పూర్వోత్తరసంవర్తములతో మేళవించి తన వివాహమునకు పూర్వమే నారదహరిని సత్యవంతుని గండమునుగూర్చిచెప్పటయు, చెప్పినను తా నాతనినేవరించి యాతడు మృతిజెందుదనంబును మనంబున లెక్కిండుకొనుచుండుటయు, తా నందులకే యుపవాసవ్రతము బూనుటయు, నాడెల్ల యాతని వండులకే తాను వెంటాడి తిరుగుటయు, తరువాత నాతడు విగతజీవుడగుటయు వివరించి సావిత్రి యనంతరము తాను యముని నర్పించినవిధము, ఆతనిచే దాపడవినవరములు సర్వము చెప్పినది. అహ! అప్పు డా యత్రమామలకు గల్గిన యానందము వివరించుటకు సాధ్యముగాదు. కావుననే వారిద్దఱు రోక్కమాటుగా

“అపత్నముద్రమగ్నుం.

తైపోయెడు నశ్యకవ్యయము పెంపెడగం

దేవయ్య కడనబెట్టిన

నీపుణ్యచరిత్ర కీర్తనయము తల్లి!”

అని ప్రేమారితయంబుగా క్లాపించినారు. జమునివరములు తం వచ్చుచే సఫలమైనపుడు తక్కినవిమాత్రము తాలుపోవునా? కేమనుని పరప్రభావంబున ద్యుమత్యేనునివైరి హతుండగుటయు, పూర్వప్రభునియందు భక్తిగల సాశ్వదేశపురజలు పట్టపుటేనుగుతో ద్యుమత్యేను డున్న కాననంబున కరుడెంచి యాతని నదృటనే పట్టాభిషిక్తుం గావించి పుత్రయొక్తుండగు నాతని పట్టపుటేనుగువై నెక్కించి మహావైభవంబున నగరంబునకు గొనిపోవుట మఱుదినంబుననే జరిగినది.

“తనమగని వత్తమామల

జననీజనకులను దమ్ము సకలమలంబుకొ

ఘనముగ సముదధించెను

జనవర సావిత్రి దక్కచరితము కంటి!”

అని మహాసాధ్వియును సావిత్రిచరిత్రమును మార్కండేయమహాముని యుద్ధిష్ఠిరునకు వివరించు నెపంబున లోకంబునకు జాతినాడు.

౧౦

తపస్వినియును సావిత్రి చరిత్రము ముగిసినది. అరివాహితయై వరాహేష్వరాచారంభమునండి గతించినభర్తను బ్రదికించుకొని ఆశ్రమంబునకు తేరువఱకును సావిత్రివర్తనము స్త్రీల కాదర్శమైనదే. అందును బాలికల వివాహవయస్సును పెంపుజేయనెంచు నిక్కాలమున సావిత్రి వివాహసంవర్తమునందలి వృత్తాంతము కన్నెలును, వారిజనకులును గను నింపదగినది. అదివాహితలను బాలికల విషయమున తలిదండ్రులకు గల బాధ్యతయెంత? కన్య వరునియందు జూడవలసిన లక్షణము లెవ్వ? గుణవతియును బాలిక వివాహవిషయమున వాఙ్మనఃక్రియలలో దేని? ప్రాధాన్య మీయవలెను? మనఃస్ఫూర్తిగా వరించిన భర్తయందు స్త్రీ యెట్టి ప్రేమభావమును గలిగియుండవలయును? దైవికములగు నాపదలందు భర్తపత్నియును స్త్రీ యెట్టిధైర్యసాహసములు చూపనగును? ఇట్టి గణనీయములగు విషయములు పెక్కులు సావిత్రి జీవితమునందు బహునిపుణముగా పరిష్కరింపబడి ఆదర్శనీయులై తన తారుచున్నవి.

సావిత్రిదండగరునితో ప్రసంగించుట ఆమెజీవితమునందలి మఱి యొక ఘట్టములోని ఆదర్శభాగము. మనంబు భర్తవియోగదుఃఖంబుచే సంతప్తముగుచున్నను కలంకజెందక, తొట్రుపాటులేక, భర్తంబు మీఱక సమయోచితముగా మృదుమధురమనోజ్ఞసల్లాపంబులచే కేమనుని చిత్తంబు రంజింపజేసి తన పతిజీవంబు గొనివచ్చినసావిత్రి వాక్యాలము స్త్రీలెల్లరు నేర్చుకొనవలసినది.

నిర్మలమైనమనస్సు, అమనఃకుధ్ధికి దగి సత్యధర్మనిరతమైన వాక్కు, ఆమనోవాక్కులకు దగిన వివేకవర్తనము ఈవిధముగా మనోవాక్కురంబు లొక్కటిగా తనజీవితమునందు ప్రవర్తించి త్రికరణకుద్ధి యొక్క ప్రాశస్త్యమును సావిత్రి నిరూపించినది. ఆంధ్రనారీమణులెల్లరు పరమపవిత్రురాలగు సావిత్రి చరిత్రమును పలుమాటు పఠించి, అందరి నియుమనీతిధర్మాదులను గ్రహించి, ఆలతర్చుకొని కృతార్థచరితి లయ్యెదరుగాక!

పురమనుపేరె గాని జనముం బరికించిన గ్రామకమ్యలో
 దొరలును, విత్తవత్తను నెదుర్కొనుఁబట్టణముగ, ద్విజాదికు
 ల్పరువుఁ బ్రతిష్ఠలం బొదలి భ్రాతృసమానత నేకమార్గనం
 చరణము నొంద నొక్కపుడు చాలఁగ శ్రీపుర మొప్పె దూర్పునగ.
 పేరె శ్రీపురంబు వేతె చెప్పఁగ నేల, సర్వసంపదలకు స్థాన మనుచు
 రాజధాని జయపురంబు దానికి ధన, ధాన్యధర్మవిభవధాని యుద్ది
 తఱికిఁ దగినవాన తానుగాఁ గురియును, చెప్పవలవ దొరులు, చేలకోఁత
 లపుడు వాన మాను, సధికవర్నంబైన, డెక్కెమెత్తచినుకు టొక్కుమనదు.
 లోకాలోకముఁ బోల్గిరు ల్విషయముగ లోగొన్నవత్కారణం
 బేకా తక్కిన దేశవాసులకు లోపింపంగఁ దద్దృష్టి ; ౫
 వైకాలంబున వాగుండ్లుకొను, వ్యాఘ్రంబు ల్లిను స్సర్వదా
 చేకాసుల్గొని దారిఁ బోవిడక హింపింఁతెందు దొంగల్లదుగ.
 జలదగ్ధస్థలదుర్గం-బులు దస్యవ్యాఘ్రదుర్గములు తద్ద్రామం
 బులకుఁ బెనుగాపుగానం- దలిసిడిఁ బరుఁ దానపడఁగఁ దావున్నదొకో
 నియతకాలమందునేగాని కాంతల- కిల్లు పెదల నాజ్ఞ నీయ రచట
 నన్యదేశ్యులం దనాదివాసులు గొందఁ- తాచరింతు భేద మానియతికి.
 అట్టిదేశమునకు సంచున నున్నది- శ్రీపురంబు కొండచేరువగను
 గొండదాటఁగా మఱిండు దేశము పర-రాజవిద్యరాది ప్రబల మచట.
 ప్రాంతీయరాజ్యములకుం- గొంత యనర్థము నహించుకొనవలయుం ద
 త్రాంతప్రభుత్వమచ్చట- నుంతురు సైన్యాధికము సముత్సాహమునగ.
 కోటలోనిసొమ్ము బైటివచ్చుట- కెంతకష్టమగునో యంతకంటఁ
 బర్వతములనడిమి వెస్తువుకష్టము- బైటిమూళ్ల కేగ వలయునన్న.
 ఇనుపతొట్లవంట పెనునక్కులుండును- విస్తరాకుదిండ్లు పెదురుగడలు
 రాజభోగములగు ప్రాసంగులును మొదల్- ధాన్యరాసు లచటఁ దగ్గు ధరలు.
 కొండదేశమగుటఁ గొనువారు నమ్మెను- వారు మార్గకష్టవర్గమునకు
 వెఱచిరారు తెగువ వెడలినవారికిఁ- బోక కొక్కపుట్టె దాక కబ్బు.

మన్నెమునకుఁబోయి మాడఁజెచ్చిననేమి- లాభమగును వైద్యులకు వరాలు
వెచ్చెట్టవలయు విధమగునందేగి- వచ్చునర్తకులకు బాధమెందు.

జలమును దోయిటం గొనిన జాతిదు క్రిందికి వ్రేల్ల సందులం
జలజలఁ జిక్కనొట నొకజామయినప్పడుగాని సూర్యకాం
తులు గనరావు ప్రాద్దునను దొంగలు బెబ్బలు లుష్టరోగముల్
దలఁచిన నెట్టివర్తకుఁడు ధైర్యముగాఁ జను నట్టిచోటికిన్.

విషములోనిక్రిముల విధమున నుదురా- పట్టుప్రజలు బైటిబాంధవంబు
చేయువార లరుదు చేసిర యేనియు- గుడికి మేకపోతు వడుపువారె.

ఎవరై నం బలుకష్టముల్బుడుచు నం దేతెంచిన న్యారికి
నవిశేషం బగుగొరవంబు ప్రభువు ల్సంసారులుం జూపుచుఁ-
నవరిం త్రచ్చటఁ గాపురంబునకు వాసస్థానముల్, భూములు
వ్యవసాయం బొనరింప, బాలుర నుపాధ్యాయత్వముం జేయఁగఁ.

అనఁబడియె నొక్కఁ డార్యాపురావాసి- కష్టములకు నోర్వఁ గలుగునుఖము
లేమికాపురంబుతో మిడుకఁగ నేల- పోయి యుండ మచట పోయి ననుచు.

తానుఁ దల్లి క్రొత్తగాను వచ్చిన భార్య- వరుస బైలుదేటి బుడిమిఁదఁ
బదిదినంబులకును బహుకష్టములునడి- చేరె శ్రీపురంబు చెప్పనేల.

పరిచయంబుచేసి పదిమందిపెద్దల- తోడ నెట్టుకొనియె దూడదుడికి
కొంపగోడి భూమిబుటలు గడియించె- గాజుకాయఁబోలె గాచుకొనుచు.

అతనిభార్య హావతియై పరిసేవయు దీనపోషణం
జేతనవృత్తి యత్తసెలవే తనకృత్యముగా మెలంగు, వి
ద్యాతిశయంబునం బురుషుఁ డచ్చటఁ గావ్యకథావిసోదముల్
ఖ్యాతిగఁజేసి తెచ్చునది యత్తకుఁజూపి యొనర్చుభద్రముఁ.

కానువీసమేర్చి గడియించిగొనిప్రాతఁ- యవ్వోర్పివైది యాత్మపత్ని
కాభరణములును మహార్థవస్తుంబులు- గొనుచుఁ బడినపాట్లు పెనుకఁబడినె.

ప్రాతఁకాపువోలె బ్రదుకుచున్నాఁ డందు- వైరివిరహితముగ భయరహితము
గాఁగఁ గొన్ని యేండ్లు గడచినపిమ్మటఁ- గొండవేకి పట్టుకొనియె నతని.

కుదుపువచ్చెనేని గుబగుబ నిల్లెత్తు- త్రుల్లిపడును మూఁడు దుప్పటములు
మునుఁగుపెట్టుకొనియు మూల్గుచు నొక్కింత- ప్రాద్దుగడపి లేచిపోవుచుండు.

ఊచపొట్ట, లోఁతులోచనంబులు, వ్రేలుఁ- జెవులు మెఱుఁగుఁగాల్గుఁ జేతివడఁకు
నుక్కినయును జూడ వెక్కనంబగు వాని- ప్రస్తుతంపురీతిఁ బ్రకటపఱువ.

ఒకనాఁడు ప్లమువచ్చి కుంపటికడక హుష్టాహ్వాహనా యంచునూ
రక కూర్చుండెను వానిసేవకయి భార్యారత్నముం దల్లియు
వికలత్వంబున నుండి ప్రాచిపనియు స్మిర్నిప్రమాటింతయే
నొకరుం జూడరు ప్రొద్దుబామయిన నష్టాక్కామె తానిట్లనుక.

నిత్య మున్నయదియె నేడేమి క్రొత్త మీ- రేల లేచి పనుల కేగరేమి
తావిసిరుగాద పాతాళముననుండి- తోడవలయు లెమ్ము కోడలమ్మ!

అనిన నత్తపలుకు నమ్మాయి వేవేగఁ- జెలుపునీరు దెమ్ము చేదలేపు
చేద యోటిదయ్యె, శ్రీఘముగావత్తు- వనిన మంచిదనియె నామెగూడ.

బిందె బుజమునఁ బెట్టి యాసుందరాంగి- యిల్లు పెడలెను బ్రొద్దెక్కెనెంతలేదు
చిటికెలో వచ్చి మీకింత చేసిపెట్టు- దాన నని పతితోఁ జెప్పి త్వరితముగను.

మిన్నఁజూచెనుమొక్కెను మిహిరునకును- దేవ! యారోగ్యమిమ్ము నాదైవమునకు
నెట్టలో యిందు సుఖముగా నెట్టుచున్న-వారి మము దైవ మోర్వక బాధపఱుచు.
వినబలఁగంబు వీడి యాయడపులందుఁ-బడియు సుఖయించుచుంటిమి పదుగురకును
మొచ్చుగాఁ గన్నగుట్టనే మీ కభాగ్య- దేవతలు! మఱచిపొందు మాదిక్కురాక.

ఇట్లు తలఁచికొనుచు నేగెను గోనేటి- గట్టుమీఁది కెవరుఁ గానఁబడరు
బిందెనెత్తనైన; భీతి లో జనియించె- వెలదు లిల్లుపెడలు వేళమించ.

చింతుట్టిదీసి యిసుక ర- వంత కదంబించి బిందె యటునిటు దోమం
గొంతంకగూర్చున్నది య-ల్లంతను బూడగనియె నొక్కయాశ్వికు నెదుటగా.

పడఁతి నిర్భూతపాతంబువలెను నశ్వ- ధాటి చెవిబడ గుండెలుగూటదప్పి
నిలుపునీడుగ నిలుచుండె నీళ్ల రేపు- లోనగుట్టుము డగ్గఱఁ దానుఁగూడ.

రాతుగుట్టుము విప్పఁడు త్రావనీడు- నీరు, రొట్టెలఁదినఁడు మానినినిజాచి
పుట్టె గాదామర జనించె బులుపుదీగ్గి- కట్టివైచె నమాంతముగాఁగఁ దురగ
కృష్ణమునఁ దానునెక్కి- రిప్సననుబోయెఁ-బోయెమానిని పెనుమూర్చ పోయెగుట్టు
మెగువుకొండలలోయకు నెగిరినట్లు- రాదు రాదని యింటిలో రమణి యత్త
పతియుఁ గలగుండు వడిరి విభ్రాంతులగుచు- నిరుగుపొరుగులవారితో నిందునందు
పెడకి నీరాకరముచెంత బిందెఁ జూచి- నీటఁ బడి చచ్చె ననుచును నిశ్చయించి
యేడ్చి సరిపెట్టుకొనిరి వేయేలనింకఁ- బలుపురును బలువిధములఁ బలికి రపుడు.

పులి పగటిపూట రాదు మొ- సలి సలిలములోన డిగక సాధింపదు, నీ
కలశము దోముచు నున్నది- తోలువఁగలే దెట్లుచొచ్చె దొయ్యలి నీటగా.

అని యెన్నెన్నియొ రీతులం దలఁచి రేమయ్యెన్నరోజాఁగి యం
చనఁ బ్రత్యక్షముగాదె పాశకులకుఁ వ్యర్థప్రయాసంబులం

గవలే కండలు నేడ్చి నీళ్లు విడువంగా నాశ్వకాధ్యక్షుని

టను బ ల్వంతయొ సంతసంబా పడుచుండఁజోయె యోగంబునన్.

ఎవరితోడఁ జెప్ప నెవ్వగు దిక్కామె- కేమి చేయఁగలదు వృథగఁ జోయె
గులము బలము మానగుణములతోపాటు- మేచ్చు నింటి కట్టి యచ్చహృదయ.

కంటికి గడవెడు నీళ్లకు- నింటను బలియత్తయేడ్చి కేర్చి మరణముఁ
గొంట నిజమనుచుఁ జేసెఁ జ-రంటికి బలె నపరకర్మ రమణుడు భక్తిగ.

దుఃఖభారముననొ దుర్దశతోలఁగుట- చేతనో క్రమముగ కీతలబ్ధ
రంబు గట్టువడియె సంబుజలోచన- మగని కదియుఁ గొంతమందిగాదె!

దీర్ఘరోగి మగఁడు దినదినగండంబు- వెనుకముందు నెట్లు తనకుఁ జిక్కు
గలుగునొక్కొనుతులు గల్గరు పొమ్మని- బలిమిఁజచ్చెననుచుఁ బలికొనిరి.

రోగము, రొట్ట, కోపము, విరోధము, కోటరమందుఁ గష్టమా
రాగవిహీనుఁడ మగఁడు, ప్రాథవలోపము, తిండిలేద తా
నేగునె యొంటి నెందయిన నింటి విరుద్ధము, నిండుప్రాణము
జోఁగనినందునఁ గజిత భూతమగుం బరికించి చూచినఁ.

అనుచు సరుగుపొరుగు సంగన లాడుకో- వారినోట వారివారినోట
నత్తచెవులఁ బడియె ననుమానపేతువై- యంతరంగబాధ కాదిదొడఁగ.

అంతినినుండి చీకటిని వవ్వలి కివ్వలి కేగ భీతిలుం
జెంతఁగఁ బుత్రు పాన్వనకుఁ జేరిచి తానుబరుండు, నిద్రలోఁ
గాంతునో యేమొ కాంతనని కన్నులు మూయదు నిద్రపట్టినఁ
గొంతుక పట్టెనంచు నిదిగోఁ బయిఁ బడ్డది యంచు భ్రాంతిలుగ.

భీతి ముదిరిముదిరి బిత్తరిచీరలు- నగలుపెట్టుపెట్ట నాకుఁజూడ
దుఃఖమగుర యిచటఁ దొలఁగించి యట్టుక- పైనివేయుమనుచుఁ బలుకుచుండు.

తిండి దినదు తిన్నదియు జీర్ణమునకురా- దనుచు నిద్రపట్టదనుచు నాడు
నాటనత్త మిగుల నరముల ప్రోగయి- బైలుపటిచె లోనిభావ ముపుడు.

అమ్మ! యెన్నఁడులేదు నీ వట్టులనకు- చచ్చిసాధించునున్నది నవతిపోరు
గలుగమానును, నే నన్యకాంతఁ గొనను- నన్నుఁ జంపెదవా? నీవు నన్నుఁజంపు.

అనుచు వాదించుకొనుచుండు రనుదినంబు - పెద్దయనుమానముండుటఁ బెద్దదగుట
భ్రాంతిలోఁబడి నా కొడ ల్వడఁకుననుచుఁ- నదిగొ నెదురుగ నిలుచుండె ననును దల్లి.

ప్రాయ్య రాజనీదు పోనీదు నూతికి- నొక్కచోటివస్తు నొక్కచోటఁ
దీసిదాచు నన్నుఁ దిరుగనీ దింటిలో- బ్రదుకలేను దీనిబ్రదుకుగాల!

బ్రదుకనేల దీనిబ్రదుకుగాల్పిరి, తిట్ట- కమ్మదానిఁ దిట్టకమ్మ! తిట్టు
దున శిఖండిఁ గట్టి తుప్పాకివేయింతుఁ- ద్రవ్య పాతవలయు దానిబట్టి.

పోనిమ్మా! పోనిత్తున- దానిని నీసాను దింపెదను; పోనిమ్మా!
 పోనీను చెప్పెనెట్లు- తో నూరేగింతు వీడుదునె రక్కసినిగా.
 పరికె ముగ్గువాడు పద్మము వేయును- బొదినాదమునను బ్రేవుజందె
 ములను దాల్చి దీనిమూలము గనుగొందు- బోర నీవు దాని బాగడవల్లు.
 నిన్న దానిమొగము నిష్టలలోఁబెట్ట- బట్ట గాల్చివైచె బావిలోన
 నీళ్లు చేదుచుండ నిలనీక కాళ్లలో- కిత్తికెలను బెట్టి క్రిందఁద్రోసె.
 నన్ను విడిచిపోమ్ము నాతోడ నీకేమి- కోకలిత్తుఁ బెక్కు యాక లిత్తు
 ననిన నిన్ను గంగయందున స్నానంబు- చేయఁజూచి విడిచివేయఁగలను.
 నీమేలుకొఱకె నిన్నుగా- బాములఁ బెట్టెదను జచ్చి నర్ధమునందే
 నేమి సుఖంతును మీరలు- పామరులై యింటిలోనె పాతుకొనంగగా.
 నీవునుఁ గొడుకును పెడలుఁడు- పావననదులకును దేవభవనములకుం
 బోవుఁడు నేవింపుఁడు మీ-తోవచ్చెద సంతనుండి తొలఁగెద నిన్నుగా.
 అనుచుఁ బలికె నింక నాలస్యమేటికి- శని వదల్చుకొందమనుచుఁ గొడుకు
 లేవఁదీసివచ్చి యావిశాఖపురంబు- వీధిలోన నడుచువేళయందు.
 అశ్వికుఁడు ప్రాంతదుర్గపైన్యాధిపత్య- మునను మెప్పొంది వై శాఖపురమునకును
 మార్చబడి పెద్దఁనిమీఁద మగువతోడ- నొక్కమేడను వసియించి యుండి నందు.
 పనిగలిగిపోయెఁ బారుసూరు వనితయొకత- బాలగజ్జలలోనుండి సంధ్యవేళ
 రాజమార్గంబునంబోవు రమణుఁగనియె- దల్లితోనేగువానిఁ దాత్పర్యమునను.
 శ్రీపురమునుండి వచ్చిన చిన్ననాటి- మగనిఁ బరిచారికను బంపి తెగువతోడఁ
 దననమీపంబునకుఁ బిల్చి తగవునడపి- యెవ్వఁడవు నీవు న న్నె పుడేనిఁజూచి
 యింటివా యనఁబెదరుచు నూరకుండె- దురకబూబమ్మ వేసముతోఁపరాక
 యెన్నఁడును జూడలేదనియెను సతందు- ఎందుఁబోయెద వనియె, నాయించిచ్చి
 తల్లిఁ బెనుభూత మై పట్టియిల్లుపెడలఁ- గొట్టెఁ దీర్థాటనము నేయఁగోరినాము.
 పిలుపు మీయమ్మ ననియె, రప్పించె నామె- నన్నెఱుంగుదువా యన నిన్నెఱుంగఁ
 జూచినట్టులు లేదు నకాజూచినావా? నీడుకోడల నన్నొక నీచుఁడిట్లు
 చేసి చెఱుచెను; మీనేవచేయుటకును- భాగ్య మిపుడబ్బె మరలఁ జావంగలేదు
 పొందు హాయిగనుండుఁడు పుచ్చుకొనుఁడు-కొంతధనమిచ్చెదనుమీకుఁగుక్కముట్టు
 కొన్న కుండనుకొండుమొక్కులి పెమీకుఁ-బొందుదయ్యములునులేపుభూతములును
 లేని పెక్కడనుండి మీపైనిఁబడునుఁ- బొంచి యనుమానమే పెనుభూతమగును
 త్వరగఁ బొం డింక నాతెఁడు వచ్చెనేని- మ్రింగివైచును నన్నును మిమ్ముఁగూడ
 ననిన ధనమును గొని మెచ్చి యరిగి రవల- దుఃఖమును సంతసంబును దొలఁకుచుండ
 దయ్యమును భూతమును బోయెఁ దల్లివిడిచి- శ్రీయుమారమణునిదయ శ్రీపురంబుఁ
 తేరి రొక కొన్నియూత్రలు చేసికొన్న- పిదప నదృశ్యమంది రీ వింతఁ బెప్ప
 విన్న వారలు దోలుదొల్తగన్న వార తొర- యనుమానమెంతటి దనుచు వారు.

అందమైన ఆకారముగల గడియారములు - విలాసవతులగు స్త్రీలకు.

మీ భార్యకు లేక పుత్రికకు "వెస్ట్ ఎండ్" వారి గడియారము అత్యంతోపయోగమే గాక మిగుల కృంగారముగా నుండును.

ఈ పైన చిత్రంపలవిన 3 వాజూకైన గడియారములు, ఆధారపడి యుండలేనివనిన్ని, కెక్కు సంవత్సరములు పరియైనకాలమును చూపెడివినిన్ని పూచీ యివ్వబడినది.

వాటివలననే క్రింద వరుసగా (పైనుంచిక్రిందకు) ఖాందుపరచబడినవి.

స్క్వేర్ "బి" (వైది)

స్క్వేర్ "జి" (నుగ్గది)

స్క్వేర్ "యఫ్" (క్రిందిది)

స్టర్లింగ్ సిల్వర్	రు. 38/-	స్టర్లింగ్ సిల్వర్	రు. 38/-	స్టర్లింగ్ సిల్వర్	రు. 38/-
9 కాకల్ బంగారు	" 62/-	9 కాకల్ బంగారు	" 68/-	9 కాకల్ బంగారు	" 60/-
14 " బంగారు	" 72/-	14 " బంగారు	" 80/-	14 " బంగారు	" 70/-
18 " బంగారు	" 82/-	18 " బంగారు	" 92/-	18 " బంగారు	" 80/-

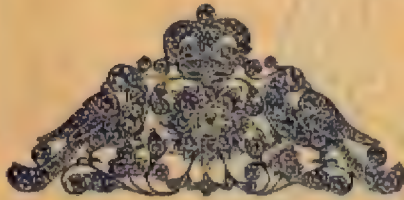
ఇంకను చిన్న పై గడియారములు మీకు కావలసిననో, "మినియేటర్" గడియారములనొకదాని మీరు కొనుగోనవచ్చును. ఈ గడియారముల చిత్రములతో పూర్తి వివరములను యెప్పుడు మా పెన్సికాట్రూగును సుదితముగా కోరువారికంపెదము.

వెస్ట్ ఎండ్ వాచ్ కంపెనీ, బొంబాయి & కలకత్తా.

West End Watch Co
BOMBAY CALCUTTA

ఆంధ్రుల సౌకర్యార్థమై ఇది స్థాపించబడినది.

సమృద్ధమైన మంచి ఫలమాయుషీ వెండిసామానులుగాని, బంగారు నగలుగాని మీరేమీ కావలసి కను మాపాపుకు ఒకసారి దయచేయుడు.

1. మానవ్యకౌశ్యం వెండిసామానుకు గాంకాలడన కైనా మలారి మినిషియంబులని బహు వెండిధరప్రకారము సామ్య వాపసు యివ్వబడును.

2. బంగారం, రత్నాలు, వస్త్రాలకు గూడా మేము చెప్పినప్రకారము హామీ వ్రాసి యివ్వగలము.

3. కోరిక నమూనా ప్రకారము, నిర్దిష్టకాలమునకుయిచ్చుటయందు ప్రసిద్ధి కైవసనని మాకాతాదా ర్థంబరికిన తెలియును.

4. మానవ్య భేదములు లేవు. 5. లోపాయికారి నశాలిలకు కొని పనులేమీ యివ్వనక్కరలేదు.

మాకాతాతా ల విశ్వాసాభిమానములే మావ్యాపారమునకు అపారమైన ప్రథమ మూలధనము.

ప్రదర్శనగదలు:—

ఇల్లు: విన్నవించు,

తొలక్తి జ్యాయలరీ కంపెనీ.

యెన్నెని క్షీనారాయణచౌదరి,

మాన్యుసాక్షరింగు జ్యాయలర్లు బెజవాడ.

ప్రాప్తయిటరు.

మీరు కోరినది భుజింపుము

పులుపు, అజీర్ణము తక్షణమే కుదురును

పులుపు, రొమ్ముమంట, ఉదరమునందు పులుపుచేరుట, పులుపుచే గలుగు అజీర్ణము, వ్రబ్బుట, భోజనానంతరము అయానముగా నుండుట, అన్నిరకముల పులుపుచే గలుగు అజీర్ణము మున్నగునవి

ASOKA - SALT

వలన కుదుర్చబడి వున్నది. ఉదరమునందున్న వాయువును పారదోలి పనిచేయుచున్న అంగములకు మంచి చురుకును కలిగించుచున్నది. రక్తము నుండి అశుద్ధములను త్రొక్కివేసి, సూక్ష్మబుద్ధిని ముఖితెజస్సును జ్ఞాపకశక్తిని వృద్ధిచేయును.

బుడ్డి 1-కే వెల రూ. 1-0-0 పోస్టేజీ ప్రత్యేకము.

ASOKA Co. Ltd., Madras.

యె. వి. రామానుజం చెట్టి & కో.,

12, బ్రాడ్వే, మద్రాసు.

జి. టి. టి. యల్. కుపాకులు	రు. 75 మొదలు 400
యస్. వి. టి. యల్. కుపాకులు	" 25 మొదలు 250
యస్. టి. & టి. యం యల్. కుపాకులు	" 25 మొదలు 100
రివాల్వర్లు & పిస్తోళ్లు	" 15 మొదలు 150

తుపాకి గుండు;

వేటకు కావలసిన పరికరముల

క్యాటలాగు ఉచితము

ఆది

పాండురంగ భక్తవిజయము

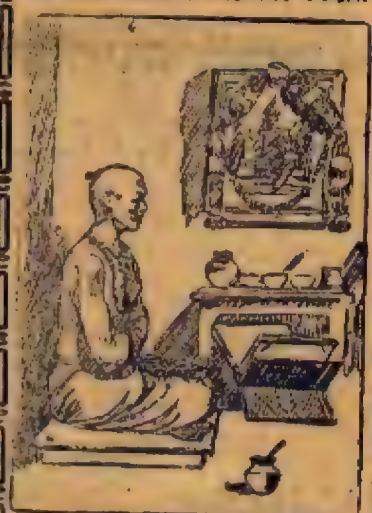
బిదుభాగములు
కోయిల్ ధనాల దేవరాజ వాసులవారిచే
రచియింపబడినది

రాయల్ సెజల్ మొత్తం 880 పుటలు గలది.
క్లెనుకాగితముపైముద్రింపబడి కాలికోలెండు
చేయబడి 21 ఆఫ్ట్ గాపటములుచేర్చబడ్డది.

వెల రూ. 6-0-0 [పోస్టేజీ ప్రత్యేకము.

భక్తవిజయము చదువ మునుపు.

భక్తవిజయము చదివిన పిరవ

ఈ భక్తవిజయగ్రంథము మహారాష్ట్రదేశమునందు పవిత్రించిన మహామహిమగల బ్రాహ్మణ కవికృతులచే రచింపబడిన మహా భక్తుల చరిత్రముల నన్నిటిని కలసి పకల జనులకును ముఖముగ బోధపడుటకు తుల్యన వివరముగా వ్రాయబడినది. ఈ భక్తుల చరిత్రములలో నొక్కొక భక్తుల చరిత్రమును విశ్లేషించి ముద్రింపబడియున్నది. ఇందు సంస్కృతభాషలోని ఆత్మ్య భక్తులైన భగవద్దీత, పాండితీత, మకుందమాల, భాగవతము, విష్ణుత్రయము మొదలగు గ్రంథములనుండి యనేక ఉవాచములు లభింపబడి యున్నవి. ఎట్టివారికిని, ఏదేనియందును వారికిని యీ ప్రకము మహాపకారియగును. ఎట్లు? భక్తియేకదా ప్రాధాన్యము. కావున భక్తిలేనివానికిని, వివేకిని, అవేక్షిని నీతి, జ్ఞానము, ధర్మార్థ వివేచనము, సన్మార్గ మున్నగునవియును బోధించుటంబట్టి యిది పకలమైనవారికిని పవనమాత్రము లేకనే పరమప్రయోజనము నొసంగును. ఈ ప్రకమును జనులుకాకి మనశ్శాంతిలుగును. ఇట్టి పురుషార్థసాధనమైన యీ మహా గ్రంథమును జదివినయెడల, పుణ్యపాప వివేచనము విస్తృతముగాఁ దెలియఁ బడును. కాన, మనోబలము లేని వారముడి ముఖముగా సన్మార్గమునందుఁ బ్రవేశించుటకును, సన్మార్గమునందుఁ బ్రవేశింపకుండుటకు ఇదియొక రాజకావ్యమువలెనున్నది. ఇతరము, అనేక స్త్రీలు వైభవభక్తియు, పవిత్రభక్తియు, ఆచార్యభక్తియు గలవారై యు న్నారు. అట్టి ఉత్తమస్త్రీల చరిత్రములును నీని ముందుంటువేసి, స్త్రీలుమాత్ర నీగ్రంథమును జదివినచే భూలోకమునందు పరస్పరీ హార్యగులంబట్టి శ్రేష్ఠ నుదాములు గలవారై, తాముకన్న దిష్టలను మహామతులుగఁ జేసుకలవారై, పకల జనులచేతను గౌరవార్హులఁ బడువారై, మంచి వివేకము నొందినవారై మెలగుచుందురు.

ఆదిత్యాగరాజస్వామి కీర్తనలు:—విష్ణు, శివసంబంధ కీర్తనములు 600 ఉన్నవి. మంచి కాలికోలెండు చేయబడియున్నది స్వామిలవాని చరిత్రయున్న వారియొక్క భావ యున్న ఉన్నది. వెల రూ. 8-0-0

శ్రీత్యాగరాయవృందయము:—528 పుటలుగల 8 సంపుటములుగ మంచి క్లెనుకాగితముపై ముద్రింపబడి పలుత్రెండు చేయబడియున్నది. ఇందలివివరములు:—మహానీయులగు శ్రీత్యాగరాజ అయ్యగారిచే రచియింపబడిన కీర్తనములలో, 225 కీర్తనములను చక్కబరచి వానికి అవతారిక, మూలము, ప్రతి పద్యము, వివేచనము, రాగలక్షణము, స్వర, హామిత్యములును వ్రాసుబడి యున్నవి. 8 సంపుటములు పెట్టు 1-3 ధర రూ. 10. సంపుటము 1-4 రూ. 4.

ఆది సంగీతసంధాబుధి:—ఇందు సంగీతలక్షణములను, ప్రభువాభ్యాసపద్ధతులును, వాచకయందున్న అనేక రాగ ములను అనాహారాదికములును, త్యాగయ్య, దీక్షితులు, శ్యామాకావ్యులు, భువన సేనయ్య, కన్నకుడి కృష్ణయ్య, ముద్రాస్వామియ్య, గోవిందస్వామియ్య, గర్భాధిపాదులు, పురంధరవిలు, వారాయణాధిపతులు, తిరగంబాడి, పంపవాడయ్య, సదాశివరావు మొదలగు మహానుభవీ భార్య ప్రసిద్ధ వ్యాకృతులచేత రచితములైన పద్యములు, కీర్తనలు, జానార్ద మొదలగునవియును, తత్కాలయ్యమైన హేమచంద్రాచార్యులు, హర్షియ్య, ఇ. నీయనామ, తిల్లానామములగు (Delicious Miscellany) లికి ముక్తిముములును స్వరములతో నున్నవి. ఇందు పీఠ, హామిత్యములు, పటములును ఆమర్చబడియున్నవి. మంచి క్లెనుకాగితముగా ముద్రితము, ముద్రెండు చేయబడినది. వెల 8-0-0.

ఎమ్. ఆది అందు కంపెని, నంగీత పుస్తకవ్యాపారులు, హెడ్ ఆఫీసు, అప్పాబిల్డింగ్స్, బండి 39, చిన్నితంబిపేటి, మద్రాసు. 11/286 ఎన్.ఎస్. నేట్, మద్రాసు.

ది బాంబే ట్రైఫ్ ఎస్టాబ్లిష్మెంట్స్ లిమిటెడ్.

(స్థాపితము 1908)

అధ్యక్షుడు : సర్. లల్లాభాయ్ శామల్ దాస్, కే.టి. సి. ఎ. ఇ. జె. పి.

సర్వస్వములైన ట్రైఫ్ ఎస్టాబ్లిష్మెంట్స్ పాలసీల నోనంగల ప్రభుత్వరగతి ఇండియా కంపెనీ.

ప్రత్యేక సౌకర్యములు. శక్తువ ప్రీమియములు. ఎక్కువ బోనస్సులు. గడువు తీరిన వెంటనే రద్దీరచకుమట. నువ్వైన నిబంధనలు. దమ్మాది లగు అధికారులు. క్లెయిముల సరిగా నిచ్చుట శాశ్వతముగ అంగీకరించుట వారికి మంచి అంశము గలదు.

అన్ని జిల్లాలోను, తాలూకా పట్టణములోను ఖాళీగాయున్న స్థలములను ప్రతినిధులు కావలయును. యువకులును, చురుకుగ పనితీయగలవారికి చక్కని రాబడి, గౌరవప్రదమైన ఉద్యోగము నొసంగు చక్కని యవకాశము. వివరములకు:—

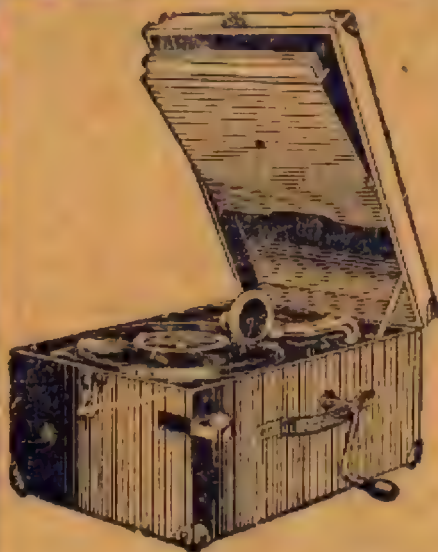
Branch:—

Visweswarapuram Circle,
Bangalore.

Kochikar Bros ,

Madras Branch Secretaries,

Post Box No. 337, Mount Road, Madras.

గ్రామోఫోను మిషనులు, రికార్డులు, ఫిడీలు, బైసిక్విల్లు, అందుకు సంబంధించిన పరికరములు, మోటారు టైరులు, మొదలగు నవి అమ్మకమునకు సిద్ధముగా నున్నవి.
ఒకసారి మావదకు వచ్చిన అన్నియు విశదమగును.

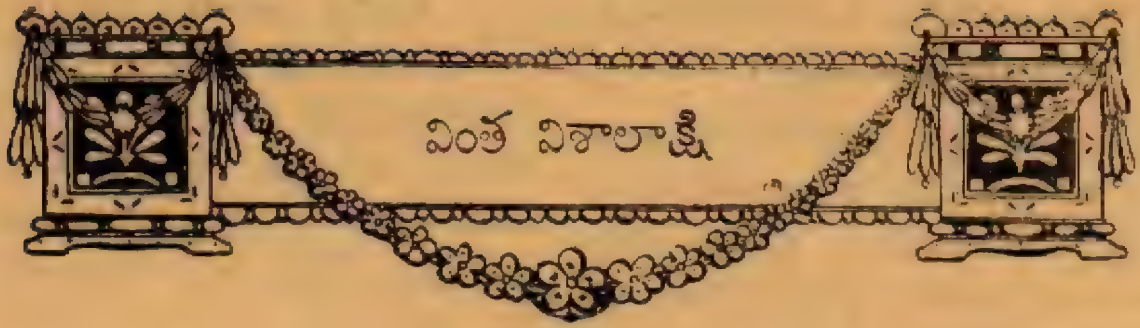

HUTCHINS & Co.,

AUTHORISED AGENTS

To The GRAMOPHONE Co., Ltd., CALCUTTA.

185, Broadway, Madras. 42 & 43, Vepery High Road, Madras.

అద్దంపూడి అన్ని పూర్ణమృగాలు

విశాలాక్షికి యేది చూచినా భయమే, అందుచేత పిల్లలందరూ దాన్ని ఆడించేవారు. ఎలకనిచూస్తే భయం; పిల్లినిచూస్తే భయం; కుక్కనిచూస్తే భయం; చుంచునిచూస్తే భయం; చిమ్మెటనిచూస్తే కూడా భయం; అంతకంటేనూ బొద్దింకనుచూస్తే చాలా అపరిమితంగా భయం. బొద్దింక పేరు చెప్పితేనే హడలిపోయి, ఉన్నట్టుండి పులిక్కిపడును. పేరు చెప్పితేనే పులిక్కిపడినప్పుడు, దాన్ని చూస్తే యెంత భయమో మీరే తెలియగలదు. దీపాలు పెట్టే సమయం అయిందంటే యెక్కడకూ ఒక్కర్లే వెళ్ళదు. తన ఇంట్లోనే భారాళంగా మనం అంతా తిరిగేటట్టు తిరుగదు. విశాలాక్షి ఇంత భయపడుతుందని పొట్ల ఇంట్లో అందరికీ అదిలంటే పంచప్రణామాలూ. అయితే యెన్ని యేళ్ళవచ్చినా ఈ భయంపోలేదు గదా అని అప్పుడప్పుడు కనురుకుంటూ వుండేవారు.

విశాలాక్షికి సుమారు పాతికేళ్ళంటాయి. మంచి అందమియింది. పాటలూ పద్యాలూ కుట్టుపనులూ, మంచి చదువూ అన్నీ వచ్చును. భారతభాగవతాలు అన్నీ గడగడ చదువుతుంది. ఆ చదివేటప్పుడు తడుముకోడం కూడా వుండదు. మంచి తెలివితేటలు గలది. ఎవళ్లు యేపనిచేసినా అది చూచి తక్షణం ఆపనిచేస్తుంది. అన్నింటిలోనూ తెలివితేటలేకాని, దానికున్న పిచ్చి ఈ బొద్దింకని చూస్తే భయపడడమే. విశాలాక్షి భర్తకి చాలా డబ్బూ, భూమిపుటా అన్నీ వున్నాయి. ఆయనకూడా

మంచిమనిషే. ఆయనపేరు గంగాధరరావు. విశాలాక్షి ఈ అల్పజంతువుల కన్నీటికి భయపడుతుంది గదా అని అప్పుడప్పుడు మనస్సులో కన్పపడేవాడు.

విశాలాక్షి ఒక్కొక్కదినం పొద్దుపోక పక్కంటికి వెళ్లేది. అక్కడ కూచుని కాలక్షేపానికి యేవో మాట్లాడుకుంటూ వుండేవారు. ఆవిడకూ విశాలాక్షికి చాలా స్నేహం. ఆవిడ పేరు రామమ్మ. ఎక్కడకేనా వెళ్లాలంటే ఇద్దరూ వెళ్లేవారు. రామమ్మకు పడేళ్లకూతురు ఒకత్తై వుంది; దానిపేరు పార్వతి. ఆ పిల్లకు పరిహాసం అంటే చాలా ఇష్టం. విశాలాక్షి అంటే దానికి చాలా ఆశ్చర్యం, అలత్యమున్ను. దాన్ని చూస్తే సరి అదగో బొద్దింక, ఇదిగో బొద్దింక అని దాన్ని హడలపెడుతుంది. విశాలాక్షి నిజమే అనుకుని కూచున్న మనిషి లేచి బట్టంతా దులుపుకుని పెరిమెంఖంపెట్టి “నే నింటికిపోతాను” అనును. అప్పుడు రామమ్మ పార్వతిని నాలుగు తిట్టి దానిని అవతలికి పొమ్మని చెప్పి విశాలాక్షితోటి “ఎందుకమ్మా నీకంత భయం, మేమంతా లేమా? నిన్ను మాత్రం అది మింగేసునా, లేకపోతే కరిచేసునా? ఏమిటి, ఇంకా చిన్న తనమేనా పాతికేళ్లొచ్చి? బొద్దింకని చూసి భయపడితే అంతా నవ్వరా? పార్వతికి నీకూ యెంత తేడా వుందో చూడూ! అదగో బొద్దింక, ఇదిగో బొద్దింక అని అది అనడం, నువ్వు భయపడడమూనా?” అని అప్పుడప్పుడు కూకలేస్తూ వుండేది. ఎవళ్ళెంత చెప్పినా యేం

చేసినా విశాలాక్షికి మాత్రం ఆ భయంపోలేదు. అది యేలాపోతుంది చిన్నప్పటినుంచీ వున్నది?

ఈలా వుంటూవుండగా గంగాధరరావు మేనమామకొడుక్కి పెళ్ళొచ్చింది. ఆ పెళ్లికి గంగాధరరావునీ ఆయనభార్య విశాలాక్షినీకూడా తప్పకుండా రమ్మని జాబు వ్రాసినారు. అదికాక వాళ్లు స్వయంగాకూడావచ్చి పిలిచేరు. వెళ్లకపోతే యేలాతప్పతుంది? విశాలాక్షి వెళ్లాలనిలేదు. మరెందుకూకాదు, తనకున్న భయంవల్లనే. గంగాధరరావు వెళ్లకతప్పదన్నాడు. సరి అని యేలాగ యితేనేమి, ప్రయాణం అయ్యేరు. విశాలాక్షి బట్టలన్నీ తనకూ ఆయనకూ పెట్టెల్లో సర్దింది. పెట్టుకునే నగలు పెట్టుకుంది. కొన్ని భద్రంగా పెట్టెలోపెట్టి దాచుకుంది. ఇంట్లో అన్నీ తాళాలువేసి బయలుదేరి నాలుగురోజులు పెళ్లొందనగానే వెళ్ళేరు.

గంగాధరరావు మేనమామపేరు వెంకట్రామయ్య. ఆయనకు ఒకేకొడుకు; లేకలేకపుట్టేడు. ఆయనకుకూడా చాలా డబ్బుంది. పెళ్లి చాలా బాగాచేద్దామని యేర్పాట్లుచేస్తూ వున్నాడు. ఆయనకు బంధువులు చాలామంది వున్నారు. బంధువుల నందరినీ నాలుగురోజులు ముందరనే రమ్మనిచెప్పి వుత్తరాలు వ్రాయించారు. వెంకట్రామయ్య వున్నవూరు పెద్దపట్టణం. ఆయనఇల్లు పెద్దబంగళా; దానిలో పెద్దతోట; ఆ తోటలో అన్నిరకాల పూవులూ వేసి చాలా బాగాపెంచేడు. అంత పెద్దఇల్లు వుండీకూడా చాలదేమోఅని వాళ్ల ఇంటి పక్కనున్న ఇల్లు ఒకటికూడా పెళ్లికోసరం తీసుకున్నాడు. పెళ్లికి చుట్టాలందరూ వచ్చేరు. ఇల్లంతా రంగులతోటీ, పూవులతోటీ, కాగితపు బుట్టలతోటీ, పాదిరసపుగుండలతోటీ అలంకారం చేసేరు. శేపు పెళ్లి అనగా ఈ వేళటికి రావలసిన చుట్టాలందరూవచ్చేరు. గంగాధరరావు విశాలాక్షికూడా వచ్చేరు. ఆ పెళ్లిల్లు చూడ్డానికి చాలా వినోదంగాను, అద్భుతంగానూ కలకల్లాడుతూ వుంది. ఎంతచూచినా ఇంకాచూడాలని బుద్ధిగాని ఇవతలకు వద్దామన్నమాట వుండదు.

పెళ్లినాడు మేళాలు తాళాలు బోగంవాళ్లూ అందరూ వచ్చేరు. పెళ్లి అయింది. ఆ పెళ్లికి అందరూ శృంగారాలుచేసుకొని రక రకాలుగావచ్చేరు. ఆ వూరు వూరంతా వీళ్ల ఇంటికేవచ్చేరు. బ్రాహ్మలందరికీ కాసులూ అర కాసులూ వరహాలూ యాపాయలే కాని అంతకుతక్కువ సంభావనలు పంచిపెట్టలేదు. బీదలకందరికీ అన్నంపెట్టి గుడ్డలులేనివాళ్లకు గుడ్డలుఇచ్చి, “నాలుగురోజులూ మీ రందరూ మా ఇంటికేరండి” అని బీదలకందరికీ వంటవాళ్లనిపెట్టి వండించి నాలుగురోజులూ పప్పు పిండివంటలతోటి భోజనాలు పెట్టడానికి వెంకట్రామయ్య యేర్పాటు చేసేడు.

ఆ పెళ్లి నాలుగు రోజులూ బంతులాడించేవాళ్లూ, నలుగులు పెట్టేవాళ్లూ, పాటకచ్చేరీలుచూసేవాళ్లూ, బోగం ఆటలు చూసేవాళ్లూ ఇలాగ ఆ వూరు వూరంతా వైభవంగా వుంది. వెంకట్రామయ్య కొడుక్కి పెళ్లి బాగాచేస్తున్నాడని వచ్చినవాళ్లందరూ పొగడుతూ వున్నారు.

విశాలాక్షిమాత్రం మధ్యాహ్నమంతా సందడిగానే తిరిగేది. సాయంకాలం ఆరుగంటలయేసరికి పదిమందీ యెక్కడవుంటే అక్కడేవుండి, వాళ్ల చుట్టు చుట్టూ తిరిగి ఈలాగేవుండేది. వాళ్లంతా వెడుతూవుంటే “నేనూ వస్తా నుండండి” అని వాళ్ల వెనకనే వెళ్ళేది. అక్కడ కూడా నీని శత్రువులే యెక్కువ. అక్కడక్కడ బొడ్డింకలు ఇల్లంతా పాకుతూవుండేవి. రాత్రి పదిగంటలయేసరికి ఇల్లంతా యెగిరడం ఆరంభించేవి. అప్పుడు విశాలాక్షికి గుండెల్లో ప్రాణంవుండేదికాదు. అక్కడెక్కడో యెగురుతూందంటే తెయ్యిమని గంతులేసేది. ఆ పెళ్లి కొచ్చిన వాళ్లందరికీ ఇదొక వింతగా వుండేది. అక్కడ పాటలూ ఆటలూ వినేవారు కొందరూ, విశాలాక్షిని వేరుక చూసేవారు కొందరూ - ఇలాగుండేది. గంగాధరరావు దగ్గరకు పెళ్లి “నేను రానంటే రమ్మన్నారు.” అని విసుక్కునేది విశాలాక్షి. “పెళ్లికొచ్చిందీ చాలు, నాలవ స్థాచాలు” అని వూరికి విచారపడింది. పాపం దానికి

రాత్రి అంతా నిద్దరలేదు. ఒక పెద్ద హాల్లో అందరూ ఒక యేలై అరవైమంది ఆడవాళ్లు పడుక్కునేవారు. వాళ్లందరి మధ్యకీపోయి పడుక్కునేది. ఆలా పడుక్కుంటే కూడా ఉండి ఉండి ప్రతిక్రియపడేది. ఆ రీతిగా పెళ్లి నాలుగు రోజులూ గడిచేయి. అయిదో రోజు రాత్రి కూడా రోజూ పడుక్కున్నట్టే విశాలాక్షి అందరిమధ్యనూ పడుక్కుంది. ఈ నాలుగు రోజులూ నిద్రలేక పోయినందువల్ల ఆ వేళ పడుక్కున్న తోడనే నిద్దరట్టిపోయింది విశాలాక్షికి.

ఆ రాత్రి సుమారు ఓంటిగం టయివుంటుంది. అందరూ మంచినిద్దరు పోతువున్నారు. “దొంగ, దొంగ” అని కేకలు వినపడ్డాయి. అందరూ గుంపులు గుంపులుగా లేచి పరుగెత్తేవాళ్లు, “పట్టుకోండి, పట్టుకోండి” అని కేక లేనేవాళ్లు, పెట్టలు తాళాలు తెరిచి చూసుకొనేవాళ్లు, కోట్లు వెతుక్కునేవాళ్లు, చొక్కాలు వెతుక్కునేవాళ్లు, జేబులు తడుముకొనేవాళ్లు, వాళ్లవాళ్లడబ్బు సరిగా వుందా లేదా అని అడిగేవాళ్లు, ఆడవాళ్లనూ పిల్లలనూ చూసుకొనేవాళ్లు, వాళ్లనగలు సరిగా వున్నాయా లేదా అని అడిగేవాళ్లు, ఈలా అల్ల కల్లోలంగా వుంది. పావుగంటయేసరికి నగలూ, పెట్టలూ యేమీ పోలేదు. అని తీర్మానం చేసుకొని “యేవేపునుంచి కేకలు వినపడ్డాయి?” అని అడిగి అందరూ విశాలాక్షి పడుక్కున్న హాల్ని తెలిసికొని, అక్కడకు ఆడవాళ్లు మొగ వాళ్లు పిల్లలూ అందరూ పరుగెత్తుకొని వెళుతువున్నారు. అక్కడ వున్న వాళ్లంతా “ఎందుకమ్మా?” అని అంటూ వున్నారు. అప్పుడు విశాలాక్షి తన పక్కనున్న ఒక ఆపెను గట్టిగా పట్టుకొని “దొంగ, దొంగ” అని కళ్లుమూసుకొని కేక లేస్తూంది. ఆ పక్కనున్నావిడ “నేను కాదు మా అక్క, నేను కాదు మా అక్క. నన్ను విడిచిపెట్టు. నా

ప్రాణాలు పోతున్నాయి.” అని కేక లేస్తూంది. వీళ్లిద్దరూ ఈవిధంగా కనబడ్డారు.

అక్కడ వున్న వాళ్లంతా ఇదేమి చెప్పమా అని ఆశ్చర్యపడిపోయి, “ఏమిటిది?” అని విశాలాక్షి పట్టుకున్నావిడను అడిగేరు. అడిగితే ఆవిడ “నేను కాదు. మా అక్క” అని చెప్పింది.

చెప్పితే, “ఏమిటి మీ అక్క?” అని అడిగేరు అక్కడ వున్న వాళ్లంతాను.

“మా అక్క సుబ్బమ్మగారి అడ్డిగ దొంగిలించింది. కాని నేను కాదు. నన్ను విడిచిపెట్టమనండి. మా అక్కను అడిగి ఇప్పిస్తాను.” అన్నది.

అక్కడ అందరికీ ఆశ్చర్యం అయిపోయింది. ఆ సమయంలో సుబ్బమ్మ అక్కడనేవుంది కాబట్టి, “అవును, అవును. నా అడ్డిగపోయింది. తెల్లవారినంచీ వెతికి, వెతికి అందరినీ అడిగి నా ప్రాణం విసిగిపోయింది. ఈ ముండా తీసిందీ” అని సుబ్బమ్మ అన్నది. సరి అని విశాలాక్షిని విడిచిపెట్టమని చెప్పినా ఇంకా విశాలాక్షి కళ్లుమూసుకునే కేకలేస్తూంది. అప్పుడు వాళ్లందరూ విశాలాక్షి చేతులు గట్టిగాలాగి కళ్లుమిడిచి “నీవు యేలాగు కనిపెట్టేవు, సుబ్బమ్మగారి అడ్డిగ ఈవిడ అక్క దొంగిలించిందని?” అని అందరూ కలసి విశాలాక్షిని అడిగేరు.

విశాలాక్షి “నాకేమీ తెలియదు. నాకు బాద్మింకలు యెగురుతున్నట్టానూ, అప్పుడు దొంగలొచ్చినట్టానూ, కలొచ్చింది. ఆలాగ కలొస్తే నాకు భయం వేసి, యేమీ తోచక ఈవిడను గట్టిగాపట్టుకున్నాను. కాని వేరేమీ నాకు తెలియదు.” అని చెప్పింది. అప్పుడు సుబ్బమ్మ చాలా సంతోషపడింది. మిగత వాళ్లందరూ ఆశ్చర్యపడి, నిర్భాంతపడి చూస్తూవున్నారు.

విశ్రాంతి

కీ. శే. పెనుమర్తి వేంకటరత్నముగారు.

ఎంత మాధుర్యపరసీమ యీ త్రియామ!

విరియఁబూచిన చంద్రికావీణులందు

నృప్తి, శాంతిశతర్వరీస్థితమనోజ్ఞ

పరమపరమునిమూర్తిలోపల శయించె!

అబువుమొదలు సమస్తభూతాంతరముల

కప్పురపు వెన్నెల విసాళిశమ్మదనము

తావులూర, నానందచింతావిచలిత

విశ్వజీవనశాంతులా విర్భవించె!

ఒకటిరెండుమొగిల్లు తవ్వోమరంగ

విహరణానందమునఁ బరువెత్తిపోయె!

శ్రీరసాగరకాముదీపారమందు

అమృతధాముడు మాధుకుంభముల గురిసె.

విరహవిహ్వలకామిసీతదుఃఖములు

ఎంతవాడెరా, ఈచంద్రికాంతరమున

ఎంతప్రణయామృతమ్ము వాహినులుగట్టి

ముంచుకొన్నదొ న్వర్ణభూములనుగూడ!

* * *

ఈదృశానేకభావోర్మికాదపీయ

మైన హృదయంపుతాపము మ్లాసమొంద

ఒకనిమేచము! తేవనామూర్తమాతి

భీషణశ్రుతి నాకు విప్పించలేదు.

నాస్థితి

బసవరాజు వేంకట అప్పారావుగారు, బి. ఏ., బి. యల్.

వెన్నెలరాత్రిళ్లు వేగించలేక

చుక్కలసాబగుల్లు చూడగాలేక,

తలవాల్చి నాస్థితి దలచికుంగేను,

కుల్లికుల్లిలోన కుమిలిపోయేను!

రాజులలో కవిరాజునోనేను

పాదుగుహలో నేను పారాడనాయె,

కోకిలలందు పుంస్కోకిలనేను

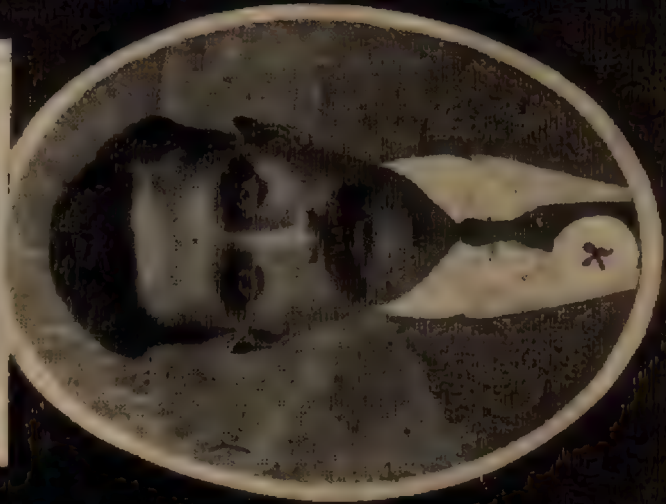
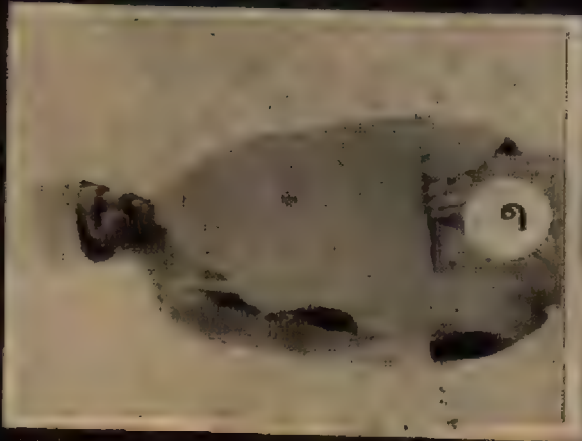
గొంతునొక్కుకు మూలకూరుచోనామె!

అమృతహస్తా, చిల్లు మమృతబిందోకటి

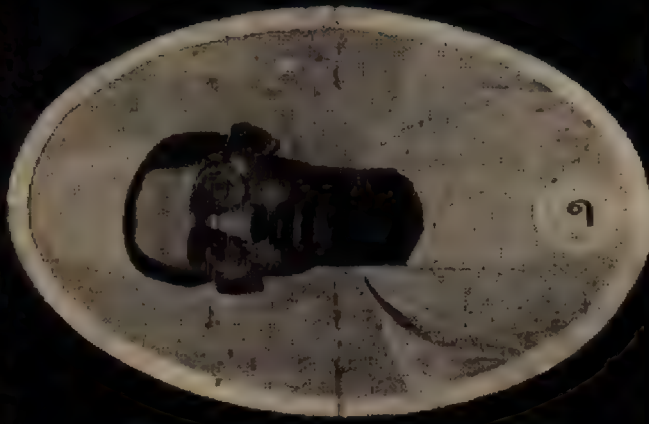
గొంతెండిపోయిన కోయిలనోట!

కొయ్యబారినమేవ కోరికలిన

రిక్క, పెట్టవె కాస్త చక్కలిగిత!

౧. శ్రీ డా. జొన్న లక్ష్మణ మల్లపరాజుగారు ౨. శ్రీ ఆకెళ్ల ప్రకాశంగారు ౩. శ్రీ దువ్వూరి వెంకటేశ్వరులుగారు
౪. శ్రీ నడింపల్లి సుబ్బరాజుగారు ౫. శ్రీరావు వెంకటరావుగారు ౬. శ్రీ దినుపూరి సాంబశివరావుగారు.

౧. శ్రీ కలివిండి సుందరరామరాజుగారు (౧) ౨. శ్రీ టి. వి. రాజుగారు (౧) ౩. శ్రీ కడియాల నూర్జరావుగారు (౧)
౪. శ్రీ కడియాల రామరావుగారు (౧) ౫. శ్రీ కొవ్వరి విశ్వనాథంగారు (౧) ౬. శ్రీ గణా రఘునాథకుటుంబుగారు (౧)

౧. శ్రీమతి లక్ష్మీనారాయణ నాయగారు, బి. ఏ. ౨. శ్రీమతి ఏజాక్షి రామారావుగారు, యం. ఏ.,
3. శ్రీమతి మండి మహారాణిగారు. ౪. శ్రీమతి ఆనందరావుసతిగారు. ౫. శ్రీమతి వెంకటరత్నమ్మగారు.

౧. ప్రెమతి డా. లక్ష్మీదేవిగారు. ౨. చెన్ననగర స్త్రీమహాసభ. ౩. ప్రెమతి శౌంఠి రామమూర్తి సతీమణిగారు.
 ౪. ౧౯౩౦-వ సంవత్సరమున చెన్నపుర విశ్వవిద్యాలయమున పట్టభద్రులయిన స్త్రీలు.

నాటకములు-నాట్యకళ

పోతూరి నరసింహకాశ్రి గారు

ధ్వనులే కావ్యములై వెలసినవి. మరికొంతకాలము నకు నాగరికత కారణముగ మానవసంఘమున మిన్నయగువాడు రాజుగ నేర్పడుటయు, తక్కుజన మంతయు వాని చెప్పచేతలకు లోబడి మెలంగుటయు నీలోనగు కట్టుబాట్లేర్పడినవి. ఈ నియమముల మూలముననే రానురాను సంఘమున విద్యాబుద్ధులెక్కుడు కాదొడంగినవి. ఇట్లుగుట నింకఁ గొంతకాలమునకు సంఘమున నందఱును సామాన్యముగ చదివి జ్ఞానవంతులే కాదొడంగిరి. నాడు చదివి జ్ఞానవంతులగు వారిసంఖ్య ఎక్కుడుగను, అట్లు కానివారి సంఖ్య చాల కొలదిగను ఉండియుండెడిది. పిమ్మటఁ జాలకాలము వఱకును దేశమందెల్లడల తోమాదులచే నగు చింతలు లేక సుఖులై కాలమును వెళ్లచీయుచుండిరి. తరువాత కాలధర్మముచే నేమి, సాంఘికనియమములు నడలుటచే నేమి ఏలక లున్నత్తులై క్రిందుమీఁదులు గానక ప్రజాసంరక్షణాదుల యెడ కేవలము వైముఖ్యమును జూపుచు స్వార్థపరాయణత్వాదిదుష్టగుణభూయిష్టులు గా నారంభించిరి. ఈతఱిని దృశ్యకావ్యము లారంభమునందినవి. అనఁగా ప్రజాసంరక్షణాదులయందు విముఖులగు నెకమీదులను ఉదాత్తగుణోపేతులును, ప్రాచీనులును నగు రాజులు మొదలగువారి చరితములను వారి కండ్లకుఁ గట్టి నట్లు చూపి సత్పథమునకుఁ ద్రిష్టనచ్చునను నూహపై సంఘమునందలి మతిమంతులు కొందఱు పై 'దృశ్య కావ్యము'లఁ గావింపఁ దొరఁకొనిరి. దీనినిబట్టి చూడఁగా వీని ముఖ్యోద్దేశములు రెండని తేలుచున్నది: నీతిదాయ

కములై యుడుట యొకటి. ఆనందదాయకములై యుండుట రెండవది. ఇతఃప్రాచీనములగు 'శ్రవ్యకావ్యము' లీ 'దృశ్యముల' నలెనే నీతిదాయకములు, నానందదాయకములైనను వస్తుతః దృశ్యములందలి ప్రసృతి శ్రవ్యములందు లేకపోవుటయే వీని యుత్పత్తికిఁ గారణము గాజాలి యున్నది. ఇంకను దృశ్యములు దా నీతిదాయకత్వము, నీతిబోధకత్వము శ్రవ్యములందుకంటె సాక్షాత్తు పరిదృశ్య మానము లొటకూడ కారణమై యుండవచ్చును.

కాని మరికొందఱు నాటకములలో శ్రవ్యములలో కన్న నుద్దేశకత్వము నుద్బోధకత్వము కలదనియు సంఘములు చప్పబడియుండుటఁ జూచి నపొంపలేనివారు కొందఱు ముందుపారికథల రూపమునను, తర్వాత నీనాటకముల రూపమునను కొలదికొలది వివరిణామములతోఁ గావ్యముల రచించుచు వానికి తత్తదుచితనామముల నిడిరనియుఁ జెప్పదురు.

మరికొందఱు పై నాటకములు కేవల మానందక ప్రయోజనము లైనవనియు వినుటకు వీలైన వానికన్న సాక్షాత్పరిదృశ్యమానము లగువానియందు ఝటితి యానంద ముత్పన్నమగుననియు, కావున నాస్వభావము నెఱిగిన మేధావంతులు వానినిఁ జేయ మొనరిడిరనియు, కావుననే 'కావ్యేషు నాటకం రమ్యం' ఇత్యాద్యాభి యుక్తికోక్తులు పుట్టినవనియుఁ జెప్పచున్నారు. ఇంతకు నేదియెట్లున్నను నాటకములందు నీతియు నానందమును ముఖ్యము లనుటలో నెవ్వరికి నెట్టి యభ్యంతరము నుండదు.

నాటక నియమములు

ఇక నిట్టి నాటకములలో పంచసంధులు ముఖ ప్రతిముఖాదు లుండవలయు ననియు, నాన్వయముఖాదులు నియతము లనియు, నాయితానాయకులు ప్రఖ్యాతగుణో పేతులై యుండవలయు ననియు, శృంగారవీరాన్యతర మంగి గను, ఇతరములు యథాసందర్భముగ ఒకటిగాని, రెండు గాని, మూడుగాని అంగములుగ నుండవచ్చుననియు, విరుద్ధరసపరావేశ మొనర్చకుండుట తప్పనినని యనియు నీలోనగు నికకొన్ని నియమములను ప్రాపంచికానుభవ మును బట్టియేమి, సందర్భాచితినిబట్టియేమి, ప్రాచీనులు భరతాదు లేర్పరించెరి. అట్లు కావించుటలో కాల పరిస్థితుల ననుసరించికూడ కొన్నిటిని గావించియుండిరి. అట్లగుట నిష్పటి కాలపరిస్థితులఁబట్టి నియమములలోఁ గొన్ని తొలఁగింపవలసినవే యైనను చాలవఱకు నియత ముగఁ బాటించవలసినవే యైయున్నవి. మచ్చునకు: నాంది నియత మనిరి పూర్వులు; అనావశ్యకమనిరి అర్వాచీ నులు. ఏది పాటించఁదగినది? మానవకార్యమునకు ప్రతిదానికిని దైవశక్తి ప్రధానమని యొప్పుకొనవలెను గదా! అట్లే ఈ యభినయరూపకార్యారంభమునఁగూడ దైవసాహాయ్య మవశ్యాపేక్షణీయము గావున దైవభజ నాదికము లేక దైవసాహాయ్యలభి దుర్లభము గావున దైవప్రార్థనారూపమగు నాందిని నాటకములలోఁ జొనిపిరి. దీనికి కాలపరిస్థితిఁబట్టి గాని, మరియు యితరమగు కారణముచేఁ గాని విరోధము లేనప్పుడు దీనినేల తొలఁ గింపవలయును? ఇట్టివే యింకనుఁ గొన్ని కలవు.

పంచసంధు లావశ్యకములు

ఒకకథను గాని, మరియుక వ్యాసమును గాని వ్రాయునెడఁ బ్రమాదములు పెక్కులు గలుగవచ్చును. కావున నాకథనుగాని, వ్యాసమునుగాని హృదయమున బాగుగ నిర్ధరించుకొని దానిని సరిగ విభాగించుకొని కల గావులగము కాకుండ వ్రాయుట సంప్రదాయము. కావు ననే విమర్శకులు వ్యాసాదులలో విషయవిభాగము ముఖ్యమని కొట్టుకొనుట. ఈరీతినే నాటకమునకై కథను

గూర్చునపు డైదువిధముల విభజించుటకు సామాన్యముగ వీలగునని పూర్వలాక్షణికులు విమర్శించి తెలిసికొని నియ మించిరి. కావున వానినిఁ బాటించుచు వ్రాసినచో, లేక రచించినచో వ్రాయువారికేమి, వినువారికేమి, ఏయే సందర్భమున నేయే కథలు కలిపినచో, ప్రధానకథాభాగ మునకుచు వానికిని గల సంబంధ మెట్టిదో, తత్ప్రధాంశము లెంతవఱకు సమకూరినచో ఈ మున్నగున వన్నియు స్పష్ట ముగఁ దెలియుట కవకాశ ముండును. శక్తిగలవాఁడు పాటింపక వ్రాయఁజనుదా? అన్న నది యిసుకనుండి తైలమును నీయ సాహసించుటయే. ఇటీవలి నాటకరచ యిత లిట్లు భారబడినవి పెక్కులు గలవు. ఆ పంచసం ధ్యాదులఁ బాటించని యధునాతన నాటకములలో కార్య కారణాదులు సరిగా లేననియే నిశ్చయింపనగునేమో? ఇట్టి యీ నియమములను, ఈవిధులను మార్చవచ్చునా? కాక లోకికవిప్రతిపత్తులుగాని, శాస్త్రీయదోషములుగాని లేని ప్రాచీనవిధులను దొలఁగించుటలో గుఱికి సరియగు కారణము మృగ్యముగాన నట్లొనరించుట పోల్లేయగును. ఇట్లని యన్నింటి నిట్లాచరింప, లేక యనుసరింప నవసరము లేదు. ప్రాచీననియమములలో తొలఁగింపవలసినవి గూడ గలవు. వీరశృంగారాన్యతరమే యంగి కావలయునన్న యాలంకారికనియమమున లోకికవిప్రతిపత్తులు కన్పట్టు చున్నవి. చూడుడు, ఆలంకారికులే శృంగారాదిసవరస ములలో ప్రతియొక రసమునకును వాసనారూపమగు స్థాయి రసికునిహృదయములో నుండుననియు, నా యాయా రసమునకు సంబంధించిన విభావాదులు సందృశ్యమాన ములైనతఱి నాయాస్థాయి యుద్బుద్ధత నొంది రస రూపేణ పరిణమించుననియుఁ జెప్పియున్నారు. కాని యందఱిన్ని రసములవల్లఁ గలుగు నానందము ననుభవించ లేమికి నారసస్థాయి (వాసనయని చెప్పఁబడునది) వాని హృదయమున లేకుంటయే యని గూడ చెప్పియున్నారు. యుక్తమ. వీతరాగఁడగు నొక్కని యెదుట సంపూర్ణాంగ సమన్వితమగు శృంగారప్రదర్శన మెంత నేర్పరియగు నటుడు కొనసాగించినను తజ్జనితానందరసాస్వాదనశక్తి

యాతనికి గలుగునా? ఇట్లే కరుణ యననేమో యెఱుఁగని కఠోరహృదయుని మ్రోల కరుణరసమును వెల్లివిరియు నుత్తరరామచరితాదు లెంత నటించే నభినయింపఁబడినను ఏమైనను లాభముండునా?

ఇట్లే రచయితలందును రుచిభేదముండును. కావున నే రచయితకు రుచించినరీతి నారచయిత రచించును. ఇట్లుండ వీరి శృంగారాస్యతరమే యుండవలెనని నియమమెట్లు? తదితరరసములలోమాత్ర మేల కూర్చరాదు? ముఖ్యముగ నాటకమునకు రసమేగదా కొలికిపూస! దానిని ఒక్కఁడు హాస్యమున చేకూర్చును. మరొక్కఁడు శృంగారరసమున సమకూర్చును. వేరొక్కఁడు కరుణరసమున. ఇంకొక్కఁడు హాస్యమున. ఈ విషయమున శాస్త్రము ననుసరించిగాని లోకముననుసరించిగాని విప్రతిపత్తి యెట్టిదియుఁ గానుపించుటలేదు. అట్లు లేనిదాని కీ నియమ మేల? ఈనిర్బంధ మేల? ఈ సంకోచ మేల? ఈ వ్యవధి యేల?

అదియునుంగాక సులక్షణకవితాశైలియు సంపూర్ణలోకానుభవమును గలిగి నాటకరచనాసమర్థుఁడగువాఁడు శృంగారవీరములం దభిరుచిలేనివాఁడు నాటకప్రపంచమున నోరు మూసికొనవలసినదేనా? వాని కందు తావే లేదా? అన్యాయము. 'శ్రవ్యకావ్యములలో వారి ప్రతిభఁ జూపుకొనరాదా?' అన్న చెఱుకు ఇట్లమైన వానిని ఉప్పతిలగూడదా యనునట్లే. అట్టి నియమము పెట్టినను ఆఁగఁజాలదు. మన తొల్లింటి యాలంకారిక పండితర్లుజాలు ఎంత లేనిపోని యర్థములను ముడివెట్టి గ్రంథమునంతను తలక్రిందుగావించి నేటిదనుకను విసువు విరామములులేక నొక్కపెట్టున కరుణవిప్లంభమని వాదించుచున్నను అం దారస మావిర్భవించునా? అంధుఁడొక్కఁడు, ఆ ముఱునుఁగు చెవిదడవి యావల నేనుఁగు చేటవలెనుండునన్నఁ జెల్లినచ్చునా? పోనిమ్ము. ఇట్టి నియమ ముండినచో ప్రతివారునుగూడవానిలోనే వ్రాయుచుందురు. అని యేదే సత్యకులమారి సమాధానమును చెప్పఁజూచినను, భవభూతిని "ఏకో రసః కరుణఏవ నిమిత్త

భేదాత్ భిన్నః పృథక్ పృథగివాఽశ్రయతే వివర్తాః" అని ఘంటాపథముగా వాదించుకవిని ఇంద తాలంకారికులును విరుద్ధముగా నిలచి జట్లుజట్లు ముడివెట్టి నేటిపఱకు హోరాహోరిగఁ బోట్లాడునట్లు చేసియును వారిచేతనే "ఉత్తరే రామచరితే భవభూతి ర్విశిష్యతే" అని జగదేశ సంవిదితంబగు గొప్పప్రథనుగాంచి మించిన పండితుని శృంగారమున వ్రాయుమని ప్రేరేచినచో కరుణకరవాలమున సాముచేసినట్లు శృంగారప్లువమును చినుగకుండ పెన్పొందింపఁగలఁడా? అట్లు లేదని యూరకొమ్మంట ధర్మమా? అట్లే యాతఁ డూరకుండినచో మన కీయపూర్వ గ్రంథసందర్భసంగ్రథితసరసకరుణరస సహవాస మెట్లు వడును? అట్లే వీతరాగుని అపూర్వకవితాధారా సంభారపరిశోభితుని పద్మణాదులను పాత్రలక్రింద మార్చి కల్పించి వానిచేతనే యపూర్వశోభను గల్పించి శృంగారమును నిరసించి చక్కఁగ ముముక్షుమార్గమును కరతలామలకముగఁజేయుచు శాంతరసము మేరువుపూసగఁ బ్రబోధచంద్రోదయమును వ్రాసిన కృష్ణమిత్రుని వీరరసమున వెల్లివిరియుమ న్న నట్లు చేయఁగలఁడా? అస లట్లనఁజెల్లునా? పట్టాశ్రమములఁ జదివిన పండితప్రకాండుని "సర్వాధారః కాలః" అని గలదు. అట్టి కాలజ్ఞానము జ్యోతిషమునఁగాని గల్గదు. అట్టి యా జ్యోతిషమురాక మీకెన్ని వచ్చినను, ఏమున్నను మీ పాండిత్యము బగ్గయే" అన్నట్లు గాదా? అందుచే వెనుకఁ జెప్పఁబడిన వానివలె విప్రతిపత్తులు లేనివిషయములలో బాగుగ నాలోచించి స్వతంత్రింపవగును. ఇట్లగుట కొన్ని కొన్ని పాటింపవలసిన వగును. కొన్ని కొన్ని తొలఁగింపవలసిన వగును. అట్లని యన్నింటిని తొలఁగింపనురాదు; అన్నింటిని పాటింపను రాదు. తొల్లింటివారుగూడ తమ తమ గ్రంథములయందు ఈ విషయమును సూచించియున్నారు. ధనంజయూదులు నాటకలక్షణాదులను నుడివి సాధ్యమగునంతవఱకు ప్రతిపత్త్యనుసారేణ లక్షణములను పాటించుచుండవలయునని చెప్పియున్నారు. విప్రతిపత్తులున్నయెడలఁ బాటింపనక్కరలేదని దీనిచే సూచితమగుట లేదా?

రస విచారి ము

రస మనుదానినిగుఱించి మనప్రాచీనులు వారి వారి యాహల ననుసరించి యా యాయీతీతులఁ జెప్పియున్నారు. అందు నటునకు రసానుభవము కలదా? లేదా? అని చర్చించునెడ చాలమంది సామాజికులకే రసాస్వాదనకై యుండును గాని నటున కెంతమాత్ర ముండదని నుచువుచు తదవస్థంభకముగఁ గొన్నికొన్ని యుక్తులఁ జూపుకొనియున్నారు. ఒక్క తొల్లింటి యాచార్యుడు మాత్రము తనగీటన్ని వంకలకు దిబ్బగునట్లు చెప్పియుండెనట! విచారింపఁగా నప్పటి రంగానుభవమును బట్టియు, స్వీయానుభవమును బట్టియు వారట్లు నిర్ణయించియుండురు. నాయనుభవమును బట్టియు, ఇప్పటిరీతుల ననుసరించియు భిన్నములుగాఁ దోచినవాని నిందు తెలియపఱచుకొనుచున్నాను:

పూర్వులు 'రస్యతే స్వాద్యతే అనేనేటి రస' అనుభవింపఁ బడుచున్నది రస మని నుడివియున్నారు.

'విభావై రసభావైశ్చ సాత్త్వికై ర్వ్యభిచారిభిః,
అసీయమాసః స్వాద్యత్వం స్థాయీభావో రసః స్మృతః.'

విభావానుభావసాత్త్వికవ్యభిచారిభావసమ్మేళనమున స్వాద్యత్వమును (అనఁగా రసరూపేణ పరిణతిని) పొందింపఁబడు స్థాయీయే (వాసనాత్మకముగ హృదయమున నుండునది) రసమని చెప్పఁబడును. విభావ మనునది రెండు విధమాలు: ఉద్దీపనమని ఆలంబనమని. ఆలంబన మన నాయికానాయకులు; ఉద్దీపన మన కోకిలారావాదులు. అనుభావములు కటాక్షాదులు. స్వేదరోమాంచాదులు సాత్త్వికములు. గ్లాన్యాదులు వ్యభిచారులు.

ఈ వీని సమ్మేళనముననే గదా రసనిష్పత్తి? అనఁగా ప్రతిమానవుని మనసునను వాసనారూపముగ 'స్థాయి' యను పదార్థ ముండుననియు, నే యే రసాత్మక కావ్యసందర్శనవేళ నా యాయీస్థాయి యాయీ భావములచే నుద్బుద్ధతను బొంది యానందాత్మకమగు రసముగాఁ బరిణమించుననియుఁ జెప్పచున్నారు. ఇట్టి రస మెవ్వరెవ్వరికిఁ గలుగవచ్చును? అనునది విచారణీయము.

మొత్తమున కీ రస మనుదానితో నెట్లు యొకట్లు నేనో యొక కొంత సంబంధముగలవారు మువ్వరు. (1) అనుకార్యుడు (నటునిచే ననుకరింపఁబడు రామాదులు) (2) నటుడు (3) సామాజికుడు. ఈ పై మువ్వరిలో ననుకార్యునకు రస ముండకపోవుట నిర్వివాదాంశమే. ఏలనన,

"రస స్థ ఏవ స్వాద్యత్వా ద్రసికస్యైవ వర్తనాత్;
వాఽనుకార్యవ్యవృత్త్యాత్ కావ్యస్యాఽకత్వరత్వతః."

'రసః స ఏవ' - కావ్యములు దాయాయీ స్థాయీ భావములచే నుపనిబద్ధమైనదే రసము. 'స్వాద్యత్వాత్' అనునది దానికిఁ గారణము. అనుభవింపఁదగినది కావ్యోపనిబద్ధమైనదే యగుటవలన దానికే రసమని పేరు. కాని అనుకార్యవర్తి యగుదానికి రసమని పేరులేదు. 'రస్యతే స్వాద్యతే; రసః' అని గదా దానిమూలము! అనుకార్యవర్తియగునది యిచ్చ దనుభూత మగుచున్నది గాదుకదా! అట్టిదానిని (అనుకార్యవర్తియగు భావాదికమును) చూచుటచే ప్రేక్షికుల మనఃఫలకంబుల జాలి మొదలగునవి ఉత్పన్నమగునుగాని మరియేరసము నుద్భవింపదు. ఇది యెవ్వరికిఁ గలుగనన్న 'రసికస్యైవ' = రసికునికే, దీనికిఁ గారణము? 'వర్తనాత్' = ఇచ్చమండుటవలన. 'నాఽనుకార్యస్య' = అనుకార్యునకు లేదు. 'వృత్తత్వాత్' = జరిగిపోయినదాటవలన, 'కావ్యఽస్యాకత్వరత్వతశ్చ' = కావ్యము వృత్తరసఃరము గాకపోవుటచేతను. ఒకవేళ నదిగూడ రసమే యని యొప్పిదమైనచో నిపుడు వర్తమానమున మనకు అనుభూతమగున దేది? అట్లుగాక రెండును రసములే యైనచో వర్తమానానుభూతమగు దీనికిని, భూతకాలస్థితమగు దానికిని భేదమేమి? అది యెట్టిది? ఇది యెట్టిది? అను సీలోనగు సందేహము లుత్పన్నములగును. కాన దేనికో యొకదానికే 'రస'మను నామము నిడవలెను. అట్టి యొక్కదానికే రసమను నామముచటలో దేని కీ నలెనను విచారణయందు నటనిష్ఠమైనదానికే - అనఁగా నటుని యభినయానంతరమున నుత్పన్నమగుదానికే నా నామము తగుననిరి. కావ్యమందున్న రసమునుగూర్చి గదా మనము విచారించుచున్నది! కావ్య మెప్పుడును

వృత్తరసవరము గాఁజాలదు. వృత్తరసవరమే యైనయెడల నద్దానఁ బ్రయోజనం జేమి? దానివలన మనకుఁ గలుగు నానందమేమి? కావుననే మన సామాన్యనుభవములో భీకరమృగాదులనుగాని, జుగుప్సాకరములగు వస్తువులను గాని, చక్కని యువతీమణినిగాని చూచునప్పుడు గలుగు నాయాభావములు భయానకరసముగాఁగాని, భీభత్సరసముగాఁగాని, శృంగారరసముగాఁగాని పరిణమింపఁజాలవు. అట్లు పరిణమింపఁజాలమికి అప్పుడు మనకుఁ గలుగు భావములచే కావ్యఘటితభావశ్రవణముచేతవలె నానందము, లేక రసము ఉత్పన్నముగాకపోవుటయే కారణము.

కాని పై శ్లోకమున 'రసికస్వైవ'యనుటవల్ల రసికునకు- అనఁగా సామాజకునకు మూత్రమే యని సూచన యని వచించుచు "యదాకదాఽపి నటస్యాఽపి రసనిష్పత్తిస్తదా సోఽపి సామాజికసంజ్ఞయైవ వ్యవహర్తవ్య ఇతి"-ఒక వేళ నటునకు రసనిష్పత్తియగునెడ నాతఁడును సామాజికుఁ డనియే యనఁదగు నని నుడువుచున్నారు. దీనివిషయమున నాయనుయాయము: పైరీతిని నటునకు రసనిష్పత్తియగుచో తద్గతశోకాదులలో రామాదులవలె నాతఁడు విలీనుడై యా యాహావిభావాదులను మన కాయాదోట్ల సరిగఁ జూపఁగలఁడా? లోకమునందు నిజముగా శోకవంతుఁడుగాని, ఒక నాయికయం దనురక్తుఁ డైనవాఁడుగాని చూచువారలకు రసనిష్పత్తిని గలుగఁజేయుఁ జాలుచున్నారా? అట్లే నటకుఁడును చేయఁజాలఁడు. మఱియును సత్యముగ రసమున విలీనుడైన నేరసమున విలీనుడగునో, ఆ రసస్వభావము ననుసరించి 'నేను శోకించుచున్నాను, సంతోషించుచున్నాను, కోపించుచున్నాను.' అనుజ్ఞానము ఏ యింతయు లేకయే యేడ్వవలయును, సంతోషించవలయును, కోపించవలయును. అట్లే యేడ్పుచు, సంతోషించుచు, గోపించుచు నభినయించినచో నెవ్వఁడని సామాన్యముగ నేడ్పుచు, సంతోషించుచు, గోపించుచున్న పు డేమాత్రము మనకురస ముత్పన్నమగుచున్నదో యామాత్రమే యప్పుడు నుత్పన్నమగును. అనఁగా నేరసము నుత్పన్నము గాదనుట. అని నుడువుచున్నారు.

అగును, సామాన్యముగ ఏడ్పు, నేడ్పువల్ల సంతోషించు, సంతోషమువల్ల కోపించు, కోపమువల్లను రస ముత్పన్నము గా దన్నంతమాత్రమున నటఁడు రసవిలీనుడై యభినయించువల్లఁ గూడ రస ముత్పన్నము గా దనరాదు. మనము మామూలుగఁ జూచువస్తువును జూచి నప్పుడువలెగాక నొక వింతవస్తువును జూచునెడ నానంద మొందు గలుగుట లేదా? అట్లానందము గలుగుటకుఁ గారణ మేమి? ఆవస్తువున నున్న విచిత్రతయే. ఏతావతా ఈ నూత్నవస్తువునందు ఆకర్షణశక్తి యొకటి గలదని యూహింపవలసియున్నది. అట్టి యాకర్షణశక్తిలేమి నీ రెండవవస్తు వానందము నొడఁగూర్చలేదు. తావతా ప్రపంచమునందుత్పన్నములైనవేగదా రెండును? పైగా రెండును వస్తువులేగదా? రెండవది మూత్రము మనకే మానందమును గలుగఁజేయును అనవచ్చునా?

అట్లే యీ రసవిషయమునఁ గూడ ననుగమించు కొనవలయును. లోకమున నొకని యేడ్పున రససిద్ధి లేదుగాన నటునియేడ్పునను నది లేదనుట యుక్తమా? పై వింతవస్తువునందువలెనే కావ్యోపనిబద్ధమై నటునిచే నభినయించఁబడుచున్నపుడు వాఁ డారసమందు విలీనుడైనను కాకపోయినను మనకు రసోత్పత్తియగునెడ నా యభినయపూర్వకంబగు రసమునం దాకర్షకస్వభావము గలిగినట్టియు లోకకవిభిన్నమైనట్టియు నొకశక్తియున్నదని యొప్పుకొనవలదా? మన మొక్కొకతటి నటఁడు పూర్తిగ విలీనుడై యభినయమొనరించుచున్నను రసోత్పత్తి యగుట కాంచుటలేదా? అది మన కనుభవ విరుద్ధమా? ఏతావతా విభావాదులచేఁ గూర్చబడిన దైన లోకవృత్తియు నాటకరూపమున తస్మయస్థితి గల్గిన నటునిచే నభినయింపఁబడినను దానియం దాశక్తి గలదనియు, మామూలుగ లోకములోనివానియందు లేదనియు నొప్పుకొనవలయును.

ఇంకొకటి. నటునకు రససిద్ధి లేదనుటలో వారు చెప్పు రెండవ కారణము నింత పరిశీలింతము. నటఁడు

పూర్తిగ రసమునందు విలీనుడై యభినయించువట్ల తత్తదున్మాదాదులందు వైకృతమును బొంది యభినయచాతురిని సరిగఁ జూపలేఁ దని. ఇది సర్వత్ర నిట్లేయదుటకు వీలులేదు. ఒకపని బాగుగ చేతనైనమనుజుఁడు దానియందు మనసు నేకాంతముగ నుంచుచు చేయనక్కఱలేదు. అవయవముల కాపని యలనడియుటవలన వ్యక్తిగతప్రయత్న మేమాత్రమును లేకుండఁగనే వానియంతట నవియే యాపనిని నిర్వర్తింపఁగలవు. అట్లే యభినయవిద్యను చక్కఁగ నేర్చినవాఁడు ఆయా యవయవచాలనము మొదలగు వానిని సమయానుకూలముగ నతుకునట్లు, అభ్యాసపాటవమున మనసు స్వవశమున లేనప్పుడును చేయుచు రసము నుత్పాదించఁ జేయఁగలడు. అప్పుడును నటుఁడు రసము నందు విలీనుఁడుగాక, అభినయించునపు డెట్టి రసము, ఎట్టియానందము మనకుఁ గల్గునో వాఁడు విలీనుడై యభినయించునపుడును అట్టిరసమే యుత్పన్నమగుచున్నదిగదా? ఇట్లుగుటచే నా కొలఁది నేపుమాత్రము ఆతఁడు నటుఁ డేలకాఁడు? సామాజికుఁడెట్లుగుచున్నాఁడు?

మఱొకటి. మనము సాధారణముగ వినుచున్నాము. లోకమున తనకు బాగుగ నలిగిన, అభ్యాసమైన లేక అలవాటుపడిన బాటయందు నిద్రించుచు కొండలు నడచుచుండు రని. అట్లుచూచుచున్నాముగూడ. దానికిఁ గారణ మేమి? బాగుగ నాబాట వానికి గుర్తుపడి యుండుటయే. అట్లు నిమిలితనేత్రుడై నడచుచున్నను వాఁడు దారితప్పఁడు. అయినను, అనిద్రించుచు నడచుచున్నంతవఱకు వాని నుస్మత్తఁ డనియందుమా? అట్లే బాగుగ నాట్యపథమున నడువ నలవడిన నటకుఁడు నాట్య సరణిని కాలానుగుణ్యేన అభ్యసించిననటకుఁడు, నాట్యదేవతను మనసార పూజించి యుపాసించి సిద్ధిగన్న నటకుఁడు సామాజికునివలెనే తద్గతరసమును గ్రోలుచు నట్లు గ్రోలక యభినయించు నటునివలెనే రసము నుత్పాదించఁజేసి సామాజికుల నందఱిని యారసవాహినులు దోలలాడింపఁగలడు.

అనుభవము గల నటకులు కొండలు చెప్పచున్నారు: “నటుఁడు రసభావాదులలో పూర్తిగ విలీనుఁడు కాఁజాలఁడు. వాఁడు విలీనుఁడౌచు మఱుల వెన్వంటనే యశాచిత్త్యాదుల నాలోచించుకొనుచు నీరీతిగ నభినయింపవలెను. దాదాపు వీనియవస్థ నేలఁగొట్టఁబడిన బంతివంటిదని చెప్పచున్నారు. బంతి కొట్టఁబడి గాలిలోని కెగిరి తరువాత నెట్లు క్రిందఁబడుచున్నదో యట్లే నటుఁ డాయనుకార్యునిలోని కెగిరి మరల మరల క్రిందఁబడుచున్నాఁడు. అట్లేలేనియెడల రసభంగము గలుగఁగలదు. కావున వాఁ డెంత రసవిలీనుడైనను కొంత బాహ్యప్రపంచజ్ఞానముగూడ నాసమయమున నుండవలయును”. ఇది కేవలము వారి వారి యనుభవమే యైనచో దీని ముందు మన సమాధానములు సాగవు.

నాటకముల పరిస్థితియిది. నాటకములకును నాట్య కళకును సంపూర్ణమగు సంబంధము గలదు. కావున నాట్యమును తత్కళను గూర్చి యించుక విచారితము. నాట్యమనఁగా నటించుట, అభినయించుట యీలోనగు పదము లెవ్వయైనను దానికి సరిపడును. భావానుగుణముగ కరచరణాద్యవయవ సంచాలనమొనరించుచుఁ జేయుక్రియకే నాట్యమని పేరు. తాళము, లయ మొదలగునవన్నియునుగూడ దీని కంగములు. ఆలంకారికు లిం కేమేమో స్వతస్సృత్యములకు భేదముఁగల్పించి చెప్పరిగాని అది యంతయు నిట ననావశ్యకము. సామాన్యముగ నాట్యమనఁగా తత్తత్ప్రాత్రోచితరీతిని, తత్తద్భావానుగుణసరణిని కరచరణాద్యవయవసంచాలన మొనర్చుచు నభినయించుటయే యని చెప్పనగును.

నాట్యము కళయా?

నాట్యము కళయో యని యందురు కొండలు. సామాన్యముగ చిత్రలేఖనము, సంగీతము, కవిత్వము కళలని వ్యవహరించుచుండురు మన పెద్దలు. కాని కళయన నాయుద్దేశ మేమన, ఏది కొంతయైన పూర్వజన్మవాసన లేక లభింపదో యది కళ; ఏది యొకానొకవ్యక్తికి అత్యంతము కృషిలేక.

స్వతస్సిద్ధముగ, ప్రకృతిసిద్ధముగ దానియంతటది యబ్బునో అది కళ; ఏది దైవికముగ నబ్బునో యదికళ; సం గీతము, చిత్రలేఖనము, కవిత్వము, నాట్యము, ఈ మున్నగునవన్నియు నట్లు జన్మతః అబ్బవలసినవే. బల వంతముగ కృషిచేసి తెచ్చుకొన్నను వారు ప్రకృతిసిద్ధ మగు కళాపరిచితి కలవారు కానేరరు. ఇట్టివారు ప్రతి కళలోను కలరు. నేడు పత్రికలలో వెలువడుచున్న కవు లందఱును తత్కళను గుర్తెఱింగిన వారేనా? నేటిగాయకు లందఱును గానకళను తెలిసినవారేనా? నేటిచిత్రలేఖకు లందఱును చిత్రలేఖనము నభ్యసించినవారేనా? కావున నేదియో మారుమూల లోకప్రతినిధునివలె నాట్యము కళ గాదనుట వేటికితనము. ఇదియును వానినలె జన్మత, యలవడవలసినదేగాని వేరుగాదు. ఏకోపమునుగాని, ఏశృంగారమునుగాని, ఏకరుణమునుగాని, మరేయితరమును గాని స్వాభావికముగ ప్రకృతిసిద్ధముగ నలుపురికి నచ్చు నట్లుగఁ జూపింపవలయునన్న సామాన్యమా? ఎరువు సొమ్ము ఎరువుపామ్మే.

నాట్యమున గానమకపరమా?

దీనిని గుఱించి యనేకు లనేకరీతుల వాదాడు చున్నారు. అసలు నాటకములలో గాన మనావశ్యకమని కొందఱు; తగినంత యుండవలెనని కొందఱు; బాగుగ నుండవలెనని కొందఱు. పైవానికి కారణములు: నాటక మున జరిగిన కథను సత్యముగఁ జూపుట ఆనాడు రామ పాత్రగాని, మరి యేరాధపాత్రగాని యిట్లు గానమొనర్చి యుండెనా? నాటకమున రసము వెల్లివిరియవలయునే! అట్లు వెల్లివిరియవలెనన్న గానము దాని కభ్యంతరము గాదా? ప్రకృతిసిద్ధముగ నానాడు జరిగిన కథను నీవాడు చుంటివి. ఆనాటిపాత్ర గానమొనర్చి యుండలేదు. నీవు గానమొనర్చుచుంటివి. ఇది విరుద్ధముగాదా? అని యందురు. ఈవిషయమున నాకొక సందియము. వాఁడెట్లు మాట్లా డెనో, ఎట్లు నడచెనో, ఏమిచేసెనో, అదియే యట్లే చేయ వలయునన్న సాగివచ్చునా? ఈ గ్రాంథికరూపవచనము నాపాత్ర సంభాషించియుండెనా? కావున ప్రకృతిసిద్ధ

ముగా ననుటలో కొంత వ్యవధి గలదు. కొంత నియమము గలదు. దానికి నటులయొక్కయు, సహృదయులయొక్క యు హృదయములే నిర్ణాయకస్థానములు. దౌచిత్యభం గము కలుగకుండ, రసచ్యుతి రాకుండ, భావప్రభ వడకుండ నంతవఱకుండునో, అట్లుండవలెనన్న నేమిమి చేయ నగునో యాలోచించి నటంపవలయును. అంతవఱకు నటు నకు స్వాతంత్ర్య మియనలయును. వారన్న నియమమున నైనచో నాటకమున పద్యములే యుండఁగూడదన్నచో వడుగైన సాగదేమో? అని నేను తలచుచున్నాను పై విషయివత్తులవల్ల. కాని రవీంద్రనాథ తాకూరు మొద లగువారి యాంధ్రీకరణములను కొన్నిటిని కొన్ని కొన్ని పత్రికలలో చూచితిని. నాటకములలో నీవరీ మొదలగు నవేమియు నుండఁగూడదనియు, గానము సామాన్య ముగా నుండకుండుటయే మంచిదనియు, ఈ పైపై మొఱ పులు నటుని శక్తి సంతయు మ్రింగివేయుననియు, ఏవరికర ములును లేక నిరాడంబరముగ నటించి యెవరు సామాజి కులను తన్మయులను గావింపఁగలుగుదురో వారే నటకుల నియు వారి ప్రతిభయే ప్రశంసనీయమనియు నుడివియుండిరి. ఇట్లు మనకు ఆదర్శములు గూడ గలవు. ఆరిపోవు దీప ప్రభవలె నింకను మిగుకు మిగుకు మని అచ్చటచ్చట తలలెత్తుచున్న కూచిపూడి భాగవతసమాజములు, ఇం కను ఇతరవీధినాటకసమాజములు మొదలైనవి. నాగరి కత నాట్యప్రపంచమున యింకను బాగుగ తలయెత్తని సుమా రిరువదిముప్పదిసంవత్సరములక్రిందమాట చెప్ప లేనుగాని నేటి పరిస్థితినిబట్టి వానినిఁ జూచినచో 'రాజును జూచిన కన్నులతో మొగనిఁజూచిన మొట్టబుద్ధియయ్యె' నన్నట్లగునేమో? అనుభవమును బట్టిచూచిన నట్లు గన్పట్టుచున్నది.

ఇక గానము పూర్తిగ గావలయుననువారు. నాటకమనఁగా సంతోషమునకును, కొంతవఱకు కాలక్షే పమునకు నని వారి యుద్దేశము. నాటకమన నేమియో, అయ్యది యెందుల కుత్సన్నమయ్యెనో, దాని యుద్దేశ మేమో మొదలు తుద తెలియదు. ఊహక పాడిన వారికి

సంతోషము. లేనిచో విసుప్త. నాటకోద్దేశమే తెలియని వీరిమతము నవలోకించవలసిన పని మనకేల? ఇప్పు డీపిల్లలతో కొనసాగింపఁబడుచున్న బాలమిత్రసభ మొదలగు నవన్నియు నిట్లే యుద్దేశపడుచున్నవి. ఆసమాజములలోని నటకులు గానముమీఁదనే కేవల మాధారపడి యుందురుగాని రసభావాదులకై ప్రయత్నమైన చేయరు. చేయవలయునని వారికి తెలియదు. అట్లాయధినేత చేయింపఁడు. తలచి చూచిన సామాజికులలోఁ గూడ నట్టి దుర్బలులే యేర్పడుచున్నారేమో? లేనిచో వారి యాటలట్టల సాగును? అభ్యాసపాటవములు నశించినవి.

కేవలసాంఘికనాటకములలో “కన్యాశుల్కము” మొదలగువానిలో గాన మక్కరలేదు. శాకుంతలమున స్వల్పముగను, విక్రమోర్వశీయమున విపులముగను కాళిదాసు గానమును జోనిపినాడు. లాక్షణికులు నాట్యమునకు గానమునుగూడ నహోయకళగా నిరూపించియున్నారు. పద్యమున నున్న సహజగానమునకు గానము నెచ్చెలి. అది భావుకులకు రసవ్యంజకమగునెడల దానిని విడనాడవలయునని వివదించుట సమంజసము కానేరదుగదా?

తగినంతగాన ముండఁజలయును

గానము భావము నుద్దీపింపఁజేయునదిగా నుండవలయునుగాని భావమును మ్రింగివైచు నట్లుండఁగూడదు. ఇప్పుడు నాటకములలో పాడఁబడుగానమున భావము ఆకాసమున మిగులుకుమిగులుకు మని వెలుఁగు చుక్కలవలె ప్రకాశించుచున్నది. నాట్యప్రపంచమున భావము రాజ్యమేలవలసినదానికి బదులు గానమే రాజ్యమేలుచున్నది. అంతయు తలక్రిందై తారుమారైనది. కావున సంతమరకు గానముండుట యుక్తమో, ఎట్లున్న నౌచిత్యభంగము గలుగదో అంతమాత్రముండుటయ పాడియగును.

నాట్యమందిరము

నాట్యమందిరము ప్రాణముగల దివ్యక్షేత్రము నంటిది. దివ్యక్షేత్రము ధైర్ధ్యకులకు సుఖమును జేకూర్చునట్లే నాట్యమందిర మను దివ్యక్షేత్రము సామాజికుల

కానందమును జేకూర్చును. నీచునిమొదలు జ్ఞానివఱకు, దరిద్రుఁడాది ధరాపాలునివఱకు, భోగకాంతనుండి కులకాంతవఱకును గల ప్రవర్తనములను వేరువేరుగా జూపి ‘హేయమిది, ఉపాదేయమిది’ అని నిగూఢముగా నిరూపించును; రహస్యముగా జోధించును.

యువకుఁడగుట, సాధువైయుండుట, చదువుగలవాఁడైయుండుట, శాసకుఁడు దృఢిష్టుఁడు బలిష్టుఁడు నైయుండుట ఈలోనగునవన్నియు మానుషానందములు. మానుషానందముగూడ రసానందమునకు వాచుకొనును. కావున మానుషానందాతీతమగు రసానందకందరమగు నాట్యమందిరము నెవ్వ రీదులాడనిచ్చగించరు? నాట్యమందిరమున ప్రేక్షకుల లోకికానంద మలోకికానందముగా మారును. ఆతఁడపుడు ఏమిచేయుచుండెనో, ఎందుండెనో వానికే తెలియదు. ఇట్టిది సావలంబనసమాధివంటిదట.

నటులును, సహృదయులును కేవల మలోకికానంద ప్రవాహమున జలకముల నాడుచుందురు. ఒక నిమిషమున సంతమార్పు! ఎంతవిచిత్రము! ఎంతమాయ! సుఖశర్వతశిఖరాగ్రమునకుఁ గొంపోవు నీ నాట్యమందిర మెంత పవిత్రము?

పూర్వము నాట్యమందిరములును, నాటకసమాజములును నొక్కనిచే కొనసాగింపఁబడుచుండెడివట! అప్పుడప్పు డేయుత్సవసందర్భములలోనో తలుపులు తెఱువఁబడుచుండెడివి. కావున నప్పటి ప్రదర్శనములు చాల ప్రశాంతితో సాగిపోవుచుండెడివి.

ఇప్పుడో, సార్వజనీనమై, వీలయినపుడెల్ల వీలయిన రేట్లలో తెఱువఁబడుచుండుటచే వానిగౌరవము తగ్గినది. ఇట్టివిధానమువలన పూర్తిగ నష్టముగలదు. ప్రతివానికిని నటునిపై హక్కుగలిగియుండుటచే వాని కేమాత్ర మెట్టియసౌకర్యము గలిగినను నటునికి గౌరవహానిని గలుగఁజేయుచున్నాడు. సంతసముగలిగెనా, తందనా లాడును. కలుగకపోయెనా, వేలకువేలు ఋణానిచ్చినవానివలె నల్లరిచేయును. ఈవిధానము నటునికిగల గౌరవాదరణములను

శ్రీ పుండలికృష్ణ జగన్మోహన్ రావు

శ్రీ కె.వి. సుబ్రహ్మణ్యం

శ్రీ బులుసు సాంబకూర్తిగారు (4)

శ్రీ దేశభక్త కొండ వెంకటప్పయ్య పంతులుగారు

తగ్గించుచున్నది. సతతప్రదర్శనమువలన ప్రతిపదతారశ్యమును, సౌందర్యమును, జీవమును, శక్తిని, కుంచించుకొని జడత్వమును, మోటుదనమును నటునకుఁ గలుగుచున్నది. వీని ననుసరించి విసుపు నాసాదించుచున్నది.

నటునకు విశ్రాంతి ముఖ్యము. ఆతనిచూపులు ఇది యదియనక ప్రపంచమున సర్వసస్తుసంచయములోను లీనము గావలయును. ప్రదర్శనప్రదర్శనమునకు మధ్యను నూర్నభావములు వానిలో నెన్నెన్నియో యంకురింపవలయును. దానికి కాలవ్యవధి ముఖ్యము. అట్లు తగినవిశ్రాంతియే లేనియెడల నటుఁడు కొలఁదికాలమునకే జీవచ్ఛవ మగును. ఎంతపాటవము గలిగిన నటుఁడైనను ఒకేరూపకమును రెండుమూడుసార్లు పెన్నెంటుఁ బ్రదర్శించినేని నాల్గవసారియే సహృదయుని నాతఁ డాకర్షించలేడు. తనపై సామాజికులకు మొదటఁ గలిగిన యభిప్రాయములను నిలువఁబెట్టికొనుటకును, నూత్నరూపము నొందుటకును నటునకు కాలము కామధేనువే.

ప్రసాధనమందిరము (Green Room)

ప్రసాధనమందిరమును చాల పవిత్రముగ నుంచవలయును. ఇప్పటి ప్రసాధనమందిరములు కేవలము చుట్టలు మొదలైనవానితో నిండియుండును. ఆ ప్రసాధనమందిరమున కితరులను చొరనీయఁగూడదు. ఆ ప్రసాధనసమయమున నున్న గుట్టుమట్లు ప్రేక్షకునకు తెలిసినచో తేలికయగును నటుడన్నను, నాట్యమన్నను. వైద్యుఁడు కడుపునొప్పి కిచ్చునది జీలకఱ్ఱమందే; కాని రోగి కది జీలకఱ్ఱయనియే తెలిసిన నామందు జీలకఱ్ఱమందే యగును. కావున రహస్యమున నంతయు నిమిషియున్నది. ప్రసాధనమందిరమున నుండు ప్రసాధకులును, నటకులును ఏకోదరులవలె, మిత్రులవలె కలిసిమెలసి యుండనగును. ఇట్లున్న ప్రసాధనమందిరముకంటె పవిత్రమైనది మరి ప్రపంచమున నేది కలదు?

నటుఁడు

నటుఁడు త్రముఁడై యుండవలయును. సర్వసద్గుణముల కాటపట్టినవాఁడుగా నుండవలయును. తనపాత్ర

మును బాగుగ నభ్యసించుట, నిలకడగలిగియుండుట యనునీ మున్నగునవి ముఖ్యములు.

నాటకకవికిని నటునకును చాల సంబంధముగలదు. నాటకమునందు కవి నిర్మించిన పాత్రకు జీవమునుపోయవలసినవాఁడు నటుఁడు.

అతఁడు కవినిర్మితమగు పాత్రకు తనప్రాణములను తాకట్టుపెట్టి, తన యస్తిత్వమునుపైతము దానికే దానమిచ్చునంతటి ఖాత. అట్టి సమయమున వాని మానసకాసార మెంత నిర్మలముగ ప్రవహించుచుండునో ఎఱుఁగ నెవరి కగును? వాచకుని (Prompter) వాక్యమును విన్నంతనే నేలను కొట్టఁబడినబంతివలె లేచి అనుకార్యునియందు లీనమై వాని సుఖదుఃఖములను మోసికొని మఱిలివచ్చి అవన్నియుఁ దనవిగాఁ దలంచుకొని ప్రేక్షకులను నవ్వ నవ్వించి, యేడ్చి యేడ్పించి వారిహృదయములను తన సేవకులఁజేసికొనును. కవిరాజుల తర్వాత నటరాజులదే కదా రాజ్యము! కవిప్రతిభను సంపూర్ణముగ మ్రింగఁగలవాఁడు నటుఁడే. కవిపాత్రలకు వన్నెపెట్టఁగల దర్పణము నటుఁడే. కవిని వివరించఁగల వ్యాఖ్యానము నటుఁడే. నటకుండనఁగా మనుజుల వివిధప్రకృతు లొక్కచో చూపింపఁబడఁగలందులకు సర్వప్రకృతులకు ప్రతినిధిగా బ్రహ్మచే సృష్టింపఁబడిన బాహ్యవంతివాఁడు. నటుని ప్రపంచమునం దానందముతప్ప వేరొండు కన్పట్టదు. సృష్టికి ప్రతిసృష్టిజేయఁగలవాఁడు నటుఁడు. దుఃఖమును సంతోషముగా మార్చఁగలవాఁడు నటుఁడు. ధర్మము నధర్మముగా మార్చఁగలవాఁడు నటుఁడు. సత్యము నసత్యముఁజేయఁగలవాఁడు నటుఁడు. నీతయేడ్చుటనుచూచి యేడ్చువారెందఱు లేరు? హరిశ్చంద్రుఁడు దుఃఖించుచుండ అశ్రువుల నెందఱు విడువరు? చారుదత్తుని దుఃఖము నెందఱు పంచుకొనఁజూడరు? అం దేమి సుఖము గలదో? నటుడన కవివలన నేర్పఱుపఁబడిన పోతవిగ్రహముగాఁడు. అతఁడు తన సూక్ష్మచరిత్రలనముచే లోకికము నలొకికముగా మార్చుకొనును. లోకసేషభాషాదులలో, నడవడికలలో

తనకుఁ బనిగలదానిని గ్రహించి హంస పనికిరానిసీరమును విడిచినట్లు విడువఁగలడు. ఆతఁడెంత పనికిమాలిన వేషమును ధరించినను, అది యుత్తమోత్తమ మగును. అన్నిటి యందును అద్భుతము నావహింపఁ జేయఁగలవాఁడు నటుఁడు. దాదాపు నటుని గౌరవీడని చెప్పవచ్చును. ఏనటుఁడోపర్చినపనిని లోక మనుకరింపఁ బ్రయత్నించునో, వాని నటనము చరమసీమను పొందిన దగును. వాని నడకలలో నడకలు, చూపులలో చూపులు లీనమైపోవును ఇతరమనుజులవి.

కాని ప్రస్తుతము మన కగుపడుచున్న నటకుల దురభ్యాసములవల్లను, తెలివిమాలినతనమువల్లను నాట్య కళ మృతకళమై యున్నది. ప్రతినటకుఁడును కేవలము జీవికకొఱకే దాని నభ్యసించుచున్నాఁడు. జీవికకొఱకు గాని, కీర్తికొఱకుగాని దాని నభ్యసింపఁగూడదు. విచారింపఁగా నటుని జీవితమంతటి యొడుదుడుకుజీవిత మింకొకటి లేదు. నేటియుగమున చాలమంది పిన్నవయసువారు చదువుసంస్థలను వీడి యెవ్వరినో, ఏపెద్దనటకునినో చూచి నాట్యకళయందు శీఘ్రముగఁ బేరుప్రఖ్యాతులఁ బడయనగునని తలచి పులినిఁజూచి నక్క వాత వెట్టు కొన్న చందమున దానిలోఁ బ్రవేశించి కొరమాలినవారై పోవుచున్నారు. చదువునకు నాట్యమునకు సంబంధము లేదని వారి యుద్దేశము. దానంత వేరిశితనమొక నొకటి కలదా? జీవితోద్దేశములను ఎఱుఁగనివాఁడు నటుఁడు కాఁజాలడు. అట్టివాని జీవితము కొన్ని రాత్రులలో, అందును కొన్ని ఘంటలు మాత్రమే. ఇంచుమించుగా నతనికి సూర్యభగవానుని దర్శన ముండ దన వచ్చును. కావుననే

ఉ. నీతలపైని దివ్యతపనీయకీర్తి పెంపంగదా
 పూతముఁ జెందు నీబుజము, కంచుకీలోమగ నీదు నేవక
 వ్రాతము 'దేహ' యంచమదు వచ్చును; 'తేజ'వోదాన? ఆటక
 ర్వాత మగ్గిరసంబెకదరా! మిరులన్నట! నీదునె మ్మెయిన్.
 అని చెప్పఁబడినది. కావున నుచితరీతి నుంచేనా, నటునియంతటి యాదర్శప్రాయుఁడు లేఁడు.

వానియంతటి యుత్తముఁడు లేఁడు. వానియంతటి జ్ఞాని లేఁడు. కొంచెము దారితప్పినా, వానిజన్మవంటి నీచజన్మ యొక నొకటి యుండఁబోదు. భూమిపై సంచరించు క్రిమి కీటకాదులకంటెను నధముఁడు వాఁడే. కావున నటుని జీవితము కత్తిపై సామువంటిది. అన్నము మానవజీవిత మునకు మూలము. అదియే కొంచెము పాచైవున మానవజీవిత భంజనమునకు మూలము. కొన్నికొన్ని వస్తువులలో మంచిచెడ్డలు రెండు నిమిషియుండును. చెడుగు గూడ గలదుగదా యని దానిని పరిత్యజింతుమా? మన కుపయుక్తమగురీతిని చెడుగు బైటికి రాకుండునట్లు వాడు కొంచుము. విషము ప్రాణహానికరము. అదియే యొక ప్పడు ప్రాణదాయక మగుచున్నది. కావున నటకు లందఱును కాపథచారులై తమజీవితములను కళంకపంకిభూతములనుగాఁ గావించుకొని నాట్యకళను గూడ నీచస్థితికి తేజాడక, ఉత్తమగుణముల నలవఱుచుకొని యాదర్శ ప్రాయులై తా మున్నతిని బొంది నాట్యకళకును ఔన్నత్యమును జేకూర్తురుగాక!

ఇక కొంచెము మాత్రము చెప్పి విరమించెదను.
 నేటి నటకుల యాశయములు

అధునాతనసుప్రసిద్ధనటకులు : కొందఱును, నాట్యకళాభిమానులు కొందఱును నూతనత్వస్థాపకుల మనియో, వైలక్షణ్యభావకులమనియో యభిప్రాయపడుచు రంగమును కొంత దుఃస్థితికి మార్పుచున్నారు.

మగవారికి లజ్జాదిభావములు స్వాభావికములు గాననియు, అట్లుగట మగవారు స్త్రీ పాత్రముల ధరించునట్లు నాలజ్జాదులు సువ్యక్తములు గాఁజాలవనియు, అథవా, ఏరీతిగనో కొంత వ్యక్తీకరింపఁ గలిగినను ప్రకృతులు ప్రకృతులే వికృతులు వికృతులే యనియు, ఆకారణమున స్త్రీలే స్త్రీపాత్రములను, పురుషులే పురుషపాత్రములను ధరించుట న్యాయమనియు వాక్రుచ్చుటయ్యేగాక యట్లాచరించునట్లాచరింపఁ జేయుచున్నారు. ఇట్టిదానిచే రసము సువ్యక్తముకాదు సరిగదా? మీఁదుమిక్కిలి రస భంజకము గూడ నగును.

ఇస్కండియలు వెడలు సమాజములలో రెండు రకములు త్తమములని నాయభిమతము. ఏకకుటుంబమునందలి పురుషులు, స్త్రీలు కలిసి రంగమున నభినయించుట మొదటిరకము. మామూలుగ పురుషులు కలిసి యభినయించుట రెండవది.

ఈ పైరెండు నిట్లుండ పురుషులవలెనే స్త్రీలు కూడ స్వచ్ఛందముగ (అన్యపురుషులతో నన్యస్త్రీలు) పాత్రముల ధరించవచ్చునని యీమన యధునాతనసంశిత ప్రకాండల మతి.

నాటకమనఁగా సామాన్యమగు సనుభవమున జరిగిపోయిన నొక ప్రసిద్ధకథాత్మకము, లేక కల్పితకథాత్మకము. అట్లు జరిగిపోయినదాని విష్వడు సత్యముగ జరుగుచున్నట్లు చూపవలయును. ఇంచుమించు మిథ్యాత్మకము నమిథ్యాత్మకముగ వ్యక్తపఱచుటయందు పరిణమించుచున్నది.

స్త్రీలు స్త్రీపాత్రముల ధరించిన లజ్జాదిభావములు సువ్యక్తములగుననియు, రసధుని యనాటకముగా ప్రవించుననియుఁగదా! నాట్యరంగమునం దిష్వడు పాత్రధారులై యుండి యుత్తయోయత్తయో శాస్త్రానుగుణ్యమునను, లోకానుగుణ్యమునను అభినయించఁగలరని పేరెన్నికఁగన్న నటకులు కన్పటచెడి యాయాహావభావాదుల నేస్త్రీ యేపురుషునివజ్జ నభినయించుచున్నది? మనకండ్ల మొదుట నాయికానాయకులకు సంభాషణ జరుగునెడ వారికగు హావభావాదులవల్ల రంగమునందు కన్పట్టిన వానివల్లవలె సానంద ముత్పన్న మగుచున్నదా? అయ్యది రసమని యనఁబడుచున్నదా? లేదు. ఎందుచేత? ఉభయమునకును భేదముండుటవల్ల. అట్లే రంగమునందలి హావభావాదులును మన సామాన్యవనితల హావభావాదులును దూరబాంధవ్యము గలవి. అందుచేత వారు రంగమునకు దిగినను వాని నభ్యసించవలసినవారే యగుదురు. అట్టి యెడఁ బైవా రభిప్రాయ పడినట్లు అది ప్రకృతిసిద్ధముగఁ గన్పట్టు లుట్లు?

దానివలన నగు వస్తుము

స్త్రీలకుఁ బురుషసాన్నిధ్యము గలిగినపుడు, పురుషులకు స్త్రీసాన్నిధ్యము గలిగినపుడు వికృతికఁ బాలగుట ప్రకృతియనుట సర్వవిదితమేగదా? 'వికారహేతో నతి విక్రియంతే యేషాం నచేతాంసి తపవధీరాః' అన్నట్టి యేమహామహులమాటో మనము చెప్పలేముగాని వైనిది సర్వసామాన్యము, అట్లు చలించుటవల్ల కలుగు నితరస్వములను ప్రత్యక్షముగ నానోట నుడువఁబనిలేదు. అవి సర్వజనవిదితములేగూడ వైయుండవచ్చును.

ప్రకృతము ఒక స్త్రీ స్త్రీపాత్రమును ధరించి పరపురుషునికడ నభినయించుచున్నదనుకొనుడు. వారిద్దఱు నాయికానాయకులు. ఆలింగనాదు లావశ్యకములు. చలింపకుండునా చిత్తము? అట్లు వికృతచిత్తులే యగు వారు సరిగ నెట్లభినయించఁగలరు? ఒకవేళఁ బైయుక్తికి శిక్తులగు వారే ధరింతు రనుకొందము. అత్తజిని లోకమునకైన వెలువవలదా?

చూడుడు, ప్రహ్లాదమున్నగు వీరరసప్రధానములగు నాటకములందు పరస్త్రీపరపురుషులు లీలావతి హిరణ్యకశ్యపపాత్రల ధరించి యభినయించునపుడు ఎన్ని యసందర్భములు కలుగును? విషాదులచే ప్రహ్లాదుని హరినామస్మరణము మానకున్నందున చంపయత్నించుచుండ హిరణ్యకశ్యపుని బ్రతిమాలించు, ఆప్రయత్నము నుండి తన నాథుని వారింపఁ దివ్రుచు నెంతకును ఫలము గానక ప్రహ్లాదుని నక్కువఁ జేర్చుకొనియుండును. లీలావతి కోపముచే హిరణ్యకశ్యపుడు వానిని లాగికొనఁజూచును. కోపాభిభూతచేతస్కుడగుట ఒడలెఱుంగఁడు. అట్టి యప్పు డేవకుమునందో చేయిదగిలినచో సామాజికుల కేరసము కల్లును? రససువ్యక్తతయన్న నిట్టిదేనా? అయ్యది ప్రమాదముననే జరుగుగాక, మరెట్లైన జరుగుగాక, అంత బాహిరముగ జఱుగుట యుక్తమగునా? అసభ్యము దానికంటే నేతొండుండునా? లేదా కోపాపహతచిత్తుడైనను లీలావతివల్ల శాంతుండు కావలయును.

ఇట్లనను రసభంగమేగదా? ఇట్టినాటకముల నేననేకములను చూచియుంటిని. అందు మొన్న మొన్న నొకసుప్రసిద్ధి నటకులు స్త్రీలచే నభియంపణజేసిరి స్త్రీపాత్రములను. వానిలో ప్రహ్లాదయొక్కటి. దానికి నేను నొకపేక్షకుడనైతిని. వారు చాల సుప్రసిద్ధనటకులని ప్రథ. ప్రహ్లాదుని లాగిపొడువజోవునపుడు లీలావతియడ్డురా సంత కోపానేకుడైయున్నను పరమశాంతుఁ డయ్యెడివాడు. ముఖవికాసములు శాంతికుకూలముగ నుండుటయే అట్టిదానిని తెలియఁజేయుచున్నది. వారే పురుషునిచే లీలావతి వేయించి యభినయించిన ప్రదర్శనములకును విసికిని గూడ పోయిచూచితిని. నాకుమటుకు మొదటిదానికంటె రెండవది చాల యసభ్యముగా కన్పట్టివది. చాలమంది యితరప్రేక్షకులవల్ల ను నట్లే వినియుంటిని. అట్లాయనగా రెంత జాగ్రత్తగా మెలగినను రావలసిన లేతమాట రానేవచ్చినది. పౌరబాటున నాయన హస్తాఘాతము ప్రహ్లాదునిపై తగులవలసినది లీలావతీవక్షముపై తగిలేను. దుఃఖము సంతదనుక నభినయించుచున్న లీలావతి సిగ్గు నభినయించెను. నలుపురిలో నిట్లయ్యెఁగాదా యని వందురఁజొచ్చెను. ఇట్టిదానిని జూచి యా నూతనత్వాభిలాషులే ఏనగించుకొనిరి. పైకిమాత్ర మెవ్వ రేమియు మాటాడలేదు. పెద్దలతప్పులు బైటకు వచ్చునా?

విచిత్రము! వీరిట్లు వాదించుచు భరతాదులు గూడ దీనికంగీకరించిరని నుడువుచున్నారు. అది యసత్యము. మనము పైననుకొన్న ప్రేక్షకుటుంబీకుల విషయమే గాని యది పరస్త్రీపరపురుషుల విషయముగాదు. ఆతఁడైనను దాని సంత ప్రధానముగఁ జెప్పినట్లు లేదు. కంతమార్గవము స్వాభావికముగ వారి కలనడియుండును గాన వారే ధరించిన బాగని చెప్పినట్లున్నది. వీరనుకొనినట్లు లజ్జాదులు

సరిగా సువ్యక్తములు కాఁజాలవనిగాని, వారే ధరించుట నల్ల నింతకంటె రసస్ఫూర్తి యెక్కుడుగా నగుననిగాని వారూహించి చెప్పినట్లు లేదు.

ఇట్టి దురూహలకును, దురభ్యాసములకును లోపై పెద్దలకు ఈకళయం దసూయ జనించునట్లు చేయుచున్నారు కొందఱు నటకులు. పంక్తిబాహ్యు లనిపించుచున్నారు. కావున నటకులందఱును ఇట్టివానినిఁ దొలఁగింపఁ జూతురుగాక!

సహృదయులగు జనులుగూడ కొందఱు అన లీకళయందే యట్టి దురభ్యాసములకు తావుగలదని పొరబడుచున్నారు. నటకుల లోపమును కళయం దాపాదించుట పాడియా? లేస్సయా? ఇంకనైన ప్రపంచమున నట్టి యభిప్రాయము మట్టగుఁగాక! ఇంతయేల? మన హిందూదేశమందేగాక సమస్తదేశములందును సమస్తదేశీయులచేతను నన్నింటఁ బెద్దగా నెంచఁబడుచున్న సంస్కృతభాషయందుఁగూడ మతిమంతులకు నాకళకొన్ని వందల సంవత్సరములనుండి నేటిదాక శ్లాఘాపూర్వకాద్భుతమునకుఁ దా విచ్చియున్నది. ఇతరమగు నేకకళకు దీనినంటితావు గలదు? అంతంతటి మహాశయులు సైత మంతటి యాదరముతో దానియందుఁ బ్రవర్తించుటకుఁ గారణ మేమి? అంత నిందాపాత్రమే యైన వారుమాత్రము దానియం దంతటి యాదరాతిశయములను జూపుదురా? కేవలము మునియే! ఆధరతుండు పొరబడునా? కావున నిట్టి నిందల కెంతమాత్ర మది తావలముగాదనియు మిక్కిలి యుత్కృష్టమైనదై యున్నదనియు నామనవి. ఏనిందదాని కాపాడింపఁబడినను అయ్యది నటకుల దౌరాత్మ్యమని యెంచుటయ పాడి.

సావిత్రి మృత్యుదేవతోపాలంభము

తాడూరి లక్ష్మీనరసింహారావు పంతులుగారు

మృత్యువా యేలమ్మ యీరీతి నిష్ప
దత్తుడగ్రతవచ్చి యకటామాయంటఁ
జొచ్చి నాముద్దులనుతఁ బసిబాలు
బొచ్చెంబు లెఱుంగని పుణ్యాలవాలు
నెట్టిదో పాపంబు పృథివిలోఁ బుణ్య
మెట్టిదో యెఱుంగక యెనఁగెడు బాలు
నొకచెంపఁ బాలును నొకచెంప నీరుఁ
బ్రకటంబుగా రాఁగ వర్తించు బాలు
నాఁడుది యిది మఱి యవనిలో మగఁడు
వీడంచు నెఱుంగక వెలసెడు బాలుఁ
దనచదువేమొకో తానేమొ గాని
మనమున నెఱుంగక మనియెడు బాలు
వెలయంగఁ గలిగిన వేయియేండ్లకును
నిలలోన నాలుగేండ్లదలిన బాలు
మ్రొంగితి నేలమ్మ మృత్యువా ! నీకు
మ్రొంగంగఁ దగువారు పృథ్విలో లేరె ?
మెత్తనివారిని మేదినిఁ జూడ
నొత్త బుద్ధి యటంచు నొప్పుగా వినమె ?
పరభామలంగూడి పాపంబు చేసి
తిరుగ సిగ్గును లేని ధీయుతుల గల్గ
దొంగతనముచేసి దొరవోలె మిగులఁ
పొంగుచుఁ దిరుగాడు పూరుషుల గల్గఁ
గల్గలు నిక్కములగా నాడుచుండి
పిల్లిమీఁద నెలుకఁ బిల్లిని నెలుక
మీఁద నెక్కించుచు మెలపుతోడుతను
మేదినిమీఁదను మెలఁగువారుండ
భువి నేటినిం దాఁటి పొందేది తెప్ప
దపులంగఁ బెట్టెడు ధన్యాత్ము లుండఁ

జెట్టుమీఁదికిని నెచ్చెలిని నెక్కించి
యట్టె నిచ్చెన తీయునట్టివా రుండ
సధికార కారణంబైనట్టి గర్వ
మధిగతంబుగ నంధులైనవా రుండ
సధికార కారణంబైనట్టి గర్వ
మధిగతంబుగఁ దుచ్చులైనవా రుండ
సధికార కారణంబైనట్టి గర్వ
మధిగతంబుగఁ గ్రూరులైనవా రుండఁ
గటకటా ! లంచముల్ గైకొని నభల
నటమటమ్ముగ సాక్ష్యమాడువా రుండఁ
గటకటా ! లంచముల్ గైకొని నభల
నటమటమ్ముగ వాదమాడువా రుండఁ
గటకటా ! లంచముల్ గైకొని నభల
నటమటమ్ముగఁ దీర్పు సధికారు లుండ
నేలమ్మ వారల నిలలోన విడిచి
తేలమ్మ నాబాలు నిట్టె మ్రొంగితివి ?
కర మొడ్డుపొడవును గలవారి విడిచి
హరి హరీ ! పసికూనహరియించి తేల ?
పసికూన హరియింపఁ బాపమే కాక
సనీగ నీయాకలి చచ్చెనే చెపుమ ?
భయపడితే వారి భయదరూపంబు
భయదరూ హృదయంబు పరికించి నీవు ?
దుష్టున కుండుము దూరం బటన్న
సుష్టువా క్కెదనంది చూడవో వారి ?
నీకంటఁ గ్రూరులు నిజము లే రండ్రు
లోకంబులోన నాలోచించి చూడ
నేనిప్పు చెప్పిన యీఖలు లెల్ల
సూన్యతం బెక్కుడు సువ్వె నీకంట.

గడుసుదనంబాకో కడు పెట్టితనమొ
వడి నిట్లు లోమృత్యువా చేసి తేల ?
కర మిట్లు నర్వాధికారంబు నీకు
హరి యిచ్చినాఁ డాకో యకట నీగుణము
నరయక ! యోదేవి యరయక గుణము
ధర నధికారంబు తగ దేరికీయ.

అరయక గుణ మొక్క పై నను బదవి
నరుల కొనంగుట నాగరకత్వ
మెక్కుడైన కొలంది నిస్సీరోవేగ
మెక్కుడొ చున్న దదే మొకో వింర.

గ్రంథంబు లొక కొన్ని కంఠపాఠంబు
లంధుల గతిఁజేసి యక్కటా యందు
ముక్కున నిడికొని మూఁడు ముక్కలను
నిక్కినిక్కి నడుచు నిట్టతాడిఁ బలె
నకట ! పరీక్షలయందును చలి
వికటమానట్లుగా వేషముల్ వేసి
తనరెడువారు విద్యావంతు లనుచు
మనమున నెంచుచు మన్నన చేసి
పృథ్విలో నధికార మీఁజొచ్చినారు
పృథ్వీశు లొకకొండ తీకాలమందు.

అట్టిదానవె మృత్యువా నీపుసుమ్మి
యిట్టిదేవిద్య నా మృత్యువా, వినుమ
యిదిమంచి, యిదిచెడ్డ, యిది సూన్యతంబు,
నిది కల్లు, యిది దైవ, మిది పౌరుషంబు
టం చెఱుంగు వైరు లార్వర గల్చి

మంచిగంధపుఁ బాత్రమధ్యమం దొక్క
పదమును రెండవపద ముగ్నినుంచి
పదిలంబుగాఁగ నిచ్చుకపాతమున
నెవ్వారు ప్యవహార మిలఁజేయువార
లవ్వారు నువ్వె విద్యావంతు లవని.
అంతెకా కోయమ్మ యంతకురాల
యింతలు నేసెడు సీయట్టివార
లవని విద్యావంతురాండ్రురే? యీప
దవి నీకు నలబ్రహ్మ తా నేల యిచ్చె ?
ఇచ్చెఁ బో తా నిష్ఠ దిందాఁక నిన్నుఁ
బెచ్చుపెరుగనిచ్చెఁ బేర్చితో నేల ?
నిన్ను దప్పింపగ నేరఁడేతాను ?
నిన్నేల తప్పించు ? నీవేగి తనదు
పయిఁబడుదు వటంచు భయపడుఁ జామ్మి
భయముకా కది వాని భక్తి యా నటవె ?
విద్దియ గలవారి వేగ దప్పింపఁ
దద్దయు నేర్చిన ధన్యుఁడు వాఁడు
ముదినుది దప్పిన మూఁడు గుణంబు
లదిర యెక్కు నటన్న యామాట విసమె ?
తన పెద్దపదవియుఁ దనపెద్దపేరుఁ
గని మనంబునఁ బెద్ద గర్వించినాఁడు
అత్తయు నొకకోడలను నట్టిమాట
చిత్తగింపకయుండ సి గ్గేల లేదా ?
తాను నేవకుఁడను తథ్యంపు మాట
మాననంబునను నుంపండు గర్వించి.

శ్రీ ప ద భ క్తి

అనంతపంతుల రామలింగస్వామిగారు

అమరాధీశ్వరభాసమానమకుటోద్యద్రత్నిరాజిప్రభా
 శ్రమమై, తాపసమానసప్రసవపూజాభాజనంబై, వియ
 ద్విమలదీప్తిపవతిభవైకపదమై వెల్లొందు నీపాదయు
 గ్గము నేనొత్తెద, ముద్దులాడెద, మహాత్మా! సత్యనారాయణా!

అల కాళీయుని మూర్ధరంగమున నాట్యప్రక్రియన్ నల్పి, యా
 బలిరాజేంద్రుని శీర్షభాగమున శశ్వదీతిఁ గ్రీడించి, త
 త్ఫలయాపాక్షయమోక్షలక్ష్మి నిడి యువ్వారిన్! దయం బ్రోచు నీ
 లలితాంఘ్రిద్వయు నాశ్రయింతు శ్రితపాలా! సత్యనారాయణా!

భరతుం డేపదభక్తుడై మనియె, నేపాదంబు పాపాణమున్
 దరుణీరత్నముగా నొనర్పఁదగె, నుద్యద్భక్తియుక్తిన్ గుహుం
 డరుదా నేపదపాంసువుల్ గడిగెనో యానాఁడు, నేడట్టి నీ
 చరణద్వంద్వము నాశ్రయింతు జగదీశా! సత్యనారాయణా!

తన గారాబపుఁ జిన్నికన్నె నిడి యుద్వాహంబుఁ గావించు నే
 శను రత్నాకరుఁ డేపదాంబుజము నుల్లాసంబున స్గడ్డెనో
 వనితారత్నము లక్ష్మి యేపదము సంభావించునో యట్టి నీ
 కనదంఘ్రిద్వయు నాశ్రయింతు నకలంకా! సత్యనారాయణా!

చిరమై, సుస్మరణీయమై, విబుధసంసేవ్యంబునై, భవ్యమై
 పరమామ్నాయనినాదసంజనకదీప్యద్రత్నమండీరమై,
 నిరతశ్రీదమునై, భవాబ్ధితిరిమై, నిచ్చన్నమై యొప్పు నీ
 చరణద్వంద్వముఁ దాల్చు నౌదలఁ బరేశా! సత్యనారాయణా!

తెనాలిరామకృష్ణకవి

నేలటూరి వెంకటరమణయ్యగారు, యమ్. ఏ., పి-హెచ్. డి.

శ్రీకవియొక్క కాలమును దిద్దెంటులపంటి పండితులు సకారణముగ నిర్ణయించియున్నారు. వీరిలో ముఖ్యులు బ్ర|| శ్రీ, మానవల్లి రామకృష్ణకవిగారు. వీరు ౧౯౧౪ వ సం॥ర ఉగాదిసంచికలో తెనాలికవులనుగీర్చిక గలవ్యాసమున తెనాలిరామకృష్ణుని కాలమును చక్కగ జర్పించినారు:

“రామకృష్ణకవి శృంగారాయలసభలో నూత్నయావనము జెల్లించి తిరుమలరాయల రాజ్యకాలమునకు వృద్ధుడై ఘటికాచల మాహాత్మ్యకృతిలో జేవడకుచుండును” “కందర్పకేతువీలా సమును రచించి యుండవచ్చును” “చిట్టమంత్రి కంఠిమగా రచింపబడినది. ఈ చిట్టమంత్రి వాదెండ్ల యప్పనగోపనకు సన్నిహితజ్ఞాతియు, ఘనకాలికుడును అగు ‘చిట్టరసు’ అనునతోడే యెవయెడల నాకృతియు 1545 ప్రాంతమున రచింపబడి యుండవలయు.” “పాండురంగకృతి రచనాకాలము 1564 అగుచున్నది.”

కవిగారి సిద్ధాంతములకు బ్ర|| శ్రీ, వే. ప్రభాకర శాస్త్రిగారు మెరుగుజెట్టిరి. ఉద్భటారాధ్యచరిత్రకు వీరు వ్రాసిన ఉపోద్ఘాతములో వైవిధ్యముననే కడు నేర్పుతో సరికీలించి మానవల్లి రామకృష్ణకవిగారి సిద్ధాంతములను బలపరిచినారు:

“తెనాలి రామలింగకవి యింపు మింపుగా శ్రీ 1525 ఉద్భట చరిత్రమును, మఱి ముప్పదియేండ్లకు పాండురంగమాహాత్మ్యమును రచించియుండునని చెప్ప నొప్పుచున్నది” “పాండురంగ మాహాత్మ్య రచనాకాలము శ్రీ. శ. 1565 ఇంచుమించుగా నగునని యేర్పడు చున్నది.” (భారతి సం. ౩, పుట ౮౬).

ఈ యిద్దరు పండితుల సిద్ధాంతము లివి:—

(1) తెనాలిరామకృష్ణకవి శృంగారాయలసభలో నూత్నయావనము జెల్లించెను.

(2) శ్రీ. శ. 1525 లో ఉద్భటారాధ్యచరిత్రను రచించెను.

(3) శ్రీ. శ. 1545 ప్రాంతమున కందర్పకేతువీలా సమును రచించి యుండవచ్చును.

(4) పాండురంగమాహాత్మ్యమును శ్రీ 1564-65 ప్రాంతమున రచించెను.

(5) ఘటికాచలమాహాత్మ్యమును తిరుమలరాయల కాలమున వ్రాసెను.

వైసిద్ధాంతములను బలపఱచు నూతనాధారములు కొన్ని నాకు లభ్యమగుటచేత ఈ చిన్నవ్యాసమును వ్రాయ నుద్యమించుచున్నాను.

కథలు :— వీటినిగూర్చి శ్రీప్రభాకరశాస్త్రిల వారు యిట్లు వ్రాయుచున్నారు:

“తెనాలిరామలింగని కథలని దక్షిణహిందూ దేశముల్లఁ బ్రఖ్యాతికల్గి పెక్కుకథలున్నవి. వానిగూర్చి మన మేమియు చెప్పజాలము. అతడు హాస్యచతురుడై యుండవచ్చును. నిజముగా కొన్ని కథ లాతనికి సంబంధించినవే కావచ్చును. లోకులు మఱియు ననే కాదుభక్తకథ లాతని తలకు పరిందియుండును. పెక్కుకథలు శ్రీ కృష్ణ దేవరాయల గోష్ఠిలో జరిగినవిగా వివవచ్చును.” (భారతి సం. ౩ పుట ౮౮)

ఇచ్చట రెండు కథలను బేర్కొనుచున్నాను;—

౧ “రాయలవారు గుఱ్ఱపుకీల్లలను దూరదేశములనుండి తెప్పించి యింటికొక్కటి వంతున బంపి వానిమేతకు నెలకు మాడువరహు చొప్పున విచ్చుచు కొంతకాలమైన పిదప నొక్కనాడు గుఱ్ఱములను బరీక్షించుటకై నగరికి తెమ్మని ప్రజల నాజ్ఞాపించిరి. రాయలవారన్ని హయములను గని సంతోషించి, “రామలింగని గుఱ్ఱమేది?” అని

శ్రీ క. వెంకటేశ్వరరావుగారు (ఓ)

శ్రీ క. వెంకటేశ్వరరావుగారు (ఓ)

శ్రీ క. వెంకటేశ్వరరావుగారు (ఓ)

శ్రీ క. వెంకటేశ్వరరావుగారు (ఓ)

శ్రీ డా. పి. యస్. భాస్కరరావుగారు (ఓ)

శ్రీ డా. పి. యస్. భాస్కరరావుగారు (ఓ)

శ్రీ వాగ్దేవరాయ శిరరాసువ శ్రేష్ఠిగారు (౧)

శ్రీ శామ్యరెడ్డి పర్యవారాయగమూర్తిగారు (౧)

శ్రీ వెంకటేశ్వరస్వామిగారు (౧)

శ్రీ నూగంటి శాస్త్రిగారు (౧)

యమగ చెంతనున్న రామలింగము, “ప్రభో! అందరుపెంచునట్టిది కాదు నాగృహము. మిగుల మదించినందున దాని నిరటకు దెచ్చుటకు నాకు సాగ్యముకాలేదు. సందియము కలచేసి తమ యాశ్రితులలో గడ దీరిన మేటి నొక్కనింబంటి దెప్పించిమాడు” దన రాయలవారు దమ గుట్టుపు పటాలపు నాయకుడగు మహమ్మదీయునొకని నతని వెంట బంపిరి. రామలింగడు అందటియట్లు తన గుట్టుమును జాగ్రత్తగ కాపాడక యొక యిరుకుగదియందు మాసియుంచి వేళ కింతకసపును నాగోపానుంపిరి యొకరంగ్రమున బడవేయుచు నాదానినే జలమును బోయుచుండుటచే నా యశ్వము విశ్వము పెంతమాత్రము నెఱుంగక కేవలము తృప్త్యాధ నమధరించుచుండెను. రామలింగడు వాడిసాయమును దీసుకొనిపోయి యారంగ్రమునుదెరచి బోపల త్రొంగిమాడు మనగా చీకటిగాఢమగుటచే సాయము రంగ్రమున తల దూర్చినంతనే యాగర్భాకురపు తురగము సాయమువాడి కనవని తలచి పెరికిచైవ సాయము, “అల్లా! అల్లా!” అని యేడ్చుచు మొఱపెట్టుకొనగా రాయలవారు తామే యనికొనినట్టి స్వయమును వెలుపలికి దెచ్చిమాడగా నది నిలునబాలని యొకబక్కగుట్టుముగా నుంటగని కోపమున “రామలింగా! దీనినేల యిటులజంపిరి” వనగా నతడు, “ప్రభో! దీని నిటులనే యుంచునపుడే మనుజుల కాపడలు గరిగింప నిక జక్కగ బోషింతునేని యిదియెట్లులుండునో? దేవరవాకే దెలిసికొందురు గాక” యని బలుక రాయలవారు రామలింగని యాగాత్యమునకు నవ్వును చెడలిరి.” తెనాలిరామలింగని కథలు: జయశంకర్ ఆంధ్రకో. (పుటలు ౨౬-౨౭).

కృష్ణరాయలు దన సామంత ప్రభువులకు, దొరలకు, సరిదార్లకు గుట్టుములనుబెంచుట కిచ్చువాడని పోర్చుగీసు ప్రయాణీకుడగు దురాతి బర్బోసా వ్రాయుచున్నాడు:

“రాయలకడ ౨౦,౦౦౦ల కంటె పెక్కువగుట్టుములు కలవు. అం దొక్కొకటియు ౪౦౦ మెడలు ౬౦౦ మ్రాజుకోల విలువగలది. స్వీపయోగార్థమునకై యుంచుకొనువానిని ౯౦౦ లేక ౧౦౦౦ మ్రాజుకోల నిచ్చి కొనుచున్నాడు. దీనిని బోషించుటకై రాయలు తనకు లోకైన సామంతరాజులకు అప్పగించుచున్నాడు. వారు నిరంతరము (తమయొద్దనున్న గుట్టుములకు సంబంధించిన) లెక్కలు చెప్పునుండుటయును. (తిన్నకొలుచు) దొగలకు నూడ నిట్లే గుట్టుముల సోపించుచున్నాడు. ప్రతి సర్కారునకీ స్వారిచేయుటకై యొకగుట్టుమును, (మరీసుచేయుటకు) గుట్టుపువానిని, చాకిరి చేయుటకు దానినిచ్చెని, సభకు తగినట్లు వెలుచ్చుమునకు గాను నాలుగైదు పర్కావులను (పెకమును) ఇచ్చుచున్నాడు. ఇంకే కాక, ప్రతిదినమును ఏడుగులకును, గుట్టుములకును వాణా రాయలు చేయు వంటసాలలనుండి గుట్టుమునకును, గుట్టుపువానికిని గానలయు నాహారపదార్థములను సరఫరా చేయించుచున్నాడు... ఎవ్వరి వక ముననున్న గుట్టుమైనను ఓడించుచున్నయెడల వానికడనుండి యాయశ్వమును దీసుకొని, వానికంటె యధమును దానిని యిచ్చుచున్నాడు.” (The Book of Durate Burbosa Vol. P.210.)

దురాతి బర్బోసా వర్ణించిన రాయల అశ్వసంరక్షణవిధానమును, తెనాలిరామలింగడుబెంచిన గుట్టుపు కథతో బోల్చిచూచిన కథలోనివిషయ మవిశ్వసనీయము కాదని తోచకపోదు. అయినప్పటికిని రామలింగడు రాయల సమకాలికుడని రుజువునెయుటకు ఇది తగిన సాక్ష్యము కాదు. మఱొకకథను దిలకింతము:—

“ఒకానొక దినమున రాయల యాస్థానమునకు శ్రీకాళహస్తి పురాణమును దెలిసించిన ధూర్జటికవి విక్కిరి రసవంరముయిన యొక ఖక్కివ్రాసి తేనికెఱాచి బహుమతినంద విజయనగరుమున కేఠించి యాదినమొక పాటునింట భుజియింది విజయనగరుమున గల విశేషములన్నియు తమకొని యారేయగడపి ఉపకాలముననే ప్లాన సంధ్యామహాసములను. నిర్వర్తించుకొని భువనవిజయమున రాజుగలుగు కొలువుదీరియున్న సమయమున ప్రత్యేకధూర్జటికవి కథకునేని రాయనిచేత తనకుర్యాదలంది ఒక యర్జాసనమున గూర్చుండి తారచి యిందిన పాత్రమును రాజు తెగ్గుచే సభ్యులకు వినిపించి శ్రావించుచు చేసెను. కాని వికటకవి మాత్రము సంగోషింపవలెయ్యె. అయ్యును చేయునదిలేక సమయము వేదియించగా, రాయలు సభ్యులంగాంచి, చ. స్తుతిమతియైన యాంధ్రకవి ధూర్జటి పల్కులకేల గల్గెనీ యకులిరమాధురీమహిమ—

అని సమస్యాపూరకము చేయవలెను. దాని కొక్కరును సమగ్రులు కాకపోయిరి. అంత రామకృష్ణుడులేచి, “అయ్యో! పక్షముకోజలు నాకు పెలవొసంగిరేని నాకారణము మాహించి విన్నవించెను” అని పెలపుకైకొని ఆనా డెల్లరు సభచాలించి వారివారి గృహముల కేగిరి. ధూర్జటిమాత్రము చెంతనున్న వారాంగనాగృహప్రవేశమొనరించి దానితో ముచ్చటించుచుండెను. వెంటనే మరుగుగా రామలింగము పోయి, “స్వామి! నమస్కారము” అనెను. ధూర్జటి గుండెగల్గిల్లు మన “ఏమోయి! రామలింగమా” అనెను. “అయ్యో! నేను సమయముగాకుండ వచ్చినందుకు వారెప్పు డెరింపు”డని చెడలిపోయి మరు నాడు అర్జాసమయో ధూర్జటి మొదలయిన కవులును, రాయబాదిగా గల రాజులును ఉండగా వికటకవి “పుడమి తీగా! మీరు మొన్న ప్రస్తించిన సమస్య పూర్తిచేయుడు”నని యిట్లు చదివెను: చ. స్తుతిమతియైన యాంధ్రకవి ధూర్జటిపల్కులకేల గల్గెనీ యకులిరమాధురీమహిమ! హ! తిరిగెనా భువనైకమోహనో ద్ధర కుకుమారవారవనిరాజనిరాఘనరావహరి సం రితమధురాధరోదర కుధారసధారల గ్రోలుటంజామి.

ఆచూకానే ధూర్జటికవి సిగ్గుచే తలవంచుకొని భువనవిజయమును దిడి పోయెను. (తెనాలిరామలింగని కథలు: జయశంకర్ ఆంధ్రకో, పుటలు ౨౭-౨౮)

కాశహస్తీమాహాత్మ్యరచయితయగు ధూర్జటిని గూర్చి కృష్ణ దేవరాయలు వైసమస్యనిచ్చినది నిజమగుట కొకసాక్షిగలదు. అతడు ధూర్జటికి పాత్రుడగు కుమార ధూర్జటియే. కృష్ణరాయవిజయమున నతడు దన్ను గూర్చి తత్కృతిభర్తయగు యోగ్యేటి చినవెంకటరాజు చెప్పినట్లు వ్రాసుకొనియున్నాడు.

చ. స్తుతిమతియైవ యాంధ్రకవి ధూర్జటిపల్కుల కేలగల్గెన్
యకులితమాధునీమహిమ నామమమిదేవ తాతచాల స
స్తుతిగన కృష్ణరాయల మనోజ్ఞ సభకా..."

ఇందువల్ల సభలో కృష్ణరాయలు ధూర్జటికవిని గురించి సమస్యనిచ్చుట నిశ్చయమని తేలుచున్నదిగదా! అట్లు సమస్యనిచ్చిన రాయలసభలోని కవులందరు పూరింపకుండిరా? రాజుచ్చిన సమస్యకు పూరణము రాకపోవునా? చిరకాలమునుండియును ఈసమస్యను పూరించినది తెనాలిరామకృష్ణుడన్న ప్రతీతికలదు. మఱి యెవ్వరును వైసమస్యను పూరించినట్లుగనడదు. రామ కృష్ణు డీసమస్యను పూరించుట నిజమగునేని అతడు రాయలకు సమకాలికుడు కాకపోవు తెల్లు? ఉద్యటా రాధ్యచరిత్రను రామలింగడు నాదెండ్లగోపామాత్యుని కడ ప్రధానోద్యోగియగు యూరేదేవ మంత్రి కంకితము నొసంగెను. ఈగ్రంథమును రామలింగకవి క్రీ. శ 1525 లో వ్రాసియుండుననియు, రామలింగకవియే వైష్ణవము పుచ్చుకొన్న పిమ్మట రామకృష్ణనామమును ధరించె ననియు శ్రీ ప్రభాకరశాస్త్రిగారు సకారణముగ నిర్ణయముచేసియున్నారు. కావున రామకృష్ణుడు రాయల సమకాలికుడని వై రెండుకథలహ్లా తేలివ విషయము ఉద్యటారాధ్యచరిత్రమువల్ల నిరదోషమగుచున్నది.

ఈ సందర్భమున శ్రీ మానవల్లికవిగారు చెప్పిన విషయ మొక్కటి గమనించవలసియున్నది. కందర్ప కేతు విలాససమను గ్రంథమును రామలింగకవి నాదెండ్ల యప్పనగోపనలకు నన్ని హితజ్ఞాతియు సమకాలికుడు నగు చిటరసు కంకితముచేసెననియు, తద్గ్రంథము 1545 ప్రాంతమున విరచింపబడినదనియు చెప్పియున్నారు. ఇందుకు ఆధారము లేవ్వియో !

కృష్ణరాయల సమకాలికుడగు చిట్టమర సాకడు కలడు. ఇతడు సానువతిమ్మరసుమొక్క రాజ్యభార ధురంధరుడట. పెద్దకాకాణిలో అతని శాసనమొకటి శకం ౧౮౮౦ బహుధాన్య (L. R. 57. PP 222-27.) అనగా క్రీ. శ. 1518 నాటిది కలదు. కవిగారు చెప్పిన చిట్టమరసు ఇతడే యగునా? అగునేని రెంటూరివంశజుడగు నీ చిట్టమ రనునాదెండ్లవారికి నన్ని హితజ్ఞాతి యగు తెల్లు? కందర్ప కేతువిలాసము క్రీ. శ 1545 ప్రాంతమున వ్రాయబడిననుట కాధారము లేవ్వి?

పాండురంగమాహాత్మ్యము:—దీనిని క్రీ. శ 1564 లో వ్రాసెనని రామకృష్ణకవిగారును, క్రీ. శ 1565 లో నని ప్రభాకరశాస్త్రిగారును జెప్పియున్నారు. ఈగ్రంథము విహారి వేదాద్రిమంత్రికి అంకిత మియ్యబడినది. ఇతడు మంగయగురువరాజు కుమారుడు పెదసంగరాజు కడ వ్రాయనకొడు. విహారి వేదాద్రిమంత్రి కాలమును నిర్ణయించుటకు దగిన శాసనము లేవ్వియు గానరావు. అయినప్పటికిని మనకు మంగయగురువరాజు శాసన మొకటి లభించినది. ఇతడు చోళవంశజుడగు త్రిత్రయ్యుడు ప్రస్తుతిము కడపమండలములోని అనిమెల సంగమేశ్వర స్వామిభక్తుడు:—

శుభమస్తు
“సమక్కుంగళిరక్కుంబింద్రచామరచారణే
త్రైలోక్యవగరారంభమాలస్తంభాయ శంభవే.”

స్వస్తి విజయాభ్యుదయ శాలివాహన శకవరుషంబులు ౧౮౬౫ అననేటి శోభకృతునామ సంవత్సర భాద్రపద శుద్ధ ౨ సోమవారం శ్రీ మద్రాజాధిరాజరాజపరమేశ్వర శ్రీ వీరప్రతాప శ్రీ వీరసదా శివదేవ మహారాయలు విద్యావగరమందు ప్రజసింహాసనారూఢుండై పృథ్వీ పాత్రాభ్యుంచేయు చున్నంతగాను కాశ్యోప గోత్రం జప స్తంభ మాత్రయోగ్యా భాగ్యానులైన మార్కంఠోద్భవులైన శ్రీమన్మహామండలేశ్వర బొమ్మరాజుంగారి పాత్రులయిన మంగరాజుగారి పుత్రులయిన గురువయ దేవచౌడ మహారాజులంగాడు కుంభాధిపతిరమందు శ్రీవియాపాక్షదేవుని సన్నిధిని రంగరాజు రామరాజుగారి మూలస శ్రీసదాశివ దేవ మహారాయలచేత రెండు తాంబూళాసనాలుపుచ్చుకొని శ్రీమద్దేవాది దేవదేవతాసార్యశాసనవిదానంద పరిపూర్ణ సప్తర్షి వరదుండైన అని మెలసంగ మేశ్వరదేవునికి. వోబు

శంకుయ తిండుముయ అనేదేవుడు యిద్దనున్ను, పెద్దసంగరాజు, పింపసంగరాజు, తిండురాజు, రుద్రరాజు, బసవరాజు, పెదచిటిరాజు, చినచిటిరాజు, బొజ్జసంగరాజు, పాపసంగరాజు అనే తొమ్మిండు కుమారులు సమీపక్షులయివుండగాను అఘనాశిని పాపఘ్ని సంగమ స్థాన శివరాత్రి పూర్వాకాలముందు సహిరణ్యోదకదాసధారాపూర్వ కంగా భారపోసియిచ్చిన గ్రామాలు" (15-3-8).

ఇందువల్ల మంగయగురువరాజు శకం ౧౪౭౫ అనగా క్రీ. శ. 1543 లో అనిమెలప్రాంతమున ప్రభుత్వము నేయుచుండెననియు, అతనికి వోబళంమయ తిండుంమయ యను నిరువురు భార్యలును, పెద్దసంగరాజు, చినసంగరాజు, తిండురాజు, రుద్రరాజు, బసవరాజు, పెదచిటిరాజు, చినచిటిరాజు, బొజ్జసంగరాజు, పాపసంగరాజు అనుపుత్రులు తొమ్మిండుగురు కలరనియు విశదమగుచున్నది. విరూరి వేదాద్రిమంత్రి కొలిచిన ప్రభువగు పెద్దసంగరాజు, మంగయగురువరాజు ప్రథమపుత్రుడనియు తెలియుచున్నది. క్రీ. శ. 1543 లో అనగా పైశాసనకాలమున మంగయగురువరాజు వృద్ధుడని అని మెలకై ఫియ్యతునందు వ్రాయబడియున్నది. కావున నతని ప్రథమపుత్రుడగు పెదసంగరాజుపట్టికి ఇరువదేండ్ల ప్రాయమువాడై యుండవచ్చును. అట్లుగనేని అతడు క్రీ. శ. 1523 ప్రాంతమున బుట్టియుండవచ్చును. పెదసంగరాజు వ్రాయనకాడగు విరూరి వేదాద్రిమంత్రియు క్రీ. శ. 1543 ప్రాంతమువా డగును. అతడు గృతినందిన పాండురంగ మాహాత్మ్యము 1543-1550 ల మధ్యకాలమున విరచింప

బడి యుండవచ్చు ననుటలో అసంగతమేమియు కానరాదు. కాని పాండురంగమాహాత్మ్యము 1570 కి పూర్వము రచింప బడలేదేమో యని సంశయించుటకు గొంత యడరాకము కలదు. పాండురంగ మాహాత్మ్యము, చతుర్థాశ్వాసము 242 పద్యము ఈ సందర్భమున గమనింపదగినది:

క. గరికానువ క్తబుద్ధి ను
పరిచరునిం బోలె నొక్క పన్నగ మొకనా.
దురుదృశ్యుల నుండియొ
మరమర్దను దివ్యభవనమున కేతెంచెకా.

ఈపద్యమున రామరాజభూషణకృతమగు వసుచరిత్రను పాండురంగకవి ప్రస్తావించినాడు. ఇందువల్ల రామకృష్ణునకు రామరాజభూషణుని కవిత్వముపై నుండు ఆభిమానము దెలియుట యట్లుండ పాండురంగ మాహాత్మ్యము వసుచరిత్రకు బిమ్మట విరచింపబడెనని తెల్లమగుచున్నది. వసుచరిత్రరచనాకాలము క్రీ. శ. 1570 లో నని యీమాధ్య నిర్ణయము నేయబడినది. క్రీ. శ. 1570 లో విరచింపబడిన వసుచరిత్రను బేర్కొను పాండురంగ మాహాత్మ్యము తత్పూర్వమెట్లు వ్రాయబడి యుండును? కావున పాండురంగమాహాత్మ్యరచనా కాలము క్రీ. శ. 1570 కి తరువాతనే యని తలచుట సమంజసము.

‘భారతీయచిత్రకళ’

కర్త:—శ్రీయుత తరితెట్టి రామారావుగారు వి. యె., వి. యల్.

శ్రీయుత రామారావుగారు భారతీయచిత్ర, వారి వ్యంగ్యచిత్రచలనమాలమునకు చిత్రకళావిషయక వ్యాసములవనను, ఆంధ్రలోకమునకు చిరపరిచితులు. వీరు తమగ్రంథమునందలి విషయములను, అనేకపూర్వచిత్రముప్రసీద్ధ ఆంగ్లగ్రంథములను చక్కగా పఠించి విమర్శించి వ్రాసినట్లుల తోచెడివి. భారతచిత్రకళయొక్క ప్రాథమమును ప్రాబల్యమును, చర్చించుచు, ఇతరదేశీ చిత్రకళాసంప్రదాయములతో నెట్లు సమ్మిళితమయినదియు, ఆదేశచిత్రకళా సంప్రదాయముల నెట్లు మార్చినదియు వ్రాసి భారతీయచిత్రకళయొక్క యాస్పత్త్యమును నెల్లడించిరి.

బాధయుగమాది పాశ్చాత్యయుగపర్యంతము భారతీయ చిత్రకళ యవధివించిన బాల్య యావస్ కామర వార్ధక్యచక్రలకు విశదీకరించి, ఇకముందు మనచిత్రకళకు, నాశమే గలియకు నేమో యని కలెంచి, అట్టివాళమును పొందనీయక జేయుటకు ఆంధ్రలోకమునందలి చిత్రకారులకు, చిత్రకళాభిమానులకు, ప్రోత్సహించుట కీగ్రంథము వ్రాయబడెననుటకు సందియములేదు.

భారతీయచిత్రకళనుగుఱించి, పూర్వము, భారతీయులును, విష్ణుశైవీయులగు ఆంగ్ల పరిశోధకులును వ్రాసిన గ్రంథములందుగలవిషయములుగాని నూతనాంశములు చాలలేకున్నను, ఈగ్రంథము ఆంధ్రమున రచింపబడినందున ఆంధ్రలోకమునకు మిక్కిలి లాభకరమై యున్నది.

మేనేజరు, ఆంధ్రగ్రంథమాల, 6, 7, తిరుచెట్టిపాటి, మద్రాసు.

కర్పింగదేశము

సాహిత్యవిద్యాప్రసీద, బులును వేంకటరమణయ్యగారు

శ్రీమంతమై సమస్తసంపదలకు నిలయమై, భూమికి రత్నగర్భయను పేరుగల్గుటకుఁ గారణభూతమై యన్నివిషయములందును ఖండంతరవాసుల కన్నులకు మిఱుమిట్లు గొల్పి వారి నాకర్షించిన మన విశాలభారత సామ్రాజ్యముయొక్క భూతభాగ్యోన్నతి నొకటి సంతృప్తిఁబరచి, వర్తమానయుగమునందే భారతదేశమున కొన్నత్యమును, నాగరకతయును గల్గుచూచునటు కష్టమచున్నవనుకొనుకొందఱు పాశ్చాత్యనాగరకతావాసనా వాసితాంతఃకరణుల తలఁపుల త్రుప్త తొలఁగిపోవడు. పంచమవేదమగు మహాభారతమునందలి,

“అర్హిక్రావ్యభాః కాలః ప్రకృష్టపథితదాదుతాః,
క్యోక్త్యోః పాపీయదిపసా పృథివీ గతయావనా.”

అను వ్యాససూక్తికొకటి చెవియొగ్గిరేని ప్రాచీనకాలపు టెన్నత్యము మఱి కలుగఁజాలదనికూడఁ జెప్పవచ్చును. మనప్రాచీనులు నశ్వరములగు వైహికవిషయములందుఁ బరిశ్రమింప నిచ్చవొడమక కేవలపారలోకకసాధనము నందే యుద్యోగించుటచే ప్రత్యేకించి ప్రాచీనవిద్వంసులగు దేశచరిత్రములు మన కంతగా లభింపకున్నవి. చరిత్రలభియింపనంతమాత్రమున దేశము గొడ్డుపోయినదని భ్రమించుట యన్యాయము. రామాయణమహాభారతాది మహా గ్రంథములందలి మహాపురుషుల దృష్టిలో, నాధునికులగు రాజుల యొక్కయు, వారిదేశముల యొక్కయుఁ జరిత్రములు గ్రంథము చేయునంతటి ఘనమైనవిగా వారికిఁ దోచకపోవుటచేఁగూడ వారు చరిత్రగ్రంథములను వ్రాసి

యుండలే దని మన మూహించవచ్చును. కాని గ్రంథాంతరములందుఁ బ్రసంగవశమున వారొనర్చిన ప్రస్తావనలను లెప్పగా గమనించినచో బ్రాచీనదేశచరిత్రములును, రాజులచరిత్రమును దేటతెల్లము కాకపోదు.

హర్షవర్ధనుని యాస్థానమున నుండిన బాణుడును, కల్పిణుడు, బిష్ణుణుడు మొదలగువారును, వారురాజుల నాశ్రయించి యుండుటచే వారికోరిక ననుసరించి రాజ చరిత్రములు వ్రాసియున్నారు. కాని వానియందతిత యోక్తులు మెండుగఁ గలవనియు, తమ రాజుల చరిత్రములు వ్రాయునపుడు కవి యొకటి స్వతంత్రముగా నను సుగుణముల నుగ్గడించుటచే కాని దృష్టిజములను, బరాజయములను, శత్రురాజుల యధాధిగతిని నర్థింపఁజనియుఁ గాన స్వగ్రంథములందలి చరిత్రమంతటి విశ్వాసస్పత్రము కాఁజాల దని కొందఱు పాశ్చాత్యపండితులయొక్కయు, వారిననుసరించిన భారతీయవిమర్శకులయొక్కయు సిద్ధాంతము. కాని ప్రత్యేకించి రాజుల చరిత్రములను వ్రాయక ప్రస్తావనాపిషయముగ గ్రంథాంతరములం దుట్టాకింగిన వానిలో నట్లవిశ్వాసమునకుఁ దావ్రంపదని నాతలంపు. మఱియుఁ బ్రత్యేకముగఁ జరిత్రగ్రంథములను వ్రాసిన వారుకూడఁ జరిత్రాంశములఁ ద్రోసిపుచ్చి యతిశయోక్తులతోడనే తమకృత్యము నెఱవేఱెనని యనుకొనిరని నేననుకొనను. ముందు నేను నిరూపించు విషయములఁ బట్టి వారును నిష్పక్షపాతబుద్ధితో లిఖించిరని తెలియఁ గలదు.

నేనిపుడు వ్రాయుకొలదిపాటి కళింగదేశవృత్తాంతము ప్రాచీన వాఙ్మయమున గ్రంథాంతరములనుండి సంగ్రహించిన కొలదివిషయములపై నే యాధారపడియున్నది. కాని యధునాతనవిమర్శనలపై నాధారపడియుండలేదు. వ్రాసిన విషయముకూడఁ జాల స్వల్పము. కాన విమర్శకులు కిసిసి దాడి వెడలకుందురుగాక !

కళింగదేశము చాల పురాతనమైనది. తొలుత నుండియు నన్ని విషయములయందును జాల ప్రసిద్ధికెక్కియున్నది. ఆ దేశసాభాగ్య మిపుడు విశాలభూతలమందును జలధియందును సణిగిపోయి నామమాత్రావశిష్టమై యున్నది. ఒకవరి క్రీస్తుశక ప్రారంభవరములకు దృష్టివినిగిడించి క్రమక్రమముగఁ జూచినచో నాదేశపు భూత పూర్వభాగ్యోదయము గోచరింపకపోదు. ఇందుఁ గళింగదేశపు సనాతనగౌరవమును గాపాడఁజేసి విషయోపక్రమముచేయఁజేయుటచే దక్షిణముయొక్క వ్యాపకమగు దక్షిణాపథప్రాశస్త్య మొకించుక యెఱుంగుట ప్రకృతోపయోగకారి కాకపోదు.

i దక్షిణాపథప్రాశస్త్యము

ఎవరైనను దేశములవిషయమై ప్రస్తావించినపుడు తమ దేశముత్కృష్టమైనదనియుఁ దక్కిన దేశములంతకంటె హీనములైనవనియుఁ బలుకుదురును. కానిన్యాయమును నిరూపింపఁ దలంచినవారుమాత్రమట్లుకాక యథార్థమునే లిఖింతురు. ఈరీతి మనప్రాచీనులలో ముఖ్యముగఁ గలదు. ఉత్తరాపథమునఁ బాటలీపుత్రమున నివసించి మౌర్య సామ్రాజ్యమును స్థాపించిన చాణక్యుఁడు (కాటిల్యుఁడు) తనయర్థశాస్త్రమున దేశప్రాశస్త్యమును చెల్పుచు.

"స్థలపథేఽపి హైమవనో దక్షిణాపథాచ్చేయాన్, హస్త్యశ్వగంధదంతశివసూర్యసుర్యపత్యాస్సారవత్తరాః ఇత్యాచార్యాః నఇతికాటిల్యః. కంబూజనాశ్వపత్యాస్థ్యాః శంఖుజమణిమక్రాసువర్ణపత్యాశ్చ ప్రభువతరాః దక్షిణాపథే.

—కాటిల్యార్థశాస్త్రము, పేజి 298.

అని దక్షిణాపథప్రాశస్త్యమునుగూడ వర్ణించియున్నాఁడు. భరతముని తన నాట్యశాస్త్రమునందు,

"చతుర్విధా ప్రవృత్తిశ్చ ప్రాతా నాట్యప్రయోగతః, ఆరద్రీ దక్షిణాత్యంబం చారి చాద్రమాగధి.

* * * నాట్యస్య మయా చతుర్విధత్వమభిహితం భారతీ సాత్వతీ కైక్యాగధివీచేతి, వృత్తిసంక్రేతే వ్యవహార ప్రయోగేషు ఆధీరతా దేశాః యతః ప్రవృత్తిసంప్తయ మభివృద్ధితం ప్రయోగశ్చోత్పాదితః, తత్ర దక్షిణాత్యప్రాత బహుప్రవృత్తితనాద్యాః కైకీ ప్రాయః చతురమధర లలితం శాభినయాశ్చ."

—నాట్యశాస్త్రము, కాశీమద్రిపుస్తకము 185 పేజి.

అని దక్షిణాపథప్రాముఖ్యము నుగ్గహించియున్నాఁడు. దండి వైదర్భీగౌడీరీతులలో గౌడీరీతికంటె దక్షిణాపథమందలి విదర్భదేశపురీతికే ప్రాధాన్యము నొసంగి యున్నాఁడు. వృత్తులలోఁ బ్రధానమైనది కైకీవృత్తి. అది దక్షిణదేశపువృత్తి. రాజశేఖరుఁడును వివిధ నిర్వచించెను:

"తతశ్చ దక్షిణాం దిశమాసహ. X X X X X X X తత్రాభియుంజానాత మామే యాతి సమాసం పూర్వేణ, సా దక్షిణాత్య ప్రవృత్తి. X X X X తామర క్తమనాః సయస్మే పశ్యః సారస్వతే య ఆసీదితి సమాసంపూర్వేణ. సాకియద్విచిత్రవృత్తీత వాద్యవిలాసాదిక మవిర్భావయామాస సా కైకీ ప్రవృత్తిస్తాం తే మనయ ఇతి సమాసం పూర్వేణ"

—కావ్యమీమాంస. (గ్రంథాదు) పేజి 97.

ii కళింగ దేశము దక్షిణాపథములోనిదే.

ఇంతవఱకు దక్షిణాపథప్రాశస్త్యము నిరూపింపఁ బడినది. ఇక కళింగము దక్షిణాపథములోనిదే యని నిరూపించినచో దానిప్రాశస్త్యము నేఱుగఁ జెప్పవలసిన యవసర ముండదు.

i "మహేంద్రోమలయః సహ్యా మేలకః పలహింజరః, ఏలేషు సంక్రేతా దేశాః స క్లేయా దక్షిణాపథః కోశలాస్తాశలాత్పైవ కలింగా ఏవగోశలా, ద్రావిడాండ్రమహారాష్ట్రో వైత్యా వై వానవాసజాః. దక్షిణస్య సమద్రస్య తథా వింధ్యస్య చానరయే దేశాస్తేషుయుంతేత దక్షిణాత్యాంకు నిత్యతః.

—మా. నాట్యశాస్త్రము, కాశీమద్రిప్రతి, 185 పేజి.

ii అగ్నియాగం దిశ కోశల కలింగవంగోపవంగా జకరాంగా, కోలికవిదర్భవత్సాండ్ర చేదికాశ్చిర్ధ్వకంతాశ్చ.

—బృహత్సంహిత 14వ అధ్యాయము.

ఆగ్నేయదిక్కు ప్రాగ్ దక్షిణముల సదుమనున్నది కాన నిది దక్షిణాపథముకొంతయు, తూర్పుకొంతయుఁ గలిసినది కాన వంగాంగదులు తూర్పు దేశములనియు, కలింగాంధ్రాదులు దక్షిణ దేశము లనియు నూహింపవచ్చును.

iii "తరిత్య సదక్షిణాం దిశమాససాద యత్ర మలయమే కలమంరిలకే రలపాలమంబర మహారాష్ట్రగంగకలింగాదయో జనిపదాః.

—కావ్యమీమాంస (వైక్యామ.) పేజి 9.

(IV) Southern India comprised the whole of the Peninsula from Nasik on the west, and Ganjam on the east, to Cape Kumari (Comerin) on the south including the Modern districts of Birar add Telingana, Maharastra and the Konkan, with the separate states of Haidarabad, Mysore and Travancore, or very nearly the whole of the Peninsula to the south of the Narbada and Mahanadi rivers.'

[Cunningham's "The Ancient Geography of India," p.p. 11—12.]

v వంగారాహిత్యకృత్వేణ. అంగా మహాసభ్యాః పూర్వేణ. కలింగా గౌడవిషయాద్దక్షిణేన + + +

[వాత్సల్యయనకామనూత్రములపైగల జనుమంగళుని వ్యాఖ్యాని సమందలి దేశవిభాగవిషయ.]

iii కలింగదేశప్రత్యేకప్రాశస్త్యము.

కలింగ దేశముయొక్క ప్రత్యేకప్రాశస్త్యమును గుర్తించుటకుఁ గావలసిన గ్రంథములు ప్రస్తుతము నాకు లభింపలేదు. ఆ విషయమై ప్రయత్నించి మున్ముందు తెలుపఁగల కుతూహలముమాత్రము కలదు. కాని లభించిన కొంచెపునంగతిని తెలియఁజేతును.

దక్షిణాపథమునఁగల దేశములలోఁ గలింగము చాల ఉత్కృష్టమైనది. ఉదారులును, సత్ప్రవర్తకులును అగు మహారాజులు దీనిని పాలించిరి. బక ప్రాచీనమహా కవి కలింగప్రభు ని ట్లుగ్గడించెను.

i ఆయుర్దానమహోత్సవస్య విసత్తజ్జీవీభృతాం మూర్తిహాన్ విక్యాసో, సయశోత్సవో మృగదృశాం, కీర్తీ ప్రకాశో పరః, ఆనందః కవితాకృతి స్సమనసాం, విరక్రమో ధీవితం, ధర్మపైర్వివ నికేతనం, విజయతే పిరః కలింగేశ్వరః.

ii మహాకవి కాళిదాసుఁడు తన రఘువంశమున రఘుమహారాజుగారి దండయాత్రను వర్ణించు సందర్భ

మునఁ దొలుక తూర్పుదిక్కునకు బయలుదేరెనని వరించెను.

"స యయా ప్రథమం ప్రాచీం తుల్యః ప్రాచీవఖర్జిమః, ఆహితాననిలోద్ధాతైస్త్యయన్విచకరుభిః.

—రఘువంశము 4వ పద్య.

అట్లువెల్లి యచ్చటచ్చటనున్న రాజులను జయించెనుగాని వారు ప్రసిద్ధులుకాకపోవుటచే వారిపేర్లు చెప్పఁబడియుం డకపోయెను. మఱియుఁ దూర్పుదేశమందలి దిగ్విజయ మును సూక్ష్మముగఁ గాళిదాసు,

"త్యాతైః ఫలమృత్యుతైః భగ్నైశ్చ బహుధా వృతైః, తస్మాస్మీ దుల్బుజో మార్గః పాదపైతవ దంతినః."

—రఘు. 4-వ పద్య.

లనివర్ణించెనుగాని వినరించి చెప్పలేదు. అవసరములేదని యతనితలంపై యుండవచ్చును. ఇట్లు తూర్పునగల రాజులను జయించి సముద్రప్రాంతమున కేగిన రఘుమహారాజునకు సుహృదేశీయులతో యుద్ధమే యవసరము లేక పోయినది. వారే శరణు చొచ్చిరి.

"ఆనవ్రాణాం సముద్ధర్తుస్తస్మాత్స్నిఘరయాదివ, ఆత్మా సరక్షితః సుహృదౌ వృత్తి మాశ్రిత్యైవైరవీన్ద,"

—రఘు. 4-వ పద్య.

ఆపిదప వంగదేశీయులతోఁ జిన్నపోరాటముకలిగినట్లు

"వంగానుత్యాయ తరసా సేతా నాసాధనోద్యతాన్, నిచళాన జయస్తంభాన్ గంగాప్రాతోస్తకభుజః."

—రఘు. 4-వ పద్య.

అను పద్యమునుబట్టి యూహింపవచ్చును. వంగదేశీయులు శ్రీఘ్రముగఁ బెల్లగింపఁ బడుటచే వారితోడి యుద్ధము సందు శ్రమకలుగలేదనియు, జయస్తంభముల నాటెనను దానినిబట్టి పోరాటము మాత్రము కలిగెననియు నిశ్చయింపవచ్చును. ఆపిదప,

"స కీర్త్యా కపితాం వైవైర్వి బధద్విరదకేతుభిః, ఉత్కలదర్శితపథః కలింగాభిముఖో యయా."

—రఘు. 4-వ పద్య.

అను దానినిబట్టి యోధులతోఁ బోరాటము కలుగలేదనియుఁ గలిగినచోఁ జిన్నయుద్ధము తటస్థించి వెంటనే

వారు లొంగిపోయి యతనికిఁ బరిచర్యలొనర్చుచు నతని దయాదాక్షిణ్యములకై నిరీక్షించుచుఁ గళింగరాజ్యము నకు మార్గమునఁ జూప వోపుదారులైరనియు నూహింప వచ్చును. దీనిబట్టి రఘుమహారాజుద్దేశించుకొనిన రాజ్యము కళింగరాజ్యమనియు, దానికొఱకు వెతకుకొని యతఁడు వచ్చుచున్నాడనియు, (అనఁగా పాశ్చాత్యులకు హిందూదేశమెట్లు అవ్యేషణీయమైనదో కళింగము రఘుమహారాజునకట్లే గవేషణీయమైన దనియు,) అతని ప్రతాపాతిశయమున కదియే యుత్తమైన తాపనియు నూహింపవచ్చును.

“న ప్రతాపం మహేంద్రస్య మాస్మి తీర్థం స్యతేశయత్,
అంకుశం ద్వీరదస్యైవ యత్తా గంధీరవేదిహః.”

—రఘు. 4-వ పర్వ.

పైశ్లోకమునుబట్టి రఘుమహారాజు కళింగరాజును జయించుట విషయమై తన సామర్థ్యమునంతటిని వినియోగింప జలసింపచ్చెనని విశదమగుచున్నది.

“ప్రతిజగ్రాహ కాలింగ ప్రమత్తైర్గజసాధనః,

పక్షచ్ఛేదోద్యతం శక్రం శిలావర్షే వ పర్యతః.

ద్విసం విమహ్య కాకుత్స్థస్తత్ర శారాచదుర్దీపమ్,

సవ్యంగలస్నాత ఇవ ప్రతిపేదే జయశ్రియమ్.”

—రఘు. 4-వ పర్వ.

ఈశ్లోకములంబట్టి కళింగరాజుప్రతాపమును, రఘుమహారాజు పొందిన యాయాసమును, కష్టమును తేటశెల్లియు కాఁగలవు. ఆ సిద్ధప రఘుమహారాజు పాండ్యదేశము వఱకుఁ బోయెను. ఈలోపుగ మఱి యేవర్ణనమునులేదు. పాండ్యదేశము కావేరినది దాటిన సిదపఁ గలదని యీ రఘువంశమునుబట్టియే తెలియుచున్నది. కానఁ దూర్పు తీరమునఁగల రాజులందఱిలోఁ గళింగప్రభువే యుత్తముఁడు నజయుఁడు నని యెఱుంగవచ్చును.

మఱియు వంగదేశీయులు రఘుమహారాజునకు దాసానుదాసులయినట్లు

“అపాదపద్మప్రణతాః కలభా ఇవ తే రఘుమ్,

ఫలైస్సంవర్ధయామాసు రుత్థాతప్రతిహృతాః.”

—రఘు. 4-వ పర్వ.

అను శ్లోకమునుబట్టి తెలియఁగలదు. అరీతినే యుత్కుఱులును లొంగిపోయినట్లు “ఉత్కులాదర్శితః” అను శ్లోకమునుబట్టి తెలియుచున్నదని యిదివఱకే నిరూపింపఁ బడినది. కాని కళింగరా జట్లు సముద్రై పోయినట్లు వర్ణింపఁబడలేదు.

“గృహీతప్రతిముక్తస్య స ధర్మవిజయీ నృపః,

క్రియం మహేంద్రనాథస్య జహర నకుమేదీహమ్.”

రఘు. 4-వ పర్వ.

ఈ పైశ్లోకము కళింగాధీశుని వైస్యమునుగాని, దాసానుదాసత్వమునుగాని చెప్పఁజాలదు.

iii విద్యానాథుఁడు తన యలంకార శాస్త్రమునఁ ద్రిలింగదేశాధీశ్వరుడగు ప్రతాపరుద్రదేవుని దండయాత్రలను వర్ణించు సమయమున,

“ద్వితీ—అభయపరాజాజ్ఞయా ప్రళమం మాఘనసిం దిశం ప్రచలితాని నైస్యాని. X X X X.

మంత్రిః—తతస్తతః?

ద్వితీ—అనంతరం నేనాగ్రైకవ పారస్యాక్ తపద్రక్షుత్రియాన్ విశత్య సార్వపథీనే నాటోకేన పటేయసిత్స్మిన్ మహతి బలే ప్రచలితః.

యాధాయ సమసహ్యై కళింగాః స్ఫుటపౌరుషాః,

మాద్యద్విపగుటోద్రామసంభ్రమాదంబహోద్ధతాః.

తైస్సాన్ధ మాంధ్రచమూపతీనాం పరాక్రమధనే మహత్యామోగనే.”

అని వర్ణించెను. దీనింబట్టి కళింగదేశీయుల పౌరుషము వ్యక్తపడఁగలదు. మఱియు నందే దక్షిణదిక్కున నతని దండయాత్రను వర్ణించుచు

“అనంతరం పాండ్యప్రముఖాన్ దాక్షిణాత్యాన్ క్షీతీశ్వరాన్ శరణమపగతాన్ కాకతీయవీరున్రూః స్యచిమాపదిర్విశేషం సంభాష్య తైస్సహ ప్రతీచీం దిశం ప్రచలితః”

దీనిబట్టిచూడఁ గళింగులు పాండ్యులవలె దాసానుదాసులై వెంటనంటిరాలేదనియు దూర్పు దేశవిషయమున నొక్క కళింగులతోడి పోరాటనేవర్ణించుటచేతఁ దక్కిన వంత తెక్కలో నివి కావనియు నూహింపవలయును. మఱియు ప్రతాపరుద్రపదాతి పౌరుషమును వర్ణించునపుడు

“తేత గూర్తర జర్జరోఽసి? సుత లంపాః కింకంపనీ? వంశ తస్యగసి కిం? మధా చలరణః కాఙ్గోఽసి కిం కింకం? హూః ప్రాణపరాయణా! మహారాష్ట్రసరాష్ట్రస్యమి షాధాతో కయమత్యోగభిభవ స్త్యంధ్రమభ్యుత్థతాః”.

అని యాయాదేశపువారిని “తేతే” అనుసంహాధ నానులచే చాలహీనముగ నెట్లించియున్నను, అందు కలింగులు తమస్మృతికథమున నున్నను వారి నానీచసంబోధనమునఁ జేర్చునటేను. అది గౌరవమును చెలువదా?

యుద్ధవిశేషములను సూక్ష్మముగఁ చెలుపుచు మూఁడువృత్తములను జెప్పచు “అంగాః సంగరభీరవాః సమ భవన్” అని ప్రారంభించి యన్ని దేశములవారిని దూ, చాతపురుషఁ జేర్చొని “కృతయశోభంగాః కలింగా అపి,” అని కలింగులను కనఁజెప్పెను. వేయేల? తుదకుఁ గలింగులకూడ లొంగిపోవలసివచ్చెను. అని చెప్పినపుడు వారి హాధిక్యము విశేషముకాఁగలదు. తక్కిన యందరిని సమరిభీనులని, చింతయమానులని, వ్యర్థభజాయుధు లనిచెప్పెను, కలింగులకుఁగూడ మచ్చవచ్చెనని (కృత యశోభంగాః—వారి కీర్తిని భాగముచేసికొనినవారు, అని) చెప్పఁబడినది.

ప్రతాపరుద్రుని సట్టాభిషేకసమయమున నాహ్వ నింపఁబడినరాజుల నాచురీతిగానుండువలెనని నియమిం చుచుఁ బ్రతీహారి యిట్లునెను.

“కాలింగాత్రనిక్షిప్త, కోంకణపతే దూత భవాంగేత్యర,
ప్రాక్తంక్రయ, మలతేంద్ర కన్తైః స్వాపాయసంప్రాపయ,
పాండ్యాశ్రేణవ, నేవగ్నిరివతే హృద్భ వాద్యైవ హ
స్యాహి కాకతిరద్రద్రవృక్షః పర్యాక్ కమా దీక్షతే”.

ఇనట్లుగూర్చుండుటకు స్థానములభించినదొక్క కలిం గాధీశ్వరునికే. మిమ్ములనందరిని రాజక్రమముగాఁ జూచు ననుటచే దొలుదొల్లకలింగాధీశునే చూడవలసియున్నది. కలింగునికి గౌరవమునాపాదించుటలో నీ యుదాహరణ ములు చాలును.

iv కలింగదేశమునుగూర్చిన తప్పుటభిప్రాయములు

కలింగ దేశమితయుచ్చైః స్థితియందుండి ప్రాచీన కాలమునుండియుఁ బరువుప్రతిష్ఠసంపాదించికొనియున్నను

కలింగదేశము గౌర రానిదనియు, అచటనివసించుట యంత కంటెను దప్పనియు నొకచేసువాడుకయున్నది. ఈవాడుక యిప్పటి వ్యవహారమున నున్నదో లేదో కానికొన్నిగ్రంథ ములనుబట్టియు, శ్రీషక్రమదేవవర్మగారుప్రాసిన “కలింగ దేశ వృత్తాంతము” (చూ. ఆ.సా.పరిషత్పత్రిక 16 సం) వలనను దెలియవచ్చుచున్నది. “కలింగకలహంగచ్ఛత్రీ కలింగా” అను పుస్తకాన్నిబట్టి కాలింగులెల్ల పుడును దెబ్బ లాడుకొనుటయే స్వభావముగాఁ గలవారని తెలిసికొన వచ్చుననియు, “కలింగదేశః సంప్రాక్తోవామమార్గసరా యణః” అని దీనినిబట్టి యాచారమన్వయమైన దనియు నూహింపవచ్చుననియు, “నాహంకలింగానవాత్స్యే, నాహం కలింగా జగామ” అను సిద్ధాంతకొముదిలోని వచన ములుబట్టి యాదేశమునకుఁ బోవుటయు, నివసించు టయుఁగూడఁ జాలదోషమని యనుకొనవలయు ననియుఁ గొందఱి కొందఱి యభిప్రాయమైయున్నది.

v ఆ యభిప్రాయములను సమాధానము.

ఈయభిప్రాయములెట్లు సంభవించినవో, అందు లకుఁదగిన కారణమేమో నిశ్చయింప వచ్చుటయు. మన ప్రాచీనులు దేశవిషయములఁ దెలియవచ్చు నపుడన్నిటి నొక్కరీతిగనే వర్ణించినట్లును, గలింగమునుగూడ న్యూన భావమునఁజూడక గౌరవభావముతోడనే జూచినట్లును మీఁది విషయములుబట్టి తెలియుచునేయున్నది.

కాని రాజశేఖరుడు తనకావ్యమిమాంస యందు దేశవిభాగాది విషయమునఁజెప్పిన

“పూర్వాపరమోః శుద్ధయోః హిమచన్యోన్యమోశ్చాంతర మాశ్చాంతః. తస్మిన్శాశ్వత్వస్య వాకురాశ్రయ్యంత, తస్మాల్లభ్య పదాచారః. తత్రత్యో వ్యవహారః ప్రాయేణ కలినామ్”.

ఈ విషయమును బట్టి యార్యావర్తము దాటిన పిదప దేశమంతయు ననాచారిభూయిష్టమైనదని ప్రాచీ నుల యాశయమని మనమూహింపవచ్చును. కావుననే దక్షిణాపథమునఁ గలింగదేశమే యార్యావర్తబహిర్భూత మగు మొదటిదేశమగుటచే దాని కీచేసువాడుక కలిగినని యూహింపవచ్చును. ఈమిఁదిన్యాయమునుబట్టి యార్యా

శ్రీ డా. బ్రహ్మకృష్ణుల సుబ్రహ్మణ్యం (౧)

శ్రీ వేముల రామమూర్తి సుప్రగారు (౧)

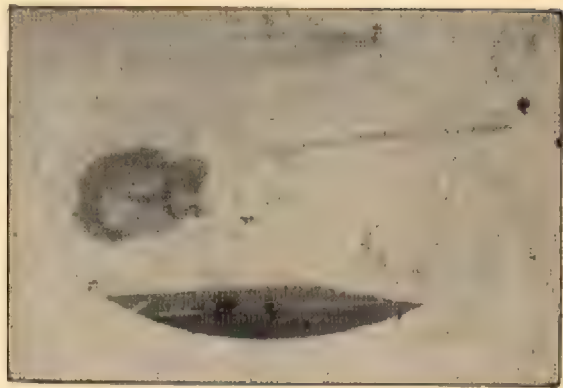
శ్రీ వీరమాణిక్యంగారు (౧)

శ్రీ రిన్నీని శ్రీమహర్షిగారు (౧)

శ్రీ వేము వెంకటరంగ మల్లికార్జున శర్మగారు (౧)

శ్రీ మల్లికార్జున పాపయ్యదాసగారు (౧)

అంధ్రపత్రిక - ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరాది సంచిక

శ్రీ డి. ప్రకాశం పంతులుగారు (2)

శ్రీ కొల్లిపాటి వెంకటేశ్వరరావుగారు (2)

శ్రీ అక్కురి గోవిందాచార్యులుగారు (2)

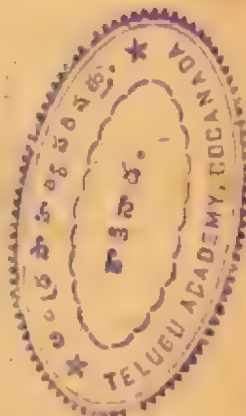
శ్రీ బాబు రాజేంద్రప్రసాద్గారు (2)

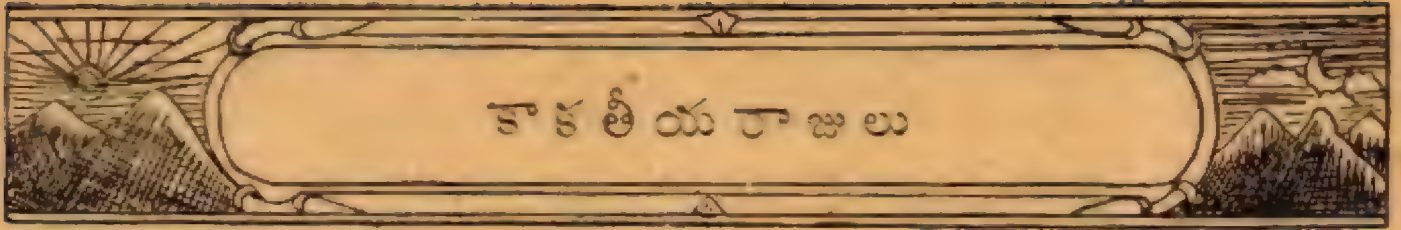
వర్తబహిష్కారములగు దేశము లన్నింటికి నీవాడుక కలిగియుండవలసినదే కాని గోల కలుగలేదో నిశ్చయించుట దుష్టుటమే.

ఇంకొకసంగతి. కళింగదేశపు టుత్తరభాగము కేవలసర్వత్రా దేశము. ఆ దేశమునందును, దత్తాత్ర దేశములందును సామాన్యముగఁ గోమలు, సవరలు మొదలగు కోయజాతివారును, ఇంచుమించు వారిని బోలి యనాచారప్రవృత్తిగలిగినవారును నివసించుచుండుటచే నార్యావర్తనివాసులగు నాద్యులు కళింగదేశము రాదలం

చినచో దప్పక వారిసరిచయమే కలుగవలసియుండుటం బట్టి వారినెవరే యందఱునుండు రని కొందఱార్యు లీవ్యవహారమును గల్పించియుండనోపుదును. మఱియు నీతప్పటభిప్రాయము తప్పక యశ్చటివారికుండెడిదని నిర్ధారణ చేయుటకుఁగూడఁ దగినంతయాధారము కన్పింపదు. ఆధునికవిమర్శకశిరోమణులు చాలమంది చాలయాధారములు చూపించి కళింగదేశపు తాత్పర్యముచే వేషముల నుపయోగించుచున్నారు.

అవసరములేని ఆర్యాటము (ఒక జర్జనుచిత్రము ననుసరించి)

౧౧ శివవిగ్రహముగీతలు

కాకతీయరాజుల చరిత్రమును వర్ణించుచున్నది. వీరబాహు
విజృంభితమైన యాంధ్రసామ్రాజ్యమును బహుధర్మిని చేరిన యాం
ధ్రజనులను సంస్కరించి లలితకళల బునరుద్ధరించిన యాంధ్రరాజుల
లకు కాకతీయుల చరిత్రమృతము తినిబిడిన గ్రంథ సేమంధ్రు
డుత్పాదకము.

చరిత్రపరిశోధనమున దీర్ఘమి జరుపఁబడు నీ నామగమ
నయోధుఁ కాకతీయుల చరిత్రమునుగూర్చి పరియన పరిశోధనము జరుగ
లేదు. విజయనగరమునాటి పరిపాలనముననున్న యాంధ్రచక్రము
వలెని తలకొనిచిరకాలము లింకను ప్రకటితములు కాలేదు. వాటి
సారస్వతలికానము లెంపు గ్రంథరచయి లింకనుసంస్కృతములు కాలేదు.
అట్లాతనాల్పాయమున మఱుగుపడియున్న కాకతీయరాజుల చరిత్రము
నికుఁ బావాయులేయు చరిత్రాత్మకముల యుపయోగమున కై సంస్కృతము
లకు సంకీర్ణమును గన్పించుచున్నది మృతము ముద్రయించెను.

కాకతీయుల యాచారములు

కాకతీయులలో రాష్ట్రస్థాపకుఁడు మహామందిరేశ్వర ప్రభురాజు.
ఈతనిభార్య ముత్తమ. చరిత్రకారు లీతని క్రిమియని పురావరించిన
గాని యది సత్యమని తోచదు. ఈతనిచేరించిన కైకపరమియు
దెంపు కాననము ఇనుకర్మిగ్రామమునఁగలదు. ఆర్జునులనుసంఘము
కై విమలమునందును తిరిగి సమావేశమౌచుచుండు. మహామంది
యుఁ కాకతీయరాజులు పన్నెనురామకృష్ణులది వివాహాయతమున
మిమ్మకరిన వారితలనే విరాహాంధ్రములైతి. కానన కాకతీయుల
కాననములలో వరాహస్థలియు విరాహముద్రము శివుఁబడినది. ప్రా
లరాజు పరిగమన సుందరా నోడించి వానియువమున విరాహుద్ర
నేపములు అనుమింపివానిమున గలదు. విరాహకులమున కింత
తార్కానము. *

ప్రభురాజుకాలమున కాకతీయజనాభయుములు అంగ్రజేశమున
తెప్పలుగలవు. పమునదిని శివార్థమువాటికిఁ కాకతీయకుడి క్రి
మ

* కాకతీయుల విరాహాంధ్రములమునకు

ప్రమత్కరించుకొని యోవిభుక్తిరలాంధ్రనది. తద్గురువైననుభోధార విరాహస్థులవాడును.

కుందవరకానము.

గంధిలోమమ్ములు గ్రహించుమునమున విరియును. కాకతీయ
కళను గొల్లులుచెప్పుచును. అంతామి పార్వతి యాకారాంతమున
శివుఁబడినది. మెదికునుండలములో అల్లారుగ్గముచెంత నొకరుద్భవై
కాకతీయకుడి కలదు. క్రివాములు శివు మునకరిన కాకతీయపునా
పము నుద్దేశ వివాహము చిక్కలేదు. ఒకంజులలో కాకతీయరాజు
కలదు. బహుశః కాకతీయజనులము మాప్రాంతముననేముండి యున
దొడ్డశ్యముచే పరించుమునముననియు మాహింపనము. ప్రా
లరాజు కాననములలో బ్రహ్మమైనది పక్కాక్షి శివమునందలిది. అందలిని
చాళుక్యరాజుల యాంధ్రరిపిని తోడియున్నది. వర్ణములు కల్పాన
లేవు. పర్ణమువాసుకృష్ణులది నింకను విశేషకాలము క్షీనుడగుటయు
యిందులను గాగుముగానోవు. ఈయనకుఁ బ్రత్యక్షమున శైలప
తేవుని, నందీరాజు, సుందరాజు, బుద్ధేశ్వరుఁడు వామమింపివాని
మున శివమింపితి. వీరలగూర్చిన వివరములు మమ్మకమాలు
పన్నెకమున ప్రానియించెను. అనుమింపి రాజధానిని ముందరిని
తావుగానిని ప్రా
లరాజు రామగణ్యగివాదులనాటి ప్రాగ్భావమున
ఒకంజు అను పురవాసమునకుద్దేశ వాంఛించెను. ఈవినికాలమున
చూర్తికాడెను. ప్రా
లరాజునకుఁ చరిత్రమున బ్రసిద్ధులగు కుమారు
లిద్దరు. మొదటివాడు దుద్రణుడనగ్రహితి; కిందవాడు మహాదేవ
రాయలు.

దుద్రణుని చరిత్రము

తెండ్రిమఱ ప్రా
లరాజుకాలమున ననుగ్రహింపకమున విడు
నఁబడిన శైలపదేవుని దుద్రణునాతి తెగటార్చును. మైగిశివుని
జయించి పాలనాధిపతియై క్రి
నను. కొమ్మరాజును విధించెను.
నానోదయుని జంపెను. కేమరాజును సంహరించెను. ఈ ప్రత్యక్ష
రాజుల చరిత్రము చరిత్రకారుల కింకను స్పష్టముగాఁ దెలియలేదు.

మైగిశివుఁడు కళియనగుఁజ్జాలోని జాతాలతాలాకాకుడేరిన
వాలరాజు రాజధానినిచేరిన నోవాదన ప్రాంతమందయుఁ బాలించిన

రాజు. ఈతడు తెలకొల్పిన గర్భములందులను శాసనములు కాశేత్వ రము, మంశన, భర్తృపురిప్రాంతములలోగలవు. పశ్చిమనాశుక్యులకు రాజ్యప్రతినిధిగ నీతని పూర్వ బుండి. రుద్రదేవునికాలమున నీతడు రాజ్యము కోల్పోయెను. అంతలో నీతనికుటుంబ మంతరించెను.

రుద్రదేవుని ప్రత్యర్థులలో మేడరా జొకడు. ఈ మేడరాజు పాలరాజుకాలమునందుగూడ బ్రసిద్ధుడై యుండి ప్రతిఘటించి నిలిచిన ధీరుడు. ఈయన మంత్రియగు నాగ శేవరాజు స్థాపించిన గోవింతా పురము (పాకాలతాలూకా) శాసనములన మూఢవర్మరంశమున రుద్ర రాజు జనించెననియు నతని మేడరాజు జగ్గరాజు పుట్టిననియు కలదు. రుద్రదేవుని ప్రత్యర్థి యగు నీ మేడరాజు త్పత్రియంతజాతుడు. పిరి మంత్రియగు నాగశేవరాజు కా. శ. ౧౦౮౯ వ్లవసంవత్సర పాల్గున కుడ్డ ౩ వ (క్రీ. శ. ౧౧౨౭) పార్వతినేత్యరాలయము స్థాపించి భూదానముగావించెను. ఆ శాసనారంభమున తనదేవపాదస్మరణ మీ క్రిందివిధముగా గలదు —

శ్లో॥ త్రిమన్న శేంద్ర మకులోజ్వలరత్న భూపా
నాగేంద్రపాదసదనీరుపాకర్ణ పూరా
విద్యాధిశేంద్ర రవితో త్రిమకుంకుమాభి
భూయాత్ కుభాయ తనదేవపదాంబుజశ్రిః

మేడరాజుగూడ శైవుడని విశ్వసించవచ్చును. ఈతని శాసనములకొల శింకను పశ్యేసింపవలసియున్నది.

రుద్రదేవుని ప్రత్యర్థులలో ఉదయచోడు జొకడు. ఇతడె చోడోదయడని శాసనములలో చేర్కొనబడెను. ఉదయ చోడుడు నల్ల గొండచేతనున్న పానుగల్లు పాలించు ప్రభువు. మల్లి కా ర్జునపండితారాధ్యులవారికి సమకాలికుడు. ఈతని శాసనము లిపుడు పానుగంటిలో గనిపించుచున్నను ఉదయసముద్రమున తలూక మీతని కీర్తి చిహ్నముగానున్నది. ఉదయావనీకుని మంత్రియగు గోవిందప్ర థాని శాసనములు పానుగంటిలో గలవు. రుద్రదేవుఁ డీరాజ్యమును లోగొనివెంటనే తంత్రపాలు మల్లి నాయకుడు ఛాయాసోమేత్వ రాలయమున నొకశాసనము స్థాపించెను. అందు ఉదయాదిత్యసముద్ర మును తలూక ప్రశంస గలదు. కా శ. ౧౧౮౯ ప్రభవసంవత్సర అధిక శ్రేష్ఠ ౧౫ లు నాటి కార్తపాణిరాయలశాసనమున ఉదయసముద్ర ప్రశంసగలదు. కా శ. ౧౧౮౯ సంవత్సరమునాటి సయిదుపాదాకు సయముకాహామీరు వేయించిన తెనుగుశాసనమున ఉదయసముద్ర ప్రశంస గలదు. ఈ యుదయసముద్రము ఉదయాదిత్యుడు, ఉదయ చోడుడు అను నామములు గల పానుగంటిపాలకునిచే స్థాపింపబడి నది గాన రుద్రదేవుని ప్రత్యర్థియగు ఉదయచోడుడు నల్ల గొండ చేత గల పానుగల్లువాపియకులు ద్వువ్రము. పండితారాధ్యచరిత్రము గూడ నీయంశమును స్థాపించుచున్నది.

కాకతీయదుద్రువకుఁ బ్రబలప్రత్యర్థి భీమరాజు. ఈతడు దురాక్కుడు. సోదరుడగు గోకర్ణుని నీతడు చంపినటుల అనుమ తొండశాసనములో స్పష్టముగా గలదు.

“భీమేన భీమనకులేన కులేనసీశో
గ్రస్తో మమార గృహయామకవత్ కులేన
మార్తారడింభకవరణ మహాన్ధ కాశీ
గోకర్ణ నామభుజగో భుని కూరమానీ

భీమరాజును భీయంకరమున ముంగివచే కూరుడగు గోకర్ణుడను పాము అంధకారమున విల్లిచే నెలకచంపబడినటుల జంపబడెను.”

భీమరాజు భార్యహంతయుననంశమును “హంతా భార్యహరస్య భోజనవిధా” అను శాసనశ్లోకభాగము బలపఱచుచున్నది. గోక ర్ణుడు, భీమరాజు ఏకగర్భ జనితులు. భీమరాజు స్యలూభసరాయణుడై తమ్ముడగు గోకర్ణునితో గవలన్నీ హముకల్పించి మోసముగ వధించి యంతలో దృవుడయ్యెను.

భీమరాజుగోకర్ణుల వృత్తాంతము అమరావతిలో లాకాలోని మామిళ్ల పల్లి స్తంభాలయమునందు గలదు. అం దీ క్రిందివిధముగా పంశేవృక్షముగలగు. మూర్త్యవంశమున కలియుగకర్ణుడను గోకర్ణు జనించి ప్రతిష్ఠ నాద్రించి సంగరరంగమున మరణించెను. ఆయనకుమారుఁ డుద యాదిత్యుడు. ఈతడు చోడవంశతిలకుడు. ఈయనకుమారులే భీమరాజు, గోకర్ణుడు. వీరియొకమత్యము శాసనమున నీ క్రిందరీతిగాఁ బ్రశంస గావింపబడెను.

శ్లో. ఆథ తత్కృతినక్షత్ర గణప్రసూచితేన,
భీమగోకర్ణ భూపాలౌ మూర్త్యచంద్రావివోదితౌ.
శ్లో. నిస్సీమశ్రేమబుద్ధేన సమావసఖయోద్యయోః
చకాత్మ్యం మస్య శేలోకా యథాపురమరన్వియోః.

రుద్రదేవుని శాసనములనఁ జేరినియంశము లీశాసనములనఁ జేరినవి. గోకర్ణుడు, భీమరాజు అన్న డిమ్ములు. భీమరాజు నధించినది తమ్ముడగు గోకర్ణునె. లోకప్రతారణమునక భీమరాజు తనతమ్ము నితో నఖండన్నీ హముగ నున్నటుల జెప్పుకొనెను. భీమరాజు శైలప దేవుని రాజ్యము పొరించెను. సవతితల్లితో దుస్సాంగత్య మొనరించెను. తమ్మునిజం పెను. అందులకనియే రుద్రదేవుఁ డీతని సాధింపఁ జట్టుప ట్టెను. భీమరా జఖండపారుమకారి. అఖండరాజ్యలక్ష్మిసం పన్నుడు. ఆతని జయింప రుద్రదేవుఁ డపరిమితబలముతో దండయా త్రకణి రాజధానియగు వర్ధ మానపురమును ముట్టడించెను. భీమరాజు పరిజనముతోఁ జారిపోవ రుద్రదేవుడు శక్తికాలది తజీవి ఉదయ చోడునిరాజ్యము వర్ధమానపురము కైకొని తనప్రతినిధిగా నచట మల్యాలకుండ నాయకుని నియమించెను. ఈ వర్ధమానపురము నిపుడు వడ్డమాని యని వర్ణనపొరించుచున్నారు. ఈ చరిత్రశైలము మహాబాబు నగరము

దలములో నాగరకర్ములులొకటాకాలో నున్నది. రుద్రదేవుని యత్యద్భుతమీదవిత మీ జీర్ణవగరముగాంచిన కొంతవఱకు బోధకా గలదు. ఇంకో గ్రంథమువ్రాసిన గోకర్ణుఁ డీధిమరాజుతమ్ముఁడు కాఁడని యొక దడవ్యుడనియు మాతలంపు.

రుద్రదేవుని ప్రత్యగ్ధియును ఈయచోడుఁడు కందూరుపాలకుఁ డును జులచర్ల శాసనమునఁ జేర్చొనినవాఁడును నగు నుచయచోడుఁడు గాఁడు. రుద్రదేవుని శాసనమునకు నిలని కందూరిశాసనమునకు ౨౬ నెలములె వ్యవధిగానను బూర్వముఁడను నీ యుచయచోడుఁ డొకకేళ భీమరాజుగోకర్ణుల తండ్రియైనఁ గావచ్చును. లేదా పానుగంటి యుడ యాదిస్వయం కావచ్చును. మహాబాబు నగరమండలమున చోడరాజుల శాసనములు పెక్కులుగలవు. వాని నన్నింటిని సమన్వయించినగాని యాయంశము నిశ్చితముకాదు.

రుద్రదేవుని కళాకాశలము

అనుమకొండలో నీరఁదొక యపూర్వస్మరమణియమును రిహ బాలయమును గట్టించెను. ఆలయమున కెదురుగా నహస్ర స్తంభమండపము గట్టించెను. ఆలయమునందలి లతావేల్ల నములు స్త్రీపురుషవిగ్రహముల విధము, పురాణకథాప్రతిమల విలాసము చూచి తీగవలసినది. మహమ్మ దీయుల కుతారఘాతములకాగి పూర్వప్రతి దిహ్ను ములునిలుపుకొన్న యీ సుందరాలయము శిల్పకళోపాసకులకు ధ్యేయముగనున్నది. ఇంద రుద్రదేవుని సంపూర్ణ విజయములఁజెలుపు రామేశ్వరదీక్షితరచితమును శాసనరాజము గలదు. రుద్రదేవునికాలమునుండి యాంధ్రలిపి కొకనూ తనవికాసము వచ్చినదనుట కీశాసనలిపియే తార్కాణకాగలదు. నీతి సారమునుగ్రంథము నీరఁడు రచించినటులఁ గొండజు వ్రాసిరి. అది స్రుతాపరుద్రదేవపాలకృతమని చెప్పఁబడినదిగానఁ గర్తృత్వ మితని కాశోపించుట ప్రమాదము. కాని రుద్రదేవుడు వైదుషీభూషణుఁడు, సారస్వతతంత్రజ్ఞుఁడు ననుట కాధారములు అనుమకొండశాసనమున లేక పోలేను.

నానాకాస్త్రవిచారజైకచతురుఁడు, బ్రాహ్మవిలాసాశ్రయఁ డనుచి శేషణము నీతని సవ్యతోముఖసాహిత్యసంపదకు నిదగ్గనములు. పిత్రచంతర మితఁడు ఒరంగల్లు రాజధానిగాఁ జేసికొనెను. శైవులకును, శౌద్ధులకును, శైవులకును చవరాజధానియం దనుకూలములుగనుండు నాలయరాజములను తెక్కింటిని నిర్మింపఁజేసెను. చావరములపై గజ లక్ష్మీవిగ్రహములఁ బాదుకొల్పి మరుభూమియనంచును దుర్గమధ్యప్రదేశమునందు నగాధముల నపరికోవ్యజలములు నగు మాపరాజములను తెక్కింటిని ప్రవ్వించి తన దిగ్విజయచిహ్నములుగఁ తెక్కుజయ స్తంభముల నాటించెను. నాటిమాపములలో నిప్పటికిని కాకతమ్మబావి, గడి యారములబావి, వేవలబావి, ఆక్కచెల్లెండ్రబావులు దగ్గనీయములు గానున్నవి. శోధనాలబావియను రాజకుటుంబముల కీదాసరసు చాలవఱకు నశించినది. ఒరంగల్లుకొటలోని నాలుగు శిలాద్వారములును ఐదవో

లులోని శిలాద్వారములు రుద్రదేవునికాలమున నెలకొల్పఁబడినవె. ఎడ తెగని సంగరయాత్రలతో దిన మొకయుగముగా గడపుడు సామ్రాజ్య తేమమునకుఁ బాటుపడుచు ఆంధ్రశిల్పములకుఁ జేరిన్నికగాంచిన యాలయముల నిర్మించిన రుద్రదేవుఁడు ఆంధ్రులకుఁ జరస్మరణీ యుఁడు. రుద్రదేవుఁడు నామిరెడ్డి, కాట్రెడ్డి, చేరరాజు, బల్లూఁడు మున్ను నేనానాయకుల తోగ్నాటుతో రాజ్యతేమయ ప్రారంభ కట్టింప వారంభించిన మూర్ఖదుర్గము పూర్తిచేసి అనుమకొండనుండి ఒరంగల్లునకు రాజధానినివార్చెను. ఒరంగల్లునకు కాకతిపురమనియు, ఆంధ్రనగరమనియు, ఏకశిలానగరమనియు నాకాలమున వ్యవహార నా మములుగలవు. కుందాంబిక స్థాపించిన కుండవరశాసనములో ఒరంగంటిని రుద్రదేవుఁడు రాజధానిగఁజేసెనని కలదు. చెక్కింటి గాహిచరావు శాసనమునఁబూడ నీయంశము స్పష్టముగాఁగలదు. శివతర్కసారావతారి కలో నీయంశముచెప్పఁబడినది. ఒరంగల్లున కపూర్వప్రకృతియు మహా శ్వర్కసంపదయు నీరుద్రదేవుని కాలమునుండియే దొర్పడియుండును.

రుద్రదేవునకు నిలనితండ్రియును ప్రారంభానకును సమకాలి కుఁడుగ నుండిన శైలపదేవుని చరిత్రము గ్రహింపఁదగిన శాసనములు కొన్ని నివామరాష్ట్రమున లభించినవి. శైలపదేవుఁడు కోడూరు పాలించు ప్రభువు. ఇతఁడు చాళుక్యుఁడు. బూదుపూరునెక్కొండ లలో నిలనిశాసనములు గలవు. అది చాళుక్యచక్రము 46 లోనివిగాన ౬. శ. 1124 ప్రాంతమున శైలపదేవుఁడను కాకతీయసామ్రాజ్య ప్రత్యగ్ధి కోడూరు రాజ్యము పాలించుచుండెననుట సత్యము. రుద్ర దేవుఁడు శైలపదేవుని రాజ్యము భీమచోడునిరాజ్యము తనసామ్రాజ్య ములోఁ గలుపుకొని యాంధ్రసామ్రాజ్యము విస్తరింపఁజేసెను.

ఆకాలపుఁ బరిస్థితులు

రుద్రదేవుని కాలమున ఆంధ్రదేశపరిస్థితు లల్లకల్లోలముగా నుండెను. సుప్రసిద్ధములగు శైవశ్రేత్రములు వైదికాలయములుగా మార్పబడెను. బసవేశ్వరుఁ డాకాలమున విజృంభించి వీరశైవమతము నెలకొల్పి బిజ్జలని సామ్రాజ్యము కూలఁబ్రోచెను. మల్లికార్జునపండిత రాధ్యులు వీరశైవమతము నుద్ధరింపఁ దీనకృషిగావింపసాగిరి. రుద్ర దేవుఁడీకాలమున శైవమతము నాదరించి శైవలనోత్తివీచేయసాగెను. ఆకాలముననే చాళుక్యరాజధానులలో నొకటియుఁ బ్రసిద్ధజైవశ్రేత్రములలో నొకటియు నగు కొలనుపాక శైవశ్రేత్రముగా మార్పబడెను. ప్రచారకులకు నెలపుగానున్న మతములన్నియు శైవలనుండి తొలం గింపఁబడి వీరశైవుల కొసంగఁబడెను. పలువురు కాకతీయసామ్రాజ్య మును సూలద్రోయ యత్నించుటకు ప్రధానహేతువు రుద్రదేవుఁడు శైవవిద్రోహియనియే. రుద్రదేవునికాలమున నాంధ్రదేశమున శైవమత ము సన్నగిల్ల వారంభించెననియు అర్థ మతస్థులుశైవాలయములను గొలఁ దిగ సంస్కరించి వైదికాలయములుగా మార్చిననియు నిశ్చయించుటకుఁ గొన్నికొన్ని యాధారములందందు చేటికిని గోచరించుచున్నవి.

రుద్రదేవునియంతము

వికాలాంధ్రదేశమున కధిపతియై యప్రతిహతపరాక్రమముతో
 ఈకాలము రాజ్యమేలి రుద్రదేవుడు రాజ్యస్థానధునియైనను మహా
 దేవరాయ లనురమ్మునిచే జంపబడెను. బ్రాత్యుహంతకుడగు నీతడు
 రాజ్యమునకువచ్చుటకుఁ జారు లంగీకరింపలేదు. కుమారుడగు గణపతి
 దేవుడె రెండ్రయిండ్లగ రాజయ్యెను. రుద్రదేవుని యనంతరము
 రాజ్య మల్లక్ష్మీలమైనట్లు రామప్పచిట్టలగోని శాసనమునందుఁ గలదు.
 అప్పుడు రుద్రసేనాని శ్రీరాంధ్రసామ్రాజ్యమును బునరుద్ధరించెనని యా
 శాసనమునందలి శ్లోకములన గ్రహింపవలెను. రుద్రదేవుని మంత్రి
 నర్జును పరిపాలనవిశేషములు కుటుంబస్థితులు కాలగర్భమునఁబడి
 నేటికి విస్మృతములై నవి. నేటివఱకు మస్థితముగా నెలకొనిన ఆంధ్ర
 వ్యక్తిత్వమునకు రుద్రదేవుని మహత్తరరాజ్యనిర్మాణమే ప్రధాన
 హేతువనట మఱువరానియంతము. కుందాంబికాశాసనమునందు రుద్ర
 దేవునియనంతరము మహాదేవరాయలు రాజ్య మేలివట్లుకలదు.

“తస్మాద్దనంతరం తస్య మహాదేవో మహీపతిః,
 అనుజో మనుజాకారమహాదేవో మహీ మధాత్”

మహాదేవరాయలు బయ్యలదేవివల్లభుడు. ఈ దంపతుల పుత్రుఁడే
 కాంతిస్థాపకుఁడును భర్తృనిర్ణేతయు సత్త్వభుడు నగు గణపతిదేవ
 చక్రవర్తి.

గణపతిదేవుడు

గణపతిదేవుడు రాజ్యమునకువచ్చువాఁటి కాంధ్రసామ్రాజ్యము
 నకుఁ దూర్పుదిక్కున నముద్రము, దక్షిణమున శ్రీశైలము, పశ్చిమమున
 కర్ణాటపురము, ఉత్తరమున మాల్వసంతము సరిహద్దులుగా నుండెను.
 ఈమధ్యభాగమున నున్న రాజాలండును నంతకురై కాకతీయరాజ్యము
 నకుఁ బమ్మఁజెల్లించుచుండెరి. వికాలమునాంధ్రదేశమున వాతవి
 కత్తి కెదురులేకుండెను. గణపతిదేవుడు గొడదేశమునందలి రాధా
 మండలములోని పూర్ణ గ్రామవాసియు ధర్మశంభుని కుమారుడను నగు
 విశ్వేశ్వరశినారాయ్యలయొద్దఁ జన్మయదీక్షబడెను. అనంతరము
 గణపతిదేవుడు తనరాజ్యమునిండి శివాలయములు గట్టించుటయేగాక
 శైవుల శంఠగానుండి శైవతాధ్యమతములు రూపుమాపుటలో మిగులఁ
 గృహించెను. విశ్వేశ్వరశినదేశకుడు నిజామురాష్ట్రమునఁ బ్రసిద్ధ
 శ్రేత్రమును ద్రిలింగస్థానములలో నొకటియు నగు కాశీశ్యామున
 ఉపలమకమును, మంత్రిమాలమున శైవమతమును స్థాపించెను. ఈ
 దేశికులు గణపతిదేవునికాక మాళవప్రభువునకుఁ గాలచురిస్వపా
 లురకు దీక్షప్రదాతగనుండుటయే గాక రాజ్యాంగవేత్తయై కాక
 తీయసామ్రాజ్యభ్యున్నతికిఁగూడ సర్వంకషముగాఁ దోడ్పడెను.
 అందులకనియేకానోపు గణపతిదేవుడు తా నీశవదేశకుని పుత్రుఁడ
 నని కంకోత్రిగాఁ జెప్పుకొ నెను. మందడముకాసనములోని విధమువాడ

నీవిశ్వేశ్వరశినదేశకుఁ డఖండరాజ్యశాంతికుశలుడనియు గణపతి
 దేవుని శైవములైనవాఁడునకు నీయనయే కారకుడనియు నూహింప
 నగును. ఈయన ప్రాత్యసామున గణపతిదేవుని యాస్థానమునఁ
 దిక్కునసోమయాజి యాదరసత్కారము లొందియుండును.

గణపతిదేవుడు ఆంధ్రసామ్రాజ్యమును సుఖిక్షముగావించెను.
 ఈయనకాలముననే రామప్పచెఱువును రుద్రసేనానియు, పాకా
 లచెఱువు జగదాశమునుమృదినాయకుడను, నామసముద్రమును
 నామిరెడ్డియు, ఎఱకసముద్రము ఎఱ్ఱకృపాసబ్బయ్యయు, చౌండవేనాని
 చౌండవముద్రము నిటులే సేనానాయకు లొక్కొక్కరు దనుకేర
 నఖండములగు తటాకములు నెలకొల్పిరి. గణపతిదేవుడు పాకాల
 సమీపమున. గణపుర మనుగ్రామమును గట్టించి యపూర్వశిల్పాభి
 రామములగు రెండుదేవళములు నిర్మింపఁజేసి తనకేర వికాలతరమును
 నొకతటాకము నెలకొల్పెను. ఇంతయేల, నిజామురాష్ట్రములోని వికాల
 తనతటాకములును, మహాపాతశిల్పములగు దేవళములు కాలవఱకు
 గతిపతిదేవుని కాలములోని వస్తువు యనికయోక్తి కాదు. ప్రాచీనరా
 రాజ్యస్థాపనమునకై తీవ్రతము వ్యయము గావించెను. రుద్రదేవుడు
 రాజ్యము విస్తృతమొనర్చుటలో తీవ్రతము జెచ్చించెను. గణపతి
 దేవుడు విత్తవత్తరాజ్యము నిమగ్నంబుకము గావించుటయే తర
 వార్థముగఁ జెల్లు కొనుటయేగాక ఓరుగల్లుదుర్గమునకు జాతికొల్పగట్టించి
 ప్రతిపక్షులను దేవగిరియాదవులు, చోళులు, చాళుక్యులు తనయాజ్ఞా
 బద్ధులగునటులఁ గట్టడి గావించెను.

గణపతిదేవుని కాలమున ఓరుగంటిలో స్వయంధూదేవాలయ
 ము అపూర్వశిల్పవిశ్వాసములతో నద్భుతకరముగాఁ గట్టఁబడెను.
 కాకతీయుల కింకార్యురండే యిలనేల్పు. ఆదిర్చప్రాయమై యాంధ్ర
 దేశమునకు మకుటరూపముగా నున్న యాదివ్యసుందరాలయము
 పదమూడవ శతాబ్దమునఁ బూర్తిగా రూపుమాపబడినది. ఈ
 మహత్తరశిల్పవిహ్నములు ఓరుగల్లుకొల పునరుద్ధరించు తరుణ
 మునను, మందిరములు గట్టునపుడును యవనులు యశేష్టముగా నుప
 యోగించు కొనిరి. ఈదైవతప్రకంస విశేషముగాఁ బ్రతాపద్రుదీయ
 మునఁగలదు. ఇష్టదైవతమున నిస్వయంధూదేవునకుఁ గాకతీయరాజులు
 సమస్తవైభవములు సమహర్పిరి. ఆంధ్రదేశమున నింతటి యాల
 యము లేదనిపించిరి. విసఫలమేమి యవనాటోపమునఁబ్రకమామాలి
 యయ్యెను.

ఇపు డీయాలయఫలమున వాఁటి విగ్రహాలములు నంది
 విగ్రహములు దిర్ఘనీయములుగా నున్నవి. ఈకాలమునఁ గర్పింపఁ
 బడిన యాలయములలో నెల్లముట్టి నామిరెడ్డిదేవాలయములు పాలెము
 పట్టులోని రుద్రసేనాని దేవాలయము, కొడికాలలోని రుద్రనాడి
 దేవళము, కొండిసర్రిగోని చౌండవేనానికాలచుమాపతుల దేవళ
 ములు ప్రకృస్తతరములు. ఈకాలమునఁ బ్రతిసేనానాయకుడను

శక్తికొలది శక్తికల్యాణముకొలుగున బాటుపడి నుగ్గుములు నిగ్గుంచియును బహుకముల కలకొల్పియును సేవములు బ్రతిష్ఠించియును వాంఛదేశమునం దంతటను జగ్గుముతమునకు సీతవనసుల కలకొల్పిరి. నామిశ్చిదేతి ర్జ్ఞి కామిశ్చిదే ప్రముఖులు ఇల్లకొండ మండలమునను, రుద్రసేనాని, గణపతి నాయకుడు, బొప్పనాయకుడు మామకోట సీమయందును కాటసేనాపతి, వాంఛసేనాధీశ్వరుడు కొంఠిపర్తి సీమయందును బల్లాలందు, గదాధరుడు కొలమపాక ప్రాంతములందును గొయ్యిరావాలకు, బయ్యరావాలకు గాహిచరావు మెడకు సీమయందును రాజప్రతినిధులుగా నుండియు, సేనానాయకులుగ నుండియు గణపతి సేనాపతి పాపకన్యా పతీపులమని చెప్పకొని స్వామిభక్తి వెల్లిడిందిరి. ప్రజావిశ్వాసముల నీవిధముగాఁ జూరకొని సర్వసమ్మతి ముగాఁ జరకాలము రాజ్యమేలి కృతార్థుఁడైన పార్థకీకములలో గణపతిదేవుఁ డగ్రగణ్యుడు. ఆంధ్రదేశమునందలి ప్రతిప్రసిద్ధి ఫలమునను గణపతిదేవుని కీర్తిరీహ్నుము లేకపోలేదు. శేట్రోలు శ్రీపురాంతకము, కాలేశ్వరము, శ్రీశైలము, వాడపల్లి, ఏలేశ్వరము, అలంపురి, మున్నగు ప్రసిద్ధ శ్రేత్రములలో గణపతిదేవుని శాసనములు పెక్కులు గలవు.

గణపతి దేవుని సేనానాయకులు

ఈవిరచితండుడు దేవగిరియాదపుల విజృంభణము నడచి యంతటోడ్చు ప్రిసోందక కొండలు మహారాష్ట్రుల వెంటఁగొని యాంధ్రదేశమున దివకుఁ బ్రతినిధులుగా కలకొల్పి వారలకు బిరుదుము లొసఁగి గౌరవించెను. పామగంటిపల్లభిపతియగు కార్తీకపాణి దేవుడు, వ్రక్కంటిపాలకులగు కల్వణాదులు, అద్దంటిపాలకుఁడగు మాధవనాథుడు మున్నగువారలు ప్రముఖులు క్రమముగా వీరి వంశము ఆంధ్రులలోఁగలవిపాయురి. గణపతిదేవుని కాలమున నమస్త పర్వములవారును ఆంధ్రదేశమునెడను గణపతిదేవుని యెడ నభిమానించి రాజ్యశ్రేయమునకుఁ బాటుపడియుండిరి. గణపతిదేవునికిడ విశ్వేశ్వరశివదేశికులము, వాణిపవంశజుఁడును మొలుగుదురుగ్గాధిపతియును నగు నన్నయ్య మంత్రి గంగయసాహిణి, పామంతి ధోజుడు, చెన్నాప్రగడగణపామాత్యుడు, మున్నగువార లమాత్య పదవి పెట్టించి యాసరసమయములలో దండనాయకత్వము వహించి యాంధ్రసామ్రాజ్య శ్రేయమునకు సర్వంకషముగఁ గృషిచేసిరి. ఇందులూరి సోమమంత్రి యను నియోగిపీఠుడు గణపతిదేవుని కడఁ జరకాలము మంత్రిగామండి రాజ్యశ్రేయమునకై భయంకరసంగరముల యందుఁ బాల్గొని ఓరుగంటికి దూర్పుభాగమునందున్న విశాలాంధ్ర దేశమంతయు లోఁగొని గౌతమీతీరమున వసించి ప్రతినిధిపదవి బయ్యద్రవముగ నిర్వహించెను. మల్కాలవంశజులు, శేచర్లవంశజులు, పల్కాలవంశజులు, విర్యాలవంశజులు విశేషించి ఓరుగల్లుప్రాంతములలో సామ్రాజ్యరక్షణమునకు నియోగింపఁబడినట్లు కనిపించుచున్నారు. ఒకానొక శాసనమున “శేచర్ల గోత్రం శే ష్వేకం కాక

తీయస్యసార్వత్రమ్” అని యుంటుండే జరకాలమునండి కాకతీయులకు శేచర్లగోత్రీయులకుఁ బాలకపాల్కనంబంధము కలదని తెలియుచున్నది. శేచర్లగోత్రీయులు కాకతిప్రాలరాజుకంటె ముందు కాలమునండి కాకతీయులకుఁ బ్రతినిధులుగ నుండిరనియు నందు బ్రహ్మయసేనాని యను ప్రముఖుడు కాంచీరాజులక్ష్మిని కాకతి రాజునకుఁ గృపపము గావించెననియు రామప్పగుడుల చెంతగల రుద్రసేనావిభాసనమునఁ గలరు. నాటమండి యావంశజులు వృద్ధి నొంది గణపతిదేవుని కాలమున వాంధ్ర దేశమునందలి యన్ని భాగములలోఁ బ్రతినిధులుగనుండి స్వామిభక్తి ప్రకటించి యసామాన్య యశము వార్జించిరి.

గణపతి దేవునినాటి విద్వాంసులు

ప్రతాపరుద్రీయనాటక ప్రకరణమునలన నాకాలమున నెంచుతో ప్రసిద్ధవిద్వాంసు లున్నట్లుం దెలియుచున్నది. గణపతి దేవుని సోమరియగు కుందలాంబ కుందవరమున నొక శాసనము స్థాపించుచు పామంతిశూరుఁడను గణపతి దేవుఁ డొక శాసనము ప్రకటించుచుఁబ్రగ్గిగహీతలగు పండితుల నామములఁ జేర్చొనెను. వీరలు గాక అభినవమయూరకవి, దామోదరకవి, నాగదేవుడు, చాలభారతి, మైలారమూరి, మార్కండేయపురాణకర్తయగు మారయు, కుమారసంభవకర్తయగు నన్నెవోడడు, (పార్థకావస్థలో) పాలకుటికి సోమనాథుడు, చక్రపాణి రంగనాథుడు, శేతన, తిక్కన సోమయాజి, రంగనాథరామాయణప్రణేతయగు శోనబుద్ధారాజ్ఞి, నీతిశాస్త్రముక్తావలి వ్రాసిన భద్రధూపాలుడు మున్నగు ప్రసిద్ధి కవులు గణపతిదేవిపక్ష పక్షి సమకాలికులుగనుండి వాఙ్మయము సేవించి ధన్యులైరి. వీరల కార్యరచయనకు గణపతిదేవుని సత్పరిపాలన మె శీలూతి నోపంశనము ముఖవరాని యంశము. శివదేవయ్య పరతత్త్వ రసాయనము రచించెనని గ్రంథాంతరములలోఁ గలదు. ఈతఁడు గణపతిదేవునికిఁ జన్మయదీక్ష నొసంగిన విశ్వేశ్వరశివదేశికుఁడే కానోపు. ఏలయన నీయాచార్యుడు బాల్యముననే గణపతిదేవుని యాదరపత్కారముల నొంది రుద్రమదేవికాలమునఁ గూడ నుండఁ గాన ప్రతాపరుద్ర చక్రవర్తి జనన మీయన యెఱుఁగము. గ్రంథ సాధనములు లభించునాకు నీయనయే పరతత్త్వరసాయనకర్తయని విశ్వసించుట ప్రమాదము కాబోదు.

గణపతి దేవుని పరిపాలనము

క్రీ. శ ౧౧౯౯ మొదలుకొని ౧౨౬౧ వల కియన రాజ్యము పరిపాలించినట్లులగుదు. స్థానికచరిత్రములందును నిటూరె గలదు గాని రుద్రమదేవి రుద్రదేవుఁ డనుపేరుతో స్థాపించిన శాసనములు నమగ్యకాలమునకుఁజెందినవి కొన్ని యితవలిపరిశోధనమున బయలుపడినవి. అవి గణపతిదేవుని రాజ్యపాలనకాలమున రుద్రమదేవి రుద్రదేవుఁడని వ్యవహరించుచు వేయించినవి కానోపును. గణపతి

దేవుఁ డాకాలమున రాజ్యవ్యవస్థల సాక్షిమాత్రుఁడై నిలకించుచు
తైవాదారహస్యముల నెఱుంగుచు వానప్రస్థశ్రమమునఁగలుగు
గడుపుచుండెనని యూహింప వచ్చును. గణపతిదేవుని తోఁబుట్టుకకు
కుండలదేవి నరవాటిరాజుల కీయఁబడుటచేఁ గలిగినబాంధవ్యము
కాకతీయసామ్రాజ్యమునకు బలకరమయ్యెను. ఈకుండంబకు నరవాటి
దుద్రాహితో జరిగిన వివాహానికియు ఈయను నెలకొల్పిన కుండవల్ల
లిలాకాసమున నీక్రిందివిధముగాఁ బ్రకటింపఁ బడియున్నది.

శ్లో. వరాయ నద్వంశవరాయ దాతు
మేవా మరేవాస్సచివైరమంస్త,
శ్రీనారవాటి నరవాధ వంశం
తత్కాకతీకస్య కులూనురూపం.

శ్లో. శ్రీకాకతీకవంశేన తదేవ విమలం కులం,
అకలంకయితుం స్థానే స్వర్గ సమ్యగిసంగమః.

శ్లో. ...దుద్రవ్యపతే రదావ్యహదేవవృషః
కుండల మహాదేవీం.

దీనిబట్టిమాడ మహాదేవరాయలకు ముందు దుద్రయవంశజు
లగు నరవాటిరాజులకుఁ గాకతీయులకు సంబంధబాంధవ్యములు
లేనియియు మహాదేవరాయలు కులశిలగౌరవాదులు విచారించి మంగ్రుల
యాలోచనము ననుసరించి యారుద్రదేవునితో బంధుత్వము నెఱుపు
కొనెనని యూహించుట కీశ్లోకములు తోడ్పడుచున్నవి. ఇమున ర్ని
లోని నాగరతీపి కాసములలో బుద్ధరాజునకు ముప్పాంబకుఁడగునా
రుడను నీదుద్రదేవుఁడు గణపతిదేవుని సోదరియు బహ్మిణియనామ
దేవరాయల పుత్రియును మైలాపూయమహాదేవిని బెండ్లాడినట్లులఁ
గలదు. కుండలదేవియే మునునూరుకాసములలో కుండంబయని
చెప్పఁబడినది. మైలాపూయదేవియే మైలాంబయనుపేరుతో దుద్ర
దేవుని భార్యననియు సంతానననినియు అమరావతికాసము
నందును శ్రీపురాంతిక కాసమునను జెప్పుకొనెను. కుండలదేవి
మైలాంకి యొకతెయో భిన్నులో నిరూపింప నీలుకాదను. ఎట్లయి
నను ఈనూరుసంబంధము నరవాటివారితోఁ గాకతీయులకు మహాదేవి
రాయల కాలములో జరిగిన దమట సత్యము. నరవాటిసేను పాలకులగు
దుద్రదేవుని వంశజు లంతటితోఁ గాకతీయుల కంకితులై సానివంశజుల
వలె ఆంధ్రసామ్రాజ్యస్థితికై బాటుపడియుండుదురు.*

* ఆంగ్రుల చరిత్రమున సానివంశమునకుఁ జెందిన గొంకవోరపరాజు దేక్కొనఁబడినను, కాసములలో నాతని ప్రకంప “త్యాగోంక
దోరాధిపః” అనిగలదు. త్యాగము విన్నాముగాఁగల కోరపరాజు జనులు భావము. గొంకవోరపరాజును ప్రమాదిము కానోపు.

†నమ నూపాస్యత శ్రీస్వయంధూనాగ కేచిన్య శ్రీవానపద్మాభక్త ప్రత్యక్ష ప్రమగ్గజావతార బాడవోడ కలకమాణ
కాజుమన్నియ బెంటకాజు, కడనప్రచండి జలమర్తి గండి కేళి ప్రతిహరిశ్చంద్ర చతుర్ముద్ర పరమ నిహారికేత్రి సప్తమచక్రచక్రి
ఉపమన్యుప్రముఖాది సకలభక్త జనానంద కావల వైరింపవలెన. అదిగాజువారు చరిత్ర సుజనైకమిత్ర సుస్థిగనిజ రాజ్యాధి నామాది సమస్త
ప్రకృతి సహితం శ్రీకాకతీయుగణపతి దేవరాజులు.....

గణపతిదేవుని పరిపాలనము

గణపతిదేవుఁడు ప్రజాహితముగఁ బరిపాలించిన రాజులలోఁ
బ్రథమగణ్యుఁడు. ఆకాలమున జైనులకు వాద్ధులకు నీయన కొంచెము
గవో గొప్పగవో యొత్తిడి గలిగించినమాట సత్యమారము కాదు
అంతమాత్రముచ నీతఁడు ప్రజారంజకుఁడుగాఁ దన పిలువబడు. విద్యా
వాఘుఁడు గణపతిదేవుని మానుషశంభువని ప్రకటించెను.† కొన్ని
కాసములలో గణపతిదేవుఁడు సప్తమచక్రచక్రియనియు శివావతార
మనియుఁ బ్రజాపాలవచతురుఁడనియు సత్యహరిశ్చంద్రుఁడనియుఁ
దేక్కొనఁబడినను. ఈయన ఓరుగంటిచెంతఁగల కోనేటివద్ద వేయిం
చిన కాసనస్తంభమువలన వర్తకమునకంత పౌకర్యములు గలుగఁజేసి
నదియుఁ దేటతెల్లము కాగలదు. గణపతిదేవుఁడు గణకేశ్వర మను
ప్రసిద్ధ శ్రేణరాజును గట్టింది యందు బహుశంఖ్యాకులగు విద్యాం
కుల మంచెను. ఆగణకేశ్వరదైవతము ప్రభావమున కాకతీయులదైవ
తమగు స్వయంధూనాథున కనుయాపుడని ప్రతాపరుద్రీయవాటక ప్రక
రణమునందుగలదు. ఈవిద్య కేత్రమునుగూర్చిన వివరములు స్థానిక చరిత్ర
మునందు విపులముగఁగలవు. ఇతరదేశకాగితవర్తకులవలన వచ్చు నుంక
ములను గణపతిదేవుఁ డీదేవాలయముల కక్కడినానించెను. ఆసన్నులు
గూడఁ జాల కులభముగ నుంట నీతని సత్యరిపాలనమునకుఁ దార్కా
ణము. కర్నూరమున వీనెకు రెండు చిన్నములు, కన్నూరి నూజు చిన్న
ములకు రెండు చిన్నములు, పట్టునూలియందుఁ దులమునకుఁ జిన్నము,
దంతము, దూనూరిపట్టు పచ్చ పట్టుదుకోటబాదిక, చందనము, ముక్క
ము, దుద్రాక్ష, గాణబూస మొదలుగాఁగల మణిబంధారములం దెల్లను
నాదికు వీరము...ఇట్లు పన్నులు వ్యాపారస్థులకిగముగా విధించఁబడు
టయే గణపతివృపాలుని ప్రకృతపాలనమునకుఁ దార్కాణము.

గణపతిదేవుని వంశము

గణపతిదేవుని భార్య సోమదేవియని ప్రతాపరుద్రీయమున
స్పష్టముగాఁ జెప్పఁబడినది.

“నైవోమాచేతి నిర్దిష్ట సోమాచేతి ప్రథా మగార్,
తతమాతా శివాసాహ దైవో గణపతిః పితా.”

ఈయనకు కుండలదేవి, మైలాంబ యను నిరువురు సోదరీరత్న
ములగలదు. కాసనాంతరములవలన గణపతిదేవునకుఁ చిన్నచోడుని
కుమారులగు నారాంబచేరాంబలు మాడ భార్యలని కలదు. పట్టపు

రాజమాత్రము సోమదేవియును నిస్సందేహము. ఈ మెయందు గలపతి దేవునకు రుద్రమదేవియును పుత్రకయు గణపతియును పుత్రకయు జనన మొందిరి. రుద్రమదేవి చాళుక్యవంశజాతుడగు విగ్రహమవలయు గలపాంబ ధరణికోటసాలకుడగు కోటదేవరాజుని కొనగి పరిణయము గావింపబడెను. రుద్రమదేవి బాల్యావస్థనుండియును రుద్ర దేవుడను వ్యవహారనామముతో రాజ్యవ్యవస్థల నిలకంచుచుండెను. గణపతిదేవుడు రుద్రమదేవిని పుత్రభూమియ్యోఁ జూచుచు తనయులు లేకన్న కొంతవలంపక కాలము గడిచెను. గణపతిదేవుడు రుద్రమదేవిని పుత్రుడని వ్యవహరించుటలఁ బ్రతాపరుద్రయనునంపలి యొకరిని పంపు లాధారములు కాగలవు.

“అన్యథా కథ విశ్వరూపసాదాద్యతే నిరంతరం ప్రీత్యైక విశేషస్య లోకాధిపత్యంః ఏవం మానుషకంఠనా గణపతిమహారాజేన అధ్యంతరస్యాఽనుభవమహిమ్నః సమృద్ధిమత్రైపుత్రై ఇత్యైకహాసకృతః”

(ఈశ్వరుని పద్యము. లేకపోయినయెడల ఒక యాయుదాని కడ్డుకలేని లోకపాలన మెట్లు చేయరును? ఈవిధముననే మనుజు పుట్టెను గణపతిమహారాజు అంతిరంగరహస్యకేత్రుడై కొడుకని వ్యవహరించుట తగియున్నది.)

కొందఱు రుద్రమదేవి బాల్యమున మగవాడగు వ్యవహరింపఁ బడుటచే నొక కన్యనిచ్చి పెండ్లిచేసిరిని యేమో వ్రాసిరి. రుద్రమదేవిని గణపతిదేవుడు పుత్రయనియే వ్యవహరించెను. సమకాలిక కావనములలో ప్రీతిగనే వ్యవహరింపబడెను. రాజ్యవ్యవస్థలయందు మాత్రము రుద్రదేవుడని వ్యవహరించియుండు ననుట వాస్తవము. రుద్రమదేవి చాళుక్యవీరభద్రున కొనగి పరిణయము గావింపఁ బడుటయు నామెకు ముమ్మదాంబ, రుద్రాంబ యను నిరువురు తనయులు గలుగుటయుఁ బ్రసిద్ధమైయుండి “రుద్రమదేవిని గణపతి దేవుడు పురుషుడని వ్యవహరించి లోకమును నమ్మించుటకుఁ గన్యనొకతెం దచ్చి పెండ్లి తిండునడిపెననియుఁ బ్రహదాదివ్యంఢు రుద్రమదేవిని ఖండించెననియుఁ గల కట్టుకథల విశ్వసీంపఁబనిలేదు. గణపతిదేవుని పుత్రితాగత్వము లిరువురును రాజనీతికుశలురాండ్రు కావున గణపతిదేవుని యంతరము కాకతీయసామ్రాజ్యమును రుద్రమదేవియు ధరణికోటరాజ్యమును భర్త కనంతరమును లోకోత్తరముగాఁబరిపాలించి ప్రీతియందు సామాన్యముగాఁ గానరాని యనన్యసామాన్యపరిపాలనకాలమును బ్రకటించిరి.

గణపతిదేవుని మహత్త్వము

అఖండశివనిష్ఠాగరిష్ఠుడగుటచే నీతని దైవాంశసంభూతునిగ లోకులు విశ్వసించి పితృభావముతో వర్తించిరి. కాంచీమండలము పక్షకు నొకమీఱు దండియాత్రకరి యఖండవిజయసంపన్నుడై రాజధాని చేరిను. రాజ్యమేలిన యటువదినంపర్వరములలో నీతఁడు పరాజయ మెఱుంగఁడు. ఆంధ్రసామ్రాజ్య మీతని కాలమున

చక్రవర్తవంశాధ్యక్షమై దినదినాభివృద్ధితో నఖింజప్రతస్తి గడించె నునుట తర్కము. గణపతిదేవుడు సూర్యవంశజుడని పాకాల కావనములందుఁ జెప్పబడెను. వేదప్రకంశజుడను జాళుక్యుడను నను విగ్రహమనికొ నుమాత్రమును రుద్రమదేవి నొనంగెను. అంతమాత్రమున గణపతిదేవుడు శత్రుయుడనుట కవకాశములేదు. చతురవంశజులని చెప్పకొన్న రాజకుటుంబములలో నెదిరింపబాంధ్యములు కనిపించుచు యీతని శత్రుయైవ్యమునకు విరోధము. కాకతీయులు తము శత్రుయేతరుల మని చెప్పకొనినటుల కావనాధారములు గలవు. అను మకొండ కావనములో నున్న రుద్రకేత్రుని “శుద్రక్షత్రకులోన్నతి త్తయకృతః” అనువిశేషము, ప్రతాపరుద్రయనులలోని ప్రతాప రుద్రుని విశేషములగు “శుద్రక్షత్రయపక్షపక్షవిధా”, “సోమరాక్షాభిజనం తమద్యజయతి క్రికాకతీయాన్వయం”, “అత్యక్రైంకుసులప్రతీమిపుష్పజ్యం కాకతీయేశ్వరం”, “సూర్యసోమాన్వయామాత్య ముహూర్తాఽద్యాధికృతా” అనునవి కాకతీయవంశము సూర్యవంశవంశములకు భిన్నమైనదనియు, శత్రుయేతరమనియు విశ్వసీంప నవకాశము నొసంగుచున్నవి.

క్రీ. శ 1280 ప్రాంతమున నీవీరవంశముడు ఆంధ్రలోకము పారలోకాంబురాశిని ముంచి దినవంగతుడయ్యెను. పితృసన్నిధిని పరిపాలనరహస్యముల గలిచిన యఖండశేముషీధురంధరులగు రుద్రమదేవి చిరకాలము రాజ్యమేరి పితృయశేషమునకు వన్నెపెట్టెను. గణపతిదేవునితోఁ గాకతీయవంశ మంతరించెనని చెప్పబడుచును. రుద్రమదేవి చాళుక్యరాజుల ఇంటికోడలుగావున నాయమను కాకతీయరాజ్ఞి యన విలులేదు. ఆయను పుత్రయగు ముమ్మదమ్మయ్యఁ గాకతీయుల కొసంగఁబడినది కాదు. ఆయను భిద్రయగు మహదేవరాయలు కాకతీయే తిరుడెనుట స్పష్టము. ఈపరిస్థితులలో సామంతులు, ఆధీనకపులు, విద్యాంసులు రుద్రమదేవిని ప్రతాపరుద్రుని కాకతీయవంశజు లనుటకుఁ గారణము మృగ్యము. కాకతీయసామ్రాజ్యమును బాలించుచున్న కతిన కాకతీయప్రభువు లనుపించుకొందురు గాని రుద్రమదేవి, ప్రతాపరుద్రుడు కాకతీయవంశజు లనిపించుకొనుట పాపము.

కాకతీయసామ్రాజ్యము మహామండలేశ్వర ప్రాచుర్యాతో నారంభమై గణపతిదేవునితో విచ్ఛిన్నమైనది. అన్యగోత్రీయ యగు రుద్రమదేవికతినఁ బింపొంది ప్రతాపరుద్రదేవుఁ కాలము నంతరించినది. ప్రాచుర్యాను రుద్రదేవుడు చింతలు రుద్రదేవుని మహదేవరాయల చింతలు మున్నగు సత్యానారములచే నీనటుంబము మగ్ధముగ్ధ రాజ కీయవిప్లవములకు లోనయ్యెను. రుద్రదేవప్రకృతిని మహదేవరాయలు వధించిన విషయ భౌత్యహంతకుడని యాతనిరాజ్యమునకు పేనా సతులు రానియక వాయిరె. ఈయనకాశమును బుగ్గొరించుకొని ప్రత్యర్థిరాజులు కాకతీయసామ్రాజ్యమును నాశనముగావించి స్వవశము గావించుకొనగా రెచ్చెరుద్రదేవనాని సామ్రాజ్యము నుద్ధరించుటల రామప్పరదేశాసనమునందు స్పష్టముగాఁగలదు. ఇంకొకమాటు కాక

శుభ్రగ్రా "మెడికేటర్"

ఫౌండేషన్ 1900

డాక్టర్ జీ. బీ. గారి మెడికేటర్ నశ్యము

మీ ఉద్యోగము? ఉపాధ్యాయులూ? పండితులూ? అటవీ పాలకులూ? యక్సైజ్ ఉద్యోగియులూ? వ్యవసాయదారులూ? వర్తకులూ? ఇంజనీయులూ? డ్రాఫ్ట్స్ మన్లూ? లేక చదరంగ క్రీడా విలాసులూ?

మీ కఠిమితాయాసము కలిగినను లేక మీమెదడు పనిచేయజాలకపోయినను, డాక్టర్ జీ. బీ. గారి నశ్యము యొక చిటికెమూత్రమే మీకు కావలసినది. అది తలనొప్పిని పోగొట్టి మెదడుకు

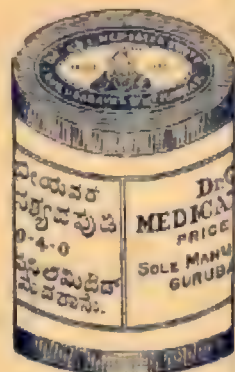
శిశ్నార్థ ప్రేమార్క

చురుకుదనమును కలుగజేసి ఆనందమును చేకూర్చును.

తలనొప్పి, నాడీవ్యాధి, గండమాల, నేత్రవ్యాధులు, ముక్కు, మెదడు వీటికి గలుగు జబ్బులకు అద్వితీయమైనది. పొడుము పీల్చువారి కందరికి అదాయముతో కూడిన సర్వసాధిని.

వెల సీసా 1-కి 4 అణాలు మాత్రమే.

ఒక సీసాను పరీక్షించిన నమ్మకము కలుగును

4 అణాలు

డాక్టరు జీ. బీ. గారి నశ్యమును వాడి,

ఉల్లాసము గల మీ చురుకుదనమును కాపాడుకొనుడు.

ఈ క్రింది విలాసమునకు వ్రాయుడు:—

గురుబసవ ఆండ్ కంపెని లిమిటెడ్.,

నశ్యమును తయారు చేయుటలో ప్రత్యేక గలవారు.

తపాలుపెట్టె నెం 510, పార్కు-టవున్, మదరాసు.

మానేజింగ్ డైరెక్టరు:—ఎస్. సి. నాగి శెట్టిగారు.

Phone 3575

NEO RAMAKRISHNA LUNCH HOME

(Next to Pachaiyappa's and Opposite The Madras Telephone House.)

ESPLANADE ROAD, MADRAS.

The home of happy Ideas in Catering

AND

Chosen Pleasure Resort of the City's Elite

Which provides for its Patrons

Commodious Accommodation

Courteous Attention, Prompt Service

DAILY CHANGE OF MENU

Introducing Dainty Novelties in Indian Refreshments Unequalled For Their Elegance and Taste.

Caterers of High Repute

For All Social Functions From The Tiny Tea Parties
To The Largest 'AT HOMES' And Garden Parties.

VISIT NEO RAMAKRISHNA For Your Daily Lunch

If you wish for Comfort, Pleasure & Happiness.

శ్రీ వరసింహదేవరాయారాయణగారు (౧)

శ్రీ మల్లాది రామమూర్తి కాస్త్రిగారు (౧)

శ్రీ మల్లిమడుగుల జగన్నాథరావుగారు (౧)

శ్రీ రావుల చంద్రారావుగారు (౧)

ఆంధ్రపత్రిక - ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరాది సంచిక

పి.వి. రామకృష్ణమూర్తిగారు (2)

కె.వి. వెంకటేశ్వరకృష్ణమూర్తిగారు (2)

జి.వి. సుబ్బరాయకృష్ణమూర్తిగారు (2)

కె.వి. వెంకటేశ్వరమూర్తిగారు (2)

కె.వి. వెంకటేశ్వరమూర్తిగారు (2)

కె.వి. వెంకటేశ్వరమూర్తిగారు (2)

యసామ్రాజ్యమునఁ బురుషులసంతతిరేకపావులుచే విజియాల కామసాని
తన కుమారుని నొసంగి కాకతీయరాజ్యము నిలిపినటుల గూఢూరులెలా
కాసనములోని యీక్రిందిపద్యములవలనఁ దెలియవచ్చును:

చ. అనుపమదుర్భయాన్వయసుభాధినశేఖరు రాజనందనుల్
సరిన బొటంది వెన్నడను సంభవుడయ్యె నతిప్రసిద్ధుడై
వినుతవిరోధిమండలిక వెన్నడు వెన్నడ వోరె వానికె
ఘనుడగు నెట్టి భూపతి జగద్విదితుండు దయించె గీర్తితోక.

ఉ. భావికీర్తి నాతనికి బాండవభగ్యమ భీముడో యనం
గా విజియాల బీమప్రభువృత్తుడై యుదయించె వానికికె
భూవినుతుణ్ణు మండలిక భూమణుడెట్టునరేంద్రుడు త్రమ
శ్రవినుతుండు బంధుజనసేవ్యుడు దాసుడయించె మన్నరిన్.

చ. ఆతడవిజొట్టచేత వసుధాధిపుజేకొని వాని వైరిను
చ్చిత్రమున జంపి యాకొనిదేశమునందు బ్రతివ్రసెనీత
తనయు సమేతుడోడగలి.....యము బిట్టల గద్యవంటున
ప్రతియుడు వానితా మొగడు పర్వయు పండ్రడు నెట్టావాత్తుడై.

చ. అరువననట్టి ఎట్టనిపు నంగన కామమసాని మే
ల్లరదని చేత భూవిభుని గాకతివల్లభుడేసి వానితా
బరగగ తేరిచెట్టి ఘను బల్లవరాయని వానిచొచ్చె భా
స్కరనిభ చక్రవర్తిగనికాకతివిల్వట కొటిసేయడే.

చ. కారకకాలుడై పడుపెగాడయ నాయకు జంపి సూరడ
వ్వేలుపుగొండ రవ్వనిపుజేలుపు గొండననిర్మి వానిచే
మేలుగమాడ ముప్పయిని మేలుగ నేరెడు బోదిపాడునం
పేలుగ చేకుమావిడ్లు మేలుగరెండెయ రాజుడంగడై.

ఈకాసనశిలపయి చాడుక్యరాజును సోమేశ్వరుని కాసన
మొక ప్రక్కగలదు. నేటికొకవైపు విజియాలలంకజాలగు సూర
విభుడు, వానికొడుకు చేతన, కొడుకు చెజ్జమాంబికల ప్రశంసయు
ఈదంపతులకొడుకు మల్లనపేరు గలదు. కన్నడపద్యమయమగు
నీకాసనభాగమున శతాబ్దములేదు. ఇంకొకవైపు చాడుక్యసోమే
శ్వరుని సంబంధియగు నిమ్మభీముని కాసనముగలదు. ఇవియన్నియుఁ
బదుకొకండవ శతాబ్దమునాటివని లిపిచలన నెలుంగవగును. వీని సమ
కాలికమునగు ఉదాహ్యుతపద్యకాసనము పదియవ శతాబ్దములోనిది
కావచ్చును. ఆకాలమునఁగల దుర్భయవంశము, అందుఁబ్రసిద్ధులగు ఎట్ట
భూపతి, విజియాలభీముడు జనించుటయు, విజియాలభీముడు
బొట్టచేతరాజును జంపి కొఱచిదేశము గైకొనుటయు, ఎట్టభూపతి
భార్య కామమసాని పల్లవరాయని విజృంభణమాపి, తనకరదనిచే

(చేతరాజుచే) కాకతీయవంశము సుధరింపఁజేయుటయుఁ జరిత్రమునకు
గ్రాత్రయంశములు, కాసనస్థాంశముల బలపఱు సనింకఁగొన్నిసాధ
నాంతగములు గావలసియున్నది. చేతభూపతి కాకతీయవల్లభు నెట్లు
చేపెనో కామసాని పూర్వోత్తరములెవ్వయో చేతభూపతి కాకతీయ
రాజులలో నేపేరఁబరఁగజో భావిపరిశోధనమునఁగాని తేలదు. ఇది
గణపతిదేవుని కాలపు కాసనముగావను విజియాలలంక మాకాలమునఁ
బ్రసిద్ధముగ నున్నందునను గణపతిదేవున కీయంశమేమైన యన్వ
యించునేమో యని మాయమననము.

పరిశిష్టము

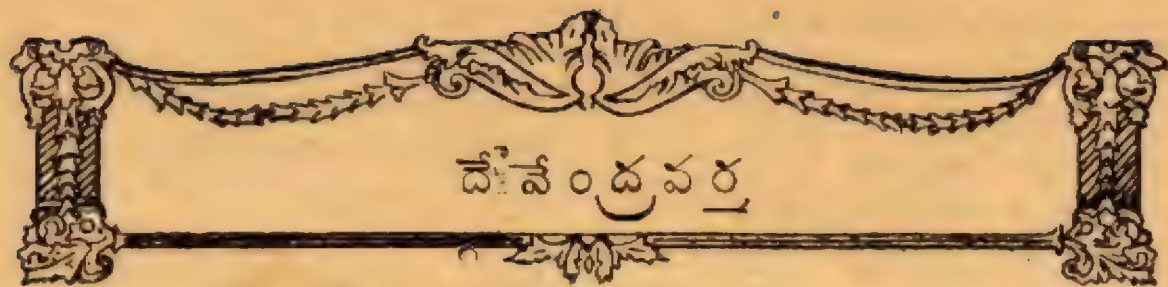
సూర్యుఁ డప్రమించినంతనే అంగకారము జగము నాక్రమింపదు.
మనోహరసాంధ్యమరీచు లాకాలమున నేత్రపర్వ మొనర్చును. సాంధ్య
రాగతమస్సుమేళనము నయనానందకరముగ నుండును. అటులే గణ
పతిదేవ భాస్కరుఁ డప్రమింపఁగనే ఆంధ్రదేశ మంధకారబంధురము
కాలేదు. రుద్రమదేవరాక్రమముదిశలకేయండ్వనలె లోకానందకరముగ
నుండెను. గేజప్రమోఘుట్టనమె ప్రతాపరుద్రునికి యనుమలతు జరిగిన
సంగరము. అంతలో ఆంధ్రసామ్రాజ్యభానుడు అవశిష్టదీధతుల నాక
ర్షించుకొని చిరకాలమున నికాగర్భమున నివిడి విద్యావగరసమీపస్థ
మగు బువ్వయూకగిరిపై నుదయించెను. ఇది ప్రసంగాంతరము.

గణపతిదేవుడు నిర్మించిన యాలయములు నశించినవి.
ఆతడు నెలకొల్పిన తలూకములు మహారణ్యగర్భితములైనవి.
ఆనాటికీర్తిచిహ్నములు యవసపదాఘాతములవలన దాళబాలక భూ
గర్భగతములైనవి. విననేమి గణపతిదేవుని యాంధ్రకర్మశ్రీశ్రుత
రభ్యుదయదీక్ష కాలగర్భమును జీల్చుకొని యాంధ్రదేశమును ఆంధ్ర
వాఙ్మయమును నలంకరించు కుభకాల మాసన్న మైనది. ఈకుభావసర
మున మాటువడిన పశ్చిమాంధ్ర దేశమునందలి (నిజామురాష్ట్రములోని)
కాసనసముదయమును నేకరింపఁగలిగితిమేని ఆంధ్రసామ్రాజ్యచరిత్రము
భవిష్యత్సోదరసంతతి కర్పింపఁగలుగుదుము. సందిగ్ధములగు చిరిగ్రిగం
ధులు విచ్చిపోవును. ఆంధ్రసోదరులు కాకతీయసామ్రాజ్యచరిత్రమునకు
సేవజేయుట బాతీయవేదయనుకొనఁదగును. అక్కతనపరిపాలనవశమున
భిన్నములుగనున్న బ్రిటిషునిజాముదేశములయందలి ఆంధ్రదేశమున కవి
నాభావమును సంబంధ మేర్పడును.* పరిశోధకయౌవకుల కుభాగమును
నకు అభ్యుదయకాంక్షితముగు నిజామురాష్ట్ర ముపేక్షించుచున్నది.

లే. అడవిపోయిన కాకతీయాంధ్రచరిత్ర

మంతరించునె యాంధ్రు లున్నంతిరజకుఁ
బ్రశిఖిలాంధ్రకేరీరాధిపంజరమున
రాజకుండునె పూర్వపరాక్రమాన్ని!

* చరిత్రకారులు స్థానికుల ప్రవాదముల పైనను, జరిత్రానుభవము కాసనవకనాభ్యాసములేని ప్రజలపైనను ఆధారపడుటచే జరిత్రాంశ
ములు తారుమారుచున్నవి. కొండిపర్తిదుర్గాధిపతి యనుచొండనేనానిని అతడు స్థాపించిన చౌండసముద్రమును భౌండసేనాని భౌండసముద్ర
మనుట యొక్కతార్కాణము. ఈవ్యాసమున నూచించిన కాసనములు చాలవఱకుఁ బ్రకటింపఁబడనివై, వీని మాతృకలు కొన్ని మాయొద్దఁగలవు.

దేవేంద్రవర్త

శ్రీ శ్రీ శ్రీ గోపీనాథ హరిచందన జగద్దేవురాజాబహద్దూరు గారు

దేవయాదిత్యుని ఒక శాసనము కంబకాయ గ్రామ ములో దొరికినది. ఈ యదయాదిత్యుడు మహా మాండలికుడైన ధర్మచ్యుడియొక్క పుత్రుడు. ఇతడు కాదంబవంశస్థుడు. ఈ శాసనమును శ్రీ మల్లింపల్లి సోమశేఖరశర్మగారు, 1927 సం॥ నవంబరు భారతిలో ప్రకటించిరి.*

ఈ తామ్రఫలకము చదువుటలో కొంచెము పొర పాటు గలదు. ఏమనగా సోమశేఖర శర్మగారు 'సహస్రైక శతద్వయాధిక' అనగా 1102 శకాబ్దముని చదివినారు. ఇది సరియైన సంవత్సరము కాదు. కారణ మేమనగా కళింగ నగరమున ఈ శాసన మొసంగబడినట్లు వ్రాయబడిన సంగతి తామ్రశాసనములో నుండుటచేత మహారాజాధి రాజు దేవేంద్రవర్మ కళింగేశ్వరుడని తెలిసినప్పటికి వారి ముఖ్యరాజధాని కళింగనగరము కాదు. కారణ మేమనగా సదరుశాసనమున సంవత్సరము వ్రాయుస్థలమున, "దంతపురే వ్యవృతాః" అని వ్రాయబడుట చేత. ఈ సంవత్సరమున గంగవంశీయులగు రాజులు దంతపుర ములో నివసించియున్నారు. అందుచే దంతపురము రాజ ధాని గాని కళింగనగరము కాదు. ఇంతేగాక గంగవంశీ యులు ప్రతిసంవత్సరము భాద్రపదశుద్ధద్వాదశిరోజున గొప్ప యుత్సవమును నేటివరకు వైదికవిధానమున నిష్ఠ దేవతయగు మాణిక్యేరిదేవి సన్నిధానమున జరుపు చున్నారు. సదరు ఇష్ట దేవత ముఖ్యరాజధానియందు తప్ప తదితరస్థలములయందు దుండబడదు.

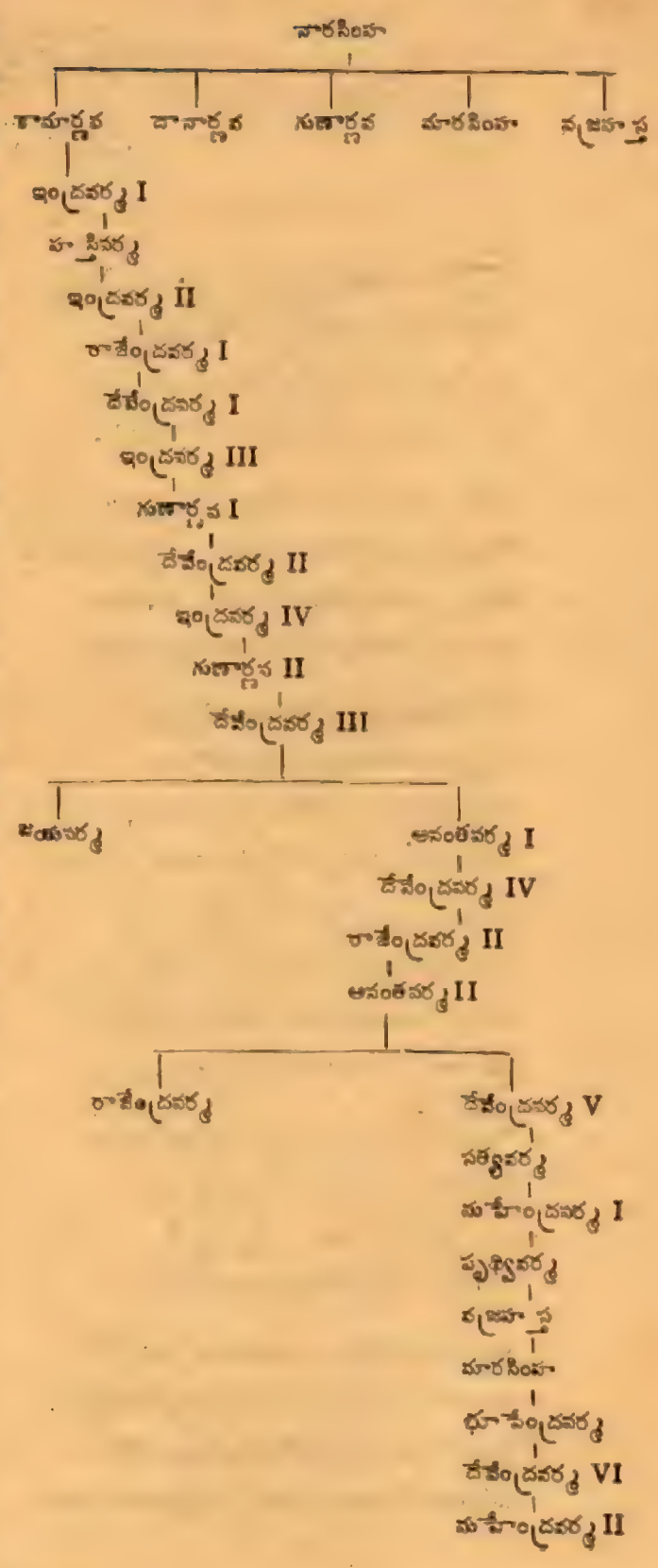
గంగవంశావతంసుడగు చోడగంగ దేవు నగరికటక మందు రాజత్వము చేయుచున్న కాలమున దేవేంద్రవర్మ యను నామముగల మరియొకరాజు దంతపురములో రాజత్వము చేయుచుండెను. ఇందుకు నిదర్శనము గోదా వరిజిల్లా రామచంద్రపురం తాలూకా ద్రాక్షారామ మున గల శిలాలిపిలో "భస్మీకృత్య కళింగదేశ మఖిలం నిర్జిత్య గంగం రణే భంక్త్వాంకోశలఖండపాలనివహైః దేవేంద్రవర్మాదికాః, వీరః పల్లవరాజ ఇత్యభిహితో రా జేంద్రచోడప్రభాః కీర్త్యంతం మిమోద్రసంధిషు జయ స్తంభం శుభం న్యక్షిపత్." అని కలదు. చోడవంశీయు డగు రాజేంద్ర చోళదేవుయొక్క సేనాపతి పల్లవరాయు డను వీరుడు తన ప్రభువుయొక్క ఆదేశానుసారముగా యెప్పుడు కళింగమును జయించుటకు తూర్పుదిక్కునకు బయల్పడెదెనో అప్పుడు కోశలఖండపాలులతో గంగ వంశీయుడగు దేవేంద్రవర్మను జయించి ఓడ్రదేశసంధి స్థలమందు జయస్తంభమును నాటించెను. ఈ పల్లవ రాయుడు రాజేంద్రచోళుని మనమడగు చోడగంగదేవుని కాపాడుటకు గాను యీ ప్రాంతములకు వచ్చుట సర్వజ నవిదితము. ఈ చోడగంగదేవు 999-1069 శకాబ్దము వరకు, అనగా 1077-1147 క్రిష్టాబ్దమువరకు రాజ్యము చేసెను.

దేవేంద్రవర్మ అనంతరము అతని పుత్రుడు మాహేంద్రవర్మ దంతపురాధీశుడాయెను. నైషధకావ్య గ్రంథకర్త శ్రీహర్షుడు నిజకావ్యములో దమయంతీ స్వయం

* శాసనఫలకమందలి విషయసారము ఇదివరలో భారతియందే ప్రకటించబడియున్నందున మరల ప్రకటింప మానితిమి. —సంపాదకుడు.

వరమును వర్ణించుపట్ల కళింగాధీశుడగు మాహేంద్రవర్మను వర్ణించియున్నాడు. చోడగంగదేవునకు సాహసాంకయను పేరుకూడా ఉన్నట్లు ద్రాక్షరామశిలాలిపివలన తెలియుచున్నది. శ్రీ హర్ష కవి తన వైషధకావ్యములో 22-వ సర్గ ఆఖరు శ్లోకమందు తాను సాహసాంకచరితమును వ్రాసినట్లు తెలియపరచియున్నాడు. ఇందువలన శ్రీహర్ష కవి, చోడగంగదేవు, అనంతవర్మ, అతని పుత్రుడు మాహేంద్రవర్మ ఒక్క కాలపువారే యని స్పష్టమగుచున్నది.

చోడగంగదేవుని యొక్క బాల్యసమయమున కళింగదంతపురములో దేవేంద్రవర్మ రాజ్యము చేయుచున్ననంగతి నిజమగు కారణమున పై తామ్రశాసన కాలము శర్మగారు నిర్ణయించినది సరియైనదికాదు. మేము ఈ శాసనమును సరిగా చదివి స్థిరపరిచినది యేమనగా ఆ ఛలకమందు యీ ప్రకారముగా కాలనిర్ణయమై యున్నది. “శకాబ్దానహస్రమే శోన్నతత్రయాధిక” అనగా, 1021 శకాబ్దమున దేవేంద్రవర్మ దంతపురములో నుండెను. ఈ కాలములోనే దేవేంద్రవర్మయొక్క మరియొక తామ్రఫలకము దొరికినది. దానిలో గాంగేయవంశవర్ధమానవిజయరాజ్యసంవత్సరములు 397 అని యున్నది. ఇందు వలన గంగవంశరాజత్వ సంవత్సరములు 624 శకాబ్దము మొదలు ప్రారంభింపబడినట్లు స్పష్టమగుచున్నది. వీరి యొక్క విశుద్ధవంశావళి యిట్లు వ్రాయబడినది:—

రాజ్యార్పణము

చైతాని (కవితాసమితి)

రాయగడదుర్గమున మహారాష్ట్రవీర
కేశరి శివాజి మాతృసంక్షేప ముడువ
నల భవాని పాదాంబుజధ్యానమగ్న
మానసమ్మున విశ్వమే మరచియుండె.

అంత నాతని చెవి సోక ప్రాంగణమున
“జయముజయమగురఘువీర జయముజయ”మ
టన్న రామదాసుని కరుణార్ద్రవము
తడబడి యతందు శోకసంతప్తుడయ్యె.

సంగరమ్మున వైరికుంజరకవోష్ట
రక్షధారల జమ్ము వీరప్రతాప
తాలి కనుగవ నశ్రుల దేల రాల్చె
బిచ్చమన వచ్చు నన్యాసి పిలుపు వినె ?

శ్రీప్రగమనమ్ముతోడ నశేషవినయ
వినమితోత్తమాంగుండయి వెలికి వచ్చి
నిలిచె రామదాసుని పాదనీరజముల
మ్రోల నారాజమణి వీరపుంగవుండు.

“ఈమహారాష్ట్రరాజ్యదివ్యేంద్రిరకు న
ధీశుడవు నీవ కావె సుధీప్రపూర్ణ !
బిచ్చమెత్తెద వేల నిర్వేదవృత్తి
వీధివీధుల దుర్గమవివినములను ?”

అని వచించి శివాజి యాతని కరముల
విజయప్రతాళి నిడె “ఇదే బిచ్చ”మనుచు,
కనుగొనల హర్షభరజలకణము లేడల
స్వామి నిశ్చలహృదియు విస్మయము నంద.

మోవి దరహానిచంద్రిక మొలకలెత్త
నయనయుగళిని సుప్రసన్నత నటింప
వలుకు వలుకున సుధయె చిప్పిలుచు నుండ
స్వామి మెలమెల్ల నతనితో, “ధళిర ! మేలు
నీదు పూర్ణభక్తికి శివా ! మోద మయ్యె.

కాని, సన్న్యాసులకు మాకు కలుము లేల ?
జానెదంత పొట్టకును రాజ్యమ్ము లేల ?
బిచ్చకులకు బిచ్చమే కాక పెంపు లేల ?
వలనదు పరిగ్రహింపుమోవత్స !” అనిన,
పాదముల వ్రాలి యారాజు పలిక నిట్లు:
“ఒనగినది నే గ్రహింపగా నోప దేవ !
నీదె నకలమ్ము నన్ను మన్నింపుమయ్య !”
ఎంత తెలిపిన వినడయ్యె పృథ్వినేత.

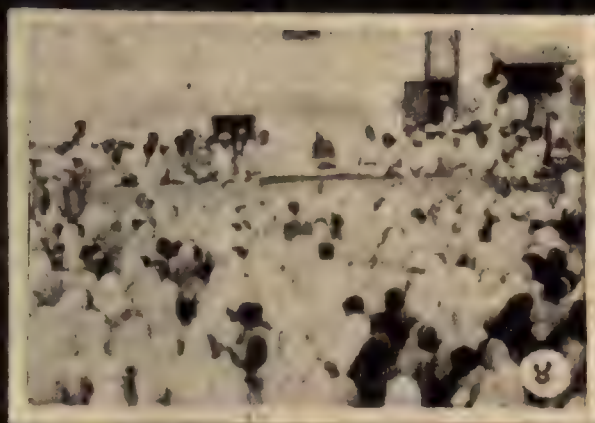
తుణిమీలితనయనుడై స్వామి పలిక:
“నకలమును స్వీకరించితి నరియె ; కాని
ఈపు మాయాజ్ఞ శిరసా వహింపవలయు.

ఈనకలరాజ్యమునకు నీవే కుమార !
ప్రతినిధిగ మాకు పాలింపవలయు వినము.”
వల్లెయని రాజు స్వామికి వందన మిడి
చనియె శుద్ధాంతమునకు హర్షమున దోగి.

అదె మొదలు మహారాష్ట్రరాజ్యమ్ముపైన
తవిలి యెగిరె కాషాయపతాకచయము
యవనపరిపంథిజనహృదయములు ప్రీల
ప్రభవమున స్వారంత్ర్యదేవత వెలుంగ.

అఖిలభారతజాతీయమహాసభా కార్యనిర్వాహక సంఘసభ్యులు-అలహాబాదు (కారాగారముననుండి విడువబడినవారు)

మహాత్ముని ఉష్ణసత్యాగ్రహము-దండియాత్ర, సూరతు మకాము (4-5-30)

౧. పలేదారుల సమావేశమునకు మహాత్ముడు వచ్చుచుండుట ౨. పలేదారుల సమావేశమునకు మహాత్ముడు పోవుచుండుట ౩. సూరతు బీధిలో మహాత్ముడు ౪. స్త్రీలసభలో మహాత్ముడు ఉపన్యసించుచుండుట ౫. వై యువవ్యాససమయమున మరియొకదృశ్యము ౬. వై ఉప వ్యాససమయమున ఇంకొకదృశ్యము.

యథార్థజ్ఞానము

బుర్రా శేషచలంగారు

భగవంతునిచే సృజింపబడిన జంతుజాలమున కంతయు మానవజన్మ ముత్తమము. అది జన్మాంతరసుకృత పరిపాకవిశేషముచేత కలుగవలసిన దేగాని మరియుకదాని వలన గలుగునది గాదు. అట్టిదుర్లభమయిన జన్మ మొక వేళ లభించినను యథార్థజ్ఞానము పెట్టుపడకపోయిన నది వ్యర్థమైపోవును. కాబట్టి మానవుల కందరికిని యథార్థ జ్ఞానమత్యావశ్యకమై యున్నది. దేహేంద్రియాది ప్రపంచమున కంతకును విలక్షణమైయున్న యాత్మస్వ రూపమును తెలిసికొనుటయే యథార్థజ్ఞాన మనబడును. దేహేంద్రియాదిప్రపంచమంతయు అప్రకాశ్యమై, అని త్యమై, అశుద్ధమై, ఆద్యంతసహితమై, దృశ్యమై, దుఃఖమ యమై, జడమై, వికారమై, పరిచ్ఛిన్నమై, కార్యమై, సంకల్పమై, గుణయుతమై, సావయవమై, సజాతీయవిజాతీయ స్వగతభేదసహితమై యుండును. సమష్టివ్యష్టిరూపమైన శరీరత్రయమే అనాత్మ యనబడును. ఆత్మ నిత్యమై, శుద్ధమై, సత్యమై, సుఖమై, దృక్, నిర్వికారమై, స్వప్రకాశమై, నిస్సంకల్పమై, నిరాధారమై, నిరవయవమై, సుప్రకాశమై, ఆద్యంతరహితమై, సజాతీయవిజాతీయస్వగతభేదరహితమై, నిర్గుణమై యుండును. శరీరత్రయమునగుచు పంచీకృతపంచమహాభూతములవలన కలిగి ప్రారబ్ధకర్మాగ్ని నమై జీవులయొక్క కర్మముల కనుగుణముగా సంగభవించు నానావిధసుఖదుఃఖముల కాశ్రయమై యున్నదే స్థూల

దేహ మనియు, అపంచీకృతపంచమహాభూతములవలన కలిగి జ్ఞానేంద్రియకర్మేంద్రియపంచప్రాణమనోబుద్ధి లతో గూడుకొన్నదే సూక్ష్మశరీరమనియు, స్థూలసూక్ష్మ, శరీరములకు హేతుభూతమై, ఆద్యమై, అనిర్వాచ్యమై, జడమై, మోహాత్మకమై, ఆత్మశితమై, జగదుత్పత్తికి మూలకారణమై యున్న యజ్ఞానమే కారణశరీరమనియు చెప్పబడును. ఈ శరీరత్రయము పంచకోశాత్మకమై యుండును. ఈ పంచకోశములకు వ్యతిరేకమైనదే ఆత్మ యని వేదములు చెప్పుచున్నవి.

కాబట్టి పంచకోశములయొక్క స్వరూపమును మొదట విచారించి తెలుసుకొనవలయును. ఆ కోశములు అన్నమయమనియు, ప్రాణమయమనియు, మనోమయ మనియు, విజ్ఞానమయమనియు, ఆనందమయమనియు నయిదువిధములుగా నుండును. వానిలో అన్నమయము వలన నుత్పన్నమగు శుక్లశోణితములవలన జన్యమై, మరల నన్నముచేత నభివృద్ధి నొందుచు స్తంభము వలె స్థూలమై, కరచరణాద్యవయవములు కలిగి పశ్చాపవికారములతోగూడి పట్కోశాత్మకమైయున్న స్థూలశరీరమే అన్నమయకోశ మనబడును. కర్మేంద్రి యము లయిదును, ప్రాణాదు లయిదును ప్రాణమ యకోశ మనబడును. జ్ఞానేంద్రియము లయిదును మన స్సునుగూడి మనోమయకోశ మనబడును. జ్ఞానేంద్రియ

ము లయినను బుద్ధియునుగూడి విజ్ఞానమయకోశ మనబడును. ప్రియమోదప్రమోదములను వృత్తులు కలిగి జగదుత్పత్తికి మూలకారణమై అనాదియగు అజ్ఞానమే ఆనందమయకోశ మనబడును. ప్రియమనగా ఇష్టవస్తు దర్శనమువల్ల కలిగెడు సంతోషము. మోదమనగా తత్ప్ర దార్థలాభముచేత కలిగెడు సంతోషము. ప్రమోదమనగా తదనుభవమువలన కలిగెడు సంతోషము. ఒక ఖడ్గమును, చింతగుల్ల చింతపండును, గవుసెన పీణను, ససిరికాయ పురు గును, కవచము దేహమును మూసికొని యున్నలాగున అవి అయినను ఆత్మను తెలియనీయక మూసికొనియుండును. కనుక నే అవి కోశములని వ్యవహరింపబడుచున్నవి. ఇవియొక మొదలగు వస్తువులవలె పరిచ్ఛిన్నములును, సమానసత్తాకములును గాక ఆత్మసత్తచే ఉపజీవించుచు దోచెడివే యయ్యును సూర్యసత్తచేతనే ఉపజీవించుచు దోచెడి మేఘము సూర్యుని మరుగుపరచునట్లును, అగ్ని సత్తచేతనే యుపజీవించుచు దోచెడి ధూమము అగ్నిని మరుగుపరచునట్లును, రజ్జుసత్తచేతనే యుపజీవించుచు దోచెడి సర్పము రజ్జువును మరుగుపరచునట్లును, మృత్తిక యొక్క సత్తచేతనే ఉపజీవించుచు దోచెడి ఫలము మృత్తికను మరుగుపరచునట్లును, స్వర్ణసత్తచేతనే యుపజీవించుచు దోచెడి యాభరణము స్వర్ణమును మరుగు పరచునట్లును ఆత్మను మరుగుపరచుచుండును. అయినను, ఒక, కత్తి మొదలగునవి కూడి ఒక్కటిగా న్యవహరింపబడినను పరస్పరభిన్నములై యున్నట్లు పంచకోశముల తోడి యోగము పరస్పరాధ్యాసమువలన ప్రాప్తించినను కాలత్రయమునందును వానికి యాత్మ వ్యతిరిక్తముగానే యుండును.

పరస్పరాధ్యాస మనగా ఒకపదార్థమునందలి ధర్మము మరియొక పదార్థమునందు దోచుట. ఎట్లన, తాను జీవుడనుట జీవమువలన కలిగిన యధ్యాసము. తాను పుట్టి పెరిగియుండి వృద్ధి నొంది క్షీణించి పోవు చున్నాననుట వికారమువలన కలిగిన యధ్యాసము. తాను పురుషుని, వనిత, నపుంసకుడు ననుకొనుట

యంగమువలన కలిగిన యధ్యాసము. ఇట్లే వర్ణమువలన కలిగిన యధ్యాసము, ఆశ్రమమువలన కలిగిన యధ్యాసము, నామమువలన కలిగిన యధ్యాసము మొదలగునవి. ఈయధ్యాసములవలన జీవత్వాదికములయిన అన్నమయకోశము ఆత్మయందును, సచ్చిదానందలతా గాదికములయిన ఆత్మధర్మములు స్థూలముగా గనుబడుచున్న అన్నమయకోశమునందును దోచుచున్నవి. కనుక అన్నమయకోశమునకును, ఆత్మకును సంబంధము కలిగినది. నేను ఆకలి గొన్నవాడను, దప్పిగొన్నవాడను, శక్తి వంతుడను, పరాక్రమవంతుడను, దాతను, స్రవక్తను, మూగవాడను, కుంటివాడను, గూనువాడను అను నివి మొదలగు ప్రాణమయకోశధర్మము లెల్లను విలక్షణమైన యాత్మయందును, ఆత్మధర్మములైన సచ్చిదానందలతాణములు ప్రాణము చక్కగా దోచుచున్నదని ప్రాణమయకోశమునందును దోచుచుండుటవలన అన్యోన్యాధ్యాసమువలన ఆత్మకును ప్రాణకోశమునకును సంబంధము గలిగినది. నేను సంకల్పము గలవాడను, వికల్పము గలవాడను, మోహముగలవాడను, శోకముగలవాడను, ద్వేషముగలవాడను, క్రోధముగలవాడను, వినువాడను, చెవిటివాడను, గ్రుడ్డివాడను, భ్రష్టుడను ఇవి మొదలగు మనోమయకోశసంబంధము లగు సంకల్పాదిధర్మము లెల్లను ఆత్మయందును, ఆత్మధర్మము లెల్లను మనస్సు చక్కగా దోచుచున్నదని మనోమయకోశమునందును దోచుచున్నందున ఆత్మకును మనోమయకోశమునకును పరస్పరాధ్యాసమువలన సంబంధము కలిగినది. నేను కర్తను, బుద్ధిమంతుడను, యోగసాధకుడను, పండితుడను అను మొదలగు విజ్ఞానమయకోశధర్మము లెల్లను ఆత్మయందును, ఆత్మధర్మము లెల్లను బుద్ధి చక్కగా దోచుచున్నదని విజ్ఞానమయకోశమునందును దోచుటవలన ఆత్మకును విజ్ఞానమయకోశమునకును పరస్పరాధ్యాసమువలన సంబంధము కలిగినది. నేను భోక్తను, సంతృప్తిలేనివాడను, సుఖిని, దుఃఖిని, సాత్వికుడను, రాజసుడను, తామసుడను అను మొదలగు ఆనందమయకోశధర్మము లెల్ల ఆత్మ

యందును, ఆత్మగర్వములగు సచ్చిదానందలక్షణము లెల్లను జ్ఞానము చక్కగా వోచుచున్నదని ఆనందమయ కోశమునందును దోచుచున్నందున ఆనందమయకోశ మునకును, ఆత్మకును పరస్పరాధ్యాసమువలన సంబంధ ము కలిగినది.

కాబట్టి నాయాపుమాడ, నాకుమారుడని తన తో సంబంధింపబడి దోచెడు పశ్వాదులు తాను కానట్లు, నా శరీరము, నా ప్రాణము, నామనస్సు, నాబుద్ధి, నా యజ్ఞానమని తనకు సంబంధపడి తోచుచున్న పంచ కోశములును తాను కాడనియు, వానికి విలక్షణముగా నున్న యాత్మయే తాననియు నెరుగవలసినది.

పశువు బలసినదనియు, దూడ చిక్కిపోయిన దనియు, చిన్నవాడు దుర్మాగుడనియు, చెప్పినట్లు విన డనియు, పిల్లది మూఢురాలుగానున్నదనియు, దండ్రించిన పొరుగింటికి పోవుచున్నదనియు, నా బిడ్డలు, నా సొమ్ము, నాయిల్లు, నా వాకిలి, నా మేడయనియు, నా భార్య గృహ స్వాతంత్ర్యము వహింపలేదనియు, నాకు హితమైనది యుక్కటియైనను చేయలేదనియు చెప్పెడిలాగున అన్న మయకోశసంబంధములయిన జీవత్వాదివికారములును, ప్రాణమయకోశసంబంధములయిన ఘృత్విపాసాదివికార ములును, మనోమయకోశసంబంధములయిన సంకల్పాది వికారములును, విజ్ఞానమయకోశసంబంధములయిన కర్తృత్వాదివికారములును, ఆనందమయకోశసంబంధ ములయిన భోక్తృత్వాది వికారములును గలుగుచున్నవి. తానియవి సాక్షిమాత్రముగా వెలయుచున్న తన్ను కాల త్రయమునందును స్పృశింపలేవు.

ఈ పంచకోశములతో చేరియున్న యాత్మను ప్రత్యేకపరచుట యేలాగున సాధ్యమగుననిన, అధ్యయన సమయమునందు పురుషులచేత నుచ్చరింపబడిన సహజ శబ్దములను విభజింప వలను పడకపోయినను వివేకయుక్త మగు బుద్ధిచేత ఇది యిట్టివాని శబ్దము, ఇది యిట్టివాని శబ్దము అని కనిపెట్టునట్లును, జలములతో కూడియున్న

వేడిమిని ప్రత్యేకపరచ శక్యము కాకపోయినను త్వగింద్ర యముచేత స్పృశించి బుద్ధిచేత జలమున వేడిమిని గ్రహించినట్లును, గోడయందు వ్రాయబడిన చిత్రమునం దలి శ్వేతపీఠితాదిరూపములను వేరురూప శక్యము కాకపోయినను నయనేంద్రియముచేత కనుగొని బుద్ధిచేత ఇదిగోడ, ఇదిచిత్రము, ఇది తెలుపు, ఇది నలుపు, అని యెరిగి నట్లును, జలముతో చేరియున్న లవణాదిరసములను విభ జింప నలవిగాక పోయినను రసనేంద్రియముచేత ననుభ వించి ఇదియుష్ణ, ఇదిపులుసు, ఇదితీపి, ఇది కారము, ఇది వగరు, ఇది చేదని తెలిసికొన్నట్లును, బట్టలను పట్టియున్న పరిమళములను వేరు పరువగాకపోయినను సూక్ష్మేంద్రియ ముచేత ఆఘ్రాణముచేసి బుద్ధిచేత ఇది సుగంధము, ఇది దుర్గంధము అని గ్రహించినట్లును పంచకోశములతో గూడుకొని యున్న యాత్మ ప్రత్యేకపరచ గర్వముగా నున్నను వివేకయుక్తమగు బుద్ధిచేత ఆత్మస్వరూప మిట్టి దనియు, పంచకోశస్వరూప మిట్టిదనియు చక్కగా విచా రించిన సక్షమున పంచకోశములతోడి సంబంధము ఆత్మకు సంతమాత్రము లేదనుట విశదముగా నెలియ వచ్చును. అయినను రజ్జువునందు ఆరోపింపబడిన సర్పము రజ్జువునకంటె వ్యతిరేకము కానట్లు, ఆత్మ యందారోపింపబడిన పంచకోశములు అధిష్ఠానభూత మైన ఆత్మకంటె అన్యములుకావు. ఎండమావులను కనుగొని జలభ్రాంతి నొందిన పురుషుడు ఆ జలము నందు స్నానసానాదిక్రియలు నిర్వర్తించదలచి తుదక విచారజ్ఞానముచేత తనకు గనబడినవిజలములు గావనియు, ఎండమావులనియు నిశ్చయముగా తెలిసికొన్నను జల ప్రవృత్తిమాత్రము లొలగిపోనట్లు ఆత్మయం దారోపింప బడిన పంచకోశములు అధిష్ఠానమైన ఆత్మకంటె అన్య ములుకావని తెలిసికొన్నను పంచకోశ ప్రవృత్తిమాత్రము లొలగనేరదు.

మృత్తికయం దారోపింపబడిన ఘటము మృత్తిక యేగాని వేరుకాదని తెలిసికొన్నను ఘటాదిప్రవృత్తియు, తద్వ్యవహారములును మరల గలిగినట్లును, స్వర్ణము

నం దారోపించబడిన కటకమకుటాదికములైన యాభరణములు స్వస్థముకంటె అన్యములుకావని వృథముగా తెలిసికొన్నను ఆభరణప్రవృత్తియు, తద్వ్యవహారములును మరల గలిగినట్లును, ఆత్మయం దారోపించబడిన పంచకోశములు అభిష్టానమైన ఆత్మకంటె అన్యములుకావని తెలిసికొన్నను పంచకోశప్రవృత్తియు, తద్వ్యవహారములును మరల గలుగుచుండును. ఘటాదికములయిన మృద్వస్తువులు నామూతరముల వ్యవహరింపబడుచున్నను మృత్తికకంటె వ్యతిరిక్తములయినవి కావని బుద్ధిమంతులకు తెలియవచ్చునట్లు పంచకోశములు వ్యవహారసిద్ధములై యున్నను ఆత్మకంటె వ్యతిరిక్తములుకావని బుద్ధిమంతులకు తెలియవచ్చును.

ఈ ప్రకారముగా విచారించి తెలిసికొనుటయే పంచకోశపరిణామార్థమునను, ఈ భావమువలననే అనన్తాత్రయమునందు ఆత్మ అనుస్మృతమైయున్నదనియు పంచకోశములుమాత్రము అపన్తాత్రయమునందు అనుస్మృతములయి యుండలేదనియు, వ్యావృత్తిములయిన పంచకోశములు స్ఫురించుచు వ్యవహారికవృత్తిములయినను ఆత్మకంటె అన్యములు గాలేవనియు వృథముగా తెలియవచ్చును. ఇట్లు తెలిసికొన్నవాడు నిస్సంశయముగా కృతార్థుడై జీవన్ముక్తుడగును.

ఓమ్ శాన్తి శాన్తి శాన్తి.

హరిః ఓం తత్సత్.

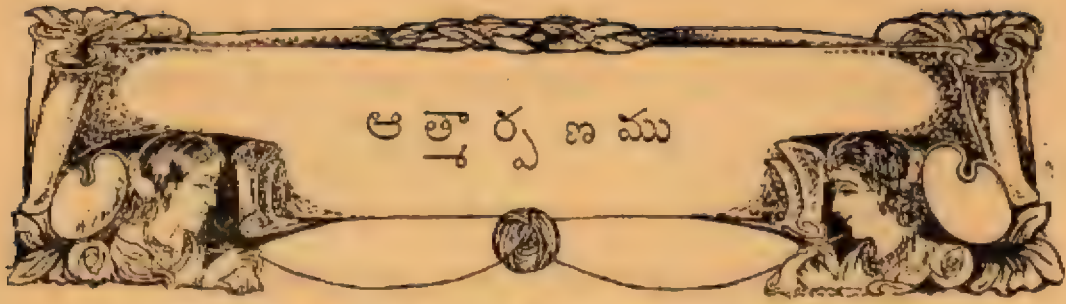

క్రొనుసైజు ఫుటలు ౧౫౦, ధ మ్మ ప ద ము (వచనము)
వెల రు. ౦-౦-౦.

గ్రంథకర్త: శ్రీ కిరాంబి రంగాచార్యులుగారు, యం. ఏ., యల్. టి.

ఈ పుస్తకం ఆంధ్రగ్రంథమాలలో ఏడవది. బౌద్ధసర్వమతసారమయిన ధమ్మపదం అనే పుస్తకానికి అనువాదం ఇది. 'అహింస' ముఖ్యధర్మం అన్నవిషయం ఈ పుస్తకంలో చక్కగా వివరింపబడింది. మఱిన్ని కొన్ని గొప్పధర్మాలు విశ్వకల్యాణమున కుపకరించునవి ఇందు ప్రతిపాదించబడినవి. ధర్మశాస్త్రానువులు లేవుకదావలసినపుస్తకం ఇది. ప్రతులు కొలదిగ వే ఉన్నవి.

విలాసము—ఆంధ్రగ్రంథమాల, 7, తంబుశెట్టివీధి. నుద్రాను.

మండలేముల వేంకటశాస్త్రిగారు, బి. ఏ., యల్. టి.

శ్రీ కల్యాణగుణాలవాలుడనుచు జన్మభ్రష్టదూషకుం
డాకారప్రవికారదూరుడనుచు వ్యాసాంబరీషాదిభ
క్తైకప్రభుడటంచు నిర్గుణుడు నిర్వాప్యపారుడంచు బుధా
సీకంబుల నినుఁగూర్చి వల్కునుడుల వింటి నదాయీశ్వరా!

ఈమాటల మర్మం బది యేమోయని తడవి తెల్లయెడలను నిజహా
సీమాడ్కి ననఁగనామది కేమియు స్ఫురియింపదయ్యె నిదమిథముగన్.

శాంత మొదవక జ్ఞాన తేజంబులేదు, జ్ఞాన తేజములేక మోక్షంబులేదు
స్వాంతమది శుద్ధమైన నె శాంత మొదవు భక్తునకునైన వేదాంతపరునైన.
కావున ననివడి స్వాంతం బేషిధి పరిశుద్ధి నొందు నిరవుగ నరు డా
త్మోపను గనుఁగొనవలయును ధీవిలసితబుద్ధి మెఱయఁ ద్రికరణశుద్ధిన్.

మనుజులకు బంధమోక్షములను ఘటించఁజాలు కారణమది మానసంబె తలఁప
మానసమునెట్లు మోక్షమార్గాన నిలుపఁగలను, దైవమ! యాగతిఁ చెలియఁజేయు.

చదివితి నే బురాణముల శాస్త్రములన్; ఘనతర్కశాస్త్రకో
విదు లొనరించు వాదముల వింటి; సవిస్తరరీతి యోగ మి
య్యదెయని నద్దురులే చెలువ నొనని నేర్పితిఁ గొంతవట్టు; నె
మ్మది పరిశుద్ధ మావిధముమాత్ర మొకింతయు దోష దక్కటా!

జవతంబులుఁ దీర్థసంచారవిధియు దాననిరతియు జ్ఞానవిజ్ఞానగతులుఁ
జిత్రశుద్ధినిగూర్చి వినీ! యి కెట్లు మనము పరిశుద్ధమా దేవ! మహితభావ!

ఏమి యొనర్చఁజాలుదు నహీనకృపామహిమాభిరాము ని
న్నేమని యాశ్రయింతుఁ బరహింసనతత్పరచిత్తవృత్తిఁ బ్ర
జ్ఞామయు నిన్ను నెట్లు గనఁ జాలుదు మోహపరీతబుద్ధి నే
బామరుడఁ భవచ్చరణపద్మయుగమ్మను నూత యీగదే!

శబరి యెంగిలిపండ్ల నొనంగమెనవి విదురుకడ సామాన్యంపు విందుఁగుడిచి
భక్తరతంతుండ వటన్నవాసఁగాంచి మించు నిను భక్తిమీర నేమించువాడ.

యజ్ఞయాగాదిక మొనర్చియార్యులెల్ల కాంక్ష నేసిన స్వర్గసుఖంబు లొల్ల;
సుఖములం దెల్ల మేటియౌ సుఖముగాదె భక్తవత్సల నీపాదపద్మసేవ!

కామంబు నీపాదకమలసేవనమందె కోధంబు నీశత్రుకోటియందె
లోభంబు నీముఖాలోకనక్రియయందె మోహంబు నీజ్ఞానమూర్తియందె
మదము నీభక్తిసామాన్యనుభవమందె మాత్యంశ వానఘ! నీమహిమయందె
తామసగుణము నీప్రేమరూపమునందె జడత నీనామసంస్మరణమందె
నిలిపి మానసవృత్తు లన్నియును బాలియ నేచు నీవును దక్క వేతేమిలేని
యవ్యయానందవారాశి ననవరతము-మునిగి తేలెద నీకృపామూర్తి గనుచు.

ప్రాణికోటుల హృదయాంతరాళములను విమలచైతన్యమూర్తివై వెలయుదనిన
నెవరు శత్రులు, మిత్రులిం నెవరు నాకు సర్వపరిపూర్ణమైన యిజ్జగమునందు?

ఎల్లఱకు హితముఁగూర్చగ నెంతునెపుడుదయయు సత్యంబులోనుగాఁదలఁతునెపుడు
సంఘసేవ యొనర్తుఁ గర్జముగ నెపుడు నిరుపమానందరసమునఁ బరగు దెపుడు.

మనసునకు శాంత మొదవెడి యనువుఁడెలిపి భక్తిబీజము నామదిఁ బాదుఁకొలిపి
యీమనోనిశ్చయము నిల్పు నిరవునలిపి యరయు మియ్యదె దేవ యాత్మార్పణంబు!

తు రీ య స మా ధి

ఉమర్ అలీషాకవి గారు

* గీ త ము

గురటరాగము - ఆదితాళము

౧

కోరి వినుము తత్త్వచరితము జేరి
నిజధర్మ మిది మదిని మీరి
పారమార్థికచ్యుతుఁడు శరీరి
మాయతో ప్రపంచము జీరి

సారహీనసంస్కృతిలోన జారి
ప్రకృతిలోఁ బడి
పైరిపట్కములకుఁ జిక్కి నడుఁడై
దారపుత్రులో యనుచు మూఢుఁడై వారి
హిత మరయుచు పరము కరిగెడు
దారేమి నారయక అవిద్యను॥ కోరి!

* ఇది అధ్యాత్మికానందానందాక్షరీపలలో "చేరివిసె శరీరచరితము గారి, నుకుమారిగొవరికిమారి" అను పద్యంలోఁ జదివవలెను.

౨

మట్టివంటి తనువు

స్థిరమని

పట్టి ప్రేమ వికపు దీని

గుట్టు తెలియలేవు దేహము

వట్టికోగముల నెలపు ఇది

పుట్టి మొఱపురీతిఁ దోఁచిపోవును

ఇట్టె మాయమగుచు నొక్క తృటియే

పట్టదు నిక్కము నిజరూప మెఱుంగలే

నట్టి నరుఁ డధోగతిని బడి వి

రాట్టయిన యాత్మను వివిధగతి

గిట్ట భవనముద్రమున నిడి

మట్టె చని తిరిగి మర్త్యుడై

పుట్టును యథాస్థితి నిందియముల

తట్టు తేరు తన్నుతా నివంశను యోగదీక్ష

నట్టియు విషయవిరతి

పట్టి స్వప్రకాశభ్రష్టఁడౌ తుద

ముట్టన్ జనఁడు జీవుఁడ పారియయి॥ కోరి॥

౩

కాలవశముచేత కర్మ

కలాపభీతచేతసుడవై

తేలలేక పాతకాంబుధి

మునిగిపోయితిని ప్రేతవై

తేలి పూర్వజన్మములను గని

బేలవై విచారపడి వెఱచి తే

లీల నిజనడనము జని గురుని గని

కీలెఱింగి చూపుఁ దెలిసి గుణమి

ధ్యానింపనము ద్రుంచి శమదమ

శీలాన్వితుఁడ వగుదు వందే

ఫాలాగ్రంబున వేఱునాడ

మాలావనంబు నేయు చక్ర య

నాలోచితమనస్కు లీరహస్య

మాలోకనే నేయ రిదె తపను

మాలికలను ద్రిష్వకొనిన మనసు

మాలిన్యరహితము గాదిదె తెఱపు॥ కోరి॥

౪

మందబుద్ధి గాక ఇంద్రియ

బంధములను జోతక మోహ

స్పందితుండు నగుచు చెడక క

డింది విషయవిహ్వలుఁడు కాక

అందరాని యమనస్కపదము మొద

లంది తృప్తిబొంది తాను తానై

యిందు నందు నొక్కరీతి వెలిగి బ్రహ్మ

నందపదవి గని దిత్సృకాశుఁడు వి

నిందాత్మకుఁడు పూర్ణుఁ డగుఁబడు

వందితుండు నిగమనుతుఁడు న

నందానేకఋణులుపోలిక

నంది జడతఁ బసియుండు న

మందదివ్యసుఖము జేదు జన్మల

నందఁబోఁడు యథేచ్ఛగాఁ దిరుగు

నందియంబులేదు ముక్తి విధ మిల

కుండకను శృతార్థుడై చనును॥ కోరి॥

౫

ఆదియందు నీవె ఆయ

నాదియందు నీవె యిటుపై

యాదిమధ్యలయుఁడు నీవె

నాదమై యనంతమహిమా

పాదుడై తనువుగలిగిన పోయిన

పాధికుండుగాక శిథిః ఘోరప్ర

మాదమా యవస్థ బుడిగి జ్ఞానో

పాధికుఁడవగుచు స్వప్రకాశమతి

మోదావహమునైన తన్మయ

సాధకమున నగుపడెడు పద

చేబడంబైన ప్రతిపదార్థము

శేదబుద్ధి తానుగాగ వి
వాదమణిచి యంతరాత్మ "సోహం"
పాదద్యయము జపమునేయ కృత
సాధకుండు జ్ఞానమూర్తి యెచ్చట
పాదముంచు నచట స్వరాజ్యమగు॥ కోరి॥

౬

పంచభూతవాయుఁడు ఈశ్వరుఁ
డంచు తెలియు నరుఁడు తానదె
యంచు చెప్పఁగలఁడు తనతాఁ
గాంచియే ముత్యము నతఁడు వీ
క్షించు నీ యజాండభాండము
మంచుబిందువో యనఁ రికించు న
మంచితమగు చరాచరము పెదన
ర్థించి మేఘములలోన మెఱసి న
ర్థించి నదీనలిలమై పర
తెంచి కుసుమసారభముల
పొంది, ఉడుకోటిలోపల న
టించి రవియైరవికంటెను
మించి యొక్క అణువై భువి కవత
రించి కోకిలంబునయి వనములు ధ్వ

నించ పాటపాడి తానె నకల మ
టంచు నెంచు విశ్వరూపముగ ॥ కోరి ॥

౭

ఈరహస్య మిందు తెలిసిన
వారె యోగులంచు ముఖ్యులు
ధీరు లిందునందు
వెలుగుచు పలుకుచుందు రందందు
ఈదారి నెనసి దివ్యేదివ్యను ముట్టి
దారుణమైన తమ స్వప్రకాశమైన
తీరున పవిత్రుఁడు హరి ప్రణవా
కారుడైన ఆత్మలవీ గురుఁ
డేరాధ్యంత మంత ఉ
మారలీపాకవి కొనంగ భక్త
కారంభవిదూరులకును సం
సారాగ్నినిమగ్నులకుఁ జెలియ
నేరదిది యమేయదివ్య
స్ఫారంబైన సువిచారమత్యేది
యోరుసంస్కారచారువేదాంతతత్వార్థవి
ద్యారాజపదము బొందుమట ॥ కోరి ॥

నె హ్రూ ని వే ది క

(ఆంధ్రానువాదము)

'నెహ్రూ కమిటీ' వారు తయారుచేసిన నూతన రాజ్యాంగవిధానమును తెలిసికొన
గోరు ప్రతి ఆంధ్రుడును దీనిని చదివితీరవలెను. శైలి సులభము. కొలదిప్రతులుమాత్రమే
రిగిలియున్నవి. వెల 1-0-0 మాత్రమే. తపాలాఖర్చులు ప్రత్యేకము

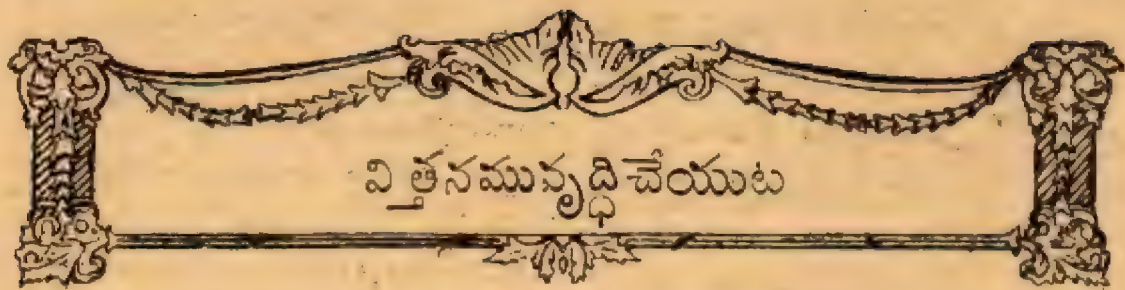
మేనేజరు, ఆంధ్రప్రతికాకార్యాలయము, పోస్టుబాక్సునెం. 212, మద్రాసు.

౧. శ్రీ ముత్తరాజు గోపాలరావుగారు (శి) ౨. శ్రీ వెన్నెలకంటి రాఘవయ్యగారు, బి. ఏ., డి. య్. (శి)
 ౩. శ్రీ ఓరుగంటి వెంకటసుబ్బయ్యగారు (శి) ౪. శ్రీ గంపవరపు హనుమాంశయ్యగారు (శి) ౫. శ్రీ బొమ్మ శేషరాజ్మగారు (శి)

౧. (ఎ) శ్రీ పట్నం కోటిరెడ్డిగారు(౧) (బి) శ్రీ బండి శేషరెడ్డిగారు(౨) (సి) శ్రీ సుబ్రహ్మణ్యం శేషిగారు(౩) (డి) శ్రీ బండి వెంకటరమణారెడ్డిగారు(౪)
 ౨. (ఎ) శ్రీ బత్తెన రామకృష్ణారెడ్డిగారు(౧) (బి) శ్రీ జెజవాడ గోపాలరెడ్డిగారు(౨) (సి) శ్రీ బొమ్మ శేషరెడ్డిగారు(౩) (డి) శ్రీ రేబూరి సుబ్బరామరెడ్డి
 గారు(౪) (ఇ) శ్రీ దువ్వూరి బలరామరెడ్డిగారు(౫) ౩. (ఎ) శ్రీ మేనమారి సీతారామరెడ్డిగారు(౧) (బి) శ్రీ ఓరుగంటి వెంకటసుబ్బయ్యగారు(౨) (సి) శ్రీ
 రాళ్ల పల్లి రామసుబ్బయ్యగారు(౩) ౪. నెల్లూరుజిల్లా ఉప్పుసత్యగ్రామము మొదటిదిగ్గము(ఉప్పుచేయుట) మైసాదు, నాయకుడు: శ్రీ బి.గోపాలరెడ్డిగారు

మండపాటి సత్యనారాయణరాజుగారు

విత్తుకొలది మొక్క
మొక్కకొలది పంట
పంటకొలది రాబడి

ప్రపంచకమందు మనుష్యులు చెట్లను పెంచుట మొదలైనవి లిడినప్పటినుండి వాటిని తమ ఉపయోగము కొరకై అనేకవిధముల వృద్ధిచేయుచున్నారు. కొత్త జాతిని కల్పించుటయందు మాత్రము శ్రద్ధవహింపక అట్టి పని దైవాధీనమని యూరకున్నారు. ఇటీవల అమెరికా మొదలైన దేశములలో కొత్తజాతులు లేక మంచిజాతులు ఉత్పత్తిచేసి అపారమైన వృద్ధిని బడసిరి. మంచిజాతులను వృద్ధిచేయుటవలన మానవుని కోరికలు సఫలమగుట ట్లుండెను. మరియు పైరులను వృద్ధిచేయుటకు ఈదిగువ పద్ధతులవసరము :—

- 1 ఉన్న జాతులనుండి మంచిజాతులను ఏర్పట.
- 2 కావలసిన జాతులను మొక్కల సంయోగము వలన (Crossing) సృష్టించుట.

మనము సామాన్యముగా సాగుచేయు ప్రతిరకముల విత్తనములలోను కొన్ని రకములు కలసియుండును. మొట్టమొదట ఒకేరకముగా ఉన్నను అవి క్రమముగా సంక్రమించి క.త్తీరకము లనేకములు బయలుదేరుచున్నవి. అట్లు బయలుదేరుటయేగాక ఒకేమాదిరి సేవ్యమునందు ఒకేవోట గల పైరునందు పలుమార్పు లుండుట చూచుచున్నాము. కొన్ని హెచ్చుగా పెరుగును; కొన్ని ఒక

రంగుగను, మరికొన్ని మరియొక రంగుగను పెరుగును. ఇట్లు అనేకతరహాలు కాన్పించును. కొన్ని వేగిరము కోతకు వచ్చును. మరికొన్ని ఆలస్యముగా కోతకు వచ్చును. ఇట్టి విభేదములవలన పంటలు నశించుచున్నవి. ఇట్టి భేదములను సామాన్యరయితో సయితము తెలుసుకొనుచున్నాడు. కాని అట్టి రకములనుండి మంచిరకములను ఏర్పకొనుటకు శక్తిమంతుడై యుండలేదు. కాని కత్తీరకమును సాధ్యమైనంతవరకు మార్చి మరియొకరకమును మార్చుచుండును. అట్టివి సంగ్రహించినప్పుడుకూడ కొన్ని లోపములుండుట తటస్థించుచున్నది. వాటిని నవరిండుటకు తగినంత జ్ఞానసంపత్తి కలిగియుండుట అవశ్యకము. పట్టుదల, ఓరిమి, మొదలగు సామాన్యగుణములుగల రైతులు సయితము దీనిని సాధించవచ్చును. మనము మంచివిత్తనములను సంగ్రహించ దలచినచో నీదిగువ విషయములను జాగరూకతతో గమనించవలెను. మనదగ్గరనున్న రకమును ఒకమడిలో పైరుచేసి మంచిగుణములు కలిగిన కొన్ని మొక్కలను ఏర్పవలెను. మనకు అవసరమైన గుణములు కలిగియున్నచో దానివిత్తనములను సంగ్రహించి తిరుగ పైరుచేసి దానినుండి విత్తులను వృద్ధిచేయవచ్చును. అట్లుకానిచో మనకు అవసరమైన మంచిగుణములు రెండు తరహాలమొక్కలలో ఒకదానియందు కొన్ని, మరియొకదానియందుకొన్ని యున్నప్పుడు సదరు రెంటియందలి మంచిగుణములు ఒకదానియందు దావిర్చవించునట్లు చేయవలసియున్నది. అట్లుచేయుటకు సదరు రెండురకములను పైరుచేసి వాటిసంయోగమువలన సమకూర్చవచ్చును.

ఒక మొక్కపుష్పములోని పురుషభాగమును రెండవమొక్క పుష్పనందలి స్త్రీభాగము దుంచవలెను. ఇట్లు చేసినమొక్కలకు ఏసంవర్కము లేకుండా గుడ్డ సంచులతో మూయవలెను. ఇట్లుచేయుటవలన పైరెండు మొక్కలకు సంకరజాతి మరియొకరకము బయలుదేరును. అనేకవిషయములలో వేర్వేరుగుణములు కలిగియుండు రెండు వివిధజాతి మొక్కలకు సంయోగము కలిగినపుడు వాటినుండి పుట్టు క్రొత్తమొక్కలకు వాటి తలిదండ్రుల కుండు గుణములు అన్నియు అంకురదశయం దుండును. అటువంటి సంకరజాతిమొక్కలకు ఇతరజాతిమొక్కల సంవర్కము లేకుండునట్లుచేయవలెను. వాటినితిరిగి పైరుచేసినయెడల వాటినుండి పుట్టినవి చాలభేదము కలిగియుండును.

ఈ రెండవతరము మొక్కలలో వాటి తలిదండ్రులకుండిన గుణములు వేర్వేరువిధముగా ఉండును. ఇటువంటి మొక్కలలో వేటికైనను వాటితల్లియొక్క గుణములైనను, తండ్రియొక్క గుణములైనను ఉండవచ్చును. కొన్నిటిలో వాటి తలిదండ్రులిద్దరి గుణములుండవచ్చును. మరేయువాటిలోనకృత్తుగాకొత్త గుణములుకూడ ఉండవచ్చును. అటువంటి మొక్కలలో ప్రతిదానినుండి వచ్చిన విత్తనములను వేర్వేరుగా విత్తనచో వాటికిపుట్టిన మొక్కలలో కొన్ని మంచిగుణములు కలిగియుండును. ఇటువంటి మంచిమొక్కలనుండి విత్తనములను ఏర్చి సాగుచేయుచుండవలెను. కొంతకాలమునకు మనముకోరు మంచిగుణములుగల మొక్కలను అభివృద్ధిచేయవచ్చును. వ్యవసాయదారులు తమ బుద్ధికుశలతను వినియోగించుటకు ప్రయత్నించినచో మిక్కిలి అద్భుతములైన ఫనులను చేయుటకు సమర్థులు కాగలరు. ఇట్టివని యసాధ్యమని తలంపక ప్రతిరైతున్న విత్తనములను సంగ్రహించుటకొరకు ప్రత్యేకముగా ఉంచుకొని పరిశోధనలుగావించి మంచివిత్తులను వృద్ధిచేసుకొనుటకు ప్రయత్నించవలెను.

విత్తనములను మార్చుట

విత్తనములందలి మూలపదార్థములు, ఋతుధర్మములనుబట్టియు, గాలిపాటనుబట్టియు మారుచుండును. సరియైన ఎరువులు వేయకపోవుటచేతను, ఒకేపైరును ఒకే స్థలమందు పలుమారులు సాగుచేయుచుండుటవలనను కూడ పంటలు క్రిమముగా క్షీణించును. రైతులు సామాన్యముగా తమ పొలములలో పండిన పంటలనుండియే తిరిగి విత్తులను ప్రత్యేకించి ఉపయోగించుచుండురు. ఇందులకు కారణము వారి పొలములలో పండిన పంటయందే ఎక్కువ అభిమానము, తక్కినచోట్ల విత్తనమునందు నమ్మికలేకపోవుట, ధరలు పెంచుగానుండుట, సులభముగా సమయమునకు దొరకకుండుట. ఈక్రింది కారణములు తటస్థించినపుడు విత్తనములను తప్పకమార్చుటఆవశ్యకము:

- 1 కారణము తెలియక పంటలుతగ్గినట్లు కపించుట.
- 2 వాడుకగా ఉపయోగించు విత్తనములైనను ఏమాత్రము జబ్బుకలిగినట్లుతోచుట.
- 3 ఋతుధర్మములకు అనుకూలించక పోవుట.

విత్తనములను సంగ్రహించుట.

విత్తుకొలది మొక్క యని చెప్ప వాడుకను బట్టి మంచి వంగడమునకుజెందిన విత్తనములైనను వాటిని చెడకుండా భద్రపరచుట ఆవశ్యకము. మంచివిత్తనములను సంగ్రహించుటయందు నీదిగువ విషయములను గమనించవలసియున్నది.

- 1 మంచి వంగడముగా ఉండుట.
- 2 ఏపుగాపెరిగిన మొక్కలనుండివిత్తనములనేర్చుట.
- 3 విత్తనములు బలముగా ఉండుట.
- 4 విత్తనము బరువుగాను, మంచిరంగునుకలిగియును ఉండుట.
- 5 కంకిభాన్యములైనచో కంకిమధ్యగింజలనుఏరుట.
- 6 మొదటపండిన మొక్కలనుండి విత్తనములను సంగ్రహించుట.
- 7 బాగుగా ఎరువువేసినచేనులో విత్తనములేరుట.
- 8 ఏరినవిత్తుగాని, చేనుగాని తక్కిన పంటతో కలపక ప్రత్యేకించి ముక్కకుండా జాగ్రత్తచేయుట.

దొరపు నీ వయ్యెదవురా!

తురగా వేంకటరామయ్య గారు

౧

పరమశివుడే తండ్రీరా! ఈ
ప్రకృతిసుందరి తల్లిరా!
పాడియావులు పంటపొలములు
భాగ్యములు రాజ్యములు రా
దున్నరా ఈ భరతభూమిని
తొలుకరించిన పుణ్యభూమిని
కలుపులేనీ స్వర్గరాజ్యపు
దొరపు నీ వయ్యెదవురా!

౨

కాలమే తలక్రిందుగానీ
కాలయముడే తోలుకోనీ
నీవు నీ గోవులును శాశ్వత
జీవులై యుండెరు గదరా!
దున్నరా.....
దొరపు నీ వయ్యెదవురా!

౩

పాడునేలే లేదురా నీ
భావమే బీడాయెరా
పరిమళించే తోటపాచీ
పరమశివు నాడింపరా!
దున్నరా.....
దొరపు నీ వయ్యెదవురా!

౪

గాలిపెలుగులు జూడరా మే
ఖూలవర్షము సడుగరా
సూర్యచంద్రుల గమనరీతి
కోభలను దిలకింపరా!
దున్నరా.....
దొరపు నీ వయ్యెదవురా!

౫

నీటిలంకల మేతమేనీ
పూతగిల్లి న జోడుగి త్తల

పైడినాగటి కట్టులో జీ
వాల జీవిత ముండె నారా
దున్నరా.....
దొరపు నీ వయ్యెదవురా!

౬

పైరులను గాచేటి సుందరి
ప్రకృతితో పెలిగేనురా ఆ
మేడలో వర్తించు సానికే
కూడుగుడ్డలు దూరమగురా!
దున్నరా.....
దొరపు నీ వయ్యెదవురా!

౭

ఆలుమగలూ జోడు గూడి
ఆడుకొంటూ పాడుకొంటూ
జీవశాంతుల పెలుగుసస్య
శ్రీలలో విహించెదరురా!
దున్నరా.....
దొరపు నీ వయ్యెదవురా!

౮

శుభదమగు "రాట్నంపు" శుతితో
సుందరీమణి పాడుచుంట
పొంగుతూ ఆడేటి బిడ్డలే
భూములన్నీ యేలేదరురా!
దున్నరా.....
దొరపు నీ వయ్యెదవురా!

౯

కత్తి కలములు బోయెరా నీ
కప్టమే గలిచేనురా
ప్రకృతిపురుషుల ప్రతినిధులు మీ
ప్రభుతయే నిత్యమ్మరా!
దున్నరా ఈ భరతభూమిని
తొలుకరించిన పుణ్యభూమిని
కలుపులేనీ స్వర్గరాజ్యపు
దొరపు నీ వయ్యెదవురా!

తృణకణము

కవితావినోద, అల్లంశెట్టి అప్పయ్యగారు

బ్రగతి జన్మించు మానవసమూహయంబు
నన్నిరీతులఁ జోపించుచున్న యట్టి
యఖిలగోగణములకు నాహారమవయి
ప్రణుతి కెక్కితి వీవెగా తృణకణంబ !
నిన్ను మెన పెను జంతువులే నిశ్చయముగ
సాధురీతిని వర్తింపఁజాలుచుంట
నీప్రకృతికి మిగుల వన్నియసానంగ
గణితబహుకార్యకరణంబ ! తృణకణంబ !
తొలినమన్మృతులందు నాదొడ్డవేల్పు
గజముఖునిఁ బూజ నల్ప యోగ్యమగు వస్తు
జాలముల ముఖ్యతమవయి గ్రాలునిన్ను
గణుతి సేయంగఁ దరమానె తృణకణంబ !
ఎన్నిపూలున్నఁ బ్రతంబులెన్నియున్న
గణికపూజల మెచ్చు నాగజముఖుండు
ఏమి నోముల నోచితో యిట్టిఫలిత
మెట్లు నీకత్యేనో కదా తృణకణంబ !
నీచరిత్రంబు కడువర్ణనీయ మయ్యె
జనములకు రోగశాంతి కాపిధములందు
నిను నమేల మొనర్పఁగా ననువుపడెద
వనుపమాననన్మహిమంబ ! తృణకణంబ !
నీవు బెలయుచునుండెడు తావులందు
మున్ను శ్రీకృష్ణుండు చరించియున్న కలన
నకలకల్యాణనిధివంచు పంతలంబు
నినుఁ బ్రశసించఁదగుఁగదా తృణకణంబ !
ఈవు పూజింపఁబడురీతి నెన్న కెపుడు
జనులు నినుఁ గ్రుమ్ముకొనిపోవు బాడలందు

మొలువ వింతటి సుజ్ఞానకలితమార్గ
మనితరసుసాధమాగదా తృణకణంబ !
ఏది లభియింప జనుఁడు ప్రహృష్టలీల
ద్రవ్యవంతుండగుచు భువిఁ దనరు నట్టి
మరకతము నిన్ గ్రహించె నెమ్మాడ్కినైన
హేళనము నీకుఁ గలదోటు తృణకణంబ !
జలధివలయితధారణీచక్రమందు
నీవులేని ప్రదేశంబు నీరులేని
కొలనుగతి నాకలెల్లనుఁ గ్రుంకఁజేసి
హీనభావంబుఁగా దోచు తృణకణంబ !
ఆదికవికావ్యపేజికయందు నొకట
నెఱుకవడిచె నీ మాహాత్యమెపుడు రాము
చేతబ్రహ్మాస్త్రముగ విలసిల్లి తపుడె
వినుతిఁగాంచితిలోకాన తృణకణంబ !
ఒక్కయెడ మేరుభూధరం బున్నయటుల
నినుఁదలఁచి తృప్తిఁగాంతుని జనములొకట
నినుఁదృణీకార మొనరింప నీకుదానఁ
జనదు నీరనభావంబు తృణకణంబ !
నిను దహింపఁగఁ జాలకగ్నియుఁ బెకల్పఁ
జాలక నమీరణుండు విస్మయముఁ జెంది
రనుచుఁ దొలిపల్కులెలమి వాకొనియె నీవ
దెట్టి ప్రభుత్వచరిత్రవో తృణకణంబ !
పువ్వుదేవత కొక పట్టుపుట్టమయ్యె
జలధి ; నావర్ణ బహులతా విలసితమగు
దివ్యకంచుకముగ నీవు తేజరిలుచు
జనుల మురిపించుచుందువో తృణకణంబ !

ఉన్నతోన్నత గతి నందియున్న నీదు
లలితకోమలగ్రాతవల్లరి నృపించు
మారుతకిశోరునం దభిమాన మునిచి
వినయవైశద్యవయ్యెడు తృణకణంబ!

నీవు గల్గుటచే బతునిచయమునకు
స్వాదుదుగ్ధంబు లభియించె జనుల మనుష
త్వత్కృతజ్ఞత మఱచునంతకును మించు
హీనగుణ మొందు గల్గునే తృణకణంబ!

ఏది న్యాయము మనుజునం దేది సుగుణ
మీపు గల్గు ప్రదేశంబు లెక్కుడయిన
నచట నరికట్టు పాలమున కందునైన
జనన మందెడు మేల్ నేయఁ దృణకణంబ!

నీవు బహుభంగులను తపోనిష్ఠఁ బూని
పరుల కుపకారివగుచు సర్వస్వ మెలమి
ధారవోసి స్వలాభానుసారపదవి
ననుభవింప వదేలోకో తృణకణంబ!

విమలకంకణరాజముల్ వేడ్కఁదాల్చి
పెంపు వడయుచు నీ యభివృద్ధికొఱకు
నీవ యత్నించుకొందువు నిన్నుఁ బెంప
ననువుడ వేరికైనను దృణకణంబ!

కర్మశలవిత్ర మూని నిష్కరణముగను
నిను శిరశ్చేద మొనరింప ననయవగుచు
సంతనముఁ గూర్చి మఱునాటి కంతకంటె
దివ్యతరశోభఁ గ్రాలెడు తృణకణంబ!

వసుధ నవ్యయమును స్వయంభవమునైన
దివ్యశక్తి వటుచు నిర్దిష్ట రీతి
నిన్నుఁ గొనియాడఁ దగుఁగదా నిఖిలజగము
లెలమి నిను నాశ్రయించుటఁ దృణకణంబ!

పరులకై నీదు విభవ మర్పణ మొనర్చి
పెంపుఁ జెందెడు సీతజ్ఞ పృథివిఁ గల్గు
నరుల కించక గలదె యెన్నటికి నయిన
నణఁగఁజాలదు నీపూన్ని తృణకణంబ!

అన్వతంత్రతచే నింట నణఁగుకంటె
స్వేచ్ఛవడయంగ నిట్లు తపించి, త్యాగ
శీలతం జూపి ఫలసిద్ధిఁ జెందఁ దలఁచె
దేమొ నీసాహసం బహో తృణకణంబ!

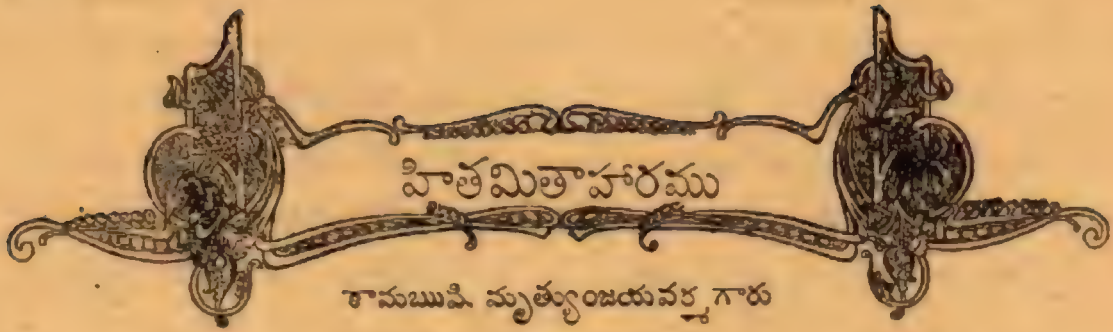
అన్యులకుఁగాక హేయమైయున్న బ్రతుకు
బ్రతికియుం జచ్చి చెడియెడు గతిగ నెంచి
యీ నిరాడంబరాకృతి మానినావో
కనుఁగొనఁగరాదు నీమాయ తృణకణంబ!

సృష్టిలోఁగల్గు నుపకారశీలమతులు
నీ గుణంబులఁగని తామునేర్చికొనఁగ
మున్ను భగవానుఁడు నృజింపఁబోలునిన్ను
ఘనతర స్నేహముగ్ధంబ! తృణకణంబ!

ఆదినుండియు గురుతరంబగుప్రతిష్ఠ
వెలయుకతమున నీచాయ వివిధగతులఁ
జిత్రకారులు వేడ్కఁరచించుకొంచు
ననుదినముఁ జూపుచుందురు తృణకణంబ!

నీర మించుక గైకొని నిన్ను మెనపు
నట్టిపశుబల మీ జగద్వ్యాప్తిఁబరగ
శక్తియుక్తులు నీలోన సంక్రమించె
నని వచింపఁగనొగదా తృణకణంబ!

పుడమికి ననంతనామంబు పొనఁగుచుండు
నీకుఁ దన్నామధేయంబుదెగడ వటుల
నీయనంతాకృతి జగాన నిండియుండ
నెనగలదె నీకు వేఱొందు తృణకణంబ!

అభిలషించుచున్నవారోటికి జీవనాధారము ఆహారము. సర్వప్రాణులకు ఆహారనిద్రామైధునములను మాడు కర్మములు స్వాభావికానుభూతిములు. సకలస్థావరజంగమములకు సుఖదుఃఖాదిద్వంద్వములు సై పరికములు. ఆహారనిద్రామైధునములను మాడు కర్మములకు సుఖదుఃఖాదిద్వంద్వములు ప్రయోజనములు. అందు సుఖమును సరణీయము నివాపరసాధకమును. అదియే ఆనందము. ఆనందము రెండు విధములు: భౌతికానందము, మానసికానందము. ఈ భౌతికతీర సౌఖ్యము భౌతికానందము; మానసిక సౌఖ్యము మానసికానందము. ఆనందమనగా బాహ్యభృంగ్యంతరములయందు అంతర్భాగమిగానుండు మూర్త్యురూపమైన సుఖశక్తి (Force). ఇది నిర్వికారము, సర్వవ్యాపి, నూత్నము. ఇది మనస్సునకే తెలియును. మనస్సు విషయాన క్తమైనప్పుడు దుఃఖరూపమైన శక్తి కలుగును. నిర్విషయాన క్తమైనప్పుడు సుఖరూపమైన ఆనందశక్తి కలుగును. దుఃఖమే వరకము, ఆనందమే స్వర్గము. ప్రతిప్రాణీయు ఆనందశక్తితో కూడినప్పుడు నేను సుఖవంతుడను, ఆరోగ్యవంతుడను అని తెలియచుటకు అర్హుడనుచున్నాడు. ఈలోకములో నెవడు నీరోగి? ఎవడు భోగి? ఎవడు యోగి? నిరతితయానందిరూపమైన స్వతంత్రసుఖశక్తితో గూడిన వ్యక్తియే నీరోగి, భోగి, యోగి యగును. భౌతికమానసిక క్తులయొక్క నిరతితయానంద సౌఖ్యానుభవమే నీరోగము, భోగము, యోగము అగును. భౌతికశక్తి కారీరకము; మానసికశక్తి ఆత్మీయము. భౌతికశక్తియొక్క వృద్ధిక్షయములు పూర్వోక్తములకు నాహారనిద్రామైధునములయొక్క క్రమాక్రమప్రవృత్తులనుబట్టి యుండును. క్రమాహారమువలన కారీరకశక్తియొక్క వృద్ధియు, అక్రమాహారమువలన కారీరకశక్తియొక్క క్షయమును కలుగును. ఇట్లే ఆహారాదిత్రయమునకుం గల్గును. క్రమమునగా జీవులకు స్వాభావికాహారముయొక్క పరిశీలనము. పీపిలికాదిసర్వజీవులకు పోషణశక్తిగలది ఆహారము. ఇది యొకేవిధమైనదిగా నుండును. వివిధస్పృష్టి వివిధములుగా నుండును. అవి దేశకాలపాత్రముల ననుసరించి వివిధరీతులుగా విభజింపబడియున్నవి. పక్షుల కీవిధము, పశువుల కీయీవిధము అను విభేదమే క్రమాహారము. ఒకజాతి జీవియొక్క ఆహారము వేరొకజాతికి సరిపడదు. అట్లు మారినచో నక్రమా

హారమును. అందువలన ఆయాజీవులు కారీరకశక్తిని కోల్పోయి నశించి పోవును. ప్రతిజీవియొక్క ఆహారాదికము క్రమసరము శక్తి సృష్టిలోనే స్వాభావికముగా నుండుటవలన పశుపక్ష్యగులు, క్రిమీలు కారులు, క్రమము తప్పక కేవలభౌతికశక్తిలోనే జీవించుచున్నవి. ఇట్లే మానవుడును జీవించుచున్నాడు. కాని, మానవునకు విమర్శనాశక్తితో గూడిన బుద్ధి యొక్కటిమాత్ర మధికముగా నున్నది. అందువలన ప్రతిమానవుడు ఆహారమును క్రమపరమకొనుటకు, అక్రమపరమకొనుటకు గూడ నియంత్తుడు కాగలడు. పశుపక్ష్యదులలో నిర్ణీతప్రవృత్తియే కలదు గనుక అవి క్రమమును దప్పకాలవు. గోమహిషాదులగు తినెడి గడ్డిని చిలుక మొదలగు పక్షులు తినజాలవు. చిలుక మొదలగు పక్షులు తిను ఘోరములను పశువులు తిననేరవు. అట్లుతినినచో వానికి అక్రమప్రకృతివలన నాశముకలుగును. కొన్నిచెట్లు మంచినీటివలన, కొన్ని యుప్పునీటివలన జీవించును. పశుపక్ష్యగులవలెనే తరులతొగుల్యములు మాంసమర్మకాహారములకు సహించి జీవించునవిగ నున్నవి; పరస్పరవ్యతిరేకాహారములచే నశించుచున్నవి. కొబ్బరిచెట్టు వియ్యము, అన్నము, వానికడుగు, గంజి మొదలగు స్వర్గవలన చెంబనే చనిపోవుచున్నది. దానిమ్మ, అంజారా, ద్రాక్ష మొదలగునవి మాంసమర్మకాహారము (ఎరువుల) వలన పోషింపబడుచున్నవి. ఇట్లే ప్రకృతివిభేదమును బట్టి సర్వజీవులు క్రమాక్రమాహారాదికమువలన జీవించుట, నశించుట జరుగుచుండును. నిద్రావిషయమునగూడ క్రమాక్రమము లున్నవి. కొన్నిజీవులు పగటిభాగమున నిద్రించి రాత్రిభాగమున మేల్కొనును. కొన్ని రాత్రిభాగమున నిద్రించి పగటిభాగమున మేల్కొనును. అట్టివానికి క్రమము తప్పించిన భౌతికశక్తి తగ్గి నశించును. ఇట్లే మిగునకర్మలో ఋతుధర్మమును యెప్పుడు అతిక్రమింపక యుండును. ఋతుకాలమునగా నొకానొక కరణ్యుల మనిగాని, ఈచిత్రకార్తియని గాని నిర్దేశింపరాదు. అట్టి కాలనియమును సామదాయకావధకు సరిపెట్టుకొన్నను దేశకాలపాత్రములకు సరిపడియుండును. ప్రతివ్యక్తియు తమతమ భౌతికశక్తి ననుసరించి కారీరక ఋతుధర్మము ప్రవర్తించునప్పుడే మిగునకర్మఋత కర్మంబులగు నను సిద్ధాంతమే సృగపశుపక్ష్యదులయందు ముఖ్య

ముగా గమనింపదగినది. అట్టిధర్మమును మానవుడు పరికింపక భౌతిక శక్తిని తద్వారా మానసిక (ఆత్మ) శక్తిని గోల్పోయి దుఃఖభావన మైన నరకమును బొందుచున్నాడు. అనగా శరీరబలము, ఆత్మబలము లేక నశించుచున్నాడు. ఇట్టి క్రమప్రవృత్తియే ధర్మమని వ్యవహరింపబడును. అదియే పుష్టిక్రమాగతధర్మము. దీని నెఱింగిన వాడే ధర్మవిదుడు. ఇట్లు స్వధర్మ పరధర్మములు లెఱింగిన మానవుడు ఆక్రమా హరనిద్రాదుల నేవించి స్వశక్తి లేక ఆత్మబలమును గోల్పోవాలడు. ఆహరనిద్రాదులు సర్వప్రాణులకు సర్వసామాన్యకృత్యములు. అవి యొకదానికంటే నొకటి కనిష్ఠములు. అన్నింటిలో నాహరనిద్ర లావణ్యములు, అవిలంఘ్యములునై యున్నవి. అందుబోర్తిగా నుల్లంఘింపరానిది ఆహరమై యున్నది. ఆహరమువలననే ప్రతిప్రాణికి జీవశక్తి కలుగుచున్నది. ఆహరములేక యేప్రాణియు జీవింపజాలదు. పశుపక్ష్యములు, స్థావరములు, తమతమ జాతరాగ్ని కి వలసినంతమాత్రమే భుజించి జీర్ణించుకొని, తమతమ ఓజస్తేజోబలులును పెంపొందించుకొనుచు నాయురారోగ్యములం బొందుచున్నది. పశుప్రజీవజంతువులకు ఆహరవిషయమున కాలనియమును కలదు. కాలాతిక్రమమువలన ఆహరము పచనముగాక యనేకరోగముల కాస్పదమై జీవశక్తిని తగ్గించును. జాతరాగ్ని యొక్క శక్తికి మించిన అపరిమితపరిమాణము వలన ప్రకృతికి లోపము సంభవించును. ఏయేప్రాణికి యేయేవిధమున ఆహర మెంత అవసరమో క్రమాగతధర్మము ననుసరించి, భుజించి నిర్ణీతకాలమువరకు ఆరోగ్యవంతముగా నాయుఃప్రాణులు జీవించును. అట్లే మానవుడును నిర్ణీతకాలమువరకు ఆరోగ్యవంతుడై జీవించుటకు యేవిధమైన ఆహర మెంత పరిమాణ మవసరమో గ్రహించి భుజించవలయును. నియమాతిక్రమమువలన జన్మలో నిర్ణీతమైన ఆయువు పకే లోపము కలుగును. ప్రతిజీవికి నిర్ణీతమైన ఆయువు కలదు. అందు ముఖ్యముగా మానవునకు యుగధర్మము ననుసరించి శతాయుఃపరిమాణము గణింపబడుచున్నది. అందులో పూర్వజన్మ సంస్కారమును బట్టి యొక్కొక్క మానవునికి పుణ్యపాపఫలముభోగ్యమును నాయుః హైలము సామదాయకపరిమితికి తగ్గిగాని, హెచ్చిగాని యుండును. మానవుడు బుద్ధిపూర్వకముగా నీయాహారాదిత్రయమును నియమాతిక్రమముగా నేవించిన జీవింపదగిన కాలముపకే లోపముకలిగి యకాలమరణము నొందుచున్నాడు. కావున బుద్ధిమంతుడగు మానవుడు ఆహారాదిత్రయమును క్రమనియమానుసరణము నేవించి ఆయురారోగ్యములం బొందవలయును. “ఆహరముకొరకు మానవుడు జీవింపవలయునా? లేక, జీవించుట కొరకుమాత్రమే ఆహరమువలయునా?” అను విషయము ముఖ్యముగా విమర్శింప దగినది. శ్రీశ్యామి వివేకానంద “జీవించుటకొరకుమాత్రమే భుజించుట శ్రేయస్కరము” అని యుపదేశించెను. ఇందింతయో అర్థమున్నది. తున్నట్లు (ఆకలి) ప్రతిప్రాణికి అవిలంఘ్యమైనది. అది తీర్చుకొనుటకు మాత్రమే ఆహరము వలయును గాని, జీవ్యవాపల్యము తీర్చుకొనుటకు నియమాతిక్రమ

ముగా భుజించుట తగదు. ఆత్మహరమువలన ఆయుర్బలములు క్షీణించును. ఆత్మహరమువలన సర్వేంద్రియములు చలించును. మితాహరమువలన సర్వేంద్రియనియమమును, దాన ఆత్మశక్తియు కలుగును. కర్మేంద్రియపంచకము, జ్ఞానేంద్రియపంచకము, ఈసర్వేంద్రియాధిష్ఠానమైనవలన మనస్సును మితాహరవిహరములవలన నియమింపబడి పారిశుద్ధ్యము నొందుచున్నది. అనగా మితాహరవిహరముల వలన మనోనియమము కలుగును. అందువలన సర్వేంద్రియచాపల్యము నివర్తించును. అందువలన నింద్రియాతీతమైన ఆత్మశక్తి ప్రస్ఫురించును. కనుక మనోనియమము నలవరచుకొనుటకు ఆహరవిహరముల నియమపరచుకొనుట విధినియమము అనగా—విషయమును, విషయేచ్ఛను ఒక హద్దులోపంచుట. దానినే “మిత” మని చెప్పుదురు. ప్రకృతినీధమను పరిమాణము “మితము.” ప్రకృతి విరుద్ధమును పరిమాణము “అమిత” మగును. ఎవని జతరాగ్ని నిరాయాసముగా నెంత పరిమాణము జీర్ణించుకొన గల్గునో అపరిమాణము మితసంక్షగలది యగుచున్నది. అంత కేమాత్రము మించిన అమితాహరమును, సర్వసామాన్యమున కొకవిధమున నాహరమనిగాని, ఒకే పరిమాణమని గాని నిర్దేశింపరాదు. దేశకాలముల ననుసరించి హిత్రత యేర్పడును. కొన్ని దేశములయందు గోధుమ, కొన్ని ప్రదేశములయందు శొన్న, కొన్ని చోట్ల శాలి (చరి) ఆహరములుగా నున్నవి. ఏయేదేశములు ఏయే విధములగు నాహరములను ఏయేవిధములుగా నుపయోగించుకొనుచున్నారో ఆయాపద్ధతియే “హిత” మని చెప్పబడును. అట్టిదేశకాలానుగుణమైన ఆహరమే “హితాహర” మని తెలియవలయును. అట్టి హితాహరము మితముగా భుజించుటయే “హితమితాశన” మని పిలువబడును. హితమితాశనమువలన నాయురారోగ్యము లభిశయించును.

గీ. తపమువను బ్రహ్మచర్యవ్రతమున హితమితాశనమున రసాయనాభ్యాసముననుచెరుగు నాయు వాక్రియలపై నరుడు ప్రిగలుగుటయు బూర్వభవ కృతకర్మఫలము.

—భా. కాంతి. ౫ ఆశ్వాసము.

ఆయురారోగ్యప్రదమైన హితమితాశనము నలవరచుకొనువాడే నిరోగి. వాడే భోగి; వాడే యోగి. ఈకాలమున దేశకాలపాత్రములకు వ్యతిరేకమైన కాఫీ మొదలం అక్రమాహరములు; అకాలభోజనములు, నానారోగజననకారణంబులై ఆయుర్బలక్షయముల నిచ్చుచున్నవి. హితమితాభ్యాసమువలన ఆలస్యనిద్రాదులు క్షయించి జానత్వంబు లభివృద్ధిగాంచును. అమితాహరనిద్రలవలన మేదస్సు (క్రోధ్య) పెరిగి స్థాబ్ధిరోగము కలుగును. మరియు బద్ధకము; అలసట; బరువు, నిర్వాస్థి హారత్వము, గమననిరోధము, ఆయాసము, ప్రాణసంక్షయము; అన హిష్టుత ఎన్నిసార్లు లెంత తినినను నీరసముగా నేయుండుట, ఆకలిని భరింపలేక పోవుట, నిరంతరము ఆహరమునందే దృష్టి, ప్రతిక్షణము

వివిధగురుల నభిరూచించుచుండుట (విద్యాచార్యులము) మనోబుద్ధి చిత్రాహంకారములకు వికల్పవస్థయు (వైమనస్యము)ను, సత్వంద్రియ సంచలనము మొదలగు ననేక ప్రకృత్యులు కలిసి ఆయుర్వలములు విషమ సంకలితము లగును. హితమితాశనమువలన మరుకుదనంబును, కఠిరము శేలికగా నుండుటయు, అన్ని దీప్తియు, స్థౌల్యపారణంబును, కార్య కాశల్యమును గలగును.

“అతిభుక్త మభుక్తంవా వర్ణయిత్వప్రయత్నతః.”

అత్యాహారము, నిరాహారము ప్రయత్న పూర్వకముగా వర్ణింప దగినవి. అనుయాజ్ఞ్యులగ్రహణమువలన హితమితాశనమే శ్రేయస్కరముగా తెలియదగినది. మరియు శ్రీకృష్ణభగవానులు గీతాశాస్త్రమున అర్జునువకు

శ్లో. యుక్తాహారవిహారస్య యుక్తచేష్టస్య కర్మసు,

యుక్తస్యప్నావతోధస్య యోగోభవతిమఖిహః.

శ్లో. నాత్యత్నతస్తుయోగోఽస్తి నచైకాంత మనశ్చైతః,

నచాఽతిస్వస్థీలస్య జాగ్రతోవైవచాఽర్జున.

అని యుపదేశించెను. యుక్తాహారవిహారములును, యుక్తకర్మాచరణంబును, యుక్తవిద్రయ, యుక్తజాగ్రదవస్థయు గలిగినవానికి యోగము రుఖిహారంబగును. ఇక్కడ యుక్తమనగా దేశకాల పాత్రానువరణమును మితపరిమాణము. యుక్తాహారవిహారములు అనుటలో యుక్త=చాలినంత లేక తగినంత — అనగా అలవాటుగాలిసెడి ఆహారము న్యక్తి యొక్కక్షిప్తి వారణమునిమిత్తము చాలినంత లేక జ్వరాగ్ని కలిసింత యుక్తాహారమును చున్నది. మరియు యోగసిద్ధి కొరకు అత్యాహారము, అవాహారము, అతినిద్ర, అతిజాగరణము వర్ణనీయముగా చెప్పబడినది. మరియు,

“భయంక్రోధమథాఽలస్య మతిస్వప్నాతిజాగరం,

అత్యాహరమవాహగం నిర్ఘంయోగీవివర్ణయేత్.”

అని అమృతవాచోపనిషత్తునందును, “బ్రహ్మచారి మితాహారో యోగీ యోగపరాయణః” అని ధ్యానబిందూపనిషత్తునందును, “లఘ్వాహారో నతేంద్రియః.” అని నారదపరివ్రాజకోపనిషత్తునందును చెప్పబడెను. ఇట్లమితాహారము యోగవిఘ్నకరంబనియు, మితాహారము యోగవృద్ధికరంబనియు తెలియవలయును. యోగశక్తి కలుగుటకు నీలోగి కావలయును. ఆయురాశోగ్యములండినగాని యోగి కాజాలకు. “కఠిరమాద్యంఖలు ధర్మసాధనం” అను న్యాయముచేత కఠిరమే సూధవృత్తులకు మూలసాధనమును. ‘శివక’ ధర్మమువాఘ్నయాత్” (బ్రతికితిమీని ధర్మము నాదింతుము) “అత్యాసం సతతం రక్షేత్.” (తాను రిష్టైల్యపుడు రక్షించుకొనవలయును) అను న్యాయములచేత కఠిరమును ఆశోగ్యంతముగా నుండునట్లు సంతక్షించు కొనవలయును. అట్లు సంతక్షించుకొనుటకు హితమితా

హారవిహారములే సాధనములుగా గ్రహింపవలయును. లేనివాడు లేక యేడ్చుచుండగా నున్నవాడు తనలేక యేడ్చుటే? భగవంతుడు ప్రాణులను ఇచ్చెనుసారము తినుటకు విహారించుటకు సృష్టించెను గదా? అని సమర్థించుకొని సర్వకాలసర్వావస్థలందు సత్యాహారవిహారంబుల నేవించుట మానవధర్మము కాదు గనుక ప్రతిమావపుడు హితమితాహార విహారంబుల వర్ణించి ఆయురాశోగ్యములం బొందవలయును. “ఉపనాసాదికాయశ్లేశాంశ్చ వర్ణయేత్” అని యోగతత్వోపనిషత్తునందును,

“అభోజనా దశర్ణాభిభోజనా ద్వివ మాశేనాత్,

అపాత్యైగురు కితాది దూక్షదుష్ట భోజనాత్.

దేశకాలర్తు వైషమ్య ద్వేగానాంచ విధారణాత్.

దుష్కృత్యగ్నిః సదుష్టేఽన్నం సతత్పచయిష్యుషి.

అని చరకసంహితయందును చెప్పబడినది. అత్యాహారనిరాహారములు శోగకారణంబులగును. దీపనాగ్ని అపాత్యైగురుకీతాదిదుష్టభోజనములవలన దేశకాలర్తు వైషమ్యమువలన దూషితంబై అన్నపాచన శక్తిని కోలుపోవుచున్నది. కనుక హితమితాహారము సర్వవిధముల శ్రేయస్కరమును. “బూయుషీ హ్యహారాయ తే.” (ఆయుర్వలంబులు ఆహారాధీనంబులై యుండును.) అనుచరకవచనమువలన హితమితాహారవిహారంబులు ఆయుర్వలవర్ధకములైనవిగా నెరుంగదగును.

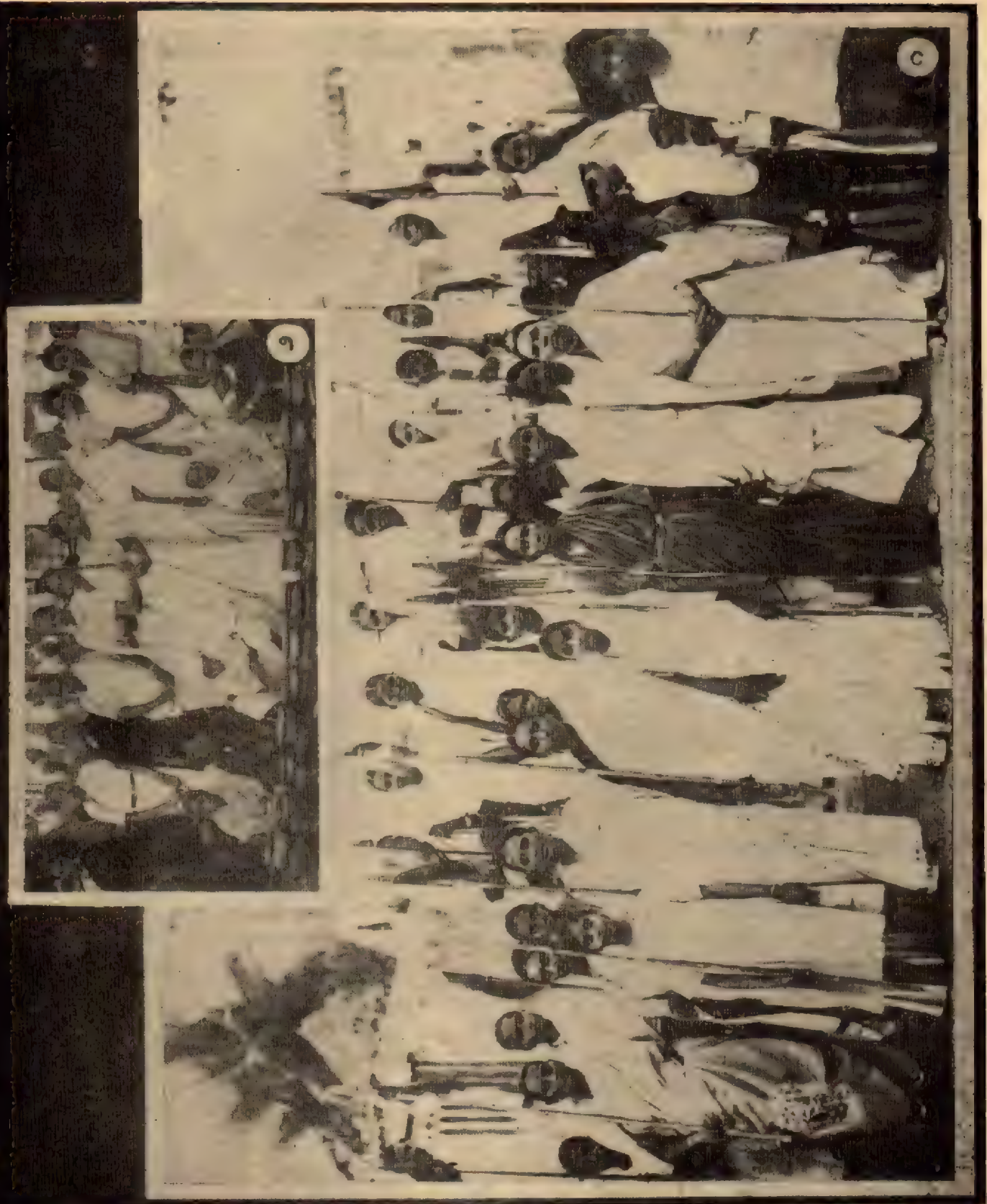
మితాహారముగా పరిగణించుట కొక విధానము —

“స వాచౌ సలిలం పేయం భోజనే పాన మాచరేత్,

అరాహతగ భుంజీత తృతీయం వ్యంజనేనమ

చతుర్థం తోయపానేన పూర్ణాహారస్స జాయతే.”

అని హాతీతసంహితయందు వివరింపబడెను. సగము ఆకలితో నుండుట బలహీనము నిత్యోపవాసము ఆయుఃక్షీణము. ఆకలితీరునంత (జ్వరాగ్ని కలిసిపోగల) ఆహారము ఆయుర్వలవర్ధకము. మితిమించిన ఆహారము ఆయుర్వలక్షయకారణము. కేవలజలపానముచే మందాగ్ని కలుగును గనుక భోజనాత్పూర్వము జలపానము కూడదు. భోజనకాలముందే నీరుత్రాగవలయును. ఆకలిని నాల్గుభాగములు చేయగా రెండుభాగము లాహారముచేతను, ఒకభాగము కూరలు పచ్చదంబు మొదలగు నన్న సాధనములచేతను, మరియొక భాగము జలముచేతను ఆకలిని తీర్చి కొనిన పూర్ణాహారమునును. అనగా కొన్నప్రళణము నిమిత్తము అర్ధభాగము (మొత్తములో సగము) అనగా రెండుభాగములు ఆహారము (అన్నము)ను, మాడూభాగము కూరలు మొదలగు వ్యంజనములును, నాల్గవభాగము జలమును గ్రహింపవలయును. ఇట్లు కొన్నమును పూరించుటచేత తృప్తిగలుగును. ఇది పూర్ణాహారమును. అనగా భుజించిన ఆహారము మితపరిమాణమునకు వచ్చును. ఆకలి దీరును. మరియు కొందరు “అర్ధభక్తిదీపము”ను వచించిరి. అనగా సగము అన్నము షగము నీరు అగును. అన్న పరిమాణము సగము భుజించిన నెనుక తృప్తిదీరు

౧. బెజవాడ ఉప్పుసత్యాగ్రహము, స్త్రీచక్రము ఉపగ్రహింపు. నాయకురాలు : శ్రీమతి అయ్యదేవర దుర్గాంబగారు.
 ౨. గాకినాడ ఉప్పుసత్యాగ్రహము, స్త్రీచక్రము ఉప్పులెయ్యారుచేయుట. నాయకురాలు : వేదాంతం కమలాదేవిగారు.

౧. శ్రీమతి తాయారమ్మగారు (౧) ౨. శ్రీమతి వడ్డిపర్తి శకుంతలాదేవిగారు (౨) ౩. శ్రీమతి జయంతి సూరమ్మగారు (౩)
౪. శ్రీమతి కృష్ణంగారకవి లక్ష్మీనరసమ్మగారు (౪) ౫. శ్రీమతి వేదాంతం కమలాదేవిగారు, బి. ఏ. (౫) ౬. శ్రీమతి ముల్పూరి చుక్కమ్మగారు (౬)
౭. శ్రీమతి తాయారమ్మగారు (౭) ౮. శ్రీమతి వడ్డిపర్తి శకుంతలాదేవిగారు (౮) ౯. శ్రీమతి జయంతి సూరమ్మగారు (౯)

నంత జలపానము చేయగా ముక్తముమీద ఆన్న పరిమాణము విశ
సంజ్ఞకలది యగుచున్నది.

“అల్పమృష్టాహారాభ్యాంశ్చ తేకుర్థాంశావశేషకం
తస్మాద్వ్యోగానుగుణ్యేన భోజనం మితభోజనమ్.

అని దర్శనోపనిషత్తునందు చెప్పబడినది. అల్పమృష్టాన్నము నాల్గుభా
గములలో నాల్గవభాగము కేషించునట్లు భుజించుట మితభోజన
మగును. అనగా నాల్గుభాగములలో నొకభాగము విడిచి పెట్టి మూడు
భాగములే గ్రహించుట. మరియు యోగమాదామణ్యుపనిషత్తులో

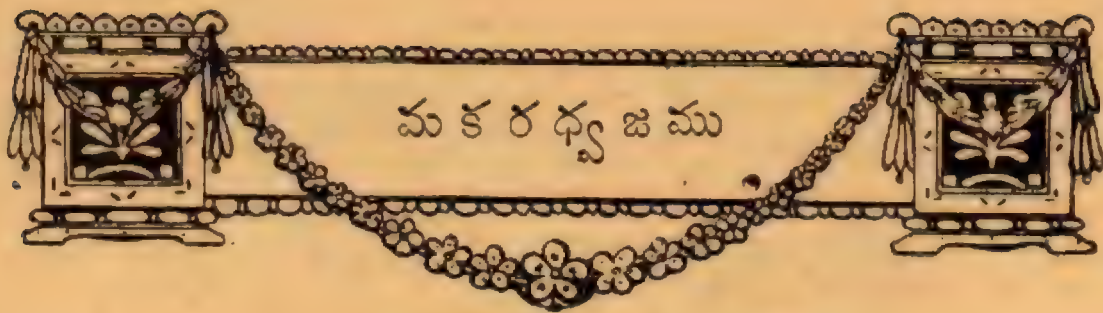
“సుష్టిగ్ధమధురాహార కృంతుర్థాంశవివర్జితః,
భుంజతే శివసంప్రీత్యా మితాహార స్స ఉచ్యతే.”

నాల్గవభాగమువిడిచి భుజించుట మితాహారమగును. మాంసాహారులు,
శాకాహారులు, మిత్రాహారులు, పక్ష్యాహారులు, అపక్ష్యాహారులు

హితము, మితము విచారించి భుజించు నభ్యాసమువలన ఆయురారోగ్య
ములం బొందుదును. మాంసాహారము శ్రేయస్కరమా? శాకాహారము
శ్రేయస్కరమా? లేక పక్ష్యాహారము శ్రేయస్కరమా? అపక్ష్యా
హారము శ్రేయస్కరమా? అను విషయములు ప్రత్యేకవ్యాసమున
చర్చింప దలచి యిప్పుడిందు కుంపరీకరించుచున్నాము. పశుపక్ష్య
దులకును మానవులకును జానరాన్ని విభేదముననుసరించి పక్ష్యాపక్ష్యా
హారులు నిర్ణీతము కాదనివి. దేశకాలపాత్రముల ననుసరించి కొన్ని
సక్యములు, కొన్ని అర్థపక్యములు, కొన్ని అపక్యములుగూడ గ్రాహ్య
ములే యగును. శేవలము అపక్ష్యాహారముమీదనే తీవించుట శ్రేయ
స్కరమునా వాదమునకంటె ప్రత్యేకశోగనివారణకొఱకు మాత్రమే
అపక్ష్యాహారముయొక్క ఆవశ్యకత గ్రహించుట శ్రేయస్కరమని
తలచెదను. ఏప్రాణికి తనతన జాతరాన్ని వలసినంత దేశకాలాను
గుణమను నాహారము ఆవశ్యకమో అదియే హితమితాహారము.

పట్టణములలో దేహపరిశ్రమకు వీలులేదని విచారించవద్దు

చీమలకొండ సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు

మనదేశమున “మకరధ్వజము” అను పేరుతోను, ఈ పేరునకు కొన్నిని శేషములను గలిపియు ఆయుర్వేదవైద్యులు కొంతకాలమునుండి విస్తారముగ ప్రకటనలను జేయుచున్నారు. మొట్టమొదట “మకరధ్వజము” అనుపేరును వల్లడిచేసినవారు కలకత్తానివాసులగు కవిరాజు, నగేంద్రనాథ సేనుగారు. వీరు ప్రచురణను ప్రారంభించిన చాలకాలమువరకును ఆంధ్రదేశవిద్యుద్వైద్యులైనను మకరధ్వజము నెట్లు తయారుచేయవలయునో యని సంకోచించుచుండిరనిన వరి శయోక్తి గానేరదు. వారి ప్రచురణపు ప్రకములయందు జూపించిన పాశ్చాత్యయంత్రముల విగ్రహములవలననే ఆంధ్రవైద్యులు భ్రమకు లోనగుట తటస్థించినది. వారు తులము రు 80 ల చొప్పున ప్రథమము నుండి యిప్పటివరకును నొకేదరకు విక్రయించుచున్నారు. పిమ్మట క్రమముగ మకరధ్వజముయొక్క ప్రకటనలు విస్తరించి పెక్కురు వైద్యులు పెక్కుచోతుల ధరలను బ్రకటించుచు రాసురాసు ఇప్పటికి హిందూదేశవైద్యులు తులమును నాలుగురూపాయల కిచ్చుచున్నారు. ఇట్టి తక్కువధరకు మొట్టమొదట ఇచ్చినవారు ధక్కానివాసులగు శక్తిచౌవధాలయాధిపతులు. ప్రస్తుతము మనకు జర్మనీదేశము మకరధ్వజమును తులమును రెండురూపాయలకే పంపుచున్నది. ధక్కావారు తులమును నాలుగురూపాయల కిచ్చుటతోడనే ఆంధ్రదేశమున దీనినిగూర్చి విశేషముగ విమర్శలను జేయుటకు వైద్యులు మొదలిడిరి. ఇదియునుగాక శక్తిచౌవధాలయాధిపతులు వారి ప్రకటనయందు దీనిని వాల్కలు చేయుచున్నారో వివరముగ వ్రాసి “దీని మకరధ్వజము గావని రుజువుచేసినవారికి రు 500 బహుమతి యిచ్చెద” మని గూడ బ్రకటించిరి. ఇంతవరకును దీనిని గావనువా టొక్కరును గానరైరి.

ఇట్టిస్థితిలో వైద్యసోదరులు ఈయోషధరాజముయొక్క నిజస్థితి యెట్టిదిని విచారింది నిర్ధారించుట ముఖ్యమును సంగతి నిశ్చయము.

ఇట్టి యోషధమునుగూర్చి గలుగు విచిత్ర యెట్టిదనగా, తులము రెండుమొలలు యెనుమది రూప్యములవరకు ఖరీదుండుటకు కారణమేమి? ఇట్టి వ్యత్యాసము ధరలు గలిగి ఒకేపేరుతో ప్రచారములోనున్న యోషధ మేకమేనా? విభిన్నమా? కాస్త్రమం

దీక్షితుల యోషధము లెన్ని రకములుగ నున్నవి? వాటివాటికి ప్రత్యేక భేదములుగాని, విభిన్న గుణములుగాని యేమైనగలవా? సర్వవ్యాధి హరణము మొట్టయినది? అను సంకోచములు లక్షన్నంబులను స్వాభావికము.

వాకు తెలిసినంతవరకు కాస్త్రామసారముగ వీక్షించి చిర్చించెదను. కావున వైద్యసోదరుల నెల్లరడ సావకాశముగ చిత్తగించుకోవెదము.

కలకత్తానివాసులగు కవిరాజులుగాని, ధక్కానివాసులగు వైద్య సంఘములవారుగాని, ఆంధ్రదేశమందలి కొందరు వైద్యులుగాని ప్రచురించుచున్న మకరధ్వజ మనునది ఇసుకమాదిరిగ పొడిగ నుండు రససిందూరభేదము. నగేంద్రనాథ సేనుగారు పండిన గాజుకుపైలతోనే మకరధ్వజమును బంపుచున్నారు. ఆ కుప్పకు పైభాగమున నంటియున్న సిందూరరూపరసమే మకరధ్వజము. మరికొందరు “మకరధ్వజ” లేక “చంద్రోదయ” యోగమున జెప్పబడిన అనుపానవస్తువులను జేర్చి నూరిన పిప్పినిగాని, దానిని మాత్రల రూపమునగాని బంపుచున్నారు.

ఆయుర్వేదమున “మకరధ్వజము”, “చంద్రోదయము”, “వద్దుగ బలిజాతిమకరధ్వజము”, “సిద్ధమకరధ్వజము” నను పేరులతో కొలదిచూర్చులతో గూడిన ఒకే యోషధయోగము గానిపించుచున్నది. మరియు నాంధ్రదేశమున ప్రచారములోనున్న వైద్యచింతామణి, బసవరాజీయము అను గ్రంథములయందు ఫలశ్రుతియందు మాత్రము కొద్ది విభేదముగలిగి మకరధ్వజముతో సర్వవిధముల సమానమును సమానమేగాదు అభేదమును యోగమొకటి “చంద్రోదయ” మనుపేరుతో విరాజిల్లుచున్నది. బసవరాజీయమున చంద్రోదయయోగమునకు చిట్టచివర “తంత్రంతరే ప్రసిద్ధోదయం మకరధ్వజనామకః” అని స్పష్టముగనే అభేదము నిరూపించబడినది. పూర్వగ్రంథములలోను, ఇటీవలి గ్రంథములలోనుగూడ మకరధ్వజమునకును, చంద్రోదయమునకును అభేదము చెప్పబడియుండుట యభార్థము. దీనిని సరిగ జూడక పోవుటచేతనే విచిత్రము కారణమైనది.

మకరధ్యజ మనుషేరుతో కాస్త్రమందు రెండుయోగములు మాత్రము వైవాటికన్నిటికి విలక్షణమైనవి గనుపించుచున్నవి. మనకు ప్రచారములోనున్న మకరధ్యజమునకు మాత్రము ఈయోగములు సంబంధించవు.

కావున క్రమముగ మకరధ్యజ మనుషేరుతో కాస్త్రమందు తెప్పబడిన యోగముల నన్నిటిని ఈ క్రింద వ్రాయుదుము:

భైషజ్యరత్నావళి—జ్వరాధికారము

మకరధ్యజము—పక్షిణబలికారితమకరధ్యజము

1. శ్లో. పరిమేకం సువర్ణస్య రసేంద్రస్య పలాప్తకం,
రసస్య ద్విగుణం గంధం కజ్జరీకృత్య యత్నతః.
కుమారికారపై ర్భావ్యం కాచపాలై నిధాపయేత్,
నాలుయంత్రే చ సంధాప్య క్రమకే స్త్రీడినంపచేత్.
స్వాంగశీతం సమాదాయ పుష్పరూగరజస్సుమమ్,
యవిమాత్రం ప్రదారవ్య మహివల్లిదై స్పృహ.
రసస్య పద్మదైర్ఘ్యం ధౌః పూర్వవర్కజ్జరీకృతే,
భాదిలేపాదితే సమ్యక్ పక్షిణో బలికారితః.
విధిన త్వేదితో హేయమ ముక్తాక్షమపి శీవయేత్,
వీతదభ్యాసతశ్చైవ జరామరణనాశనమ్,
అనుపానవిశేషేణ కరోతి వివిధాన్లదాః.
జ్వరం త్రిదోషజం ఘోరం మందాగ్నిత్వ మరోచకం,
అవ్యాంశ్య వివిధాః శోగాః నాశయేన్నాత్ర సంశయః.
కరోత్యగ్నిం బలం పుంసాం వలీపలితనాశనమ్,
మేధాయుఃకాంతిజననమ్ కామోద్ధీపనకృ న్మహాః.
భాస్వజ్జ్వోగ్ని రగ్రభాభాతి కాచే నీలాదికే శుభే,
తథాఽనుపానభేదేన క్రియావా న్మకరధ్యజః.

ఈ యోగమున అనుపానవస్తువులను ఇతరయోగములలో తెప్పబడినవలెని తెప్పక ఆయావ్యాధికమునములగు సనుపానములతో వాడుకొనవలయునని చెప్పబడినది. దీనియందు స్వర్ణము 1 భాగము, రసము 8 భాగములు, గంధకము 16 భాగములు తేర్చి బాసుగ మారి, కలపంద రసముచే భావననుజేసి గాజాకుప్పెలలో పెట్టి మూడుదినములు మంద. మధ్యగాధాన్నులచే నండి స్వాంగశీతలమున కుప్పెలనుదీసి అందుందు పుష్పరూగరజస్సుమమును నావధము (మకరధ్యజము)ను గ్రహించి అనుపానభేదములచే నుపయోగించిన సమప్రవ్యాధులును నశించుటయేగాక ఆసన్న మరణావస్థనుగూడ తప్పించి జరామరణములు లేకుండ లేయునని తెప్పబడినది. ఈ యోగముచే గంధకభాగమును రసమునకు రెండురెట్లకు బదులు ఆరురెట్లు తేర్చి నండినచో సిద్ధించు ద్రవ్యమునకు “పక్షిణ బలికారిత మకరధ్యజ” మనిపేరు.

చంద్రోదయము

2. శ్లో. పరిమృదు స్వర్ణదళం రసేంద్రార్థలాప్తకం హేడక గంధక్య,
శోజైస్సుకార్యాసభిప్రమానైస్సర్వం విమర్శ్యైకగుమారికాద్భిః.
తత్కాచకుం భేనిహితం సుగాఢే మృత్కర్మభిఖిద్ధి వసత్రయంచ,
పచేత్క్ర మాగ్నౌ సికతాఖ్యయంత్రేతితో రజః పల్లవరాగరమ్యమ్.
నిగృహ్యచైతస్యపలంపలాని చత్వారికర్పూరరజస్తత్రైవ
జాతీఫలంసోమగ మింద్రపుష్పం కన్మారికాయా ఇవాకాగమేకం
చంద్రోదయోఽయంకథితోస్యమాహభుక్తోఽగివల్లిదశముగ్ధస్య రీ
మదోన్యదానాం ప్రసుదాకతానాంగర్యాధికత్వంశ్చ ధయత్యైకాండే
ఘృతంఘనీభూతేమతీవదుగ్ధం మృదూని మాంసాని సమంశకాని
మాషాన్నపీష్టాని భవంతి పథ్యావ్యాసంపదాయాన్యపరాణిచాఽత్ర
పలీపలితనాశన స్తమభృతాం వయ స్సంభవః
రమ స్తగదభింధనః ప్రయరకోగపంచాననః
గృహేఽపి గృహభూపతి ర్భవతి యస్యచంద్రోదయః
సపంచకరదర్శితో మృగదృశాం భేదే ద్వల్లభః.

ఈ యోగమునందు మొదటియోగమున తెప్పబడిన విధముననే భాగములు తెప్పబడినవి. మద్దనవిధానమునమాత్రము శోణకార్యాస పుష్పములచేగూడ మర్దించనలయునని అధికము తెప్పబడినది. మొదటి యోగమున రెట్టింపు గంధకము గలంపగా సిద్ధించునదియును, ఈ యోగమునలన సిద్ధించునదియు నగు నావధరాజ మొక్కచే కాని ఔషధముం దేమియు గలంపకనే తమలపాకులతో నేవించవలయునని మొదటియోగముందును, ఔషధము పలమునకు నాలుగు రెట్లు పచ్చ కర్పూరము, జాతకాయ, మిరియములు, లవంగములు గలవి నాలుగు రెట్లును, కన్మారి కాగ, ప్రమాణమును గలిపి బాసుగమారిన పిష్టిని తమల పాకులతో నేవించవలయుననియును భేషమును తెప్పము, పేరిననెయ్యి, పాలు, మృదువగు మాంసము, మంచెము, మామపిష్టియు మొదలగు సం తోషజనకములగు నాచారములను నేవించవలయుననియు విశేషముగ నియ్యిది ధ్యజభంగమున నుపయోగించునని తెప్పబడినది.

మకరధ్యజము

3. శ్లో. స్వర్ణాద ప్తగుణం మూలేం మద్దయే త్రిశగంధకమ్
రక్తకార్యాసకుసుమైఃకుమార్యత్పిర్విమర్దయేత్
శుష్కం కాచిషుచే రుధ్వా నాలుకాయంత్రగం పచేత్
భిస్సమర్థా ద్రసేంద్రస్య వహర్కరీరకేరహమమ్
భాగోన్యభాగాశ్చత్వారికర్పూరస్య మశోభవాః
లవంగం మరిచం జాతీఫలం కర్పూర మాత్రయా
మేలయేన్యృగవాళించ గద్యానకవితంతరః
శ్లష్మపిష్టే రసో నానుభాయతే మకరధ్యజః
పల్లం చల్ల ద్వయంవాఽభి తాంబూరీదలసంయంతిమ్

భక్షయేన్మధురంస్నిగ్ధం మృదుమాంస మవాలమ్
 శృంశీరంశితాయ కందుగ్ధంఘో భవమాజ్యకమ్
 మధ్యాహ్నం పిష్ట మపరం మద్యాని వివిధానిచ
 కరోత్యస్త్రింబలుం పుంసాం వరీపరితవాళనః
 మేధాయఃకాంతిజననః కామోద్దీపనకృన్మహా
 అభ్యాసా త్యాగక స్త్రీజాంశీతం గచ్ఛతి నిత్యకః
 రతిచాలితాంతేచ పువస్సేవ్యో రసాయనః
 కృత్రిమంస్థావరవివంజంగమం విమవారిచ
 సవికారాయభవతి సాధకానాంచ వర్సరాత్
 మృత్యుంజయో యథాభ్యాసాన్మృత్యుంజయతిదేహివామ్
 తథాఽయంసాధకేంద్రస్య జరామరణవాళినమ్.

ఈ యోగమున మర్దనాదికము, అనుపాననస్తువులు, చంటు అమ్మియును రెండవ యోగమున చంద్రోదయయోగమున తిప్పుబడిన విధముననే తిప్పుబడినవి. ఆ చంద్రోదయయోగమున అనుపాననస్తువులతో గలిపి నూరిన పిష్టికి చంద్రోదయ మనియును, ఈ యోగమున అట్టిపిష్టికే మకరధ్వజమనియును నామకరణము చేయబడినది. తక్కిన ఫలక్రమియందు స్వల్పవిభేదముమాత్రమే గలదు. ఇస్తున మృశనమున గంధకము రసమునకు మాడుకెట్లు తిప్పుబడినది. దీనిని రతికాలముం గును, రతాంతమందునుగూడ సేవించవలయునని తిప్పుటచే వాచికరణమున నెక్కువగ నుపయోగించును.

రసేంద్రచింతామణి

చంద్రోదయము, మకరధ్వజము

4. శ్లో. "పలంమృదు స్వర్ణదళం" అని ప్రారంభించి భౌమధ నిమ్మలి పూర్తివరకును రెండవ యోగమున చంద్రోదయయోగమే వ్రాయబడి పిమ్మట ఫలక్రమియందు రెండవ యోగముకంటే విశేషముగ మాదవ యోగమందు వ్రాయబడినదే యీయోగమందు గూడ వ్రాయబడినది. చిట్టచివరకు చిన్నవ్యాఖ్యానము గూడ యీక్రింద వ్రాసిన విధమున వ్రాయబడియున్నది: "ఇంద్రపుష్పం = లవంగం, ఉక్తపరిమాణ ముపలక్షణం. దాక్షిణత్యా శోణికార్వాసపుష్ప ద్రవమేవ గృహ్యంతి. ఆశ్వే నిర్వృద్ధితం పుష్పైరేవ యావదాద్విత్యం మర్దయంతి. ఉభయైవ నిష్పత్తే రదోమః, కాస్త్రాంతికేఽత్య మకరధ్వజో నామ". ఇచ్చట స్పష్టముగ చంద్రలోకమున చిరకాలముగ వాడుకయందుగల చంద్రోదయమే మకరధ్వజమని తిప్పుబడియున్నది.

రసరత్నాకరము

చంద్రోదయము

5. శ్లో. "పలంమృదుస్వర్ణదళం" అని ప్రారంభించి స్థాల్పయోగమునే వ్రాసి చిట్టచివరగల వ్యాఖ్యానమును "ఇంద్రపుష్పం లవంగం

స్యాత్కర్వాసకుసుమద్రవం, తంత్రాంతికేఽప్రిన్తోఽయం మకరధ్వజ నామకః." అని శ్లోకరూపమున వ్రాసినాడు. ఇచ్చటగూడ చంద్రోదయమకరధ్వజములకు అర్థమే.

యోగరత్నాకరము

చంద్రోదయము

6. శ్లో. "పలం మృదుస్వర్ణదళం" అని ప్రారంభించి సర్వమును రెండవ యోగప్రకారమే వ్రాసినాడు. కాని "తతోరసః పల్లవతాగదమ్యః సావర్ణ మేత త్సకలాయుష్షుం, సర్వేషు యోగేషుచ యోజనీయం."—

ఈ యోగప్రకారము చంటును తేయగా సిద్ధించునది సువర్ణ మయమును రసమనియును నయ్యది చిగురుటాకువంటి వర్ణమును గలిగి యుండుననియును, దీనిని శుభ్రయోగములయందును తేర్చుకొన విచ్చుననియును తిప్పుబడియున్నది. పిమ్మట శుభ్రమందు అనుపాననస్తువులను తేర్చి నూరిన పిష్టికే చంద్రోదయమును పేరు నిచ్చినాడు.

సిద్ధ మకరధ్వజము

7. శ్లో. పలమావంరసం సమ్యగ్మహాసంస్కారసంస్కృతం
 తథాపలద్వయంగంధం శుద్ధంపామద్వికార్మికం
 కైలాసాచలసంభూతే శుద్ధ్యధేచశుచిక్కుతే
 శోణిప్రస్తరజేఖర్వే సర్వంసంస్థాప్యవిక్రయేత్
 మద్దయేష్యత్సోమైవ్యో యామానప్తేనిరంతరం
 రక్తకార్వాసపుష్పస్య శ్వేతాంశోఽఫలస్యచ
 కుమార్యాశ్చరైస్సమ్యగ్నాచయిత్యపృగ్మృగ్
 స్థాపయిత్యాచామహాసమర్థేషర్వంప్రయత్నైః
 రక్తాంగసాలసరలఖిదిరక్తిఫలౌచ్ఛవాం
 కాషేనాఽన్యథిమేదైవ నీరసేనప్రతాపయేత్
 మృదువాఽనలయోగేన ప్రాగ్భామద్వికాయంపచేత్
 పువర్యామద్వయంపాచ్యం మధ్యతాపేననమ్నీనా
 అగ్నివాప్రఖరేదైవ తతోయామద్వయంపచేత్
 భూయోమందాగ్నినాపాచ్య మనశ్చిత్తుద్వియామకం
 స్వాంగశీతమథోద్ధృత్య నవమాతదలోపమం
 భంగురంలూహితంపిష్టే దాడింబకుసుమోపమం
 తతోఽవతార్యగంధేన ద్విగుణేనవిమర్దయేత్
 భావయేత్సూర్యచుష్కాయః పాచయేచ్ఛప్రయత్నైః
 ఏనంవారద్వయంకుర్యా త్సమ్యగ్మహాసంస్కృతయే
 సన్నిపాతంజ్వరంధూరం మందాగ్నిత్యమలోచకం
 ఆనుకూలంకదీకూలం పృథుమ్మృలంబోక్తికూలకం
 కాసంత్యాసంచయత్కేణం కూలంకుష్మను శేషతః

గతాశ్చానాంక్రమ్యద్విచిత్రాఽతిసారమేవ
 శ్చి పదంకభవాతోత్థం చరణంకులజంతా
 నాదీవ్రణంవ్రణంఘోరం గుదామయభగంధరౌ
 వాయుంబహువిధంహంతి ధ్వజభంగంవిశేషతః
 నేనవాదస్యనశ్శ్యంతి పర్వతోగా నసంశయః
 కరోత్యగ్నింబలంబీర్యం పరీపఠితవాళినః
 విభవస్థేవితోహ్యేవ ముమూర్షుమపిజీవయేత్
 స్వేచ్ఛాచారవిహతోఽపి పకవాచిద్విపద్యతే
 మేధాయాకాంతిజననః కామోద్బీపనకృన్యహాన్
 వృద్ధోఽపితరుణస్సద్ధీ ప్రీతిపూర్వాఽపివృషాయతే
 నేనవాదస్యసమాకో గచ్ఛంతిప్రమదాళితం
 త్రైలోక్యసభదంక్రిమ దేతదేవమహావగం
 మృత్యుంజయాయథాఽభ్యాసా నృపునృం జయతి దేహిహం
 తథాఽయంసాధకేంద్రస్య జరామరణవాళినః
 స్యయంత్రైలోక్యనాశన త్రైలోక్యహిత మిచ్ఛతా
 సమర్పితోఽయంసిద్ధేధ్వజః కరుణాశ్శౌర్యైశ్చయతః
 అతోఽయంభువనేభ్యాతః శ్రీసిద్ధమకరధ్వజః
 భాస్వాస్యభాతమేహంతి కేసరికరిణాయథా
 తూలసంఘం యథావహ్నిః తథాకోగా నసౌ హతత్.

ఈ యోగముందు స్వర్ణమునకు రెట్టింపు మాత్రమే బహుసం
 స్కారసంస్కృతముగ రసమున తేర్పవలయుననియును, ఊడుగు
 పండ్ల రసముచే గూడ భావనను జేయవలయుననియును, ఏవిమిది కాయ
 లతోనే వంటను ముగించి తిరిగి జొష్మగముందు గంధకమును గలుపుచు
 మరి రెండుమారులుగూడ వైవిధ్యముననే భావనాదికము, పాచనమును
 జేయవలయుననియును, అట్లు చేయగా పీడ్గించిన రససిందూరమునకే
 సిద్ధమకరధ్వజముని పేరనియును జెప్పబడినది. ప్రక్రియా భేదము,
 భాగ భేదము, ఫలశ్రుతి విటియందు కొలది మార్పు. ఇంతియేగాని ఇయ్య
 దియు వైయోగముల మాదిరిదే.

ఈయేడు యోగములు గాక మరి రెండు యోగములు మకర
 ధ్వజమును పేరుతో గలవు. వాటివిగూడ వ్రాయుదును:

మకరధ్వజము

8. శ్లో. సిందూరంహేమశౌహంవ దేవపుష్పం సవంజ్రకం
 జాతీఫలం మృగముదం చైకత్ర పరిమర్దయేత్
 పర్ణాంధసా తతఃకుర్యా ద్యటికాంవల్వసమ్మితాం
 నీలితశ్చాగపయసా ప్రమేహో నరకస్యతాన్లరాన్
 కైబ్యంధాతుక్షయంతానం తీర్ణంచవిషమజ్వరం
 రసోఽయంక్షుపయేత్తూర్ణం మకరధ్వజసంజ్ఞకః.

దీనియందు స్వర్ణభస్మము, లోహభస్మము, సిందూరము పీటి
 మాటి సమాహమున మిరియములను దీసివేసిన మకరధ్వజ (చంద్రో
 దయ) మందలి అనుపాన వస్తువులు జేర్చబడినవి. ఇయ్యని మనము వాడు
 మండు మకరధ్వజముగాదు.

రసరత్నాకరము-రసాయన ఖండము

మకరధ్వజము

9. శ్లో. చక్రహేమార్కసూతాధ్ర గోహభస్మకమోత్తరం
 సర్వంకన్యాద్రవై ర్మద్యం కాల్యూళ్యేద్రవై స్త్ర్యహం
 రద్ధృధ్వాకాచమహ్యంతః వాయుకాయాంత్రిహంపచేత్
 తత్కల్పంయశీకన్యాశ్చై ర్వజార్కక్షీరసంయుతః
 దినైకంమర్దయేత్తద్వే దుధ్వాతహ్నాకరపుటేత్
 యామా దుద్ధృత్య సంచార్ద్యంసితాకృష్ణాత్రిజాతః
 సమైస్సమంవిమిక్రాఽథ మామైకంభక్షయేత్సదా
 మాగధిముశరీయప్రవాసరీరీజకంసమం
 మార్దంసితాజ్యగోక్షీరైః పలార్ధంపాయయే దను
 కామినీనాంసహస్రైకం రమమాణోనముహ్యతి
 నేనాద్వైధకాయస్యాస్య ద్రసోఽయం మకరధ్వజః.

ఈ యోగముగూడ ప్రకృత విచిత్ర్యలో విడిగాదు. ఈకడపటి
 రెండు యోగములుగాక మిగిలిన యేడు యోగములలో మూడవ యోగ
 మందు గంధకము రసమునకు మాడుకెట్లు గలపబడినది. ఏడవ యోగ
 మందు భాగములన్నియు భిన్నములే. వంటగూడ భిన్న మేకాని జొష్మధ
 మునాత్రము తక్కిన యోగముల మాదిరిదే సిద్ధించును. “త్రిగుణే గంధకే
 తీర్ణ కామినీదర్పనాళినః” అని జెప్పబడుటచే వాచీకరణముకొరకు
 జెప్పబడిన మూడవ యోగముందు గంధకమును మాడుకెట్లు గలుపుట
 యుక్తమే. సిద్ధమకరధ్వజ యోగమున మాడువంటలు చెప్పటచే
 వడ్డుగంధకము బారణకాగలను. ఈవిధముననే వడ్డుబాబలిజారిత
 మకరధ్వజమునుగూడ వడ్డుగంధకమును గలిపి యేకముగ ఒకవంటనే
 గాని, సిద్ధమకరధ్వజము మాదిరిగ మాడువంటలను గాని జేయవచ్చును.
 ఈయాషధమునకు ఇట్టి ప్రభావముగలుగుటకు గల కారణమేమో
 కాస్త్రప్రమాణములవలన స్థిరపరచుట అవశ్యకము. కావున దానినిగురిం
 చియే యిందు వ్రాయుదును.

“యస్యోగోగస్యయోయోగ స్తేనైర సహ యోజితః,
 రసేంద్రోహరతేవ్యాధీక సరకుంజరవాళినాం.”

రసము యోగవాహియగుటచే ఆయావ్యాధులకు జెప్పబడిన
 జొష్మధయోగములలో విధిప్రకారము సిద్ధముజేయబడిన రసమును గలి
 పిన ఆయా వ్యాధులను తప్పక బోకడవును. ఇట్లు జెప్పటచే రస
 సంస్కారాదులు ముఖ్యమనుట నిశ్చయము.

సాధారణముగ జాషధాదులయం దుపయోగించు రసమునకు వైద్యశాస్త్రపాఠకదోషములు హరించుటకును, వ్యాధిహరణమును కొరకును రసశాస్త్రములందు స్వేదన, మర్దన, మూర్ఛన, ఉత్థాపన, పాతన (ఊర్ధ్వపాతన అధఃపాతన తిర్ధ్యకృతనములు) బోధన, నియమన, సంధిపన, అనువాసన ములను తొమ్మిది సంస్కారములను రసమునకు జేయవలయునని కొందరును, దీపనాంతము వరకు యెనిమిదింటిని జేయవలయునని మరికొందరును జెప్పిరి. ఇట్లు సంస్కారములను జేపినచో మొదలు జెట్టిన రసములో యెనిమిదవ నంతు మిగులు ననిరి. ఎట్లనగా, రస రత్నాకరమున—

“స్వేదనాదిసవకర్మసంస్కృత స్ఫుప్తకంచుకవివర్జితోభవేత్
అష్టమాంశఅవశిష్యతేతదా శుద్ధనూతఞ్చిరకర్మ తేబుధైః” — అని ఇకరసాయనము కొరకు రసమును జేయునప్పుడు పదునెనిమిది సంస్కారములు కొందరును, అనువాసనమునుగూడ జెప్పినవారు పంచొమ్మిది సంస్కారములును జేయవలయునని జెప్పిరి.

“నూతస్యాఽష్టైచసంస్కారాః కథితాదేహకర్మణి,
తథానదకర్మణి దేహలోహకరాణిహి”

జాషధాదులయం దుపయోగించు రసమునకు యెనిమిది సంస్కారములును దేహలోహకరముకొరకు మిగిలిన పదిసంస్కారములును జేయవలయును.

రసమునకు ఇన్ని సంస్కారములను జేయ నసమర్థులకొరకు మతియొక ప్రక్రియ జెప్పబడినది:

1. “అథవా దరదాకృష్టం స్నిన్నం లవణాంబుభిస్తు దోలాయాం
రస మాదాయ యథేచ్ఛం కర్తవ్యస్తేనవైషజోయోగః”
2. “అథవాగ్రాహయే త్సునం దరదా త్తన్నిగద్యతే,
కంచైర్నాగవంగాద్యై ర్విముక్తో రసకర్మణి
హింసుకాకృష్టనూతస్తు తీర్ణ గంధసమానుతైః.”
3. “నింబూర సేనసంపిష్టా తృప్తిహరందరదాద్వధం,
ఊర్ధ్వపాతనయంత్రేణ సంగ్రాహ్యోనిర్యులోరసః”
4. “అథిలకోధవరణచవై యథా సకలకంచుకదోషవివర్జితః,
బహుబదోషహతోఽపిభవేత్తథా భవతిశుద్ధత మా దరదోద్భవః”
5. “హింసుకా దుద్ధతగ్నూతో భవేద్వా దోషవివర్జితః”
6. “యథావద్ధణగంధేన జాతితోరసరాజకః,
దరదాకర్షితగ్నూతో గురై రేనంవిభో భవేత్.”

రసమునకు గంధకారణాంతములను సంస్కారములను జేయ నక్కరలేకయే వైన వ్రాసినప్రకారము దరదమునుండి ఊర్ధ్వపాతనమునలన రసమును గ్రహించిన వద్ధణగంధకజాతిరసముతో సమాన మగురసము సిద్ధించునని జెప్పబడినది.

దరదాకృష్టరసముగాక రసమునే గ్రహించి స్వేదనాదిసవ సంస్కారములను జేపినచో అట్టిరసమునకు వద్ధణగంధకజారణను తప్పక జేయవలయుననియు అట్లు జేయబడని రసమునకు లోగపారణ మను కర్తెగలుగదనియును జెప్పబడినది. రసమాధవమం దిట్లు గలదు:

“గంధకజారణారహిత స్సంశుద్ధోఽపిరసోయోగేషసయోజ్యః గద హంశృత్యకర్తవ్యమయోగే.”

“రసగుణబలిజారణం విచారయం నఖిలు దుజాం హరణక్షమో రనేంద్రః”

రసము శుద్ధమైవదైనను గంధకజారణ జేయబడనిచో లోగ పారణసామర్థ్యము గలుగదు గావున యోగములయందు పయోగించ గూడదు.

రసమునకు ఆరురెట్లు గంధకమును జారణను జేయనిచో రసము లోగములను బోగొట్టుటలదు.

గంధకజారణాఫల విశ్రీందివిధమున శివాగమమున గలదు:

1. “కుల్లేతుగంధకేచీర్ణే శుద్ధాచ్ఛత్రసురోరసః,
ద్విసుతేగంధకేచీర్ణే సర్వభా సర్వకుష్టహః.
త్రిసుతేగంధకేచీర్ణే సర్వబాద్ధ్యవిహతేనః,
చతుర్దుతేత్రచీర్ణే వీపలిరవాతనః.
గంధేపంచగుతేచీర్ణే త్తయత్తయకరోరసః,
షడ్గుతేగంధకేచీర్ణే సర్వరోగహరోరసః”
2. మర భేదము—
“సమేగంధేతురోగహ్నా ద్విసుతే రాజగుత్తుమత్
చీర్ణేతుత్రిసుతేగంధే కామినీదర్పవాతనః,
చతుర్దుతేతులేషవీర్ణే సర్వశాస్త్రవిహరణః
భవేత్పంచగుతేషిద్ధః షడ్గుతే మృగ్యుః ద్భవేత్.”

ఇట్టి శాస్త్రము ననుసరించియే పూర్వమునుండియు వాంఛదేశమున “వద్ధణము” అనుపేరుతో రసమునకు ఆరురెట్లు గంధకమును గలిపి వాలుకాయంత్రమున నుండమధ్యగాఢాన్నులచే శ్రమముగ మూడుదినములు వండి స్వాగతితలమున సిందూరరూపమున కుప్పెగు పైభాగమున నంటియుండు రసమును గ్రహించుటయు, అట్టిరసమును బహుమలభముగ అనుపానభేదములచే అనేకవ్యాధులయందు వాడుచుండుటయును ప్రసిద్ధమే. రసమునకు వద్ధణగంధకజారణను జేయుటచేతనే ఆయావధమునకు వద్ధణముని పేరువచ్చినది.

హింసుకాకృష్టరసము గంధజాతిరసముతో సమానగుములు గలదని పూర్వము జెప్పిన శాస్త్రము ననుసరించియే మనవారు యోగములయందు హింసుకోత్థితరసము నుపయోగించుచున్నాడు.

కాని మన ముపయోగించు హింసలేము కృత్రిమముగాని-అకృత్రిమము గాదు. ఆవిధానమునంతను చివర వ్రాయుదును.

అష్టదిశసంస్కారములు తేయబడిన రసమును త్రేత్రీకరణ పూర్వకముగ శరీరక్రామణ (నేపన)ను తేవినచో జరామృత్యువులు గలుగజేరవని తెప్పిన మాధవాచార్యులవాడు,

“యది కేవలం తోగఁగ్నేచ్చచ్చే త్వేదవాదిదీపవాంతై స్సంస్కారై రసం సంకోఢ్యప్రాక్తవిధివా గంధకేన మూర్ఛమాత్రయాపఢ్యయోగేన సంవేద్యో యావదాలోగ్యం.”

రసాయనముకొరకుగాక కేవల తోగ హ రణ ము కొరకు రసమును నేవించవలసినచో స్వేదవాదిదీపవాంతయులగు సంస్కారములను తేవినపిమ్మట మద్దుణగంధకజారణవిధి ననుసరించి రసమును మూర్ఛనందించి (అవ్యధిచితివ్యాధిపూర్వకత్వం మూర్ఛనా) రసమునకు తప్పక వ్యాధులను హరించుకొని గలుగుటయే మూర్ఛన యనబడును. రసమునకు ఆరు రెట్లు గంధకమును గలిపి గాజుకుప్పెలలోబోసి విధిప్రకారము వాలుకాయంత్రమున వండినచో కుప్పెలపై భాగమున నంటియుండు సిందూరరూపరసమే మూర్ఛితరస మనబడును. దీనికే మన ఆంధ్రదేశమున మద్దుణమునికేరు) దేశకాలబలాదుల ననుసరించి ప్రమాణానుసరణిని భక్షించి పథ్యము వాచరించుచు ఆలోగ్యము గలుగువరకును నేవించవలయునని తెప్పిరి. ఇట్టి మద్దుణమును తిరిగి యూర్ధ్వపాతమున వండిన జారితరసము నీడించును. గంధకజారణావిధాన మనేకరీతులుగ మన్నది. భూధరయంత్రము, కథపయంత్రము, వాలుకాయంత్రము మొదలగు వాటివలన జారణను జేయుదురు. వాటినిన్నిటి నిచ్చటవ్రాయుట విస్తరభీతిచే మానిరి.

“ఆలోఽకమంతకణ హింసుల గంధకాభ్యాంపిష్టాభ్యామపి సిందూర రసస్సంపాద్యః”

“యది రససిందూరం స్యాత్తదోర్ధ్వపాతనేన హింసులేవన్మి హ్నాసయేత్”

శుద్ధరసములేనిచో హింసులేమును, గంధకమును గలిపి పిష్టినిజేసి చానివలన వాలుకాయంత్రముచే సిందూరమును జేయవలయును.

రససిందూరము నీడించినపిమ్మట హింసులేమునలన పాతనా యంత్రముచే రసమును గ్రహించినట్లే సిందూరమునలనగూడ రసమును గ్రహించవలయును. అని చెప్పినందున గుగ్గూలపాయమును మాత్రమే వైవ్రావనినాడను. సురూపదేశమెట్టిదనగా—

“అథరసాదౌ పాతావరేహుటకామాల్లాదౌవా రసయోగే విహితే యథావచనం సంకుఢో మూర్ఛితో గంధశీర్ణో షేమాది తీర్ణోవా మృతోఽమృతో నా రసోయోజ్యఇతి సురుపంకేతః” అని.

ఇట్లుచెప్పబడుటచే మద్దుణగంధకజారణను జేయబడని రసమును ఔషధాదులయం దుపయోగించగూడదనుట స్పష్టము. మరియు—

“అథరసాయనగుణైచ్చచ్చే ద్గంధకజారణోత్తరం షేమాల్లస త్యాది యథావిధనం గంధకజారణోత్థితే రసే ప్రాక్తవిధివాసంసాగ్ధ్య, జార్య, మారణవిధివా సాత్వా మాత్రయా త్రేత్రీకరణపూర్వకం పఢ్యయోగేన మండూపధి, మజ్జాసం, వర్జైకం, ద్వివర్జం, త్రివర్జంవా సం నేత్య, తదా తదుక్తఫల మాహ్నతి. యావత్తేవంసేవ్యోవా సంపత్తి శ్చేత్. యద్యాయథావకాశం పాసపుశ్యేనసంసేత్యః”

రసాయనము(య జ్వరావ్యాధిసాశి త ద్ద్రోసాయనం)ను జేసుకొనునెడల విధిప్రకారము స్వేదవాదినవకర్మసంస్కృతమును రసమునకు మద్దుణగంధకజారణముజేసి తన విశ్వరమునకు తగురీతిని బంగారము, అభ్రకసత్వము మొదలగువాటిని ఆ గంధజారితోతితరసమున జారణావిధానమున జీర్ణింపజేసి అట్టిరసమును మారణావిధానమున ఉర్ధ్వభస్మగగాని, తలభస్మగగాని జేసి రసభక్షణ కమునగురీతిని త్రేత్రీకరణమును జేసుకొనిన శరీరముగలవాడై విధిప్రకారము పథ్యము వాచరించుచు నలువదిదినములుగాని, ఆరుమాసములుగాని, ఒక వత్సరముగాని, రెండు నిత్యరములుగాని, మాడువత్సరములుగాని నేవించవలయును. ఇట్లుజేసిన రసాయనయోగోక్తఫలములను బొందును. లక్ష్మీకటాక్షమున్నచో యావత్తేవము నేవించవచ్చును. లేనిచో తనకు అనుచునపు డెల్లను తిరిగి తిరిగి నేవించవచ్చును.

మన కిచ్చట చర్చలోనున్న “మకరధ్వజము” రసాయనము గాని వేరుగాదు. దీనియందు కేర్పు రసము గంధజారితమైనది గావలయును. అట్టిరసమునకు స్వర్ణమును జారణజేసి దానిచే యోగోక్తము గభాగములను గల్పించి యథావిధిగ రసాయనమును తయారుజేసినచో యోగోక్తఫలముల నిచ్చును.

మనవారు జేయుచుండు మకరధ్వజమున స్వర్ణము జీర్ణముగలు లేదు. బంగారము, రసము, గంధకము ఈమూటిని యోగోక్తముగ గలిపి విధిప్రకారము మద్దనాదికమునుజేసి, గాజుకుప్పెలలోబోసి, వాలుకాయంత్రమున వండినచో గంధక మెగిరిపోవును. బంగారము కుప్పెకు అడుగుభాగమున నిలుచును. రసము కుప్పెకుపైభాగమున నంటుకొనును. పైభాగమున నంటియుండు రసము సిందూరరూపమున నుండును. దీనినే మకరధ్వజముని కొందరును, దీనియందు కొన్ని యోగములలో తెప్పినరీతిని అనుపానవస్తువులమగూడ గలిపి మారినపిష్టిని మకరధ్వజమునియు, ఈ సిందూరమును, అడుగుననిల్చిన స్వర్ణమును, అనుపానవస్తువులమగూడ గలిపి మారిన పిష్టిని చంద్రోదయమునియు, మరి కొందరును వాడుచున్నారు.

రసమును ఉర్ధ్వభస్మముగ గాని, తలభస్మగగాని జేయుటకు ముందు రసమునకు స్వర్ణజారణమును తప్పక జేయవలయును.

“అజీర్ణంతు అరీజంతుమాతకం యస్తుఘోరయేత్, బ్రహ్మహా ప దురాచారీ మమద్రోహీ మహేశ్వరి”

గంధక బారణ చేయబడనట్టియు, స్వర్ణ బారణము గానట్టియు రసమును యొనము మారణముజేయునో అట్టివాడు బ్రహ్మహత్య జేసిన పాపమును బొందును. వాడు దురాచారి, శివద్రోహియు నగును. అని మహేశ్వరుడు పార్వతితో చెప్పినట్లు శివాగమమున గలదు.

“గంధక బారణ మాదోకుర్యాదధబారణం ముత్యస్య”

“రసములుబలిబారణం వివాహయంవఖలురుజాంహరణక మారసేంద్రః నజుదికలధాతపాకహీనస్సృశతి రసాయనతామితి ప్రతిజ్ఞా”

“రసము పాదాంశసుకర్ణశీర్షః పిష్టికృతో గంధకయోగకత్వే గుర్యాంతగంధైః పుటితిక్ర మేణ నిర్విజనామాసకలాయస్సుః”

“శిశీకృత్తే రత్రకశత్యహేమతారాగ్నికాంతైః పరిజాతితోయః హత ప్రతప్నన్తురగంధ కేన నజిబభృో విపులసభావః”

రసాయనమును జేయునప్పుడు గంధక బారణానంతరమున స్వర్ణ బారణమును జేయవలయునని తెప్పినదానిని వృథాపరచుటలే యీ ప్రవచనావసరము. వ్రాయుటకు కారణమైనది.

“కుంధం చ్యవర్ణం చ తాప్యం చ లీజ విత్యభిధీయతే”

కుంధములను స్వర్ణవజరములకు లీజముని చేరు. గంధక బారణ త్తరమున స్వర్ణ బారణమును జేసినచో రసము ముఖముగలది. సర్వలో హములను భక్షించుకత్తి గలదగును గావున ముఖకరణముకొరకు స్వర్ణ బారణమును తప్పక జేయవలయును. బారణము సముఖమునియు, నిర్మలమునియు చెందువిధములు. రసమందు భాగప్రకారము లీజమునుగలిపి బారణముజేయుట నిర్మలబారణము, రసమందు అరువదివార్లున భాగము సుధస్వర్ణమునుగలిపి బారణజేసిన సముఖబారణము ననబడును. ఇట్లు సముఖబారణమును జేసినచో రసము ముఖముగలదై లోహదులను భక్షించుకత్తి గలదగును.

దీని శకువాచము:

“సముఖ నిర్మలబారణా ద్వవిధా పునః నిర్మలబారణాప్రాక్త లీజాదాసేన భాగతః చతుష్టప్త్యంశతో లీజప్రజ్ఞేహ ముఖ ముచ్చయే వినంకృతే రసో గ్రాసలోలపో ముఖవాక్ భవత్.

కనాన్యపిలోహాని క్షమాభవతి భక్షిణం ఇయంహిసముఖా ప్రోక్తావారణా మృగచారిణా”

—రసవాగ్ధటము.

యోగోక్తములను భాగముల ప్రకారము రసమందు లీజమును గలుపుట నిర్మలబారణ మనబడును. సముఖబారణావిధానమెట్లనగా,

“చతుష్టప్త్యంశకః పూర్వోద్వాత్రింశాంశోద్వితియశః తృతీయోద్వాత్రింశాంశస్త చతుర్థోద్వాత్రింశవచన.”

మొట్టమొదట, రసమునకు 64 వ భాగము స్వర్ణమును ముందు జెప్పబోవుదీనిని బారణమునుజేసి ఆ స్వర్ణము రసమందు జీర్ణమైనదని తెలుసుకొనిన పిమ్మట తిరిగి 32 వ వంతుస్వర్ణమును బారణచేయవలయును. ఇట్లే 16 వ వంతును పిమ్మట 8 వ వంతును స్వర్ణమును రసమందు బారణము చేయవలయును. ఇట్లుచేసినచో రసములో నాల్గవభాగము స్వర్ణమును జీర్ణింపజేయవలయునని ప్రవచనావసర కాస్తామితి సారముగ కొంచెముతక్కువగ నాల్గవవంతు స్వర్ణము బారితమగును. (కులము రసమునకు కాని తక్కువ పావలాయెత్తుస్వర్ణము బారితమగును)

“అన్యస్తు దుర్జరత్వాన్న లిఖితం” అని స్మప్తముగ రసమాధనమున జెప్పియుండుటచేతను, తాను గురుముఖమున న్యయముగ జేసి జూచిన దానినే వ్రాసినానని మానవాచార్యులు జెప్పియున్నందునను రసమందు స్వర్ణము పాదాంశముకంటె యెక్కువ జీర్ణముగావని నిశ్చయముగ నన్యువలయును.

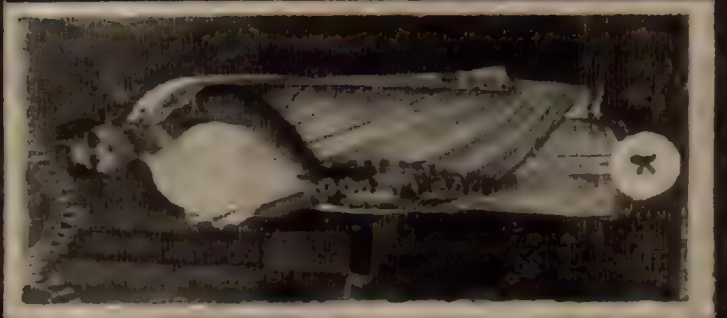
రసమందు స్వర్ణమును జీర్ణింపజేయు మెట్లనగా, “చతుష్టప్త్యంశకం హేమపత్రం మాయూరమాయూనా విరిత్తం త ప్రఖల్బ్యకేరసే చత్వా విమర్దయేత్. దినం జంబీరతోయేన గ్రాసే గ్రాసేత్యయం విధిః శస్త్రేస్సంస్వేదయేద్భూష్టభవ్యాసపటుకాంజితే భాంజితే త్రిదినంనూతం జీర్ణ స్వర్ణంసముద్ధరతే అధిక స్తోలిత శ్చేత్సామ్యమన స్వేద్యస్సమావధి ద్వాత్రింశత్సోదాష్టాంశక్ర మేణవను బారయేత్”

నమరించేదుచే పూతజెట్టబడిన అతిమృదువులను బంగారులేకులను రసమునకు 64 వ భాగమును గ్రహించి దీనిని త ప్రఖల్బ్యమను రసమున గలిపి ఒకదినమంతయు నిమ్మపండ్లరసముచే మర్దించిన యా రసమును భూర్జరపత్రములయందు బంధించి సైంధవలవణముతో గూడిన కాంజికమందు మూడుదినములు స్వేదననుజేసి జీర్ణస్వర్ణమును ఆరసమును దీసికూచినచో గ్రాసమానము హరించి ర స ప్రమాణము మాత్ర మే తూగవలయును. అట్లుగాక రసప్రమాణముకంటె హెచ్చుతూనికవచ్చినచో స్వర్ణమంతయు రసగర్భమున పూర్ణముగ జీర్ణముగాలేదని గు తెలిసి పూర్ణముగ స్వర్ణము జీర్ణమై రసముమాత్రమే తూనికయందు మిగులువరకును ప్రైప్రకారమే స్వేదకర్మము జేయవలయును. ఇట్లు ప్రథమగ్రాసము పూర్ణముగ జీర్ణమైనచో రసమునకు ముఖముగలిగి సమస్తలోహములను సులభముగ భక్షించును. కావున ప్రథమగ్రాసజీర్ణానంతరమున 32 వ వంతును, 16 వ వంతును, 8 వ వంతును స్వర్ణమును ప్రైప్రకారమే రసమందు క్రమముగ జీర్ణింపజేయవలయును.

ఇట్లు స్వర్ణమును జీర్ణింపజేసిన రసముతో నామధములను జేసినచో యోగోక్తఫలముల తప్పక నివ్వగలవు. గాని చేయవలసిన

౧. శ్రీమతి నర్సిరాల కమలానిగారు (1) ౨. (౨) శ్రీమతి తూమ రాక్షా రావుపంతులుగారిసతి (2) (౩) శ్రీమతి చేబియ్యం సోమయ్యగారిసతి (3)
౩. శ్రీమతి పాది రి సుందరమ్మగారు (4) ౪. శ్రీమతి కొటమ రి కనకమహాలక్ష్మమ్మగారు (5) ౫. శ్రీమతి పి. గుభద్రమ్మగారు (6)

౧. (౧) శ్రీమతి తూమల చంద్రమ్మగారు (౨) శ్రీమతి తూమల దుర్గాంబగారు (౩) శ్రీమతి కలిదండి సీతాయమ్మగారు (౪)
 ౨. (౧) శ్రీమతి జి. తాయారమ్మగారు (౨) శ్రీమతి పాణికా కనకమ్మగారు (౩) శ్రీమతి ఓరుగంటి మహాలక్ష్మమ్మగారు (౪)
 ౩. శ్రీమతి రత్నాప్రగడ విశ్వసుందరమ్మగారు (౪) ౪. శ్రీమతి కొవ్వరి కనకమ్మగారు ౫. శ్రీమతి సరళాదేవిగారు.

సంస్కారముల వన్నిటిని జేయకనే యోమధములలో రసమునువాడిన చేసిన శ్రమకు తగిన ఫలమే గలుగును.

స్వర్ణ బారణను జేయకనే జేయబడుచుండు "వడ్డుని" మని మనవారు వాడెడి గంభీరార్థితరసంబుగమున జెట్టి నులుములు జెప్ప బడినవో జూడుదు.

"అవహరతి ధోగబృంధం దృఢమతికాయం మహద్బలంకురుతే, శుక్రకతాని చ నూతే సింహరాఖ్యోరసః పుంసాం."

మరియు,

"స్వర్ణస్యాయుర్నా నాగదగహవదావానలశిఖా పరంవచ్చే ప్రజోబలరుచిరతావల్లి ముదిరః, అపి ప్రాథస్త్రీణా మకులబలహరీ నిధివనే రసస్యింధూరాఖ్యస్థకలరసరాజో విజయతే"

కేవల వడ్డునిమునకే యెట్టి కత్తి గలుగుచుండగా స్వర్ణ బారిత రసముతో జేయబడిన మకరధ్వజము (చంద్రోదయము) యోగోక్త ఫలముల నిచ్చుననుటలో ఆతిశయోక్తి లేదు.

పైన వ్రాసిన విధమున రసముందు స్వర్ణమును జీర్ణింపజేసి దాని తో మకరధ్వజ-(చంద్రోదయ)-మును జేసివేసి మలమునకు ఎనుబున యాప్యములు గాదుగదా నూరుయాప్యము లిచ్చినను అశ్రమకు గిట్టదు. కబిరా జెట్టి రసముచే జేయుచుండినో? తక్కినవారందరిను స్వర్ణమును దీసివేసిన సింహారమునే హమచున్నారు. కొందరు ఒకవంటను, కొందరు మూడువంటలను జేయుచున్నారు. వీటిలో ఒక్కవంట చేయబడిన దానికంటె మూడువంటలు కాబడినది గంభీర మెక్కువ శీర్ణముగలచే యెక్కువ ఫలకారిగ గనబడుచున్నది. రసగంభీరమేక్కువముచే జేయబడిన సింహారముకంటె స్వర్ణము శీర్ణముగాకపోయినను స్వర్ణమును గూడగలిపి జేయబడిన యోమధ మెక్కువ ఫలకారిగ నున్నది.

విధముకరధ్వజమున రసమునకు సగముభాగము స్వర్ణమును గలుప నలయునని యున్నది. దీనియందు శీర్ణురసము బహుసంస్కార సంస్కృతమైనది గావలయును. అట్టి సంస్కారములలో రసమునకు అధికసత్యమును బారణజేసి పక్షభేదమును తప్పక జేసి యుండుట గూడ జేరి యుండవలె దీనియందలి స్వర్ణముగూడ విడిపోవునగాని రసముందు శీర్ణముగావేరదు. మొత్తము పాదాంశముమాత్రమే నాలుగు గ్రాసములుగా యివ్వవలయునని జెప్పి "అనన్తమృత్యుత్యక్త్యాన్న లిఖతి"మని స్పష్టముగ జెప్పియుండుచే స్వర్ణము శీర్ణముననేహయని భ్రమపడ నక్కరలేదు.

అధికసత్యబారణమనేసి రసపక్షభేదమును జేసినచో అరసముచే జేయబడు నామధము కుప్పెయొక్క ప్రభాగముం దంటుకొనక క్రిందిభాగమంది యుండును. ఎందుచే ననగా,

"బంధనం నాస్వాభావిక ప్రవర్త్య సతి వహ్నివా అనుష్ఠేహమావర్త్యం"

బంధనమనగా స్వభావమును ప్రవర్త్యముతో గూడియుండి నన్నెయందుండి ప్రకారక నిలిచియుండుట. అట్టి రసమునకే బద్ధ గమని వేరు. అయ్యది అధికసత్యబారణను వివా సిద్ధింపజేరదు. అవిధానమునంతను నిచ్చట వ్రాయటకంటె శాస్త్రమందు కామ కొనుటయే. యుత్తముని వ్రాయకూని వాడను. అట్టి బద్ధరసముందు బంగారును సగము గలిపినను విడిపోక గమముతో మిళితమై యుండును.

"లోహం నూతయుతం దోహం స్త్యజేత్సుతత్స లోహయోగ"

లోహామధములయందు రసమును గలిపి దోహరహితముగు లోహామధము సిద్ధించుననియు, రసామధములయందు లోహమును గలిపి నిర్ద్రవ్య సౌమ్యము సిద్ధించుననియు జెప్పబడుటచే రసముందు స్వర్ణము శీర్ణముగాకపోయినను రసము నిర్ద్రవ్యమైయును గావున అట్టి రసము స్వర్ణమునుగలపని రసముకంటె యెక్కువ ఫలకారి కాగలదు. పాశ్చాత్యులసాయనశాస్త్రజ్ఞులు రసమున స్వర్ణమెప్పటికిని శీర్ణము గానియు, గంభీరముతో గలిపి వండునస్వర్ణము నూమిడి స్వర్ణభాగమున విడుచుననియు జెప్పుదురు. వీరికి మన రసశాస్త్రమున రసమునకు జెప్పబడిన సంస్కారములు మొదలైనవి తెలియవేసా? ఈవ్యాసముం దిచ్చిన ప్రమాణవాచ్యము లెట్టివనగా,

"అశ్రావంబహువిరుహం-ముఖాదపస్యం

కాస్త్రేభు స్థిత మకృతం నతల్లి భావి,

యర్క్కుర్యవ్యనయ్యుగ్రతోరురూణాం

ప్రాధానాం తదిహ వదామ వీరకంకా"

నేను వెక్కురు పండితులవలన వినినదానివిగాని, శాస్త్రముల యందు జూచినదానివిగాని స్వయముగ జేసికాడకనే దీనియందు వ్రాయలేదు. పరిపూర్ణులగు గురువుల సముఖమున నేను జేసికాచిన దానినే యీ గ్రంథమున నిస్సంకోచముగ వ్రాయుచున్నాను. అని గ్రంథ కర్త రసమాధురమున ప్రతిజ్ఞను జేసియుండుటచే ఇదివరకు జెప్పిన స్వర్ణభాగము లన్నియు యథార్థమైనవే యనియు, పాశ్చాత్యుమలేము మన కనమ్మతమనియు జెప్పుట స్వభావమే.

ఇంతవరకు చెప్పించిన యీచర్చయొక్క ఫలితాంశమేమనగా మన కిచ్చట చర్చలోనున్న మకరధ్వజమును మూడురీతులుగ జేయ విచ్చినని ప్రవచనమున్నది.

1. నిర్మూలుబారణావిధానమున జెప్పబడిన విధముగ భాగముల ప్రకారము బంగారము, రసము, గంభీరము మూటిని గలిపి యోగోక్తములుగ మర్దనభావనాదికమునుజేసి ముడుముగ్ధగాధాన్నులచే మూడు దినములుపండి స్వాంగగీతలమున దీసినప్పుడు కుప్పెప్రభాగమున నంటి యుండు సింహారమే మకరధ్వజము. దీనియందు స్వర్ణము విడిపోవును. ఇయ్యదియే తులము, రెండురూపాయలు మొదలు వారివారి యివ్వము వచ్చినట్టుగ ఖరీదులు వేయబడినదియు, మనవారు విస్తారముగ వాడు

చుండునదియును, మరియును రసమునకు ఆరురెట్లు గంభీరమును మాడు సమానభాగములుగ మానుపాట్లు రసమున గలిసి పై ప్రకారమే మానునంటలు జేసినదానిని “వద్ధునిబలిహరికమకరధ్వజ”మనుచున్నారు.

2. సముఖజారణాదిభముగ రసమందు బంగారమును పాదాంశమును తీర్చింపజేసి అట్టిరసముతో యోగోక్తమర్దనాదిపాకాంతనిధులను జేసినచో ఆయ్యదియును కుప్పెకు పైభాగమునవే సింహారూపముననుండును గాని కుప్పెకు అడుగుభాగమున స్వరము రసముతో నేర్చెయుండుక పై సింహారించిన రసమంతే లీనమైయుండును. దీనికే యెనుబదిరూపాయాలు కాదుగదా మూరై నను యివ్వవచ్చును.

3. రసమునకు వద్ధునిబలిహరిణానంతరమున అగ్రకనత్వమును విధిప్రకారముగ తీర్చింపజేసి పిమ్మట స్వరమును జారణజేసి యోగోక్తముగ మర్దనాదికమునుజేసి పాకమునుజేసిన కుప్పెకు అడుగు భాగముననే రస స్వరములు రెండును సింహారించి యుండును గాని కుప్పెపైకే యెగురనేరదు.

ఈపై నవ్రాసిన మాదువిధములలో ఒకదానికంటె నొకటి ఉత్తరోత్తరముగ అనేకరెట్లు గుణముల నెక్కువగ నిచ్చును.

మొదటిది వ్యాధిహరణమందును, రెండవది రసాయనమందును, మూడవది దేహలోహారణమందును ఉపకరించును.

ఇట్లు నాకు తెలిసినంతవరకును మకరధ్వజమునుగూర్చి వ్రాసి నాడను గావున సహృదయులై సామకాళముగ బరిశీలించి తప్పులున్నచోలుప పండితలోకమును గోరుచున్నాడను.

ఇక హింసురమునుగూర్చి కొంతచెప్పవలయున్నది. ఆయ్యది యే మకరధ్వజవిమాంసకం టెనుగూడ ప్రస్తుతకాలమున నెక్కువ విమాంసకముని దీనిని చూచినచో రసకపారని నావిశ్వాసము. రసకాస్త్రములయందు హింసురకేబ్బముకంటె దరదశబ్దమునే హెచ్చుగ వాడి నారు. రసము భూమియందు కూపములలోను, మట్టిలోనుగూడ దొరుకును. కూపములలోని దానిని రసరూపముగనే గ్రహించవచ్చును. దానికే స్వేదనాదినచకర్మమును జెప్పబడినది. మట్టినుండి యూర్ధ్వ పాతనమున రసమును గ్రహించినచో స్వేదనాదినచసంస్కారములను గంభజారణమును గూడ జొందిన రసముతో సమానముగు రసము సిద్ధించును.

హిమాలయపర్వతములకు పశ్చిమదిగ్భాగమున గిరింద్రమును పేరుగల పర్వత మున్నదినియు, ఆపర్వతముందు రసకూపముగలదనియు రసాహరణముకొరకు రూపరహితవసంపన్నురాలను కన్యక అలంకరింతుకొని, ఆశ్వాసూధయై రసకూపమును తొంటిమాడిగనే ఆరసము అవిన్నదానిని పొరించు తలంపున పైకేపాంగి పారలి పర్వతమునకు చుట్టును ద్వాదశయోజనముల విస్తారముగు భూమినిండ బడి ఆమట్టి

లో కలసిపోయినదనియు, ఆమట్టిని పాతనాయంత్రమున వండినచో చోమనర్జితమైనట్టియు, స్వయంభువముగు రసము సిద్ధించుననియును “రసప్రకాశ సుధాకర”మున రసోత్పత్తి పద్ధతమున జెప్పబడినది ఇచ్చట మనకు కావలసినది యాకథ యెంతమట్టుకు నిజము, ఎంతవరకు నమ్మతగినది అనికాదు, మట్టినుండి రసమును గ్రహించుటయే. ఇయ్యది యే దరదదేశము కావచ్చును. ఇట్టికడయే రసవాగ్మ్యమునుగూడ గలదు. కళ్ళను విడిచి దరదమును గురించిన దానిని మాత్రము వ్రాయుచును.

“పరివోదరదే దేశే గౌరవాద్యహ్నింక్రౌతః, సరసోధూతలే లీనః తిత్తదేశనివాసినః, తాంబూలంపాతనాయంత్రే క్షిప్త్యానూతం హరంతిచ ”

ఈశ్వరునిచే వహ్నిముఖముం దుంచబడిన రసము (శివీర్యము) బరువువలన దరదదేశముందు బడిపోయి ఆదేశముందలి మట్టిలో లీనమై పోయినది. ఆయా దేశస్థులు రసము లీనమై యున్న దరదదేశముందలి యా (దరదమును) మట్టినిచెచ్చి పాతనాయంత్రములన రసమును దీసుకొందురు. ఇచ్చట స్పష్టముగనే దరదశబ్దమునకు దరద దేశముందలి రసము లీనమైనట్టి మట్టియని చెప్పుటయే సరసముగ గనపట్టుచున్నది. ఇయ్యది ఆకృత్రిమదరదము.

మనశిష్టుడు హింసురమునుజేరుతో నాడబడు దరదాపరపర్యా యముగల ఇంటిలోకము కృత్రిమముగాని ఆకృత్రిమముగాదు. ఆకృత్రిమహింసురమునుండి దీయబడిన రసమే స్వేదనాదినచసంస్కారములను, గంభజారణమును జొందిన రసముతో సమానమైనదిగాని కృత్రిమహింసురకౌప్తరస మట్టిదిగాదు. కృత్రిమహింసుర విధానమెట్లునగా, రసపద్ధతియందు:

“అశుద్ధపాతదంభాగం చతుర్భాగంచ గంభకం, ఉక్తాక్షిప్త్య లోపాపాత్రే త్తాం మృచ్ఛ్నివా పచేత్, తస్మిన్మృచ్ఛిలూమాగ్ధం పారదా ద్దశమాంశకం, క్షిప్త్యాచాల్యమయోవిర్యాగ్ని ప్యాతార్యం సుశీతలం, తతస్తుఖండశః కృత్వాకాచహస్త్యాం నిరుగ్ధయి, వస్త్ర మృత్తికయాసమ్యక్ కాచహః ప్రలేపయేత్, సర్వవోంసులమా నేన చామాకుష్మాం చకారయేత్, నాలుకాయంత్రగచ్ఛేతు దినం మృచ్ఛ్నివాపచేత్, క్రమవృథాన్నావా పశ్యాత్సచేద్దినపంచకం, సప్రాచోస్తుసముద్భృత్య హింసురస్సాగ్నిన్యవోహరః”

ఇట్లు హింసురవిధానము జెప్పుబడినది. ఈకృత్రిమహింసురము కొరకు గలిపినరసము అశుద్ధమైనదని కంకోక్తిగ జెప్పబడియున్నది. ఇట్టి హింసురమునుండి గ్రహించినరసమే శుద్ధమైనదనిచో నియము నాంతసంస్కారములను గంభజారణముజేసి శ్రమపడుటకంటె అశుద్ధరసముచే హింసురమునుజేసి పిమ్మట పాతనాయంత్రములన రసమును గ్రహించుట సులభముగదా! కావున రసకాస్త్రమందు యీ

రెంటికిని భేదమున్నదా? లేదా? అని విచారించుట అవసరము. మరియు అట్టి కృత్రిమహింసకాకృష్టరసమే శుద్ధమైనదనచో రసకుద్ధి కొరకు తెప్పబడిన సంస్కారములన్నియు వ్యర్థములేయగును. మకర ధ్వజసర్పయందు హింసకాకృష్టరసము శుద్ధమైనదని తెప్పనప్పుడు ఆరుమతములను బాపితిని. వారిలో ఐదుగురు దరదశబ్దమునే వాడి వారు. ఒక్కరుమాత్రమే హింసశబ్దమును వాడివారు. ఆహింసశ బ్దమునకు గూడ దరదమే యర్థమగునుగాని కృత్రిమహింసశము గానే రదు. దరదపర్యాయపదములలో హింసశముగూడ నొక పదమగుటచే దరదపర్యాయపదముగానే అచ్చటగూడ హింసశశబ్దము వాడబడినది. దరదపర్యాయపదములు—

“హింసశం దరదం మేధం హింసుల శూర్పపారదం
గురంగం రసగర్భం బర్బరం రక్తమవ్యసం”

ఇచ్చటగల, దరదమేధబర్బరశబ్దములు దేశవాచకములు. మేచ్చి దేశము హిమనంతమునకు పశ్చిమ దిగ్భాగమున గలదనుట నిశ్చయము గావున రసవాగ్భటరసప్రకాశమధాకరాదులయందు తెప్పబడిన దేశ మయ్యదియే. ఆ దేశమందలి రసగర్భమున మట్టియే దరదము. దీనికి హింసశ మను పర్యాయపద ముండుటచేతనే రాసురాసు కృత్రిమాకృత్రి మభేదము నశించి హింసశమన్నను, దరదమన్నను, చేయేట, దరదపర్యా యపద మెచ్చట వచ్చినను కృత్రిమహింసశమే వాడబడుచున్నది.

కృత్రిమాకృత్రిమహింసశములకు గుణములు గూడ వేరువేరు గనే రసగ్రంథములయందు గలవు. అకృత్రిమహింసశమును గురించి రస వాగ్భటమున నిట్లు గలదు:

“హింసశ స్వర్వదోషభ్యా దీపనోఽతిరసాయనః
సర్వరోగహతో వృహ్య బారణాయోఽతిశయ్యతే”

“దరదః పాతనాయంత్రే పాతితక్య బలాశ్రయే
తత్సత్త్వం నూతనంకాశం బాయతేనాఽత్రసంకేయ”

బారణావిధానమున నెక్కువగ యుపయోగించుననియును, దీని నుండి హితగుణ్యమున సత్త్వమును పాతనాయంత్రమునల దీయవచ్చు ననియు నున్నది.

రసమాధవమున—

“లిక్తంకషాయం కటుహింసులం స్యా మ్నేత్రమయస్సుం
కఢుత్తహరి, హృల్లాసకుష్ణజ్వరకామబాశ్చ ప్లిహామచాతాచి గరం
నిహంతి”అనియును తెప్పబడినది. మరియును రసమాధవమున అకృ త్రిమదరదమునకు మారణవిధిగూడ యీ విధముగ గలదు:

“హింసులం తపవస్త్రైకంచకగతం కృత్యాఘటరంజనకంద
మగ్ధ్యస్థం కృత్వా, మృదాసంనేప్త్య, పుటపాకవిధానేన చితవతోపతైః
పుటేత్. ఏవంశతపుటాని; తతశ్చతపుటాన్వేదంచవృంతాకస్య, తతశ్చ
తపుటాన్వేదం మందారపలస్య, తతశ్చతపుటాన్వేద మింద్రజాదుణికా
ఘలస్య, తతశ్చతపుటాన్వేద ముపేతసఫలస్య, జాతరస్సిన్ధోతశ్చాఽత్య
రుణవన్దో భవతి. రక్తికామస్యస్వర్ణఖండిన త్రిగంధాదువర్ణద్ర
వైర్మగ్ధకాలాభం భక్షయేత్. ద్వినకాగ్నిద్వినుకాకామః కానత్వాస
జ్వరక్షయాదివాశక్య” ఇట్లు విశేషముగ తెప్పి పిమ్మట,

“లిక్తోన్దం హింసులం దివ్యం రసగంధసముద్భవం
సేహకుష్ట హరం రుచ్యం బల్యం మేధాగ్నివర్ధనం”

రసగంధసముద్భవమున కృత్రిమహింసశములను వీ పైకితిగ తెప్పి వాడు. ఇచ్చట రెండురకములగు హింసశము గలదనియు, అందొకటి అకృత్రిమము, మరొకటి కృత్రిమమనియును స్పష్టముగ నే తెప్పబడినది. గావున హింసకాకృష్టరసమనిన అకృత్రిమదరదమునుండి పాతినా యంత్రమునలన సత్త్వరూపముగ వచ్చురసమును గ్రహించవలయునే గాని కృత్రిమహింసశమునుండి రసమునుదీసి వాడరాదునుట నిశ్చయము. ప్రస్తుతము అకృత్రిమహింసశము దొరుకుటలేదు గావున రసమును దెచ్చి అనువాసనాంతములగు తొమ్మిది సంస్కారములచే శుద్ధినం దించి పిమ్మట గంధకబారణముజేసి ఔషధాదులయందు వాడుకొనుట యుత్తమము.

ఈ వ్యాసముందు గుణములేమైననున్నచో వాటిని గ్రహించి దోషములను వాతరింగించుటకు గుణైకపక్షపాతులగు బండితులను పవినయముగ గోరుచు యింతటితో విరమించుచున్నాను.

ఇతిశివమ్.

“అత్తనారింటి కనుపుట”

బొడ్డు బాపిరాజు గారు

కంటికి తెప్పనోలే నినుఁ గన్నది యాదిగఁ జెంచినార మ
న్నింట నమధుఁడౌ మగఁడు నీదు నదృష్టమునన్ బభించె నే
తింట యెఱుంగరాక ధనధాన్యములన్ దులఁదూఁగుచుండి మా
కంటికిఁ జల్వలం బిడుచు కాఁపురమున్ గయిసేయు మమ్మో!

పట్టి! “సుశీల, సాధ్వీ, హితవర్తన” యంచు జనుల్వచింప నె
ప్పట్టున నత్తమామలకు బత్తి నపర్యలు సేయుచుండి బల్
దిట్టతనానఁ గాఁపురము దిద్దుచు నీదగు పుట్టినింటికిన్,
మెట్టినయింటికిన్ జరము మేటియశమ్మును దెమ్ము పుత్రికా!

తల్లీ! యిన్నిదిచాలనుండి నిను నత్యంతంబు గారాముతో
నల్లారుం గడుముద్దుగా నడుగుటే కులస్య మానట్లు నీ
కుల్లంబైనవి గూర్చినార మిఁక సయ్యోగ్యుం బతిం గూడి మా
కుల్లానంబుగ బిడ్డలం గని నతం బొచ్చగుమా సాధ్వీవై!

అత్త మామలయెడ బత్తి గల్గి మెలంగు నవతూలయందు మత్సరము విడుపు
బావలఁ గడుకౌరవంబునఁ బాడఁగాంచు మఱిదుబయ్యందు నాదరము నెఱపు
ఆడుబిడ్డల కెప్పు డణఁకువతో నుండు నఖిలయందున మైత్రి సంఘటింపు
ఁరిజనమ్ముఁ బ్రేమభావమ్మునను మంచు కలచుట్టములఁ బ్రీతి గారవింపు
కలిమి గల దంచు గర్వింపవలవదెపుడు-విభుఁడు ప్రేమించెనని విజ్ఞప్తిఁగఁ జనదు
తరుణులకు నీదుచరిత మాదర్శమగుచు-వెలయఁ బ్రఖ్యాతిఁగని మాకుఁ జేరుదెమ్మ!
చదివితివి గ్రంథములు చాల వది నెఱింగి-మగని కనుగుణమగురీతి మనలుమమ్మ!
ఏమొ? కన్నప్రాణమగుట నింత సేపు-చెప్పితిని కాని నీకొరుల్ జెప్పవలెనె?

నెమ్మది నిట్టులాడు జననీవచనమ్ముల నాలకించి లోఁ
గ్రమ్మిన బెంగచే నలుఁగు తాపడ నేత్రయుగంబు బాష్పపూ
రమ్ములఁ జిమ్మఁ బయ్యెదఁజెఱంగున నద్దంచుఁ దల్లిఁ జేరి నె
య్యమ్మునఁ గొఁగిలించి వగనాఁగక నాపురు మంచు నేడ్చినన్.

“ఊఱడిలు మింకనాతల్లి! యూఱడిల్లు-మెటులు కనులుబ్బెనో చూడుమెట్టఁబడియె!”
అనుచు నోదార్పఁ బెంపొందు నశ్రుజలము-నిద్రపుంజెక్కుటద్దాల నిండిపారలె.

బిట్టు వాపోవుచున్నట్టి పట్టి గాంచి-యప్పతిలైడు చింత పై కుబుకసిక
 తనకుఁ దా ధైర్యమును దెచ్చుకొని కుమారి-వైపు గన్గొని యిట్లని పలికె నావె.
 ఎందుకే బెంగఁ గొనఁగ ? నెంతేని ప్రీతి-నరయఁగలవారు వారు మేమడప దడప
 వచ్చి చూచిపోయెదము రావలయునన్న-జనువురాని దానవట ? కాసంతయుత్త
 రమును వ్రాయఁదీసికొనివత్తుముగ దమ్మ!-నేనొ మీనాయనయొ వచ్చి నెమ్మిగలుగఁ
 జిన్నదానవె ? మొన్న నీచెలిమికత్తె-యైన రాధమ్మ యింతి కరుగునపుడు
 నీవలెనె యేడ్చినదె ? చాలు ! నేఁజొతేనా-కాపురము సేయఁగా నత్తగారియింటి
 కరుగకయె తప్పనా ? యన్ని యెఱిగినావు

మక్కువఁగల్గి నీమగఁడు మన్ననఁ జేసెడి నత్తగారు పెం
 పెక్కిన ప్రేమతో నరయు నింటిపనుల్ నవరింప నేవకుల్
 పెక్కుదు నుండి రేకొఱత లేక ననారతమున్ నుఖింపనా
 నిక్కడికంటె నక్కడనె యెంతయు నా వచనమ్ము నమ్ముమా !

నా రతనాలతల్లిరొ ! మనమ్మున నిట్లడలంగ నేల నె
 వ్వారును జూడఁజోరు నినువంటిచెలిన్ విభుఁ జేరనేఁగుచోఁ
 దోరపునెమ్మి నుండ వలదో యిక్కఁజాలు నవెన్నో సంగతుల్
 నేరిదినట్టిదాన విడి నేరవటమ్మ కుమారికామణీ !

కలకాలంబు మనోహరుం గలసి విఖ్యాతంబులౌ ధర్మముల్
 నలువంగఁ దగునన్నమాట చదువుల్ రానట్టివారే మదిన్
 తెలియంగా నినుఁజోలె నన్నియును నెంతే నేర్పు కాంతామణుల్
 తెలియన్లేరె ? విచారము న్విడిచి తెల్విం బూనుమా తల్లిరొ !

తల్లియుఁ దండ్రియున్ గురుఁడు దైవము చుట్టము స్నేహితుండుఁ దా
 నెల్లయు భర్తయే యని గణించి పతివ్రతయాచు వానిదా
 నుల్లము రంజిల న్సలుపుచున్న నిహమ్ము కరమ్ము రెండునున్
 గొల్ల గొనం దగుంగదవె కూతుర పుట్టుకకున్ ఫలంబుగా !

వచ్చుచున్నది సంకాతిపండుగయును-నాటి కాలని నినుఁ బదినాళ్ల పాటు
 తోడుకొనివచ్చి యుంచుకొందుముగదమ్మ!-మాను మిఁకనీదుబెంగ నామాటవినుము

రలనొప్పి యన నమ్మతాంజమును దెచ్చి యెవ్వారు రుద్దుదు రింకపైన ?
 చెలులతోఁ గూడి బామ్మలపెండ్లి గావించి పేరంటమునకేరు పిలుతు రింక ?
 వల దన్న మానక బలవంతమున సిగ పువ్వులు ముడుచువా రెవ్వ రింక ?
 ఒకపూట భుజియింపకున్న నొట్టులు పెట్టి బతిమాలువార లెవ్వరింకపైన ?

పనులకును సాయపడుదు రెవ్వరికమీద-అమ్మ! నాకుమాత్రము విచారమ్ములేదే?
కాని, నీపంటిదానను గానెమునుపు? -నాకునిది యత్తవారిల్లెకా కుమారి!

అనుచు నోదార్చి నీతివాక్యములఁ దెలిపి- అక్కునంజేర్చి లాలించి యాత్మవిభుని
ప్రేమ వర్ధిల్లు మనుచు దీవెనలు నేసి-అత్తవారింటి కనుప నాయత్తపటచె

* * * * *

మగనిగన నొనటన్న సంబరము గొంత-ముందునకుఁ ద్రోయఁ గడలేని పుట్టినింటి
ప్రేమ వెనుకకులాగ నాకోమలిమది-వంతయుఁజూల లూఁగె నొకింత నేపు.

* * * * *

“ఇప్పు డత్తవారిల్ల ని చెప్పచుండె-గొంతకాలము సనినయనంతరమ్ము
బిడ్డపాపలఁగాంచి యాదొడ్డరాలు-నదియె మాయిల్లుటంచుఁ దా ననఁగఁ జోదో?

కనమే యీమమతలు మన-వనజేక్షణ విభునిఁగూడి వసియించెడిచో
మనమాట తలఁపు గల్గునె?”-యనివేళాకోళ మాడి రంతట నకియల

చెలులమాటకు లోలోన సిగ్గుజెంది-యన్నదమ్ములఁ జెల్లెండ్రఁ గన్నవారిఁ
బాయఁగావలెనను బెంగ పాయకునికి-ముదము విడి బండినెక్క నాముద్దరాలు.

భద్రమనిచెప్పి యొక కొంతవఱకు బండి-వెనుక నేతెంచి యుత్తరమును మఱవక
ప్రాయమని కనుకొలకుల బాష్పకణము-లురల నేనుందుననిచెప్పి మరలె నాపె
కడుపులోపలఁ జేపెట్టి కలఁచినట్టు-లగుచు బిడ్డను బాసి యాయమ్మ మోము
తెల్లవో నింటఁబడి దురపిల్లఁ జొచ్చె-వీటులై మేరమీఱి కన్నీరు పాఱ

కన్నకూతురు చిన్నియలెన్నుకొనుచు

సదమలంబగు మాతృవాత్సల్యమునకు-నరయఁ బదునాల్గుభవమ్ము-ందుఁగూడఁ
దుల్యమైన పదార్థంబు దొరకుటరిది-యనుచు ముమ్మాటికిం జెప్పనగును గాదె !!!

వారప్రవృత్తినిర్ణయము

సూరి రామసుబ్బరాయశాస్త్రిగారు

౧

“ఉదయాదుదయం వారం” అను వాక్యము ననుసరించి సూర్యోదయమునుండి సూర్యోదయవర్యంత మగు కాలము సావనదిన (Solar day) మని చెప్పబడుచున్నది. అనగా సూర్యోదయద్వయాంతరకాల మగు సప్తసావనఘటీప్రమాణకాల మొక్కదిన మనబడుచున్నది. పాశ్చాత్యచారమునందు నర్ధరాత్రుము నుండియే వాసరారంభమనియుఁ దత్సమయమునుండియే క్రొత్తతేదీ ప్రారంభమనియు స్వీకరింపబడుచున్నది. ఈ విషయమునందుఁ గల శాస్త్రప్రమాణమును వివరించుచున్నాను.

అనాద్యనంతమగు కాలముయొక్క ప్రవృత్తి బ్రహ్మగుప్తసిద్ధాంతమునందు

శ్లో. చైత్రపితౄణాం దువయా ద్భానో ద్విమాసవర్ష యుగకల్పాః,
సృష్ట్యాదౌ లంకాయాం సమం ప్రపృతైః కేరైర్కస్య.

చైత్రశుద్ధపాడ్యమీ రవి వాసరమునందు లంకా పురమున సూర్యోదయమగు సమయమున సృష్టి యారంభమగుటచేఁ దత్సమయమునుండియే దినమాసవర్ష యుగ కల్పము లారంభమయ్యె నని చెప్పబడినది. వాసిష్ఠాది సిద్ధాంతములందును లంకాపురోదయసమయమున నే సృష్ట్యారంభమని చెప్పబడినది. పౌరమతమునందు లంకార్ధరాత్రకాలమున సృష్ట్యారంభమని చెప్పబడినది.

విష్ణుధర్మోత్తరపురాణాంతర్గతమగు బ్రహ్మసిద్ధాంతమునందు భగవద్భృగు సంవాదమున భగవద్వాక్యము:—

“లంకాయామగ్నోదయే చైత్రకుక్షప్రతిపదారంభే అర్కాదివా దాకళ్యాణా దౌంస్తు ఘ్నాదౌకాదాదౌ కాంపుత్తిః”

అని లంకోదయకాలమునుండియే కాలప్రవృత్తి యని చెప్పబడినది. ఇదియే బ్రహ్మగుప్తభాస్కరాద్యాచార్యులచేతను స్వీకరింపఁ బడినది. సృష్ట్యారంభమున లంకా దేశమున నుదయమయ్యెనని చెప్పబడుటచేఁ దత్సమయమున నే సర్వదేశములందును వాసరారంభమని యర్థము. ఇట్లే శ్రీఽపత్యచార్యులచేతను

శ్లో. సృష్టేర్ముఖే భ్యాంతమయే హి విశ్వ
గ్రహాభి సృష్టే ప్రివతార్యకేభి,
దినప్రవృత్తి సదభిక్యరశ్య
వారస్య కస్యా దుదయా త్ప్రేవృత్తిః.

అంధకారబంధురమై యున్న ప్రపంచమునందు సృష్ట్యారంభమున రవ్యాదిగ్రహములు కేవలీయోగ తారాసన్నములైయుండఁగా దినప్రవృత్తియయ్యెను. తదుదయమునుండియే వారాధిపత్యమును ప్రవృత్తియయ్యెనని చెప్పబడినది. కావున నిష్టదినమున లంకాపురోదయ కాలమున నేదేశమున నేసమయమగునో యాదేశమున నాసమయమునుండియే వారము ప్రారంభ మగుచున్నది. వారప్రవృత్తివిజ్ఞానము వృద్ధవసిష్ఠ సిద్ధాంతము నందు

శ్లో. ప్రభాకరస్యోద్గమనాక్యుతే స్యా
వ్యాప్తవృత్తిర్దశకంధరశ్చ,
చరార్థదేశాంతరనాడికాభి
రూర్ధ్వః కేళాఽగోఽప్యవరత్ర కస్యాత్.

దశకంధరుని పట్టణముగు లంకాపురమున సూర్యో
దయముగు సమయమునుండి వారము ప్రారంభమగును.
తదితర దేశములందు చరార్థ దేశాంతరనాడికలచే సూర్యో
దయమునకుఁ బూర్వముగఁగాని, పరముగఁ గాని వారప్ర
వృత్తి యగుచున్నదని చెప్పఁబడినది.

౨

దేశాంతరచరఘటివిజ్ఞానము శ్రీకాళిదాసవిర
చితజ్యోతిర్విదాధరణమునం దిట్లు కలదు:—

శ్లో. లంకాజ్వయివ్యవలరాజవిలంబిమూర్తం యామ్యోత్తరం విపవ
తత్స్వపురాంశరం యత్, దేశాంతరం పలముఖం ఘృమ్యణం
క్రమాత్ స్యాత్ ప్రాకృప్తమే ధరమహద్భ్యుచకావిప్తమ్.

అంక, ఉజ్వయిని మొదలగుపట్టణములనుండి మేరు
పులమీనుగాఁ జొపుసూత్రము (Longitude) యామ్యో
త్తరవృత్తి మనఁబడుచున్నది. ఈవృత్తమునందలి మరి
కొన్ని పట్టణములు శ్రీపత్యాచార్యులచే—

శ్లో. లంకాపమరీ నగరీచకాంచీ పాపాటపద్రీప్తి నీరన్నదాస్యః,
శ్రీవత్సనల్లంచ పురీతతర్క మాహిమ్నతీచోజ్వయిని ప్రసిద్ధా.

శ్రీరాకేషాఽస్మాన్నగరం సురమ్యంతరేఃపురంపట్ట శివాభిధానం,
శ్రీగర్గరాయంచ సహాహితార్థం స్థానేశ్వరం కితగి స్ఫుమేయః.

ఇతీవహుఃస్యాత్తరగాంధరాదాం కేళావిహం గోలవిదోవవంతి,
అన్యాయ కేళాభిధానం చోక్తే జ్ఞేయని తిర్తజ్ఞాపురభేదనాని.

ఇట్లు యామ్యోత్తరవృత్తమునందలి కొన్ని దేశ
ములు జేర్కొనఁబడినవి. తద్వృత్తమునం దన్యపురములు
గోళజ్ఞులచే వెలిసికొనఁ దగియున్నవి. సాశ్వాత్యులు
గోళశాస్త్రమునును గ్రీనిచ్ (Greenwich) ౦° Longitude
యామ్యోత్తరవృత్తిస్థ మని గ్రహించినరీతిని, లంకాజ్వ
యిన్యాదిపురగతివృత్తమే ౦° యామ్యోత్తరవృత్తమని
(Longitude) యాద్వ సిద్ధాంతములందు గ్రహింపఁబడినది.
అగు లంకాపురము భూమధ్య రేఖ (Equator) స్థ మని

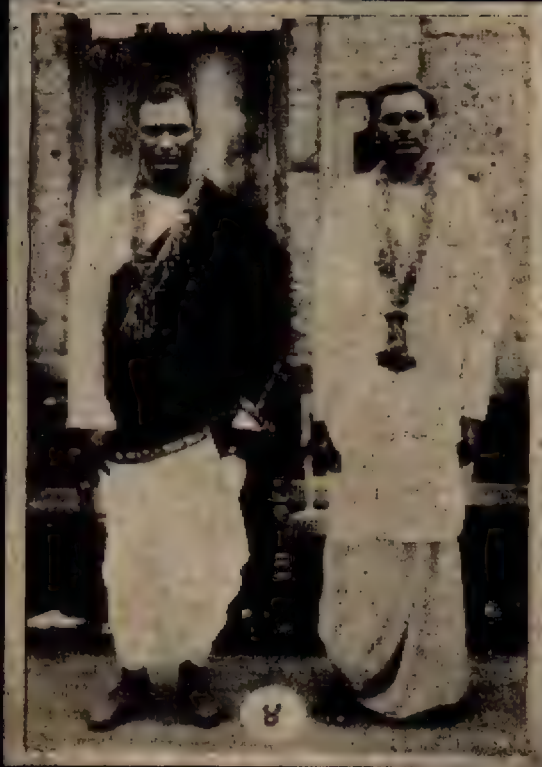
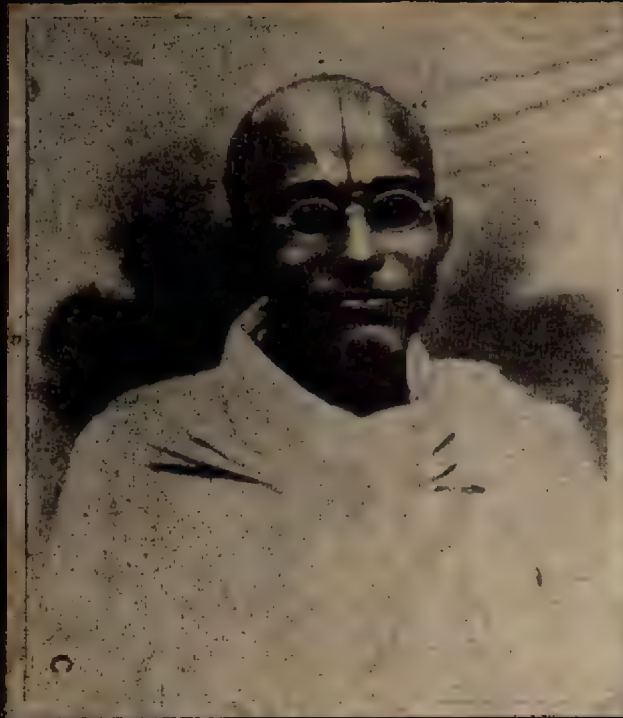
స్వీకరింపఁబడినది. ఈలంకాజ్వయిన్యాదిపురగతయామ్యో
త్తరవృత్తమునుండి ప్రాకృప్తమములగు దుండు దేశముల
యంతరములగు యోజనములు దేశాంతరయోజనము
లనఁబడుచున్నవి. ఆ దేశాంతరయోజనములే విషదముగ-
అనఁగాఁ ద్రిచరణప్రమాణముగ - దేశాంతరవిఘటిక
లగును. గూమ్యోత్తరవృత్తిప్రాదేశముల సూర్యోదయ
కాలమునం దీ దేశాంతరవినాడికలఁగలుపుటయు బచ్చిమ
దేశములందుఁ గీసివేయుటయు జేయవలయును. విషువద్ది
నాథమగు ౧౫ ఘటికలకును నిష్టదినార్థప్రమాణమున
కును గల యంతరము చరవినాడిక లనఁబడుచున్నవి.
సూర్యుడు సామ్యగోళమున నున్నపు డీచరవినాడికలను
సూర్యోదయకాలమునఁ గలుపుటయు యామ్యగోళమున
నున్న పుమ తీసివేయుటయు జేయవలయును. ఇట్లు చరార్థ
దేశాంతరవినాడికలను సూర్యోదయకాలమున సంస్క-
రించి వారప్రవృత్తిని నిర్ణయించవలయును. ఇట్లు శ్రీ
పత్యాచార్యులచే సిద్ధాంతరేఖరమునందును:

శ్లో. లంకాజ్వయివ్యవలరాజవిలంబిమూర్తం యామ్యోత్తరం విపవ
తత్స్వపురాంశరం యత్, దేశాంతరం పలముఖం ఘృమ్యణం
క్రమాత్ స్యాత్ ప్రాకృప్తమే ధరమహద్భ్యుచకావిప్తమ్.
అని చెప్పఁబడినది.

ఉపపత్తి—సూర్యుడు భూమధ్యరేఖ కూర్చ
ముననున్న విషువద్వృత్తమున నున్నపుడు లంకాపుర
మున సూర్యోదయ మగు సమయమున యామ్యోత్తర
వృత్తమునందలి యవంతి, కాంచీ మొదలగు సర్వదేశము
లందును నుదయ మగును. లంకాదేశాన్తమయసమయ
మునఁ దద్యామ్యోత్తరవృత్తపురములం దస్తమయం
బును నగును. ఇట్లు భూమధ్యవృత్తమున నుండు నేపట్టణ
మునైన నుదయమగు సమయమునఁ దత్పట్టణమునకు
యామ్యోత్తరములందును పురములందును నుదయమగు
చుండును. అందుచే లంకాపురమునకును స్వనిరక్ష దేశము
నకును సంతరమగు యోజనములఁ గనుఁగొనవలసి
యున్నది. సూర్యుడు భూమిచుట్టు నొక్కచరాయము

౧. (ఎ) శ్రీ రావు వెంకటజగ్గరావుగారు (౧) (బి) శ్రీ శివకుమారుగారు (౧) (సి) శ్రీ పోతల సత్యనారాయణగారు (౧)
 (డి) శ్రీ వెంకటసదాశివగారు (౧) (ఇ) శ్రీ పోతలశ్రీబాబు బసవరెడ్డిగారు (౧). ౨. జిల్లా ఉప్పుసత్యగ్రహణ-శిబిరము, చిన్నపురము.
 ౩. ఉప్పుసత్యగ్రహణ-సత్యగ్రహణ ఉప్పు ప్రాసారణముచేయుచున్నారు. ౪. సత్యగ్రహణ ప్రాసారణ ఉప్పు కుట్టిలో గలవులు. ౨౩

౧. శ్రీ సి. రాజగోపాలాచారిగారు (౧) ౨. శ్రీ కె.ఎస్. చక్రవర్తిగారు (౨) ౩. శ్రీ మొసలికంటి తిరుమలరావుగారు (౩)
౪. (౪) శ్రీ సింగం రాజయ్యగారు. (౫) శ్రీ సింగం సత్యనారాయణగారు. ౫. శ్రీ మండపాక రంగయ్యనాయుడుగారు (౪)

అది ఉల్కాసకరముగ నున్నదని నీవే చెప్పదువు

ఆ సుఖము నీకే తెలియును

నిర్మలత్వము
సుగుణము
పరిమళము
మితవ్యయములకు
దివ్యమని పేరు పొందినది.
అన్ని పాపులలో దొరకును.

పదార్థచయముచేత, పనితనము, గుణము,
శోభ, విలువవలన

క్రేట్స్

మాల్ టైన్

గ్ని జ రి క్

నల్లు

తప్పక స్వీకరించదగిన సబ్బు అని మీకే తెలియును.

దానిని వెలుతురులో చూచినయెడల స్వచ్ఛముగ తెలియునంత నిర్మలమైనది.
అతి సున్నితమును శాస్త్రీయము నగు దాని పనితనము వర్ణనాత్మకము. దాని పరిమళము హృదయాకర్షణీయము.
ఇక చాలకాలము అరిగిపోకుండునట్టి గుణము దాని దివ్యాతిశయము.
కాగితమంత సన్నగ అరిగిపోయినను, మొదటిదానివలెనే అంత చక్కగ పనిచేయును.

సోల్ ఏజెంట్లు:—

ఎ. వి. ఆర్. ఎ. ఆర్. డి. కె. ట్టి,

52, బండరు వీధి, జి. టి. మదరాస్.

The Beautyrest by Simmons

బ్యూటీ రెస్టు మా ట్రై ను,

తో మిక్కిలి అందమైన విశ్రాంతికరమగు

వరువు

ఫినిష్‌ల చుట్టలుచుట్టలుగా నుండు స్ప్రింగులుండును. కొనలు జట్టుబిచ్చిపడిగా నుండును. గట్టి బలము చాల అందముగా నుండును. అవి రంగులులేకుండ నేయబడు స్టెల్లాలతోతయారు చేయబడును. చాల మృదువుగా విశ్రాంతి వనుభవించుటకు వీటికి మించినవరువులు మరేవియుగూడ లేవు.

శరీరుకలదును, కేటలాగులును కోరినవారికి ఉచితముగా పంపబడును.

కర్జన్ అండు కంపెనీ;

షాంట్యురోడ్, మదరాసు.

Sole Agents :—

CURZON & CO.

THE LARGEST FURNISHING
HOUSE IN SOUTHERN INDIA.

MOUNT ROAD

MADRAS

Tel. 3830.

౧. ఆంధ్రప్రదేశ్ సంపాదకశాఖ, ౨. ఆంధ్రప్రదేశ్ కార్యనిర్వహణశాఖ

ఆంధ్రపత్రిక - ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరాది సంచిక

౧. ఆంధ్రపత్రిక ఉద్యోగబృందము (సంపూర్ణము), ౨. ఆంధ్రపత్రిక చిత్రకళాశాల

౧. ఆంధ్రపత్రిక అచ్చుకూర్పుశాఖ. ౨. భారతి అచ్చుకూర్పుశాఖ

తిరిగివచ్చుటకు ౬౦ సావనఘటికల కాలమగుచున్నది. భూమధ్యవృత్తమును నాల్గు సమవిభాగములు చేయుచు సమదూరమున నొకదాని కొకటి జన్మిమమున నున్న లంకారోమకసిద్ధపునీయవకోటు లనెను నాల్గుపురము లందును స్వప్రకారంభమునఁ గ్రమముగ నుదయార్థ రాత్రాస్తమయమధ్యాహ్నము లగును. తదంతరదేశము లందుఁ దత్తద్దేశాంతరయోజనములఁబట్టి కాలభేదము కలుగుచున్నది. 3౬౦ యామ్యాత్తిరవృత్తములు జన్మి వచ్చుటకు ౬౦ ఘటికలులేక 3౬౦౦ విఘటికల కాల మగుటచే నొక్కొక్కవృత్తమునకు 3౬౦/3౬౦౦=౧౦ విఘటికలులేక ౪ నిమిషముల కాలమగుచున్నది. ఇట్లు లంకాయామ్యాత్తిరవృత్తమునుండి స్వదేశయామ్యాత్తిరవృత్తాంతరము తెలిసికొనఁ దగియున్నది. భూవ్యాసము (Dianetie) ౧౬౦౦ యోజనములు లేక ౮౦౦౦ మైళ్లు. దానివర్గమును ౧౦ చే హెచ్చించి పదముఁ గనుఁ గొనగా నగు ౫౦౫౯ యోజనములు భూఃరేఖి(Equator) ప్రమాణమని సారాదిసిద్ధాంతములఁ జెప్పఁబడినది. ఇందు 11౬౧౦ అని స్థూలముగా గ్రహింపఁబడినది. కాని భాస్కరాచార్యులచే సిద్ధాంతిరోమణియందుఁ—

శ్లో. ప్రజ్ఞా యోజనసంఖ్యయా కుపరిధి స్మప్తాంగపదబ్రహ్మః
తద్వ్యక్తః కుభజంగపాయకభవః సిద్ధాంగకవాధికః.

భూఃరేఖి ౪౯౬౭ యోజనములును భూకర్ణము ౧౫౪౧ ౧/౨౪ యోజనములనియు సూక్ష్మరూపమునఁ జెప్పఁబడినది. పాశ్చాత్యసిద్ధాంతమునందును భూఃరేఖి (Equator) సుమారు ౨౫౦౦౦ మైళ్లని చెప్పఁబడినది. కావున ౫ మైళ్లకయోజనమని తెలియుచున్నది. ౮ మైళ్లకయోజన మగునను పామకకుఁ బ్రమాణము కాన్పించదు. భూవృత్తము ౪౮౦౦ యోజనములని గణిత లాఘవార్థము కరణాదులందు గ్రహింపఁబడుచున్నది. సూర్యుఁ డెల్లపుడును జన్మిమమునకుఁ దిరుగుచుండుటచేఁ బల్కిమమున నుండుదేశములం దొకదానికంటె మరియొక దానియం దాలస్యముగ సూర్యోదయ మగుచుండును. భూవృత్తప్రమాణమగు ౪౮౦౦ యోజనములను సూర్యుఁ

డు ౬౦ ఘటికలులేక 3౬౦౦ విఘటికలలోఁ జన్మివచ్చుట చే నొక్కొక్క యోజనమునకు $\frac{3600}{360000} = \frac{1}{100}$ విఘటికల కాల మగుచున్నది. కావున లంకాదేశమునుండి స్వనిరక్షదేశము యొక్క దేశాంతరయోజనముల కెంతకాలమగునను ప్రాశాశికమున దేశాంతరయోజనములలోఁ ద్రిచరణము ౩ దేశాంతరవిఘటికలగునని చెప్పఁబడినది. లంకాదేశ మునకుఁ బూర్వమున నుండు దేశములందు లంకాదేశము నకంటెఁ బూర్వమే సూర్యోదయ మగుచుండును. తత్పూర్వ దేశోదయానంతరముగాని లంకాదేశోదయము కాకుండు టచే నాదేశోదయకాలమున దేశాంతరవినాశికలఁ గలుపఁ గా లంకాదేశోదయకాల మగును. లంకాదేశజన్మిమపుర ములందు లంకోదయానంతర ముదయ మగును. తత్పల్కిమ దేశోదయమునకుఁ బూర్వమే లంకోదయమగుటచేఁ దత్పల్కిమదేశోదయకాలమున దేశాంతరవినాశికలఁ గిసి వేయ లంకాదేశోదయకాల మగును. ఇట్లు దేశాంతర వినాశికలఁ బ్రాగ్దేశమునఁ గలుపుటయుఁ బల్కిమదేశ మునఁ గిసివేయుటయుఁ జేయఁగా లంకోదయకాల మగును. తత్పల్కిమయమునుండియే వారప్రవృత్తి యగు ను. లంకోజ్ఞున్యాదిపురగతయామ్యాత్తిరవృత్తమునుండి కొన్నిప్రధానపురముల ప్రాకృష్టిమదేశాంతరయోజన ములు మద్విరచితహారాసాగరమునందుఁ దెలుపఁబడి నవి. అవియే త్రిచరణముగ దేశాంతరవినాశికలుగ గ్రహిం పఁదగి యున్నవి.

సూర్యుడు విషువద్వృత్తమున నున్నపుడు నిరక్ష దేశములందునుఁ దదితరదేశములందును సమరాత్రందివ ములు కలుగుచుండును. విషువద్వృత్తమునుండి యామ్యాత్తిరములు దున్నపుడు నిరక్షదేశమున మాత్రమే సమ రాత్రందివములు కలుగునుగాని తదితరదేశముల దివా రాత్రప్రమాణములం దెచ్చితగ్గులు కలుగుచుండును. ఈ వైషమ్యమునకు నిరక్షక్షితిజ స్వక్షితిజములకుఁ గల్గు నంతరరూపకమగుచరము కారణమైయున్నది. సూర్యుఁ డుత్తరగోళమున నున్నపుడు నిరక్షక్షితిజమున కంటె స్వక్షితిజము క్రిందఁ గానుండుటచే లంకోదయమున

కంటె చరవినాడికలచే బూర్వముగనే స్వదేశోదయ మగుచున్నది. సూర్యుడు దక్షిణగోళమున నున్నపుడు నిరక్షయామృక్షితిజమునకంటె స్వక్షితిజ మూర్ధ్వముగ నుండుటచే లంకోదయముకంటె జరార్ధవినాడికలచే ననంతరముగ స్వదేశోదయమగును. కావున రవి యుత్తర గోళమున నున్నపుడు చరవినాడికల సూర్యోదయ కాల మునఁ గలుపుటయు దక్షిణగోళమున నున్నపుడు చరవి నాడికలఁ దీసివేయుటయుఁ జేయవలయును. ఇది భూమధ్య వృత్తమునకు నుత్తరముననున్న దేశవిషయము. దక్షిణము ననున్న యాష్ట్రేలియా, న్యూజీలాండ్, దక్షిణమెరికా, దక్షిణాఫ్రికా మొదలగు దేశములందలి వ్యత్యయముగనగును. ఇట్లు దేశాంతరచరవినాడికల రెంటిని సూర్యోదయకాల మున సంస్కరింపవలయును. ఇందు రెండును గలుపఁదగిన వైన వీని మొత్తముఁ గలుపుటయు, రెండునుఁ దీసివేయఁదగినవైన వీని మొత్తముఁ దీసివేయుటయుఁ జేయవలయును. ఇందొకటి ధనమును రెండవది ఋణమును నైనయెడల వీని యంతరమును ధనాధికమైనఁ గలుపుటయు ఋణాధికమైనఁ దీసివేయుటయుఁ జేయవలయును. ఇట్లు సాధింపఁగా వేర్వేరు దేశములందు వేర్వేరు సమయములందు వారము ప్రారంభమగును. తద్వారప్రవృత్తికాలము నుండియే వారాధిపత్యమును హోరాధిపత్యమును నారంభమగును.

ఇందులకు వసిష్ఠసంహితయందు:—

శ్లో. “వారప్రవృత్తిజ్ఞానం ఊణవారార్థమేతత్,
అశ్వేష సర్వకార్యేష దినాది దుదయోరవే.”—

ఊణవారార్థము, అనఁగా గాలహోరాసాధనార్థము గణితాగతవారప్రవృత్తిజ్ఞాన మవసరము. తదితరసర్వకార్యములందను “ఉదయా దుదయంవారం” అను వాక్యము ననుసరించి సూర్యోదయమునుండియే వాసరారంభమని గ్రహింపఁదగియున్నది. అంతియగాని యర్ధరాత్రమునుండి సర్వదేశములందును వాసరారంభమని గ్రహించుట యప్రామాణికము. సూర్యుని యామ్యోత్తరగోళస్థితిచే నహోరాత్రప్రమాణములందు న్యూన

తాధిక్యతలు కలుగుచున్నను సర్ధరాత్రమునుండి మధ్యాహ్నపర్యంతమును, మధ్యాహ్నమునుండి మధ్యరాత్ర పర్యంతమును నగు కాలము లెల్లపుడును ముప్పదిఘటికలు లేక ౧౨ ఘంటలు ప్రమాణముకలవియే యగును. కావుననే యర్ధరాత్రమునుండియు మధ్యాహ్నమునుండియు ఘంటాగణన మారంభమగుచున్నది. అంతియేగాని యర్ధరాత్రమునుండి సర్వదేశములందును వాసరారంభమని యెంచఁదగదు.

3

వారాధిపత్యక్రమము సూర్యసిద్ధాంతమునందు:—

శ్లో. హోరకా సూర్యతనయా దశోధః క్రమశస్తథా
మందాదిభః క్రమేణవ్య క్షేకుర్ధా దివసాధిపాః.”

షష్ఠిసావనఘటిప్రమాణమగు దినమును చతుర్వింశతివిభాగములఁజేయ సార్ధద్విఘటికాప్రమాణమగు నొక్కవిభాగ మొక్కహోర యనఁబడుచున్నది. ఇదియే ఘంట (Hour) యనియు వ్యవహరింపఁబడుచున్నది. ఈహోరలకు

“మందామరశ్యధాపుత్ర సూర్యశక్రేంగు కేందవః”

అను కక్షోధఃక్రమమున శనిగురుకుజరవిశుక్రబుధ చంద్రులధిపతులగుదురు. దినమునందలి ౨౪ హోరలకును వారాధిపతి మొదలుగ నీక్రమముననే మరల మరల నధిపతు లగుదురు. ప్రతిదినమునందును బ్రథమహోరాధిపతియే తద్వారాధిపతియు నగుటచే నాదివారమునఁ బ్రథమహోరకు రవి యధిపతియగును. రవినుండి పూర్వోక్షక్రమమున రవి, శుక్ర, బుధ, చంద్ర, శని, గురు, కుజులు నష్టహోరల కధిపతు లగుదురు. ఎనిమిదవహోరకు మరల రవియే యధిపతియగును. ఇట్లు త్రిరావర్తముచే ౨౧ హోరలుకాఁగ ౨౨ వ హోరకు మరల రవియు ౨౩ హోరకు శుక్రుండును ౨౪ వ హోరకు బుధుండును నధిపతులగుదురు. ౨౫ వ హోరకు ననఁగా మరుదినమునఁ బ్రథమ హోరకు బుధుని తరువాతి గ్రహమగు చంద్రుఁ డధిపతి యగును. ప్రథమహోరాధిపతియే దినాధిపతియగుటచే

నాదినము సోమ(చంద్ర)వార మగుచున్నది. ఈ దినాధిపతి యగు చంద్రుడు కఠోధఃక్రమమున రవినుండి న్నావ వాడగును. ఇట్లే తదితరవారాధిపతులును నగుదురు. కావుననే “మందాదధః క్రమేణస్యశ్చతుర్థాదివసాధిపాః” శని నుండి యధఃక్రమమున న్నావగ్రహము దివసాధిపతియగు నని చెప్పబడినది. ఈ క్రమమున నేడువారములకును రవి, చంద్ర, మంగళ, బుధ, గురు, శుక్ర, శని లధిపతు లగు చున్నారు.

౪

హోరాధిపానయనము వృద్ధవసస్యసిద్ధాంతము నందు:—

శ్లో. వారప్రవృత్తైర్గణికాదిశే కాశ్కాల్యాహోరాపతయక్రమేణ, సార్థేన వాదీద్వితయేన పక్షవృత్త శ్చవృత్తశ్చపునః పునశ్చ.—

రెండున్నర ఘటికలొక హోరయని చెప్పబడుటచే వారప్రవృత్తినయమునుండి గడచిన ఘటికల ౨౪ చే భాగింపగా లభమువలన గతహోరలు తెలియును. వానికి దద్వారాధిపతి మొదలుగ వారాధిపక్రమమున నారవగ్రహము లధిపతులగును. ఆదివారమున బ్రథమ హోరకు రవి యధిపతియగును. ద్వితీయహోరకు నాది వారము మొదలుగ నారనదియగు శుక్రవారమున కధిపతి

యగు శుక్రుడధిపతియగును. ఇట్లే తదితరహోరకును నగును. ఇట్లు వారాధిపక్రమమున నారవగ్రహము కఠోధః క్రమమున రెండవదియే యగును. హోరాధిపానమునయ నందు వారప్రవృత్తిని నిర్ణయింపవలసి యుండుటచేతను బ్రతిదినమునందును బ్రథమహోరాధిపతియే దినాధిపతియ గుటచేతను వారాధిపత్యనిర్ణయమును వారప్రవృత్తినుండి యే గణింపఁదగియున్నది. కావుననే శ్రీపత్యాచార్యులచే “వాసరేశప్రవృత్తిః” అని చెప్పబడినది. ఇట్లే భాస్కరా చార్యులచేతను “దినప్రవృత్తి” అనియుఁ జెప్పబడినది. కావున

శ్లో. “వారప్రవృత్తే ర్జననోద్ధవారః ప్రకల్పనీయః పునఃసాధి నాథః”—

వారప్రవృత్తినయమునుండి దినారంభముఁ గల్పించి తత్సమయమునుండియే తద్వారాధిపత్యమును నిశ్చయింపవలయు ననెడు గణేశవాక్య మయుక్తమనెడు దివాకరవచన మయుక్తికము. గ్రహపక్షలాంతర్గతకాల బలమునందు దినాధిపబలనిర్ణయార్థమును వారప్రవృత్తి నుండియే వారారంభమని యెంచఁదగియున్నది. తదితర సర్వకార్యములందును సూర్యోదయమునుండియే వార మారంభమని స్వీకరింపఁదగియున్నది.

మొగలిరేకు

వేంకట కాళిదాసకవులు, (ఆంధ్రగీర్వాణసాహిత్య పరిషత్తు)

౧

వి యుడు పంపిన కాన్కయై ప్రేమలొలుకు
నగమువాడిన యీ తెలిమొగలిరేకు,
నరసగతి వికసించిన జంటపూల
భావిజీవితకావ్యంపుఁ బాటతోడ :

“పూవులు రెండు పూచినవి
ముద్దులు గుల్కెడు నట్టి రూపుతోఁ;
దావులు నించునో, మధుసూ
ధారసములే కురియించునో, దళ
శ్రీవిభవమ్ముతోడ నల
రించునో, యీ వని భిన్నభిన్నమై
పోవునోకో, పరస్పరము
పోలికలేక యదృష్టశక్తిచే.”

౨

మబ్బులోపలి తెలి చందమామ వోలెఁ
దరుణయువతీవిసిలకుంతలములందు
నగ్రపదవీవిభూషణమై కరమ్ము
పొలుపుఁ గనుచుండు గేదగి పూలరేకు;
చెలియ శయ్యాతలమ్ము రచించుకొరికుఁ
బాలుపడు బ్రతుకెడలిన పూలరేకు;
రాగమూర్తుల యోగవియోగములకు
మూలకారణమగునట్టి పూలరేకు;
మాసిపోవని నూర్చువికాసమునకుఁ
దీయఁదనములు చిప్పిల్లు తేనియలకు,
ఆశలం గాంచు వలపుల కాకరమగు
రాలిపోవని యందపుఁ బూలరేకు !
పూజలకు వినియుక్తమా పూలరేకు,
ముగ్ధ జడలోనఁ జెలువొందు పూలరేకు
ప్రేమకు నుపాయనముగ లభించుటెట్లు,
ఏపురా జన్మముననొ పూలీయకుండ ?

ముద్దులొల్కుచుఁ బూచిన పూలు రెండు
ప్రిదిలిగాలిలో నిటునటు వెడలనిమ్ము,
అవి పరస్పరాశ్లేషసౌఖ్యంబుఁగాంచు,
వలపుచే దవ్వదవ్వల మెలఁగియైన.

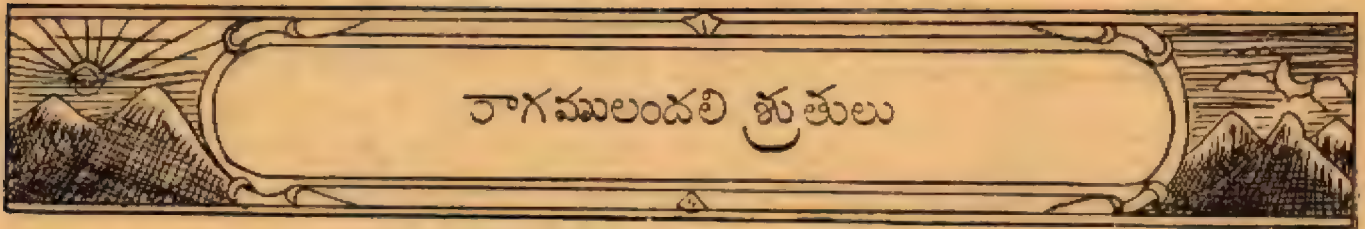
మృదుమధురకంఠములు నశియిందినంత
నూహలోననె గాన ముట్టుతలూగు;
విరులు వాడిపోయినయంతఁ బరిమళమ్ము
లాత్మరేకెత్తు భావమునందె క్రమ్ము.

పూలరేకులనే వాడిపోవనిమ్ము,
వలపు లెన్నఁటికేనియు వాడిపోవు;
చెరిగిపోవని మెదల రచించునట్టి
ప్రేమరేఖ లదృష్టంపు రేఖలగుట.
వాడిపోయిన రేకులో వలపుఁగాంచి
తలఁపులో శాశ్వతమ్ముగా నిలుపుకొందు;
ఎప్పటికపుడె యెన్నో నా హృదయమునకు
నగవరచు భావగతుల నీ మొగలిరేకు.

ప్రేమ మూర్తీభవించిన రేకు గాన
నలువలుపునందు వలపుతీయందనములె;
హృదయముల రెంటి కీకరించునట్టి
ప్రణయబంధంబు నిల్చు శాశ్వతముగాఁగ;
తేనె లీను ప్రణయదృష్టిఁగాని కానఁ
బడని హృదయాంతరాళపు టడుగునందు
దాచియుంచితీ నిపుడు భద్రముగఁ గాన్క
గా లభించిన యీ తొలిపూలరేకు.

చివురు పొత్తిళ్ల ప్రేమపుఁ జేతులందొ,
ప్రియతచేత నెడముకాని వేణీయందొ,
నలిగి పోనిమ్ము పూరేకు వవయనిమ్ము;
అంతకంతకు వలపు లనంతములగు.

హృదయవేదనకో, స్థిరప్రేమమునకో,
మొదటి చిహ్నము వాడిన మొగలిరేకు—
చిన్ని నాయెడలోన వసించి, లో, వ
హించుకొన్నది భావప్రపంచములను.

వింజమూరి వరాహనరసింహాచార్యులుగారు

ఇదివరలో ఆంధ్రప్రదేశ్ సంచికలందు * భారతీయగానమునందలి

ద్వావింశతిశ్రుతులమాత్ర మెంచుటకు గల కారణములును, వృద్ధపంచమవృద్ధమధ్యమవృద్ధగాంధారపద్ధతులవలన అనగా సంవాది పద్ధతి (Quentd and tertian Harmonics) వలన వీనిని కను గొను విధమును, వివరణమును, అప్పటి వీని విలువలు, తంతియందు వీనిచే స్ఫురింపజేయబడుసంగతి పూర్వపువాగ్గేయకారులు శార్దూల దేవుడు, రామామాత్యుడు, అహోబలుడు, సోమనార్యుడు, వేంకట ముఖమున్నగువారు చెప్పిన వీని వివిధవిధము లగు పేరులును, సామ రస్యముచేసి నే చెప్పు విధమును, అందులకు కారణములును శ్రుతు లను గూర్చిన పెక్కు ఇతరాంశములు చెప్పబడియుండెను.

మరియు ప్రహేమాతేత గాదిసంచికయందు ఇరువదిరెండు శ్రుతులను కొన్ని కర్ణాటకరాగములందు ఎంచి సహేతుకము లగు కారణములతోగూడ కొంత చర్చించియుంటిని. పెక్కువర్షముల నుండి వివాద హేతువున స్త్రుతుల యంత మిప్పుడు కొంతజనసమ్మతము దాల్చుట సంగీతకళయొక్క భావిభాగ్యుభితకు నూచకము. ఈయంతము నెడ విముగుజెంది, నిరాశగలవాడై పూర్తిగ దీనిని విడనాడిన మన పెద్దలుసహిత మిప్పుడు క్రమక్రమముగ దీనియందు శ్రద్ధాభక్తులు కల వారగుచుంట భాగ్యమే.

కాని కొందఱు రాగములందు శ్రుతులను ఎంచి పేర్కొను నప్పుడు అద్దానికి విస్మయముజెంది యందుల కిట్లపడనివారు పెక్కు రిప్పుడు కలరని వినుటకు విచారముచున్నది. ప్రకృతిపు గాయకులు రాగములందు ఒక్కపన్నెండుస్వరములనే కాక ద్వావింశతిశ్రుతులను పాడుచునేయున్నారు. రాగములు నియతస్వరమార్గసయంతము లయ్యు గొన్ని తదితరశ్రుతులనుపూడ చేర్చుకొని మిగుల రంజకము లగుచున్న సంగతి-అనగా తమ ౧౨ స్వరములకన్న పెక్కువఱానినే రాగములందు పాడునది వీరు గ్రహింతురుకాని ఇదమితమని ప్రత్యేక శ్రుతిని గ్రహించి చెప్పుకొల్లకున్నారు. తల్లద్రాగకకావోమకము లగు శ్రుతులు-అనగా రాగమును సువ్యక్తముచేయు శ్రుతులు-ప్రకృత

మందలి రాగములందు మనవారు పాడువిధమున ఎంచిచెప్పట సంగీతకళ నుద్ధరించుటే యని వీరు గ్రహింపవలయును. ఇందుచే నిబిడల మద్రాసు సంగీతపరిషత్సభవారు ౧౨ మాసములకు పైగా రాగములందు శ్రుతు లను పేర్కొను అంశముగూర్చి చర్చగావించి, కడదిన ఏప్రియల్ మాసమందు ప్రత్యేకసలహాసంఘమును కూర్చి ప్రైసంగతులను, సుతికొన్ని భాషాంగరాగముల లక్షణమును విచారించియున్నారు. కష్టపాధ్య మగు విరివనిది సంగీతప్రియులు మెచ్చుకొనక కప్పదు.

రాగములందు శ్రుతులు సమయమువచ్చినప్పు డెల్ల వ్యక్తము లగు చుండినను పూర్వపు వాగ్గేయకారులు-ముఖ్యముగ నిబివరి వేంకటముఖ మున్నగువారు-మేళక ర్తలనుచెప్పునప్పుడు ద్వావింశతిశ్రుతులనుగ్రహించి వానితో తేర్చిచెప్పక వింతగ పడువారుపేర్లను పేర్కొనుచు పండ్రెండు స్వరములనుమాత్రము చేర్చి వీనితోనే మేరువు తెక్కవేసి డెబ్బదిరెండుమేళకర్త రాగములు లేక రాగాంగరాగములు ఏర్పర చుటకు కారణము ఇతడు క్కడి విలువగల ప్రైత్రాగ్రియన కొమా (Koma) అని వాళ్ళాశ్చర్యము చెప్పుకొను శ్రుతిని యొంచకపోవుటయే. ఇందుకు కారణ మిది స్వల్పవ్యత్యాసమున భ్యనిమాత్రము కలిగిన దగు టయే. కాని ఈపృథక్ (స్వల్ప) భ్యవలను మన పూర్వపు వాగ్గేయ కారు లేమి, పాళ్ళాశ్చర్యకాస్త్రవేత్త లేమి గ్రహించియేయుండిరి. ఇట్టి పృథక్ భ్యనులు చేర్చనిది రాగకళ పూర్తికాసేర దని ప్రతిభకము వారును చెప్పుచుంటి చూడగలము. భరతుడు పై క్కడి శ్రుతిని ప్రమాణశ్రుతియని యొంచెను. ఈ శ్రుతియొక్క యాధిక్యము నతడు గమనించియుండె ననుట కలదుచెప్పు వృద్ధమధ్యమగ్రామము లందలి శ్రుతుల గనుగొనువస్యకు వీరియందు చెప్పిన దృష్టాంత మే నివర్తనము. భరతుడు ప్రమాణశ్రుతిగూర్చి యిట్లు చెప్పెను:

“మధ్యమగ్రామేతు శ్రుత్యపకృష్టః పంచమా కార్యః.

పంచమశ్రుత్యుర్కర్తావపకర్తాయన సరం మార్గవాదాయతత్వాదా తత్ప్రమాణశ్రుతిః.” (భరత. పు. 3౮౬.)

* చూడుడు ఆంధ్రప్రదేశ్ ఈ గాదిసంచికలు శుక్లప్రహేమాతేసంవత్సరములు.

అనగా వడ్డగ్రామముందలి పంచమును వడ్డముతో సంవాదిగ మన్నది. ఇందుచే నితడు మరియొకతావున

“అత్రయో యత్రాంశః సత్రవాః, యత్రాశ్చ వనత్రయోదశకం పరస్పరతః శ్రుత్యస్తతః తావత్కృత్యసంవాదితా, యథా-వడ్డపంచ మా ఋషభధైవతో గాంధారిహదవాస్తా వడ్డమగ్ధ్యమావతి వడ్డ గ్రామే, మగ్ధ్యమగ్రామే ప్యేవ మేవ వడ్డపంచమకర్తం పంచమర్ష భయో వృత్త సంవాద ఇతి.”

అని చెప్పినట్లు వడ్డపంచములను రెండుస్వరములమధ్య గతి శ్రుతు లున్నవి. మరియు మగ్ధ్యమగ్రామమున పంచమును ఋషభముతో సంవాదిగ లేదు. పంచముఋషభములు రెండుస్వరములందు సదశ్రుతులు కలవు కావున వీనిని సంవాదిస్వరములుగ జేయుటకు వీనియందలి గం శ్రుతులతోను ఒక్క-శ్రుతి యపకృష్టము చేయవలయును. అనగా వీనియందు ౯ శ్రుతు లుండునట్లు చేయవలయును. ఇందుచే వడ్డ గ్రామముందలి వడ్డపంచములను గతి శ్రుతులు మగ్ధ్యమగ్రామమున గతి శ్రుతు లగుచున్నవి. ఇట్లు వడ్డగ్రామపంచమును ౪ మగ్ధ్యమగ్రామ మందు ఎంత ప్రమాణమున రిగ్గింపబడినో యదియే ప్రమాణశ్రుతియని భరతుడు చెప్పెను. ఇదియే పై క్కం విలువగల శ్రుతి. ఇయ్యది చతు శ్శృతికమునుండి త్రిశ్రుతికమును తీసివేయునప్పుడు కలుగుచున్నది. $(\frac{2}{3} \times \frac{4}{5} = \frac{8}{15})$ ఈ ప్రమాణశ్రుతి పూర్వపు గ్రామరాగపద్ధతి యందును కందుము. భరతునికాలమునుండియు రాగములందు ‘పృథక్’ ధ్వనులు వాడబడుచుండినట్లు పై సంగతిలనను గ్రహింతుము.

అనంతరము పైశ్రుతినితోలు మరిరెండు “పృథక్” ధ్వనులు కూడ పూర్వపు వాగ్దేయకారులు వాడుచుండినట్లు విదితము. ఇవి—

(౧) త్రిశ్రుతికము క్కం నుండి ద్విశ్రుతికము క్కం తగ్గింపబడు నప్పటి క్కం విలువగల శ్రుతియు $(\frac{2}{3} \times \frac{4}{5} = \frac{8}{15})$.

(౨) త్రిశ్రుతికద్విశ్రుతికములనుండి చతుశ్శృతికము క్కం తగ్గిం పబడునప్పటి క్కం విలువగల శ్రుతియు $(\frac{2}{3} \times \frac{4}{5} \div \frac{2}{3} = \frac{4}{5})$ దీనిని పాశ్చాత్యులు పైతాగ్రియన్ లైమా (Pythagorean lima) అని చెప్పదురు.

వీనిని రామామాత్యుడు, వేంకటాద్రి మున్నగువారు రాగము లందు చేర్చినట్లు స్పష్టము. పాశ్చాత్య దేశములందును, పూర్వము గ్రీకు, పెరిషియా, ఆరేబియా మున్నగు దేశములందును నిట్టిశ్రుతులు వాడబడి నట్లు విందుము. కార్తీకేవుడు తన వికృతస్వరములందు చ్యుతమగ్ధ్య మును, చ్యుతవడ్డములను గ్రహించెను. కావున ఇవి రామామాత్యుని చ్యుతమగ్ధ్యమగాంధారము, చ్యుతవడ్డని హదమలే కావున వీనివిలువలు వరుసగ క్కం; క్కం; అగుటచే వీనితో మగ్ధ్యమవడ్డములు చేరిన రాగములందు క్కం; లైమాశ్రుతి యుపయోగింపబడినట్లు విదితము.

కార్తీకేవుని వెనుకటివాడగు రామామాత్యుడు క్కం;నిన యిరువది రాగాంగములందును క్కం; క్కం; విలువలుగల శ్రుతులను వాడినట్లు మాతుము. ఇట ఒక సంగతి—ఇతడు చెప్పిన ౨౦ మేళములందును గతి మేళములమాత్రము స్పష్టమైనవి. తక్కిన ౫ రాగాంగములను గతి మేళములలో నేదేని యొక మేళమునకు దుబ్బ మే యగును. ఇతని సారంగనాట యిరువదియవ మేళము కాంభోజిమండి భిన్నముకాదు. ఇందుచే దేరిన గతి రాగాంగములందును వైవిధ్యములను శ్రుతులు వాడ బడుట కందుము. దృష్టాంతముగ క్కం; విలువగల శ్రుతి ఇతనిశ్రీరాగము సారంగనాట, హిందోళ, దేశాక్షి, కన్నడగౌళ, శుద్ధనాట, ఆహిరి, వీరిగౌళ మున్నగు మేళములందును, క్కం; విలువగల శ్రుతి మాలవగౌళ, సారంగనాట, హిందోళ, దేశాక్షి, శుద్ధనాట, ఆహిరి, వాదనామ క్రియ, శుద్ధవరారి, వసంతశైరవి, కేదారగౌళ మేళములందును మాతుము.

ఇక వేంకటాద్రియను లైవిధమున శ్రుతులను రాగములందు చేర్చియుండుట గమనింపవలసిన విషయము. ఇవి యాతనికాలమున ప్రసిద్ధములగు ౧౯ మేళములందును కలవు. * క్కం; శ్రుతి ఇతని వసంత శైరవి, గౌళ, ఆహిరి, వైరవి, శ్రీరాగము, హొజ్జు, కాంభోజి, సింహ రవ మేళములందును, క్కం; శ్రుతిసామవరారి, ఆహిరి, శ్రీరాగము, కాంభోజి మున్నగు మేళములందును మాతుము.

అనంతరము శ్రీ. చె. ౧౬౬౩-౧౬౮౭ కాలమునాటి కుల తేంద్రరాజుగారి “సంగీతసారము” నుండియు నీ క్కం; విలువ గలశ్రుతి ఇతని ౧౯ మేళములందలి శ్రీరాగము, శుద్ధరామక్రియ, వేగవళి, కంకరాభరణము, శైరవి, వేగవాహిని, హొజ్జు, వసంత శైరవి మేళములందును మరి క్కం; శ్రుతి శుద్ధనాట, మాలవగౌళ, వేగవళి, వరారి, కంకరాభరణము మున్నగువానియందును వాడబడి నట్లు స్పష్టము. ఈసంగతులలన ప్రకృతివికృతస్వరములకు కారణములగు చతుశ్శృతిక, త్రిశ్రుతిక, ద్విశ్రుతికములను మరి వీనిసంయో గములు, పంచశ్రుతికములు, షట్శ్రుతికములు మున్నగునవే కాక ద్విశ్రుతికము $(\frac{2}{3})$ కన్న తక్కువను “పృథక్” ధ్వనులు క్కం; క్కం; క్కం; క్కం; ఇత్యాదులను విలువగల ఏకశ్రుతి, అర్ధ శ్రుతి మున్నగునవి పూర్వమునుండియు రాగములందు వాడబడుట విదితము కాగలదు.

గ్రీకు, పెరిషియా, ఆరేబియా మున్నగుదేశములందు నీ యంత రములు విరివిగా వాడబడుచుండినట్లు తెలియనగును. ౧౭-వ శతాబ్ద ముండుండిన అబ్దుల్ ఖాదర్ సంగీతనేత్ర మతము ఆరేబియా పెరిషియా దేశములందు పాదుకొనినట్లు చరిత్రకర్తల గ్రహింతుము. ఇతడు క్కం; విలువగల లైమాయంతరమును విస్తారముగను, ఇంతకన్న తక్కువశ్రుతి

* ఇతని ౭౨ మేళములు తన ద్విశ్రుతికములని చెప్పుకొనివాడు. కాని తనకాలమునందలి వాడుకయందుండిన రాగాంగములు ౧౯ మాత్రమే అని చెప్పినాడు. వీనివివరణము రాగములసూక్తి వ్రాయునప్పుడు చేయును.

కొన్ని విలువగల కొమాయంతరమును కొలదిగను చేర్చుకొని స్థాయియందు మననాదుస్వరములను గ్రహించి చెప్పెను. ఈ గుఱ స్వరములు ఆయా దేశములందు ప్రబలము లగుటయేకాక మనదేశమునందు నీపద్ధతికి చోటుకలిగియుండెననియు నెంచవచ్చును. గుఱ-న శతాబ్దమునాటి రామామాత్యుడు ఈపద్ధతి కొంత యెరిగియుండియే కావోలు ఏడు వికృతములతో జేర్చబడిన గుఱ స్వరములను పేర్కొనెను. ఇట్లెంచుటకు కారణము ఆనాటికి పారశీకులు భారతసామ్రాజ్యలక్ష్మిని చేబట్టి తమదేశమునుండి కవులను గాయకుల నీదేశమువకులతో దీనుకువచ్చి యుండిరినియు నిందుచే నీరినుండి మనవారు కొన్ని సంగతులు గ్రహించి కాని, వారికి చెప్పిగాని యుండుననియు నెంచుటకు నీలగు చరిత్రాంతములు కలవు. అనంతరము శంకటమఖియు నిట్లు పడునారు స్వరములకు జేర్చుచెప్పి వైనతెలిపినట్లు క్రింది మున్నగు విలువగల శ్రుతులను గమనింప నొల్లకుంటున్నచే బండ్రెండుస్వరములే వీనినుండి గ్రహించి యుండెననియు తెలియుదుము.

ఇట్లు భారతీయరాగములందుగల ఇదివరలో చెప్పబడిన శ్రుతులు అనగా క్రిష్ణ, క్రిష్ణి, క్రిష్ణి, క్రిష్ణి, క్రిష్ణి, క్రిష్ణి, క్రిష్ణి, క్రిష్ణి మున్నగు విలువగలవి వై క్రిష్ణి, క్రిష్ణి, క్రిష్ణి శ్రుతియంతరములను పండ్రెండు స్వరములకు జేర్చిన కలుగుచున్నవని యెంచితిమికదా, ప్రేమిగులులను శ్రుతులు మాత్రముకాక యనేకవిధములను శ్రుతులు సంపాదింపవలసి ననుసరించి కలిగినవానిని పారశీకులు, అరబీయులు మున్నగు పాశ్చాత్యులుకూడ తమరాగములందు వాడుచుండుట గమనింపవలసిన విషయము. ఇందు చేతను పండ్రెండుస్వరములే రాగములను గ్రహపరచగలవన పంకుచిత భావమును కొందరు మనవా రిక మనమున బీడగలరు. అరబీయా పారశీకపుదేశములందలి "జాత్ జాత్" రాగమున క్రిష్ణి; గిగ్గ యంతరమును, మరి క్రిష్ణి విలువగల మనశుద్ధినిపాదమును వాడబడినట్లు విదితము. వారి "నానా" రాగమును క్రిష్ణి, క్రిష్ణి విలువగల మనశుద్ధి గాంధారవశుశ్రుతియుషధములు వాడియుండుట కందుము. (ఇందుచే వీనియందుగల క్రిష్ణి, క్రిష్ణి శ్రుతిని వీరు గ్రహించియుండుట గమనింపవలసిన విషయము) ఇంకను క్రిష్ణి యంతరమునకు చేరువగు వింతయంతరములను క్రిష్ణి, క్రిష్ణి కూడ వారు గ్రహించియుండుట పెక్కుశ్రుతులను చేర్చుకొను ఆకురతను తెలియజేయుచున్న దనవచ్చును. జావాదేశమున మరియొక క్రిష్ణి యంతరమును (ఇది స్థాయి గుఱ భౌగిక మగుచున్నది.) ఇట్టి క్రిష్ణి, క్రిష్ణి విలువగలవియు వాడబడుచున్నవి. ఇంక ననేకవిధములను శ్రుతులు ఆయాదేశములందు వాడబడుచుండినట్లు తెలియగలము.

ఈవిధమున అరబీయా మున్నగుదేశములందలి వాడుకలోగల పెక్కుశ్రుతులు క్రిష్ణి, గిగ్గి, గిగ్గి, క్రిష్ణి మున్నగు విలువగలవానిని మన వారు గ్రహింపకున్నాడు. ఈశ్రుతులు చేర్చబడిన పారశీకపు స్వరావళియు బంచమభావము (Perfect fifths) ననుసరించియే నిర్మింపబడినదని హెల్మహ్ట్జ్ క్రాస్ట్రేనేత్రయు సంగీకరించియుండెను.

వైనచెప్పిన అబ్దుల్ ఖాదర్ క్రాస్ట్రేజ్జుడు మద్దవంచమభావమును పదియారు పర్యాయములు యెంచి తన గుఱ స్వరములను చేప్పునప్పటి విలువలతో నలరారు వైయంతరములుగల శ్రుతులు మనము కూడ గ్రహించుట భావ్యమే. ఈతని గుఱ స్వరము లిట్లు చెప్పబడెను: స; స-ఓ; రి+3; రి+4; రి+5; గ+4; గ+5; గ+6; మ-4; మ-5; ప-4; ప-5; ప-6; ద-4; ద-5; ద-6; ద-7; ని+4; ని-4; స-6. [ఇట రెండుస్వరములమధ్య - (అద్దగీత) క్రిష్ణి, క్రిష్ణి విలువకును, స(నక్షత్రాకారము) క్రిష్ణి విలువకును చెంచును. కరురు కొమలస్వరము.]

ప్రకృతపు రాగములందు మనవారును పెక్కు శ్రుతిప్రమాణములను (Ratio) చేర్చి పాడుచుండుట విదితమని ఎంచియుంటిమి. ఇందుకు తార్కాణముగ ముఖ్యములగు కొన్ని రాగములను దెచ్చుట ఈ యీశ్రుతులు కలుగుచున్నదియు సహేతుకముగ గ్రహింపింపవలసియుం గొంత చెప్పియుంటిమి. కొలదిమాపముల శ్రీతము జరిగిన సంగీతపరిమిత్యభియొక్క ప్రత్యేకసంఘమునందీ శ్రుతులు రాగములం దీవిధమున నిరూపింపబడెను.

- (1) క్రిష్ణి (లేక క్రిష్ణి) విలువగల ఏకశ్రుతియుషధము ఇప్పటి 2.2 మేళముల సమసరించిన తోడి, గాళ మున్నగురాగములంగను
- (2) క్రిష్ణి ద్విశ్రుతియుషధము మాయామాళవగాళ మేళమునను
- (3) క్రిష్ణి త్రిశ్రుతియుషధము శైరవి, కాంభోజియందును
- (4) క్రిష్ణి చతుశ్రుతియుషధము కల్యాణియందును
- (5) క్రిష్ణి శుద్ధగాంధారము శైరవి, తోడియందును
- (6) క్రిష్ణి సాధారణగాంధారము ఖరహరప్రియయందును
- (7) క్రిష్ణి అంతరగాంధారము కాంభోజి, శంకరాభరణములందును
- (8) క్రిష్ణి తీవ్ర లేక చ్యుతమధ్యమగాంధారము కల్యాణియందును
- (9) క్రిష్ణి శుద్ధమధ్యమము శుద్ధమధ్యమరాగములందును
- (10) క్రిష్ణి తీవ్రమధ్యమము తేగడయందును
- (11) క్రిష్ణి ప్రతిమధ్యమము పూర్వకల్యాణియందును
- (12) క్రిష్ణి వరాళిమధ్యమము వరాళిరామప్రియయందును
- (13) క్రిష్ణి పంచమము పంచమవర్ణముకానివానియందును
- (14) క్రిష్ణి (లేక క్రిష్ణి) ఏకశ్రుతిచైతము సావేరియందును
- (15) క్రిష్ణి ద్విశ్రుతిచైతము మాయామాళవగాళ తోడియందును
- (16) క్రిష్ణి త్రిశ్రుతిచైతము కాంభోజియందును
- (17) క్రిష్ణి చతుశ్రుతిచైతము కల్యాణియందును
- (18) క్రిష్ణి శుద్ధనిపాదము కాంభోజి, శైరవియందును
- (19) క్రిష్ణి శుద్ధనిపాదము ఖరహరప్రియయందును
- (20) క్రిష్ణి కాళినిపాదము శంకరాభరణము, మాయామాళవగాళ యందును

(౨౧) క్షిప్ర తీవ్రవిషయము లేక మృత్యువృత్తము కల్పాగీ, పురంజయందును

(౨౨) గ. వృత్తము అన్ని రాగములందును - ఇట్లు వాడబడుచుండినట్లు వివరించును.

గ్రీకు ముప్పై పూర్వపు పాశ్చాత్యదేశములందును హిందూ దేశమునందులై శ్రుతులు వాడబడుచుండినట్లు యెంచితిమికదా! భరతుడు, శార్ంగదేవుడు మున్నగు మహాకవియకారులు చెప్పవలసినది, క్షి విలువలుగల కుద్ధయుషధ శుద్ధవై షలిములును వారు గ్రహించియుండిరి. కాని వేంకటమఱి సంప్రదాయము ననుసరించిన ౩౨ మేళములందును యీవిలువలను చూపెను. ఇతడు వీనిని పాటించుటకు బహుళ క్షి, క్షి విలువలుగల చిత్తుశ్రుతియుషధవై వతిముల నేగ్రహించి వీనిచేర్చి తన ౩౨ మేళముల నేర్పరచెను.

ఇదివరలో చెప్పబడినట్లు క్షి, క్షి, క్షి విలువలుగల "పుష్క" స్వరములను వేంకటమఱి చేర్చియుండకపోవుటచే ధైరవి భగవాంశక్రియరాగములందు ఒక్క గాంధారమునే - అనగా క్షి విలువల సాధారణ గాంధారమునే చేర్చియుండినను. కాని ధైరవి యందు క్షి సాధారణగాంధారము కాక దీనికి కొంచెము కోమలమును క్షి విలువల శుద్ధగాంధారము వాడబడుట వివరించును. ఇట్లు భగవాంశక్రియయందు క్షి గయు, ధైరవియందు క్షి గయు వాడుచుండినను అట్లు యెంచక పంచరాగములకు వేంకటమఱి ఒక్క గాంధారమే చేర్చియుండినని భావించి నురికి బాగును పాచ్చుత్తిగ్గ మనవారు చెప్పుచుంటు వింతకొల్పకమానను. ఈవిషయమనే తోడిమాయామహాశయములు, కాంధోశకల్పాగీగాంధారములు, దేవదశకరాధరగ మధ్యములు మరి పూరికల్పాగీరాశిమధ్యములు, మాయామహాశ గాంధారాగీనిహవిములు, కాంధోశభగవాంశక్రియవై షలిములు, వేరు వేరుయొక్క వీని ఒక్కవిధమునవిగనే యెంచుట సరికాదు. ఇట్లు చేయుచితి కలాపాచకము కాదు. ఇప్పుడే రాగములు సువ్యక్తములై గుణభిగ్రాహ్యము లగుచున్నవి. విద్వాంసు లాయాసంగతుల నెరిగియుండినను విద్వాద్ధి కీరసాస్యము తెలియకపోవుటచే రాగమును సుందరముగ సువ్యక్తము చేయకపోవుచున్నాడు కావున వీని వివరణ విప్పుడు ఆకళ్యక మగుచున్నది.

కొంచెం చెందునట్లు పూర్వపు వాగ్దేయకారులు ప్రతిశ్రుతి చేరికల రాగాంగములను చెప్పక ప్రకృతిస్వరములతోను మరికొన్ని ముఖ్యములను స్వరములు అనగా ఉత్తరగ్రాహర్యల నొందినప్పటి శ్రుతి మార్గవలన కలిగిన వికృతిస్వరములతోను మాత్రము మేళకర్తల నేర్పరచియుంటుచే శ్రుతులను గమనించినందుండలేదనుట సరికాదని పై సంగతులవలననే తెలియును. ఈసంగతిసూర్పి యింకను తెలియుటకు ప్రాచీనగ్రామరాగపద్ధతి యెట్లుమారి రాగాంగరాగపద్ధతి కెట్లు తా విచ్చిపడియు నీరాగములచిత్రిము నెరిగియుండిటు యవసరము. వీని

నెల్ల నిట వ్రాయుట. వేరుగ్రంథము విర్ధించుట కావున ముఖ్యముగ సంగతిమాత్రము చెప్పెదను.

పూర్వమునుండి శ్రుతులు, మూర్ఖనలు, గ్రామములు, రాగములు, లావములు మున్నగునవి యెట్లు పరిణామము చెందుచుండినదియు నెంచుటకు మూడుకాలము—(౧) గ్రామరాగకాలము (౧౫-వ శతాబ్దమువరకు) (౨) మధ్యకాలము (౧౫-౧౮ శతాబ్దము వరకు) (౩) ఆధునికకాలము—లనెంచి వీనియందలి వీనిచిత్రి వారయవలసియున్నది. గ్రామరాగకాలమున రాగములు ఏడు ప్రకృతిస్వరముల నుండిమాత్రము గ్రహించినదియు నాకాలమున భరతుడు చెప్పిన మరి నాలుగు అంతరస్వరములు (వికృతిస్వరములు) "స్వరసాధారణ" మను శేక రాగములందు కొంతనియమముతో వైవము వాడబడుచుండెననియు గ్రహించుము. ఇతని పదునాలుగు గ్రామరాగములు విస్తృతములు కానియు, వజ్రగ్రామరాగములకును మధ్యమగ్రామరాగములకును కడుస్వల్పభేదముమాత్ర ముంటుచే ముఖ్యముగనవి ఏడుగ్రామరాగములుమాత్రము గ్రహించుమనియు తెలియవలయును. ఇందుచేతనే ఇతడు తిలపూర్వపుగ్రామరాగములనుండి ఏడు శుద్ధబాతులనుమాత్రము వేగొనె నంచుము. ఈ సప్తబాతులు మనమేళకర్తలవలె సప్తస్వరములను కలిగియున్నవి. ఇదికాక ఇతడు పై 'స్వరసాధారణ' చేర్చియు హావనబోడుభేదములచేత మరికొన్ని వికృతబాతులను చెప్పెను. అనంతరము శార్ంగదేవుడు భరతునిబాతులను పూర్వప్రసిద్ధములుగమాత్రము చెప్పి తనకాలమునందలి వాడుక ననుసరించి పెక్కు వికృతములను చేర్చిన రాగాంగభాషాంగక్రియాంగతిపాంగరాగములను విశ్రుతముగ జెప్పియుండినను. ఇందుచే భరతుడు నియమముతో రాగములందు చేర్చిన యస్యశ్రుత్యాక్రమము లగు వికృతస్వరములను ఇతడు విరివి రాగములందు వాడియుంటు తెలియుదుము. ఇట్లు పూర్వమునను ప్రతిశ్రుతిచేరికల రాగములు ద్రువమగుటలేదు. కాని శుద్ధస్వరములు మరి యస్యశ్రుత్యాక్రమము లైన వికృతస్వరములు క్రమక్రమముగ రాగములందు వానిని సువ్యక్తములునీయుటకై చేర్చబడుచుంటు కందుము.

ఇక మధ్యకాలమున ప్రకృతివికృతిస్వరసంజారము లగు రాగములు పెక్కులు వెలసియుంటుచే బూర్వపు గ్రామరాగపద్ధతిమారి శార్ంగదేవుడు నూచించిన రాగాంగభాషాంగపద్ధతి నమలునకు దెచ్చుటకుగల కుతూహలము మిక్కుటముగ నుంట గమనించగలము. రామామాత్యుడు, సోమనాథ్యుడు, పుంజీకవిలుడు, అహోబిలుడు మున్నగు కీకాలమువారు రాగములందు ప్రకృతివికృతస్వరముల నన్నియుజేర్చి వారునించువిధమున గా లేక ౨౦ మేళములు మాత్రము చెప్పవలసింది. ఈమేళములు అన్ని స్వరములు క్రమముగా మేరువు లెక్కవలన చేర్చబడియుండకపోవుటచే గాబోలు వేంకటమఱి యెట్లు లెక్కవేసి తన ౩౨ మేళముల పద్ధతి చెప్పి

వెంటుకల వెంచెడి జీవము

మీ శిరోజములు చక్కగా పెరుగక, నెలసినను లేక విరుచెక్కినను, చిటికె కారణము లగు శిజములు ప్రచ్ఛిన్నముగా శిరమునం గున్నంతికాలము, యివి కలుగు చునే యుండును. కాని శిరోజములను చక్కగా పెంచి కాపాడునది శిరోజములకు జీవ మనబడు.

కామినియా నూనె (రిజప్టు)

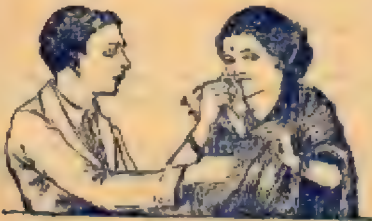
శిరోజములను పట్టుకుచ్చుకొని, తేలితేలిక మెరుయునట్లు పెంచుట కావశ్యకమైన నానా విధము లగు నూనెలు, మూలికలు 37 యింగు గలవు. మేవడుకు చల్లినను కిలిగించి పోషించును ఇందు జీరిన 37 విధము లగు శిమములు మీ వెంటుకలకు మూలనవికాస మును తెచ్చును. నేడే కామినియానూనెను కొనుడు.

1 సీసా వెల రు. 1-0-0 వి. పి. చార్జీ 6 అణాలు ప్రత్యేకము.
3 " 2-10-0 " 12 "

ఓట్టో దిల్ బహార్ (రిజప్టు)

ఇప్పటి అత్తరువులకెల్ల రాజస్థాన మ్రాకమొచ్చినది

ఓట్టోదిల్ బహార్ యొక్క ఆనందమును చేూర్చుచి పరిమళ మును నురించి చెప్పట నవసరము.

మీకేలు రుమాలా

OTTO DILBAHAR.

లు వైచి యాడును, మిమ్ముల నొక మగంధపరిమళపుష్పగాటిక యం గుంచును.

ఓట్టోదిల్ బహార్ - మేలైన అత్తరువు

మధ్యసార మిందు శరనేలేదు

దీనికి సాటియగునది లేదు. గొప్ప గొప్ప స్త్రీ పురుషు లందరిచేతను మెచ్చుకొనబడినది.

వెల 1/2 బొమ్మ సీసా 1-4 రు. 2-0-0 బొమ్మెక అ. 6. ప్రత్యేకము

" 1/4 " " 1-4-0 " "

" 1 డ్రాం " " 0-12-0 " "

" 1/2 " " " 0-8-0 " "

పరిశ్రేర్థము 2 అణాలు పోస్టు స్టాంపు లంపిన నయానాసీసాను ఉచితముగ నంపుదును.

పెద్ద అత్తరు దుకాణందా ర్లందరివద్దను విక్రయించబడును.

ఉచిత నమూనాను పరిశీలించు

అడ్ మెన్స్ వైప్రెస్ సాప్స్ (రిజప్టు)

శుభవృష్టి, కీర్తి నొప్పులు మున్నగు బాధలకు దివ్యోషధము. కొమ్ము, కాళ్లు, నడుము మున్నగు భాగములందు నొప్పులకు లీనిన, వైప్రెస్ కాల్యున నొప్పి గలవారి రుద్దిన శీఘ్రముగ బాధ భూప శమించును. పరిశీలించబడి నుగమిచ్చెడి దని నిర్ధారణచేయబడినది.

నమూనాలనుచితముగా పంపగోరు వారు పోస్టేజీ నిమిత్తం నెంపణాల స్టాంపు నంపుడు.

వెల బుడ్డి 1-4 రు. 1-0-0.

వి. పి. చార్జీలు 4 అణాలు ప్రత్యేకము.

కామినియా వైట్ రోజ్ నబ్బు

యితర నకములకంటె మేలైనది. మంచి పరిమళము గలది. ఆనంద మునుభవించుట కిదియే పరిమైన నబ్బు.

వెల 3 బిళ్లలు గల పెట్టె 1-4 అ. 0-14-0

వి. పి. చార్జీ ప్రత్యేకము.

సోల్డ్ టెంట్లు:—ది ఆంగ్లో ఇండియన్ డ్రగ్ అండ్ కెమికల్ కంపెనీ,

28నె, జమ్మామసీదు: మాన్సెట్, తపాలాపెట్టె నెం. 2082, బొంబాయి 2.

నాజాకైన పనితనము!

ఆద్యుత మైన మెలుగు!!

మనమును నాతో ఇతరులతో లావాదేవి చేసినవారి వదిలిన విడిదముగా చేరియును.
పనిచేయునది, కష్టపాత్ర పని మోగింపు నిష్ప మముగా చేయు చేయవచ్చును. ఆధునికవస్తువులు
పకాళినువలె తయారుచేసి యిచ్చబడును.

మొదటిగకము నీనుకములు, భవ్య కాగితములు, కంఠము, పాతంబంగారు, పీచుచెడి మొద
లగువాటిచే రియారుకేతుబడిన పరికరముల నగలు, వస్త్రములు కట్టలుగా వచ్చువి.

N. B. సజరము బంగారుకు అసలు మెలికే పూచీ నివ్వబడును.

మిగత వివరములకు నేరులో దబాచేయ ప్రార్థింతులు. లేక

పుత్తిరము వ్రాసి బదులు వ్రాయబడును.

ఉమ్మి: బంగారుకెట్టి అండు నన్ను.

నీనుకములు, బంగారు మోడి నగలవ రికులు.

ప్రదర్శనగమలు 28, చైనాబజారురోడ్డు మద్రాసు.

రిశ్రమకాల. - 226. గోవిందప్ప నాయునిగిరి మద్రాసు.

సోరాబీ షాపూరీ & కో లిమిటెడ్

ఇంజనీయర్లు & మెషిన్ల వర్తకులు

స్థాపితము (1850)

విషియన్ భవనము, బల్లార్డు టెంప్లెట్, ఫోర్ట్, బొంబాయి నెం. 1.

మనము బల్టర్ వస్తు & డిక్టేటర్ లిమిటెడ్ జరనలి నోల్ ఏజెంట్లు మగ్గ
ములు మున్నగు ఇంజనీయరీములను నిర్మాణచేయువాము. మరియు, అన్ని విధములైన నేరీ
యంత్రములు, వలరీ యంత్రములు, పేక్టింగ్ మోటుంగు మున్నగువాటిలో న్యాయము
చేయువాము. అంబి నగరమున మా స్టోరిలగిను గలదు. ఏవైనా ఇంజనీయరీ ధరలకు
అన్నివిధములును డిలీవర్ లేక మిగత భావములు యంత్ర సామానములు, ముద్రణల సామ
గ్ధ్యగ గలిగియున్నాము. నకలవిశ్వాసాధారణబంధముల సరకులకై దయతో వ్రాసిన వివర
ములు తెలుపబడును.

Sorabjee Shapoorjee & Co., Limited, Engineers & Machinery Merchants,
Asian Building, Nicolo Road, Ballard-Estate, Fort, Bombay. No. 1.

(శ్రీ) ఇర్వినుప్రభువు

(శ్రీ) గాంధీమహాత్ముడు

ఇండియన్ రౌండుటేబిల్ కాన్ఫరెన్స్ సెంట్రల్ మ్యూజింగ్ వనము, లండనునగరము.

గ. ఎనుబది తొమ్మిండుగురు ప్రతినిధులు.

౨. హశాన్ ఆఫ్ లార్సులో ఇండియన్ కాన్ఫరెన్స్, కాశ్మీరమహారాజు ఉపన్యాసమును చదువుచుండుట

వరదలు

చిత్రకారుడు : డి. డి. రామారావుగారు.

యందును. ఈసద్ధియే నవీనముగ మనము చెప్పుకొనుచున్నారము. మేళముల సేర్పరచునపుడెల్లను సప్తస్వరయుక్తములుగ నవి యుండు నట్లును, సాధ్యమగునంతవరకు ప్రకృతివికృతస్వరముల చేరికలుగనే యుండునట్లును నీకాలపువాగ్దేయకారులు ఎంచుకొనిరి. వీనియందును ద్వ్యావింశతిశ్రుతులు వరుసగ నెంచబడలేదు. అట్లెంచబడుటకు వీలును లేదు. కొన్నిశ్రుతులవలన జనించిన స్వరములే రాగములందు చెప్పుట యాచారముగ నున్నది. ఇది రాగమునకు పునాదులుగ నుండగలవు. కాని రాగకలను వట్టి సప్తస్వరములు పోషింపలేకని వారును గ్రహించి యుండకపోలేదు. కావుననే రాగమును నిష్పత్తమునీయుటకు చెక్కు గమకములను వారు చెప్పుచుండిరి.

ఇట్లుకాక ద్వ్యావింశతిశ్రుతులను మేరువులెక్కచే రాగముల నెంచినయెడల యంతములగు రాగాంగములు కలిగి యవి యస హ్యములగుటయేకాక యగ్రాహ్యములుగనూడ నుండగలవు. ౧౨ స్వర స్థానములను చేర్చినప్పుడే మనకు ౭౨ మేళములు కలుగుచుండ, నివియే యవాసకళ్యేకములని కొందరు తలంచుతేరి పై విధములగు రాగ ములు కమవ్యర్థములు నవాసకళ్యేకములు నగుచున్నవనిన వింతలేదు. అందుచే బ్రతిశ్రుతి చేరికల రాగము లెప్పుడును చెప్పబడియుండ లేదు. కాని రాగములందు ఏకశ్రుతి యంతరములను మరి యిట్టి చిన్న మంతరములను పైకాలములం దెల్లప్పుడు వాడబడినసంగతి మరుస మాడము.

మరియొక సంగతి. వేంకటమధి ౭౨ మేళముల సేర్పరచు నప్పుడు ఏకశ్రుతి, ద్విశ్రుతి ఋషభములకు ఒక్కసుద్ధ 'రి'యు, త్రిశ్రుతిచతుశ్శ్రుతిఋషభముల కొక్కచతుశ్శ్రుతి 'రి'యు, నిట్లు శుద్ధచతుశ్శ్రుతి దలకు చతుశ్శ్రుతి 'ధి'యు, శుద్ధసాధారణగాంధారములకు సాధారణ 'గ'యు, అంతరరీప్రగాంధారములకు అంతర 'గా'యు, తీరశుద్ధమధ్యమములకు శుద్ధ 'మ'యు, ప్రతిమధ్యమ విరామిమధ్యమములకు ప్రతిమధ్యమమును, శుద్ధకైశినిపాదముల కొక్కకైశి 'ని'యు, తీరకాకలినిపాదముల కొక్కకాకలి నిపాదము నిట్లు పదిస్వరములకును ఒక్కొక్కదానియందు రెండేసి శ్రుతు లనుచేర్చి చెప్పియుండెనుకదా! ఈ రెండేసిశ్రుతులయొక్క స్వల్పస్వమల కొక్కపేరు చెప్పుటకు కారణ మితడు చిన్నయంతరములను క్రి: త్తక్షే, త్తిక్షే ఇట్టివానిని స్థాయినుండి తీసివేసియుంట గమనించి యుంటిమి. పైరెండశ్రుతులు స్థూలముగ నించుమించు ఒక్కస్వని వలె నుండునని యెంచికాని, రాగమును విస్పష్టము నేయుటకు సప్త స్వరములుకాని మరి యితరస్వరములు కొన్నికాని చాలియుండక పోవుటచేతను, స్వరము లెప్పుడును కరీరమందలి యొముకలవలె రాగ ముల కాధారము లగుచున్నవి కావున అది రాగమున కందము తీసికొనిరాకాలని యెంచినప్పుడు సప్తస్వరమూర్చనయొకముగనే రాగములను పేర్కొనిన చాలునని యెంచికాని వేంకటమధి ౧౨ స్వర ములయొక్క ప్రస్తారములలోనే రాగాంగములను చెప్పియుండెనని

యొకచుచ్చును. కాని యాకాలముననేమి, ఇప్పుడేమి రాగముల కాధారములగు స్వరములుమాత్రము కాక మరికొన్ని శ్రుతులనునూడ గమకములలోతేర్చి మనవారు రాగకళను పోషించుచునే యుండిరనుట మరువకూడదు.

కాని వేంకటమధి యేర్పరచిన ౭౨ మేళములు కొన్ని వివాది దోషముతో నున్నవని వింతగ కొందరు చెప్పుచుంటు కలదు. వివాది దోషముగల నలువది మేళములందలి వైకృత్తియును పాశ్రాబుటకు వివాదిస్వరమును నర్జించియు, లేకయది సంవాదయననట్లు గమకముతో తేర్చియు వాడుట సంప్రదాయమని యివలె నుచ్చారముదీక్షితులు తన 'సంగీతసంప్రదాయప్రదర్శిని' గ్రంథమున తెల్పియుండెను. వివాదిస్వరసంయోగము లవబడువానియందు అది రంజకము లగుటకు అన్యశ్రుతులను గమకముల పేర చేర్చబడుట వినితము కావున రాగము లందు పైశ్రుతులు వ్యక్తము లగుచునే యున్నవి. ఇట్లుకొన్ని ప్రశ్నోక్త శ్రుతులను గమకములచే న్యక్షీకరించుచునేయుండినని యంగీకరించి నప్పుడు ఆయాశ్రుతులను రాగములందు పేర్కొనుట నివాసకళ్యేక మగు చునే యున్నది. తక్కినరాగకళ గమకములచే బోషింపబడుచున్నది.

మరియు ద్వ్యావింశతిశ్రుతులు వరుసగ వాడబడుట పూర్వము కాని యిప్పుడుకాని చూడము. కాని కొందరు ముఖ్యముగ మత్తర సాంకర్షాస్థానపు విద్వాంసులు వీని నట్లు పాడుట కలవాడుమిండినట్లు విందుము. వీరాగమందైనను మూడుశ్రుతులు వరుసగ అనగా చతు శ్శ్రుతి, పంచశ్రుతి ఋషభములు మరి యంతరగాంధారములు పాడ బడుట పూర్వగంభములనుండియు వూడము. ఇందుకు కారణము ఒక స్వరమునకును మరియొక స్వరమునకును మధ్యగల యంతరము వివాదిగ నుండుట యందురు. శుద్ధస్వరములలో (రిగ) ధనిలు పరస్పరవివాదు లగుననియు వికృతస్వరములలో సాధారణ అంతరగాంధారములు, కైశికాకలినిపాదములు వివాదులగుననియు వేంకటమధి యెంచి యుండెను. వివాదిస్వరములగుర్చి సామవార్యు డిట్లు చెప్పెను:

"ఏకశ్రుత్యంతరేతో వివాదితా తైరిదౌ మిథోభంతః"

ఈసంగతి గ్రీకులును గ్రహించియుండిరి. అరిష్టాక్షనము (Aristoxenus) వరుసగ నుండిన మూడుశ్రుతులను వినుట దుష్టర మని యెంచెను. (It is impossible to hear three next door notes in succession) తండ్రి కంపించునప్పుడు కలుగు 'స్వయంభు' ధ్వనులు లేక "అనురణవార్యకధ్వనుల"ను మనము గ్రహించునపు డివి వరుసక్రమమునకాక పంచమము, సాధ్యమును, అంతరగాంధారము, సాధారణగాంధారము ఇట్లు కలుగుచుండుట ప్రకృతిస్వాభావికము. ఇందుచే కరుణశ్రుతులు పాడుటకు యోగ్యము లనదగదు. కావుననే ఇట్టివానిని రాగములందు ఏకాలమునను కానము.

పైసంగతులవలన నివృత్తికి తేలికయింకేము లిట్లు గమనింతుము:

(౧) శ్రుతియనినను స్వరమనినను ఒక్కయధ్యముగనే భగవాన్ శాస్త్రము కాదులు ఎండిరి (౨) ఇట్లే యనంతరము రామామాత్యులు మున్నగు శాస్త్రకేత్రులు గ్రహించియుండిరి. (౩) శ్రుతియని వివరించుకొను లేక భ్యనికావున యిది శ్రావ్యమగుభ్యని (Musical sound) లేక భ్యనిగ (Any sound) నుండవచ్చును. కాని స్వరము రంజకర్వము గల భ్యనియే (౪) స్వరము విశేషము చేయబడిన శ్రుతియనవచ్చును (౫) శ్రుతులు రాగములం దుపయోగింపబడినప్పు డవి స్వరములేదని చెప్పబడిన (౬) కొన్నిశ్రుతులుమాత్రము రాగములం దుపయోగింపబడినప్పుడు వీనిని రాగములందలి వానినుండి ప్రత్యేకముగ జెప్పుటకై శ్రుతియని వ్యవహరింపబడుచుండును (౭) ఇట్లు రాగములందు నడచిపోయిన శ్రుతులు మరయొకరాగమున నుపయోగింపవచ్చు ననుటచే నిజాల్ల శ్రావ్యమైనవిగనే గ్రహింపవలయును (౮) శ్రుతులు ఆయా-రాగములందుండి రాగకళన బోషించుచున్నవి (౯) మన రాగ

కళ నిట్లు బోషింపదగు శ్రుతులు ఇరువదిరెండుమాత్రము పూర్వము నుండియు మనవారు గ్రహించుచుండిరి కావున నవియే చాలును (౧౦) రాగకళ నింకను సువ్యక్తము నేయగలగుటకు మనవారు గమకములు చేర్చుచుండిరి కావున విస్తారములగు శ్రుతులు ఆవశ్యములు కావు (౧౧) పెక్కురాగములందు కుక్కక్తము లగుశ్రుతులు గమక సహాయములు కానివే యిరువదిరెండుమాత్రము రాగములం బావశ్యకములు కావున వానిని ప్రతివిధ్యాంసుడు నెరిగియుంట ధర్మము. (౧౨) పెక్కుశ్రుతులను మనస్థాయీయంను చేర్చుట ద్వావంశతిశ్రుతి పద్ధతిని న్యూత్రిక్తముగ మార్చుటానట కావున నవ్యముగు వీపద్ధతికి భంగము కలుగునట్లు ఆనేకశ్రుతులను చేర్చుట భావ్యము కాదు. (౧౩) ఆనేకులు ఆనేకవిధముల శ్రుతిగాముములు తెచ్చుచుండినను పైన తెలిపినపేర్లు నవినకాలమునకు తగియున్నవి గ్రహింపబడు చున్నవి. (౧౪) రాగలక్షణము వారయనప్పు డీపేర్లు మనయోగింపుట భావ్యము.

భారతి

సంచిక మాస పత్రిక

ప్రారంభము ౧౯౨౪వ సంవత్సరము.

అందఱును చదువవలసిన మంచి

గద్యపద్యవ్యాసము లుండును.

త్రివర్ణ చిత్రములు

సాదాచిత్రము లనేకములు గలది.

చందా సం॥ కు రు ౬-౦-౦

„ ౬ నెలలకు „ ౩-౦-౦

విడిపత్రిక „ ౦-౫-౦

మేనేజరు, భారతి

తపాలపెట్టె 212, మదరాసు

ఆంధ్ర పత్రిక

డి న ప త్రి క

చందా సం॥ కు రు ౬-౦-౦

„ ౬ నెలలకు „ ౩-౦-౦

„ ౩ „ „ ౬-౪-౦

„ ౧ „ „ ౨-౨-౦

వార పత్రిక

చందా సం॥ కు రు ౪-౦-౦

సంచిక నవ „ ౫-౦-౦

ప్రత్యేకము సంచిక „ ౨-౦-౦

మేనేజరు, ఆంధ్ర పత్రిక

నెం. 7, తంబు శెట్టిపేటి. మదరాసు.

వ సంతము

అంబటిపూడి నరసింహశర్మగారు

౧

అరుణసహకారమృదుపల్లవాంకురములు
కారికి కోయిలల్ గీతాల గూర్చుకొదమ
తుమ్మెదల పిండు పుష్పరసమ్మఁ గ్రోలి
యవనిమాత్రోగ యుంకాగరవము నేయ
పశ్చిమానిలు డతిశుష్కపత్రములను
దాకి యుత్కటమర్మరధ్వని రచింప
చెట్టులన్నియు చివురెత్తి చిన్ని చిన్ని
పవడములగాసి బహుమతుల్ పైకి జూప
ప్రకృతిస్వత్యవిద్యాభ్యాసపాటనమ్ము
నెఱుపు నవవసంతిర్తుమందిరములోన.

౨

ప్రకృతివర్ణనానక్తుల భావకవుల
తరళరత్నమ్ము లైన గీతాలలోన
లలింసుమనోజ్ఞవ్యాసనంకలనమునను

చెలగునట్టి ఉగాదిసంచికలలోన
పటుతరప్రేమపాశనంబధులైన
కామినీ కాముకాంతరంగాలలోన
రక్తవిద్రుమనీ ప్రివిరాజితమయి
నవనవంబగు చూతపల్లవములోన
ప్రవిమలంబగు కోయిల పాటలోన
జాగరించెడి నూత్నవసంతలక్ష్మి.

౩

ఓ వసంతిమా ! వివిధవిధోరుపుష్ప
సంచయం బేకడల నమార్చిందినాపు
సర్వవిద్యాప్రగంధవిస్తారములను
చిన్ని పుష్పాలలో నెట్లు చేర్చినాపు
ప్రకృతిచిత్రమ్ములో పాదపమ్ము కొసల
రక్తిరేఖాకితమ్ముగా రక్తపల్ల
వప్రసూనాల చిత్రించి వ్రాసినాపు
గరిమ నెట నేర్చి తీచితకారవిద్య.

రాత్రి

తల్లాప్రగడ విశ్వసుందరమ్మగారు

క్రో

పథకలివసురాలు
కోమలాంగి మోమురీతి
సాయంసంధ్యారూణ రుచి
సాంద్రం బయ్యెన్.
ఆపైదలి గట్టిన న
ల్లని చీరయు యనుష్ఠివిధము.
నల్లని చీకట్లు దాసె
నలుగడ లందున్.

పారుగువారి జగడంబుల
పొంచి చూచులోకుల నగ
మినమిన లాడుచు మిన్కులు
మింటను మెరసెన్.
తొయ్యలి దేర్పగ వచ్చిన
నెయ్యపు ప్రియుడేమోయన
అర్థచంద్రుడయిం చెను
ఆకనమూడున్.

నల కిరువంకల నిలబడి
వీచోపుల వినరు భటుల
పగిదిని పయ్యెర గ్రాలుచు
పలుమరు వీచెన్.

కావలి రా భటుడు బట్టు
కంచు కాగడా రీతిని
నేలజక్క విహాయనమున
తెలుగులు నించెన్.

రాజగృహము ముంగట బా
కాలు బట్టు వారిరీతి
కుక్కుటగణములు కొక్కొరొ
కోయని కూసెన్.

నిశనల్లని చీరవీడి
తెలివలువను దాల్చులీల
వెలికాంతులతోడ జగతి
తెలవారెన్.

నీతిగీత

నందూరి శివరావుగారు

౧

మణల రాని నిన్న కొఱ కడలక, రాక
నరయరాని తేపు కానపడక
కడచునే నీదిగా నొంది యెప్పటి
దపుడు చేయు మెల్లియనక సుమతి!

౨

తిని పనింకేయకుంటచే దనువు సెడును
తనువుచెడుటను దలఁపులు తాటుమాటు
దానఁ దీరని యిడుములు తవులుఁగాన
సోమరికి సౌఖ్యమన్నది సున్నయెపుడు.

౩

ఒరుని కిలియికి దలలేమి కోర్వలేక
యన్యునక్కతులకు దురూహాలుఘటించి
వాని చెఱుపంగఁ బన్నినఁన్నగడలఁ
బడి నశించును సాలీని పగిది కుమతి.

౪

దుర్దికలు నీయహంకారదుష్కృతముల
ఫలమని యెఱింగి, విధిదూఱ కలఁతి మతిని
చక్కపఱచుము, ఫలములు చక్కనగును
విత్తోకఁటివేయఁ తెల్లెట్టు వేటుదగును.

౫

తృప్తికంటె సుఖము తృప్తకంటెను దుఃఖ
మొనఁగునట్టి వనని నొందు లేవు;
కలుగుదానఁ దృప్తికలవాఁడు కలవాఁడు
లేనివాఁడు దానిలేనివాఁడు.

౬

నహజముగ న్నాయకామ్యములే నఫలపఱచు
విశ్వవిత నీహితాహితనిధము లరసి
యధికకష్టప్రయత్న కార్యములు కొన్ని
చెఱుపవగవకు మది మేలుకొఱక యగును.

౭

ధనము తఱుగుకొఁది తఱుగుపై పేరున
కున్నవారి కూరకొనఁగనేల?
తఱుగు కొలఁది వెఱుగు తగు చేరుకొనిన
వీదసాద కిడుము ప్రియమెలర్ప.

౮

తగుకు మీఱినపనిఁ జేయఁదలఁప కవుడు
మొదలిడిన కార్యమును నసంపూర్తి విడకు
ధైర్యసాహసముల కసాధ్యంబులేదు
పంశయాస్కకుఁ జెందు నాశంబునందు.

సనాతనధర్మవాదులు

వల్లూరి సూర్యనారాయణరావు గారు, బి.ఏ., బి.ఎల్.

శ్రుతి స్మృతిపురాణేతిహాసములమీద యాధాగపడిన మన కర్మకాండయంతయు, దైవనిర్మితమనియు, అవాదియనియు, అనుల్లంఘనీయమనియు, ఈ కర్మలను, విధ్యుక్తముగ వాచరించనివారు పతితులై పరకమున బడుదురనియు, లేక నికృష్ట జన్మపరంపరల నెత్తుదురనియు, మన హిందూసనాతనధర్మవాదుల వాదనయని నేనభిప్రాయపడుచున్నాను. ఇదియే వారిలో బహుమంది యభిప్రాయమైనయెడల వారివాదన నెదుర్కొనుట యీశుమయములో ముఖ్యనిపరము. పూర్వకాలముం దన్ని బాతులలో నున్న మాధవిశ్వాసములు, మాధాచారములు, మాధభయములు, మనలో కూడ నుండెను. ఇది కాలవక్తమున కొన్ని బోర్తిగా నశించినవి; కొన్ని మారుచున్నవి; కొన్ని యింకను ప్రతిదేశములోను విద్యాగంధములేని పామరజనములో వ్యాపించియున్నవి. కాని, వానియందు పిచ్చినమ్మకము కలిగి గాని, లేక ప్రజలలో బాహ్యంతరేక్షులను కలుగజేయ పరిననిగాని, మరి యే యితరయుద్దేశ్యములతోనో మనపూర్వులు వానిని మతముతో ముడిపెట్టి వాని నుల్లంఘించిన వారికి దైవికశిక్షల నేర్పరచి వర్ణాశ్రమధర్మముల నిలబెట్ట ప్రయత్నించిరి. వీని మంచి చెడ్డలు ఆనశ్యోకతానానశ్యోకతలు మన స్వతంత్రాలోచనకు వదిలక ధర్మశాస్త్రరూపముగ జనుల నెల్లపుడు బంధించునట్లు చేయగలిగిరి. ఇట్లు రెండుమాడువేల సంవత్సరములు గడచినవి మనదేశములో బుద్ధదేవుడు, శైవగురువులు, రామమోహనరాయు, దయానందసరస్వతి మొదలగువారు వివిధమార్గముల సంస్కరణలకు ప్రయత్నించినను జనసామాన్యమంతయు ధర్మశాస్త్రములకే పేరునకుమాత్రము కట్టుపడుచున్నట్లు కనుపడుచుండును. వీనిని విమర్శించి కాలానుసారముగ మార్పుకొనుటకు ఆధికారముగల పూర్వపు ధర్మజ్ఞుల సభల కీనోజులలో తావు లేకపోవుటచే వ్యక్తుల యింతితజ్ఞానమునకు వీనిని పెదలక తప్పని సరి వచ్చుచున్నది. కాని యిట్టిస్థితిలో మన మనవిపరముగ సంఘము కొరకు అనేకమాధాచారములను పట్టుకొని ప్రేరేపించినవచ్చుచున్నది.

ఈ యాచారకర్మకాండలు సృష్ట్యాదినండి లేవుడు మనశ్శర్పరచెనని యీ సనాతనధర్మవాదులు చేయువాదన మన సాంఘికాభివృద్ధికి మిక్కిలి యాటంకము కలిగించుటయే కాక యీ వాదన

సత్యమునకు విరుద్ధమయినట్లు సాంఘికపరిణామశాస్త్రము వేనోళ్ళ ఘోషించుచున్నది. మానవజాతిలో ఆయా జనసంఘములలో యెప్పుడెప్పుడు ఎట్టి విధానములు ప్రబలుచుండిననో, అప్పట్లప్పటి కాలస్థిలనుబట్టి అవియెట్లెట్లు మారుచుండిననో మన ప్రజాసామాన్యము తెలిసికొనబాలమిచే మాపథ్యమంశాకములవలె మన పూర్వధర్మశాస్త్రములలో వ్రాసిన విధులన్నియు నిత్యములు, అనుల్లంఘనీయములు నని నమ్ముటయు, వానిని "యథాశక్తి" సమాగమన"మను సామెత ప్రకారము వీరియె యొక విధముగ నంధప్రాయముగ వాచరించుటయు జరుగుచున్నది. ఈ శిలారూపములయిన కట్టుబాట్లు కాలానుసారముగ కొంతోతరకు నడలుచున్నను ఈ సనాతనధర్మవాదులు వానిని తిరిగి నిలబెట్టుటకు కొన్ని భగీరథప్రయత్నములు చేయుచుండటచే వీరిని డీకొనుట సంఘసంస్కరణవాదుల విధి, వీరికి ఇతరుల సువిముగ్ధులను తలచెక్కవనియు, ఈ పూర్వచారములు, నమ్మకములు శ్రాతస్మార్తకర్మకాండలు నిబంధనరచిన యెంత వీరికి సహేతుకముగ బోధించినను తిమప్రయత్నములు విడువరనియు మావంటివారికి తెలిసియున్నను లోకసంగ్రహార్థము వీరిమాటలుపాటింపమాడదని మేము తరుచుగా ప్రజలకు నచ్చబెప్పుచున్నాము. మనలో ప్రబలియున్న ఆచారము లనేకములు, మతముతో సంబంధింపజేయవలసినవి కావు. వీనిలో నర్హాశ్రమధర్మములు ముఖ్యములు. ఇవిలేనిచో మైండ్‌మిత మెక్కడండునని కొంద రడుగవచ్చును. ఇది ఆధ్యాత్మికతత్వవిజ్ఞానములోనే యున్నది. జ్ఞానభక్తికీర్త్యురైగముల సముచ్చయమే నిజమైన మైండ్‌మితమి. శ్రాతస్మార్తకర్మకాండలు, వర్ణాశ్రమ ధర్మములు మొదలగునవి గుమారు యాడువేల సంవత్సరములక్రింద యేర్పడిన బ్రాహ్మణమతము. ఈ రెండవదానిని క్రమక్రమముగ వేరుపరచి లేక తగ్గించివైచి, మొదటిదానిని జనసామాన్యములో వ్యాపింపజేసి రాజకీయసాంఘికసంస్కరణలకునునతోడి మానవులతో పాటుపడవలెనుగాని పరలోకశిక్షలకు భయపడి యీ పిచ్చిమతాచారములచేత అనవసరముగ బంధింపబడుట మనకు తగదు.

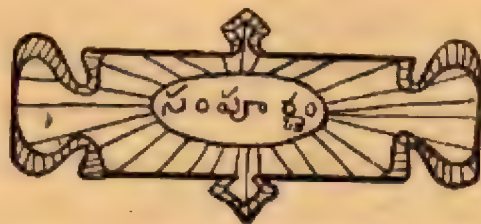
నిజముగా ఈ మతాచారములే దైవదత్తము లైనచో పరమకరుణాగుణుడు నిష్కృష్టపాతియు నగు దేవుడు ఇన్ని భిన్నమతముల నేర్పరచి వానివిధుల నుల్లంఘించినవారిని, ఆమతము ననుసరించనివారిని శర

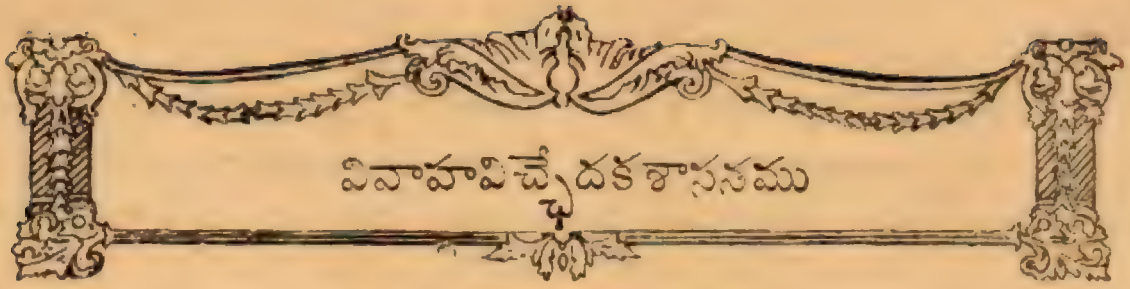
కమున బడద్రోయవా? అన్ని జాతులకును ఒకేవిధమైన యాచారముల
లేక కల్పించలేదు? ఈ యాచారములు కాలానుసారముగ మారుచుం
డగా ఏల యూరుకొనుచున్నాడు? అడవిజాతులకు కూడ ఈ నవనా
గరికుల బుద్ధులను ఆచారములను ఏల ప్రసాదింపలేదు? ఏకకాల
ముందు బహుభార్యాస్వీకరణము, బహుభర్తృస్వీకరణము మొదటి
నుండియు అనేకజాతులలో నుండగా వానిని లేకుండ అనేకమతములు
కానించుటే? వివాహములకు వాచిపరుల విషయమై కొంచె మాలో
చించుడు. సమీపబంధువులలోనుండి తెచ్చుకొనకూడదను నాచారము
అనేకములగు అడవిజాతులలో ఇప్పటికిని కలదు. అవ్యయములకు తెగ
లలో నుండియే వరునిగాని, వధువునుగాని తెచ్చుకొనవలెను. కొన్ని
జాతులలో అమ్మవమ్మల బిడ్డలు, అప్పచెల్లెండ బిడ్డలు ఒండొరులలో
వివాహము చేసికొనకూడదుగాని మేనత్తబిడ్డలు, మేనమామబిడ్డలు
వివాహములు చేసికొనవచ్చును. నాగరికజాతుల మనుకొను క్రిష్టియను
లలో, మహమ్మదీయులలో అన్నదమ్మల బిడ్డలు వివాహము చేసి
కొనెదరు. సుమెత్రాదీవిలో మేనత్తమాతురిని వివాహము చేసికొన
కూడదుగాని మేనమామమాతురుని చేసికొనవచ్చును. మళయాళదేశ
ములోవలె స్త్రీలగుండా వారసత్వముగల జాతులలో తండ్రి తన
కొడుకుయొక్క లాభమునకు తన చెల్లెలికి కాకపోయినను ఆమె
కొమార్తెకును, తనమాతురుయొక్క లాభమునకును ఆమెను తనసహో
దరి కొమారునకును ఇచ్చి వివాహము చేయుచుండును. కన్నడదేశ
ములో కప్పిరియోక అను జాతివారు చెల్లెలికొమార్తెను, పినతల్లికొమా
ర్తెను విడిగా వివాహము చేసికొందురు. జంటికోండలలో ఇరులన్
జాతివారు తమ్ముని కూతురును వివాహము చేసికొందురు. గారోలు
జాతిలో పినతల్లిని చేసికొనుట ఆచారము. పినతల్లిగాని పెదతల్లిగాని
లేకపోలే మేనమామకొమార్తెలను చేసికొందురు. వితంతువులైన పెద
తల్లి పినతల్లులుండగా వారు దూరపుబంధువులను వివాహము చేసి
కొనుట గొప్ప తప్పగా భావించబడును. పిరు చనిపోలే పిరికొమార్తె
లను తప్పక వివాహము చేసికొనెదరు. కొన్ని జాతులలో రాజుం
కమావారు తమలో పరులరక్తము కలియకూడదని తమ అక్కచెల్లెం
డనే వివాహము చేసికొనెదరు.

ప్రపంచములో నెక్కడను తల్లి కొమారుని, తండ్రి కొమా
ర్తెను వివాహముచేసికొను నాచారము కనబడదు. ఈ క్వడారురాష్ట్ర
నుండలి కొన్ని జాతులలో వితంతువులు తమ కొమార్తెనే యుంచు

కొనుచున్నట్లును, ఆమెకొనంయు క్తరాష్ట్రముల. వాయవ్యముల
నుండు అడవిజాతులలో భార్య చనిపోయినవారు తమ కొమార్తెల
నుకొనుచున్నట్లును కనపడుచున్నదట గాని, అట్టి సంపర్కములు
హేయముగానే మాడబడుచున్నదని ప్రాయబడియున్నది. సాలోమన్
ద్వీపములలో తండ్రి తనకొమార్తెలనలన పిల్లలను కని పెంచుకొనునట.
ఇట్టి సంబంధములు మలయానార్దర్ ద్వీపములయందును, పెరూ
మెడగాస్కీర్ సింహళములలోకూడ కనపడుచున్నవట. ఈశట్టలో
పూర్వరాజులు తమ చెల్లెండ్రను తప్పక వివాహము చేసికొనుచుం
డిరి. బర్మాలోను, సయాములోను రాజులు తమ సంతిచెల్లెండ్రను
వివాహము చేసికొను నాచారము కలదు. 1900 వ సంవత్సరములో
సయామురాజునకు మొదటి యిద్దగుభార్యలు ఆయన సంతిచెల్లెండ్రే.
గ్యాటిమాలలో అన్నయ చెల్లెలు తమతండ్రులు వేరైన యెడల
వివాహము చేసికొనవచ్చును. నేటికిని అనేకజాతులలో సహోదరుని
యొక్కయో, సహోదరియొక్కయో కుమార్తెలను, మేనత్తను, పిన
తల్లిని వివాహమును చేసికొనుట విధ్యుక్తాచారముగ నున్నది. బర్మా
దేశములో తల్లి, మాతురు, చెల్లెలు, పినతల్లి, అవ్వ, మమమరాలు
తప్పరక్కైన సమీపబంధువులను వివాహము చేసికొనవచ్చును. రష్య
ఆస్ట్రీయా హంగరీ ప్యూన్ దేశములలో సహోదరులబిడ్డలు చెల్లెండ్ర
బిడ్డలు ఒండొరులలో వివాహములు చేసికొనకూడదు. కొన్ని యడ
విజాతులలో తమతెగలలో చేరని దూరపుజాతులనుండియే సంబంధ
ములు కుదుర్చుకొని మన నవనాగరుకులకు మార్గదర్శకులుగ నున్నారు.

ఈ విధముగానే వివాహములకు తల్లిదండ్రుల యంగీకారావశ్య
కత, గాంధర్వవివాహములు, వివాహచ్ఛేదనము, బహుభార్యాత్వము,
వివాహకర్మలు మొదలగువానిలో, యెన్నియో భేదము లున్నవి. వీని
నన్నిటిని వెలుడు స్మించువా? వీనిని మార్చుకొనుచున్న పాతిత్యమా?
వీనిలో ఉత్తమమని తోచినవానిని గ్రహించుచు, తక్కినవానిని విస
ర్జించుచు అనావశ్యకశృంఖలములను త్రొవచినది సంఘములు ముందు
కు పోవుచుండును. మనలో ముఖ్యముగా మంచిచెడుదినములు, వార
ములు పెర్ణములు, తద్దినములు మొదలగు కర్మలు క్యోతిమను, సాముద్ర
కము, ఆస్పృశ్యత మొదలగు విషయములందు జనులకున్న మాధవిక్యా
సములను తొలగించవలెను. కాని యీ సవాతనధర్మవాదులు వికల
వృష్టితో పనుర్పించుటవారిని తమ పూర్వచారపరాయణత్వమును
విలకెట్ట జామట మిక్కిలి విచారకరము.

వివాహవిచ్ఛేదక శాసనము

అయ్యచేవర లక్ష్మీనరసింహంగారు

దేశము నేమి వివరీతగతుల ననుచుచున్నది. ప్రపంచమున చెురేగిన విప్లవతరంగములు కేవల రాజకీయములుమాత్రమే గాక, ధార్మికసాంఘికములుగా గూడ పరిణమించి వాని సీమల నున్మూలించుచున్నవి. ప్రపంచము నకలయుగముల నొకే నడక నడువజాలదనియు, కాలానుగుణముగ మతసాంఘికనియమములు మారుచుండుననియును ప్రాపంచికచరిత్రవలనను, ప్రాచీనగ్రంథసమాలోకనమువలనను తెలియగలదు.

మార్పులేక నిర్వికారముగా నిలుచుట కీశ్వరున కైన దరముగాదు. మన భరతవర్షమున మతసాంఘికనియమములు చాలవరకు వాని పరిపూర్ణవికాసకాలమున నృజింపబడినవే. కావుననే యుగములు గడచినను, నిర్మాతలు, అస్తంగతులయినను చెక్కచెదరక నిలిచియున్నవి. కొన్ని నియమములుమాత్రము కాలప్రవాహమున కెదురీదలేక నిర్బంధములపాలై యినుపపంజరముల బడి నేటివరకు నడచుచున్నవి. కొన్ని వైజస్వరూపధర్మముల గోల్పోయి నామమాత్రావశిష్టములుగా నున్నవి. సంఘము అనేకదురాచారములపాలయి కుంటిపడకల నడచుచున్నది. సక్రమపథమున సంఘమును నడపుటకు సంస్కార మవసరమే. లోపముల కప్పపుచ్చి మాసంఘమే సర్వోత్కృష్టమయినదనియును, మేమే సర్వజ్ఞులమనియును, మాయాచారము లనాదులనియును, నిర్ద్వైతము లనియును, వానివిషయమున వేలుజూపిన మహాపాతకమనియును భావించువారు స్వాభిమానులు, అహంకారులు ననకతప్పదు. ప్రతిమానపునకు తన జాతి, తన సంఘము, తన ధర్మము-వీటిపై నభిమానముండుట తప్పుగాదు. అభిమానము, ప్రేమ లేనివాడు పుడమిలేనివాడే.

మనలో వ్యాపించిన కొన్నిదురాచారముల దూపు మాపుటకు కొందఱు మహానీయులు ఘానుకొని కృషి నల్పుచున్నారు. పాపము! ఆమహానీయులకు ముగ్ధగ్రంథ పరిచితి స్వస్థము. అదియును ఏ మాక్కుముల్లునునాతో పాశ్చాత్యవిద్వాంసుల దయవలననో గల్గిన దేగాని వారికి స్వయముగా మాతృకవలన గ్రహించినది అప్పుమే. వారికి పాశ్చాత్యాచారములు పరమాదర్శములు. భారతదేశము నొక్కసారిగా యుగ్లంఘనకు ప్రతిబింబముగా జేయనెంతురు. రెండవవారు సనాతనాచారులమని జెప్పకొను సంకుచితస్వభావులు గ్రామభోనుల వలె నేద శాస్త్రముల నప్పగించుచుండును. కాని విషయవిమర్శన మన్న వీరికి తలనొప్పి. వేదార్థముల ముచ్చటించుటమహాపాపము. సంస్కారముపే రెత్తినవారు వీరి దృష్టియందు చండాలురు. ఈ రెండుకక్షలవారి నడుమ జిక్కి సంఘముక్కిరిచిక్కిరి యాడక కృతించుచున్నది.

మనదేశమున సాంఘికజీవనము ఐహికసుఖానందముల నిచ్చునదిమాత్రమేగాక యాధ్యాత్మికమోక్షమునకు గూడ మార్గముగా వచింపబడినది. హైందవసాంసారికజీవనము అనేకబాధ్యతలతోగూడి సంఘసేవ కత్యంతోపకారియై పరమపవిత్రమయినదిగా గల్పింపబడినది. ఇందు కేవలధర్మచింతనమే ప్రధానము.

హిందూవివాహము జీవితమును సఫలమొనర్చునొక పవిత్రకర్మ. హిందూదాంపత్యబంధనము వధూవరుల శాశ్వతప్రేమపాశబద్ధుల జేయునది. వారి యిష్టముపై ద్రెంచివేయసాధ్యమయినది కాదు. మరణానంతరమునగూడ సంబంధము వీడునదిగాదు. ఇతరసంఘములలోనిది విషయసుఖ మాదర్శముగాగల యొకపడంబడిక

(Contract). తక్కిన కంట్రాక్టు లన్నిటివలెనే పార్టీకుల (Parties) యిష్టముపై విచ్ఛేదముగూడకావచ్చును. ఇదియే హిందూసంఘమునకును తదితరసంఘములకును గల విలక్షణవిశేషము. కావుననే వధూవరు లిరువురు అనుహాపరీక్షలవయోవిద్యాదులు గలవారై తమ బాధ్యతల గురి తిలగగలవారుగా నుండవలెను. వివాహము వధూవరుల యానందముకొఱకుగా నుండవలెగాని లోకుల యానందముకొఱకు గాదు. దానికి వయఃపరిపాకము, దేహస్యాశ్రయము, విద్యాశీలము అనునవి అవసరము. బాహ్యపెండ్లిండ్లు చూచువారు సంతోషించుటకే. కొంతకాలమునుండి బాహ్యవివాహములు మనలో సేకారణముననో బాదుకొని సంఘమునకు వేరుపురుగులై బాధించుచున్నవి. వాని నాపుటకై సంస్కారులు సల్పిన కృషి తాత్కాలికముగా ఫలకారి కాజాలకపోయినను వ్యర్థము కాలేదనిమాత్రము చెప్పవచ్చును. వివాహపరిమితి మైచ్చికముగనో, అచ్చికముగనో పెరుగుచునే యున్నది. కాని సంఘసంస్కారులు సనాతనధర్మ లను ముల్లాలచేతులలోబడి హిందూ సంఘము ముగ్ధీముర్ఖుల (శనప్రాయము) అయినది. సనాతనాచారాలు మనలో ఎన్ని సాంకర్యములున్నను ఒక సెండ్రుకవారిమైన ముందు సాగరాదని పట్టుబట్టినారు. సంఘసంస్కారులు ఒక్కగంతున కైలాసశిఖరముపై కగరనలెనన్నారు. పోతే కైలాసము, పడితే పాతాళము; రెండవమార్గము పనికిరాదని పట్టుబట్టిరి. ఎన్ని ప్రగల్భములు పలికినను, ఎంత పలుకుబడిగలవారమని తలచినను, ఎంతప్రయోజకుల మని గర్వపడినను నేటివరకు తరతరములుగా నాటుకొనిన యాచారములందుగల యాదరము అభిమానమును ప్రజాసామాన్యము విడుచునట్లు జేయ సాధ్యమగునా? వారియెదుట వీరియాటలు సాగునా? కనుకనే వీరు శారదాగారిని ముందుతెట్టుకొని యొక నూతన శాసనమును సృజించి మతస్వాతంత్ర్యమును మంటగలిపిరి. వివాహపవిత్రతను విచ్ఛేద మొనర్చిరి. వయఃపరిమితి హెచ్చించిన హెచ్చించవచ్చును. దీనికి శాసనమును శరణ్యముగా బడయనేల? వివాహము రిజిస్టరీ కావలెను.

వివాహములకై ప్రత్యేకకచేరీలు, రిజిస్ట్రారులు, కోర్టులు స్థాపనకావలసి వచ్చినది. ఇన్ని కట్టుదిట్టములు, ఇన్ని కాగితపత్రములు జరిగిన యీ వివాహబంధము చిరస్థాయిగా నుండవలెనను నియమముకూడ లేదు. సూర్యచంద్రులు, సంవత్సరములు, అగ్నిహోత్రము సాక్షులుగా జేయబడిన వైదికవివాహమునందలి పవిత్రత చిరస్థాయిత్వము యీనవీనవివాహమున నెక్కడ గలదు? ఈ శాసనము విషయమున నీదేశమున త్రివాదోళన బయలుదేరినది. గోరూచుట్టుపై కోకటిపోటువలె స్త్రీసంఘపవిత్రతను రూపుమాపుటకు వివాహవిచ్ఛేదకశాసనములకై కృషిసల్పుచున్నారు. వివాహవిచ్ఛేదకశాసనముల గోరూచారు వివాహమేల జేసికొనవలెనో బోధపడకున్నది. ఈ కృత్రిమ వివాహముల జేసికొనిన యిల్లాండ్రకన్న వివాహమే యెల్లక మనసుకు వచ్చిన యొకపురుషునితో జీవమాత్రగడపిన వారవధూమణి యేల పరమపూజ్యురాలు గాదు? 'మాదేశమునీత, సావిత్రి మున్నగు పరమపత్నివతాశిరోమణుల గన్నతల్లి. మా జన్మభూమియందలి ప్రతియణువును వారి పాదస్పర్శచే పవిత్రమైనది. వారి యశోగానమును మన దేశమునందలి ప్రతి చెట్టు, గట్టు, పుట్ట సల్పుచున్నది—కాదు, ప్రపంచమునందలి ప్రతివస్తువును వారిని కీర్తించుచున్నది. వారి పవిత్రరక్తమింకను వేడిగనే మా శరీరముల ప్రవహించుచున్నది. మేము వారి బిడ్డలము. మాజాతి యత్యంతశ్రేష్ఠమైనది' అని యితరుల యెదుట జెప్పకొనుచుంటిమే, ఇంక నేమొగముతో మన యాధిక్యము జెప్పకొనగలము?

మన స్వాతంత్ర్యమా మాసిపోయినది. విశ్వర్య మడుగంటినది. పౌరుషము పాడైనది. అవిద్య తాండవమాడుచున్నది. అన్నియు నస్తంగతము లయినను అభిజాత్యమును గోల్పోక, పవిత్రతను పరుల కమ్ముకొనక ప్రత్యేకవ్యక్తిత్వముతో తపోమూర్తు లగు మహర్షులయు, పావనశీలగు పత్రివతామతల్లులయొక్కయు సంతతివారమని జెప్పకొని మురియుచున్నాము. వారి పాత్రివత్య విఖ్యాతి ఖండఖండాంతరముల గీర్తిపబడుచుండ, వారి

రౌండు టేబిలు మహాసభ - లండను - ౧౯౩౦, ప్రతినిధులు

రా.వే.కె.నారాయణమూర్తి

వె.వె.ఎస్.శ్రీనివాసురెడ్డి

నాంక. ప్రభుప్రగార

పె.వె.ఎస్.శ్రీనివాసురెడ్డి

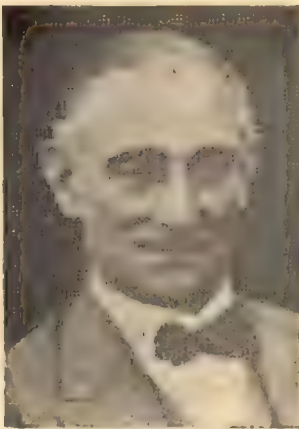
నాంక. ప్రభుప్రగార

నాంక. ప్రభుప్రగార

నాంక. ప్రభుప్రగార

నాంక. ప్రభుప్రగార

నాంక. ప్రభుప్రగార

ఆంధ్రపత్రిక - ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరాది సంచిక

జీ. హెచ్. థామస్ గారు

ఆర్. ఏ. హెచ్. కార్తరుగారు

శ్రీ సిల్వప్రభువుగారు

శ్రీ|టి. వి. కృష్ణమాచార్యులుగారు

శ్రీ నవనగర మహారాజుగారు

ఎస్. సామ్యూల్ హోర్ గారు

శ్రీ బికనీరు మహారాజుగారు

శ్రీ ఆర్కారు మహారాజుగారు

శ్రీ పొటియాలా మహారాజుగారు

ఆంధ్రవైదిక - ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరాది సంచిక

శ్రీ పాంథి రాజగారు

శ్రీ ధోత ఫూరు (ధవళ పురము) రాజగారు

శ్రీ జగన్-పాత, నవాబుగారు

శ్రీ దధాన్య మహారాజగారు

శ్రీ జగ్ము కాక్కిరముల మహారాజగారు

శ్రీ జగదా మహారాజగారు

శ్రీ జగతి నవాబుగారు

శ్రీ సర్. ఆకర్ మహారాజగారు (సైబాము)

శ్రీ సర్. మహారాజగారు, ఇస్మాయిలుగారు
(మొసూరు)

ఆంధ్రపత్రిక - ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరాది సంచిక

శ్రీ బి. శివరామమూర్తిగారు

శ్రీ డి. బి. ఎ. రామస్వామి మొవలియారుగారు

శ్రీ పల్లకిమిడి రాజగోపాళ

శ్రీ సర్. కె. పి. రామస్వామయ్యగారు

శ్రీ యస్. డి. రెండెగారు

శ్రీ సర్. పి. పాత్రోగారు

శ్రీ యం. ఆర్. జయరంగుగారు

శ్రీ యి. యస్. శ్రీనివాసకృష్ణగారు

శ్రీ సర్. కె. జయరామ్ సమ్రాగారు

ఆంధ్రపత్రిక - ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరాది సంచిక

శ్రీ రా. బి. ఆర్. శ్రీనివాసరావు

శ్రీ రా. ఓ. ఏ. టి. పన్నెరుసెట్టమ్మగారు

శ్రీ కే. టి. పాలుగారు

శ్రీ ఎల్. మహమ్మద్ హఫీజ్ గారు

శ్రీ మహమ్మదాలిగారు

శ్రీ నవాబ్ సర్.
మహమ్మద్ యూసఫ్ గారు

శ్రీ హెచ్. ఓ. మోషిగారు

శ్రీ ఎస్. ఫోర్జ్ నేర్మగారు

శ్రీ ఎస్. కోవన్టి జహంగీర్ గారు

ఆంధ్రపత్రిక - ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరాది సంచిక

శ్రీ. ఎ. హెచ్. గజ్జలిగారు

శ్రీ. జి. యస్. శాస్త్రిగారు

శ్రీ. నిరంజన్‌వాళ్ల గారు

భా. బి. శర్మ.
హనవాల్ ఖాన్ గులాం ము రజాఖాన్ థట్టా

శ్రీ. ఎ. కె. ఫజల్ హాకిగారు

శ్రీ. యం. ఎ. జమ్నా గారు

హెచ్. ఎ. శిష్టి గారు

శ్రీ. శర్. చిమకూల శిరిల్వార్ల గారు

శ్రీ. డా. బి. యస్. మాంజిగారు

శ్రీ సర్వారు పాపాత్ ఉజ్జ్వలసింగ్ గారు

శ్రీ యు. బా. పెగారు

శ్రీ యం. యం. దీక్షా ఫిరే గారు

1) యజ్ఞ. యం. భోగ్యము

శ్రీ వి. వి. జాగర్

७. डी. गान्धर्व

శ్రీ డి. బి. యం. రామచంద్రరావుగారు

4) నవాబ్ సుల్తాను అహమ్మద్ ఖాన్ గారు

సర్. వి. సి. ముత్తర్-గారు

ఆంధ్రపత్రిక - ప్రత్యోత్పత్తి సంవత్సరాది సంచిక

శ్రీ రాజా నరేంద్రవర్మ గారు

శ్రీమతి సుబ్బరాయమ్మ పతి గారు

శ్రీమతి సు సుబ్బరాయమ్మ గారు

శ్రీ ఆర్. శ్రీనివాసులు

సౌఖ్యము ఆదర్శముగా నంగీకరింపబడుచుండ వారి సంతతియగు మనమే వారి కీర్తిని మంటగలప వలెనా? మనకు పాశ్చాత్యధర్మములు పరమప్రమాణములూ? భార్యాభర్తలు ఒకరిలోపముల నొకరు మన్నించి చెడు వర్తన గలిగినవారిని మంచిత్రోవను నడిపించుటకు యత్నింపవలెను. అప్పుడే వివాహము సౌఖ్యప్రదము కాగలదు. మనసంసార మాదర్శప్రాయమై యలర గలదు. సోదరసోదరీమణులారా! వివాహవిచ్ఛేదముల

గావింపకుడు. సంసారముల నిస్సారము జేయకుడు. మీ జాతిని దుష్కృతిపా ప్తేయు విపరీతసంస్కారములకు గడంగ కుడు. మీ మూలపురుషులగు, భరద్వాజన, విశ్వా మిత్ర, నసిష్ఠ మొదలైన మహర్షులయొక్కయు, అగుంధతి, అనసూయ, గాగ్గి మొదలైన సాధ్వీమణులయొక్కయు సందేశముల దేశదేశాంతరముల జాటుడు. శాసనము నూతనము గొని హైందవజాతీయగౌరవమును నాశనము చేయకుడు. వివాహవిచ్ఛేదక శాసనము పనికిరాదని దొర తనమువారికి మహాజ్ఞాన్ ద్వారా తెలియపరచుడు.

శంపావిరహిణి
మల్లవరపు విశ్వేశ్వరరావుగారు

శంపాలతాతస్వి

కింపారుపూలసె
జ్జను కూర్చి నాడు చం
ద్రుడు నింగిపై తార
కాసంతితిని విచ్చి!

ఆ పూలలో రత్న
జ్యోతిర్ల నత్కాంతు
లసియాడి మిసిమి వె
న్నెల గీతకల బాడి
మిలమిలా నివదించు:

“ సురభికాంతులను మా
మరిగించు గీతాల
ననుభవించ వరించి
యరుగు దెంచెడి ప్రేమ
శాలినీ గుణమెవ్వరో?

రావమ్మ! శంపాలతా, కూరుచో!”

“ నే నిరాశాభావ
జీమూతముల నెక్కి,
యంగరాళాంతమ్ము
లంటి, యందని మనో
హరు నేకొరకొ ఈ
యిరుల బర్వుచు, నంత

మేలేని యన్వేష

గాన నిస్పృహ తెంది

నాను, సామై వాడి

నాను,—పిల్చెడి నవ్వరో!

అహ్వన మీని పాడెడి దెవ్వరో? ”

“ అడుగడుగు నాబాష్ప
ముల ముత్రియము లురల,
నడుము బంగారు బి
డ్డాణమ్ముతోడ వి
న్నాణమ్మగా వ్రాల,

ఆమీననేత్రాల

నే భావగంభీర

హానాశలో నిరా

శలొ చంచలించంగ

కళవెళాకాగంగ,

నడిరేయి నిట్టూర్పు

నుదులతోమము వల్కు

రించునో మెరపుకాం

తా! చుక్కలము మేము

లెగుకు పూవుల మేము!

నిలిచి వెల్లడినిగి

నీరాజనము లేకు!

పలుకరిస్తున్నాము—
సురభిశాహ్వనాలు
పరచి పిల్వడిది మేమమ్మా
మారాణి! విరియు శుభగీతాలుమావే.”

“ఓ తారకా రత్న
భాసమాన సుమా
వలీ! సెజ్జగామిమ్ము
దూసి కూర్చిన రాజు
రాకాశశాంకుడే?

నాపెన్నెలలరేడే?—
నన్ను గన్నామి యా
మిన్ను పాక పృథంత
రాస నే చీకట్ల
లోనో నదృశ్యమై,
దరిలేని యెడబాటు
దరికొల్పి, నాయెడం
ద విదుర్పు రాకాసు
ధాకరుండే నేడు
మీకీ తగుకులిచ్చి,
మీకీ పలుకులిచ్చి
నాకోసమే పూల
గాసెజ్జ వమరించె?
పిలిపించె? పలికించె?—
ఓ చుక్కలార మీరేనా
నన్నిట్లు నటియించి పిల్చుచున్నారా?”—

* * *

ఆనింగి-మొలదాగి
ఆలకించె సుధాంశు
డావేళ నామంజు
తారాసుమాలతో
గోరిపల్కెడి శంప!
అంత వంతంత నా
శాంతమ్ములను సుధా
కాంతు లల్లన బిర్వి,
వింతగా బెరుగుతూ
విరిసి పల్కెను రాజు:

“కూరాల్మకుడ నేనె
కోరి నిన్నెడబాసి
నాను శంపాలతా!
నాప్రేయసీ! నిన్ను
నడి శూన్యతను దించి;

ఆ నీలమేఘాల
దూలి సోలుచుపోయి
నావో, నీ కన్నీరు
కారెనో సుమకోర
కాలభాతి, లతాంగి!

నీ ఎడంద విడుర్చి
నిట్టూర్పు వెతల్లె
నాతే పక్షహా గుండె
నదిమి తీర్చన నేడు,
పొడివి కాగిలిలోన!

ఆపూల వన్నెవ
న్నెల తారకాసెజ్జ
నీకోసమే పాడు!
నీకోసమే యాడు!
నీకోసమే చలించు!
ఓ తటిత్కాంత! నీ
వో సరిల్లిన తార
లోదిగి మిలమిలబాడు!
కదలుచో నీమోవి
శలకలా వికసించు!

కష్టంపు చీకట్లు
కడచిపోయెను ప్రియా!
కారు నైరాశ్యమ్ము
గరగించె నీరాలు
వడ్డ కంఠశ్రుతులె!
ప్రేమపథము విచ్చె,
ప్రియప్రేయసుల గూర్చె,
నీగుండెల వ్యధా
నిశితగీతారవమె!
ఓ విరహిణీ! నీ తపస్సే

విరియించె నీసునీధవమా తమస్సుల్,”

ఉన్నతవిద్య - పురాగునివేదికవిమర్శన

ఏ. లోకనాథంగారు

హిందూదేశము తూర్పు ఇండియా సంఘము వశములో నుండగా ౧౮౫౪ సంవత్సరములో ఇండియా దొరతనమువారు ప్రాథమిక విద్యనుండి విశ్వవిద్యాలయ విజ్ఞానమువరకు బాధ్యులైయుండవలసినదని ఇంగ్లాండు కంపెనీవారు తురపు చేసిరి. తదాది ఉన్నత విద్య కూడ దొరతనమువారి యధీనము నుండెను. ౧౮౫౪ సంవత్సరములో తూర్పు ఇండియా సంఘపరిపాలన బ్రిటిషురాజుల వశమయ్యెను. బ్రిటిషురాజులుకూడ విద్యావ్యాప్తియందెట్టి మార్పులుచేయక కలకత్తా, మదరాసు, బొంబాయిపట్టణములలో విశ్వవిద్యాలయములు స్థాపించి ఉన్నతవిద్యావ్యాప్తిమాత్ర మెక్కువ యుత్సాహము చూపిరి. ౧౮౫౪ సంవత్సరము డిసెంబరులో నిర్వచింపబడినట్లు, ౧౮౬౧ సంవత్సరములో కేంద్రప్రభుత్వమువారు విద్యాభ్యాస స్థానిక ప్రభుత్వములకు వదిలివేసి కొంత గ్రాంటును మాత్ర మిచ్చుచుండిరి.

౧౮౪౩ సంవత్సరములో ఉన్నతవిద్యాభివృద్ధిని గణించుటకై యొక సంఘము నేర్పరిచి. ఈసంఘమువారు ప్రాథమికవిద్యా విషయమై పెక్కు సలహాల నిచ్చిరి. పదునవిద్య, స్థానికసంస్థల నశముచేయవలసినదిగా గొప్ప సలహాల నిచ్చిరి. ౧౮౦౧ సంవత్సరములో లార్డుకర్జున్ విద్యావిషయసభ నొకదానిని జరిపి, ౧౮౦౩ సంవత్సరములో హిందూదేశవిద్యావిధానపు తీర్మానము నొకదానిని ప్రచురించిరి. పదున తీర్మాన ప్రకారము విద్యా సంస్థలు స్థానిక సంఘముల వశమయ్యెను. ఉన్నత విద్యా పాఠానుక్రమణిక యాహూదేశములకు తగినట్లుగను, మార్పుభాషలోనే విద్య చేరుపవలయునని నిర్వచింపబడెను. తదాది ఉన్నత విద్య వృద్ధిచెందు చుండెను. ౧౮౧౩ సంవత్సరములో బార్డి సార్వభౌముడు విద్యా విషయమందు చూపించిన పట్టుదలను క్లాఫించుచు ఇండియా దొరతనమువారు దేశములోని విద్యా విధానములను విమర్శించి తీర్మాన రూపమున ప్రకటించిరి. ఈతీర్మానమునందు ఉన్నత విద్య ప్రధానముగా ప్రజాసంఘములచే పోషింప బడవలయుననియు దొరతనమువారు గ్రాంట్ విధానముల అమలు పరుచవలయుననియు పాఠానుక్రమణిక, దేశకాలపాత్ర శేదముల ననుసరించ వలయుననియు ననిరి. యుద్ధానంతరము దేశములో ప్రబలిన ఆర్థికదుస్థితిలన విద్యావ్యాప్తి అంత ఎక్కువగా జరుగలేదు. ౧౮౨౦ సంవత్సరములో విద్య, ప్రతిరాష్ట్రములోను

మంత్రుల వశమయ్యెను. తదాది వృద్ధికంటె ఉన్నత విద్య నిష్ప్రయోజకత్వము బయల్పడెను.

విద్యావిషయకములగు లెక్కలు

ఉన్నతమాధ్యమికపాఠశాలలో ప్రస్తుతము చదువువారు ఎనిమిదివేలు. పంజెండుకొట్ల మగవారికి ఉన్నతపాఠశాలలలో చదువు విద్యార్థుల సంఖ్య ౭ లక్షల ౫౦ వేలు. ఇందులో ఇంగ్లీషు చదువు వారు ౩౪ లక్షలు. ఉన్నత పాఠశాలల సంఖ్య ౫౬౪౫. దొరతనము వారి ఉన్నత పాఠశాలలు ౪౧౮. స్థానిక సంస్థలు (జిల్లాబోర్డు మునిసిపాలిటీలు) ౪౦౭. దొరతనమువారి గ్రాంటును పొందు ఇతర విద్యాశాలలు ౩౩౮౮. గ్రాంట్ పొందనివి ౧౨౦౪. ఇందు మాధ్యమికపాఠశాలలు ౩౩౦౦. చెన్నరాజధానిలో ౩౪౩ మైక్కులూల మాత్రమే కలవు. ౩ కొట్ల ౫౦ లక్షల ప్రజలన్న వంగదేశములో ఉన్నతపాఠశాలలో ౩ లక్షల ౩౮ వేల విద్యార్థులు బాన్నారు. ఒకవేయి ఉన్నత పాఠశాలలున్నది. ౩ కొట్ల ప్రజలుగల చెన్నరాజధానిలో ౧ లక్ష ౪౦ వేలు విద్యార్థులుమాత్రమే కలరు.

ఉన్నతవిద్య లక్ష్యములు

ప్రస్తుతము మనదేశమందున్న ఉన్నతపాఠశాల గమ్యస్థానము రెండువిధముల పరిగమించుచున్నది. (౧) విశ్వవిద్యాలయవిద్యాభ్యాసమునకు తయారుచేయుట (౨) గవర్నమెంటు ఉన్వోగములకు ప్రవేశార్హతను బొందుట. ఈరెండు ఆదర్శముల బట్టి ప్రైవేటులను విసుర్పించినయెడల ఉన్నతవిద్య పెంబొందుచున్నదని ఉత్సాహపడవలసిన యవసరము కాన్పింపదు. రెండవ యాదర్శమునకు లోనైన విద్యార్థుల పాట్లు ప్రస్తుతము చెప్పకయే ప్రతివానికి తెలియును. నూటికి పగమునకు పైగా నిరున్వోగులై తిరుగుచున్నారని ప్రతిరాష్ట్రములవారు ప్రచురించుచున్నారు. ఉన్నత విద్య ప్రస్తుతము ఆరు, ఏడు సంవత్సరముల పరిమితిగల్గియున్నది. ఈసంవత్సరమునుండి వంగదేశమందు ఉన్నత పాఠశాల లన్నిటిలోను మార్పుభాష ద్వారానే విద్య జరుపబడదు. ౧౮౨౫ మొదలు చెన్నరాజధానిలో మార్పుభాషద్వారా విద్య చేర్చుట కనుమతి యివ్వబడినను మిగుల నల్ల సంఖ్యాకములైన పాఠశాలలు మాత్రమే మార్పుభాష ద్వారా

విద్య నేర్పుటకు గడించినది. మొత్తముమీద ఉన్నది విద్య నేటివరకు అంగ్లేయభాషాధ్యయనముననే బోధింపబడుచున్నది. ఉన్నతవిద్య లి)మాత్రక్షణమైయున్నది: (౧) వీరభవమువారు (౨) విశ్వకళా పరిషత్తులు (౩) ప్రశ్నోక్త సంఘము. వీరభవమువారు గ్రాంటు నిచ్చుటకై పాఠశాలల పరీక్షచేయు అధికారము గలిగియుండి వారి స్వంత ఆలోచనపరులు చెప్ప విద్యా విధానక్రమణికల సమసరించినది లేనిది మాచుటయు వీరివిధి. భవనవిద్యార్థులు ఎన్నెన్నో రాసనులు ఒకరినొకరుండవలయునని, నిబంధన లేర్పరచియున్నారు. మద్రాసు రాజధానిలో అయిదింటి మూడుపాళ్లు ప్రయత్నము పాఠశాలలు. ఇవి వంగదేశములో మాడింటి కెందుపాళ్లు. బొంబాయిలో సగమునకు సగము. మొత్తముమీద బ్రిటిషు ఇండియాలో అయిదింటి మూడుపాళ్లు ప్రయత్నముపాఠశాలలు. ఇట్లు ప్రజలచే నేర్పరుపబడి గ్రాంటు పొందు పాఠశాలపై వీరభవమువారు సంపూర్ణాధికారము గలిగియున్నారు. విశ్వకళాపరిషత్తులు ఉన్నతవిద్యావిధానమును పాఠానుక్రమణిక యేర్పరుచుచున్నా వీరభవమువారు కలిగించుకొనక ఉన్నత విద్యాంతరపరీక్ష యందుమాత్రమే ఆధ్యక్షతము వహించియున్నది. అనగా తమ విశ్వ విద్యాలయములలోనికి ఎప్పుడూ యాదానియో పొందుచుమిడినను. ఇట్టి యాదాని నిర్ణయించుట దీని విధానమున ఉన్నతవిద్యాలయముల నిర్వహించ వీటికి పనిలేదు. విశ్వకళాపరిషత్తు ప్రవేశపరీక్షగా ఉన్నత విద్యాంతరపరీక్షను చేయుట వీరికావలయు. వీరికిగాను ప్యాగ్రెగేషన్లు ప్రచురించుట దీనిపనియే. ప్రశ్నోక్త - ఉన్నతవిద్యార్థులను కొన్ని రాష్ట్రములలో సలహా నిచ్చుననుమాత్రమే. మొత్తముమీద ఈ ప్రశ్నోక్తసంఘము ఉన్నతవిద్యాంతరపరీక్షను జరుపుటకు, జరిపించుటకు ఏర్పరుపబడినది. ఇది కలకత్తా విశ్వవిద్యాలయకమిషన్ రిపోర్టువారి ఫలితములు. ఈపరీక్ష జరిపించు సధికారము విశ్వకళా పరిషత్తుల యధీనములనుండి తొలగించబడెను. కొన్ని విశ్వవిద్యాలయముల కీజరిపించు అధికారము గలను. కాని కొన్నిచోట్ల పాఠానుక్రమణికలు తయారుచేయుట, పాఠశాలలకు రిక్విమెంట్ యిచ్చుట, ఈసంఘం ఆధీనమైయున్నది. ఈక్రిమీనా గ్రుట యధీనమునున్న ఉన్నతవిద్య కేవలము బాధ్యత వహించవలసినవారు కాకపోవుటచే, నామమాత్ర వశిష్టమై సరియైన ఆచర్యములు లేక దిక్కుమాలినదై యల్లాడుచున్నది. వీరభవమువారు గ్రాంటుల సర్వవియోగము, విశ్వకళా పరిషత్తువారు తమకు కాలపిన ఉత్తీర్ణసంఖ్యలు, ప్రశ్నోక్తసంఘము పరీక్ష జరిపించు అనుమతియులను పొందుచున్నారే కాని యీ ఉన్నతవిద్యావిధానాంతరీక్ష, వీరివిద్య విజ్ఞులనుబట్టి మొదలగు ప్రశ్నలను పరిష్కరించవలసిన ఆధారము కలిగించుకొనుటలేదు. వీరికు లేనకు వచ్చు సరాసరి ౮ రూపాయల ఆదాయముతో లేనకుమారుని ఉన్నతవిద్యకై వచ్చించుటనైన కండియానాయల నాలుగు అణా లేట్లు నిర్ణయమిచ్చుచున్నారే గమనించు తంత్రము లేదు. పరిస్థితులు విషమించు చుండ నిరుద్యోగసమస్య తలయెత్తినది. లేన రాజుడిలోన్నారే హర్షాను కమిటీవారు చెప్పకపోయినప్పటికిని ప్రాథమిక

వార్షిక పంతు కుమారుని విద్యకై ఖర్చుపెట్టి బతుకున్నదియు, నదరు ఖర్చు ఆర్థికముగా బూడిదలోపొసిన పన్నీ రగుచున్నదియు ఉన్నత విద్యనేర్చు విద్యార్థుల తండ్రులు గుర్రెంగంగలరను మాచన గవ్వడుచున్నది. ఇట్టి యాంగ్లోనే ప్రజలలో అంకురించినది. హర్షాను కమిటీ వారు కొంతవరకు దీనిని గమనించియే యున్నారు. వారు మాచనలు చెప్పుటకు ప్రార్థనము మరికొన్ని విషయములు తెలిపెదను. బ్రిటిషు ఇండియాలో మొత్తముమీద ౭ కోట్ల రూపాయలు ఉన్నతవిద్యకు ఖర్చు అగుచున్నది.

మూలసిల్లల జీతముమీద ఆదాయము	౪౨. ౩%
లోకల్ బోర్డు కెన్సలు	౯. ౯%
గవర్న మెంటు కోళమునుండి	౩౩. ౭%
ఇతర ఆదాయములనుండి	౧౪. ౧%

గవర్న మెంటువారు ఉన్నతవిద్యకై వచ్చించుచున్నది ఖర్చు లో మాడింటి ఒకపాలు. మదరాసురాజధానిలో రూపాయకు మూడుఅణాలవర గవర్న మెంటువారు ఇచ్చుచున్నది. విద్యార్థుల జీతముకండి రూపాయకు ౯ అణాలవర; లోకల్ బోర్డు కెన్సలు నుండి రూపాయకు అణాకాని ఖర్చుచున్నది. వంగదేశమునందు విద్యార్థుల జీతములనుండి మాటికి ౬౩. ౯ ఖర్చుచున్నది. మొత్తము మూడు గవర్న మెంటువారు ఉన్నతవిద్యకై వచ్చించు సామ్య నిక్కువో తక్కువో పాఠకులే గమనించెదరు గాక! ప్రాథమికవిద్యకై వచ్చించు ధనముతో దీనిని పరిపాల్య నవరచులేదు. వీరభవమువారు వచ్చించిన ధనమెట్టి వినియోగముపొందుచున్నారో పాఠకులే గమనించగలరు. కొంతకాలమునకు ఉన్నతవిద్యాపరిపూర్ణులు ఉద్యోగముల పొందుగలిగిరి. కాని నేడు వీరు అధిక సంఖ్యాకులను పట్టుకొను లతో తులమాగ లేకున్నారు. ఇది విచిత్రముగా చూచిన తేలిపిలము. ప్రస్తుత ఉన్నతవిద్యావిధానము మొదలంటి లోప భూయిష్టమైనదని నేటికి తేలుతెల్లమైనది. హర్షాను కమిటీవారు ఉన్నతవిద్యాపరితములు కెందుగా తేలిననని నిర్వచించుచు అంగ్లేయభాషయందభిమానము ప్రజలయందెక్కువగుచున్నదిని చెప్పుచున్నారు. వీరియిట్టి వ్యామోహమునకుగల కారణములను ప్రార్థిగా నియ్యక అక్కడక్కడ స్వవచనవ్యాపారములతో చేతలనింపియున్నారు. ప్రాథమికవిద్యా విధానములోనున్న 'వంధగ' (Wastage) ఉన్నత విద్యావిధానము నందు లేదని చెప్పుచున్నారు. "More Practical" విధానములు ఉన్నత పాఠశాలలో లేనియు, ఉన్నతవిద్య ప్రతివిద్యార్థికిని విశ్వకళాపరిషత్తువేళ ఉద్యోగప్రవేశములకు అర్హతలను మాత్రమే కలుగ జేయగలమని తేలుచున్నదియు వచించినారు. ఉన్నతవిద్యాంతరపరీక్ష ఫలితాంశములను జూడ మాటికి ౪౦ మంది మాత్రమే విశ్వకళా పరిషత్తునకు ప్రవేశార్హు లగుచుండ మిగిలిన ఆరవై మంది యేమగుచు

విద్యావిషయసంస్కరణమున నిర్వచింపబడిన 'దండుగ' సిద్ధాంతములో చేరుచున్నారని తేలుచున్నది. అధికసంఖ్యాకులు పరీక్షలో తప్పుటకు కారణములు చెప్పుచు పాఠశాలలయందు నిర్మాణకార్యక్రమములలో లోపము లుండవచ్చుననియు విద్యావిధానములు విద్యార్థుల స్వభావములకు విరుద్ధములై యున్నవనియు నుడిబినారు. ప్రస్తుత విధానములో గొప్పలోపము సంవత్సరాంతమున జరుగు తరగతివారి పరీక్ష ఫలితములు. కారణాంతరములచే ప్రధానోపాధ్యాయులు తరగతులవారి ఉత్తీర్ణ సంఖ్య బహుళము చేయుటవల్లనే విద్యాగర్హిత (Efficiency) తగ్గి పోవుటకు కారణమయ్యెనని చెప్పుచున్నారు. పర్యవసానముగా ఏరు తేల్చిన విషయ మేమనః బహుళసంఖ్యాకులను విద్యార్థులు ఉన్నత పాఠశాలలో తమ ఆర్థికశాసితక కేట్రులను దుర్వ్యయపరచుచున్నారనియు దీనికి కారణ మెట్టి లక్ష్యములేని ప్రస్తుత విద్యావిధానమే యనియు ఘంటాపక్షముగ జెప్పుచున్నారు. ఇటువంటి 'దండుగ'కు ఈకమిటీవారి తిరస్కారము చింతిల్లుచున్నారు. అన్ని రాష్ట్రములలోను తరగతులవారి ప్రయోజనములు బహుములకైనవని వీరినిర్ణయించినారు.

హస్తాగు కమిటీవారు విద్యాభివృద్ధిని మాత్రమే విచారించుచు ప్రధానాంశము వదిలిపెట్టవలసి వచ్చినవారైరి. ఉన్నతవిద్యాలోపముల శ్రోదీకరించి యాయాలోపములు సవరించు బాధ్యత కలుగజేసి కొనక రెండు సామాన్యసిద్ధాంతములను మాత్రము పొందుపరచిరి. విద్యావిధానము దేశమంతయు ఒక్కరూపమున నుండగూడదనుటకు తగిన కారణములు చూపకయే మార్కెట్టావలో విద్యగణిత మధ్య ఘికపాఠశాలలు పల్లెటూళ్ల నుండవలయుననియు అందు పాఠశాల క్రమణికలు వివిధములుగ నుండవలయుననియు మొదటిదిగ జెప్పిరి. సెను పాఠశాలలో విద్యార్థులకు పౌరశాసిత వ్యాపార సంబంధమైన కళాశాలల ప్రవేశమునకు తమ ప్రభుత్వము గణపవలయుననియు నిర్వచించిరి. స్వసహాయవిద్య యొక్క ప్రాధాన్యము పొందివలయుననియు గ్రామపరిశుద్ధత, సహకారసంఘములములు మొదలగునవి పాఠ్యములుగ నుండవలెనని వీరి కోరిక. దొరతనమువారి కోరికలకు కొంత యుండదు. ఉద్దేశ్యములు భాగ్యగర్హితములు. తిరస్కరింపు చెక్కు. కార్యము లల్పములు. గూర్తిన ఉద్దేశ్యముగా దిద్దించుండి నేటివరకు పరిపాలకుల విద్యావిషయములకు తీర్మానములన్నియు భాగ్యగర్హితములు. శ్రీయాయాపమును చాలావేరలయందు ఉన్నవాతనాబడుచున్నది. సంకుచితములై నిష్క్రమణములై విద్యార్థిని తిరికాగ్నిక బలహీనునిగ చేయుచున్నది. దొరతనమువారి తీర్మానముల సారాంశమీదనే మార్కెట్టావలో ఉన్నతవిద్య న్యాసింపజేయుట. మార్కెట్టావలో విద్యగర్హిత పుట యెట్టి ప్రోత్సాహము పొందుటలేదు. ప్రతిబంధకములు దొరతనము వారు చేరుగ స్పష్టించ బనిలేదు. ఉద్యోగములకు, విశ్వకళాపరిమత్త ప్రవేశములకు మార్కెట్టావ చెల్లని డబ్బు. మరియు, ఉన్నతావలో నాంగ్లభాష నభ్యసించి దానివల్ల చెక్కు విహికగౌరవములను సం

పొందించిన ఆంగ్ల మానసపుత్రుల యధికారములకు లోనినై, సంకుచిత భావప్రపంచమున దిరుగులాడు తార్కికుల కుతర్కవాదములకు ఆలవాలమై యుండు విశ్వకళాపరిమత్తము, మార్కెట్టావ ప్రాధాన్యము గల ఉన్నతవిద్య పెట్టు గౌరవించగలవు? మార్కెట్టావ మిద్య గణిత టకు విరసించు విశ్వకళాపరిమత్తము గొప్ప పరిమత్తు లనిపించుకొనుచుండ ఉన్నతవిద్యావిధానమునందు మార్కెట్టావ యెట్లు ప్రధానస్థానము పొందగలదు? ఒక్క పెట్టున మార్కెట్టావ ఉన్నతవిద్యలోనికిని, విశ్వకళావిద్యలోనికిని జొరబడలేదు. మార్కెట్టావ ప్రవేశము కలిగించుకొనుట కెట్టి పరిణామము పొందవలెనో విద్యాభిమానులని గర్వపడెడు ఆంగ్ల మానసపుత్రులే చెప్పవలెను.

స్వసహాయవిషయమై విచారించుటకేర్రదిన రాయల్ సంఘము వారు ఉన్నతవిద్యయొక్క నిజమయిన రూపమును మోహింపబులేక జెప్పిరి. 'అరుడు' మాత్రము ననుసరించి కొంతకాలముక్రిందట ఆంగ్ల విద్యయందు ప్రజలు గాఢాభిమానులై యుండిరనియు అందువల్ల పల్లెటూళ్ల విద్యార్థులు బస్తీ నింపిరనియు, ప్రస్తుతము సమయికావలసినదానికంటె సరకెక్కునైనదనియు అందుచే విద్యావిధానము సంపూర్తిగ మారవలయుననియు అట్లుమారి నూటికి 75 మంది విద్యగల వారైనప్పుడు విద్యయొక్క పరమాధ్యక్ష్యములు సరిగా గ్రహింపబడుననియు వీరు తలంచుచున్నారు. నిజము కావచ్చును. కాని యీ రెంటికీని సంధిసమయమున విద్యయొక్క సహజమయిన విలువ చాల చిరుకు తగ్గకలసివచ్చినది. ప్రజలలో విత్తకళానము పొచ్చి విద్యార్థుల సంఖ్య తగ్గువలచెడటకును మానవల చాలకొట్ట పొడవూపుచున్నది. మార్కెట్టావ ద్వారా విద్యగణిత పాఠశాల విద్యావిధానము ఆయాదేశకాలపాత్రములకు తగినట్లు సవరించబడిన పల్లెటూళ్లు వృద్ధికోండిగలవని హస్తాగుకమిటీవారి యభిప్రాయము. ఉన్నతవిద్యకు, ప్రాథమిక విద్యకు ఉపాధ్యాయులను తయారుచేయుటకు యంత్రకాల కావలె నటు. పల్లెటూళ్ల పాఠశాలలయందు పనిచేయుటకు తరుగ క్రమశిక్షను పొందిన గృహాధ్యాయులు కావలెనని వీరి గట్టియభిప్రాయము. వీరితో నేటిదినములకుముం దొకవిధాంతమును చెప్పించవలయును. ఉన్నతవిద్య దేశమంతయు ప్రధానాంశములలో నేర్పేన్నట్లుమై యుండవలయునా, లేక పట్టణములు గ్రామము లనుభేదములకుతావివ్యవలయునా? ఈవిషయము చక్కగా చెప్పింపవలసినదగుటచే ప్రస్తుతము వదిలివేయాలవలెచ్చుచున్నది. విద్యావిధానము స్థలాంతరభేదములకు ఒకపక్షమున తావిచ్చినప్పటికిని మూలనూత్రములను విద్యా లక్ష్యములందు భేదముకనిగ యుండరాదు. విశ్వకళాపరిమత్తప్రవేశము నకు ప్రతివారికిని అవకాశముండవలెనని విద్యావిధానముందు భేదముల కల్పింపరాదు. ఉన్నతవిద్యయే పరమావధిగా కోరువిద్యార్థులకు కూడా దేశమంతటను భిన్నభిన్నలక్ష్యములు గలవారై యుండుట ఇమం ఇనముగాదని తోచుచున్నది.

సాంకేతికవిద్యల విషయములో, యిప్పుడేరలంబింపబడుచున్నవిధానములు పోత్తిగ పరిశీలనవియ, బాధకూన్యములవియ విద్యాభ్యాస పాఠిక్రమిక కళా విద్యకు పోషానములు కావనియు, కన్నీళ్లుకుడు ముటుకును ఆత్మకంచన చేసికొనుటకునుపైయున్నవినియు విరళిప్రాధాన్యముచున్నట్లు వీరి అభిప్రాయములవలన విశేషించుచున్నది. ఆనగా మనరాజధానిలోని ఉన్నతవిద్యాపాఠశాలలలో 'మాన్యువ్ ట్రైనింగు' (Manual Training) తరగతులు నిష్ప్రయోజనములని తేటతెల్లమగుచున్నది. ఇందుకొరకై జచ్చింపబడు అర్థము శుద్ధమగుచున్నది. శిక్షనుపొందు విద్యార్థులు దాని విలువను గ్రహించి తేక పోవుటయేగాక దానిపరమార్థమును, అటపాఠముగ నెంచుచున్నారని హాస్యాసమీపివారికి తోచినది. ఇది మున్నాటికి నిజము. ఉన్నత విద్యకును సాంకేతికవిద్యకును పరస్పరసంబంధము కలవని తేవిద్యాభ్యాసములు నుద్దించలేదు. తొరతనమునాను నట్టి సంబంధము గ్రహించినట్లుగా తేలుటలేదుని వీరి విశ్చితాభిప్రాయము. అందు విద్యార్థులు కొంత జ్ఞానము సంపాదించిన పిదప సాంకేతికవిద్యలు విశ్వకర్మాపరి వస్తువేకాగ్నత కలిగించు విద్యలు నేర్పుకొనవలయునని వీరియభిప్రాయము. ఇట్టి యుక్తిమవిద్యావిధానపువట్టికలను తియ్యదుచేయుట కెవరు కాధ్యలో యెప్పుడు తయారు కావలయునో వీరు చెప్పక పడిరిపెట్టుట సమంజసముగా లేదు. ప్రస్తుతము విద్య మంశ్రులయధీనమైన కాళి కావున డిపార్టుమెంటు చేతల సలహాపొంది విద్యా విధానము వీరు తయారుచేయవలయును. ఉద్యోగస్థలకు మంశ్రులకు గల అభిప్రాయ మేకీభవించినగాని కార్యము కొనసాగదు. ఇట్టి యిద్దరు వ్యక్తుల మహాభావము లేకీభవించుట కదు కుద్రము. సరకు విషయములో నెవరును సంఘమువారి వ్యాఖ్యానములు పాఠకులు గమనించెదరు గాక!

పరీక్షలు

మాధ్యమికపాఠశాలాంతమున కేంద్రపరీక్ష జరుపవలెనని కొందరుపాక్షు లభిప్రాయ పడినట్లుగా వీరు కదించినారుగాని యావిషయమై యిదవిధముని చెప్పలేదు. ఉన్నతవిద్యాంతరీక్షను గూర్చి చర్చించుచూ అంతమైన 'దండుగకు' కారణమును చున్నదిని విరళిప్రాధాన్యముచున్నారు. ఆధికసంఖ్యాకులు ఉన్నతవిద్యపొందుచున్నప్పుడు ఆ విద్యార్థునిపై తగ్గిపోవుచున్నదియు, యిట్టి తగ్గింపుకు కారణము లర్హత లేని విద్యార్థులను ప్రయోజనము చేయుటయే యనియు వీరు తేల్చినారు. గర్విత ప్రమాదము పెట్టునిశ్చయించినాకా వీరు నిర్వచించిన నానుండెడిక. ఉత్తీర్ణుల సంఖ్య ఆత్మల్యపైవప్పుడు గరిష్ఠత ఎక్కువగునను నాచమునకు వీరు ప్రతివాదులు. వీరు క్రోడీకరించిన తేక్కల ప్రకారము ఉత్తీర్ణత సరాసరి నూటికి ముప్పదిగా నున్నది. ఇట్లున్నను గరిష్ఠత పోయినదిని విలసిండుట చూడ రాముడు ఛందమామపై ఏడ్చినట్లున్నది. గరిష్ఠత ప్రమాణములు మాన ప్రపంచ

సరిణామములు, కేవలము కల్పనాకళలుగా తోచెడి. భావకూన్యమై వ్యాకరణాదిగ్రంథముల పోకంటిపాటుగా నప్పగించగల ప్రపంచ జ్ఞానకూన్య లను ప్రార్థ పట్టిగ్రులంబెక్కువ గరిష్ఠత గలదో, వికాల భావనారూఢులై విశ్వకూనన ప్రపంచమును కవిపోల్కి చూచి ఆనందించు నవీనపట్టిగ్రుల ప్రావీణ్యము ఎక్కువో చెప్పగలిగినవారు చెప్పకచ్చును. వారే ప్రావీణ్యమును నిర్ణయించు సిద్ధాంతముల చూడ నిర్వచించ బూచవలయును. వార్తను కమిటీనా రిట్టిపని పెట్టుకొనలేదు.

ఉపాధ్యాయవర్గము

విద్యాపై పుణ్యము ఉపాధ్యాయవర్గముపై నెక్కువగా నాధారపడియున్నది. బోధనశిక్షను పొందిన ఉపాధ్యాయులసంఖ్య యాతీరున నున్నది. బొంబాయి 12%, వంగదేశము 22%, చెన్నరాజధాని 78%, చెన్నరాజధానిలో ఉన్నతవిద్యాలయములలో 20:1 ఉపాధ్యాయులు, వంగదేశముందు 12:18 మంది కలరు. బోధనకళాశాలలో అమలులో నున్న శిక్షావిధానములు నవీనపద్ధతుల సమతంతయులేవనియు, యంత్రములతో గులమాగు ఉపాధ్యాయులను తయారుచేయుచున్నవనియు ఉపాధ్యాయుల్లికల బాధ్యునిను నుత్తేరింగించగల పాఠానుక్రమణి కలుచూడ లేనియు వీరియభిప్రాయము. బోధనపాఠశాలలు గవర్నమెంటు ఉద్యోగస్థులరకమగుటచే వీరి పడిట్టుపద్ధతు లనవడములై విద్యాభ్యాసం ఇట్టియధీనుని కలిగించ లేకపోవుచున్నది. ఇక్కడికి వచ్చు ఉపాధ్యాయు లనుభవముగలవారు కాక ఉద్యోగరీత్యా కాలము గడుపువారైయున్నారు. అట్టివారితే బోధనవిధాన మెంతచిత్రముగ బోధింపబడునో శిక్షనుబొందు ఉపాధ్యాయులకే అనుభవము.

చేతనములు

ఉపాధ్యాయుని చేతనములు కడుశక్కుచుగ నున్నవి. వంగదేశముందు ఉపాధ్యాయుని చేతనము హీనతమముగా నున్నది. ఇది యిట్లాండ ఉద్యోగస్వామ్యము (Tenure of office) బుద్ధుడప్రాయమై యున్నది. స్థానికసంస్థలలోని ఉపాధ్యాయవర్గమువారి గతి చూడ వార్తానుగినివారు చెప్పినట్లు అనిత్యమై, సంప్రదాయకూన్యమై అల్లాడుచున్నది. ఏరాత్త్రినుందుచూడ ఉపాధ్యాయుని చేతన మితని యర్హతకు తగియుండలేదు. అనిత్యమైన ఉద్యోగముపై ఆధారపడుట వలన ఉపాధ్యాయులు సదిద్వ్యావ్యాప్తికి సహకారులు కాలేరని వీరి యభిప్రాయము. వీరియభిప్రాయముతో నేకీభవించుచు ఈలోపములు సవరించుమార్గములు వీరు నూచింపనందులకు చింతిల్లవలసియున్నది. తామరాకుమీది నీటికుల్లుములైన ఉద్యోగముల నమ్ముకొని ఉపాధ్యాయులు సంత్రిప్రమునకులై శక్తిసంచనలేక పనిచేయగలరని నమ్ముట పిచ్చి. ఈవిషయములో గ్రాంట్స్మ్యూరిలో కొన్నివరకు లను చేర్చినగాని పరిశీలులు మారవు. కుశ్రములు, పాత్యములు, తెదరింపులు ఎట్టిపనినిచేయకాలవు; చేయుటయులేదు.

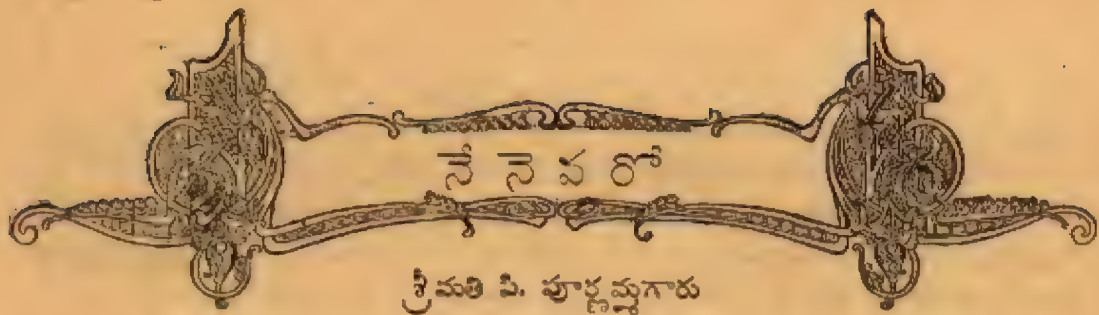
దేహదార్ధ్యము పెంపొందుటకు, పారసత్వపు హక్కులర్హము చేసుకొనుటకు, సంఘసేవా కార్యముల ప్రోత్సహించుటకు, తగిన సౌకర్యములు ఏర్పడుచున్నవే కాని నిజమైన సంస్కరణ. లింతవరకా చరణలోనికి రాలేదు. వైద్యపరీక్ష చేసుకును మాత్రమే జరుగుచున్నది. రోగము తెలిపిన మాత్రమున నానోగ్యము వృద్ధిపొందినది. పరీక్షించిన వైద్యుడు యింగ్లీషుభాషలో రోగము చేరు వ్రాసివాయిసంతనే తల్లి చింతలు తగ్గినట్లే తీసుకొనెదనని చెప్పుట చాల పొరపాటు. అట్లు తీసికొనవలసిన యవసరము వారికి గనుపడుటలేదు. బాలభూసంఘముల చర్యలు దుస్తులధాలుతోనూ, పత్రికాముఖమున గోరంతలు కొండంతలుగా పొగడుకొనుటతోనూ సరిపోవుచున్నవి. విద్యార్థులందు సాంఘిక సేవచేయు పురిగొల్పక, బాహ్యచిన్నప్రాధాన్యమును జాటుచున్నవి.

ఉన్నతవిద్యాప్రళంప ముగింపుచు హర్షానునివేదిక ఉన్నత పాఠశాలలలో చదువు విద్యార్థుల తెలివితేటలు బాగుగ తగినదాన్ని చనియు పురోభివృద్ధి చాల అనుకూలము లనియు పొగడియుండిరి. విద్యావిధానముమాత్రము మార్పుచెందవలె నని యాశించి తల్పివారు. వారి సంస్కరణవిధానముల నన్నిటిని కొంతవరకు విమర్శించియుంటిని.

మొనుష్య ప్రకము హర్షానునివేదికను తమ నివేదికలో పొందు పరుచుకొనుచు, విద్యావ్యాప్తి పని పరీక్షించుటకు ఒకవిధి ప్రసిద్ధాంతమును నిర్వచించిరి. విద్య ప్రజలలో పారసత్వపు హక్కులను గ్రహించుట కును, రాజకీయ సమస్యల నవ్వయించుటకును సమర్థులను చేయవలెనని పీరి సిద్ధాంతసారము. పరియగు రాజకీయనాయకులు, రాజకీయ తంత్రజ్ఞులు తయారైనయెడల విద్య గమ్యస్థానమునకు చేరిన దని యించుకొనెను. మొనుష్య ప్రకము క్రొత్తవిద్యావిధానము నిర్వచించుట వారిపనిగాదని సంబోధించుచు హర్షానునివేదికమాచన లములలో తెట్టుట శ్రేయోదాయకమని సలహాలిచ్చినారు. విద్యావిధానసంస్కరణలు తాము నివేదించిన రాజకీయసంస్కరణలతోపాటుగ నుండు సేవాయని తలచికావలెను యిరకుండి ధన్యులయిరి. హిందూవిజ్ఞానము పట్ల వీరికిగల సానుభూతి వీరిని నడిపించినప్పటిలో నిమిడియుండెను. అమెరికావారికి ఆశీరచరిత్ర స్వాతంత్ర్యస్థాపనతో మొదలైపెట్టు హిందూదేశములోనివిద్య అండ్లయపరిపాలనతో వచ్చినట్లుగా కిరు నిర్వచించిరి. విద్యయనగా పీరిసిద్ధాంతము ప్రకారము అండ్లయపరిపాలన పుస్తకములసంఖ్య. ప్రస్తుతవిద్యావిధానమునకు పూర్వం ప్రదాయము లభిస్తుచులుగా పరిణమించిననియు, అందుకల్ల ముద్రులపకమైన విద్య సంఖ్యలలో వృద్ధిచెందినప్పటికిని వృద్ధిదాయకముగ పరిణమించుచున్నదనియు మీరు వ్రాసినారు. మంత్రులకు పూర్వము అనగా ౧౮౭౦ వ సం॥నకు వెనుక విద్యానిపుణులని చాటెంపబడి యింగ్లాండునుండియే దిను మతిచేయబడిన అధికారులచేతులలో నుండెను. అట్టి విద్యావిధానమును మొనుష్య ప్రకము తుడునియులుగా ఖండించినది. ఇట్టి నిష్ప్రయోజన విద్యావిధానమునకు బాధ్యు లెవ్వరో పాఠకులు గమనించెదరు గాక!

పదింటి తొమ్మిదిపాళ్లు హిందూదేశీయులు గ్రామములలో నివసించుచున్నారు. రెక్కలనుబట్టి ప్రపంచములోని జనాభాలో వీరి ౧౪వంతు. ఆపతేక మద్దలమీచినపెట్టు దొరతనమువారు విద్యా వ్యాప్తికి గవెరి కేతాబ్బునున్న పై నీ దొరవృత్తిని హిందూదేశములో ౧౮౮౩ కి పదితొమ్మిదిపాళ్లు విద్యాంతులున్నారని చెప్పకొనుటకు సిగ్గుపడక, గ్రామములలోని ప్రజాబాహుళ్యము విద్యావ్యాప్తికి ప్రతిబంధకముగా నున్నదని సాహసించి వ్రాముటయందు పీరిసిద్ధాంతములు గోచరించుటలేదు. బట్టిలయందు విద్యాశాలల సౌకర్యములు పెంపొందించుట, గ్రామములయందు విద్యాశాలల నిర్మితస్థాపనయును దొరతనమువారి సంప్రదాయమైయున్నది. ఏ గ్రామములందు వారి ఉన్నతవిద్యాలయములు స్థాపించిరి? ముచ్చనకొకటియైనను లేదుకదా! వారి ఉద్యోగ స్థలపరిసరసౌకర్యములు, రాకపోకల ప్రతిబంధకములు వారికి ముఖ్యము. అట్టితని గ్రామప్రజలు విద్యావ్యాప్తికి ఆపకట్టలని దెప్పటకు పీరి శిల్పం తోచినదా తెలియకున్నది. పరిసరము సరిగ లేనను సిద్ధాంతము కుతర్కవాదుది. పరిసరము సేర్పరుచుట పాలకులబాధ్యత. ఇది ప్రోసిచ్చు ప్రజల నిజంచుట అనుమతి వాదము. పీరి సారాంశ భోగలో యిట్లుండే పీరి నిర్మాణపరి నిట్లుండే పీరి లేలికగా దీపించవచ్చును. ఉన్నత విద్యపట్ల పీరి విమర్శనలు నిష్ఫలములేక నిజము తెలిపినవి. విశ్వకళాపరివర్తనప్రదములైంది పెంపొందుచున్న ఉన్నత విద్య సంకుచితమై ఆదర్శవిహీనమై వెచ్చింపబడిన అర్థమును ఫల భూస్యముచేయునని పీరి నిష్పతాభిప్రాయము. విద్యావిధానములో జరుగవలసినమార్పులు నిర్మాణములలో నుండవలెననియు స్థానిక సంస్థలకు మార్గ చూలోచింపక సత్వరముగ విద్యను నడిచుచేయుటచే తప్పులు మెండైనవనియు పీరియద్దేశ్యము. విద్యాకాళాధికారుల సంఖ్య హెచ్చింపవలె ననియు ప్రావిణ్యమున కక్కువ యాదరము మాపుట ముఖ్యమనియు అట్టి పక్షాధికారులచే నడిపింపబడువిధానము సక్రమవంగమున నడచుచుననియు పీరియభిప్రాయము. ఇది చిరస్థి నీయాంశమే. ఉపాధ్యాయవర్గమునకు సంతుష్టిచేసి, పాఠ్యములను విద్యార్థుల సహజోక్తుల కనుకూలముగా చేయు సంస్కరణములే ఫలించునగాని రెక్కల మార్పులు ఫలదాయకములు గావు.

విద్యార్థులక్ష్యములు జాతిసంప్రదాయములను, జాతిపరిణామమును ఆనుసరించియే యుండవలెను. మనదేశముందలి విద్యావిధానము, సమస్త మనవలక్షణమున కనువాదముగా నుండవలెను. చతుర్విధ పురుషార్థము లను ధర్మాధికారమహిమలే విద్యలకు లక్ష్యములుగా నుండవలెను. బ్రహ్మచర్యము, ధైర్యము, ప్రాకృత్యముభేదము లేని విజ్ఞానము, జాతిదైలవ్యమును జూపించు కళలు, విద్యావిధానము నిమిత్తమయ్యెను. సాంకేతికవిద్య లని పిలువబడు చతుష్టయవిద్య విద్యావిధానమునకు తాళువలయును. అవశ్యపాఠ్యములు, మార్పు భావ, ప్రజాసేవ, అభిమానపాఠ్యముగూడ నుండవలెను. ఉన్నత విద్య అన అంతము గలదై యుండి ప్రయోజనోత్పకమనది సమాకారి యై నిరాపేక్షబడుగల బాహ్యవిషయముగలదై నాలుగుసంవత్సరముల ప్రాయముతో నుండిన బాగుండునని తి ముచున్నది. హర్షానునివేదికనివేదికను విమర్శించు రి. యాచార్యముయొక్క ప్రధానోద్దేశ్యము గాన విద్యావిధానము విఫలముగ నెట్లుండవలెనో వ్రాయుటలేదు.

౧

అందరిందా త్తరనుగు బ్రహ్మాండమును సృజించి, నవ నవోన్మేషముగు ప్రకృతిరంగమధ్యమున లీలావిజోది యగు భగవంతుడు ప్రాణాత్మియై యొనర్చిన ప్రాకృత వ్యక్తులలో నే నొకరిని. ఆపుడే లావణ్యము నాసామ్య యొను. ననుగాంచి స్వప్తి సార్థకమయ్యెనని నాజనకుడు సంతసించెను. జన్మము భస్యమయ్యెనని నాపైదోడు పం భ్రమాశ్చర్యచకితుడయ్యెను. పృథివి నవపల్లవసూన సమాశ్రితములగు వృక్షములతో నన్నా హ్వనించెను. ఉద కము చల్లదనము నొనగ నన్నని వాసతుంపురలతో నన్నెదుర్కొనెను. సూర్యతేజ మసంఖ్యాకములగు కిరణ ములతో నాకు మార్గదర్శియయ్యెను. వాయువు అనంత సహస్రసూనముల సుగంధమును నాకారగింపు వెట్టెను. ఆకాసము దివ్యజ్యోతిర్విలసితమై నాకు గొడుగు వట్టెను. ఇటుల పంచభూతములును, నారాకవలన విలసనోన్ముఖము లయ్యెను. మంగళప్రదమగు నా సుముహూర్తమునఁ బుట్టిన రెండు వ్యక్తులలో కేంద్రమును నేను. ప్రకృతియం దంతటను వెల్లివిరియు రామణీయకమును, సౌకుమార్య మును నాకొఱకే సృజంపఁబడినవి. అంతియకాదు. చేత నాచేతనమగు నఖిలప్రపంచము నాకర్షించి దానివలన నాకర్షింపఁబడు మూలవిరాట్టును నేను. సంకల్పసిద్ధి లేని నా పైదోడునకు జ్ఞానప్రబోధ మొనర్చి ఉత్సాహోత్తేజము లను కల్పించినది నేనే. ఆతని చక్షువులను వెలుంగుదెనకు త్రిప్పినది నేన. ఆతనికి సౌఖ్యానందముల రుచి చూపినది నేన. పుణ్యప్రచారమునం దతని లక్ష్మ్యము నిల్పినది నేన. కాని చాంచల్యమువలన పాపఫలమును పుడుక ప్రోత్స

హించినదియు నేనయని యీ లోకమున వాడుక. పుణ్య పాపములు, సుఖదుఃఖములు, చీకటివెలుగులు, అవినా భావములు; ఈస్వప్తికి వైసర్గికములు; ఇహలోకసాం ప్రదాయములకు పునాదులు. వీని వివక్షిత లేకున్న నిది దేవలోకమో, రాక్షసలోకమో యగును. మానవలోక నిర్మాణమున కావశ్యకతయే లేదు. స్వప్తియందు ప్రస్ఫుటమగు ద్వంద్వమును పురుషునకు వివరించుట విజ్ఞానోప దేశమా? పాపప్రబోధమా?

౨

నేను ఆదిశక్తిని. పురుషుడు ఘటనాదక్షుడగు శక్తిమంతుడు. త్రిమూర్త్యాత్మకమగు భగవదంశమునందు నాయునికి ప్రత్యక్షము. ప్రథమమున శివుడు నన్ను నిర సించి విరాగియై ప్రళయోత్సాహియయ్యెను. కాని యచి రకాలమున విజతుడై యర్థదేహమును నాకు పంచి యిచ్చెను. నన్ను జటాజూటమున ధరించెను. అతనికి ఆ ప్రతిమానమగు శక్తిని ధారపోసిన శాంకరిని నేనే. విష్ణు పు ప్రసిద్ధములగు వివిధానతారములయందు నాకైదండ విడువలేడు. అతడు నా సాహచర్యమువలననే యుగ యుగమున ధర్మసంస్థాపనము చేయఁగలిగెను. బ్రహ్మచే వేదవాక్కులను పలికించినది నేనే. నకలవిద్యలకు నధిదే వతను నేనే. నా చరిత్రము ఐతిత్రము. నాప్రతిభ అప్రతి మానము. నాయునికి ఉత్సాహజనకము. నారూపము కో మలము. దేవతలు నాకు లలితపీఠము నిచ్చిరి. మునులు నాసుగుణముల స్తుతించిరి. పురుషులు దేవరూపమున నన్ను పూజ చేసిరి. నిస్సహాయత నొంటరిగ వనములఁ దిరుగుచున్న నన్ను క్రూరమృగములు హింసింప వెఱచి

(శ్రీ). డా. చౌఇత్ రాం పి. గిద్వాసాగారు

స్వాగతసమితి అధ్యక్షులు

(శ్రీ) నర్సార వల్లభాయపలేలుగారు, అగ్యతలు.

ఈ-వ అఖిలభారతజాతీయ మహాసభ, కరాచి

శ్రీ బి.వి. సుబ్రహ్మణ్యం మువందుగారు

శ్రీమతి కె.వి. చంద్రమణి లలితాదేవిగారు
(ప్రొఫెసరు ఆంధ్రప్రదేశ్ విశ్వవిద్యాలయం)

శ్రీ పద్మావతి గోవిందాచార్యులు

శ్రీ ఆర్. కె. విద్యారణ్యం
ప్రొఫెసరు ఆంధ్రప్రదేశ్ విశ్వవిద్యాలయం

శ్రీ నే.వి. సుబ్రహ్మణ్యం
ప్రొఫెసరు ఆంధ్రప్రదేశ్ విశ్వవిద్యాలయం

శ్రీ జి.వి. బాబుగారు
ప్రొఫెసరు ఆంధ్రప్రదేశ్ విశ్వవిద్యాలయం

శ్రీ కుమారి పద్మావతి జి. గిద్దానగారు
ప్రొఫెసరు ఆంధ్రప్రదేశ్ విశ్వవిద్యాలయం

తమ క్రొవ్యమును వదలి మచ్చికపడినవి. చైతన్యరహితములగు ఆయశ్వకలములు గూడ నే ననరువోసిన యుదకమునందు సాధువులై సిద్ధభోజ్యములైనవి. ప్రేమపాత్రుడగు పురుషుని యమపాశేబాధవిముక్తుని గావించి, దుర్జయమగు మృత్యువును సాధించి, జయించినది నేనే. నాకెంత సాహసమో అంత ఆనందవిపాస. ఎంత ఉత్సాహమో అంత బేదార్యము. ఎంత చంచలతయో అంత చట్టుదల. నాగరమథనోపలభమగు అమృతభోజనమును సురలకు పంచి రక్కసులకు దక్కవీకుండచేసిన నాసామర్థ్యమువలన మానవలోకమున కేకాక దేవలోకమునకును కల్యాణము చేకూరలేదా? దుష్టశిక్షణనీత్యుబద్ధుడైన పురుషోత్తము నెదుర్కొని మూర్ఖుడై జీసిన సరకమహావృత్తుమును మొదలగునణగిన వినాహస్తములే నుండి! కాని యీ నాప్రతిభ యీర్వారహితులగు దేవతలకైనను గిట్టలేదు. సర్వసమగ్ధులగు వారి కేలోటు? ఆనంగతమైనను సహజ మనిపించగలుగు నొక విచిత్రపుష్పన్నాగమువన్న బడినది. తుట్టతుడకు నేను దేవగురునకు క్రోహ మొనర్చితి ననిరి. ఇది విశ్వసనీయమా? అయినచో నాదోహ మెట్టిది? పురాణప్రోక్తమగు నానిష్కళంకచరితము నరసి యిందులకు సమాధాన మొనఁగూడని మనవి.

3

కలి యవతరించెను. ఖడ్గము ధర్మకల్పకమయ్యెను. పురుషుఁ డీర్వాసముద్రమునబడి మరణసంతోభమునఁ గన్నఁగానకున్నాడు. అట్టితత్తి నతఁడు రాగద్వేషానక్రుడై అధఃపతితుఁడు కాకుండ నడ్డుపడి నాశ్చర్యోత్సాహములవలన సులక్షణలక్ష్మితుగా నొనర్చియుంటిని. సర్వసమగ్ధులకేనియు దుర్భటమై తోచు రాజ్యభారమును నాభుజస్కంధములం దెదుకొని రామరాజ్యమును మిఱపించు రీతిని పరిపాలన మొనరించు వేర్చు నాకుగ్గుపాలతో బెట్టినది. నూతన రాజ్యసంస్థాపనమునందును, శత్రురాజ్యవినాశమునందును, నేను ముందంజవైచితిని. నేనాశ్రయించిన చోటలు నగరములై, రాజ్యములై రాష్ట్రములై ఖండము లయ్యెను. నా రూక్షరూణనేత్రములు ప్రసరించిన స్థానములు తూణకాలములో విగ్ధానములైనవి. నా యుద్ధోగ్ధనమువలననే ధనముకంటె, నిహలోకసుఖములకంటె, ప్రాణముకంటె మానమే లోకోత్తరమగు ప్రతిభా

వంతమయ్యెను. నాసాహసాదార్యములకుఁ బురుషుఁ డచ్చెరువంది వినతముఁ డయ్యెను. పురుషులు పరస్పర ద్వేషమువలన మాతృదేశమును ఎదుల కర్పణము చేయునపుడు పరకీయజీవనప్రవాహము దేశమున చొరకుండఁ జెలియలికట్టనై నిలిచినది నేనే. నాకు బలము లేదనుట పరిపాటి. కాని శతసహస్రయుద్ధములు నాకు విజయము చేకూర్చిన సామర్థ్యము నేమనిపిలుతురు? నేను శరసంధానకౌశలముపొందుట కభ్యంతరకారులగు నవయవములను ఖండించుటకేనియు వెఱచితినా? కొన యూపిరియున్నంత వరకు స్వరాజ్యమును ప్రవేశించిన శత్రువులతో బోరాడి చచ్చుటయో చంపుటయోగాని పగరకు వెన్నిచ్చి యెఱుంగనే! నేపోదినయుద్ధములు, నే స్థాపించినసంస్థానములు, నే నాశనమొనర్చిన రాజ్యములు లెక్కించినదెవరు?

౪

ప్రకృతితో నాకుఁ బోరాటము ముగిసెను. సంభావనము కుదిరెను. కోమలమగు నాశరీరమునందలి కోమల తరమగు హృదయము ప్రవిమలమగు ప్రకృతియంద లీనమయ్యెను. ఫలితము కుసుమకోమల మగు కావ్యము, గానము, నేను. బాహ్యప్రపంచమునందు జీవాణువు, పునస్సృష్టి చెందు డ్డేత్రమును; అటులనే నాహృదయము భావప్రపంచము నందు నజీవమగు కవితాదీజము మొలకలెత్తుటకు పదనగు డ్డేత్రము. నాపలుకు మధురము. నా కవిత మధురతరము. నా గానము తన్మయానందము. కులము హీనమైనను కలము కాదు. గంటమునాకు అహీనమగు నన్నె తెచ్చెను. నామూర్తియందలి మార్దవము, నా కావ్యములందు ప్రతిఫలించినది. నాతనువునందలి సౌకుమార్యము నాకవనము నావహించినది. నాచేష్టలయందలి సహజశృంగారము నాపాటలయందు వెల్లివెరిసినది. నా కవనమును గ్రహించి నాగానము నాలకించి సోల్లాసితుఁడు నమ్మోహితుఁడుకాని మానవుఁడేడి! లేడు.

౫

నాకు గృహమేప్రపంచము. దేశము రాజ్యము. సంసారమే మోక్షము. నాశ్చర్యము నేలఁ గలసినది. నాకవితాధోరణి గడ్డలపాలైనది. నాగానరూపి గహనసీమలందు దాఁగినది. పురుషున కానందదాయకమగు నొకపుష్పముగా నేను మాజీతిని. పురుషుఁ డొకమాణునన్ను మృదు

లపల్లవములగుదులయం దునిచి మన్ననసేయును. ఒక మాటు నన్ను కన్నుల కద్దకొని జీవన్ముక్తి నందితినని సంతసించును. ఒకమాటు నన్ను సమాధులోనికి దరహసితవదనుడగును. ఒకమాటు నన్ను సుకుమారముగ చుంబించి తన్మయత నందును. వేటొకమాటు కురితచాలనమున నన్ను బిడికిట బట్టి నలిపివేయును. కోవశమున నోటనమలి మ్రింగివేయును. క్రోధోద్ధరతవలన గాలితో నేలరాచి రూపుమాపును. నేను పురుషునిచేతి కీలు బొమ్మను. అతని కుడయోగమునంతవఱకే నాజన్మము సార్థకము. నికృష్టుడగు పురుషాధమున కయినను నేనపకృతి సేయనెంచుట మహాపాతకము. నాశరీరమునందు ధరించుటకు రత్న భూషణములకు, చీనాంబరములకు, కొదవలేదు. తనశ్శృంగారమే నాకు ముక్తి. పురుషుని కుడచారమే నాకు భుక్తి. అతనియం దనురాగమే నాకు సర్వోక్తి.

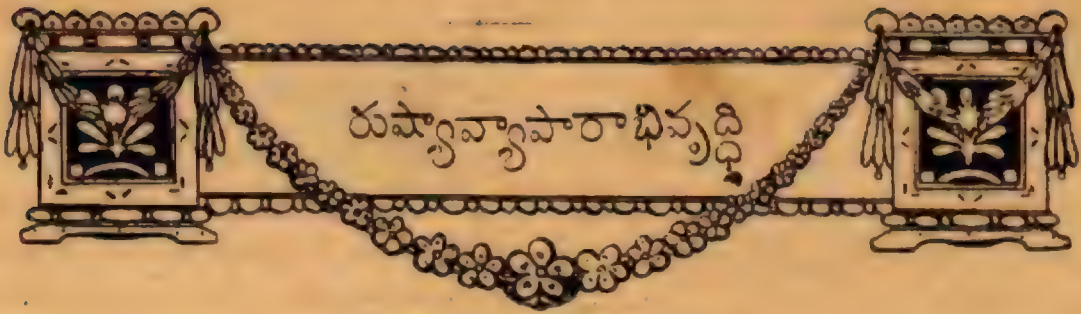
౬

నిద్రాణమైన నా అంతశ్శక్తి త్వరలోనే మేల్కొన్నది. విజ్ఞానచక్షువు నావరించిన తిమిరములను ఉదయ భానునివలె పటాపంచ లొనర్చినది. నన్ను సంక్షుభిత మొనర్చిన పరాధీన వాయువులను తఱుమఁగొట్టినది. కలకలలాడు గృహమునందు నే నధిష్ఠాన దేవత వైతిని. ప్రపంచముయొక్క భావిస్థితి కాధారభూతులగు వారికి నేనుపదేష్టనైనపుడు నేను సజ్జానాంధకారమునందు అస్వాతంత్ర్యపంకమునందు బడియుండు టెట్లు? నికృష్టమగు పరాధీనత కొలఁదికాల మనుభవించినంతనే నాస్వభావ సిద్ధమగు స్వేచ్ఛాపిపాస వేయి మడుంగులు విజృంభించి నన్ను కార్యశూరత్వమునకు పురికొల్పినది. మొక్క వోయి మూలనుబడియున్న నా కత్తికి సాన పెట్టితిని. వితిగిపోయిన నా కలమునందు సంజీవము పోసితిని. తెగిపోయిన నా వీణాతంత్రులను జక్కఁ జేసి విశ్వశ్రుతికి మేళవించితిని. ఇది నాకొక పునర్జన్మము. సూక్ష్మగ్రాహి యగు పురుషుడు నాయం దుద్భవించిన ఆనూతనతేజము దేవదత్తమైనదిగా గ్రహించి యథా స్థానమున నా కభిషేక మొనర్చెను. ఆ తిజోవాహినిని గుఱుతింపలేక దాని మార్గమధ్యమున తారాడుచు నిలచిన పుట్టులు, మెట్టులు, గుట్టులును కొట్టుకొనిపోయివిశాల

సముద్రమునందు విలీనములై పోయినవి. సహజసర్వోపలభించే నాయందు వికాసము పొచ్చెను. నా తోడు లేక పురుషుఁ డేకార్యమును చేయసాహించెడు. పురుషుని అనుకూలతలేక నే నేడనియు చేయఁబూనను. నాభావముల నతడు మన్నించును. అతని సొకల్పముల నేను గౌరవించును. నా తోడ్పాటువలననే పురుషునకు జయము సిద్ధించును. జ్ఞానము అభివృద్ధి యగును. జీవితము పవిత్రమగును; స్వర్గము సాధ్యమగును.

౭

నేను మానవుని ప్రాణములోని ప్రాణమును. కంటిలోని పాపము. కంఠములోని స్వరమును. వెలుంగులోని తిజస్సును. లోకములోని జ్యోతిని. నా ఆకారము సుందరము. భావము శ్రేయస్కరము. వాక్కు మృదువు. నటన రమ్యము. మానము పావనము. పురుషుని అర్థభాగము—కాదు సర్వస్వము, నాది. నా ధర్మమును తప్పను. నా బాధ్యతలకు వెనుదీయను. నా హక్కులను విడువను. నా స్వాతంత్ర్యమును పరాధీనము చేయను. నాసాహసమును, నాసాశీల్యమును, నా సాధుభావమును ప్రచారమొనర్చి ప్రపంచము నింకను సుఖప్రదముగా మానవజీవితముల నింక నుత్సాహవంతములుగఁ జేయఁగల నను ఆకుంతర విశ్వాసము నాయందు మూర్తీభవించియున్నది. ప్రాస్యములగు దుస్తులు, సంక్లిష్టములగు కేశములు వేటొక ధృతి తమును సూచించునందురేమో! ఇవి యవలక్షణములే యగుచో కాని వెయ్యివి? నేను పారతంత్ర్యశృంగులముల తెంచుకొని స్వధర్మనిర్ణయ మొనర్చుకొను నీసమయమునఁ గొంచెము ముందునకు చూడుఁడు! నేనుస్వప్ని యందు స్వస్థారము నాక్రమించి సహజగుణములవలన రాణకెక్కి పురుషుని రాణింపఁజేయఁగల సామర్థ్యము నాయందు నిపురుగప్పిన నిష్పవలెనున్నది సుఁడ! బోధన యందు, వాదనయందు, రాజకార్యనిర్వహణమునందు, వర్తకవ్యాపారములందు—ఇది యది యన నేల?—ప్రపంచ వ్యవహారములం దన్ని శాఖలయందును నా యునికీవలన నూతనోత్సాహసంరంభములు సువ్యక్తములు కాఁగలవు. విమలమగు నాక్రమవలన, హృదయపూర్వక మగు నా నేవవలన లోకకల్యాణము సిద్ధింపఁగలదు. అపుడు నేను “ధన్యాఽస్మి” యనుకొందును.

వోరేటి నరసింహస్వామిగారు

వర్తమానకాలమున ప్రపంచముంతటినీ అన్ని విధముల వాకర్షించుచున్న దేశము రుహ్యముని చెప్పుచున్నది. ఇందు గురు కారణము రద్దీకముయొక్క యభివృద్ధియే. నూతనమార్గముల నమనరించి యాదరకాలమున నిట్టి యద్భుతాభివృద్ధి గాంచిన దేశ మింకొకటి మనము గాంచము. ఇట్లయభివృద్ధిసొందుటకు కారణ మేదియో యిందుక పరికింతము.

రుహ్యదేశము చక్రవర్తిపాలనముననుండి ౧౯౧౭ సంవత్సరమున తప్పింపబడి ప్రజాయత్తము గావింపబడినది. అప్పటి కీదేశ మిట్టి కేరుప్రతిష్ఠలను కలిగియుండలేదు. ఐరోపామహా సంగ్రామముందు పాల్గొని కడు నిడుములు పొందుచుండెను. ప్రజలు కడుపు నిండ తిండిలేక మలమల మాడుచుండిరి. దేశము వికాలమైనదైనను వ్యవసాయము తక్కువగ నుండెను. పరిశ్రమలందుమాడ నెక్కువ యభివృద్ధి లేదు. అట్టిసమయమున ప్రజలు చక్రవర్తిని చంపి, రాజ్యమును ప్రజాయత్తము గావించుకొనిరి. కాని చాలకష్టములు పడవలసి వచ్చెను. దేశమునందుగల కలహములతోపాటు ఐరోపామహాసంగ్రామము వారికి గోరుచుట్టుపై రోకటిపోటువలె గాన్పించెను. తదితర ప్రభుత్వమువా కీప్రభుత్వము నొప్పుకొనరైరి.

అయినను ప్రజాప్రభుత్వము కొనసాగినది. నూతనప్రభుత్వము స్థిరముగా నుండుటకై ప్రయత్నించినది. ఒక సంవత్సరకాలములో తన నూతనమార్గముల నలంబించినది. ప్రజలలోగల యశాంతిని మాన్పుటకై మిక్కిలి పాటుపడినది. వ్యవసాయదారులకు బంజరు భూములను సాగునకల్పి పంట నభివృద్ధికి కల్పించి. అందువలన కరవు తగ్గి ప్రజలయందు శాంతి కలగొనినది. అదిగాక, చక్రవర్తిప్రభుత్వముచే చేయబడిన ఋణములన్నిటి నిచ్చుట కీ నూతనప్రభుత్వము నిరాకరించినది. అందువలన తదితర ప్రభుత్వములకు కొపము వచ్చినను దేశమునందీ ప్రభుత్వముపట్ల ప్రేమ జనించినది. బ్యాంకులను, రైల్వేయ వ్యాపారమును జాతీయమునెక్కి రక్షణపద్ధతి నలంబించినది. దేశీయ వ్యాపారమును ప్రభుత్వము స్వాధీనపరుచుకొని, చేతి పరిశ్రమలనభివృద్ధి నొందించినది.

ఇటు లొకసంవత్సరము గడచినది. తరువాత రైల్వేవ్యాపార మడుగంటినది. తదితర దేశములవారికి సాంఘికప్రభుత్వమునందెక్కువ

లేనందున, రుహ్యదేశములోనికి దిరుముతులుగాని, రద్దీకమునుండి యెరుముతులుగాని జరుపుటను వారు నిశ్చయించిరి. అందువలన మట్టజోనుండు పట్టణమువలె రుహ్య మెలగవలసి వచ్చెను. స్వయంత్రాధము భోజనపాముగిని, తదితర కీచనాధారములను వస్తువులను వీలవారికిని, ఆవసరముగలవారికిని ప్రభుత్వమువా రుచితముగ పంచిపెట్టుచుండిరి. వర్తకమునంతయు ప్రభుత్వమువారు లోబరచుకొని దేశీయులనుపొషించుచుండిరి. మూడుసంవత్సరములవరకు నీపద్ధతి నలంబించిన తరువాత దీని యవసరము తీరినది. అప్పుడు నూతనాధికపద్ధతి ననుసరించిరి.

ఈ నూతనపద్ధతివలన స్వేచ్ఛావాణిజ్యము ప్రబలినది. భోజన పాముగిని ఇచ్చు పద్ధతి ఆపివేయబడెను. ప్రతివ్యాపారకంఠకును "ట్రస్టు" ల నేర్పాటుచేయు పద్ధతి ప్రారంభమయినది. ఆవసరముగ పాముగిని మాత్రమే కొనుటయు, అవసరపరపునకుమాత్రమే యమ్ముటయు జరుగుచుండెను. అందువలన ప్రజలకు సౌఖ్యముకలిగి, చాలధనము చేశారు. ఈపద్ధతియే ప్రస్తుతిమందుమాడ నలంబింపబడ చున్నది.

తరువాత ప్రభుత్వమును విదేశీయులుమాడ నొప్పుకొనునట్లుగా ర్పింపకై తన స్థిరత్వమును సంపాదించుటకు ప్రయత్నింపబడెను. ప్రభుత్వము స్థిరముగా నుండుటకు వాణిజ్యుల చెలామణి యవసరము. ఇందుకు తగిన మూలధన ముండవలెను. అందుకై ప్రభుత్వమువా రొక బ్యాంకును స్థాపించి యందుకై ఇచ్చుటలతో వాణిజ్యుల నేర్పరచిరి. ప్రస్తుతము దీని వాణిజ్యము ౬౦౦,౦౦౦,౦౦౦ రుబుల్లు డన్నుని తెలుపుచున్నది. అందులన ప్రభుత్వము బాగుగా స్థిరపడినది.

ఒక సంవత్సరము గలిగించినమ్ముట పరిశ్రమ యభివృద్ధికై ప్రభుత్వము తగిన కాపనముల నేర్పాటు చేసినది. ప్రభుత్వమువా రే స్వయముగా కొన్ని పరిశ్రమలను స్థాపించి వ్రాతపాపరచిరి. అవసరపు నిర్మలను తగ్గించి అందుచే మిగిలినవానిని యీ పరిశ్రమలకు మూలధనముగా నుపయోగించిరి. అన్ని విధముల యంత్రములను దేశమునందు గలకొని దేశీయులకు కావలసిన పాముగిని తియ్యదు చేయించిరి.

ఇటు మరొక సంవత్సరకాలము గడచినది. ఇహకారోద్ధయమునై ప్రభుత్వము తనపనిని కేంద్రీకరించినది. ఇహకారిజ్ఞానము ప్రజలందు పాచ్చుగ వ్యాపించినది. కనపర్యంతయు ప్రతిజనమును ఇహకారోద్ధయమును గరించి తగు వ్యాపకములను తప్పక ప్రచురించుట

మొదలిడెను. అందువలన సహకారసంస్థ లెన్నియో స్థాపించబడినవి. ఇతరులకై తాను పాటుపడుటయను నూర్చిని ప్రజలు బాగుగ గ్రహించిరి. అందుచే ప్రభుత్వమునకు చాల ఉపయోగము చేసారను.

ఇట్లు ప్రభుత్వ మన్ని దిగుముల ప్రజలకు ఉపయోగపడి దేశమును మహాన్నతతకు తీర్చివది. అందుచే ప్రస్తుతమున రుష్యా ప్రభుత్వము మన్ని దేశములును గుర్తించినవి. అదేశముతో వర్తకపు టొడంబడికలను చేసికొనుచున్నవి. కానివారి ప్రభుత్వవిధానమునం దిరుదుల కిట్టములేదు. అది సాంఘిక ప్రభుత్వము. ప్రజలకు సాంఘిక నమనునది లేదు. అంతయు ప్రభుత్వమువారిదే. ప్రభుత్వమే ప్రజలను పోషించును. ప్రజలు కష్టపడి ప్రభుత్వమునకు సామ్యు చేయవలెను. ప్రభుత్వము, ప్రజలు దేశమే మెలనుచున్నారు. అందుచేతనే యధికారములో సంత యభివృద్ధిని తెందుటకవకాశము కలిగినది.

ప్రస్తుతమున వ్యాపార మంతయు తక్కిన దేశములలోవలెనే జరుగుచున్నది. వాణిజ్యము, నోట్లు గలవు. ఐనోపాదేశములన్నిటికంటె అచ్చటి దేశమును గురించిపోయినది. వస్తువు లన్నియు చివుకగా లభించును. అన్ని వస్తువులకంటె మునుపు ప్రకము లభింపకగాను, హెచ్చుగాను దొరకును. ప్రతివీటిను పెద్దదుకాణములు, మారకపు కచేరీలు, బ్యాంకులు తదితర దేశములలోవలెనే యున్నవి. కాని నకనాగరికతా వ్యాపారము వారిని పూర్తిగా వశముచేసికొనబాలక పోయినది. కుద్రమగు వస్త్రముల వాస్త్రజులు వాడుదురుగాని "ఫేషను" కు వారు లొంగరు. మిక్కిలి పనికిల యున్నతోడోగ్యముల మారితే మోటారు బండల్లో కవలదురు గాని తదితరులు వడవిగాని, గుర్రపు బండల్లోగాని పోవుదురు. మొత్తముపైని వ్యక్తిగతము గోచరించదు.

వ్యాపారము సాధారణముగా జరుగుచున్నది. వ్యాపారసంస్థ లన్నియు సహకారసంస్థములచే గాని, ప్రభుత్వమువారిచేగాని నడుపబడుచున్నవి. "మాస్కోవ్ లో బ్యాంకు" అనేకాఖిలు గలిగి యాసల్లు గవు మ్యానిసిపాలిటీవారిచే నడుపబడుచున్నవి. "ఆల్ రష్యన్ ట్రెస్ట్రైస్ సిండికేటు" సంస్థ ప్రభుత్వమువారి నాలనలో యున్నది. అదిగాక "ప్రాంబ్యాంకు" "కోఆపరేటివు బ్యాంకు" మాడ ప్రభుత్వము వారి యధీనములోనే కలవు. "ప్రాంబ్యాంకు" అనునది పరిశ్రమలకు సహాయముచేయు గణపంథ ఇట్టిచే వ్యాపారవారులు యుపయోగార్థము "ఆగ్రికల్చరల్ బ్యాంకు" గారు. దీనికి యాదై శంకు శాఖలు గలవు గాన దేశములోనుండు రయితు లందరికు నందుబాటులో నీ బ్యాంకు గలదు. అదిగాక "పీటీబ్యాంకు" కార్మికులకు ఉపయోగపడుచున్నది. అన్ని బ్యాంకులు ప్రజల సహకారములచే నడుపబడుచున్నవి పోషితము హెచ్చుగా నుండును.

ఒక ధనాగారములేగాక పుష్కలయధికరసంస్థము లెన్నియో కలవు. పెద్ద పెద్ద దుకాణములన్నియు ప్రభుత్వమువారి పాలనలోనే యుండును. మిగిలినమాత్రము సహకారసంస్థములచేతను, బాయిం

టుస్టాకుకంపెనీలచేతను నడుపబడుచున్నవి. వ్యక్తివ్యాపార మాదేశములో పూర్తిగ నడుగంటినదిని చెప్పవచ్చును. బట్టల "ప్లోరు" లు, గేయాకు "ప్లోరులు", మందుల "ప్లోరు"లు, మొదలగు వన్నియు ప్రభుత్వపు ప్రత్యేకకాఖిల పరిపాలనలో యున్నవి. సహకారసంస్థలును, తదితరసంస్థములును వ్యాపారపు సన్నుకొలదిగ మారితే చెల్లించుచుండును. ప్రభుత్వమువారి మిల్లులు వస్తువులను తయారుచేసి సహకార సంస్థల పరమునగును. అవి వారిని విక్రయించుచుండును. ఇతరులలో పోలిగాని, కరువుగాని సంభవించినపుడు వస్తువుల జలలను ప్రభుత్వము వారు తగ్గించి పోలిక నిలుబడెదరు. మిల్లులలోని యజమానులుగ కార్మికుల కిష్టములే నని నీయించుదురు. కార్మికుల తగవులను వారిలో కొందరికే సంఘముగా నేర్పడి యజమానుల సహాయముతో పరిష్కరించుదురు. వీరి తగవులను మూడవవయికి యున్నదు తీర్పు నవసరములేదు. లాభములో పదియవంతు కార్మికుల యభివృద్ధికై వెచ్చించెదరు. అందుచేత కార్మికులు యజమానులయెడలను, పనిచుండును మిగుల శ్రద్ధ గలిగియుండి తగవులకు స్థాన మొసగరు. యజమానులుమాడ నిరాడంబరముగ కార్మికులతోకలిసి పనిచేయుటచే కార్మికుల గౌరవమునకు లోటులేదు. అదిగాక కార్మికులకై భీమకంపెనీలు మొదలగునవిమాడ గలవు.

ఇట్లుండుటచేతనే రుష్యా త్వరలో నభివృద్ధి గాంచినది. అభివృద్ధికి మూలము గనమేకవా. అట్టి గనము ముఖ్యముగ వ్యాపారముల ననే వచ్చును. ఈదేశము వ్యాపారము నందుచేతనే మొదలు నభివృద్ధి చేసి, ఆధనమును తదితరవిధములగు ఖర్చు చేయుచున్నది. విద్యాసంస్థల పెక్కింటిని తెలకొల్పి దేశముల నందరిని ఆశ్చర్యజ్ఞానము కలవారినిగ నొనర్చినది. నూతనయంత్రనిర్మాణమునందు పెక్కు పరిశోధనలను చేయుటకు కొందరును నియమించినది. అదిగాక అగ్రగణ్య పీఠములకు వైరిము పాలనాధీనమును తలుపులకై నింపుటి వార్త లప్పటికి కార్మికులకు వినిపించుచుండు సర్పటుచేసినది. అది యెట్లున: ప్రతి సాయంకాలమున నాలుగుగంటల కరియు స్థలములందు మాత్రమే యంత్రములను నిర్మించి దినవార్తలను వినిపించుదురు. అందువలన పత్రికలను చదువకయే ప్రజలకు నాటివార్తలు తెలియచుండును. విద్యుచ్ఛక్తిని బాగుగ నాదేశ ముపయోగించుచున్నది.

ఇట్టిదేశ మభివృద్ధి తెందుటలో వాక్యేర్ప మేమున్నది: రుష్యా దేశమునకును మనదేశమునకును చాల సంబంధముగలదు. అచ్చటవలెనే వ్యవసాయము మనదేశములో విరివిగ జరుగవచ్చును. అనవసరపు వస్తువులు తగ్గించినచో సంలకాలువల నెన్నిటితో యేర్పరచి వ్యాపారము నభివృద్ధిలోనికి తెచ్చుట కవకాశ మున్నది. తెలు మొదలగుసంస్థలను ప్రభుత్వమువారు స్వాగతపరచుకొనినచో ప్రభుత్వమున కెంతయో లాభము చేసికొని ప్రజలు సుఖపడవచ్చును. దేశీయులయందు నిర్బంధ విద్య నెలకొల్పుట కవకాశ ముండును. భవములేదను స్వాకు నశించును. కల్లుదుకాణము లెత్తివేయవచ్చును. దేశము సత్వరాభివృద్ధి గాంచగలదు.

ఉ ద య శం క ర్

భారతీయనర్తకుడు

ఉదయశంకర్ ఖండారతరములయందును ప్రఖ్యాతిగన్న నర్తకుడు. వంగీయమగు నొక నద్వంశమున నితడు జనించెను. పదియేళ్లకు పూర్వము ఇంగ్లాండునకు బోయి అచట వర్ణచిత్రరచనమున నితడు కౌశలమును సంపాదించెను. అచ్చట తన సామర్థ్యమును మెరయించి గొప్ప కళాప్రదర్శనములందు బహుమతులను, ప్రఖ్యాతిని గడించెను. శిల్పకళయందితని కభిరుచి మెండు, సౌందర్య లాలిత్యప్రసాదగాంభీర్యాదిగుణముల వెల్లివిరియించు భారతీయశిల్పవిగ్రహముల నొక్కమొగి పెరికించి, పరిశీలించి, భావించి, వాని సౌందర్యము మననము చేసికొని, వానినితనిన్ని వేశములను గుర్తెడి, నృత్యకళ నర్థహించి యందు ప్రవేశపడెడినాడు. యూరపుఖండమున ప్రసిద్ధములయిన మహానగరములయందు నృత్యమొనరించి ప్రఖ్యాతికెక్కినాడు. భారత దేశసంస్థానములను, మహాసభలను నృత్యముచేసి 'బేరా' అనిపించినాడు. ఈతని ఈకళకు భావము, ఆపాదమస్తకము తాళలయబద్ధమగు శరీరసంచలనము ప్రధానాంగములు. భారతీయనృత్యకళ నుజ్జీవింపజేయ నితడు నడుముకట్టినాడు.

ఇతనిమెంట చిత్రకళాకుశలులు, గాయకవాదక శ్రేణులు నగు పదుగురుభారతీయులు గలరు. వారందరు పట్టభద్రులు, నద్వంశములవారలు. వారిలో నొకరు బేత్తరాహగాయకచక్రవర్తి పండిత విష్ణుదిగంబరు నొద్ద పదియేళ్లు గానకళ నభ్యసించినవారు. ఏబదిమైదానాటలకు చెందిన నూటయెనుబది వాద్యముల నుదయశంకర్ తనమేళమున కేర్పరుచుకొనినాడు. ఇంతయు నొగులనలన ధనసాహాయ్య మంతగా లేక తానే నిర్వహించుకొనుచున్నాడు. ఇదికాక:—

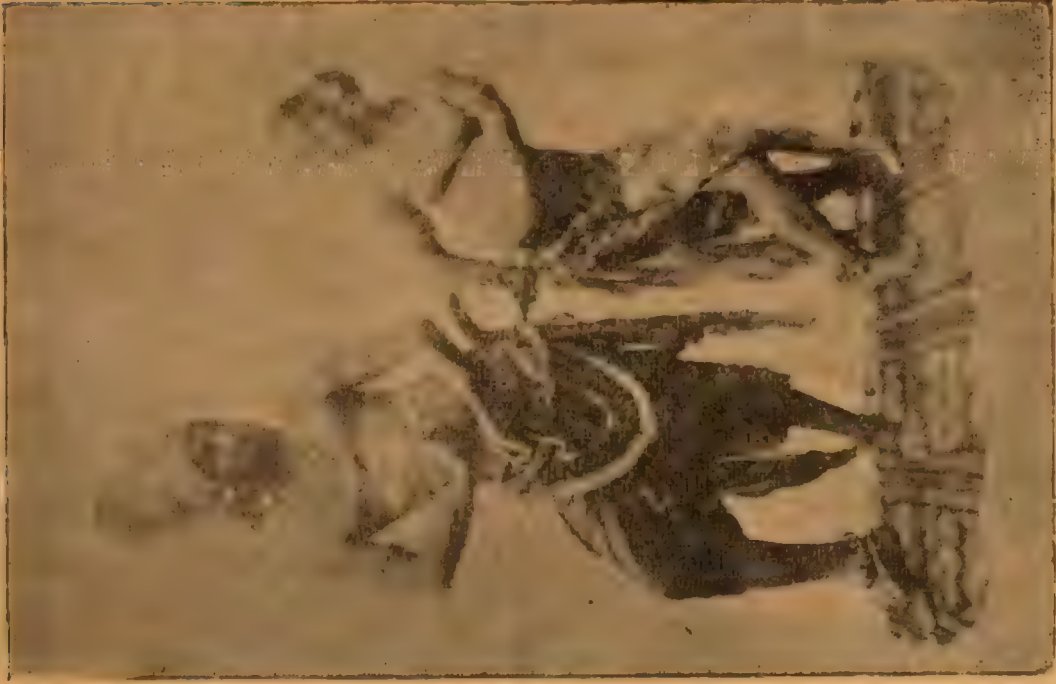
ఉదయశంకర్ పదునైదువేల అడుగుల పొడవుగల చలనచిత్రమాలనొకదాని నిటీవల తయారుచేయించినాడు. కళామయమగు భారతీయశిల్పముయొక్కయు, శిల్పాదికళలయొక్కయు, ప్రశస్తినృత్యనాట్యములయొక్కయు గొప్ప చేనతామహోత్సవముల యొక్కయు సుందరదృశ్యము లిందుగలవు. ఈచిత్రమాలకు శబ్దసంయోజనము కావించి సంభాషణ చిత్రములు (Talkies) గ తయారుచేసి యూరపు, అమెరికాఖండములయందు ప్రదర్శింపనున్నాడు.

ఉదయశంకర్ ౧౯౨౨ వ సంవత్సరమున ప్రపంచ విఖ్యాతిగన్న రషియను నర్తకిని పల్లావాను కలిసికొని యామెకు భారతీయనృత్యమును నేర్పెను. ఆమెతోడ తానును వెక్కు ప్రాశ్నాత్యనగరములయందు నృత్యము చేసెను. ఈ యిరువురి నృత్యములలో 'రాధాకృష్ణ' నృత్యము మేలుబాటి. ఇతడు యూరపుఖండపు బాలికలకు వెక్కురకు భారతీయనృత్యమును నేర్పెను. ఇపుడా దేశములలో ప్రజలు భారతీయనృత్యప్రదర్శనములనిన చెవి గోసుకొనుచుండురు. ఇట్లు ఉదయశంకర్ భారతీయ నృత్యకళకు పేరుప్రఖ్యాతిని పెచ్చుట కెంతయొ న్యయ ప్రయాసములకు లోనయ్యెను.

ఇతడు కడచిన సంవత్సరమున పదునెనిమిదేండ్ల ప్రాచీనబాలికను 'సింకి' అను నామెను తన మేళమున కలుపుకొని ఆమెకు భారతీయనృత్యమును నేర్పినాడు. క్రొత్తభావములను, క్రొత్త యావేశమును గలిగించు క్రొత్తక్రొత్తనృత్యముల నలవరుచుకొనుటకయి యిపుడు యూరపున తిరుగుచున్నాడు. ఇక నొకయేడాదికి తననమా నమువారితోడ భారత దేశమునకు రానున్నాడు. ఈ చిత్రములు ఆతని వెవ్వేలు నృత్యప్రదర్శనములు.

ఉదయశంకర్ భారతీయనృత్యచిత్రములు

(G. S. A. కాయాదిత్రములు.)

శివతాండవము

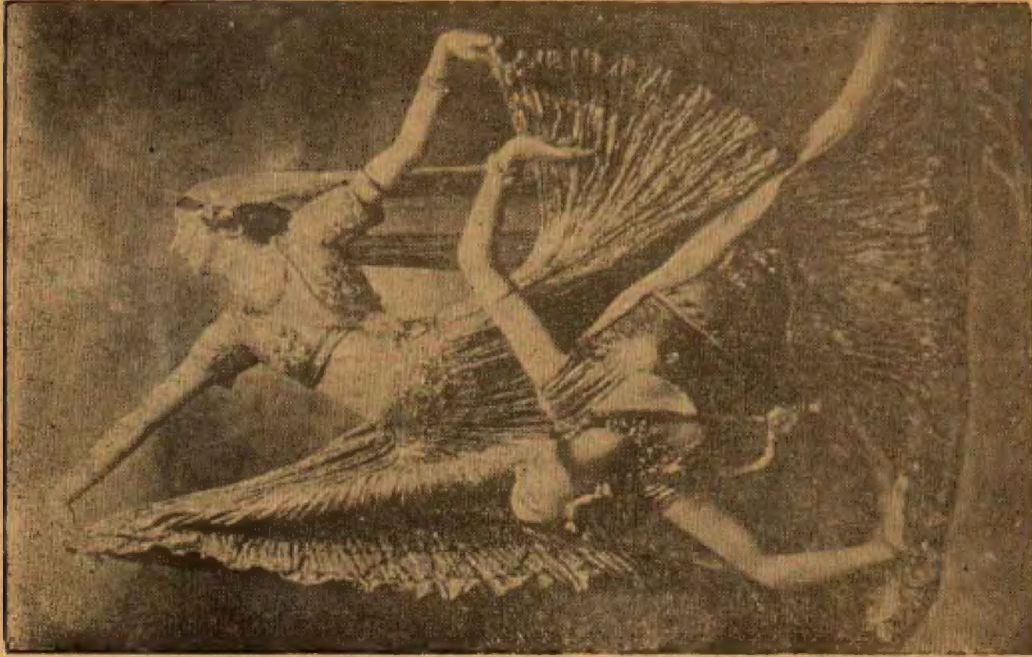
ఉదయశంకర్ - శివుడు.
కుమారి సింఘాచార్యుల (ప్రొఫెసర్ల యువతి)

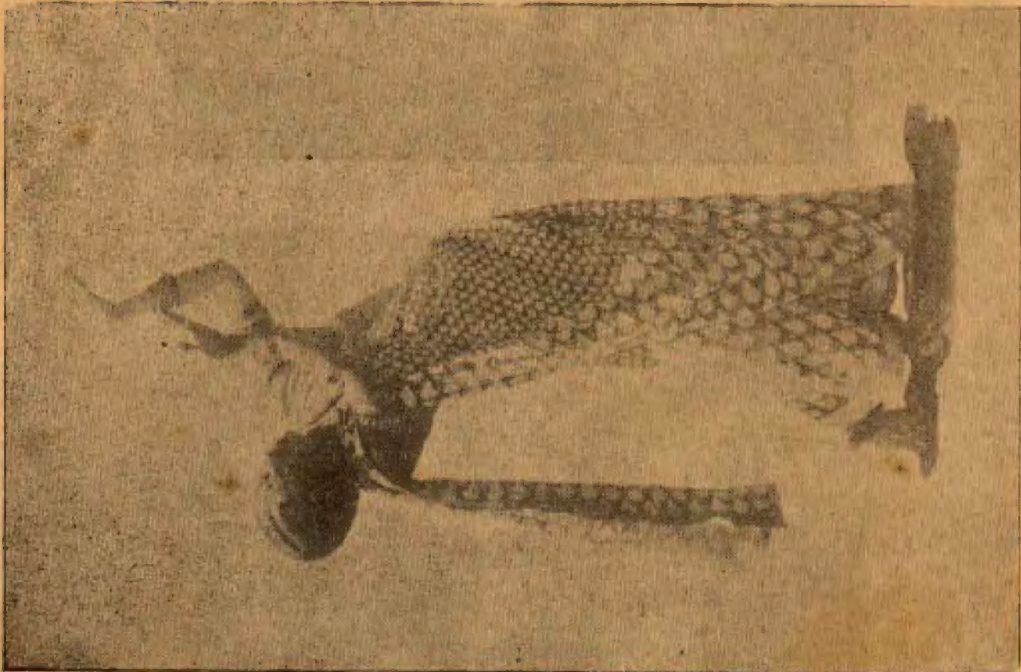
సావిత్రీనృత్యపంతులు

ఉదయశంకర్ - సత్యభామ.
కుమారి యశ్వతి లా ప్రొఫెసర్ల (ఇంటర్మీడియట్ యువతి)

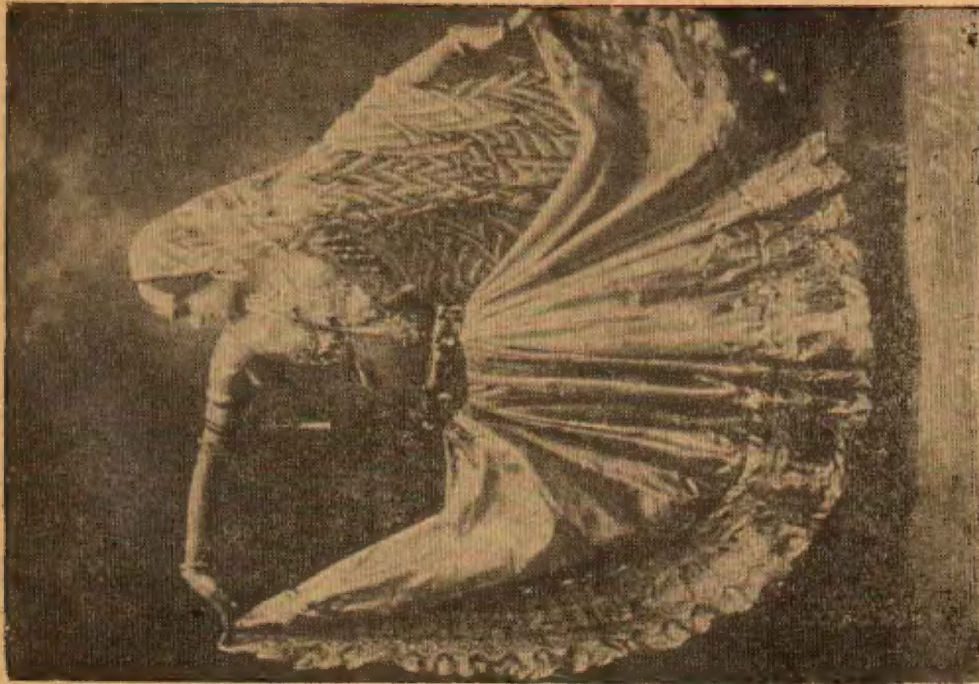
ఉదయశంకర్ భారతీయనృత్యచిత్రములు

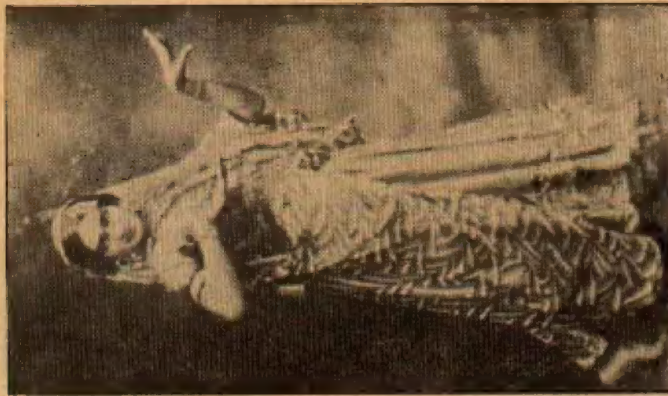
గోపికానృత్యము
ఉదయశంకర్, నింకేమూరి.

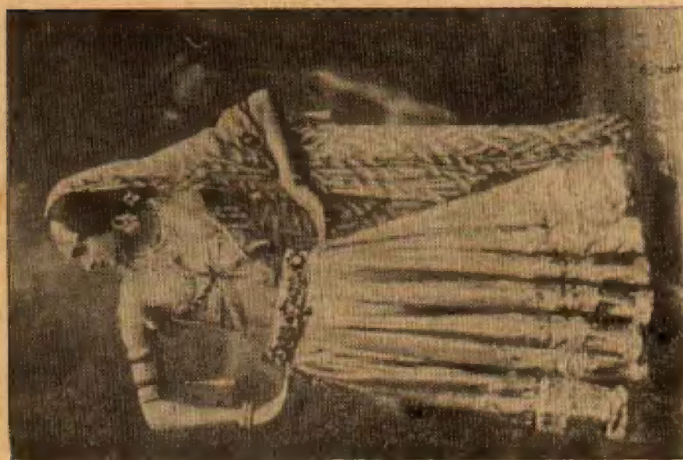
వసంతనృత్యము
క. మాళింగే

కొండ్లొక నృత్యము
ఉపయోగంకర్.

నాగనృత్యభేదము
(SNAKE DANCE)
ఉపయోగంకర్.

ಬೌಂಪಾಯಿ (ನಂ. 4)

అమృతాంజనము

అన్ని నొప్పులకు దివ్యమృతము

చక్కని డబ్బీతో సహా సీసా 1-కి అణాలు 8 మాత్రమే

అన్ని వాల్చులోను దొరుకును

అమృతాంజనం డిపో.,

బొంబాయి - మద్రాసు - కలకత్తా